ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ
1
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI
1er FEVRIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9924

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — No 9924

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿՈՄՊԱՐՏԻԱՅԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

—o—

Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան (Կոմպարտիա) Իգ. համագումարը տեղի ունեցած է Յունուար 7 – 8 երեւանի մէջ :

Պատգամաւորներու չարքին կը գտնը – էին «հին կոմունիստները, արդիւնաբեր – րութեան, տրանսպորտի, շինարարու – թեան, գիւղատնտեսութեան առաջաւոր – ները, գիտութեան եւ կուլտուրայի գոր – ծիչները, պարտիական, սովետական, արհմիութենական եւ կոմերիտական աշ – խատողներ, սովետական բանակի ռազ – միկներ »:

Համագումարի առաջին գործն է եղած ընտրել գիւանն ու յանձնաժողովները : Ընտրուած է նախագահութիւն՝ բաղկա – ցած 47 հոգիէ ...

Կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի առաջին քարտուղարը եակով Նիկիտիչ Զարոբեան կարդացած է երկամեայ գոր – ծունէութեան զեկուցումը , որ կը գրա – ւէ Սովետական Հայաստանի մեծագիր 42 սիւնակները : Վերջին (իբ.) համա – գումարը տեղի ունեցած էր 1961 Հոկ – տեմբերին :

Իր երկարապատում տեղեկագրին մէջ կոմպարտիայի քարտուղարը մանրամաս – նօրէն կը թուէ այն «հսկայական փոփո – խութիւնները», որոնք տեղի ունեցած են Հայաստանի ժողովրդական տնտեսու – թեան բոլոր ասպարէզներուն մէջ, վեր – ջին երկու տարիներու ընթացքին :

Եօթնամեայ ծրագրի հինգերորդ տա – րին վերջացած է : Հայաստանի աշխատա – ւորները նախատեսուածէն աւելի իրա – գործած են, 148 միլիոն ռուբլիի «վեր – պլանային արտադրանք» տալով : Այժ – մէն նէն աւելի արագ զարգացում ունեցած են քիմիական արդիւնաբերութիւնը, գունա – ւոր մետաղագործութիւնը, մեքենաշի – նութիւնն ու սարքաշինութիւնը :

Եօթնամեակի հինգ տարիներու ընթացքին հիմնուած են 90 արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններ եւ 91 խոշոր արտադրամասեր՝ եղած գործարաններու մէջ , որոնց կէսը 1961 – 63ին :

Մեքենաշինութիւնը մեծ նուաճում – ներ արձանագրած է : Հայաստանի գրոշ – մը կրող հարիւր տեսակ «արդիւնաբերական արտադրանք » կ'արտածուի աշխար – հի 57 երկիրները :

Վերջին տարիներուն ձեռնարկներ և – գած են խոշոր ջերմելեկտրակայաններ ստեղծելու համար : Անցեալ տարի արդէն «չարք մտած» են Երեւանի ջերմելեկ – տրակայանի երեք «աղբեղատ»ները, իւ – րաքանչիւրը յիսուն հազար քիլովաթ կա – րողութեամբ :

Ծրագրուած է 1969էն սկսեալ հանդիստ ձգել Սեւանայ լիճին ջուրերը եւ չօգտա – գործել զանոնք ջրելեկտրակայաններու համար : 1962ին մէկ միլիառ երեք հա – րիւր միլիոն խորանարդ մեթր ջուր կ'առ – նուէր Սեւանէն : 1963ին այդ քանակը ի – ջած է 970 միլիոն խորանարդ մեթրի եւ տարուէ տարի պիտի պակսեցուի : Ատկէ զատ Արփա գետի ջուրերը պիտի ուղղը – ւին դէպի Սեւանայ լիճը :

Հայաստանի ազգային եկամուտի մա – կարդակը եօթնամեակի անցած տարինե – րուն աճած է 45 տոկոսով : Պետութիւնը 1963ին աւելի քան 217 միլիոն ռուբլի յատկացուցեր է բնակչութեան «սոցիալ – կուլտուրական կարիքներ»ուն համար : Տարուէ տարի կ'աւելնան պետութեան յատկացումները լուսաւորութեան, ա – ռողջապահութեան պարզացման եւ բնակ – չութեան կենսաթոշակային ապահովու – թեան վրայ : Կ'ամին բանուորներու եւ կոլտնտեսականներու դրամական եկա – մուտները :

Կրթական մարզին մէջ նկատելի է կա – տարելագործութիւն : Ներկայիս Հա – յաստանի մէջ կան 1254 դպրոցներ , ուր կ'ուսանին աւելի քան 423,000 աշակերտ – ներ այսինքն բնակչութեան 27 տոկոսը : 1961ի հետ բազդատմամբ 75,000 աշա – կերտ աւելի : Աւելցած են դիւերօթիկ վարժարանները, որոնք 1963ին ունեցած են 10·000 սան, 1962ի 6000ին փոխարէն : Ըստ Զարոբեանի, 1965ին դպրոցականնե – րու թիւը կ'ըլլայ մէկ միլիոնը պիտի անցնի : Ու – սուցիչներու թիւն է 23·300 :

1961ին միջնակարգ վարժարաններն ու – նէին քան հազար ուսանող. այժմ այդ թիւը բարձրացած է 29 հազարի : Մաս – նագիտական 42 դպրոցներու մէջ կ'ուսա – նին 23 հազար հոգի, 1961էն հինգ հազար աւելի : Գիտական, բարձրագոյն ուսում – նական հաստատութիւններու մէջ կը հաշուուին 6489 գիտական աշխատողներ, որոնց չարքին 58 ակադեմիկոս, դիտու – թիւններու 208 դոկտոր եւ 1718 թեկնա – ծու :

Մեծ աշխատանքներ կատարուած են բնակարանային շինարարութեան ուղղու – թեամբ : 1962ին եւ 1963ին չհատգործման յանձնուած է չուրջ 716 հազար քառակու – սի մեթր բնակելի տարածութիւն : Աւելի քան քսան հազար ընտանիքներ նոր ու բարեկարգ բնակարաններ ստացեր են :

Հիւանդանոցներու մահճակալներու թիւը հասած է 16·300ի, որոնց 1200ը վերջին երկու տարիներուն աւելցուած է :

Համագումարը Յունուար 8ի վերջին նիստին «միաձայն» ընդունած է Բանա – ձեւ մը, որ կը գրաւէ Սով. Հայաստանի (14 Յունուար) երեք էջերը :

Թէ՛ Զարոբեանի Զեկուցման եւ թէ քըւէարկուած Բանաձեւին մէջ խիստ քննա – դատութիւններ կան հանրային կեանքի արդիւնաբերութեան եւ գիւղատնտեսու – թեան բոլոր ճիւղերուն մէջ նկատուած թերութիւններուն մասին :

Երկու տարի առաջ ալ նոյն թերու – թիւնները մատնանշած էր կոմպարտիայի առաջին քարտուղարը, սակայն ինչպէս կ'երեւայ չատ բան չէ փոխուած անկէ ի վեր :

Փայլուն խօսքերէն վերջ հաճելի չէ լը – սել զուտ ճշմարտութիւններ իրական գործի մասին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾ ՍԱՅԿՈՆԻ ՄԷՋ

—o—

ՊԱՅՔԱՐ՝ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԶԻՋՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Առանց մէկ կաթիլ արիւն թափելու նոր յեղափոխութիւն մը կատարուած է Սայկոնի մէջ, ըստ երեւոյթին ամերիկեան պիտակցութեամբ եթէ ոչ մասնակցու – թեամբ :

Մէկ գիշերուան մէջ Ամերիկայի կողմ – նակից ծայրայեղները յաղթեցին եւ ֆը – րանսահայ բոլոր փառատոնները դադրեցան : Առաւօտուն, ժողովուրդը քունէն արթնցաւ ու լսեց թէ պետական դինուորական հարուած մը տեղի ունեցած է գիշերը :

Դէպքերը հետեւեալ ձեւով տեղի ու – նեցած են ըստ կարգ մը աղբիւրներու : Զորեքշաբթի օր Սայկոնի յեղափոխական դինուորական խորհուրդը նիստ մը դու – մարած է որ չատ փոթորկալից եղած է : Զօր. Նգույէն Խանհ, Բ. չրջանի հրա – մանատար, պահանջած է որ համայնա – վարներու դէմ պայքարը սաստկանայ եւ դիրք բռնած է որեւէ չէզոք հոսանքի դէմ : Իրեն կողմնակից եղած են առա – ջին եւ Գ. չրջաններու հրամանատար զօ – րավարները : Խանհ մեղադրած է Խոր – հուրդին քանի մը անդամները իբրեւ ֆը – րանսահաչէ , ապա ժամանակ չէ կորսըն – ցուցած ու տեղեկացուցած Սայկոնի հա – րաւը պտնուող միաւորները ինչպէս նաեւ ծովային Դ. զօրաբաժինը : Վաղ արչա – լոյսին, վայրաչուներու չորս դունդեր եւ չորս դունդ ալ հրացանակիրները, 4500 հոգի Սայկոն կը մտնէին ու կը գրաւէին բոլոր ռազմական կէտերը : Սայկոնցիներ – րը չեն հասկցած թէ ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ տեսնելով զինուորական դրաւ – ման տակ գտնուող իրենց քաղաքը մա – նաւանդ որ ձայնասփիւռը մինչեւ ցերեկ չէ խօսած որեւէ պետական հարուածի մասին :

Պետական հարուածին հեղինակները չատ լաւ պատրաստած էին իրենց ծրա – գիրը, կարգ մը երկրորդական սպաներ արդէն իսկ ձերբակալուած էին գիշերը , յետոյ զօրավարներ՝ Թրան Վան Տոն եւ Լի Վան Քիմ, Ներքին նախարարը, ոս – տիկանութեան պետը (որ Նոյեմբեր 2ին ձերբակալած էր Տիէմն ու իր եղբայրը) վայրաչուներու կողմէ ընդհ. հրամանա – րութեան առաջնորդուած են : Գալով առ – ժամեայ կառավարութեան վարչապետին իր բնակարանին մէջ հսկողութեան տակ առնուած էր ապա՝ պաշտօնազուրկ կ'ըլ – լար :

Զօր. Խանհ տեղեկացուցած էր ամե – րիկեան իշխանութիւնները թէ մտադիր է վարչակարգը տապալելու եւ Քաթոթ Լոճ հարկ եղած միջոցները ձեռք կ'առնէր : Ամերիկացիները հրահանգ կը ստանային իրենց տուները մնալու եւ դպրոցները կը փակուէին :

Վիէթնամի նոր տէրը՝ Զօր. Խանհ, 40 տարեկան է : Իր ասպարէզը չատ բնական ընթացք մը ունեցած է եւ երբեք այն տպաւորութիւնը չէ թողուցած թէ առաջ – նակարգ դեր մը կրնայ խաղալ Սայկոնի քաղաքական կեանքին մէջ :

Եթէ «տիէմիսթ» մը չէ, ամէն պարա – դայի մէջ միշտ հաւատարիմ եղած է Տիէմի եւ պալատը պաշտպանած երբ ա – ռաջին պետական հարուածը կը կատար – ուէր Տիէմի դէմ :

× Սայկոնի նոր դեկավարները կը պա – հանջեն անմիջապէս խզել Ֆրանսայի հետ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆ (Անբի Վերնէօյլ) մաս պիտի կազմէ Քանի չարժանկարի յա – ռաջիկայ փառատօնին դատական մարմ – նին :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ արդէն ամերիկեան զօրք զրկել կիպրոս պայ – մանաւ որ անիկա միջազգային ուժի մը մաս կազմէ : Միւս կողմէ Խորհ. Միու – թիւնը դիմում մը կատարած է ՄԱԿի ուր կը չեշտէ նաեւ թէ դէմ է միջամտու – թեան որեւէ փորձի Կիպրոսի ներքին գոր – ծերուն մէջ » :

ՄԱՌԵՇԱԼ Զանք Քայ Չէք միշտ Ֆը – րանսայի կը թողու յարաբերութիւնները խզելու նախաձեռնութիւնը : Կը թուի թէ Թայֆէյի կառավարութիւնը յօդուած է նեղը դնել Փեքինն ու Փարիզը :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ «Ռանճըր Զ» այերանաւը կը չարունակէ իր ճամբան դէպի լուսին ուր պիտի հասնի Կիրակի առաւօտ :

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հաղորդեն թէ քարիւղ – ներու ազգ. ընկերութիւն մը կրնայ կազ – մուիլ : Քասըմ բանակցութեան մէջ էր քարիւղի երեք ընկերութիւններուն հետ , (Իրաք Փեթրոլեըմ Քմփընի, Մուսուլ եւ Պասրա) : Ֆրանսա մօտէն չհատզրգռուած է այս հարցով վասնզի ԱՑՓԻՍԻի (Իրաք Փեթրոլիըմ Քմփընի) դրամագլուխին 23,35 առ հարիւրը ունի : 1962ին Իրաքէն տասը միլիոն թոն քարիւղ ներածեց :

ՖՐԱՆՍԱ եւ Թունուզ ընչեցին վիզայի

ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՒ ԱՐՏԱԻԱԶԴ

Ծ. ՎԱՐԴԱՊԵՏՆԵՐՈՒ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՕԾՈՒՄԸ

Կիրակի, 19 Յունուար , Անթիլիասի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ, մեծ չուքով եւ հանդիսաւոր արա – րողութեամբ Խորէն Ա. Կաթողիկոս, ա – ռընթերակայութեամբ Լիբանահայոց Ա. – ռաջնորդ Տաճատ Աբգ-ի եւ Թեհրանա – հայոց Առաջնորդ Արտակ Աբգ-ի , Խոր – տաւիլակութեամբ Յունահայոց Առաջ – նորդ Սահակ Եպիսկոպոսի, ուրախու – թեան ընդհ. մթնոլորտի մը մէջ եպիս – կոպոս ձեռնադրեց եւ օծեց Կիլիկիոյ Միաբանութեան արժանաւոր անդամնե – րէն Գարեգին Ծ. Վրդ. Սարկիսեանն ու Արտաւազդ Ծ. Վրդ. Թրթրեանը :

Արարողութեանց ներկայ էին Խոր. Արք. Աչապահեան, Բերիոյ Թեմի Հայոց Առաջնորդ Ղեւոնդ Արք., Իրանա – Հնդ – կաստանի Հայոց Առաջնորդ Ներսէս Վրդ. Բախաիկեան, Կիլիկիոյ Միաբանութեան անդամներ եւ Քահանայ Հայրեր :

Հիւրերու չարքին , ներկայ էին Պօղոս Զ. Պալի ներկայացուցիչներ Գերպ. Վիլլէնպրանս եւ հայր Տիւփրէ , որոնք մասնաւոր այս առաքելութեամբ մէկ օր առաջ Վատիկանէն եկած էին ներկայ գտնուելու ձեռնադրութեան, Պապական նուիրակին ներկայացուցիչը , Սիրիէն Կաթողիկէ համայնքի Պէյրութի Առաջ – նորդ Գերպ. Ժարժուր Եպիսկոպոս , Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքական փոխանորդ Թէրզեան Եպիսկոպոս եւ այլ հաստատու – թեանց եկեղեցական ներկայացուցիչներ :

Ներկայ էին նաեւ պետական հայ երես – փոխանները, Ազգային իշխանութեանց ներկայացուցիչներ եւ հաւատացեալներու հոծ բազմութիւն մը, որոնք լեցուցած է – ին եկեղեցին ու բակը, հակառակ տիրող սաստիկ ցուրտին :

դրութիւնը երկու երկիրներու միջեւ Մարտ մէկէն սկսեալ :

ԳՐԱԳԻՏ ԱԼՅՈՆՍ ՍԼԷՇ մեռաւ առջի օր 88 տարեկանին :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կառավարութիւնը գրքոյկ մը հրապարակած է ցոյց տալու համար Ե. հանրապետութեան իրագործութեանց հաշուեկչիռը, կոչեան վարչակարգին հինգերորդ տարեդարձին առթիւ :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ արտաքին փոխ – նախարարը՝ եակով Մալիք Գահերէ հա – սաւ :

« ՏԷՅԼԻ ՀԵՐԼԼՏ » որ լոնտոնեան վերջին օրաթերթն էր աշխատաւորական կուսակցութեան տեսակէտները արտա – յայտող պիտի անհետանայ տեղը տալով նոր օրաթերթի մը տը Սըն (Արեւը), որ աւելի արդիական ձեւով պիտի ներկայա – նայ :

ՋՈՄՊԻ Քազավուպուի վրայ կը ձգէ Լումումպայի սպանութիւնը : Քաթանկա – յի նախկին նախագահը «յայտնեց» թէ Պրիւքսէլի կառավարութիւնը երեք միլիոն պէլժիական ֆրանքի կանխավճար մը ը – րած էր Լումումպան մաքրելու համար : Լուրը հրատարակող պէլժիական «Ինչո՞ւ Չէ» չարթաթերթը գրաւուեցաւ : Կը թուի թէ կառավարութեան դէմառոր մը – տահոդութիւնը եղած է արգելք հանդի – սանալ որ Զոմպէի հետ տեսակցութիւնը հրատարակող թերթը Լէոփոլվիլ հաս – նի ուր «Լումումպայականութեան » նոր հով մը կը փչէ :

ՊԱՄԲԻԱՑի մէջ ցոյցերը կը չարու – նակուին թեր կամ դէմ Նայէնսի : Այս վերջինը կը պնդէ որ քիմիագէտներու ու կենսաբաններու խուռն դաւ մը կայ իրեն դէմ, խնդրոյ առարկայ չըլլեր Փրոֆ. Տըննան :

ՉՊԵՂՈՒԱԾԸ

Մեր հողը պեղուած չէ տակաւին :

Դարերէ ի վեր, աշխարհի բոլոր կողմերէն հաւաքուած հնագէտներ կը վերականգնեն պատմութիւնը Հին Յունաստանի, Հին Եգիպտոսի, Հին Հռոմի եւ ուրիշներու եւ ասիկա կ'ընեն առաւելաբար այս երկիրներու հողային մակերեսին տակ թաղուած ու թագուն գաղտնիքները երեւան հանելով, վերլուծելով ու վերծանելով :

Խորհրդային Հայաստանի մէջ եւս կը կատարուին մեծարժէք աշխատանքներ, որոնց շնորհիւ կը հաստատուին փաստերն ու տուեալները անյիշատակ անցեալի մը :

Սակայն Խ. Հայաստանը միայն մէկ տոկոսն է մեր հողին, պատմական Հայաստանին, աշխարհագրական այն տարածութեան, որ քաղաքակրթութեան արշալոյսէն սկսեալ բնակավայրը եղաւ հայ ժողովուրդին եւ անոր նախնեաց :

Հոն, ուր նախապատմական շրջաններէն սկսեալ ծայր տուին մեր ազգային դիւցազներգութիւնն ու պատմութիւնը, ուր իշխեցին նայիրեան թագաւորները եւ կազմաւորուեցաւ ահեղ Ուրարտուն, ուր արմէններ եւ փռիւգիացիներ խառնուեցան տեղացի ժողովուրդին, ուր դրսեկ ու բնիկ տարրերը միշտ միաձուլուեցան, ուր կերպարանք առաւ Հայաստան՝ այս բոլոր հողերու պարագային, անոնք կը մնան ամրօրէն փակ «գիրք» :

Հայաստանի լոկ «խորհրդային» շերտին անդրադառնալով, մէջբերում մը ընենք «Հայկական ՍՍՌ Ատլաս» պատուական աշխատութենէն : Այս գործի 109րդ էջի քարտէսի խորագիրն է «Նիւթական Մշակոյթի Յուշարձաններ» : Էջին վարը զետեղուած ծանօթութեան մէջ կը կարդանք .

« Հայաստանը այնքան հարուստ է մշակոյթի յուշարձաններով, որ իրաւամբ համարւում է բացօթեայ հոյակապ թանգարան : Հենց միայն սովետական Հայաստանի տերիտորիայում գրանցուած են 4·000ից ոչ պակաս յուշարձաններ, որոնք վերաբերում են մարդկային հասարակութեան ծագումից մինչեւ ուշ միջնադարն ընկած ժամանակաշրջանին : Սակայն պէտք է նշել, որ դա միայն փոքր մասն է այն ամենի, ինչ կերտել է հայ ժողովուրդի ստեղծագործ հանճարը հազարամեակների ընթացքում : Հայ ժողովուրդի պատմական յուշարձանների նշանակելի մասը գտնւում է Արեւմըտեան Հայաստանում՝ Թուրքիայի տիրապետութեան տակ եւ թողնուած է բախտի քմահաճոյքին » :

Պիտի դժուարանայինք աւելի հարազատ ու ճշգրիտ կերպով բանաձեւելու հարցը : Թէեւ Խ. Հայաստանի մէջ կարելի է գտնել «միայն փոքր մի մաս այն ամէնի ինչ կերտել է հայ ժողովուրդի ստեղծագործ հանճարը հազարամեակների ընթացքում », այնուամենայնիւ, այդ չնչին տոկոսն անգամ Խորհրդային Հայաստանի հողը վերածած է «բացօթեայ թանգարան»ի, ուր կարելի է հանդիպիլ «մարդու բնակութեան ամենահին հետքերի » եւ «աշխարհի հնագոյն քաղաքակրթութեան կենտրոններից » Ուրարտու պետութեան մշակոյթի միայն սահմանային կոթողներուն :

« Նշանակալի մասը» հայ ժողովուրդի հողային հայրենիքին — Թուրքիոյ տիրապետութեան տակ ըլլալով — «թողնուած է բախտի քմահաճոյքին » :

Մինչ հոն է ոչ միայն Ուրարտուն, այլ հոն է այն բոլորը, որ կերտուեցաւ Ուրարտուէն առաջ եւ այն բոլորը, որ կերտուեցաւ Ուրարտուէն ետք :

Եւ կերտուեցաւ շնորհիւ «հայ ժողովուրդի ստեղծագործ հանճարին » :

Ինչ որ կը մնայ չպեղուած Թրքահայաստանի մէջ, ինչ որ թաղուած է այդ հողին տակ, ինչ որ պահուած է աշխարհագրական այն տարածութեան մէջ, որ կ'երկարի Խ. Հայաստանի սահմաններէն մինչեւ Վասպուրական, Տարօն եւ Տիգրանակերտ, մինչեւ Կարին, Սեբաստիա եւ Զէյթուն լոկ «նիւթական մշակոյթի յուշարձան » չէ :

Ան միաժամանակ տառն ու ոգին է նաեւ մեր իրաւունքին :

Պեղել Թրքահայաստանի հողը այդ կը նշանակէ երեւան հանել ու խօսեցնել անոր ԻՐԱՒԱՏԷՐԸ :

Մէկը, որ խնդրոյ առարկայ հողին դարձած է տէր ոչ թէ ոճիրով ու բռնագրաւումով, այլ այդ հողը սիրելով, զայն բեղմնաւորելով, զայն գեղեցկացնելով, իր քրտինքն ու արիւնը անոր ընծայաբերելով, անոր նիւթեղէն կերպարին ոգի ու շունչ տալով, զայն հոգեղինացնելով :

Եթէ տիեզերքի Տէրը Արարիչն է գերազանցօրէն անոր համար, որ Ան կեանք տուաւ այդ տիեզերքին, ապա հողի մը տէրը ան է, որ կրցած է ամայի անապատները արգասաբեր դաշտերու վերածել, լերկ ժայռակոյտերը բերդ ու քաղաք դարձնել, լեռնային պատուարները ջրանցքներու եւ կամուրջներու կերպարանափոխել, մէկ խօսքով կեանք տալ հողին :

Պեղուած չէ մեր հողը տակաւին :

Եւ սակայն, արդի հնագէտներու եւ հայագէտներու յայտնաբերածը ինքնին լիովին կը բաւէ ապահով ըլլալու, որ երբ մեր հողը «խօսի» ապա հազար ձայնով, հազար փաստով, հազար վկայութեամբ պիտի հիւսէ պատմութիւնը ոչ միայն հայ անցեալի ու մշակոյթի, հայ դիւցազներգութեանց ու դիւցազնամարտերու, հայ ստեղծագործութեան ու քաղաքակրթութեան, այլեւ հայ իրաւունքին :

Նման անկողոպտելի ու անյեղլի իրաւունքին դիմաց ոչինչ են այսինչին կամ այնինչին ժամանակաւոր ու վաղանցիկ « տիրապետութիւն»ը :

Այս իրողութեան առաջին համոզուողը պիտի ըլլար Թուրքը ինք, եթէ ընդունակութիւնն ու յանդգնութիւնը ունենար պեղելու այն հողը, որ ատենէ մը ի վեր իր «տիրապետութեան» տակ կը գտնուի :

Եթէ կարենար ու համարձակէր նման բան ընելու, անհնար պիտի ըլլար իրեն համար կազմել ցանկը բոլոր անոնց, որոնք եկած ու անցած են Հայաստանէն այն հազարամեակներուն, երբ թուրանական ցեղերը գոյութիւն իսկ չունէին :

Եւ պիտի տեսնէր, որ ինք միայն վերջինն է անծայր այն եկուորներէն, որոնք եկած են Հայաստան, նայած են Հայաստանին ու անցած են Հայաստանէն :

Պիտի հասկնար, որ եթէ «հերթ»ը իրն է հիմա, ապա ան միայն «մի պահ» կրնայ տեւել : Պիտի հասկնար, որ ինքն ալ, իրեն նախորդող անհաշիւ ուրիշներու նման եկող — անցնող է լոկ :

1915ին Թուրքը փորձեց լռեցնել Հայաստանի հողին վրան լսուող ձայնը : Մոռցաւ, որ ձայն մըն ալ այդ հողին տակը կայ՝ թաղուած ու պահուած, հազարամեակներու արձագանգով պերճախօս :

Այս ձայնէն է, ահա, որ Թուրքը կը սոսկայ այսօր :

Գիտէ, որ անզօր է զայն խղելու ու խեղդելու :

Գիտէ, որ իր կողմէ ամայի անապատներու վերածուած հայ հողը հազար ձայնով պիտի խօսի անգամ մը, որ անոր հպի հնագէտի պեղող բահը :

Եւ հետեւաբար, այս պայմաններու տակ ան ընդունակ է միայն մէկ բան ընելու. չպեղուած հողը ձգելու չպեղուած, որպէսզի ան չդառնայ խորհրդայնացած Հայաստանի նման «բացօթեայ թանգարան» : Այլ մնայ իր ներկայ թըրքացած վիճակին մէջ. բացօթեայ գերեզման :

« ՅՈՒՍԱԲԵՐ »

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԲԱՑՈՒԵՑԱՒ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅ ՄԱՏՈՒՌԸ

Երբ 1863ին Պօղոս Ամիրայ Տատեան կը մեռնի Փարիզի մէջ՝ Հայ Լուսաւորչական քահանայ եւ մատուռ չըլլալուն՝ Փարիզի Մխիթարեան վարժարանին մէջ գործող Մխիթարեան Հայրեր կը մատուցանեն վերջին կրօնական ծառայութիւնները մեծահամբաւ եւ ազգային բարերար Պօղոս Ամիրային :

Օրուան Պատրիարքը (Պոլսոյ) անհրաժեշտ համարելով Փարիզի մէջ յատուկ մատուռ եւ մնայուն քահանայ մը ունենալ՝ պաշտօն կուտայ Յովհաննէս Հիւնքեարպէյէնտեան քահանային՝ Փարիզ մեկնիլ ընտանիքով : Քահանան դեռ չմեկնած՝ Պատրիարքը Ապտիւլ — Ազիզի աղերսագիր տալով կը խնդրէ որ մնայուն դրամական նպաստ մը կապուի Փարիզի հայ մատուռին : Սուլթան Ապտիւլ Ազիզ տարեկան չորս հարիւր ֆրանք կը շնորհէ :

1865 Յունիս 30 թուակիր նամակ մը կը պատմէ Փարիզի մէջ հայ առաջին մատուռին բացումը : Օրուան հայ թերթը կը գրէ .

« Փարիզէն Յունիս 30 թուով գրուած նամակ մը կը ծանուցանէ թէ Արժ. Տէր Յովհաննէս Հիւնքեարպէյէնտեան քահանային ջանիւքը եւ հոն գտնուող բարեսէր ազգայնոց ոմանց ձեռնտուութեամբը Հայկական Մատուռ մը հաստատուեր է Փարիզի Պուլվառ Մոն Բառնաս ըսուած փողոցը թիւ 130 : Յունիս 27ին Կիրակի օրը, որ էր տօն Գիւտի Տփոց Ս. Աստուածածնի, առաջին Ս. պատարագը մատուցուեր է ըստ ծեսի Հայաստանեայց եկեղեցւոյ :

Մատուռն այժմ երկու տարուան համար վարձուած է 1600 ֆրանքի, զոր մեծ մասամբ Վսեմ. Ապրօ եւ Աղաթօն էֆէնտիները շնորհեր են : Իսկ եկեղեցական կահուց եւ զգեստուց մասին Գեր. Թէոդորեան Սարգիս վարդապետն իր քով գրտնուած եկեղեցական սպասները տուեր է.. Փարիզ գտնուող գրեթէ բոլոր ազգայինք, Երամեան եւ Նուպարեան ընտանիք եւ երկուք ալ Գաղղիացիք ներկայ գտնուեր են առաջին Ս. պատարագին » : (Արշալոյս Արարատեան, Զմիւռնիա 1865 թ. 759, Օգոստոս 7) :

Հ. Ե. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ՆՈՐԱՆԿԱԽ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

ԶԱՆԶԻՊԱՐ

Անկախ պետութիւն հռչակուելէ հազիւ ամիս մը ետք, յեղափոխութիւն մը Զանզիպարի թագաւորական կառավարութիւնը տապալեց, սուլթանը արտաքսեց եւ հանրապետական վարչաձեւ հաստատեց : Հարիւր տարիէ ի վեր Զանզիպար անգլիական գաղթավայր էր :

Ուոշինկթընի եւ աւելի շատ Լոնտոնի մէջ լուրջ կասկածներ կան, թէ նոր վարչաձեւը, քաղաքականօրէն ու տնտեսականօրէն համայնավար խմբակցութեան երկիրներուն կողմը պիտի յարի : Ամերիկացի եւ անգլիացի դիտողները կը վախնան որ Արեւելեան Ափրիկէի ափերուն մօտ եւ Բրիտանական Հասարակապետութեան մէջ «նոր Քուպա» մը պիտի ստեղծուի : Կ'ըսեն՝ թէ արեւելեան ափրիկեան ափերուն մօտ գտնուող այս փոքրը կղզին, ափրիկեան ցամաքամասէն

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ

Նոյն կրնա՞յ ըլլալ արդեօք ազգը, որ յայնժամ Սահմանադրութիւն մը ունենալու յետին ծփանաց մէջ կը յուզուէր, իսկ այսօր այդ կէտը իբր աւարտած եւ յառաջացած նկատելով՝ իրեն համար նորահաստատ դիրք մը կը բաղձայ եւ կը ըսպասէ ստանալ : Ի՞նչպէս ուրեմն պարտաւորեմք մեք այդեան երիտասարդութիւնը կապուիլ այն կանոններով՝ որովք նախընթացը կապուեցաւ : Ի՞նչպէս պարտաւորեմք արդեան երիտասարդութիւնը կապուիլ այն կանոններով՝ որովք նախընթացը կապուեցաւ : Ի՞նչպէս պարտաւորեմք արդեան երիտասարդութիւնը շատանալ այն յառաջադիմութեամք՝ որովք նախընթացը շատացաւ : Ի՞նչպէս պարտաւորեմք արդեան երիտասարդութիւնը մխիթարուիլ այն յաջողութեամբք՝ որովք նախընթացը մխիթարուեցաւ :

Ո՞չ ապաքէն շարունակ յառաջադիմութեան եւ շարունակ զարգացման բաղձացող եմք ամէնքնիս, անտիական մանուկէն մինչեւ զառամեալ ծերունին : Եւ ի՞նչ այլ է երիտասարդական աշխուժին նորանոր գործոց ձեռնարկելը եւ նորանոր խորհրդոց հետեւիլը եւ նորանոր նպատակներ ստեղծելը, եթէ ոչ այդ բնածին զգացմանց բացատրութիւնն եւ բնական պարտուց գործադրութիւնը : Ի հարկէ բոլոր մարդկային կեանքը կարող չէր իւր ամէն հասակին եւ ամէն կացութեան մէջ հաւասարապէս այդ նպատակին աշխատիլ, եւ հետեւաբար ալ հարկ էր որ ըլլար այն հասակը, որոյ գործը ըլլայ նոր գաղափարաց ծնունդ տալ, եւ անոնց հաստատութեան համար մրցիլ, դժուարութեանց դէմ կռուիլ, եւ առաջին անյաջողութեանց մէջ չյուսահատիլ : Այդ պէտքը լեցնելու կանչուած եւ կարգուած է երիտասարդութիւնը : Մեր հայ երիտասարդութիւն ալ, դիտնալով իւր պարտքը եւ իւր իրաւունքը, կէս դարէ ի վեր քաջաբար մատեաւ յասպարէզ, եւ կռուեցաւ արիաբար, եւ շահատակեցաւ դիւցազնաբար, եւ վերջին երիտասարդութեանց փառքը լիաբերան գովեստիւ կը յիշատակեմ ես աստէն եւ ամենայն Հայոց օրհնութեանց կը յանձնարարեմ :

Նաեւ ներկայ երիտասարդութիւնն իւր նախորդաց հետոց վրայ քալելով, ճանչնալով որչափ ինչ իւր պարտքն է, եւ ի բարին գործածելով իւր իրաւունքը, ահա կանգնեալ յասպարէզի ազգութեան, բարձրագոչ կ'աղաղակէ, եւ Հայութեան համար ընտրելագոյն վիճակ մը կը պահանջէ եւ զանձն կը յորդորէ գործով եւ արդեամբք արժանի լինել այն փառաց, որոց կը ձգտի ըղձիւքն եւ բաղձանօք : Իսկ ի՞նչ է նոր գործն եւ արդիւնք, եւ ի՞նչ նոր իղձքն եւ բաղձանք՝ որք իրերաց պիտի համապատասխանեն :

Ահա խնդիր մը որ շատ եւ շատ հարկ էր որ զիս եւ զձեզ զբաղեցնէր ի ներկայիս արտայայտելով մեր նպատակին կէտը, եւ մեր ազգութեան նոր դրից եղանակը, եւ ազգութեան մը զարգացման բնական եղած ասպարէզը եւ սահմանը : Սակայն բարեբախտաբար սրտէ սիրտ ալ խօսակցութեան եղանակ կայ, եւ ես չուզելով իսկ մանրամասնութեանց մէջ մըտնել, եւ այնպիսի խօսակցութեանց ձեռնարկել որք լպրծուն են եւ կեղակարծ, տակաւին ապահով եմ թէ կարեւոր գաղափարները ես ձեր մտաց մէջ զարթուցի, եւ թէ ի ներկայիս որչափ էքդ աստէն որ զիս բարեսրտաբար լսել կը բարեհաճիք, ամէնքնիդ ալ հաւասարապէս ունիք միտուըներուդ մէջ միեւնոյն գաղափարները՝ զորս եւ ես ունիմ :

Ձեր մեծամասնութիւնը հայ երիտասարդութեան անդամներէն է, եւ ձեր բոլորը ազգասիրաց խումբը կազմողներէն է, միթէ հա՞րկ է երկար խօսքերով ըսել ինչ որ չըսելով իսկ կ'իմացուի : Հայ երիտասարդութիւնը զգացած է և կը գործէ, առ իմէ՞ իբր ընդունայնապարծ վարդապետող ուսացանել ճգնիլ ինչ որ արդէն ուսեալ է : Մէկզմէկ կը հասկնամք, եղբա՛րք իմ, փոխանակ այդ նիւթին վրայ երկննալու, աւելի օգտակար կէտերու մեկնաբանութեան ծախեմք մեր ընտիր ժամանակը :

Բաւական կարծեմ երիտասարդութեան ջատագովութիւնը ըրի, եւ իւր իրաւունքը համարձակօրէն պաշտպանեցի, եւ ոչ ոք կարող է կարծել թէ կարող ըլլամ ես իւիք կորզել մեր ազգային երիտասարդութենէն իւր փառքը եւ իւր բաղձանաց ալ ձգտումը : Մանաւանդ թէ այնչափ ալ յառաջեցի որ մինչեւ իսկ ուրիշներուվրայ առաւելութիւններ տալ համարձակեցայ եւ այնպէս իմն ցուցնել, որ եթէ նոր զարգացում մը յառաջ պիտի գայ յազգիս, զայն ալ պէտք է երիտասարդութենէ սպասել, անկէց պէտք է զարգացումն ակնկալել եւ անոր յանձնել զարգացման գործադրութիւնը : Կը տեսնեմ եւ կ'իմանամ թէ իմ այդչափ յառաջելս առիթ պիտի տայ ոմանց կէս ծաղու եւ կէս կծու հեգնութեամբ ընդդիմաբանել ինձ եւ ըսել.— Եթէ այդ այդպէս իցէ՝ թողումք ուրեմն ազգութիւնը երիտասարդութեան ձեռքը, եւ կամ եթէ երիտասարդութիւնը այդչափ կարող է եւ իմաստուն, զինքն իսկ իւր ձեռքը թողումք, եւ յայնժամ տաք գլուխներու եւ անփորձ անձանց առաջնորդութեամբ գործուելիք արդեան ինչ ըլլալն ալ լաւ կ'իմանամք, եւ Աստուած տայր որ մեր վնասովը չիմանայինք :

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ

(7 Շար.)

մեկուսացած, երկար տարիներէ ի վեր համայնավարներու թիրախն էր: Հարեւան Քենիայէն եւ Թանկանիքայէն, Զինացիներ, Քուպացիներ եւ Ափրիկեցիներ շարունակ կը հրահրէին յեղափոխութիւնը: Մոսկուա, Փեքին եւ Հաւանա, կղզիի յեղափոխական խմբակներէն շատերը կը մարզէին եւ անոնց նիւթապէս կ'օգնէին: Այդ խմբակներէն մէկը, որ Քուպայի մէջ մարզուած էր եւ ինքզինքը «Ֆիտելական» անունով մկրտած՝ դեռ նոր վերադարձած էր Զանզիպար:

Դեկտեմբեր 10ին, Երբ Անգլիացիք հեռացան կղզիէն, ձգեցին պարապ մը, զոր մէկը պէտք է լեցնէր: Եւ համայնավարներուն համար կղզին, չափազանց մեծ քաշողականութիւն ունէր, որովհետեւ, փոքրիկ Զանզիպարը լաւ խարիսխ մըն է ամբողջ Արեւելեան Ափրիկէի մէջ դաւադրական գրոհներու համար:

ՉԱԽ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐ

Զանզիպարի համայնավար դառնալու մասին Արեւմտեաններու վախերը կը հիմնուին այն իրողութեան վրայ, որ նոր վարչաձեւի ղեկավարներէն շատեր ձախ եւ ոմանց կողմէ բացորոշ կերպով համայնավար կը նկատուին:

Զանզիպարի նոր վարչապետը՝ Ապտուլլա Հակա, Մոսկուա ուսում ստացած է եւ կինը ռուս է: Հակա ղեկավարներէն մէկն է կղզիի Ափրիկեցիներուն եւ բնիկներու ամէնէն զօրաւոր կուսակցութեան՝ որ կը ներկայացնէ Զանզիպարի ամէնէն խեղճ բնակիչները:

Վարչապետի ամէնէն մտերիմ գործակիցներէն մէկը՝ Շէյխ Ապտուլ Պապուն է, որ արտաքին գործոց նախարար է եւ ձախակողմեան Ժողովուրդի կուսակցութեան ղեկավարը: Պապու ծանօթ է ափրիկեան հարցերու մասին չինական տեսակէտներուն իր համախոհութեամբ:

Զանզիպարի նոր հանրապետութեան նախագահը՝ Ափրիկեցիներու եւ Բնիկներու կուսակցութեան պետ Ապէյտ Քարիմն է:

Նոր նախագահը, յեղափոխութենէն անմիջապէս յետոյ յայտարարութիւններ ընելով ըսաւ. «Հին կառավարութիւնը մեռաւ ու թաղուեցաւ: Հիմնեցինք Զանզիպարի եւ Փեպայի հանրապետութիւնը, (Փեպան՝ նոր հանրապետութեան երկրորդ կղզին է): Ամբողջ երկիրը ցընծութեան մէջ է յեղափոխութեան համար»:

Միւս կողմէ, վարչապետ Ապտուլլա Հակա իր կառավարութեան քաղաքականութիւնը պարզելով ըսաւ՝ թէ «Մեր քաղաքականութիւնն է՝ բարեկամական յարաբերութիւններ ունենալ աշխարհի բոլոր երկիրներուն հետ: Թշնամիներու եւ բարեկամներու քաղաքականութիւն չունինք: Կը փափաքինք գործակցիլ բոլորին հետ: Բնականաբար զօրավիգ կը կանգնինք բոլոր ափրիկեան ազատագրական շարժումներուն»:

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

Յեղափոխութեան գլխաւոր պատճառը կը նկատուի ցեղային ատելութիւնը, որ տեղական հիւանդութիւն է Զանզիպարի քաղաքական կեանքին մէջ:

Երկրի ամբողջ բնակչութեան թիւը, վերջին մարդահամարի ընթացքին մօտաւորապէս 300 հազար հոգի էր: Ասոնցմէ 228 հազարը Ափրիկեցիներ են, 46 հազարը՝ Արաբներ, 18 հազարը՝ Հնդիկներ եւ հինգ հարիւրը՝ Եւրոպացիներ, մեծ մասամբ Անգլիացիներ:

Անցեալ Յուլիսին, տեղի ունեցած ընտրութեանց ընթացքին, Ափրիկեցիներու եւ Բնիկներու կուսակցութիւնը ստացաւ քուէներու 63 առ հարիւրը: Այսուհանդերձ, ընտրական օրէնքին պատճառով՝ Խորհրդարանի 31 աթոռներէն միայն 13ը ապահովեց: Ի վերջոյ, կառավարութիւնը կազմեց Շէյխ Ալի Մուսինի Ազգայնական կուսակցութիւնը: Տապալած կառավարութիւնը, շաբաթ մը առաջ, օրէնքէ դուրս հռչակեց յեղափոխութեան գլխաւոր կազմակերպիչը նկատուող այժմու արտաքին նախարար Պապուի Ժողովուրդի կուսակցութիւնը:

Յունուար 12ի գիշերը, 600ի մօտ յեղափոխականներ, կառավարական ուժերու հետ կռուելէ ետք գրաւեցին Զանզիպարի ձայնասփիւռի կայանը եւ ոստիկանատունները: Կառավարութիւնը տապալեցաւ:

Սէյիտ Եասմիտ Պէն Ապտուլլա սուլթանը, վարչապետ Համատի եւ բաւական թիւով նախարարներ սուլթանի զբօսանաւով փախան:

Քենիայի կառավարութիւնը մերժեց ապաստան տալ անոնց: Թանկանիքայի կառավարութիւնը տուաւ:

Զանզիպար 1862էն ի վեր անգլիական հոգատարութեան տակ կը գտնուէր եւ կը կառավարուէր տեղացի սուլթանի մը կողմէ: Առաջին սուլթանը՝ արտաքսուածին մեծ հայրն էր: Հայրը՝ 52 տարի իշխեց երկրին մէջ:

Անկախ Զանզիպար կը մնայ Բրիտանական Հասարակապետութեան մէջ եւ Ափրիկէի ամէնէն փոքր պետութիւնն է: Տարածութիւնն է 2644 քառակուսի քիլոմեթր: Երկրի երեք հարիւր հազարի մօտ բնակչութեան ամէնէն յառաջադէմ եւ զօրաւոր մասը յիսուն հազարի հասնող Արաբներն են:

Քաղեց՝ ՎԱԶՐԻԿ

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Գիտնականները վերջերս նկատեցին, որ գետերու մէջ ապրող կոկորդիլոսները պարբերաբար քարեր կը կլլեն: Գիտնական Գ. Սքոթի կարծիքով կոկորդիլոսները քար կը կլլեն, որպէսզի աւելի դիւրութեամբ պառկին գետին մէջ: Այլապէս գետին հոսանքը զիրենք կրնայ քշելտանիլ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԱՍՏԱԿԱՒՈՐ ՄՇԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ).— Ամսոյս 18ին Պօմոնի գաղութը խոր վիշտով հողին յանձնեց իր եկեղեցւոյն դպրապետը եւ վաստակաւոր երաժշտագէտը յանձին Պ. Լեւոն Ճերահեանի, որ 32 տարի ծառայած է մեր եկեղեցիին, ինչպէս նաեւ հետաքրքիր գրութիւններով աշխատակցած է «Յառաջ»ին:

Նախ քան 1914ի պատերազմը եւ յետոյ տարիներ շարունակ ուսուցիչ – տնօրէնի պաշտօններով Թուրքիոյ մէջ, սերունդներ դաստիարակած է: Ինք, բնիկ Կ. Պոլսեցի, երկար տարիներ պաշտօնավարած է Էտիրնէ, Աֆիոն – Գարահիսար, Զորլու, Գավալա եւ այլուր, հմուտ հայկական եւ եւրոպական ձայնագրութեանց:

Հանգուցեալ Պալաքեան Եպիսկոպոսի Մարսէյլ առաջնորդութեան շրջանին, ամէն Կիրակի իր Դպրաց – Դասով կը մասնակցէր արարողութեանց, գնահատուելով թէ Սրբազանէն եւ թէ թաղականներէն: Մօտաւորապէս 9 տարի իր միջոցներով հրատարակեց «Գրական – Տարեցոյց»ը, օգտակար գիտելիքներով համեմուած: Բնաւորութեամբ շատ համեստ, հոգեւին փարած էր եկեղեցական երաժշտութեան, որ իրմասնագիտութիւնն էր: Աւելի քան յիսուն տարիներ պաշտօնավարած է զանազան եկեղեցիներու մէջ իբրեւ հմուտ դպրապետ:

Տարագրութեան դառն բաժակը ցմրուր քամելով իր հնարամտութեամբ կրցած է ստոյգ մահէն ազատիլ շնորհիւ իր թուրքերէնին, 12 օր անդադար քալելով եւ աղօթելով ինքզինքը Ատանա կը ձգէ:

Պանք Օթօմանի գրաւման ժամանակ, կը ձերբակալուի իբրեւ կուսակցական եւ կը բանտարկուի: Ամիսներ ետք միայն շնորհիւ ուժեղ միջամտութեանց՝ ազատ կ'արձակուի, միշտ հսկողութեան տակ մնալով սակայն: Պալքանեան պատերազմին, իբրեւ «Ժամանակ» թերթի թղթակից գտնուած է ռազմաճակատին վրայ, միշտ թարմ լուրեր հաղորդելով իր թերթին, հետաքրքրական ու ճիշդ, — այդ օրերու իր կեանքէն քանի մը պատկեր տուաւ վերջերս «Յառաջ»ի մէջ:

Իր մէջ բոյն դրած անողոք հիւանդութիւնը զգետնեց զինք: Բոլոր բժշկական խնամքները մնացին անզօր փրկելու համար իր կեանքը:

Սիրելի Պ. Ճէրահեան, օտար հողը թող թեթեւ դայ յոգնաբեկ մարմնոյդ վրայ:

Երկար տարիներ Աստուծոյ տաճարներուն մէջ մատուցած ծառայութիւններուդ վարձքը այն յիշատակն է որ պիտի պահպանուի քեզ ճանչցողներուն մօտ: Մխիթարութիւն Այրի Տիկնոջդ, Տիկին Պերճուհիին, որ պահապան հրեշտակի մը նման խնամեց քեզ:

Յ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԱՐՁԱՏՐՈՒԹԻՒՆ

«Հայ – ռուս գրական կապերը ԺԹ. – Ի. դարերում» երկհատոր գործին համար, Գուրգէն Յովնան, որ գրականութեան հիմնարկութեան տնօրէնն է, վը կայուեցաւ գիտութիւններու պսակաւորի աստիճանով: Բանասիրական գիտութիւններու պսակաւորի աստիճան ստացած է Երեւանի մանկավարժական հիմնարկութեան Հայոց լեզուի ամպիոնի վարիչը՝ Աշոտ Աբրահամեան, իր վերջին՝ «Բայը ժամանակակից հայերէնում» արժէքաւոր գործին համար:

Յ. ՆԱՒԱԿԱՏԻԿԵԱՆ

Երեւանի համալսարանի բնագիտութեան ամպիոնի հիմնադիր եւ մասնագիտական քսան գիրքերու հեղինակ փրոֆ. Յ. Նաւակատիկեանի ծննդեան 75ամեակին առթիւ կատարուած է յոբելենական հանդիսութիւն մը:

ՑԱՒՈՏ ՀԱՐՑ ՄԸ

Զորս գրագէտներ՝ Ստեփան Զօրեան, Հրաչեայ Յովհաննիսեան, Գէորգ Էմին եւ Պարոյր Սեւակ հաւաքական բաց նամակ մը ուղղած են Գրիգոր Հասրաթեանի (նախագահ Երեւանի քաղաքային Խորհուրդի գործադիր կոմիտէի), դիտել տալու համար, թէ 620·000 բնակչութիւն ունեցող քաղաքի մը մէջ կան ընդամէնը 32 գրախանութներ, որոնք բոլորն ալ, առանց բացառութեան, «ամօթ կը զգան իրենց տեսքէն եւ ընձեռած կարելիութիւններէն»:

Բաց նամակին հեղինակները կ'առաջարկեն վերջ տալ այս անբարեյոյս կացութեան:

ՎԵՐՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՅՈՎ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ.— «Զախորդ Փանոսի հէքեաթը»:

ՍԷՐՕ ԽԱՆԶԱՏԵԱՆ.— «Մխիթար ըՍպարապետ», պատմավէպ:

ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ՈՒՇԱԳՐԱՒ ԳՈՐԾ

Այս տարի լոյս պիտի տեսնէ մասնագիտութեամբ նկարիչ, նախկին եգիպտահայ Առաքել Պատրիկի տասը տարուան աշխատանքի պտուղը եղող խիստ շահեկան աշխատութիւնը՝ «Ազգային տարազի պատմութիւն» խորագրով: 900 նկարներու միջոցաւ ներկայացուած են Ուրարտուի օրերէն մինչեւ այսօր գործածուած բոլոր տարազները, Արեւելեան եւ Արեւմըտեան Հայաստանի մէջ հաւասարապէս:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (17)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՆԵՐԸ

Իբրեւ տարեց, Թամոն անձամբ ճանաչում էր այդ շինականներից շատերի պապերին ու հայրերին: Գիտէր թէ նրանցից ով որ անցուգնացին կամ քանի տարի դըրանից առաջ իր ջրաղացն էր եկել, ինչ էր բերել աղալու, քանի գիշեր էր անցկացրել իր յարկի տակ եւայլն:

Թամոն Սասունցի Դաւթին համարում էր բոլոր աշխատաւոր Սասունցիների պապը, ուստի ուշի – ուշով ստուգում էր, թէ այս կամ այն մշակը ազգակցական կամ արենակցական ինչպիսի կապերով էր առնչւում Դաւթի հետ, ինչ ճիւղերով էր մօտենում կամ հեռանում նրանից: Նա շատ յաճախ Դաւիթ ասելու փոխարէն ուղղակի ասում էր մեր պապը, մեր ջոջ պապը եւ այլն:

— Զէ, քու ճիւղը հեռու է մեր պապից, — ասում էր նա մէկին:

— Դու մօտիկ ես Զէնով Օվանի կողմից, — նկատում էր նա միւսին:

— Քուկդ քեռի Թորոսիկի ճիւղն է, — համոզում էր երրորդին:

Իրենց հերթին հայ շալակտարները խոր ակնածանքով էին վերաբերւում ծերունի ջրաղացպանի անձնաւորութեանը: Ուշադրութեամբ ունկնդրում էին նրա ամէն մի խօսքը եւ Ծովասարի առաջ նստած, երկար – երկար զրուցում էին նրա հետ իրենց յուզող հարցերի շուրջը, ու, բեռներն առած, դոհ սրտով վերադառնում էին իրենց տեղերը:

Թամոն ստուգում էր ոչ միայն բեռնակիրների ճիւղաբանութիւնը, այլեւ իր մօտ երթեւեկող բոլոր ուղեւորներին: Նա այն համոզումն ունէր, որ Դաւթի ճիւղն անաղարտ է մնացել, ուստի սրտանց ուրախանում էր, երբ յայտաբերում էր դրա ժառանգներից մէկն ու մէկին: Ծերունին այդպիսիներին ճանաչում էր հարցուփորձ անելով եւ նրանց արեան ջերմութիւնը ստուգելով: Սովորաբար բռնում էր ուղեւորի դաստակը. ում ձեռքը տաք էր, կռահում էր, որ նա Սասնայ ծռերի տոհմին է պատկանում:

Խոդեդանի հարցաքննութիւնը շատ կարճ տեւեց:

— Քու ճիւղը Դաւիթին է դիպչում, լաօ, — հանդիսաւոր տոնով ասաց ջրաղացպանը, մոտկանցու ազգատոհմը ոտքի վրայ պեղելուց եւ նրա դաստակը թեթեւակի շօշափելուց յետոյ: — Բոլոր տալւորիկցիք Դաւթի ճիւղին են պատկանում, բացի մի քանի տնից, որ Զէյթունից են եկել, — աւելացրեց ծերունին ծնօտը քորելով:

— Իսկ քու ճիւղը ո՞րն է, քեռի Թամօ, — հետաքրքրուեց Ասատուրը:

— Ես ճնճղափորիկի սերնդից եմ, — հպարտութեամբ պատասխանեց նա: Մեր ցեղը առաջ իշխան էր, բայց յետոյ ջաղացպան դարձաւ:

Այդ գիշերը Խոդեդանը, Գրքօն եւ Կիրակոսը հիւր եղան Թամոյին եւ լուսացրին բեռների վրայ իրենց աբաներով ծածկուած: Քնելուց առաջ ջրաղացպանը նրանց համար բաղարջ թխեց եւ պատմեց Սանասարի եւ Բաղտասարի ճիւղը:

Վաղ արեւածագին Գրքօն շտապեց Բերդ՝ Դաւթի հիւանդ այծերին բուժելու, իսկ Կիրակոսը սկսեց հաստ մախաթով կարել մազէ թեռը, որ գիւղ վերադառնան:

Դեռեւս առաւօտ էր, երբ երկու մշակները սրտագին հրաժեշտ տուեցին Թամոյին ու Ասատուրին եւ, իրենց բեռները շալակելով, ճանապարհ ընկան:

— Բեռս թեթեւացրու, քեռի Թամօ, — խնդրեց Կիրակոսը, դուրս գալուց առաջ: Ճախրականցին մի քանի խոշոր քար գետնից վերցնելով դրեց մշակի շալակի վրայ: Երբ բաւականաչափ հեռացել էր, Կիրակոսը տակից մի փոքրիկ ցնցում գործեց: Քարերից մէկը վայր ընկաւ: Մնացեալ քարերը նա պէտք է թափէր հետզհետէ գնալով: Քար գնելու այդ սովորութիւնը, որ շատ հին էր, համարւում էր մեծ բեռը տեղ հասցնելու կարեւոր պայման: Ամէն անգամ մի քար գլորելիս, մշակները թեթեւութիւն էին զգում եւ հեշտութեամբ էին կրում ծանր բեռները:

Առջեւից ընթանում էր սնըդչի Գրքօն, կորեկալրով լի պարկը շալակին եւ կեռ եղջիւրը զօտկում խրած: Նրա ետեւից ահագին բեռի տակ կորացած, Ծովասարի կանաչ ստորոտով, դանդաղ գնում էր Կիրակոսը: Ծանրութիւնից նրա կքած ոտները ճապաղելով դուրս էին ընկնում կողքերից՝ իրենց միջեւ թողնելով լայն տարածութիւն: Թեւի վրայով եւ թեւերի տակով անցնող հաստ պարանը, ամուր ճնշելով նրա վիզը եւ ուսերը, հարկադրում էր նրան հեւալ եւ շարունակ առաջ նայել:

Թամօն եւ Խոդեդանը ջրաղացի մօտ կանգնած՝ երկար նայեցին նրանց ետեւից:

— Անխիղճ տանուտէր ունի: Ասաց Թամոն, կարեկցելով տառապեալ մշակին: Ապա աւելացրեց — իր տղուն պետ աղացի:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Պերճուհի Ճերահեանի իր ամուսնոյն Լեւոն Ճերահեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

×

Պուլ· Օտոյի թաղ· խորհուրդը եւ կապ· Խաչի մասնաճիւղը իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Ց· Տերոյեանի, Տէր եւ Տիկին Գ· Տերոյեանի եւ համայն Տերոյեան եւ Պօղոսեան ընտանիքներուն իրենց կնոջ, մօր, քրոջ եւ ազգականին Հայաստան Տէրոյեանի կլսկծալի մահուան առթիւ : Նոյնպէս Օր· Ս· Ճէլալեանի, Տէր եւ Տիկին Օ· Ճէլալեանի եւ զաւակներուն իրենց մօր, մեծ մօր, կեսրոջ եւ ազգականին Տիկին վերգինէ Ճէլալեանի կսկծալի մահուան առթիւ : ինչպէս նաեւ Այրի Տիկին եղիա զարեանի եւ զաւակներուն Խաչօ եղիազարեանի մահուան առթիւ :

Այս առթիւ չնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ դրամարկները .— Տիկին Վ· Ճէլալեանի մահուան առթիւ թաղին կողմէ 30 ֆր·, Ս· եղիազարեանի մահուան առթիւ, Ա· Ցակոբեան 15, Տէր – Զաքարեան եղբարք 20, Մ· Գաբլանեան 10, Ս· Տէր – տէրեան հինգ ֆրանք :

★

ԻՐԱՆԻ

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

«PARS HOTEL»

— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ

ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ

Հեռախօս – Սենեակներ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1 հոգիանոց սենեակ· — Օրը 370 Ռ·
2 հոգիանոց սենեակ· — Օրը 520 Ռ·
(*Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով*)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՅԵԼԵՑԻՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԻՔ

« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆՈՒԻՐ

Գ· Պ· 500ական ֆրանք կը նուիրէ Սմուէլ Մուրատեան վարժարանին եւ Դըպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին : (Տասնալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պաղըրճեան անկարելիութեան մէջ ըլլալով առանձին պատասխանելու այն բազմաթիւ ցաւակցական նամակներուն զորս կը ստանան իրենց եղբօր՝

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՊԱԳՂՐՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ, կը խնդրեն իրենց բարեկամներէն որ հոս գտնեն իրենց երախտապիտական զգացումներուն արտայայտութիւնը :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Հայ Կարմիր Խաչի Օգն· Մարմնի տարեկան ցերեկոյթ – պարահանդէսին առթիւ կը նուիրեն .— Պ· Պաղըրճեան 100 ֆրանք, Ֆրէնկեան հաստատութիւն հարիւր, Տէր եւ Տիկին Ա· Աճէմեան, Պ· Վ· Զիթունի, Պ· Հայթայեան քանանկան, Պ· Շահվէրտեան 15, Տիկին Ճէվիղեան 10, Տիկին Արմենուհի Միքայէլեան, Պ· Ս· Մարդարեան, Տէր եւ Տիկին Քօչեան, Պ· Պ· Գըլըճեան տասնական, Պ· Տէր – Պետրոսեան քսան ֆրանք :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ· Կ· ՄԱՁի Շրջ· վարչութիւնը, միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ, փարիզի չրջանի իր մասնաճիւղերը, այս Շաբաթ օր, ժամը 15ին, Մշակոյթի Տան մէջ : կարեւոր օրակարգ, կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փետրուարեան ապստամբութիւնը կը տօնուի Լիոնի մէջ Մարտ 1ին կիրակի, կէսօրէ վերջ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Տոհարար մը հայկ· հաստատութեան մը մէջ աշխատելու համար :
Դիմել «Յառաջ»ի :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈՓԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

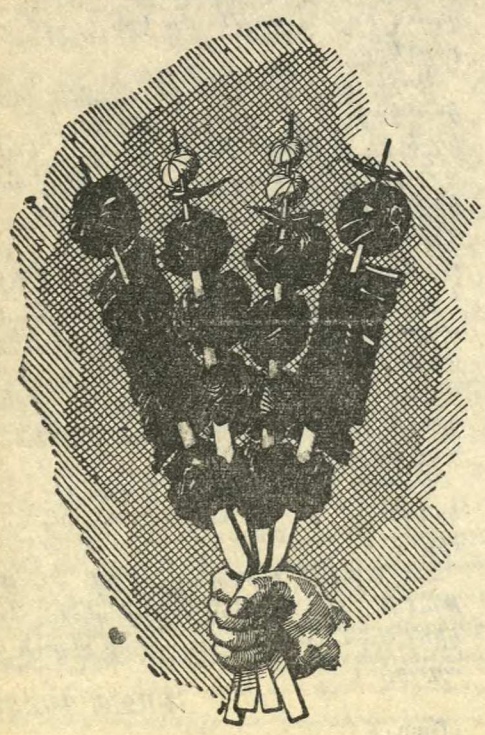

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ
կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՑՑ

ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀ· ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

6 Փետրուար, 1964, Հինգշաբթի· — *Վարդանանց ճակատամարտի պատմական, կրօնական եւ ազգային տօնին առիթով պիտի մատուցուի Ս· պատարագ : Ժամը 10ին : Ս· պատարագը մխաճայն, կոմիտասեան եղանակ կաւ պիտի երգեն Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիները : Ի ժամ Ս· պատարագի կը կատարուի Հայրապետական մաղթանք Ամենայն Հայոց Հայրապետի անուանակոչութեան տօնին առիթով : Հրաւիրուած է փարիզի եւ չրջակայից դասընթացքներու աշակերտութիւնը : Ցաւարտ պատարագի պիտի երգուին աւուր պատշաճի չարականներ եւ երգեր ու պիտի ըլլան արտասանութիւններ աշակերտներու կողմէ : Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները իրենց ներկայութեամբ յարգելու յիշատակը մեր նահատակներուն :*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Կը փնտռեմ երեք եղբայրները .— Ցակոբեան Աբրահամ, ծնած 1906ին, հայրը՝ Բաղրատ : Ցակոբեան Մատթէոս ծնած 1909ին, հայրը՝ Սարի Բէկ : Ցակոբեան Մկրտիչ, ծնած 1916ին, հայրը՝ Բաղրատ :

Կարգ մը լուրերու համաձայն գերի ինկած են հայրենական պատերազմին եւ 1943 Սեպտեմբերին Մարսէյլ փոխադրուած Գերմանացիներու կողմէ, ապահոն մնացած զրաման բանակի մեկնումէն ետք :

Կը փնտռեմ նաեւ բարեկամս .— Տէր-Սահակեան Շմաւոն, ծնած 1895, հայրը՝ Պետրոս որ փարիզ կը գտնուէր 1915ին եւ նամակագրութիւն պահած է մինչեւ 1924: վերոյիչեալ չորս անձերը ծնած են Էմիածնայ չրջանի Գրամբա գիւղը :

Երնադիկ կը փնտռէ իր հայրը Շաքարեան Համբարձում, նոր անունը՝ Գուղին կամ Համբարձումի, ծնած 1920ին :

Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի գրել .—

ՍՄԲԱՏ ԲԱԳՐԱՏԻ ՑԱԿՈԲԵԱՆԻ, փողոց Տէր – Գաբրիէլեան թիւ 27, երեւան, ՀԱՅԱՍՏԱՆ, (Խորհ· Միութիւն) :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի Պաներէօ – Քաշաղի «Մուրատ» խումբի կողմէ :

Այս Կիրակի ժամը 17էն 24

167, Rue Montmartre — Métro : Montmartre (au sous-sol de la Cassita)

Ընկերական մթնոլորտ

BAR DISQUES SELECTIONNES BUFFET

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հովանաւորութեամբ Հ· Յ· Դ· Նոր Սե րունդի Հարաւ· Ֆրանսայի Շրջանային վարչութեան, կազմակերպութեամբ՝ Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի Պօմոնի «Քրիստափոր» խումբին :

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Պօմոնի Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ
Շրջ· վարչութեան անունով խօսք կ'առնէ Ընկեր ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Կազմակերպիչ խումբի ուղերձը կ'արտասանէ ընկ· ԴԱՐԵԳԻՆ ՊԱԳՂՐՃԵԱՆ
Այս առթիւ կը ցուցադրուին Հալէպի մէջ տեղի ունեցած Հ· Մ· Ը· Մ·ի մասնաճիւղային Ողիմպիականէն տեսարանները :

Իր նոր յայտագրով Պօմոնի « ԶԱՐԵՆՑ » պարախումբը
Պիտի ցուցադրուի քրքջալի զաւեշտ մը « ՀԻՒԱՆԴՏԵՍԸ »
Յայտագրի պաշտօնական բաժնէն վերջ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾ ԽՐԱԽՃԱՆՔ
Երգ, արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ

TRICOTS TERZIAN

la plus moderne
des
fabriques de tricots
de la
région parisienne

★

3, Rue Poissonnière PARIS-2 Tél. : CEN. 93-75

Haratch

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 2
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
DIMANCHE
2 FEVRIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9925

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9925

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔՆՆԱԴԱՏԱԲԱՐ ՎԵՐԼՈՒԾԵԼ

Հայաստանի Կոմպարտիայի կենտկոմի առաջին քարտուղարը Համագումարին ներկայացուցած իր ընդարձակ Զեկուցման առաջին մասին մէջ մեծ գոհունակութեամբ եւ դրուատալից խօսքերով կը նկարագրէ այն «հսկայական փոփոխութիւներ»ը, որոնք տեղի ունեցած են «ռեսպուբլիկայի ժողովրդական տնտեսութեան բոլոր ասպարէզներում»:

Զարոբեան կրնար աւելի շատ ըսել ձեռք բերուած յաջողութիւններու մասին, «սակայն գործի շահը պահանջում է քննադատաբար վերլուծել սեփական աշխատանքը:

Քննադատական բաժինը աւելի լայն տեղ կը բռնէ իր Զեկուցման մէջ: Թերութիւնները անխնայ մատնանշելով, քարտուղարը նպատակ ունեցած է «երեւան բերել բոլոր ռեղերվներն ու հնարաւորութիւնները, դրանք ակտիվօրէն օգտագործել մեր առջեւ կանգնած խնդիրները յաջողութեամբ լուծելու համար»: Զարոբեանի համաձայն արդիւնաբերութեան աշխատանքի հիմնական թերութիւնն այն է, որ կուսակցական կազմակերպութիւններն ու տնտեսական ղեկավարները «դեռ եւս չեն հասել այն բանին, որ առանց բացառութեան ամէն մի ձեռնարկութիւն անպայման կատարի պետական պլաններն ու ստանձնած պարտաւորութիւնները բոլոր ցուցանիշերով»:

Ու իբրեւ փաստ կը յիշէ արդիւնաբերութեան զանազան ճիւղերուն մէջ նկատուած «բազմաթիւ լուրջ թերութիւնները» յականէ անուանէ մատնանշելով թերացող ձեռնարկութիւնները, եւ խարանելով պատասխանատուները:

Մասնաւոր «լուրջ թերութիւններ» կը նկատուին «գիւղատնտեսական արտադրութեան բնագաւառում»: Գլխաւոր պատճառն այն է, որ «շատ կոլտնտեսութիւներում եւ սովխոզներում դեռ եւս ցածր է հողագործութեան կուլտուրան, խախտուում են տարրական ագրոտեխնիկական կանոնները»:

Զարոբեան կը շեշտէ, որ անհրաժեշտ է արագօրէն յաղթահարել կոլխոզներու եւ սովխոզներու յետամնացութիւնը, կատարելագործել գիւղատնտեսութեան ղեկավարումը, աւելի լաւ օգտագործել հանքային պարարտանիւթերը եւ ոռոգելի հողերը: Գիւղատնտեսական արտադրութիւնը պէտք է կատարուի գիտական դրութեամբ, մասնագիտացուած ձեւով:

Ժողովրդական կրթութեան մարզին մէջ եւս լուրջ թերութիւններ կան: «Շատ դպրոցներում դեռ եւս ցածր մակարդակով է տարուում ուսումնա-դաստիարակչական աշխատանքը, չի ապահովւում սովորողների գիտելիքների բարձր որակը եւ կայունութիւնը, ուսուցումը որոշ չափով կտրուած է դաստիարակութիւնից»: Պատասխանատու են լուսաւորութեան մինիստր ընկ. Սիմոնեանը եւ ժողովրդական կրթութեան տեղական օրգաններ: Մեղաւոր են ասոնք ստեղծուած այն դրութեան համար, որ Հայաստանի մէջ զգալի է ուսուցիչներու, մասնաւորաբար լեզուներու, ուսողութեան եւ բընագիտութեան դասատուներու պակասը:

Կուսակցական եւ պետական օրգանները պարտաւոր են բոլոր միջոցները ձեռք առնել՝ բարելաւելու համար ժողովրդական ուսուցիչներու «կուլտուր-կենցաղային պայմանները, բարձրացնելու գործնական որակաւորումը, նրանց կուլտուրական եւ գաղափարական մակարդակը»:

Գիտական հիմնարկները չափէ դուրս կեդրոնացած են Երեւանի մէջ, անտեսուած են միւս քաղաքները:

Զարոբեան ներողամիտ չէ նաեւ իր կուսակցութեան հանդէպ: Հաստատելէ վերջ թէ Հայաստանի կոմպարտիան «Սովետական Միութեան կոմունիստական պարտիայի հաւատարիմ ու մարտական ջոկատներից մէկն է», մեծ աշխատանք կատարած է դեմոկրատական սկզբունքներու զարգացման եւ անհատի պաշտամունքի վերացման համար, ընկեր քարտուղարը կը մատնանշէ բազմաթիւ «լուրջ թերութիւններ՝ պարտիական — կազմակերպական աշխատանքում»:

1961 Հոկտեմբեր 1էն մինչեւ 1964 Յունուար մէկը 11·300 հոգի մտած են Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան մէջ, որ ներկայիս ունի եղեր 98·344 անդամ: Քարտուղարը դժգոհ է, որ սովխոզներու մէջ աշխատող կոմունիստները շատ չնչին թիւ մը կը կազմեն: Կարգ մը վայրերու մէջ կուսակցութեան որոշումները խախտող յանցագործներ չեն պատժուած:

Կացութիւնը փայլուն չէ նաեւ պետական հիմնարկութեանց մէջ: «Պէտք է ուղղակի ասել, որ պետական ապարատում դեռ եւս կան ձեւամոլութեան, բիւրոկրատիզմի, գրասենեակայնութեան եւ քաշքշուկի փաստեր: Կան նաեւ պետական կարգապահութեան խախտման, վերագաս օրգանների ցուցումները ժամանակին չկատարելու ոչ քիչ փաստեր»:

Զարոբեան այս դիտողութիւններն ընելով կը յիշեցնէ, որ անցեալ համագումարին ալ մատնանշած էր «պետական ապարատի աշխատանքի լուրջ թերութիւնները, բայց, ինչպէս երեւում է, ոչ բոլոր ղեկավարներն են դրանից պատշաճ հետեւութիւններ արել»:

Յուսա՛նք, որ ղեկավարները այս անգամ կենդկոմի քարտուղարին խօսքերը մտիկ կ՚ընեն եւ պատշաճ հետեւութիւնները կը հանեն:

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՊԷՏՔ ՉԷ ՓՈԽԵԼ

Կ՚ԸՍԷ ՏԸ ԿՈԼ, ՄԱՄՈՒԼԻ ԻՐ ԱՍՈՒԼԻՍԻՆ ՄԷՋ

Չինաստանի ճանաչումը պատճառ եղած էր որ նախագահ տը Կոլի մամուլի այս ասուլիսը ամէնէն սպասուածը ըլլայ եւ համախմբէ աւելի քան 950 լրագրողներ Էլիզէի հանդիսութեանց սրահին մէջ:

Նախքան հարցումները, տը Կոլ կարճ նախաբանով մը յայտնեց թէ Ֆրանսա խաղաղութեան մէջ է ներքնապէստրուած ըլլալով որ քաղաքական պայքարները մեծ արձագանգներ չեն գտներ եւ դուրսը՝ տրուած ըլլալով որ ոչ մէկ տեղ պատերազմի մէջ է թէեւ օժտուած արդիական զէնքերով, ի հարկին գործածելի: Այս կացութիւնը որ բոլորովին նոր է Ֆրանսայի համար թոյլ կուտայ իրեն որ խաղաղ կերպով նկատի առնէ եւ կարգադրէ այն հարցերը որոնք իրեն կը վերաբերին:

Ապա հարցումները կը տեղան եւ տը Կոլ կը դասաւորէ զանոնք հետեւեալ ձեւով.— Հիմնարկութիւնները, Եւրոպա եւ Հասարակաց Շուկան, Ֆրանսայի գործակցութիւնը կարգ մը երկիրներու հետ եւ վերջապէս՝ Ֆրանսայի եւ Չինաստանի բնական յարաբերութեանց հաստատումը:

Տը Կոլ կը ջատագովէ գոյութիւն ունեցող Սահմանադրութիւնը զոր լաւագոյնը կը նկատէ Ֆրանսայի համար: Նախ կը քննէ Գ. եւ Դ. Հանրապետութեանց սահմանադրութիւնները որոնք իշխանութիւնը կուսակցութեանց ձեռքը ձգած էին: Ներկայ սահմանադրութիւնը իր ոգիին մէջ ցոյց կուտայ թէ իշխանութիւնը կուսակիցներու բանը չէ այլ պէտք է գայ ժողովուրդէն ինչ որ կը պարտադրէ Պետութեան ղեկավար մը ընտրուած՝ ժողովուրդէն:

Կը նկատէ որ ամէն մարդ գոհ չէ այս Սահմանադրութենէն, հաւանաբար անոր համար որ «հարսը շատ գեղեցիկ է» եւ կը ծանրանայ սահմանադրական այլ ձեւերու վրայ, փաստելու համար որ անոնք չեն յարմարիր Ֆրանսայի: Դէմ է օրէնսդրութեան կառավարութեան մը,— Ազգ. Ժողովը վաւերացնելէ ետք կառավարութիւն մը չի կրնար զայն տապալել: Այդ ձեւով Հանրապետութեան նախագահը միջամտելու հարկ չունենար եւ «չեմ զարմանար եթէ այդ ըլլայ պատճառներէն մէկը որ կը ներշնչէ այս առաջարկին հեղինակները» կ՚աւելցնէ տը Կոլ խընդուքներ պատճառելով:

Նախագահական վարչաձեւ մը, ամերիկեան դրութեամբ, չի կրնար յարմարիլ Ֆրանսայի: Ամերիկա շատ տարբեր է Ֆրանսայէն, հոն կան միայն երկու կուսակցութիւններ որոնք հիմնական տարակարծութիւններ չունին թէեւ հոն ալ այդ վարչաձեւը «սանկ-նանկ» կը քալէ (fահէն — fահա կ՚ըսէ տը Կոլ):

Անցնելով Ֆրանսայի գործակցութեան կարգ մը երկիրներու հետ, տը Կոլ կը շեշտէ թէ աշխարհի մէջ ոչ մէկ երկիր նոյն համեմատութեամբ կ՚օժանդակէ նորակազմ պետութեանց: Ներկայիս տընտեսական, ելմտական, մշակութային, թեքնիք եւ զինուորական ճակատներու վրայ, այդ օժանդակութիւնը տարեկան հինգ միլիառ ներկայ Ֆրանք կը ներկայացնէ (500 միլիառ հին Ֆրանք): Այս օժանդակութիւնը կ՚ըլլայ պետութենէ պետութիւն եւ ասկէ զատ անհատական զանազան ձեւերով, մէկ միլիառ Ֆրանքի այլ օժանդակութիւն մը կ՚ըլլայ: Ֆրանսայէն վերջ Ամերիկան կուգայ, բայց իր միջոցներուն համեմատ ըրած օժանդակութիւնը Ֆրանսայի ըրածին կէսը կը ներկայացնէ:

Տը Կոլ կը խօսի նաեւ Եւրոպայի մասին, թուելով դժուարութիւնները եւ խոչընդոտները: Կ՚ըսէ թէ Եւրոպայի իւրաքանչիւր ժողովուրդ չուզեր որ իր ճակատագիրը գլխաւորաբար օտարներէ կազմուած մէկ խմբակի ձեռքը անցնի: Այս է Ֆրանսայի տեսակէտը եւ Անգլիա որ մեծ ժողովուրդ մըն է եւ մեծ պետութիւն մը որեւէ ուրիշ պետութենէ նուազ կրնայ հանդուրժել նման կարգադրութիւն մը:

Եւ վերջապէս տը Կոլ կը խօսի Չինաստանի մասին:

«Չինաստան՝ մեծ ժողովուրդ մը, աշխարհի ամէնէն բազմամարդը, ցեղ մը ուր մարդոց համբերող, աշխատասէր կարողութիւնը, հազարամեակներէ ի վեր փոխարինած է մեթոտի եւ հաստատակամութեան հաւաքական թերին, կառուցած է շատ յատուկ եւ շատ խոր քաղաքակրթութիւն մը»:

Ապա տը Կոլ կը գովէ Չանք Քայ Չէ-

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՅԵՐԸ

ՏՆՏԵՍԱՊԷՍ ԱՄԷՆԷՆ ԱՒԵԼԻ ՎՆԱՍՈՒՈՂԸ ՀԱՅԵՐԸ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՆ

Նիկոսիայէն կը գրեն Յունուար 23 թուականով.—

Տողերս չսկսած, կէս ժամ առաջ, ռումբի պայթիւնի նման ձայն մը լսուեցաւ քաղաքի մէկ մասէն, եւ ահա՝ «Թավերնա» ճաշարանը եւ այլ բաց եղող խանութներու երկաթէ դռները սկսան վար քաշուիլ եւ մարդիկ, արտորանքով մը վազել դէպի իրենց տունը: Ոստիկաններ՝ հրացաններ ի ձեռին, շուարած, իրենք ալ կը վազվզեն, մինչ, անգլիացի զինուորներ դիրքեր կը բռնեն որոշ ուղղութիւններով:

Քանի մը օրէ ի վեր, ջղայնոտ վիճակ մը կը պարզեն քաղաքացիները: Թուրք մուհաճիրներու թիւը կը շատնայ՝ վրաններու տակ: Հայոց պարպուած բոլոր տուներուն մէջ, ինչպէս յիշած եմ նախորդ թղթակցութիւնովս, տեղահան թուրք ընտանիքներ զետեղուած են: Վիքթորիա Հայոց թաղի կիսուն քաշուած պատնէշը այժմ վերցուած է եւ Թուրքերը տակաւ կ՚առաջացնեն իրենց գիծը դէպի Նօմէնս լէնտ: Պատնէշին մօտը գրտնուող յունական Ալֆա կօշիկի գործատան բաժնետէր՝ Պ. Յակոբ Շիրինեան, ամսոյս 21էն ասդին մէջտեղ չկայ, կորսուած է իր ինքնաշարժով միասին: Երուանդ Հայր Սուրբը, որուն բնակարանը Ս. Աստուածածին եկեղեցիէն յիսուն քայլ հեռաւորութեան վրայ կը գտնուի, Վիքթորիայի մէջ, հարկադրուած է հեռանալ: Հեռացած է նաեւ ժամկոչը: Մեր եկեղեցին տեսակ մը էմլաքը մէթրուքէ է՝ առայժմ: Անշուշտ կղպուած է, եւ անհրաժեշտ, օրինաւոր կարգադրութիւններ՝ տոմարներու վերաբերեալ, ատենին իսկ նկատի առնուած են:

Ատեն ատեն, Նօմէնս լէնտի սահմանէն պատահաբար կամ խանութ պարպելու գացող Հայեր կը բռնուին, հարցաքընութեան կը տարուին եւ դիմումներէ վերջ կ՚արձակուին: Իսկ՝ ըստ յունական թերթերու, յոյն երիտասարդներ կ՚առեւանգուին եւ խոշտանգուելէ ու քանի մը օր պահուելէ վերջ, անգլիական ճնշումներու վրայ, թող կը տրուին:

Անգլիացի զինուորները բնաւ չեն միջամտեր, այսինքն ուժ չեն գործածեր երբ՝ իրենց առջեւէն մէկը բռնեն տանին...

Թերթերը կը գրեն թէ Կիրնէ քաղաքի կուշտի բարձունքին վրայ գտնուող «Սէյնթ Հիլարիօնի» հնութիւն եղող դըղեակը Թուրքերը գրաւած են եւ զինեալ պահակներ դրած են հոն, որոնք կրակ ալ կը բանան մօտեցող Յոյներուն վրայ:

Թուրքեր կը շարունակեն խառն բնակչութիւն ունեցող գիւղերէն իրենց ցեղակիցները տեղահան ընել եւ զուտ թրքաբնակ գիւղերու մէջ զետեղել:

Օրըստօրէ, յոռետեսութիւնը կ՚աւելնայ Յունաց մէջ՝ Լոնտոնի համաժողովին տալիք բարերար արդիւնքի մասին եւ թերթերը կը թելադրեն, ոմանք կը պահանջեն, որ իրենց ներկայացուցիչները «պայուսակնին կապեն» հեռանան եւ Ազգերու Դաշնակցութեան Ժողովին դիմեն:

Զօրավար Ղրիվաս, «Էօքայի» կազմակերպիչն ու վարիչը 1955 – 59ի Կիպրացիներու վարած ըմբոստութեան, մեծ թիւով Կիպրացիներ ժողովի հրաւիրած է Աթէնք՝ խորհրդակցելու համար Կիպրոսի հարցին շուրջ: Մակարիոս Սրբազան, ծանր խօսքերով, կը քննադատէ զօրավարի այս քայլը...

Կղզիին ներկայ անորոշ եւ որոշ չափով անապահով վիճակը, խորապէս ազդած է շուկային վրայ, եւ մեր դժբախտ առեւտրական հայրենակիցները, որոնց մէկ մասը տեղահան են տունէ եւ խանութէ, տակաւ կը մտահոգուին գործի տեսակէտով:

Որքան ուշանայ յոյն եւ թուրք համաձայնութիւնը, տնտեսապէս ամէնէն շատ վնասուողը մերինները պիտի ըլլան...

ՏՈՔԹ. Ա. ԹԱԳԻՈՐԵԱՆ

ԱՐԵՒԵԼԱՀԱՅԵՐԷՆԻՆ ՏԱՐԻՔԸ

« Երբ շուն մը սովորութիւն դարձուց լիզել ջաղացքին սեմը, այլեւս պէտք է կա՛մ սպաննել շունը, կա՛մ քանդել ջաղացքը »:

Այսպէս կ՚ըսէ Ֆրանսկան առածը :

Եւ ո՞վ չի գիտեր թէ անպարտելի ուժ մըն է սովորութիւնը ոչ միայն կենդանիներուն, այլեւ մարդոց մէջ: Առանց երբեք նահանջելու՝ այդ ուժը կը կռուի Կարքեդոնեան աւանդութեամբ, ցմա՛հ: Վասնզի սովորութիւնը ոչ իրաւունք կը ճանչնայ, ոչ ալ օրէնք, այլ կը պահանջէ ընդունիլ իր տիրապետութիւնը առանց որեւէ պայմանի: Ամէնէն հզօր եւ անագորոյն բռնակալութի՛ւնն է սովորութիւնը, կ՚աւանդէ Պուբլիլիոս Սիւրոս :

Չեխերը երկաթէ շապիկի կը նմանցնեն սովորութիւնը: Հազնելէ ետք՝ չես կըրնար հանել կռնակէդ:

« Երկրորդ բնութիւն » կոչած են զայն Արիստոտէլ, Կիկերոն, Ս. Օգոստինոս եւ Յովհան Ոսկեբերան :

Ի՛նչ գեղեցիկ նիւթ... փիլիսոփայելու համար:

Կարելի է ցոյց տալ իր խնամութիւնը Պավլովեան տեսութեանց հետ: Կամ համարիլ պայման գոյութեան պահպանութեան՝ ռուսական առածին լոյսով, որ կը թելադրէ «վարժուի՛լ, վարժուի՛լ նոյնիսկ ... դժոխքին», եւ ըստ արեւելեան ժողովուրդներու փիլիսոփայութեան, որ ճշմարիտ չէ միայն, այլ եւ մխիթարական՝ վախճանական իմաստով .— «Սալն է որ կը յաղթէ ,եւ ոչ թէ մուրճը » :

Վերջապէս սովորութիւնը, այսինքն ինչ որ «ընտելեալ է ստէպ յաճախութեամբ», կարելի է համարիլ քաղաքակրթութեան այբուբենը, մեկնելով հոգեբանական բացատրութենէ մը, որով Ուիլեըմ Ճէյմս « մարդկային ընկերութեան վիթխարի լիսեռնը» կ՚անուանէ սովորութիւնը :

Ուստի զարմանալի ոչինչ կայ, եթէ Պոսիւէ կը յայտարարէր, իր մուտքը կատարելով Ֆրանսական Ակադեմիայէն ներս.—

« Սովորութիւնը իրաւամբ կոչուած է լեզուներու հայրը »:

Արդարեւ, «ստէպ յաճախութեամբ » գործածութիւնն է , որ կ՚ապրեցնէ լեզուն կամ կը յաւերժացնէ, տարօրինակ ըմբոստութեամբ մը բանականութեան դէմ, տրամաբանութեան դէմ, քերականական կանոններու դէմ, — ափսո՛ս , կ՚ըսէ Վոլթէր, այդ հեստութիւնն է որ աքացելով լեզուին դիտական օրէնքները՝ « աղքատացուցած է Ֆրանսական լեզուն, աւելի պայծառացնելով զայն քան տալով ուժգնութիւն եւ խորութիւն»:

Սովորութեան նոյն բռնակալութիւնը չէ՞ միթէ պատճառը, որ մարդիկ ամէն կը գրեն եւ ամենէն կը հոլովեն՝ ի հեճուկս քերականութեան հայ օրէնքներուն: Սովորութեան նոյն բռնակալութիւնը չէ՞ միթէ պատճառը, որ մարդիկ, զոց ըրած ըլլալով դաս մը, նախակրթարանի յիշատակ, թէ արեւելահայերէնին հայրն է Խ. Աբովեան, նեղութի՛ւն կը զգան՝ երբ կ՚ուզես սրբագրել իրենց սորվածը :

Ո՛չ, ո՛չ , ո՛չ, արեւելահայերէնը չի կրնար զաւակն ըլլալ Խ. Աբովեանի, վասընզի «զաւակը» տարիքով շատ մեծ է իր « հօրմէն » :

×

Առաջինը չեմ որ այս տեսակէտը յայտներ եմ: Յիսուն տարի առաջ, Մարտ. Յարութիւնեան կը ծիծաղէր Մանուէլեան Լեւոններու(1), Վանցեան Գրիգորներու (2) , Կուսիկեան Կարապետներու(3) եւ այլ ծոյլ վարժապետներու այն յայտարարութեանց վրայ թէ Խ. Աբովեան «հիմնադիրն » է արեւելահայերէնի : Նոյն Մարտ. Յարութիւնեանը կը գրէր 1914ին (Նոր Հոսանք, Փետր. էջ 280), թէ «Վէրք Հայաստանին չէր կարող մեր աշխարհաբարը այնպէս մշակած լինել , քանի որ նրա լեզուն գաւառաբարբառ էր, իսկ մեր ինտելիգենցիան մինչեւ այդ վէպի գրութեան տարին իսկ խօսում էր եւ գրում մաքուր գրական աշխարհաբարով»: Դեռ աւելին, «կան 1831 – 1840 թիւը Մոսկւայում տպագրուած գրքեր, որոնց լեզուն շատ աւելի մաքուր աշխարհաբար է, քան նոյնիսկ յաճախ Հիւսիսափայլի լեզուն»:

Ու Մարտ. Յարութիւնեան դառնօրէն դիտել կուտայ թէ «մեղանում յաճախ կարծում են, որ քանի շատ գործեր վերագրեն մի հռչակաւոր մարդի՝ այնքան նրա նշանակութիւնը բարձրացրած կը լինեն, մոռանալով որ գոյութիւն չունեցող եւ արհեստականօրէն կամ սխալմամբ վերագրած առաքինութիւնները վաղ թէ ուշ վայր են ընկնում եւ աւելի վարկաբեկում հերոսին »:

Բայց նորութիւն չէր իմ տեսակէտս :

« Աշխատանք » թերթը կը գրէ (Զորեքշաբթի, 25 Յունուար 1917) թէ բանաստեղծ Վահան Տէրեան «անցեալ Զորեքշաբթի, Երեւանի քաղաքային ակումբի սրահին մէջ դասախօսութիւն մը կարդաց Հայոց նոր շրջանի բանաստեղծութեան ոճի ու լեզուի զարգացման մասին եւ պնդեց որ նախ քան Վէրք Հայաստանին եւ Հիւսիսափայլը, որոնք հիմնադիրները կ՚ենթադրուին հայ աշխարհաբար լեզուի, դեռ 1831ին գործածուած է աշխարհաբարը »:

Նորութիւնը այն էր, իմ տեսակէտիս մէջ, որ ես հարիւր տարի աւելի տարիք կուտայի արեւելահայերէնի՝ մերժելով Խ. Աբովեանի հայրութիւնը :

Եւ ատիկա պատճառ դարձաւ որ ապուշ մը Արեւելքի մէջ, ապուշ մըն ալ Արեւմուտքի մէջ յարձակին վրաս զզուելի բառերով :

Բայց ես չպտըտեցայ , գաղութէ գաղութ, սիրամարգի պէս՝ պոչս բացած Արեւելքի եւ Արեւմուտքի դիմաց: Այլ որպէսզի ըսուի թէ գրագէ՛տ մը անցաւ այս կայքերէն, իր աշխատանքով հպարտ , այդ աշխատանքին մէջ միայն հաւատք դրած: Առաջին օրէն ըսի հրապարակաւ. — Ես չեմ եկած առնելու,, եկած եմ տալու :

Եւ ես ընծայ տարի ուր որ գացի, ընծայ տարի խանդավառութիւն եւ հաւատք, ընծայ տարի վերագնահատութեան ոգի, ընծայ տարի մտածման նորութիւն, աշխատանք:

Երբ բեմ կ՚ելլեմ, նոր բան մը ըսելու համար միայն կ՚ելլեմ, եւ ոչ երբեք ծամոց ծախելու: Ե՛ս եմ գրագէտը, եւ ոչ երբեք ուկնդիրը: Ե՛ս եմ գրագէտը , որ առաւօտուն կ՚արթննայ գիրքերու խօսուըռտուքին մէջ եւ աչքերը կը խփէ կէսգիշերէն ետք՝ գիրքերու օրրերգով, եւ ոչ թէ ունկնդիրը, որ օրուան առեւտուրէն ետք՝ ժամանց, երեկոյեան ճաշէն ետք՝ տէսէռ կը համարի լա շոզ լիթէռէրը :

Ահա թէ ինչո՛ւ ըսի Թեհրանցիներուն . — Երբ գրականութեան մասին է խօսքը, ձեր ժամացոյցը լարեցէք ի՛մ ժամացոյցիս վրայ, ե՛տ մնացած է ձեր ժամացոյցը :

Զարմանալին այն է որ ոմանք գրեցին թէ Աբովեան «հարթելով»՝ ապացոյցը կուտամ հատուածամոլութեան : Ապո՞ւշ են այս մարդիկը: Աբովեանէն աւելի տարիք տալով արեւելահայերէնին եւ արեւելահայութեան մտքի էվոլիւսիոնը դընելով աւելի հին թուականի մը մէջ՝ ե՞ս կ՚ըլլամ հեղինակը այն փորձին, զոր կատարեց պահպանողական Փրոֆ. Ադոնց՝ լեզուի եւ գրական ճաշակի յառաջընթացութեան պսակը դնելով... Աբովեանի գլխուն, երբՊղուտարքոսեան ձեւով մաղձագոյն զուգահեռ մը կը գծէրՀայութեան երկու հատուածներուն միջեւ :

Բայց կարելի՞ է միթէ չտեսնել թէ կը փորձուի Հայոց զարթօնքը եւ արեւելահայերէնին սկզբնաւորութիւնը կապել ռուսական «օրհնուած ոտքերուն» Կովկաս մուտքին՝ Աբովեանի ընծայուած այդ փառապսակով : Ատիկա պատճառ մը չէ՞ եթէ, մինչեւ մեր օրերը, ոչ մէկ աշխատանք կատարուած է՝ ուսումնասիրելու համար Զուղայի գաղութին ծագումը , անշուշտ բոլորովին տարբեր չափոցով , ինչպէս ինծի կը ներկայացնէր մեծարժէք ջուղայագէտ մը, Ստեփան Հանանեան , երբ ես, քանի մը օրուան համար, վանահայր դարձած էի տեղւոյն Հայոց արքեպիսկոպոսարանին, ճիշդ տասը տարի առաջ :

Ճպուռներ շատ ունինք Հայոց գրական պարտէզին մէջ, իրենց սղոցի երգով ծանօթ: Կը թողում անոնց, որ ամառ կարծեն Ռուսերուն էջքն ի Կովկաս եւ հունձք գովեն, ինչպէս նոյն երգը կը կրկնուի հիմա՝ Կարմիր Մոյկերուն դոփիւնը լըսուելէն ի վեր :

×

Եւ ահա Պէյրութի Համազգային Հրատարակչականէն կը ստանամ թանկագին արմաղան մը, որ ինծի տուն տուաւ այս յօդուածը :

Միքայէլ Նալբանդեանցի մէկ գործն է, — Մինին խօսք միւսին հարսն :

Այս գործին մասին ծանօթութիւնս կու գայ Ե. Շահազիզէն (4): Հազուագիւտ գործ, ո՞ւր պիտի տեսնէի՝ եթէ Համազգայինը չվերհրատարակէր : Մատենադարանի մէջ անգամ չկայ: Ապացոյց որ Զարբհանէլեան չի յիշեր, իսկ Ղազիկեան տպագրութեան թուական ցոյց կուտայ... 1857, (ճիշդ է թէ հարցական նշանի տակ): Հ. Քերովբէ Չրաքեան , ստուգութեան նախանձախնդիր այս պայծառ հեղինակը, չեմ կարծեր թէ տեսած ըլլայ Նալբանդեանցի գիրքը, որու տպագրութեան թուականը կը դնէ՝ Ղազիկեանի հարցական նշանը նետած (Հայ Մատենագիրներ ԺԹ. դարու, էջ 81):

Արդ, Պէյրութի հրատարակութիւնը լուսատիպ է, ուրեմն տպագրեալ պատճէնին համապատասխան.— Նալբանդեանցի այս գործը տպուած է Մոսկուա (գրուած է Մոսկվա), «Էրնեստ Բարֆքնեհթի տըպարանում», 1858ին :

Այժմ, ուշադրութիւն.— Աբովեանի « Վէրք Հայաստանին» եւ Նալբանդեանցի «Մինին խօսք միւսին հարսն» տպագրուած են նոյն տարուան մէջ: Կ՚արժէ բաղդատել երկու այս վէպերուն լեզուն, — Աբովեանի լեզուն՝ ռամկօրէն, չըսելու համար գաւառային: Իսկ Նալբանդեանցի լեզուն՝ ազնուական, մաքուր, զուտ հայեցի :—

Այստեղ միտք չունիմ նոյնքան մաքուր արեւելահայերէնով գրուած, բայց աւելի հին հրատարակութիւններ յիշել: Նալբանդեանցի այս մէկ հատիկ գործը ցոյց կուտայ արդէն թէ արեւելահայերէնը զարգացած էր, մշակուած էր, վէպ ու բանաստեղծութիւն գրելու ընտել եւ ընտիր լեզու մը դարձած էր նախ քան Աբովեանը :

Նալբանդեանցի գործին նիւթը պիտի չտամ,— հասարակ բարքերու պատկեր մը: Աւելորդ է վերլուծումը ըստ նիւթին, — Նալբանդեանց, տիրող իշխանութեան մօտ կասկածելի, չէր կրնար ծախել հայրենասիրութիւն, որ տենդ դարձած է Աբովեանի մօտ :

Բայց կ՚արժէ Ֆոլքլորի քննութիւն մը: Գերման ուսուցիչներու թելադրանքով կատարուածը , Աբովեանի մօտ, համերաշխ չէ իր հայրենասիրութեան հետ ,— Գերմանները չէին ճանչնար մեր արտը, ուր բուսականութիւնը, իրարու թշնամի, ներդաշնակութիւն չընծայեր մեր աչքին: Նալբանդեանցի մօտ , հաւաքումը աւելի կենդանի է, աւելի հարուստ, թէեւ ոչ բոլորովին զերծ իր միջավայրէն, — այսուհանդերձ կը ժխտէ այն տեսութիւնը թէ Գերմաններն եղան ժողովրդագրութեան առաջին ակօսը բացողները: Այլ խօսքով՝ Դորբատը չէր որ մեզի բերաւ այդ հոսանքը :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(1) Լ. Մանուէլեան, «Ռուսահայ Գրականութեան Պատմ. Ա. 1909, էջ 84:

(2) Գ. Վանցեան, «Հայ հեղինակներ», 1913, էջ 17:

(3) Կ. Կուսիկեան, «Գրական դէմքեր», 1912, էջ 45:

(4) Նախ Լումայի մէջ, 1903:

ՄԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐՏԷԶ

Ան չէր նմաներ Մարգրիտ մօրքուրենց պարտէզին, որուն մէկ ծայրը նռնենի մը կար երկու փեթակներու մէջտեղ: Միւս ծայրը Անթառամ խաթունի երդիքն էր ոստախիտ եւ լայնատարած աքասիայի մը տակ: Ողկոյզ ողկոյզ դեղին ծաղիկներ ունէր այդ ծառը՝ որուն մէկ հարազատ քոյրը կեցած էր Սերոբ վարժապետենց դրան մօտ: Ամառ ատեն մեղուները կը բզզային այդ ծառերուն մէջ. կարծես անոնց ծաղիկները բաւական էին Մարգրիտ մօրքուրենց երկու փեթակները լեցընելու մեղրով :

Ոչ ալ իմ ծննդավայրիս այգիներուն կը նմանէր մանկութեան պարտէզը: Ընդարձակ էր ան. օտար քաղաքին սրտին վրայ. արմաւենիներու եւ ջլարմատ ծառերու շուքին մէջ: Կարմիր ձկնիկներ անոր կանանչ ջուրով լեցուն աւազանը կը գեղեցկացնէին :

Հոն կ՚երթայի գրեթէ ամէն օր կրտսեր եղբօրս, ճերմակ շունի մը եւ ձգախեժէ խոշոր գնդակի մը հետ: Շունը նուէր բերած էր մեզի մօրս բարեկամուհիներէն մէկը, որպէսզի տունը չձանձրանայինք , որովհետեւ մեր տարիքին յարմար խաղալիկներ գնելու միջոցները կը պակսէին ծնողքիս :

Երբ հոն էինք, ծովէն անդին, մեր հայրենի քաղաքը, ծիրանի կուտեր, վէդեր, դետեղերքէն հաւաքուած գոյնզգոյն խիճեր ունէինք մեր մանկութիւնը կախարդելու համար: Մանաւանդ թռուցիկ թըռցնելով լեռներու ծագէն պլպլացող կամ խոշոր արծաթեայ ափսէի նմանող լուսընկային կ՚երազէինք հասնիլ :

Հոս, այս օտար երկնին տակ կեանքի պատկերները այլափոխուած էին յանկարծ :

Հասարակաց պարտէզը կար: Շունը՝ Պոպին: Խոշոր գնդակը: Յաճախ ամբողջ օրը հոն կ՚անցընէինք եղբայրս ու ես : Մայրս մեզի մէկ դահեկան կուտար կէսօրուան ճաշի համար: Յիսուն եւ հինգ տարի առաջ այդ մէկ դահեկանը առասպելական արժէք ունէր: Ոսկիին մէկ հարիւրերորդ այդ մասը կարելի էր քառասուն մասնիկներու վերածել: Ինչե՛ր կըրնայինք գնել անոնցմով :

Հիմա, նստարանի մը վրայ, ծառի մը տակ, կը յիշեմ վաղուց արդէն կորսուած մանկութեանս աշխարհը: Յիշողութեանս երբեմն յանկարծ մթասքօղ պաստառին վրայ կը տեսնեմ պատանի մը՝ որ ճերմակ շունի մը ետեւէն կը վազէ. կը հասնի անոր եւ տղան ու շունը կը տապլտըկին մարգին վրայ: Ուրիշ տղայ մը խոշոր գնդակ մը կը նետէ հեռուէն: Շունը կը սկսի վազվզել ուրախութեան հաչիւններով :

Երբեմն պարտէզին ցանկապատին առջեւ, հրապարակին եզերքը, լանթեռնա նուագողներ կուգային: Կը վազէինք հոն բերկրանքի ճիչեր արձակելով: Կուգային օձ կամ կապիկ խաղցնողներ: Մեզի համար մինչեւ այն ատեն անծանօթ եւ կարծես հրաշագեղ աշխարհի մը տեսիլքները խորապէս տպաւորիչ կախարդանք մը ունէին միշտ :

Այսօր, ինչպէս ամբողջ քաղաքը, պարտէզն ալ չի պարզեր այլեւս իր հին այնքա՛ն կարօտալի պատկերը : Ցանկապատ չունի եւ լայն պողոտայ մը երկուքի կը բաժնէ զայն: Ո՞ւր է աւազանը իր կարմիր ձկնիկներով որոնց համար հացի փշրանքներ կը նետէինք հայելիին մէջ: Անոնք չնաշխարհիկ գեղեցկութիւն մը կ՚աւելցնէին ծաղիկներու եւ ծառերու գեղեցկութեան :

Բազմայարկ շէնքեր բարձրացած են ամէնուրեք. եւ հոս ալ, պարտէզը անոնցմով շրջապատուած՝ խեղդուած երեւոյթ մը ունի: Ծառերը, որոնք իրենց սպիտակ սլացիկ բուներով մեհենական սիւնախումբ մը կը կազմեն , կարծես ափսոսանքով կ՚օրօրեն իրենց սաղարթները՝ որոնց մէջ ատենօք աղաւնիներ կը թառէին: Դժուար պիտի ըլլայ իրականացնել կորուսեալ տեսիլքը՝ զոր անթափանցելի մառախուղ մը ծածկած է աչքերուս դէմ:

Բայց տղան՝ որ կը վազէր յիսուն եւ հինգ տարի առաջ այդ ծառերուն տակ, հոս է տակաւին եօթանասուն ամառներէ ետք: Ան այլեւս չի կրնար վազել արագոտն: Դողդոջուն քայլերով մէկ ծառէն միւսը կ՚երթայ որոնելով կարծես կեանքի մշտանորոգ տեսիլք մը՝ որ կը խուսափի շարունակ :

Բայց ան դեռ հոգիին մէջ պահած է մանկութիւնը՝ որ իրեն տուած է տեսանող ըլլալու խորհրդաւոր գաղտնիքը :

Այլակերպութիւն մը տեղի կ՚ունենայ: Ահա՛ պարտէզը, անիկա՝ որուն մէջէն ինքնաշարժ կառքերը չեն անցնիր սրընթաց: Անիկա՝ զոր չէ խաթարած մարդկային շահագիտական ընչաքաղցութիւնը: Պարտէզը իր կարմիր խայտավառ ձկնիկներով :

Եւ ահա՛ ճերմակ շունը, Պոպին, որուն ետեւէն կը վազեմ խօլարշաւ: Կեանքը կը յառնէ յուշերու խնկաբոյր գերեզմանէն..

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

«ԱՏՐՃԱՆԱԿՍ»...

Ջմեռ առեն, Յունուարի կէսին՝ ասանկ տաքուկ արեգակ՝ կարծէք գարունէն մը – նացած օր մըն է :

Սակայն, պէտք է ըսել, որ ասիկա արտակարգ բան մը չէ Վօքլիւզ նահանգին համար : Ան ասանկ անակնկալներ յաճախ սարքած է անցեալին մէջ ալ : Եղած է տարի, որ այս օրերուն՝ նշենիները ծաղիկ բացած են, գեղին վերեւի բլուրնե – րուն կողերն ու այգիներուն եզերքները զարդարելով սպիտակ :

Բայց, ասանկ աղուոր, զարնան տա – քուկ օրերէն հետք տեսնուած է նաեւ՝ ձիւն : Վերադարձած է ձմեռը ու հիւսի – սային խենթուկ քամին (Միստրալ) ալ հասնելով ձիւնին եաեւէն, նշենիներու ծաղիկներն ու տերեւները սառեցուցած, սեւցուցած ու աղէ չինելով դեռին է թա – փած :

Այս, մեր Վօքլիւզը ձմրան եղանակին երբեմն զարուն է բուրած : Ցետոյ, իր անհամութիւնը ցոյց տուած : Բայց, է հարկ է, ամէն անդամ ասանկ զժութիւն – ներ չըներ, ինչպէս չըրաւ այս տարի :

Ու ես, Յունուարի տաքուկ օրով մը սա մօտիկ՝ ու պղտիկ գեղին նշենիներուն կ'երթամ այցելութեան : Գեղացիները ա – տեն չեն ունենար զեռնէն զանոնք հաւա – քելու : Մերկացած ծառերուն վրայ կը մնան նուշերը մինչեւ ձմեռ : Երբեմն նոյնիսկ մինչեւ յաջորդ տարուան նշե – նիներուն ծաղկիլը ... :

Ձմրուս վրայ կայ խոշոր այգի մը : Վերի գիւղն՝ հաստաբեստ, տարածուն թեւերով ու ամառ – ձմեռ գալար — ինչ – պէս ձիթենիները — կաղնի մը : Ամառ ե – զանակներուն երբ վերի բլուրները պը – ոյտի կ'ելլեմ գիրքով մը, փոքր խրճիկ մը ձախ ուսիս՝ կ'անցնիմ այգիին քովէն, կը նստիմ այդ գալար ու զովասուն կող – նին տակ : Կը հանդչիմ, կը պաղչիմ, մինչեւ որ ցամքի քրտինքս :

Օգոստոսին երբ կը հասնի խաղողը, ա – նոր հատիկները խոշորկեկ, գոյն կը հագ – նին ծիրանին մօտիկ : Ձմրին, քաղցրու – թեանը, հաւատացէ՛ք բոլորդ ալ կը հաւ – նիք անպայման : Ես յաճախ նստած, պառկած եմ անոր տունկերուն տակ : Դեղնաւուն, պարարտ ողկոյզները քըս – ուած են դէմքիս, կախուած՝ աչուընե – րուս՝ բերնիս դիմացը ... :

Այգիին տիրոջ հետ ծանօթ, բարե – կամներ ենք տարիներէ ի վեր : Ան վաթ – սունոց, մաղոտ, կուռ ու արծաթ պե – խերով բարի այգեպան մըն է : Հերուան, վերջին այգեկութքին՝ հարցումներուս հետեւեալ պատասխանները տուած էր :

— Ժիլ, քանի՞ տարեկան են այս դահ – ցած (ծերացած) որթատունկերը :

— Հայրս տասնեւութ տարու է եղած՝ երբ մեծ հօրս հետ անկած են զանոնք :

— Աղէկ, Ժիլ : Սակայն հայրդ քեզմէ քանի՞ տարու էր մեծ :

— Երեսուն :

— Ուրեմն չուրջ եօթանասուն տարու կ'ըլլան տունկերը :

— Այո, այս այգին եօթանասուն տա – րի մեզի հայ է տուած : Ալ ծերացած էին, այս տարի պիտի նորոգենք :

×

Օրը հինգշաբթի է : Վարժարանները՝ փակ : Ուստի մը զպրոցական մանուկներ կը խաղան, կը զբօսնուն քիչ անդին փետուրած խոշոր այդիին բոլորտիքը, որուն տունկերը հաւաքուած ու դէզ դէզ կը հանդչէին : Քիչ հեռուն, ուրիշ այդիի մը մէջ ու նոյնպէս փետուրած տունկե – րը, «Թրաքթէօր» մը կը բանի : Կը հեր – կէ, կը դարձնէ ու կը շրջէ հողը, թարմ ու հանդչած խաւերը վրան հանելով : Անոր ձայնը դաշտ ու բլուր, ու մինչեւ գեղը կ'արձագանդէ, կը թնդացնէ ամէն դի :

Ես իրենցմէ չատ հեռու չեմ : Քիչ ան – դին, նշենիի մը տակ :

Տակուն, հաստ կանեփով մը ձաղկելէ հետք նշենին, իջած վար՝ բերքը կը հա – ւաքեմ : Մանուկները կը նշմարեն դիս ու ժողվուելով եւ, իրենց խաղերը լքելով կուգան դիս :

Այժմ հաւաքուած ձիթենիներուն տակ ու երկու տասնեակ մը քայլի վրայ կը դիտեն դիս պահ մը, լուռ ...:

Ցետոյ, անդադար թեւերու չարժում – ներ, ետ առաջ քայլեր, փսփսուքներ ...:

Հաւաքաբար նորէն կը դառնան, կը դիտեն դիս, կը հոտուրտան դիրար ..., կրկին ձեռքերու չարժումներ, դլուխնե – րու օրօրում, փսփսուք ...:

Վերջապէս, իրենցմէ մէկը քաջութիւնը կ'ունենայ մինչեւ ինծի հասցնելու ձայն մը հանել .

— Է՛ ...

Հաղիւ ձայնը հասած, իրար տրո – րելով, կոխկռտելով կը փախչին : Կը թափին ձիթենեաց մատղաչ թփիկներուն մէջ :

Ես ոչ ձայն կը հանեմ, ոչ տեղէս կը թնդամ : Գործս կը չարունակեմ անտար – բեր :

Քանի մը վայրկեան անց՝ նորէն մէջ – տեղ կ'ելլենն : Կը ժողվուին միեւնոյն տե – ղին վրայ ու հերոսաբար կը սկսին իրենց քիչ առաջուան չարժումները կրկնել : Այս անդամ ուրիշ մը «ես աւելի քաջ եմ» մտածելով ու յոխորտալով ընկերներուն, քայլ մը առաջ կ'անցնի ընկերներէն ու կը ձայնէ .

— Մեսիէօ՛ ...

Պոռալն ու ընկերներուն կոմը պոռթ – կալը մէկ կ'ըլլայ : Բոլորը քրքիջներ կ'արձակեն այս «Քաջ Նաղար»ին վրայ : Փախուստի պահուն իրենցմէն էն փոքրը դեռին կը տապալի «մեսիէօ» պոռացող հերոսին ոտքերուն տակ ու կը սկսի՝ լալ :

Այդիին մէջ բանողներէն մէկը կը փու – թայ լացող մանուկին քով ու կը հարցը – նէ՝ բարկացած :

— Ի՞նչ եղար, ի՞նչ կայ, ինչո՞ւ կու – լաս :

Մանուկները հեւ ի հեւ ու արագօրէն կը շրջապատեն երիտասարդը ու բոլորը միասին իրենց ցուցամատերը դիս ուղ – ղած ձայն կուտան.

— Այնտեղ մարդ մը կայ ...

— Ո՞ւրտեղ, ի՞նչ մարդ :

— Այնտեղ, կունա՛, նշենիներուն տա – կը, կը կրկնեն իրենց պատասխանը :

Պտիկը մոռցած է արդէն իր ծունկին ցաւն ու լացը ...: Թաթիկը երիտասար – դին ափին՝ միւսներն ալ չուրջ–բոլորը, ոմանք նոյնիսկ երիտասարդէն քայլ մըն ալ առաջ սակայն, չարունակ ետ – ետ նայելով, ուրախ, խնդուն կուգան ու կանգ կ'առնեն չուրջ տասը քայլ հեռա – ւորութեան վրայ :

Ես գործս կը չարունակեմ նշենիին բու – նին եաեւօքը :

Երիտասարդը ձայն կուտայ .

— Է՛, պարոն, ո՞վ էք ...

Ես, ատրճանակիս փողը ցոյց տալով ծառին եաեւէն, կը պատասխանեմ .

— Դժբախտութիւնը ..., միացած՝ թշուառութեան ... երիտասարդը անա – կընկալի կուգայ ի տես «ատրճանակիս» ու տարօրինակ պատասխանէս եւ, կը դիրքաւորուի նշենիի մը եաեւը : Մա – նուկները կողքին կը թիամուին, կը հար – ցընեն .

— Փափա, ո՞վ է այդ մարդը ...

— Թօնթօն, ատրճանա՞կ ունէր ան ...

×

Ուրիշ օր մը, լեռը, յանկարծ թուփի մը տակէն դուրս գալով, գեղին հովիւ Լուիճճիին կը քաշեմ ատրճանակս, կեղ – ծելով՝ ձայնս ...

— Ոտքի՛, ձեռքերը վե՛ր ...

Հովիւը դանդաղօրէն ոտքի կ'ելլէ, ծերուկ է եւ հրամանս կը կատարէ ան – միջապէս :

— Ի՞նչ կ'ուզես, կը հարցնէ կմկմալով ու աչուին թարթելով :

— Երկու մատղաչ ոչխար կը պատաս – խանեմ, խրոխտ ...:

— Զատէ առ տար, կ'ըսէ, թեւերը վար առնելով ...

— Ո՞ւր տանիմ, ձայն կուտամ թուփիս տակէն :

— Անատուած, տանելիք տե՞ղդ ալ ես պիտի յայտնեմ :

— Անշուշտ, ես լեռնային բնակիչ եմ, տուն – տեղ չունիմ :

Կը մօտենամ խնդալով ու բնական ձայ – նով կը խօսիմ .

— Շատ չնորհակալ եմ փէր Լուիճճի, առատաձեռնութեանդ համար ...

Կը ճանչնայ, կը հասնի վրաս եւ ական – ջըս կ'ոլորէ խնդալով ու միւս աչուին թարթելով .

— Վայ քեղի անատուած, դիս աղուոր մը վախցուցիր . կեցիր, չուները կան – չեմ.— Տոլի, Պոպի, ո՞ւր էք, հասէք, դղեցէք, բղթեցէք Նարսիսին ...:

×

Ատրճանակ որ կ'ըսեմ իրաւ բան մը չէ, այլ՝ «սուտերէն» ինչպէս կ'ըսեն մանուկ – ները : Ժամանակին, այսինքն տասնեակ տարիներ առաջ դնած էի զայն երբ դերա – սանութիւն կ'ընէի պարբերաբար ...:

Անով բեմերուն վրայ մարդիկ « կը սպաննէի» երբեմն, կամ կը «վիրաւորէի» յաճախ, կը դործածէի «ինքնասպանու – թեան» համար :

Ու հիմակ, երբ սա օտար դեղին վերի բլուրները կ'երթամ չոր ցախ ժողվելու, նշենիներու վրայէն նուշ հաւաքելու եւ, ճոպաղի եղանակին ալ խաղողի ժողվը – տուք ընելու, դրպանս կը կրեմ զայն, ասանկ խաղեր սարքելու համար :

ՆԵՐՍԷՍ ՇԻՆԱԿԱՆ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԵՐԳԶՈՒՀԻ ՍՈՆԱ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՄԻԼԱՆՕ, (Յառաջ).— Հայկ. Տան վարչութեան նախաձեռնութեամբ, Յուն – ուար 23ի իրիկուն, ազգային տան երգի – քին տակ տեղի ունեցաւ երգչուհի Սոնա Մինասեանի երգահանդէսը : Յայտագիրը կը բաղկանար երկու մասէ . առաջին մա – սին մէջ յաջորդաբար տեղ դրաւած էին Կոմիտասս վարդապետը՝ «Ձինար ես», Գուրգէն Մ. Ալէմշահ «Նաղեր», Բ. կա – նաչեան՝ «Ալվարտի երազը», Թ. Մելիք – եան՝ «Սոխակ մըն եմ», Ա. Սաթեան՝ « Կ'ուզէի որ դուն դիտնայիր», Գ. Սիւ – նի՝ «Մի աղաչեր» եւ Ա. Խաչատուրեան՝ « Իմ սիրելի Արաղս», երկրորդ մասին մէջ՝ Սայաթ – Նովա «Ձես ըսեր ինձ որ լացած ես», Հ. Պէրպէրեան «Կ'անձրեւէ տղաս», Է. Աւետիսեան «Սիրելի կիթա – ռըս », Ա. Խաչատուրեան «Ցաստիկը » , Գուրգէն Մ. Ալէմշահ՝ «Իմ երգը » եւ Ա. Խաչատուրեանի «Մեր նուէրը » :

Սոնա Մինասեան բոլոր կտորները եր – գեց խոր ըմբռնումով եւ մեկնաբանու – թեամբ, արժանանալով ներկաներուն ջերմ ծափահարութեանց եւ դնահատան – քին :

Ցայտագրէն դուրս, ընդառաջելով ներ – կաներուն փափաքին՝ երգեց հայ ժողո – վրդական քանի մը երգեր, ապա ոստում ընելով դէպի եւրոպական դասական ե – րաժշտութիւնը՝ երգեց Հէնտէլէն, Վեր – տիէն եւ Փուչչինիէն :

Իսկապէս, մեծ յաջողութիւն մը :

ԹՂԹԱԿԻՑ

×

ԼԻՆՏԱ ԳԻՐԵԱՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ, (Յառաջ).— Քոռիէրէ Լամպարտօ օրաթերթը մեծ դովեստով կը խօսի ամերիկահայ միջնադիլ (մեցցո – սոփրանօ) երգչուհի Լինտա Գիրեանի մասին, ատադանի անունով՝ Մարկոս – եան : Առաջին կարեւոր դերով մը բեմ ելած է վերջերս Նափոլիի Սան Քարլօ թատրոնին մէջ, երգելով ձիւղեպիէ Վերտիի «Ռիկոլէթթօ» օփերային՝ Մատ – մազէնայի դժուարին մասը : Յարդ երգած է Փալերմօ, Փարմա, Փատուա, Պոլո – նիա, Մեսսինա եւ այլ քաղաքներու մէջ, միջնադիլ այնքան քիչ եւ փնտռուած ձայնի համար դրուած դերերը ստանձնե – լով Վերտիի՝ «Իլ Թրուվաթորէ», «Այի – տա», «Ուն Պալլօ ին Մասքերա», Տոնի – ծէթթիի « Լա Ֆավորիթա» եւ Պելլինիի « Նորմա» օփերաներուն մէջ :

Փետրուար 29ին կ'երգէ Հռոմ, Մու – սորկսքիի դլուխ գործոցին՝ «Պորիս Կո – տունով» օփերայի Մարինայի դերը :

Իլ Մաթթինօ թերթի երաժշտական քննադատը չորս բառով՝ չորս անդամ կը դովէ հայ երգչուհին.— « Ձայն ծաւա – լուն եւ ներդաշնակ » : Վ.

ԽՈԴԵԴԱՆ

ՀԱՑ ՄՇԱԿՆԵՐԸ

— Լաւ արիր ,— նկատեց Ասատուրը , Ը սրտէ ուրախանալով այդ բանի համար : Թամոն սովորութիւն էր դարձրել խո – շոր ապալ այն հարուստ մարդկանց ա – ղունը, որոնք անդթաբար էին վարուում իրենց մշակների հետ :

Նրանց դնալուց յետոյ Խոդեդանը նոյն – պէս ճանապարհ ընկաւ : Հրաժեշտի պա – հին Թամոն ալերսո ձեռքը դնելով նրա ուսին՝ ասաց .

— Բոլորին եմ ասել, քեզ էլ կ'ասեմ , լաւ. եթէ ուզում ես անմահ լինել՝ ժա – ռանգ ունեցիր : Անժառանգ անմահու – թիւնը անէծք է : Էդպէս է ասուած Դաւ – թի պատմութեան մէջ :

Ասատուրը համբուրեց նրա ձեռքը , լուռ նայեց նրա աչքերի մէջ ու դնաց : Նա դնաց իր հետ տանելով ուժդին տպա – ւորութիւններ Թամոյից եւ Դաւթի ջրա – դայից : Միակ բանը, որ ճնշում էր նրա հոդին, այդ կիրակոսի վիճակն էր, այն դժբախտ մշակի, որին նա տեսաւ ճամ – բարկանում եւ որը, ահագին բեռի տակ կքած, լեռներով ճանապարհ ընկաւ դէպի Ընկուզնակ :

Խոդեդանի աչքերի առջեւից չէին հե – ռանում նրա ճապաղ քայլերը, նրա ծանր մնքոցը եւ տառապանքից դուրս ընկած սեւ, խոշոր աչքերը :

ԱՐԻՆՈՒԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻՆ

Ծովասարի հիւսիսային լանջին հաս – նելով, Ասատուրը կանդ առաւ եւ նայեց դէպի Սեւ սար :

Իր առջեւ առաւօտի թափանցիկ ոսկե – փոշու միջից երեւում էին Բռնաչէնի դիւ – դերը իրենց երկիքների գալարուն ծու – խով : Անդունդից դէպի հիւսիս – արեւելք նայելիս , Խոդեդանի աչքը հանդչեց Սիմ լերան վրայ, որի թիկունքից խոյանում էր Միրնկատարը՝ տիրական հայեացքը Մուշին յառած :

Ահա եւ Խութը՝ հազարամեայ կաղնի – ների եւ կաղամախիների առասպելական աշխարհը, Սասնոյ հին քաջազունների բնակատեղին : Այդ խորդուբորդ երկրի անդնդախոր ձորերը ճեղքելով հոսում էր Բռնաչէնի դետը՝ Տիգրիսի արեւմտեան վտակներից մէկը, իր լուսաջուր ալիք – ները հրելով դէպի հարաւ, դէպի Ցըր – տուտ դետի դեղատեսիլ ափերը : Նրա ե – զերքներին, Սեւ սարի սաղարթախիտ կաղնուտների մէջ նկատելի երեւում են Կոսա, Հնդկձոր, Լորդղնձոր, Թաղուս եւ Թաղավանք հինաւուրց դիւղերը : Այս – տեղ ու այնտեղ , անտառների բացատ – ներում եւ դետաբերաններին, նա տես – նում էր արածող խոշոր եղների եւ դամէշ – ների ցաք ու ցրիւ խումբեր, որ կաղ – մում էին այդ աւանների հիմնական քա – ղող ուժը : Լեռնալանջերին, հովիտների եւ կիրճերի մէջ ամենուրեք կանաչին էին տալիս կորեկի, դլգըլի եւ դաւառոսի ան – համար արտեր : Խութի եւ Բռնաչէնի չարքաչ հայ դիւղացին հերկել ու ցանել էր իւրաքանչիւր Թիզ հող :

Լռիկ անցնում էր Ասատուրը հայրենի արտերով՝ ճնշուած իր անձնական ու համայնական վշտի ծանրութեան տակ , դլուխը ջրաղացպան Թամոյի ցոյց տուած պատկերներով եւ չքեղ պատմութիւննե – րով լի :

Լեռնային դունագեղ տեսարանները յաջորդում էին միմեանց : Ամենուրեք մոտկանցի հովիւը տեսնում էր դետինը ծածկուած երփներանդ ծաղիկներով : Զքնաղ նարդիզն ու վայրի չուչանը ժըպ – տում էին քարափների ծերպերից : Ցու – տըն ու պուտուվարդը, ոսկեծաղիկն ու ծիլծափը կանչում էին՝ այս կողմով ան – ցիր : Այնտեղ իր դեղնափառ ծաղիկները արձակած, երազում է արջաթաթիկը : Այստեղ իր փշաձեւ սուր տերեւները դետնին տարածած՝ արեւի պէս վառում է ոսկեշող պուպուն : Ահա ցողաշաղախ փառչուկը, որ մտորում է դառան դմակի թանձր տերեւների կողքին : Մի փոքր այն կողմ երեւում է պառաւի գդնոցը՝ ճաճանչաթերթ ծաղիկները բացած : Ա – հա եւ մի ուրիշ զարդարանք . այդ մաճ – կալն է : Նրա վառ կարմիր թիթեռնածա – ղիկները պճնում են սքանչելի մարգա – դետինը : Արջաթաթիկների դեղնաւուն մարդերի առաջ սպիտակին են տալիս փառ – փառ ծաղկախմբերը :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

քը, անոր արժէքը, հայրենասիրութիւնը եւ հոգիի բարձրութիւնը այն վստահու – թեամբ որ օր մը Զինաստան ու չին ժո – ղովուրդն ալ նոյն յարգանքով պիտի յի – շեն անոր անունը : «Զանք Քայ Զէք Զի – նաստանը յաղթանակի առաջնորդելէ ետք երկրորդ աշխարհամարտին փորձեց սան – ձել փոթորիկը , բայց երբ Ամերիկացիք Մառէշալը զրկեցին իրենց օգնութեանէն , ստիպուեցաւ Ֆորմոզա քաշուիլ եւ հա – մայնավար վարչակարգը զոր Մաօ Ցէ Թունկ տարիներէ ի վեր կը պատրաս – տէր, հաստատեց իր մենաշնորհութիւնը»: Եւ տը Կոլ կ'եզրակացնէ թէ դիւանագի – տական յարաբերութիւններ հաստատելով Փեքինի հետ, Ֆրանսա կ'ընդունի աչ – խարհը այնպէս ինչպէս որ է :

«Օռոռ»ի խմբագիր՝ Տոմինիք Փատօ կը հարցնէ թէ միթէ ունի կրկին ներկայա – նալու Նախագահութեան իբրեւ թեկնա – ծու: Տը Կոլ կը պատասխանէ.— Ի՞նչ պիտի ընեմ երկու տարիէն: Չեմ կրնար եւ չեմ ուզեր ձեզի պատասխանել: Ուրե – մըն ձեզի համար Պ. Ֆ.ն, Զօր. տը Կո – լը կ'ըլլայ »:

Եթէ Միացեալ Նահանգները որոշ մը – տահոգութիւն կը յայտնեն, ընդհանուր կարծիքն այն է որ տը Կոլ նորութիւն մը չըսաւ :

Իւսթաս (Վարժապետեան) ընտանիքը ցաւով կը ծանուցանէ

ՏԻԿԻՆ ՊԱՑԾԱՌ ԻՒՍԹԱՏԻ

(Վարժապետեան)

կսկծալի մահը :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս երեքշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 15ին Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Մանրամասնութիւնները մեր յաջորդ թիւով :

Ցառաջ.— *Մեր ցաւակցութիւնները :*

ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Հրանդ Ամասեան կարա – պետ Մարտիկեանի մահուան առթիւ , փոխան ծաղկեպսակի քառասուն ֆր. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան: (Ստանալ «Ցա – ռաջ»էն) եւ տասը ֆր. «Ցառաջ»ի բար – գաւճման :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի խանա – սուր խումբին գեղարուեստական երե – կոյթը Շաբաթ, Փետրուար 15ին, Իսիի Սալ տէ Ֆէթի մէջ :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ. Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

IMPRIMERIE SPECIALE

DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՑՑ

ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՑՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

6 Փետրուար, 1964, Հինգշաբթի. — *Վարդանանց ճակատամարտի պատմա – կան, կրօնական եւ ազգային տօնին ա – ռիթով պիտի մատուցուի Հանդիսաւոր Ս. պատարագ: Ժամը 10ին: Ս. պատա – րագը միաձայն, կոմիտասեան եղանա – կաւ պիտի երգեն Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիներ: Ի ժամ Ս. պատարագի կը կատարուի Հայրապե – տական մաղթանք Ամենայն Հայոց Հայ – րապետի անուանակոչութեան տօնին ա – ռիթով: Հրաւիրուած է փարիզի եւ չոր – ջակայից դասընթացքներու աշակերտու – թիւնը: Ցաւարտ պատարագի պիտի եր – դուին աւուր պատշաճի չարականներ եւ երգեր ու պիտի ըլլան արտասանութիւն – ներ աշակերտներու կողմէ: Կը հրաւիր – ուին բոլոր հայրենակիցները իրենց ներ – կայութեամբ յարգելու յիշատակը մեր նահատակներուն :*

9 Փետրուար, Կիրակի, *Բուն Բարեկեն – դան: Ս. պատարագ ժամը 10ին: Այս Կի – րակիէն սկսեալ խորանին վարագոյրը փակ կը մնայ :*

13 Փետրուար, Հինգշաբթի, *կէսօրէ ետք ժամը 4ին կը կատարուի Տեառնըն – դառաջի Նախատօնակ եւ Անդաստան :*

14 Փետրուար, Ուրբաթ, *Տեառնընդ – առաջ, Տօն է Քառասնօրեայ Գալստեանն Քրիստոսի ի Տաճարն : Ս. պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին :*

× *Մեծ Պահոց ընթացքին ամէն Հինգ – շաբթի երեկոյեան ժամը 7ին կը կատար – ուի Հոգեւոր արարողութիւն եւ կը խօս – ուի աւուր պատշաճի քարոզ, բացի 13 Փետրուարի Հինգշաբթիէն :*

× *16 Փետրուարէն սկսեալ Մեծ Պահոց բոլոր Կիրակիներուն յետ պատարագի կը կատարուի Արեւագալի ժամերգութիւն :*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փետրուարեան ապստամբութիւնը *կը տօնուի Լիոնի մէջ Մարտ 1ին Կիրակի , կէսօրէ վերջ :*

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Յոհարար մը հայկ. հաստատութեան մը մէջ աշխատելու համար :

Դիմել «Ցառաջ»ի :

HAUTES... **GAP** ...ALPES

★

HOTEL RESTAURANT DE LA GARE

Տէր եւ Տիկին

ՓԻԷՌ ՋԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

●

ՀԱՆԳՍՏԱՒԷՏ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇ

ԴԱՐԱՍՏԱՆ ԵՒ ԿԱՌԱՏՈՒՆ

Ski — Natation — Patinage

Տարին 300 օր Արեւ

Ալպեան 800 մ. Բարձունք

●

« HOTEL RESTAURANT DE LA GARE »

Téléphone : 086

— 1, Avenue des Alpes —

★

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ

T. S. C.

Ձմեռը՝ Օրը 18 Ֆ.

Ամառը՝ Օրը 22 Ֆ.

ՈՎ ՈՐ ԳԱՅ

ՏՆԵՑԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

ՅՈՒՇԻ ԵՒ ՅԱՐԳԱՆՔԻ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Ց. Դ. հիմնադիր անդամներէն

ՍԻՄՈՆ ՋԱԻԱՐԵԱՆԻ

մահուան 50րդ տարելիցին առթիւ

Կիրակի, 9 Փետրուար , կէսօրէն վերջ ժամը 3ին *Իվ Թուտիկ* սրահին մէջ

21-23, Rue Yves Toudic — Métro : Lancry et République

Կը նախագահէ **ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ**

Օրուան պատշաճ դեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին .— Տիկին Մեհեանեան (երգ), ընկեր Ե. Գրիգորեան (արտասանութիւն), Հայկ. եւ Եւրոպական երաժշտութիւն .—

Jacques Castagnier (flûte), Elisabeth Fontan-Binoche (harpe), Premiers Prix du Conservatoire de Musique de Paris.

Մուտքը ազատ է

ՅՅՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՑ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue St. Dominique, PARIS (7e) — Métro : Invalides

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի խմբապետներուն, խմբապետուհիներուն, սկաուտներուն եւ գայլիկներուն կողմէ :

ՑԱՑՏԱԳԻՐ

Սկաուտական ֆիլմ, չորս նկարներ հայ Արիներու մասնակցութենէն . Մարա – թօնի (Յունաստան) համաշխարհային ճամբարին :

Հայկական երգեր եւ պարեր գայլիկներուն եւ սկաուտներուն կողմէ, արտա – սանութիւն :

Թատերական ներկայացում հայերէն : Մկաուտական պարեր եւ խաղեր : Եւ առաջին անգամ ըլլալով, Հայ Արիներու նուագախումբը :

Մուտք 5 ֆրանք Պիւֆէ

ՀԱՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Փետրուար 16, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր,

ԺՈՐԺ Ե.ի սրահներուն մէջ

Նախագահութեամբ՝ ԵՒՐՈՊԱՑԻ ԿԵԴՐ. ՑԱՆՉՆԱԺՈՂՈՎԻ

Առենապետ՝ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԻՆԿԵԱՆԻ

Երկու նուագախումբ, ֆոքիյոն, քօմպօլա

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Խնամուած պիւֆէ , սովորական գիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները, դիմելով՝

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

11, Square Alboni, PARIS (16e) Tél. : TRO. 03-18

Գին 10 ֆր., ուսանողներու 5 ֆրանք

Paris C. C. 8019-72

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ

ԱՐՏԱԴՐՈՒԹ

ՀԷԼՎԱ

ԼՈԳՈՒՄ

Սուսամ _

ՀԷԼՎԱ

ԹԱՀԻՆ

ՇԱՐՈՑ

(ՌՈՃԻԿ)

ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE

SIÈGE SOCIAL

2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MARDI 4 FEVRIER 1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9926 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 40e ANNÉE — N° 9926

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԱՂԱՓԱՐԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

—o—

Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան «առաջնահերթ» գործն է գաղափարական դաստիարակութիւն տալ աշխատաւորներուն, որպէսզի անոնք լաւ մարսեն եւ իւրացնեն մարքս – լենինեան վարդապետութիւնը :

Այս նպատակին համար ներկայիս կը գործեն 9·113 պրոպագանտիստներ, որոնցմէ 8603ը ունին բարձրագոյն եւ թերի բարձրագոյն կրթութիւն : Ասոնցմէ զատ կուսակցական, պետական եւ տնտեսական ղեկավար աշխատողներու զգալի մասը անմիջականօրէն կը մասնակցի եղեր քարոզչական աշխատանքին :

Հակառակ տարուած ա՛յնքան ջանքերուն, խորհրդայնացումէն աւելի քան չորս տասնամեակ վերջ տակաւին հայ բանուորներն ու գիւղացիները զուրկ են « ինտերնացիոնալ դաստիարակութենէ » :

Դժգոհ է Զարոբեան, որովհետեւ «աշխատաւորների կոմունիստական դաստիարակութեան գործում դեռ եւս շատ թերութիւններ ու բացեր կան : ... Թոյլ է գիտա – աթէիստական պրոպագանդան » :

Ուրեմն Գիտական Անաստուածութեան համալսարանն ալ արդիւնաւոր աշխատանք չէ կատարած :

Թերութիւններ կը մատնանշէ նաեւ գրականութեան մարզին մէջ : Լոյս կը տեսնեն եղեր գեղարուեստօրէն անարժէք, գորշ, երբեմն ալ գաղափարազուրկ ստեղծագործութիւններ, որոնք չեն գրաւեր ընթերցողներու ուշադրութիւնը : Այդ պատճառով ալ, կ՛ըսէ Կոմպարտիայի քարտուղարը, « գրախանութներում եւ Հայգրքի պահեստներում պառկած մնում է մեծ քանակութեամբ գրականութիւն » :

Երիտասարդութեան մէջ մարքս – լենինեան աշխարհայեացքը ձեւաւորելու համար անհրաժեշտ կը նկատէ դպրոցներու մէջ զարկ տալ «գիտական կոմունիզմի հիմունքներ»ու ուսուցման :

Յետոյ կ՛ուղղէ հետեւեալ ամբոխավարական պատգամը .

« Ընկերնե՛ր, երկու անհաշտ գաղափարախօսութիւնների՝ սոցիալիստական եւ բուրժուական գաղափարախօսութիւնների սուր պայքարի ներկայ պայմաններում ամէն մի ստեղծագործական աշխատողի վեհ պարտքն է իր տաղանդով ծառայել մեր պարտիայի մեծ գործին, իր ստեղծագործութիւններով ակտիվօրէն նպաստել կոմունիստական գաղափարների հաստատմանը, խորտակիչ հարուած հասցնել կոմունիզմի թշնամիներին, իմպերիալիզմի սպասարկուներին » :

Զարոբեանի համար կարեւորը «պարտիա»յին եւ «կոմունիստական գաղափարների հաստատման» ծառայելն է : Հայրենիքին ծառայելը երկրորդական դիծի վրայ կուգայ :

Ու կը քննադատէ գրողները, որ իրենց կոչման բարձրութեան վրայ չեն գրտնուած, երբեմն շեղած են «պարտիական սկզբունքայնութենէն» : 1962 – 1963 թուականներուն գրական մամուլին մէջ լոյս են տեսած գրութիւներ, որոնց մէջ չը կայ «պարտիական մօտեցում մեր իրականութեան երեւոյթների լուսաբանման նկատմամբ » :

Եւ դեռ աւելի սարսափելի մեղք մը . «Երբեմն ստեղծագործութիւնների մէջ անցկացւում են նաեւ նացիոնալիզմի տարրեր : Նման սխալները վնասում են աշխատաւորների կոմունիստական դաստիարակութեան գործին, ուստի եւ չպէտք է տեղ գտնեն մեր մամուլի էջերում » :

« Քարտուղարը գոհ է սակայն որ վերջին տարիներս Հայաստանում աճել են երիտասարդ շատ գրողներ, որոնց ստեղծագործութիւնները շնչում են անմիջականութեամբ ու թարմութեամբ» եւ կը ձգտին «արտացոլել սովետական մարդու հոգեբանութիւնը » :

Իր զեկուցման մէջ Զարոբեան կը շօշափէ ամէն նիւթ : Գրականութենէն ետք կը խօսի երաժշտութեան, նկարչութեան, շարժանկարի, թատրոնի, ձայնասփիւռի եւ « հեռուստատեսութեան» (հեռատեսիլ) մասին, թուելով անոնց չարն ու բարին եւ թելադրելով արմատապէս բարելաւել գեղարուեստի այս զանազան ճիւղերը, զանոնք յաջողութեամբ ի սպաս դնելու համար, իր հայերէնով, «ռեսպուբլիկայի էկոնոմիայի և կուլտուրայի վերելքին » :

Կոմպարտիայի կենտկոմի Ա. քարտուղարը իր տեղեկագրի վերջին մասը յատկացուցած է սփիւռքահայերուն եւ ներգաղթին :

Կ՛արժէ առանձին խօսիլ այդ մասին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՌ

ԹԵԿՆԱԾՈՒ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ՊԱՇՏՕՆԻՆ

Երկար վիճաբանութիւններէ ետք, Կիրակի օր, ընկերվարական կուսակցութեան համագումարը միաձայնութեամբ վաւերացուց Մարսէյլի երեսփոխան – քաղաքապետ Կասթոն Տէֆէռի թեկնածութիւնը : Այս առթիւ քուէարկուած բանաձեւը կ՛ըսէ գլխաւորաբար թէ համագումարը կը փափաքի որ Տէֆէռի թեկնածութիւնը ստանայ բոլոր դեմոկրատներու հաւանութիւնն ու քուէարկութիւնը : Բնագիրը կը սահմանէ նաեւ ընտրութիւնները՝ նախապատուութիւն Ազգ. Կրթութեան, ժողովրդապետական ծրագիր ընկերային բաժինով յառաջդիմութեան ազգային պայմանագրութեան մը ձեւին տակ : Ինչ կը վերաբերի հիմնարկութեանց, կ՛ըսուի թէ պէտք է խուսափիլ նախարարական անկայունութեան մը վերադառնալէ, խուսափիլ նաեւ նախագահական դրութիւն մը ընտրելէ, վերջապէս խուսափիլ իսկական յեղաշրջումէ մը : Կուսակցութիւնը սակայն գործելու իր ազատութիւնը կը պահէ այն հեռաւոր օրուան համար երբ հիմնարկութեան բարեփոխման հարցը նորէն ծագի : Այս բանաձեւը ներկայացնելով Կի մոլէ կ՛ըսէր .— Չի նուիրագործեր տեսակէտի մը յաղթանակը ուրիշի մը վրայ : Յաջող համադրութիւն մըն է զոր կը պահանջէին մարդոց բարեկամութիւնը եւ կուսակցութեան միասնականութեան կամքը : Կի Մոլէ մաղթեց նաեւ Կասթոն Տէֆէռի .— Քաջութիւն եւ յաջողութիւն : « Իր կողքին պիտի պայքարինք փրկելու համար ժողովրդապետութիւնը եւ պահպանելու ընկերվարութեան ճամբան : Կասթոն Տէֆէռ իր շնորհակալութիւնը յայտնեց, շեշտելով .— « Կը չափեմ պատիւն ու ծանրութիւնը այն պաշտօնին զոր կուսակցութիւնը ինծի յանձնեց » :

Նախքան այս համերաշխ լուծումը, յիշենք որ վիճաբանութիւնները երկար տեւած էին եւ Կասթոն Տէֆէռ ալ յայտնած էր առաջին վայրկեանէն թէ «որեւէ գնով թեկնածու չեմ ըլլալ» : Մինչ Կի Մոլէ կը կրկնէր ընկերվարական կուսակցութեան նպատակները՝ նախ պէտք է անհետացնել կոլիզմն ու իր մեթոտները :

ՃՈՆՍԸՆ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ ՏԸ ԿՈԼԻ

—o—

ՀԱՄԱՁԱՅՆ ՉԷ ԱՆՈՐ ԱՍԻԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Նախագահ տը Կոլի մամուլի ասուլիսէն, 24 ժամ ետք, նախագահ Ճոնսըն իր կարգին մամուլի ասուլիս մը տուաւ եւ այդ առթիւ պատասխանեց տը Կոլի : Աւելորդ է յիշել թէ Ամերիկացիք գլխաւորաբար դժգոհ են տը Կոլի կարծիքէն իրենց վարչակարգին մասին որ կը քալէ « սանկ – նանկ » :

Ճոնսըն նախ յայտնեց թէ նախագահ տը Կոլի առաջարկներուն համաձայն չէ մանաւանդ ինչ կը վերաբերի միայն հարաւային – Վիէթնամի չէզոքացման առաջարկներուն :« Եթէ կարենայինք հիւսիսային եւ հարաւային Վիէթնամը միաժամանակ չէզոքացնել, այն ատեն խնդիրը կը փոխուի եւ համակրութեամբ կարելի է քննել նման առաջարկ մը » կը շեշտէ Ճոնսըն, եւ կ՛աւելցնէ .— «Այո՛, համաձայն չեմ տը Կոլի առաջարկներուն հետ : Չեմ խորհիր թէ ազատութեան դատին շահը ուզէ որ իր տեսակէտները բաժնենք : Զօր. տը Կոլ կրնայ իր կարծիքն ունենալ : Եւ յայտնեց : Մենք ալ մերը կը յայտնենք : Կը խորհինք թէ հարաւ – արեւելեան Ասիոյ մեր քաղաքականութիւնը միակն է որու կրնանք հետեւիլ » :

Սպիտակ Տունը այս մամուլի ասուլիսէն ետք փորձած է յստակացնել Ճոնսընի ըսածները եւ պաշտօնական բնագրին մէջ Ճոնսընի բերանը կը դրուի հետեւեալ նախադասութիւնը «իրականին մէջ, չէզոքացման մը գաղափարը միայն հարաւային Վիէթնամի կը վերաբերի եւ ոչ՝ աշխարհի այդ մասին ամբողջութեան » : Ֆրանսացի թղթակիցները կը յայտնեն թէ այս ճշդումին կարեւորութիւնը շատ ցայտուն չէ եւ ինչ որ շփոթ է, կը մնայ շփոթ : Ի վերջոյ կը կարծուի թէ Միացեալ Նահանգները չեն ուզեր ձգել Վիէթնամը, նիւթապէս եւ զինուորական դեռնի վրայ շատ մխրճուած ըլլալով : Շատ լաւատես չեն, ապագայի նկատմամբ : Չեն կրնար քաշուիլ առանց վարկ կորսընցնելէ Ասիոյ մէջ եւ որոշ դեռնի վրայ կարելի է բաղդատել ամերիկեան դիրքը Վիէթնամի մէջ, Ֆրանսական դիրքին հետ, տարիներ առաջ՝ Տիէն–Պիէն–Ֆու :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱՅՍԷՆՍ Փարիզ հասաւ Կիրակի օր, ուր դատական հետապնդման ենթակայ է, բժշկական եւ դեղագործի ապօրինի գործունէութեան համար, առաջին առթիւ : Մերժած է որեւէ յայտարարութիւն ընել երբ Օռլի ժամանած է :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Ռանճըր Զ., Կիրակի ժամը 10·24ին լուսին հասաւ, բայց նախապէս գործիքները աւրուած ըլլալով, չըկրցաւ սպասուած նկարները տալ լուսինէն :

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ եւ Անգլիացիք կը փորձեն համոզել Մակարիոս Արք.ը որ ընդունի միջազգային ուժի մը ներկայութիւնը Կիպրոսի մէջ : Բայց նախագահ Մակարիոս չի կրնար անտեսել յոյն համայնքին կարծիքը եւ այս վերջինը աւելի քան երբեք համոզուած է որ բրիտանական տեսակէտ կը պաշտպանէ եւ կողմնակից է կզգիին բաժանման : Պոլսէն հասած լուրերն ալ չեն կրնար տարբեր տպաւորութիւն թողուլ, տրուած ըլլալով որ Էրքին յայտարարած է թէ Լոնտոնի ժողովին առաջին շրջանը վերջացած է թրքական տեսակէտին վաւերացմամբ :

ԱԹԷՆՔԻ մէջ կիպրացի ուսանողներ ցոյց մը կատարած են Միացեալ Նահանգներու եւ Մեծն Բրիտանիոյ դեսպանատուներու դէմ «Ամերիկացինե՛ր, ձեռք չդնէք Կիպրոսի վրայ», «Զեզի պէս բարեկամ չենք ուզեր » , « Ատլանտեան զօրքը պիտի ստիպուի կռուիլ ԷՕՔԱՅԻ զօրքի դէմ» ցուցատախտակներով : ԷՈՔԱՅԻ պետն ալ զօր. Ղրիվաս ըսած է «ոչ մէկ օտար Կիպրոսի մէջ» :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ կռիւներու ընթացքին 24 հազար Ֆրանսացիներ սպաննուած են 250 հազար ուրիշ երիտասնարդեր վիրաւորուած կամ հիւանդացած են : Երեք միլիոն Ֆրանսացի զինուորներ ծառայած են Ալժերիա :

ՖՐԱՆՍԱ դիւանագիտական յարաբերութիւններ կը հաստատէ Քուէյթի հետ :

ՇՈՒ ԷՆ ԼԱՅ Սոմալի հասած է որ իր ափրիկեան շրջապտոյտին վերջին հանգրուանն է :

ՍԱՅԿՈՆԻ զինուորական նոր կառավարութիւնը որոշ վերապահութեամբ ընդունուած է : Մինչ ժողովուրդը անտարբեր է, Սայկոնի Ամերիկացիք եւ Ֆրանսացիք հարցականի մը առջեւ են : Նոր ղեկավարը՝ յիշած է Զօր. տը Կոլի մէկ խօսքը վերջին աշխարհամարտին՝ Շատ տկար ենք ճկուն ըլլալու համար եւ կը նախընտրենք մեռնիլ քան պատիւը կորսընցնել : Զօր. Խանհ ըսած է նաեւ թէ վստահութիւն ունի տը Կոլի դատողութեան վրայ, բայց չի կրնար չէզոքացման քաղաքականութիւն մը նախատեսել :

Հ. ԵՂԻԱ ՎՐԴ. ՓԷՉԻԿԵԱՆ

Ինչպէս Վենետիկէն մեր ստացած վերջին լուրերը նախատեսել կուտային, Երկուշաբթի առաւօտ հեռագիր մը կը գուժէր մահը Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան վաստակաւոր մշակին՝ Հայր Եղիա վրդ. Փէչիկեան :

Ծնած Ախալքալաք (Ալաստան) 1895 Հոկտեմբեր 4ին, աւազանի անունով Յակոմ, Վենետկոյ վանքը մտած է 1908, Յուլիս 9ին եւ ուխտելով անդամակցած 1913 Նոյեմբեր 9ին : 1916ին կ՛անցնէր Հռոմ ուր կատարելագործելով իր ուսումը, կը ստանար Իմաստասիրութեան եւ Աստուածաբանութեան տոքթորի տիտղոս :

Հմուտ գրաբարագէտ, նախանձախընդիր հայերէն լեզուի մաքրութեան, հայր Եղիա հակառակ իր վաղաժամ մահուան, մեծ վաստակ մը ունի իր ետին եւ բացը զոր կը թողու դիւրին չի կրնար լեցուիլ :

1923էն սկսեալ պատասխանատու պաշտօններ վարած է վանքը թէ վարժարանը : Նախ կը նշանակուէր վանքի ընծայացուներու փոխ – Մեծաւոր, պաշտօն մը զոր կը վարէր 1923էն 1927 : Յաջորդ տարին (1928) կը նշանակուէր Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանի ուսումնապետ, ապա 1930էն 1939 եւ 1952էն 1953 կը ստանձնէր «Բազմավէպ»ի խմբագրապետութիւնը : 1935էն 1964 ընդհ. Ատենապետ էր վանքին ինչպէս նաեւ ընդհ. Առաջիկայ 1958էն մինչեւ իր վախճանը : Վանքի ընծայացուներու մեծաւոր եղած էր 1947էն 1952 եւ Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի տեսուչ 1953էն 1958 : Այս պաշտօններէն զատ, Հայր Եղիա վարդապետ, ամբողջ քառասուն տարի (1923 – 63) եղած է ուսուցիչ գրաբարի, աշխարհաբարի եւ գրականութեան :

Հրատարակած է բանասիրական բազմաթիւ արժէքաւոր ուսումնասիրութիւններ : Ունի նաեւ քերթողական հատորիկ մը՝ «քնարական Մրմունջներ» եւ հաւաքած ունէր հսկայ ատաղձ մը՝ հայ լեզուի պատմութեան, քերականութեան :

Հայր Եղիա Վարդապետ Փէչիկեանի վախճանումով, կ՛անհետանայ մշակ մը եւս, անխոնջ նուիրեալ մը իր ժողովուրդին ու մշակոյթին եւ օրէ օր կը նօսրանայ թիւը անոնց՝ որոնք ապրեցան ու մեռան վասն կրօնի եւ հայրենեաց :

Մեր ցաւակցութիւնները՝ Աբբահօր եւ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան :

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

Փորթուկալ երկար ժամանակ Հայերու համար մոռցուած երկիր մը ըլլալէ ետք, վերջին տարիներուն Հայերուն միտքին մէջ տեղ գրաւել սկսաւ նորէն, իբրեւ կեդրոնը Կիլպէնկեան հիմնարկութեան, որ Հայու մը անունով միջազգային հիմնարկութիւն մըն է՝ նպաստող այլազան ազգերու մշակութային եւ մարդասիրա – կան հաստատութեանց, ինչպէս նաեւ հայ մշակոյթին զարգացման եւ Հայերու կրթական մակարդակին բարձրացման եւ քաղաքակրթութեան ծանօթացման :

Այսպէս, կը ստեղծուին նոր յարաբե – րութիւնները Հայաստանի եւ Փորթուկա – լի միջեւ եւ կ'արձարձուի յիշատակը վա – ղեմի չփումներու, որոնք ունեցած են հայ եւ փորթուկալ երկու յաջողակ վա – ճառական ազգերը իրենց բնաշխարհնե – րուն մէջ եւ դուրս, համաշխարհային չուկային մէջ, ուր իրարու հանդիպած են :

Հայաստան եւ Փորթուկալ հին ժամա – նակներուն իրարմէ հեռու երկիրներ էին եւ իրենց բնակչութիւններն ալ նկարա – գրով կը ներկայացնէին հակադրութիւն – ներ, վասնզի Փորթուկալցիները ծովային ժղովուրդ եղած են եւ Հայերը լեռնցի, իրենց բնաշխարհներուն աշխարհագրա – կան դիրքին իբր հետեւանք :

Փորթուկալ, Եւրոպայի արեւմտեան ծայրը, «անեղր» ովկիանոսէն կախում ունեցող երկիր մը եղած է, Եւրոպայի ցամաքէն դրեթէ մեկուսացած, մինչ Հա – յաստան, ընդարձակ լեռնաշխարհ մը, հեռու մնացած էր ովկիանոսէն եւ ծովա – յին ճամբաներէն, որոնց վրայ կ'երթե – ւեկէն Փորթուկալցիներ իբրեւ խիզախ նաւարկուներ եւ ծովային վաճառակա – նութեան ռահվիրաներ: Մինչ Հայերը, Փոքր Ասիոյ մէջ, հնօրեայ կարաւանին դրութեամբ կը շարունակէին ցամաքա – յին ուղիներով կատարել իրենց ապրանք – ներուն փոխադրութիւնները :

Հայերը եւ Փորթուկալցիները միայն մէկ նմանութիւն ունէին. ճարպիկ առեւ – տրականներ էին եւ ընդարձակ տարա – ծութեան վրայ կը գործէին ու հեռաւոր երկիրներ երթալու քաջութիւնը ունէին: Անոնք իրար հանդիպեցան մասնաւորա – պէս Արեւելքի ամէնէն չատ ընչաքաղ – ցութիւն դրդռող երկրին՝ Հնդկաստանի մէջ, ուր հայ վաճառականը ցամաքի ճամբով արդէն հասած էր, երբ փորթու – կալցի վաճառականը ծովու ճամբով հա – սաւ հոն, եւ ուր անոնք իրարու հետ յա – րաբերութիւններ ունեցան :

Դժբախտաբար այս երկու ազգերուն միջեւ չփումները չատ սահմանափակ եւ առաւելաբար իրենց երկրէն հեռու, օ – տար հողի վրայ եղած հանդիպումներ է – ին, որոնք տեղի կ'ունենային բաւական ուշ :

Այս երկու ազգերը առաւելաբար իա – չակրութեանց ժամանակ իրարու ծանօ – թացած կրնային ըլլալ, սակայն այս մա – սին տեղեկութիւններ չեն հասած մեզի :

Հայերը եւ Փորթուկալցիները համաշ – խարհային առեւտրական չարժման մէջ կարեւոր մասնակցութիւն ունեցան ժի. դարուն վերջերը, իրբեւ ձեռներէց եւ յանդուգն առեւտրականներ :

Փորթուկալցի թագաւորներէն Հանրի Նաւարկու (մեռած 1460ին), առաջինն է, որ երկրախոյզներ կը ղրկէ դանազան վայրեր: Իր օրով կը դտնուին Ազօրեան կղզիները եւ Ափրիկէի անծանօթ ծովե – ղերքներէն տեղեկութիւններ կ'առնուին : Ցովհան Բ. կ'որոշէ այդ երկիրները հաս – նիլ եւ Էմմանուէլ Ա., որ 1469ին գահա – կալած էր, չորս նաւեր պատրաստել կու տայ եւ անոնց հրամանատար կը նշանա – կէ Վասքօ տէ Կամա, որ 1497 Յուլիս 9ին Լիզպոնէն կը մեկնի եւ չորս ամիս ետք կը հասնի Ս. Հեղինէ կղզին, ուրկէ չարունակելով ճամբան, կը հասնի Ափ – րիկէի հարաւը՝ Բարեյուսոյ Գլուխը եւ կը վերադառնայ Փորթուկալ :

Յաջորդ տարին, Բարեյուսոյ Գլուխէն կ'անցնի արեւելք եւ կը հասնի Մալինդի (Քենիա), ափրիկեան ցամաքամասին ա – րեւելեան կողմը: Անկէ դէպի արեւելք չարունակելով, 1498 Մայիս 20ին կը հասնի Հնդկաստանի ծովեղերքը Կալի – կութ, Մալաբար նահանգին եղերքը եւ մարմարեայ սիւն մը կը կանգնէ՝ իբրեւ նշան իրեն այնտեղ հասնելուն :

1499 Սեպտեմբերին, իր չորս նաւերով կը վերադառնայ Լիզպոն եւ մեծ պատիւ – ներով կ'ընդունուի, որովհետեւ Եւրո – պացիները չատոնց կ'աչքատէին Հնդկաս – տանի ծովային ճամբան դտնել :

Վասքօ տէ Կամայի այս մեծ յաջողու – թիւնը օգտագործելու համար Հնդկաս – տան կ'ուղարկուի 13 նաւերէ բաղկացող առմիղ մը, հրամանատարութեամբ Ա. լ – վարեզ Կոպրալի, որ Մալաբարի ծովե – ղերքի իշխաններուն հետ դաշինքներ կը կնքէ: Այս նաւախումբը դէպի արեւելք երկար ժամանակ ճամբորդելով, դիպ – ուածով կը դտնէ նաեւ Պրազիլիան (1500 – ին), Քրիստափոր Քոլոմպոսի կողմէ Ա – մերիկան դտնուելէն (1492 Հոկտեմբեր) ուղ տարի ետքը :

Փորթուկալցիները 1509ին Պրազիլիան կը վերածեն դաղութի, Տիէկօ Ալվարեզ Քորդեայի միջոցաւ: Փորթուկալ 1510ին կը տիրէ Հնդկաստանի Կօա նաւահան – գիստին եւ զայն կը դարձնէ Փորթուկալ – եան Հնդկաստանի կեդրոն եւ 1598ին՝ Հնդկաստանի հիւսիս – արեւելեան ծո – վափին վրայ ալ կը հաստատէ արեւել – եան կայան մը, արդի Կալկաթայի մօտ :

ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱ

—o—

ՄՄԲ.— Հետեւելով մեծարաւիթի շարժ – ման, որ սկսաւ ամիսներ առաջ, Ցառաջ բազմաթիւ յօդուածներ հրատարակեց հայ տաղանդաւոր բանաստեղծ – երգի – չին, Սայաթ – Նովայի, իր ծննդեան 250ամեակին առթիւ: Այս անգամ կու – տանք Թորոս Ազատեանի գրութիւնը, լաւագոյն յօդուածը մինչեւ այժմ հրա – տարակուածներուն մէջ, որ կ'ամփոփէ ինչ որ կը վերաբերի երգիչին կեանքին, տալով նաեւ կատարուած հետազօտու – թեանց արդիւնքը, ինչպէս եւ վարկած – ները մահուան մասին :

Սայաթ – Նովա իր երգով ու սաղով ժողովուրդին խօսած է, անոր հոգեկան ապրումներուն հարազատ արտայայտիչը եղած է նախնական բարբառով : Ան խո – սած է բոլոր ժողովուրդներուն, որոնք այլազեղ բնակչութիւնը կը կազմեն ամ – բողջ Կովկասի: Աղգայնական ո՛չ մէկ չեշտ ու երանգ դոյութիւն ունին իր տա – ղերուն մէջ: Եւ ազգերը՝ հայ, թուրք, վրացի, եւայլն անխտրաբար պաշտած են դինքը : Հայազգի աշուղը արդէն գրած ու երգած է երեք լեզուներով հաւասա – բապէս, համամարդկային ներշնչումնե – րով եւ արտայայտութեամբ : Իրմէ ժա – ռանգ մնացած են հայերէն, թուրքերէն եւ վրացերէն տաղարաններ (դավթար) եւ ներկայիս անոնք անկորուստ հարըս – տութիւնը կը կազմեն պետական թանգա – րաններուն: Սայաթ – Նովայի կեանքին եւ արուեստին նուիրուած բազմաթիւ հատորներ լոյս տեսած են նոյնպէս մէկէ աւելի լեզուներով եւ ստեղծագործու – թիւնները թարգմանուած են նաեւ ռու – սերէնի եւ այլ լեզուներու :

Սայաթ – Նովայի դեղարուեստական ժառանգը յատկանշական է անով, որ իր տաղերգութեանց մէջէն ի յայտ կուգայ պայծառ դիմագիծը իր ղարաչրջանին : Ժողովրդական համեստ երգիչը իր բար – ձրը տաղանդին ու համբաւին չնորհիւ կը դառնայ դլխաւոր նուագածուն Վրաստա – նի արքունիքին, Թիֆլիսի երաժշտանո – ցին պալատն ասդը: Պալատական մի – ջավայրը սակայն չի խանդավառեր գին – քը, տիրող դեղխութիւնն ու չուայտու – թիւնը ընդվզումի կայծերով կը բոցա – վառեն իր անաղարտ եւ զգայուն հոգին: Զուչնար անդրադարձումը: Սայաթ – Նովա ուժգին կը հնչեցնէ ըմբոստացող իր քնարը, եւ անով կը խօսի Հերակլ Թա – գաւորին.

Թո՛ղ ինձ ազատ, վատ մարդ լինել չեմ ուզում.
Ռամիկ եմ, իշխան դառնալ չեմ ուզում..

Ու կը հեռանայ Վրաստանի արքունի – քէն, իր հոգիին խաղաղութիւնը փնտռե – լու մենաստանի մը անկիւնը, անապատ – ներու անեղրութեան խորը իր կորուսեալ նախընտրող Աբուլալա Մահարիին նման :

Այս յուզիչ ողբերգութեան չարունա – կութիւնը՝ մինչեւ անոր եղերական վախ – ճանը, պէտք է դտնել մեծ աշուղին կեն – սագրութեան հետագրգրական դրուագ – ներուն մէջ :

Սայաթ – Նովայի ստեղծագործութիւ – նը, ամբողջովին, իբրեն հիմնական պղ – բիւր ունի տեղական բարբառն ու մշա – կոյթը : Իր տաղերը գրի առած ու եր – գած է Թիֆլիսի ժողովրդական լեզուով: Իր մէջ ալ անհաղորդ ըլլալը, պատճառ եղած է որ Սայաթ – Նովա դը – ուրիչ Փորթուկալցիներ կը տարած – ուին հետզհետէ եւ կը հասնին մինչեւ Մոլուքեան կղզիները, Չինաստան եւ Ճափոն, ընդարձակ առեւտուրի առ – պարէզ ստեղծելով : Ժ2. դարուն փոր – թուկալեան նաւերը Հիւրմիւզէն մինչեւ Սէյլան, բոլոր ծովերու, Մալաքիայի եւ Մոլուքեաններուն, նոյնիսկ Չինաստանի եւ Ճափոնի նաւահանդիստներուն մէջ կ'երեւային, բացառիկ արտօնութեամբ : Նոյնիսկ ուրիչ ազգերու դրօշ կրող նաւե – րը միայն Փորթուկալցիներու արտօնու – թեամբ կրնային երեւալ այդ հեռաւոր ե – ղերքներուն վրայ :

Այս մենաշնորհեալ վիճակը Լիզպոնը դարձուց համաշխարհային դաղութային առեւտուրի կեդրոն մը եւ երկիրը՝ աշ – խարհի առաջնակարդ ծովային պետու – թիւններէն մէկը, որ յափշտակեց Վենե – տիկցիներէն համեմներու առեւտուրի մե – նաշնորհը եւ նիւթապէս բարգաւաճեցաւ :

Այս փառքի հարստութեան չրջանին է, որ Փորթուկալցիները սկսան ունենալ ա – ռեւտրական յարաբերութիւններ Հայե – րու հետ, որոնք ցամաքային ճամբով Հնդկաստան հասած էին եւ իրենց երկրէն հաւաքած ապրանքները կը բերէին փոր – թուկալեան տիրապետութեան ենթար – կուած առեւտրական կեդրոնները :

Սակայն Փորթուկալի այս յաջող չրջա – նը երկար չտեւեց: Ժ2. դարուն իրենց դէմ ելան Հոլանտացիները, որոնք Հնդ – կական արշիպեղագոսի մէջ տեղաւորուե – լով, աստիճանաբար հեռացուցին Փորթու – կալցիները: Պատաւիոյ հիմնարկութիւնը 1619ին, եղաւ սկիզբը Փորթուկալի անկ – ման, որովհետեւ Հոլանտացիներու զոր – ծունէութիւնը սկիզբները եղաւ զուտ ա – ռեւտրական, որ հակառակ քայլերով զար – գացաւ եւ դարձաւ Եւրոպայի զաղթային մեծագոյն կայսրութիւններէն մէկը, տը – կարացնելով Փորթուկալը, որ տուժեց նաեւ կօրնական մոլեռանդութեան պատ – ճառով :

Ա. ԱԼՊՈՅԱՃԵԱՆ

(Շար.) «Էջմիածին»

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ

—o—

Այդ խօսքերը թէպէտեւ ոչ ոք այդ կերպով զրուցել ուղէ, սակայն սոսկ եւս է թէ հասակնին լեցուցած անձանց խօսքերը եւ իրենց յարատեւ տրտունջը եւ քրթմնջիւնը այդպիսի զրուցաց վրայ կը յածին, եւ այն անարդանաց աչօք՝ որով ոք վերէն վար կը դիտէ, տարուօք անձինք թէ ոչ անարգանօք՝ դոնէ սակա – ւայրդ նկատմամբ կը դիտեն տարուօք իրենցմէ նուազ եղողները: Իսկ ինձ եւ մեզ հարկ է ի բաց թողուլ ծայրայեղ պահանջողութիւնները եւ ծայրայեղ խորութիւնները, եւ խմաստուն խոհա – կանութեամբ՝ որոշել ինչ որ ընտիր է, եւ կատարել ինչ որ ընտիր է, թէեւ կա – տարեալ չէ, եւ պէտս ունի դրուչատուր կիրառութեան եւ բանաւոր հանդամանաց պահպանութեան : Երիտասարդութեան արդիւնքները յիշեցինք եւ գովեցինք, ակնկալութիւնները նկատեցինք եւ դրուա – տեցինք, ձիրքերը համրեցինք եւ սխրա – նալով գովաբանեցինք, բայց չըսինք եր – բեք թէ երիտասարդութիւն ինքնիրեն կատարեալ եւ անթերի ինչ է, որ ոչ պա – կասութիւն մը ունի, եւ ոչ ալ զգուչանա – լու վտանգ, եւ ոչ ինքզինքը կարգադրե – լու հարկ : Մանաւանդ թէ ի՛նչ ձիրքեր տուինք երիտասարդութեան, աչխոյժ, զօրութիւն, աղեցութիւն, մտաց ազա – տութիւն, եւ ժամանակին պարագայից յարմարելու փութաջանութիւն : Կը լը – մընա՞յ արդեօք այսչափով կարեւոր ձրից պարունակը.— Ո՛չ բնաւ : Ի՞նչպէս ուրեմն կրնայինք կարծել թէ երիտասար – դութիւնը չունի եւ ոչ ինչ թերի կամ նը – ւազ, չունի ինչ ուղղելի եւ զգուչանալի :

Ես որ երիտասարդութեան փաստաբան եւ զովաբան կը կանգնիմ, ես առաջին կը հրաւիրեմ երիտասարդութիւնը, եւ ի մասնաւորի հայ երիտասարդութիւնը, ունկնդիր լինիլ ձայնի մը՝ որ կասկածելի չէ իրեն համար եւ որ կը սիրէ զնա, բայց աւելի քան զնա կը սիրէ զՃշմար – տութիւն :

Եղբա՛րք իմ եւ երիտասարդակի՛ցք իմ, — եթէ չէք դժուարիր դիս ձեր դասէն համարիլ,— մեր դասը մեծ պաշտօն ու – նեցաւ ի բնութենէ եւ յԱբարչէն բնու – թեան, նոր քայլափոխներով մարդկու – թեան ընթացքը յառաջացնել, այլ պաշ – տօնն որ դրուեցաւ նմա՝ ճիշդ այն կեր – պով տրուեցաւ, որպէս ոք յանդուգն եւ յախուռն անձի մը վտանգաւոր եւ դժ – ուարակնճիռն գործեր կը յանձնէ եւ երբ այն վտանգալից գործը կ'աւարտի՝ կը փութայ պաշտօնը ձեռքէն առնել, վա – սընզի արդիւնքն ժամանակը լրացաւ եւ խոհեմութեան ժամանակը սկսաւ, առջի – նին յաջողակ եղած ըլլալը երկրորդին ալ յաջողակ ըլլալը չենթադրեր :

Երիտասա՛րդք, մարդկային զարգաց – ման ռահվիրա՛րդք, դժուարութեանց յաղթակա՛նք, նորութեանց հեղինակք, երիտասա՛րդք, ունիք այդ բարեմասնու – թիւնները, ոչ ոք անոնք ձեզմէ կը կապ – տէ, այլ մինչ կը ճանչնայք ինչ որ ձերն է, ձեր արդիւնքն եւ ձեր կարողութիւնն է, զիտցէք եւս ձեր փառքն ալ անաղարտ պահել, մի՛ խառնելով չիրս՝ որք ձեր կարողութենէ զերազոյն են եւ ձեր ձրից անյարմար :

Ինչ միմիայն աւելցնեմ: Աղջս չատոնց – ուընէ անկեալ է, աչխարհս երկար ժամա – նակէ աւերակ: Որպէսզի անկեալը կանգ – նի եւ աւերակը չինուի, բուռն մտաց, բուռն կամաց եւ բուռն զօրութեան պէտս ունիմք: Ահա պատեհ առիթներ՝ որք ե – րիտասարդութեան հրաւէր կը կարդան ի գործ: Բայց եւ ունիմք վարչական ասպա – րէզ մը, ունիմք պահպանելու արժանի բարեմասնութիւններ, ունիմք խոհեմա – բար քննելու պարագաները, ահա այն կէ – տերը՝ որոց մէջ երիտասարդութիւնըպէ – տի ճանչնայ թէ զերազոյն քան զինքն դաս մը կամ հասակ մը կայ, որ այդ կէտերուն համար աւելի յարմարութիւն ունի, եւ պէտք է զայն յարգել եւ անոր տրամադրութեանցը հետեւիլ :

Սկզբունքները բացատրեցի, իւրա – քանչիւր հասակին սեփականութիւնները որոշեցի, նկարագրեցի երիտասարդու – թիւնը իւր բարի ձրից ներքեւ, ճշդեցի իրեն զործոյն եւ ասպարէզին դիծերը, միայն ազգին մէջ աւուրս դրից համեմատ ձեռնարկեալ եւ ձեռնարկելի գործերը չհամրեցի, կարծելով թէ իմ համբերս կրնար անկատար մնալ, մինչ ձեր մտաց ազատ տարածումը ոչ ոք կարող է սեղմել եւ ամփոփել : Հանդերձ այսու լռել ան – հնար է, թէ ոչ լիապէս եւ ամբողջապէս, դոնէ ըստ կարելւոյն կատարելապէս հարկ է որ ես այս կէտերը յիշատակեմ, եւ յիշատակելով երիտասարդաց գործը եւ պարտքը ցուցնեմ :

Հայ երիտասա՛րդք, չէք կարող այլեւս երկբայիլ թէ որ ձեզ կը խօսի՝ ձեր վրայ կատարեալ յարգանք կը տածէ եւ ձեզ համար կատարեալ համակրութիւն կը զգայ : Այդ վստահութեամբ, ուրեմն, ունկն դի՛ք բանիցս, եւ անկեղծաւոր բա – րեկամի մը անկեղծ տեսութիւնները մի՛ անարգէք : Քա՛ւ չինէն զձեզ գործունէ – ութեան յորդորել, զձեզ գործունեայ դիտեմ ես արդէն: Քա՛ւ չինէն զձեզ ա – րիութեան յորդորել, զձեզ քաջարիս պի – տեմ ես արդէն, այլ կը յորդորեմ զձեզ դլխաւորաբար յանձնապաստանութենէ երկնչիլ, եւ այդ ախտէն զգուչանալ՝ որ ձեր հասակին է սեփական :

Երիտասարդը կը նմանի, եթէ այսպէս օրէն է ինձ ինքզինքս բացատրել, մարդու մը՝ որ թմբրութենէ արթննալով, քովը մէկ մը կը տեսնէ որ իւր դէմ ոսոխի ձե – ւով կայնած է, սակայն այն մարդը մի – այն չէ, եւեւէն ուրիչ ընկերներ ալ ունի, որք իրեն պետի օգնեն ըստ պատեհ ժա – մուն, սակայն հաղիւ թէ սթափեալ մար – դը կարող չէ ամէն բան մէկէն տեսնել եւ խմանալ :

ՄԱՂԱԲԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ

(8 Շար.)

բեթէ անծանօթ դէմք մը դառնայ ա – բեւմտահայութեան համար : Մեր երա – ժըշտական երդացանկերէն դուրս մնա – ցած են անոր սրտառուչ մեղեդիները : Նորահաս սերունդը մանաւանդ հաղիւ լսացած է անոր անունը կամ զաղափար կազմած՝ իր կեանքին ու գործունէու – թեան մասին :

ՍԱՑԱԹ – ՆՈՎԱՑԻ ԿԵԱՆՔԻՆ ՈՒ ԳՈՐ – ԾԸ.— կը բաղեմ Գ· Լեւոնեանի բնա – կան ուսումնասիրութենէն : Սայաթ – Նո – վա իր թուրքերէն երգերէն մէկուն մէջ կը հաստատէ թէ Թիֆլիս քաղաքը եղած է իր ծննդավայրը(*) :

վաթանըմ Թիֆլիս տուր, սամթի
Գուրջիստան,
Անամ Հավլաթարլու, աթամ Հալաբու :

Արդարեւ , ժէ· դարու սկիզբը Հալէ – պէն Վրաստանի մայրաքաղաքը բախտ որոնելու կուգայ պանդուխտ հայ մը , կարապետ անունով, որ յետոյ կ'ամուս – նանայ Հալվաբարցի (Կուր գետէն ան – դին) Սառա անուն հայ աղջկան մը հետ եւ կը ծնի Արութինը, ապագայ Սայաթ – Նովան :

Մէկէ աւելի կարծիքներ գոյութիւն ու – նին Սայաթ – Նովայի ծննդեան թուակա – նի մասին: Իր առաջին կենսագիրը՝ Գ· Ախվերդեան 1712 կը դնէ անոր ծնած տարին: Ուրիշ երկու բանասէրներ՝ Լ· Մելիքսէթբէգեան եւ Գ· Լէօնիձէն 1718 – 22 թուականներու միջոցին ծնած ըլլալ հաւանական կը սեպեն :

Յայտնի չէ թէ ո՞րքան կ'ապրին կա – բպետեան ու իր կինը Սառան: Անոնց մի – ակ զաւակը, Արութինը, պատանի հա – սակին մէջ կը դառնանք արհեստաւորի քով որպէս աշակերտ: Բայց մինչ այդ ո՞ւր առած է իր ուսումը: Ախվերդեան տեղե – կութիւն չունի այս մասին: Իսկ Վրաց դրականութեան մէջ, 1870ական թուա – կաններուն առաջին անգամ Սայաթ – Նո – վայի ուսումնասիրութեամբ զբաղող Զ· Մթածմինդելին, հիմնուելով իր լսած բանաւոր տեղեկութիւններուն վրայ , կը դրէ թէ անոր «հայրը զայն տուեր է Դա – րիայի վանքին՝ որպէս դարձնե – լու համար»: Գ· Լէօնիձէ հաւանական կը դանէ ասիկա, այլ ուրիշ վանքի մը մէջ: Իսկ Գ· Լեւոնեան ի դուր ապացոյցներ կը փնտռէ հաստատող թէ ան հայկական վանքի մը մէջ սառցած է իր ուսումը , մանաւանդ որ Սայաթ – Նովա չատ աւելի հմուտ եղած է վրացերէնի եւ ուշ սկսած է հայերէն դրել :

Թուրքերէն լեզուով դրի առած իր ինք – նակենսագրութեան մէջ, Սայաթ – Նովա կ'ըսէ· « երբ տասներկու տարիս լրացաւ, յանձնեցին ինձ վարպետի... տասնըչորս տարիս լրացաւ վարպետին հասցրի խա – լաթ»: Ուրեմն երկու տարի կը մնայ վար – պետին մօտ: Բայց ի՞նչ եղած է իր ար – հեստը :

Ախվերդեան, առանց թուական ճշդե – լու, կը յայտնէ թէ ան ջուլհակ էր , Գ· Լեւոնեան եւ ուրիշներ հաւանական կը դանեն, նկատելով որ այդ չրջաններուն ջուլհակութիւնը ամէնէն ծաղկեալ ար – հեստը եղած է Թիֆլիսի մէջ: Իսկ Մե – լիքսէթբէգեան Երեւանի Գիտութեան եւ Արուեստի Ինստիտուտին մէջ իր կարդա – ցած զեկոյցով աւելի հաւանական կը դանէ որ Արութինը հիւսն եղած ըլլայ, քանի որ ան իր երգերէն մէկուն մէջ ը – սած է, թէ ինքը «Դուլգար»է : Նոյն բա – նասէրը հաւանական կը դանէ նոյնպէս որ Սայաթ – Նովան եղած ըլլայ մեւաք – սադործ, թանկագին կտորեղէններու մասնագէտ , վասնզի ան իր երգերուն մէջ չատ անգամ բազմաթիւ կերպասե – ղէններու անուն կուտայ: Այս բոլորը սակայն ենթադրութիւններէ անդին չեն անցներ :

Ջուլհակ Արութինը ե՞րբ կը դառնայ Սայաթ – Նովա, ե՞րբ կը ստանայ աչու – ղական այդ անունը· յայտնի չէ : Որոշ է սակայն թէ ան «պատուց», պատանի հա – սակին կը տարուի երգով ու երաժշտու – թեամբ : Արհեստը ձգելէ յետոյ երգ ու նուագի նուիրուած աշուղը միչտ խաղե – րու տակ գործածած է իր իսկական անու – նը «ես մուխամազ Արութին ասած» :

Մինչեւ Սայաթ – Նովայի հռչակ հա – նելը եւ պալատական երգիչ ազանդար – ներու մէջ երեւնալը, կայ անծանօթ ժա – մանակաշրջան մը, որ կարծել կուտայ թէ նա իսկապէս ճամբորդած է դէպի հե – ռաւոր երկիրներ :

Տասը եօթը տարիս լրացաւ, դեռ չէի
եղել ես դաստան
Տասնըհինը տարիս լրացաւ, տեսայ
Հարաշ, Հնդկաստան

Իր երգերէն մէկուն սա տողը յատկա – նշական է .

Սայաթ – Նովու գերեզմանը Հինդ,
Հարաշ, Արաբ մի անի:

Իր թուրքերէն երգերէն մէկուն մէջ պովասանքով յիշած է Պարսկաստանի Նասիր Շահը, որուն քով պատանդ ղրա – նըւած է Հերակլ Բ· թագաւորը : Նա – սիր Շահը դէպի Հնդկաստան արշաւանք – ներուն միջոցին նուագածուներ ունեցած է բանակին մէջ եւ Սայաթ – Նովա ալ ա – նոնց մէջ պտնուած ըլլալը հաւանական է: Ու պնդողներ եղած են թէ Թամպու – րի Արութինն ու Սայաթ – Նովան նոյն անձերն են: Այն Թամպուրի Արութինը , որ Նասիր Շահի ծառայութեան մէջ պտնուած է եւ հետեւած՝ անոր Հնդկաս – տան մղած պատերազմներուն մէջ, օրա – դրութիւն մը ձգած է, հայատառ թուր – քերէն, հրատարակուած Վենետիկ , 1800ին (**) :

Հերակլ Բ· թագաւորի ժամանակ Սա – յաթ – Նովա, անուանի աշուղ դարձած , մուտք կը գործէ Վրաստանի արքունիքին մէջ, ուր այլեւայլ գործիքներով կը նը – ւագէ, միաժամանակ կը ստեղծագործէ ու կ'երգէ զանազան երգեր :

Վրացերէն երգերէն մէկուն մէջ ան կ'ըսէ ·

Վրաստանի թագաւորին սաղանդարն
իմ ես՝
Սայաթ – Նովա, որին Արութին կ'ասեն:

ԹՈՐՈՍ ԱԶԱՏԵԱՆ
(Մնացեալը յաջորդով)

(**) Այս պատմական ուղեգրութիւնը թարգմանուած է նախ փրանսերէնի , եա – գուպ Արքին Փաշայի կողմէ, եգիպտոսի մէջ :

Մէկ երկու տարի առաջ թուրքերէն լեզուով լոյս ընծայուեցաւ Անգարայի մէջ Թիւրք Թարիհ Գուրումիին կողմէ:

Իսկ երեւանի Պետական Մատենադա – րանի Ձեռագրատունը նոյն ուղեգրութի – ւնը՝ Մ· Խորխորունիի թարգմանու – թեամբ, հայերէն լեզուով հրատարակած է «Պատմութիւն Թահմազ Գուլու» խո – րագրին ներքեւ (Գիտական նիւթերի ժո – ղովածու, 1941 թիւ 1 էջ 101 – 128) :

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԴԷՄՔԵՐ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՏԻՎԻՃԵԱՆ

Անցեալին կառավարական բարձր պաշ – տօններով ալ փայլուն, Թուրքիոյ հայ համայնքին անձնաւորութիւններէն էր , Ցունուար ութին Պոլիս մեռնող՝ ծերու – նազարդ Գարեգին Տէվիճեան :

Բնիկ Խարբերդի , ծնած էր հարեւան Էլազիզ հայաբնակ վերդոնը՝ 28 փետրը – ուար 1867ին: Իր նախնական կրթութիւ – նը ստացած էր Խարբերդի վարժարանն – րուն մէջ, ուրկէ անցած էր Պոլիս , 1890 – ին, բարձրագոյն ուսման համար եւ ան – միջապէս պաշտօնի կանչուած Հանրային Պարտուց վարչութեան կողմէ : Գաւառի եւ այլ քաղաքներու մէջ՝ Տարտանէլ, Սե – բաստիա, Սելանիկ, Պէյրութ, 15 տարի պաշտօնավարելէ եւ իր հմտութեամբ պե – տական չրջանակներու ուշադրութիւնը դրաւելէ ետք, իրեն կը յանձնուի Պոլսոյ Զինարանին տեսչութիւնը :

Այնուհետեւ , երիտասարդ եւ միջազ – գային չափանիշով մասնագէտ՝ Գարեգին Տէվիճեան կը լծուի իր ծրագրած գոր – ծին .— արդիական եւ գիտական հիմե – րու վրայ դնել, մինչեւ այն ատեն Թուր – քիոյ անդիր եւ նախնական վիճակի մէջ դտնուող ձկնաբանութիւնը, ձկնորսու – թիւնը եւ ծովու պատուղներուն արդիւնա – բերութիւնը :

Հինդ տարի բծախնդիր ուսումնասիրու – թիւններէ ետք, կը չարադրէ « Ջուկ եւ ձկնորսութիւն Թուրքիոյ մէջ» մեծադիր էջերով, պատկերազարդ հատոր մը, որ պատիւ կը բերէ ի՛ր եւ հայ անունին :

Այս դիրքը, զլուխ գործոց մը իր տե – սակին մէջ, կը պարունակէ պատմական եւ վիճակագրական մանրամասն տեղե – կութիւններ Թուրքիոյ ծովային եւ ա – նուշ ջուրերուն մէջ աճող ու բազմացող ձուկերուն եւ ջրային կենդանիներուն մասին: Ունի բաղդատական հարուստ ցուցակներ ուրիշ երկիրներու ծովու պը – տուդներուն հետ , մասնագէտ ձկնաբանի հմտութեամբ գրուած նկարագրութիւնը ձուկերու կեանքին , զաղթին, ինչպէս եւ գործնական ճշդումներ ձկնորսութեան յարմարագոյն եղանակներուն եւ վայրե – րուն, ըստ տեսակին գործադրուելիք որ – սի միջոցները, նախընտրելի գործիքները, եւ մասնագիտական կարեւոր այլ տուր – եալներ : Հատորին վերջաւորութեան կայ ձկնագիտական երկլեզուեան բառա – րան մը, որ ա՛լ աւելի կ'արժեւորէ կա – տարած աշխատասիրութիւնը :

Օսմանեան Հանրային Պարտուց վար – չութիւնը, ի տես ձեռագրին մեծ արժէ – քին, եւ ի գնահատութիւն հայ ձկնաբա – նին պատրաստած գիտական դանձարանին հեղինակը լայն վարձատրութեամբ մը քաջալերելէ ետք, պետական ծախքով կը հրատարակէ Թուրքերէն բնագիրը (1915) : Տասը տարի ետք, նոյն ձեւով լոյս տեսաւ (1926) գործին Ֆրանսերէն Թարգմանութիւնը՝ նոյնինքն հեղինակին կողմէ կատարուած եւ կարեւոր յաւե – լումներով վերամշակուած : Մէկն ու միւսը միջազգային դնահատանքի արժա – նացան, Իտալիոյ մէջ Փրոֆ· Նիննի , Գերմանիա՝ Փրոֆ· Էրընսթաում եւ ու – րիշներ ընդգծեցին հայ ձկնաբանին կա – տարած գործին տեղական եւ առ հասա – րակ ձկնագիտական կարեւորութիւնը :

Շնորհիւ իր հմտութեան եւ մասնա – գէտի ամուր համբաւին, Գարեգին Տէվէ – ճեան յաջորդաբար կոչուեցաւ Թուրքիոյ ընդհ· Ձկնարաններու վերին քննիչի , Ձկնորսութեան եւ Որսորդութեան տնօ – րէնի պատասխանատու պաշտօններուն : Եղած է ուսուցիչ, անդամ կամճառային Հիմնարկութեանց եւ մասնագիտական աշխատակից խմբագիր , իր պաշտօնա – վարած երկրին Համայնագիտարանին :

Հանգստեան կոչուելէն ի վեր կ'ապրէր Փարիզ, ուր հաստատուած էր բնաան – եօք, եւ երկարատեւ այցելութիւններ կը կատարէր Պոլիս, ուր մեռաւ այս տարի :

Գարեգին Տէվիճեան երբեմն Պոլսոյ հին ու ծաղկեալ Հայութեան այն դէմքե – րէն է, որոնք իրենց արժէքաւոր դոր – ծունէութեամբ՝ միջազգային պատուոյ արժանի ըրին հայ անունը :

***

դտնուող ձկնաբանութիւնը, ձկնորսու – թիւնը եւ ծովու պատուղներուն արդիւնա – բերութիւնը :

Հինդ տարի բծախնդիր ուսումնասիրու – թիւններէ ետք, կը չարադրէ « Ջուկ եւ ձկնորսութիւն Թուրքիոյ մէջ» մեծադիր էջերով, պատկերազարդ հատոր մը, որ պատիւ կը բերէ ի՛ր եւ հայ անունին :

Այս դիրքը, զլուխ գործոց մը իր տե – սակին մէջ, կը պարունակէ պատմական եւ վիճակագրական մանրամասն տեղե – կութիւններ Թուրքիոյ ծովային եւ ա – նուշ ջուրերուն մէջ աճող ու բազմացող ձուկերուն եւ ջրային կենդանիներուն մասին: Ունի բաղդատական հարուստ ցուցակներ ուրիշ երկիրներու ծովու պը – տուդներուն հետ , մասնագէտ ձկնաբանի հմտութեամբ գրուած նկարագրութիւնը ձուկերու կեանքին , զաղթին, ինչպէս եւ գործնական ճշդումներ ձկնորսութեան յարմարագոյն եղանակներուն եւ վայրե – րուն, ըստ տեսակին գործադրուելիք որ – սի միջոցները, նախընտրելի գործիքները, եւ մասնագիտական կարեւոր այլ տուր – եալներ : Հատորին վերջաւորութեան կայ ձկնագիտական երկլեզուեան բառա – րան մը, որ ա՛լ աւելի կ'արժեւորէ կա – տարած աշխատասիրութիւնը :

Օսմանեան Հանրային Պարտուց վար – չութիւնը, ի տես ձեռագրին մեծ արժէ – քին, եւ ի գնահատութիւն հայ ձկնաբա – նին պատրաստած գիտական դանձարանին հեղինակը լայն վարձատրութեամբ մը քաջալերելէ ետք, պետական ծախքով կը հրատարակէ Թուրքերէն բնագիրը (1915) : Տասը տարի ետք, նոյն ձեւով լոյս տեսաւ (1926) գործին Ֆրանսերէն Թարգմանութիւնը՝ նոյնինքն հեղինակին կողմէ կատարուած եւ կարեւոր յաւե – լումներով վերամշակուած : Մէկն ու միւսը միջազգային դնահատանքի արժա – նացան, Իտալիոյ մէջ Փրոֆ· Նիննի , Գերմանիա՝ Փրոֆ· Էրընսթաում եւ ու – րիշներ ընդգծեցին հայ ձկնաբանին կա – տարած գործին տեղական եւ առ հասա – րակ ձկնագիտական կարեւորութիւնը :

Շնորհիւ իր հմտութեան եւ մասնա – գէտի ամուր համբաւին, Գարեգին Տէվէ – ճեան յաջորդաբար կոչուեցաւ Թուրքիոյ ընդհ· Ձկնարաններու վերին քննիչի , Ձկնորսութեան եւ Որսորդութեան տնօ – րէնի պատասխանատու պաշտօններուն : Եղած է ուսուցիչ, անդամ կամճառային Հիմնարկութեանց եւ մասնագիտական աշխատակից խմբագիր , իր պաշտօնա – վարած երկրին Համայնագիտարանին :

Հանգստեան կոչուելէն ի վեր կ'ապրէր Փարիզ, ուր հաստատուած էր բնաան – եօք, եւ երկարատեւ այցելութիւններ կը կատարէր Պոլիս, ուր մեռաւ այս տարի :

Գարեգին Տէվիճեան երբեմն Պոլսոյ հին ու ծաղկեալ Հայութեան այն դէմքե – րէն է, որոնք իրենց արժէքաւոր դոր – ծունէութեամբ՝ միջազգային պատուոյ արժանի ըրին հայ անունը :

***

(*) Էջմիածնի մատենադարանը գըտ – նուող Սայաթ – Նովայի ձեռագիր մէկ ժողովածուին մէջ եւս, տեղ մը իր Թիֆ – լիս ծնած ըլլալուն յիշատակութիւնը կայ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՈՆԸ (19)

ԽՈՂԵԴԱՆ

ԱՐԻՆՈՒԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻՆ

Ահա եւ Թորթեկը՝ իր բիլ աչիկները բաղմաճիւղ ցողունի չուրջը բաժակած : Ահա եւ ղեղուկը, որ պերճ ծաղկեպսակ – ները վերեւից թեքելով զարդարել է ու – րիչ անպսակ ծաղիկների ճակատները : Ահա եւ Թաւթուփ չերեփների դնդերը կախած: Որքան դեղեցիկ է հայրենի բը – նութիւնը , որքան սիրելի է այն :

Բայց այս ի՞նչ բան է: Մի ահագին փուչ իր Թրաձեւ երկայն ասեղներով պատառոտել է չուրջը բուսած ծաղիկնե – րի եւ կանաչների ցողունները, զրկելով նրանց ազատօրէն աճելու հնարաւորու – թիւնից :

Խոզեդանը զրան նայելով յիշեց Շա – բաթ աղին, որոշ նմանութիւն գտնելով այդ տատասկի եւ վայրագ բէկի միջեւ : Նա ոտքի մի ուշգին հարուածով գլուխ այդ չոխորտագին ուղտափուշը եւ զայ – րացած՝ անդունդ չպրտեց, ազատ աս – պարէզ բանալով չրջապատի ընկճուած բոյսերի համար :

Որքան Աստուրը մօտենում էր Աբի – նոքին, այնքան նորանոր մտածութիւն – ներ զրաղեցնում էին նրան: Աստունի վերջին կռիւների ժամանակ քրդական չատ ցեղեր դաւել էին Հայերին : Միայն մէկ տուն հաւատարիմ էր մնացել իր բարեկամութեան մէջ· զրանք չեկոներն էին : Աստունցի Հայը երբեք քրդի տանը ծառայ չէը մտնում· իսկ եթէ այդպիսի դէպքեր լինում էին, ապա նախապատ – ուութիւնը տալիս էր չեկոներին : Հայե – րի համար Շեկօ տան քրդերի հետ կապ – ուելը այլ կեղեքիչներից պաշտպանուելու միջոց էր: Այդ նրանք անում էին դէմա – ւորապէս Թիւրքական հարստահարիչնե – րից պաշտպանուելու եւ իրենց ունեց – ուածքը քրդական բէկերի յափշտակու – թիւնից փրկելու նպատակով : Ահա մի այդպիսի աղդեցիկ քրդի մօտ էր դիմում Խոզեդանը, որի համբաւը նա առել էր Մոոկանում: Սակայն ի՞նչ էր անելու, եթէ այդ քուրդը իրեն ծառայութեան չընդունէր, կամ Թոյլ չտար բնակուելու իրենց գիւղում : Գուցէ այդ դէպքում նա դնար Դաչտի հայաբնակ գիւղերը , կամ անցնէր հեռաւոր Խնուս՝ որեւէ գործ որոնելու :

Երբեմն – երբեմն բարձրանայ ճանա – պարհների վրայ եւ կիրճերի դժուարան – ցանկի արահետներում՝ հանդիպում էին աստունցի աղամարդիկ եւ կանայք, որոնք կանաչ խոտի ահագին դէսդերը չալակած՝ վայր էին իջնում սարերից :

Աստուրը ոտքը դրեց վերջին քարքա – րոտ անդունդի եզրին, որի կողերով դէ – պի Բռնաչէնի գետն էր իջնում մի վտան – գաւոր արահետ : Նա մտքերով տար – ուած՝ պատրաստւում էր իջնել, երբ մի որոտալի ձայն խոցեց նրա ականջը: Մի ինչ որ քուրդ Աբինոքի կողմից ամբողջ ուժով գոռում էր դէպի Ծովասարի լան – ջին գտնուող քրդական դիւղերից մէկը , որտեղից մի ուրիշ քուրդ, հաւանօրէն նրա աղգականներից, նոյնպիսի որոտըն – դոստ ձայնով պատասխանում էր նրան :

« Այստեղ էլ քուրդ աղաներ են ապ – րում », — տխրութեամբ մտածեց Խոզե – դանը եւ սկսեց իջնել :

Ահա մի հուժկու սարուրը, որի կը – րունկները հագիւ երեւում են անդունդի եզրով դանդաղօրէն սահող դէզի տակից: Նրա եռեւից օրօրուելով եւ իր դէզի ծայ – րերը կողքի ժայռերին զարկելով, ընթա – նում էր երկրորդ լեռնականը՝ մանգաղը ծաղկաւոր խոտի մէջ խրած : Այդ նրա կինն էր :

— Ուշիկ քէլէ, Գասպար, — լսելի ե – դաւ եռեւից դնացող սարուրի կանչը : Այդ աղաղնչանի վրայ այր չինականը դանդաղեցրեց իր դնացքը եւ սկսեց զգու – շօրէն իջնելով լերան կողով: Վիհի եզեր – քին կանդնած՝ Աստուրը վայր նայեց : Սարսափի մը դող անցաւ նրա մարմնով: Տղամարդու դէզի մէջ նա տեսաւ երեք տարեկան մի երեխայի, որ զլուխը հա – նած, բարձրից նայում էր ահռելի ձորին: Աստուած իմ, եթէ մի վտանգ պատահի եւ դէզը չուռ գա՞յ : Այս մտածութեամբ էր տարուած մոտկանցին, երբ մի ահա – զին կոչտ պոկուեց լեռնականի ոտքի տակից եւ նա, մարմնի հաւասարակշռու – թիւնը կորցնելով , թեքուեց վիհի վրայ: Մի ակնթարթ՝ եւ հայր ու որդի պէտք է ջախջախուէին ապառաժոտ անդունի մէջ: Աստուրը արագ մի ցատք կատարեց եւ, եռեւից հասնելով բռնեց չալակատարի պա – րանի երկու ծայրից : Նա աջ ոտքը մի ժայռի յենած՝ սկսեց ձգել : Դէզը վայր դնաց, իսկ սարուրը փրկուեց :

— Երեխան, — ահաբեկուած բացա – դանչեց Խոզեդանը: Սարսափից նրա աչ – քերը մթնեցին : Նրանց թուաց թէ մա – նուկը դէզի հետ վայր դնաց : Բայց, ով զարմանք, երեխան , հաստ պարանի ծայրից կախուած սկսեց տարուբերուել անդունդի վրայ : Նախապէս հայրը նրա մէջքից պարան էր կապել, որ փորձանքի ժամանակ խուսափէը վտանգից : Աստ – ուծին ուրախացրեց այդ հնարպիտու – թիւնը : Նա պարանը զգուշութեամբ ձեռքի վրայ փաթաթեց եւ անդունդի ե – րախից դուրս կորզեց մանկան: Շալակ – ուար դեղջկուհին եւ այրը սեղմեցին ի – րենց փրկարարի ձեռքը: Մայրը բաղուկ – ների մէջ առաւ զաւակին եւ համբուրեց նրան :

ՄԱՋԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար·)

ՎԵՆԵՏԻԿ.— Մխիթարեան Միաբանութիւնը ցաւով կը ծանուցանէ՝

ՀԱՅՐ ԵՂԻԱ ՎՐԴ. ՓԷՉԻԿԵԱՆԻ

վախճանը որ տեղի ունեցած է Կիրակի առաւօտ, Փետրուար 2 :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր՝ Երեքշաբթի կէսօրէ վերջ, Վենետիկի Մայրավանքը :

Պ. Պետրոս Եղիազարեան,
Պ. Յովիկ Եղիազարեան,
Պ. Միհրան Եղիազարեան,

Եւ համայն ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօրաքրոջ եւ քրոջ՝

ԿԱՏԱՐԻՆԷ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆԻ

կսկծալի մահը որ տեղի ունեցաւ Յունուար 31ին, իր բնակարանին մէջ :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (Փետրուար 5) ժամը առաւօտեան 11ին Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ եկեղեցին, 10պիս, Ռիւ Թուէն ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Պանեէօ-Փարիզիէնի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանը :

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

Յառաջ.— *Մեր ցաւակցութիւնները ընկերներ Պետրոս եւ Յովիկ Եղիազարեանի :*

Պ. Գառնիկ Իւսթատ (Վարժապետեան), Օր. Մառի Իւսթատ, Տէր եւ Տիկ. Շահան Հաքի եւ զաւակները Շէյտա եւ Մայտա Հաքի (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Հրանտ Կիւրճեան եւ զաւակները՝ Վահրամ եւ Գառնիկ, Օր. Մաքրուհի Խաչատուրեան (Յունաստան), ինչպէս նաեւ Հաքի (Պոլիս), Այրի Տիկին Աղաւնի Կիւրճեան, Այրի Տիկին Արմենուհի Կիւրճեան եւ զաւակը (Պէյրութ), Այրի Տիկ. Սաթենիկ Շէյխիկեան (Պոլիս), Արարատ Քայ (Պոլիս), Բարսեղեան (Մարսէյլ), ընտանիքները ցաւով կը տեղեկացնեն իրենց կնոջ, մօր եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՊԱՅԾԱՌ ԻԻՍԹԱՏԻ
(Վարժապետեան)

կսկծալի մահը :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 15ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Ցաւակցութիւն տոմարով :

Ողբացեալին փափաքին համաձայն ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ, փոխան ասոնց նուիրատուութիւն բարենպատակ կազմակերպութիւններու :

ՆՈՒԷՐ

«Յառաջ»ին կը նուիրեն.— Պ. Արփիար Տէր-Արսէնեան իր նահատակ հօր Տէր Արսէն քահանայի յիշատակին 10 Ֆրանք, Տիկին Սիրանոյշ Զաքրեան իր ամուսնոյն Գէորգ Զաքրեանի յիշատակին քսան, Տիկին Նունուֆար Սարեան իր ամուսնոյն Սահակ Սարեանի մահուան տարելիցին համար տասը Ֆրանք :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Պերճ Թորոսեանէ երեսուն Ֆրանք Միհրան Մազլըմեանի յիշատակին :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, Վարդանանց ճակատամարտի տօնի առիթով պիտի մատուցուի պատարագ ժամը 10ին եւ հոգեհանգիստ, ի ժամ պատարագի պիտի կատարուի հայրապետական մաղթանք, Ամենայն Հայոց Հայրապետ Վազգէն Ա.ի անուանակոչութեան տօնին առթիւ: Յաւարտ պատարագի դպրաց դասի կողմէ պիտի երգուի աւուր պատշաճի երգեր: Կը հրաւիրուի Մարսէյլի հայութիւնը իրենց ներկայութեամբ յարգելու մեր խնկելի նահատակներու յիշատակը :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Հանգանակուած Պուլ. Օտտոյի Եկեղ. վերաշինութեան առթիւ :

Բ. ՅԱՆԿ

Ժան Լուի Քէօսէեան (Փարիզ) 200 Ֆր, Տոքթ. Պրուսոն 200, Մայր եւ որդի Էօրտէքեան 300, Թոմաս Քէօսէեան 450, Մեթր Ֆուրնիէ, Սահակ Գաբրիէլեան, Կարապետ Ճանիկեան, Կապոյտ Խ. Մարսէյլի մասնաճիւղ, Ղազարոս Արսլանեան, Տիկին Ա. Նազարեան, հարիւրական, Յակոբ Գէորգեան 40 տոլար, Ռուբէն Անտոնեան, Սեդրակ Իսկէնտէրեան, Յարութիւն Շալճեան, Խաչատուր Սուլարեան, Սարգիս Խոզիկեան, Յարութիւն Դարբինեան հարիւրական, Հ. Սարգիսեան երկու հարիւր, Մ. Ծառուկեան 100, Ալեքսանեան եղբարք, Ս. Ճանիկեան 250ական, Թէրզիպաշեան ընտ. Յ. Սինանեան, Կ. Մուսայէլեան 200ական, Գ. Գէորգեան 300, Լ. Էօքսիւզեան 200, Գ. Սընտըրեան 150, Ա. Յովակիմեան, Ա. Պէրպէրեան, Ե. Մելքոնեան, Ե. Միքայէլեան հարիւրական, Ղ. Կիւլեան 200, Ա. Ջիլպաշեան, Վ. Պանտիկեան 200ական, Խ. Հասպանեան, Ա. Զաքարեան, Շ. Աւագեան, Դ. Պալեան, Պ. Կիւրճեան, Փ. Կիւրճեան, Գոմուրեան եղբարք, Ժ. Ժամկոչեան հարիւրական, Խ. Արզումանեան 150, Ժ. Օհանեան, Օ. Մարկարեան, Մ. Աթոյեան, Հ. Գործունեան, Գ. Էսմէրեան, Թ. Յովսէփեան, Օր. Ա. Գույումճեան, Վ. Էլքովանեան, Յ. Յովհաննէսեան, Ց. Ահարոնեան հարիւրական, Կորիւն Գըլըճեան 500, Ա. Ղարիպեան հարիւր, Ա. Նիկողոսեան 250 Ֆր. :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ
Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար: ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով :

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, անգլիա :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
LYON

246, Rue Vendôme	Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy	MO 32-10
65, Rue Robert	LA 07-72

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «թուրչի», «պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիյլ», շոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սագըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (քարաման եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

STABILISATION DES PRIX
ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ» Է

ՅՈՒՇԻ ԵՒ ՅԱՐԳԱՆՔԻ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. հիմնադիր անդամներէն

ՍԻՄՈՆ ԶԱՒԱՐԵԱՆԻ

մահուան 50րդ տարելիցին առթիւ

Կիրակի, 9 Փետրուար, կէսօրէն վերջ ժամը 3ին *Իվ Թուտիկ* սրահին մէջ
21-23, Rue Yves Toudic — Métro : Lancry et République

Կը նախագահէ **ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ**

Կը խօսին.— **ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ**

եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը :

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Տիկին Մեքենաճեան (*երգ*), ընկեր Ե. Գրիգորեան (*արտասանութիւն*), *հայկ. եւ եւրոպական երաժշտութիւն.*—

Jacques Castagnier (flûte), Elisabeth Fontan-Binoche (harpe), Premiers Prix du Conservatoire de Musique de Paris.

Մուտքը ազատ է

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Մուրատեան եւ զաւակները հրապարակաւ իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն այն բոլոր ազգականներուն եւ բարեկամներուն, որոնք Տիկին Փառանձեմ Մուրատեանի գործողութեան մը ենթարկուելու համար հիւանդանոց գտնուած միջոցին, իրենց այցելութիւններով հիւանդին բարոյական ուժը անվթար պահել տալու սատար հանդիսացան :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

6 Փետրուար, 1964, Հինգշաբթի. — *Վարդանանց ճակատամարտի պատմական, կրօնական եւ ազգային տօնին առիթով պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ: Ժամը 10ին: Ս. պատարագը միաձայն, Կոմիտասեան եղանակաւ պիտի երգեն Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիներ: Ի ժամ Ս. պատարագի կը կատարուի Հայրապետական մաղթանք Ամենայն Հայոց Հայրապետի անուանակոչութեան տօնին առիթով: Հրաւիրուած է Փարիզի եւ շրջակայից դասընթացքներու աշակերտութիւնը: Յաւարտ պատարագի պիտի երգուին աւուր պատշաճի շարականներ եւ երգեր ու պիտի ըլլան արտասանութիւններ աշակերտներու կողմէ: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները իրենց ներկայութեամբ յարգելու յիշատակը մեր նահատակներուն :*

9 Փետրուար, Կիրակի, *Բուն Բարեկենդան: Ս. պատարագ ժամը 10ին: Այս Կիրակիէն սկսեալ խորանին վարագոյրը փակ կը մնայ :*

13 Փետրուար, Հինգշաբթի, *կէսօրէ ետք ժամը 4ին կը կատարուի Տեառնընդառաջի Նախատօնակ եւ Անդաստան :*

14 Փետրուար, Ուրբաթ,, *Տեառնընդառաջ, Տօն է Քառասնօրեայ Գալստեանն Քրիստոսի ի Տաճարն : Ս. պատարագ կը մատուցու ժամը 10ին:*

× *Մեծ Պահոց ընթացքին ամէն Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 7ին կը կատարուի Հսկումի արարողութիւն եւ կը խօսուի աւուր պատշաճի քարոզ, բացի 13 Փետրուարի Հինգշաբթիէն :*

× *16 Փետրուարէն սկսեալ Մեծ Պահոց բոլոր Կիրակիներուն յետ պատարագի կը կատարուի Արեւագալի ժամերգութիւն :*

SALLE GAVEAU
45 Rue La Boëtie, PARIS (8e)
ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 23, ԺԱՄԸ 21

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԱՍՊԵՏՆԵՐՈՒ ԵՂԲԱՅՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳ

Մասնակցութեամբ

ՍԻԻԶԱՆ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆԻ (Տաւիդ)
Premier Prix International
ԻԶԱՊԷԼ ԿԱՐՍԻՍԱՆՑԻ (Սոփրանօ)
ՓԱՐԻԶԻ ՍԷՆԹ – ԷՕՍԹԱՇԻ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
Président-Fondateur
R. P. EMILE MARTIN de l'Oratoire
Ղեկավար՝ ԱՐՇԱՄ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆ
Կը նախագահէ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի)

Յայտագիր.— Կոմիտաս Վարդապետ — *Պատարագէն հատուածներ եւ ժողովրդական երգեր*, (Կալի երգ, Սարերի վրով, Կուժն արա, Սօնա եար):

R.P. EMILE MARTIN, BACH, MOUTON, DEBUSSY, MORTARI, MA'AYANI, PROKOFIEFF, LISZT, VICTORIA, INGEGNERI

Տոմսերու գին.— 4 – 15 *Ֆրանք: Կարելի է հայթայթել:*

Eglise Arménienne, 15 Rue Jean Goujon, Eglise St.-Eustache (Métro Halles, porte face au métro) — Chez Durand, 4 Place de la Madeleine, 8e (OPE. 62-19), — Librairie Palouyan, 43 Rue Richer, 9e (PRO. 25-46) — Salle Gaveau à partir du 10 Février.

ԾԱՆՕԹ.— *Դուռները կը փակուին ժամը ճիշդ 21ին:*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Մայրերու Օրը» նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին Յունիս 14ին :

×

Փետրուարեան ապստամբութիւնը կը տօնուի Լիոնի մէջ Մարտ 1ին Կիրակի կէսօրէ վերջ :

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

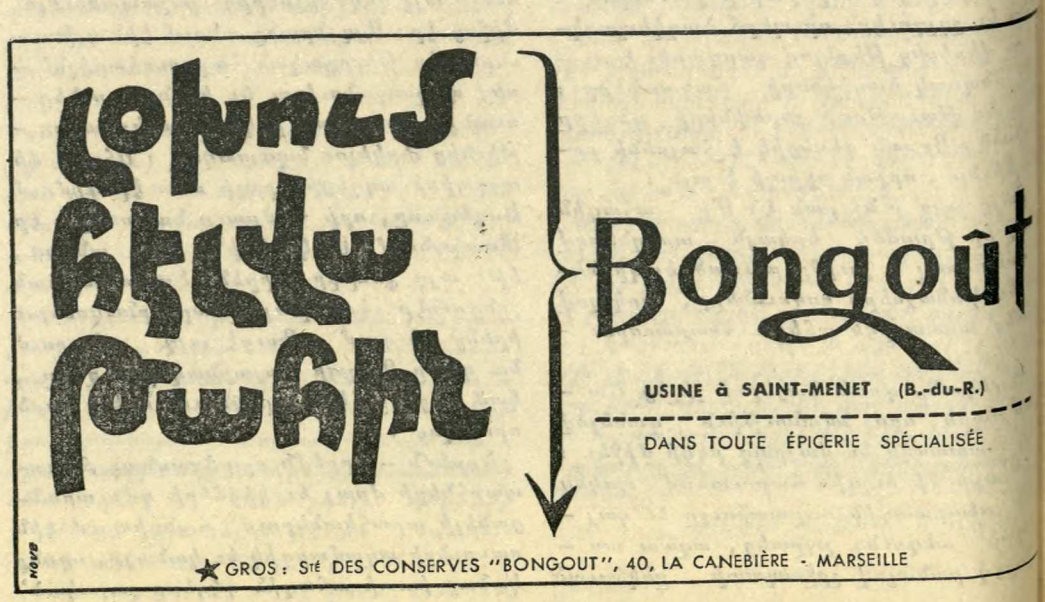
Լօխում հէլվա թահին
Bongoût
USINE à SAINT-MENET (B.-du-R.)
DANS TOUTE ÉPICERIE SPÉCIALISÉE
★ GROS : Sté DES CONSERVES "BONGOUT", 40, LA CANEBIÈRE - MARSEILLE

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
5
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MERCREDI
5 FEVRIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9927

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9927

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔ

Ինչպէս անցեալին, վերջին երկու տարիներու ընթացքին եւս Հայաստանի Կոմպարտիայի գործունէութեան գլխաւոր ճակատներէն մէկը կազմած է արտասահմանի Հայութիւնը :

Կենտկոմը շարունակած է — ու դեռ կը շարունակէ — « մեծ ուշադրութիւն նուիրել սփիւռքահայերի հետ կապերի ամրապնդմանը» :

Զարոբեան կը ճշդէ նաեւ թէ համայնավար կուսակցութիւնը ի՞նչ տեսակ « սփիւռքահայեր»ու հետ ամրապնդած է իր կապերը : Ա՛յն սփիւռքահայերուն հետ, « որոնք, որպէս կանոն, միաւորուած են զանազան քաղաքական պարտիաների, կուլտուրական, սպորտային, երիտասարդական եւ այլ կազմակերպութիւնների մէջ » :

Գոհ է, որ 1961էն վերջ սփիւռքահայութեան մէջ զգալիօրէն ուժեղցած է տնտեսական, դիտական եւ մշակութային մարզերու մէջ Հայաստանի կատարած նուաճումներու պրոպագանտան :

ԻԲ. համագումարը 1961 Հոկտեմբերին որոշած էր մեծ աջակցութիւն ցոյց տալ « արտասահմանեան առաջադիմական կազմակերպութիւններուն » : Կենտկոմը ուժ առած այս որոշումէն՝ յաջողեր է « ուժեղացնել մեր եղբայրների եւ քոյրերի համակրանքը դէպի իրենց սոցիլախտական հայրենիքը, ամրապնդելով ըսփիւռքահայ առաջադիմական կազմակերպութիւնների դիրքերը եւ համախմբելով նրանց ուժերը խաղաղութեան եւ իրենց ժողովրդի երջանկութեան համար, դաշնակների ռէակցիոն, բուրժուա – նացիոնալիստական պարտիայի դէմ մղուող պայքարում » :

Զարոբեան չի ծամեր բառերը : Բաց ու յստակ կերպով կ՛ըսէ թէ Հայաստանի համայնավար կուսակցութիւնը իր կապերը կ՛ամրապնդէ արտասահմանի«առաջադիմական » կազմակերպութեանց հետ, որպէսզի անոնք համախմբեն իրենց ուժերը, սաստկացնելու համար պայքարը Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ, — զոր կ՛որակէ « ռէակցիոն, բուրժուա – նացիոնալիստական պարտիա»—, անդամ մը եւս հաստատելով, որ հայ ժողովուրդի ազգային եւ քաղաքական պահանջներուն հարազատ արտայայտիչ մեծ կազմակերպութիւնը կը շարունակէ յաւիտենական մղձաւանջի մը պէս քունը փախցնել Երեւանի կարմրուկ վարիչներուն :

Ասոնք փոխանակ օգտակար եւ դրական գործ կատարելու, փոխանակ ազգային շահերու պաշտպանութեան եւ ազգապահպանման համար թելադրանքներ ընելու, կը քաջալերեն «առաջադիմական » կամ « Հայաստանասէր» կոչուած մութ տարրերը, որ «համախումբ ուժերով» պայքար մղեն Դաշնակցութեան դէմ եւ պառակտեն հայկական խաղաղ գաղութները :

Կոմպարտիայի քարտուղարը կը խոստանայ «այսուհետեւ եւս ընդլայնել եւ ամրապնդել կապերը արտասահմանեան առաջադիմական կազմակերպութիւններ հետ » (ընդհծումը իր կողմէ) :

Խօսելով ներգաղթի մասին, Զարոբեան կ՛ըսէ թէ 1961ին կուսակցութիւն եւ կառավարութիւն նախապատրաստական միջոցներ ձեռք առին, «աւելցուցին կապիտալ ներդրումները բնակարանային եւ կոմունալ շինարարութեան մէջ եւ մշակուեցին նոր քաղաքացիներին բնակարանով եւ աշխատանքով ապահովելու կոնկրետ միջոցառումներ » :

Շնորհիւ այս կարգադրութեանց, 1962–1963 թուականներուն Իրանէն, Կիպրոսէն, Արաբ. Միացեալ Հանրապետութենէն, Յունաստանէն եւ այլ երկիրներէ Հայաստան ներգաղթած են արդէն աւելի քան երեք հազար Հայեր :

Զարոբեան կը հաւաստէ թէ « մայր հայրենիքը մեծ հոգատարութիւն է ցուցաբերում իր նոր քաղաքացիների նկատմամբ» : Ներգաղթողները «աշխատում են գործարաններում, ֆաբրիկաներում եւ հիմնարկներում : Նրանց երախաները տեղաւորուել են դպրոցներում, մանկապարտէզներում եւ մանկամսուրներում, սովորում են բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններում » :

Աշխատանքի անընդունակ քաղաքացիները կենսաթոշակ, իսկ բազմազաւակ մայրերը նպաստ կը ստանան եղեր : Հրաշգան եւ Աբովեան քաղաքներուն մէջ արհեստագիտական ուսումնարաններ բացուեր են՝ մասնագէտ երիտասարդներ պատրաստելու համար :

Դաշնակցութեան դէմ ստապատիր զրպարտութիւն մը գլտորելէ վերջ, կենտկոմի քարտուղարը կը յայտնէ թէ ներգաղթը պիտի կատարուի «ոչ թէ կամպանիոն(?) ձեւով, այլ մշտապէս» : Միայն թէ « Հայերի հայրենադարձութիւնը կատարուում է աստիճանաբար, համեմատաբար փոքր խմբերով», անոնց համար «բնակարանային եւ կենցաղային նորմալ պայմաններ» ապահովելէ վերջ :

Սակայն ներգաղթողները, որոնք բուրժուա – կապիտալիստական երկիրներէ կուգան, պէտք ունին հոգեփոխուելու : Ուստի Զարոբեան կը թելադրէ «հասարակական, երիտասարդական ու միւս կազմակերթիւնների միջոցով ուժեղացնել գաղափարական ազդեցութիւնը մեր ընտանիքին միացած եղբայրների եւ քոյրերի վրայ, օգնել նրանց ... ըմբռնելու աշխարհում ամենառաջաւոր գաղափարախօսութիւնը, դառնալու կոմունիստական հասարակարգի ակտիւ կառուցողներ » :

Բարի յաջողութի՛ւն :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՊԱՍԵԼՈՎ ՄԱԿԱՐԻՈՍԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԻՆ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԿԸՆԴՈՒՆԻ ՄԱՍՆԱԿՑԻԼ ԱՆԳԼԵԻԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԵԱՆ

Մինչեւ Երեքշաբթի առաւօտ նախագահ Մակարիոսի պատասխանը ծանօթ չէր ինչ կը վերաբերի միջազգային ուժի մը ներկայութեան Կիպրոսի մէջ : Այդ ուժը կազմուած տասը հազար հոգիէ պիտի մնայ երեք ամիս : Անգլիոյ Արտաքին նախարարը յայտնեց թէ Յունաստան եւ Թուրքիա սկբզունքով համաձայնած են այդ ուժի միջամտութեան : Միւս կողմէ Լոնտոնէն եւ Ուոշինկթընէն կը յայտնեն թէ կը շարունակեն իրենց մտքերու փոխանակութիւնը Ատլանտեան Ուխտի զանազան երկիրներու հետ ինչ կը վերաբերի իրենց հաւանական մասնակցութեան : Տրուած ըլլալով սակայն կիպրական հանրային կարծիքին դիւրազգացութիւնը եւ Խորհ. Միութեան շահագործումը քարոզչական նպատակներով, կը շեշտուի թէ որեւէ խօսք չկայ Ատլանտեան ուժի մասնակցութեան այլ միջազգային ուժ մը պիտի կազմուի Ատլանտեան : Ուխտի երկիրներու զօրքին մասնակցութեամբ : Այս առթիւ յիշենք թէ Դաշնակցային Գերմանիան հակառակ իր կամքին ընդունած է մասնակցիլ այդ միջազգային ուժին : Պայման դրած է սակայն որ Մակարիոս իր համաձայնութիւնը տայ անգլեւամերիկեան ծրագրին :

Շատ սրտով չէ անշուշտ որ Գերմանիա տեղի տուած է, որովհետեւ Պոնի կառավարութիւնը այն վախն ունի որ իր բանակին (Պունտըսվէռ) ներկայութիւնը տեսակ մը գրգռութեան ձեւ առնէ : Պաշտպանութեան նախարարութիւնը շատ վերապահ է եւ մտահոգ : Գերմանացիք կ՛աւելցնեն նաեւ թէ թեքնիք գետնի վրայ, վարժ զինուորներ չունին հաւանական կեռիյաներու դէմ պաշտպանուելու համար : Այս պատճառաբանութիւնները երեւան ելան դահլիճի արտակարգ նիստի մը ընթացքին որ գումարուած էր վարչապետ Էրհարտի նախագահութեան տակ : Ի վերջոյ Արտաքին նախարարին տեսակէտը յաղթանակեց . — « Անգլիացիք եւ Ամերիկացիք մեզ կը պաշտպանեն Պերլինի մէջ եւ ատիկա դիւրին չէ իրենց համար : Չենք կրնար խուսափիլ երբ իրենք մեզ օգնութեան կը կանչեն » : Այս տեսակէտէն դուրս, Գերմանիոյ դաշնակցային Հանրապետութեան յոյսն այն է որ նախագահ Մակարիոս զիրենք կը փրկէ այս անել կացութենէն, մերժելով միջազգային ուժի միջամտութիւնը Կիպրոսի մէջ :

Նիկոսիոյ մէջ յոյն կիպրացի ուսանողներ ցոյցեր կատարած են ամերիկեան դեսպանատան առջեւ պոռալով .— « անկցի՛ Ատլանտեան Ուժը, անկց՛ին օտար միջամտութիւնները, նոր Պերլին մը չենք ուզեր» : Ապա, խորհրդային դեսպանատուն դիմած են, ուր, ըստ արեւմըտեան աղբիւրներու, վստահութիւն տրուած է իրենց թէ Խորհ. Միութեան բարոյական աջակցութիւնը պիտի վայելեն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԵՔԻՆԻ մէջ, մամուլի «Նոր Չինաստան» գործակալութիւնը գրաքննած է տը Կոլի մամուլի ասուլիսը եւ ջնջած այն մասը ուր Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահը Մաոյի «մենատիրութեան » մասին կը խօսէր : Բոլոր թերթերը խորագրած են «տը Կոլ կը գովէ Չանք Քայ Չէքը» : Աւելորդ է յիշել թէ այս անդամ ալ, տը Կոլի յայտարարութիւնները լոյս տեսած են երեք օրուան յապաղումով որ սովորական է Չինաստանի մէջ, վասնզի կուսակցութեան վերին մարմինը նախ պէտք է քննէ եւ որոշում տայ :

ՎԻԷՆԹ – ՆԱՄԻ նոր ղեկավարը Զօր. Խանհ ութ օր առաջ լուր տուած էր Ամերիկացիներուն թէ պետական հարուած մը պիտի կատարէ, ըստ Նիւ Եորք Տէյլի Հերըլտի հրատարակած լուրերուն :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆԻ յայտարարութիւններուն հակառակ, կը թուի թէ երկու Վիէթ – Նամներու չէզոքացման մը գաղափարը հող կը գտնէ Ուոշինկթընի մէջ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Կրասնայա Զվեստա թերթը գովաբանական յօդուած մը հրատարակած է ի յիշատակ կարմիր բանակի ղեկավարներէն մէկուն, որ ձերբակալուած էր 1937ին եւ «մեռած եղերական ձեւով»՝ Անթուան Բուլին : Բուլին մառեշալ Ուպորովիչի գործակիցն էր, անալ Սթալինի զոհ :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ նոր կանոնագիր մը հաստատեց օտար ուսանողներու համար : Կը ճշդուի թէ ուսանողները պիտի ընդունուին առանց ցեղի, սեռի եւ կրօնքի խտրութեան մինչեւ 35 տարեկան կամ 40 անոնց համար որ լիսանսիէ են :

ՍՈՒՐԻԱ կը կրկնէ իր մերժումը Իսրայէլի գոյութիւնը ճանչնալու :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Արտաքին նախարարը՝ Տիկին Կոլտա Մէյր ընդունուած է Քուվ տը Միւրվիլի կողմէ : Խօսած են Հասարակաց Շուկայէն զատ համաշխարհային եւ տեղային հարցերու մասին :

ՇՈՒ ԷՆ ԼԱՅ նոր այցելութիւն մը պիտի ընէ Արաբ Մ. Հանրապետութիւն :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ Զայն – պատկերասփիւռը ընդհ. գործադուլ հռչակած է այսօր Չորեքշաբթի մինչեւ ժամը 19ը :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Ֆրանսական դեսպանը՝ Տըժան որ ութ տարի է այդ պաշտօնին գլուխն էր ուրիշ պաշտօնի կանչուեցաւ եւ Մոսկուայէն պիտի հեռանայ Փետրուար 10ին : Զինքը պիտի փոխարինէ ներկայ Զուիցերիոյ դեսպանը՝ Պօտէ :

ՊԵՐՆԻ մէջ Զուիցերացիք մերժեցին կառավարական առաջարկ մը որ ընդհ. ներում կ՛ուզէր հռչակել հարկային զեղծարարութեան համար :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ 260 հազար սեւ դպրոցականներ գործադուլ ըրին որպէսզի ձեռք ձգեն քաղաքին բոլոր դպրոցները յաճախելու իրաւունքը :

ՆԻՒ ԵՈՐՔ Հերըլտ Թրիպիւն ամերիկեան օրաթերթը կը գրէ թէ Ազգ. Չինաստանը ծախած է Ավընիւ Ժորժ . Ե. ունեցած իր շէնքը, զոր իբրեւ դեսպանատուն կը գործածէր, իր հպատակներէն մէկուն որ զայն փոխանձած է Իւնէսքոյի չինական պատուիրակութեան : Այս ձեւով Թայֆէի իշխանութիւնները առաջքն առած են դատական որոշումով շէնքը Փեքինի ներկայացուցիչներուն յանձնելէ, տրուած ըլլալով որ Իւնէսքօ հողային անձեռնմխելիութիւն կը վայելէ : Ազգ. Չինաստանի դեսպանատունը կը հերքէ այս լուրը :

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ մամուլի Ռօյթըր գործակալութեան Մոսկուայի թղթակիցը արտաքսուած է Խորհ. Միութենէն : Իրեն դէմ եղած մեղադրանքն այն է որ «զրպարտիչ լուրեր տարածած է Խորհ. քաղաքացիներու կեանքին վերաբերեալ ինչպէս նաեւ Խորհ. Միութեան արտաքին եւ ներքին քաղաքականութեան շուրջ » :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ նախկին ռազմիկները «Ամերիքըն Լէճիըն» բանաձեւ մը քուէարկեցին որու մէջ կը հրաւիրեն Ամերիկացիները Ֆրանսա չերթալ մինչեւ որ Անիկա աւելի բարեկամական դիրք մը չմռնէ Միացեալ Նահանգներուն նկատմամբ : Կը շեշտեն թէ այս բանաձեւը քուէարկողները նախկին ռազմիկներ են Ֆրանսական հողին վրայ կատարուած երկու պատերազմներուն եւ կը ցաւին որ «Զօր. տը Կոլի յիշողութիւնը այդքան կարճ ըլլայ » :

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ Իռէն իշխանուհիին շուրջ զանազան լուրեր կը տարածուին, անոր կաթողիկէ հաւատքը ընդունելէն ետք : Ոմանց համար նշանուած է Սպանացի ազնուականի մը մինչ ուրիշներու կարծիքով վանք պիտի քաշուի :

ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՄԷՋ

Պրիւսէլի կարեւորագոյն օրաթերթը՝ « Լը Սուառ » , Յունուար 30ի իր թիւին գրական էջին մէջ, յօդուած մը հրատարակած է Սայաթ–Նովայի ծննդեան 250–ամեակին նուիրուած իր նկարով, Վերա Ֆոսթիի ստորագրութեան տակ : Յօդուածագիրը « Սայաթ – Նովա, Կովկասցի Մեծ Բանաստեղծը » խորագրին տակ կը ներկայացնէ բանաստեղծը իբրեւ «ծագումով հայ Վրացի մը» եւ կը ծանրանայ անոր կեանքին առասպելական բնոյթին վրայ : Կը գրէ թէ հայերէն աշուղը կը նշանակէ նաեւ սիրահար եւ կը վերլուծէ Սայաթ – Նովայի բանաստեղծութեան խորքն ու ձեւը եզրակացնելու համար .— « Սայաթ – Նովայի բազմաթիւ գործերը կը սպասեն դիտուն վերակազմութեան մը իրենց սկզբնական փայլը գտնելու համար : Թէեւ այժմէն իսկ եւրոպական գլխաւոր լեզուներով եղած թարգմանութիւնները աշխարհի կը յայտնեն բանաստեղծի մը հանճարը որ կը դասուի մեծագոյներու կարգին» :

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Բ.

Կաթողիկէ կղերը թելադրած էր Յովհան Գ. Պապին (1521 – 1557), որ Հընդկաստանի եւ Ափրիկէի բնիկները քրիստոնեայ դարձնէ : Այս քարոզչութիւնը, Փորթուկալի գաղութակալութեան ձըգտումին հետ մէկտեղ, պատճառ եղաւ անխորհուրդ եւ սպառիչ պատերազմներու, որոնք տկարացուցին երկիրը, ինչպէս կը հաստատէ հաւանօրէն Լիվոռնօ (Իտալիա) բնակող Հայու մը 1577ի «Ժամանակագրութիւնը»,— «1577 Թագաւորք Փորթուկալին բազում անգամ, բազում զօրօք յարեան ի վերայ Արաբացւոց, որ մերձ է առ նոսա եւ կոչին Մարօքօ եւ Ֆէսա եւ բազում պատերազմ պատերազմեցան, բայց ոչ ինչ օգտեցան եւ անկան անդրէն երեք թագաւորք եւ զօրք բազումք իւրեանց : Երկիրն այն Աֆրիկա կոչի »:

Ուրեմն Փորթուկալ Ափրիկէի պատերազմներուն մէջ ուժ սպառած եւ տկարացած էր: Ասկէ օգտուելով, Սպանիոյ Փիլիպոս Բ. Թագաւորը, որ Ամերիկան շահագործելով զօրացած էր, գրաւեց Փորթուկալը, որ Սպանիոյ գերիշխանութեան տակ փոխարքայութեան մը վերածուեցաւ 1580էն 1660ին: Սպանիա արդիլեց Հոլանտացիներուն հետ առեւտուր ընելը եւ անոնք, Փորթուկալի շուկաներէն զրկուած, դիմեցին Ծայրագոյն Արեւելք, ստանալու համար ասիական ապրանքներ, մասնաւորապէս համեմներ, իրենց արտադրավայրերէն: Յետոյ գրաւուեցան նաեւ գաղութները: 1601ին, Ճավայի մօտ, Պահրամի մէջ, Փորթուկալ պարտուեցաւ Հոլանտայէն, որ գրաւեց Մոլուքեան կղզիները եւ Սունտի արշիպեղագոսը, որուն կեդրոնը՝ Պաթավիա (ներկայիս Ճաքարթա) գրաւեց եւ հաստատուեցաւ նաեւ Սիամ, Ճափոն, Կուինեայ եւ Կույանա :

Անգլիացիներն ալ գրաւեցին Փորթուկալի Հնդկական ստացուածքները, 1626ին առնելով Մատրաս քաղաքը, որ Փորթուկալցիները հիմնած էին 1504ին: 1650ին անոնք պաշարեցին նաեւ Պոմպէյ քաղաքը, որ 1661ին Անգլիացիները ըստացան իբրեւ արքայական օժիտ եւ 1668ին կառավարական կեդրոն դարձուցին :

Այսպէս, Փորթուկալ տնտեսապէս շատ տկարացաւ եւ Սպանիոյ Փիլիպոս Դ. Թագաւորին ժամանակ, 1640ին, երբ Քարոլոնիա ապստամբեցաւ, Փորթուկալ անոր օրինակին հետեւեցաւ եւ սպանացի փոխարքան վտարեց եւ անկախ թագաւորութիւն մը դարձաւ, 25 տարի Սպանիոյ դէմ շարունակ կռուելէ ետք :

Փորթուկալցիները 1654ին իրենց ափրիկեան գաղութները եւ 1661ին Պրազիլիան վերստին գրաւեցին, սակայն Փորթուկալ այնքան տկարացած էր, որ ԺԸ. դարուն սկիզբը (1703) կնքած դաշինքով Անգլիոյ արբանեակ դարձաւ եւ ասով ապահովեց իր գոյութիւնը, իսկ տնտեսապէս վերականգնեցաւ շնորհիւ Պրազիլիոյ մէջ գտնուած ադամանդի հանքերուն եւ նոր բարգաւաճման շրջան մը ունեցաւ, որ մեզ չի շահագրգռեր, քանի որ Փորթուկալ կորսնցուցած էր իր ծովային ընդարձակ վաճառականութիւնը եւ երկրորդական դիրքի մէջ ինկած էր եւ Հայերը այլեւս հոն չէին դիմեր վաճառականութեան համար :

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼՑԻՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի մէջ հաստատուած Փորթուկալցիներ գրեթէ չեն յիշուած մեր տարեգրութիւններուն մէջ: Փորթուկալցի ճանապարհորդներ եւ որոշ նպատակով Հայաստան այցելող Փորթուկալցիներ պատահական ձեւով յիշատակուած են :

Ինչպէս յայտնի է, ԺԴ. դարէն սկսեալ կրօնական գործունէութիւն ունեցած են Կաթողիկէ միաբանութիւնները, որոնք աշխարհի ամէն կողմերը, ինչպէս նաեւ Հայաստան, գացած են քարոզչութեան համար :

Մասնաւորաբար Ֆրանչիսկեան եւ Տոմինիքեան միաբանութիւններուն կազմութենէն ետք, անոնց անդամներէն ոմանք երեւցած են Հայաստանի եւ Վրաստանի մէջ, ուր անոնք գործել սկսած են ԺԳ. դարէն սկսեալ, կամ նոյնիսկ աւելի կանուխ :

Իննովկենտիոս Գ. Պապը (1243–1254) ութ քարոզիչներ զրկած է Վրաստան եւ մոնզոլական տիրապետութեան տակ գտնուող երկիրները, որոնցմէ մէկն էր Հայաստան :

Հետաքրքրական է, որ Հայաստան զըրկուած պատուիրակութեան պետն էր փորթուկալցի մը՝ եղբայր Լօրենց :

Լատին միաբանութիւններու գործունէութիւնը քաջալերուած ըլլալ կը թուի Կիլիկիոյ Հայոց Թագաւորներէն, քանի որ հրաւէր ուղղած են այդ քարոզիչներուն, որոնք Կիլիկիան շրջած եւ կայաններ հաստատած են :

Բայց պէտք է ըսենք, որ քարոզչական գործը կը պատկանի հայ եւ հռոմ եւ ոչ թէ հայ եւ փորթուկալ յարաբերութիւններու պատմութեան :

Թերեւս գտնուած են քանի մը Փորթուկալցիներ, որոնք Հայաստան այցելած են առեւտրական նպատակներով ԺԵ. – ԺԷ. դարերուն, երբ Փորթուկալցիները համաշխարհային վաճառականութեան մէջ այնքան կարեւոր տեղ մը գրաւած էին :

ԺԷ. դարուն, դարձեալ պատահական կերպով, կը յիշուին փորթուկալցի երկու կրօնաւորներ՝ հայր Կուլիելմոս Օգոստինեան միաբանութենէն եւ ուրիշ մը, որոնք Սպանիոյ թագաւորին կողմէ Պարսից շահին զրկուած էին : Ասոնք կու գան Էջմիածին եւ սիրով կ'ընդունուին Մելքիսեդեկ կաթողիկոսին կողմէ: Յետոյ կը սկսին այցելել ուրիշ հայ վանքեր, գողնալու եւ Եւրոպա տանելու համար նուիրական նշխարներ, իրենց դամբարաններէն վերցնելով : Անոնք, արդարացնելու համար կատարուած գողութիւնը, կ'ըսէին, թէ այդ նշխարները կը գտնուին անշուք վայրերու մէջ եւ կամ քրիստոնեաներու անհոգութեամբ, կամ Հայաստանի՝ Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի սահմաններուն միջեւ ըլլալուն պատճառով, ուստի իբր թէ բարեմտութեամբ կը բանակցին Մելքիսեդեկ կաթողիկոսին եւ այն քահանաներուն հետ, որոնք այդ նշխարներուն հոգատարութիւնը ունէին, որպէսզի թոյլ տան իրենց, որ պեղեն եւ քանի մը նշխարք դուրս հանեն : Այս թոյլտուութիւնը կը շնորհուի իրենց, եւ որովհետեւ այդ դամբարաններու պահապան քահանաները միշտ մեծ կարօտութեան մէջ կը գտնուէին թէ՛ այնտեղ նստող պաշտօնեաներու առօրեայ ծախքերուն եւ թէ՛ այն մեծամեծ հարկերուն պատճառով, որ կը վճարէին մահմետականներուն, ուստի Կուլիելմոս խորհի քանի մը Ֆրանք իբր ողորմութիւն (կամ աւելի ճիշդը՝ կաշառք) տալ անոնց: Սակայն չյաջողեցան, որովհետեւ Հայերը հակառակեցան իրենց համար այդ նուիրական նշխարներուն գողութեան: Կողոպտիչները կեղծաւորաբար կը գրեն այս մասին « Նախանձոտ հակառակորդներն երբ տեսան, թէ Կուլիելմոսի այս սիրոյ գործէն իրենց բաժիչինկաւ, սկսան տարաձայնել, թէ Մելքիսեդեկ Կաթողիկոս եւ իր քահանաներ սրբոց նշխարները Ֆրանքներուն վաճառած էին»:

Ա. ԱԼՊՈՅԱՃԵԱՆ

(2 Շար.)

ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱ

(Բ. եւ վերջին մաս)

1740ական թուականներուն, ըստ երեւոյթին, մեր աշուղը սազանդարական խումբերու մէջ երեւցեր է աստիճանաբար, հասեր՝ պալատական երաժշտանոցնազարախանան: Իսկ թէ ի՞նչպէս կը պատահի որ ան յատկապէս կը դառնայ թագաւորին երգիչ–երաժիշտը, այս մասին Սայաթ – Նովան ինք կը պատմէ .

« Ես հիանալի զունգուր էի նուագում, սրա հետ միասին ես գրել ու յարմարցրել էի վրացերէն երգեր պարսկական եղանակների վրայ: Այսպիսի բան դեռ գոյութիւն չունէր: Երբ Հերակլ թագաւորը մեզ երաժիշտներիս մէջլիս կանչեց, ես այն ժամանակ պարսկական եղանակներով վրացերէն երգեցի: Թագաւորին շատ դուր եկաւ եւ խալաթ պարգեւեց ինձ : Դրանցից յետոյ շատերը գովեցին եւ հետեւեցին ինձ ...» (Լէօնիձէ) :

Վրացական աղբիւրները կը յայտնեն հայ շրջանակներու համար բոլորովին նոր, հետաքրքրական պարագայ մը: Որպէս թէ Սայաթ – Նովան պալատական երգիչ ըլլալէ զատ, եղած է նաեւ կատակախօս (հանաքչի) եւ զուաճացուցած՝ բարձր դասու տէրերն ու տիկինները: Բայց չհանդուրժելով շուայտ ու սնամէջ այդ մթնոլորտին ապականութեան նաեւ՝ արհեստակիցներու նախանձին՝ 1758ին հեռացած է արքունիքէն :

Յատկանշական է թագաւորին ուղղած յետագայ քառեակը .

Թող ինձ ազատ, վատ մարդ լինել
չեմ ուզում .
Ես աշխարհում փարթամ ապրիլ չեմ
ուզում .
Քեզ մօտ մի վատ խօսք ասելը չեմ ուզում
Ռամիկ եմ, իշխան դառնալ չեմ ուզում

Ըստ Գ. Ախվերդեանի ուսումնասիրութեան, Սայաթ – Նովա կը թողու աշխարհիկ կեանքը ու կը մտնէ Հաղբադի Վանքը՝ որպէս աբեղայ: Նոր պրպտումներ սակայն երեւան կը հանեն անոր նախապէս քահանայ ըլլալը :

Այսպէս, լեզուաբան Հրաչեայ Աճառեան, 1907ին Թաւրիզ եղած միջոցին կազմէ այնտեղի եկեղեցիներուն եւ մասնաւորներու մօտ գտնուած հայերէն ձեռագրերու ցուցակը: Այդ ձեռագիրներէն մէկը՝ իր յիշատակարանով գրի առնուած է Սայաթ – Նովայի ձեռքով, անոր քահանայ եղած միջոցին: Յետագայի այս կարեւոր պարագան ի յայտ կը բերբանասէր Լ. Մելիքսէթբէկեանը: 1929ին Սայաթ – Նովայի մասին Թիֆլիսի եւ Երեւանի մէջ կարդացած զեկոյցներուն մէջ կը հաւաստէ թէ Սայաթ – Նովա քահանայ եղած է «Ստեփան» անունով: Վրացական աղբիւրներն եւս կը հաստատեն այս իրողութիւնը. «Թէյմուրազ արքայազնի կողմից 1837 թուին տուած տեղեկութիւններից պարզւում է, որ Սայաթ – Նովան սկզբում եղել է հասարակ հայ տէրտէր եւ յետոյ է դարձեր աբեղայ վանական» (Համալսարանի Հնագիտական թանգարանի ձեռագիր թ. 3686):

Կրօնաւոր դառնալէ ետք օր մը Հաղբադի Վանքը կ'այցելէ վրացի վանական մը ու կը հիւրասիրուի հոն: Ընտիր գինիով կերուխումէ վերջ, երբ մթնոլորտ կ'ոգեւորուի, վարդապետներէն մէկը (նոյն ինքն Սայաթ – Նովա) վար կ'առնի պատէն կախ զունգուրը ու կը սկսի նուագել ու երգել հետեւեալը՝ վրացերէն

Ի՛մ խեղճ գլուխ, նոր փորձանքի մէջ
ընկար,
Ողջ աշխարհում ծիծաղելի բան դարձար

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ

Թշնամին միայն եւ անզէն կը կարծէ, եւ վրան կը խոյանայ յանձնապաստան արիութեամբ, որ յանգիտութենէ պարագայից կը շատնայ: Հնար է որ սաստիկ յարձակմամբը թշնամին եւ իր ընկերները շուարեցնէ եւ յաղթական իսկ գտնուի, բայց այդ պարագան իրմէ չէ, այլ թշնամւոյն անգիտութենէն եւ անզգուշութենէն, ուր եթէ թշնամին արթնութեամբ եւ զգուշութեամբ պատրաստ գտնուի, յանձնապաստան ախոյեանին ընկճիլը ստոյգ է, վասնզի անհաւասար զօրութեամբ կռուի կ'ելնէ : Այդպիսի կռւոյն մէջ պարտութեան ո՛ր կողմ իյնալը ինքնին յայտնի ինչ է :

Հազիւ թէ երիտասարդութիւնը կը ըսթափի մանկութեան քունէն, յորում մարդկութիւնն անփորձ եւ անզէտ ամէն խաղերու՝ ձեւերու եւ գործերու, չի դիտեր ընկերական կացութեան ընթացքը իմանալ, հազիւ կը սթափի, եւ ահա երիտասարդութիւնը կը գտնուի ոսոխի մը դէմ, վասնզի ոսոխ է ամենայն ինչ որ իր դիմաց արձանացած չի ներեր իրեն, որ ազատաբար յառաջէ եւ բաղձացեալ յառաջդիմութեան ծայրը հասնի : Երիտասարդութիւնն չի գիտեր թէ ի՛նչ է այդ արգելիչ ոսոխաց ոյժը, թիւը եւ կարողութիւնը, եւ այն արիութեամբ որ յանձնապաստան տգիտութեան ծնունդն է, կ'ուզէ ամէն առթի մէջ բուռն զօրութեամբ ուժգնակի յարձակիլ, զգետնել եւ յաղթահարել ամէն արգելք, եւ կարծես թէ յական քթթել՝ մտօք տեսեալ եւ սրբտիւ բաղձացեալ ընդարձակատարը յառաջադիմութեան ասպարէզին միւս ծայրը հասնիլ, թէեւ ամէն կերպ արգելքներ եւ խոչընդոտներ զայն լեցուցած ըլլան:

Ինչո՛ւ է որ երիտասարդութեան ձեռնարկներէն քիչը միայն իրեն վախճանին կը հասնի, եւ շատերը ձախորդութեամբ կ'աւարտին, որով ոչ ամէն առթի մէջ կարող է երիտասարդութիւնը քննել կամ իմանալ խոչընդակաց զօրութիւնը եւ թիւը :

Եթէ այնպիսի առիթներու եւ ձեռնարկներու վրայ խօսուի, որոց ձախողիլը մեծ հետեւանք մը չունենայ, ես դիւրութեամբ պիտի ներեմ երիտասարդութեան՝ որ իւր բերման համեմատ գործէ: Իւր փորձառութեամբ կը սորվի զգոյշ ըլլալ եւ խոհեմ, եւ իւր ձախողութիւնք իրեն սանդուխ կ'ըլլան յաջողութեան բարձունքը հասնելու. ինչպէս որ արդեամբ ալ կը տեսնեմք կատարեալ հասակի արանց վրայ: Սոքա երիտասարդութեան մէջ փորձառութիւն ստանալով, իբր զգուշաւորք եւ խոհեմք կը գործեն, առաւել հանդարտութեամբ, բայց առաւել ապահովութեամբ՝ նուազ են ձեռնարկնին, բայց եւ նուազ են ձախողութիւննին, չունին թերեւսով խոստացեալ փառքեր եւ պարծանքներ, բայց եւ հեռու են մի գուցէին անակնկալ դժբախտութիւններէն :

Եթէ ըլլան այնպիսի ձեռնարկներ, որք թերեւսին շլացուցիչ տեսակէտովն եւ մի գուցէին երկիւղալից վախովն կրնան փորձուիլ, առանց ընդհանուր բարւոյն մեծ վնաս մը տալու, ես կ'ուզէի թէ հանդարտագոյն եւ խոհեմագոյն հասակներ այդպիսի ձեռնարկները երիտասարդութեան բաղձանաց եւ բերմանց թող տային, ասոնք անտնօրինելի պայմանք են փորձառութիւն ստանալու : Որք իրենց փորձառութեամբը այսօր կը պարծենան, թո՛ղ իրենք իսկ խոստովանին թէ ո՞չ ապաքէն սոյնօրինակ երկբայական եւ յանդըգնական ձեռնարկութեանց շնորհիւ ըստացան փորձառութիւնը՝ որով այսօր կը պարծենան :

Անխելքութիւն է, մանաւանդ թէեւ աննիրաւութիւն, մոռնալ թէ ի՛նչպէս ստացաւ ոք լինիլ ինչ որ է, եւ չշնորհել այլոց որ ըլլան ինչ որ ինքն է, այն ճամբով որով ինքն եղեւ: Որք փորձառու դիտեն ինքզինքնին, պիտի ճանչնան թէ յաջողութեամբք եւ ձախողութեամբք, իյնալով եւ ելնելով, ինչպէս ռամկօրէն բացատրութիւնը կ'ըսէ, փորձառու եղեն, նոր երիտասարդութիւնն ալ նոյն ճամբէն պիտի անցնի: Պէտք է ուրեմն իրեն ասպարէզ մը բացուի, եւ այդ ասպարէզ մէկ մը անձնական գործողութեանց շրջանն է, եւ մէկ մըն ալ այն ազգայի կամ ընդհանուր գործողութիւնք, որ երկրորդական կրնան ըսուիլ, վասնզի ուղղակի եւ լիապէս անոնցմէ կախուած չեն ազգային բախտը եւ ազգային յառաջադիմութիւնը :

Երբ մեք երիտասարդութեան այդչափ ընդարձակութիւն կուտամք, երիտասարդութիւնն ալ ամենայն դիւրութեամբ բոլորական յանձնառութեամբ պէտք մեզ շնորհէ, որ այն իրողութիւնք ազգին կենսական են ազգին համար եւ զորս հանար չէ թերեւսին եւ մի՛ գուցէին ազգեցութեան ներքեւ թողուլ, պէտք չէ երիտասարդութեան ազդեցութեան ենթարկել, այլ անոնց մէջ երիտասարդութիւն պիտի վարուի չափաւորութեամբ մը մասին որոշողութեան, եւ իւր սեփական մասը պիտի ըլլայ գործակցութիւն՝ որոշեալ շաւղին վրայ ընթանալով, եւ քաջամարտիկ զինուորութիւն՝ հրամանատարին անսալով :

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ

(9 Շար.)

Որ կռմ փախար, սայքաֆեցիր վայր
ընկար,
վերջուին էլ բէդովլաք անուն ստացար:

Բրինձ էի, գարի լինելն ինչի՞ս էր պէտք
Ես ադաւնի, լորի լինելն ինչի՞ս էր
պէտք,
Աշխարհական էի, բահանանալն ինչի՞ս
էր պէտք,
Մի հարցնող լինի՝ աբեղայ դառնալն
ինչի՞ս էր պէտք:

(Թարգմ. Գ. Ասատուր)

Մանրամասնութիւնները կը պակսին, թէ ի՞նչ պարագաներու տակ Սայաթ – Նովա կը ձգէ եկեղեցական ասպարէզը եւ կուգայ դարձեալ Թիֆլիս, ուր տեղի կ'ունենայ իր եղերական վախճանը: Իր մահուան մասին Գ. Լեւոնեան կը գրէ. «Եթէ Սայաթ – Նովայի կեանքի ուրիշ կողմերը մթութեան մէջ են՝ մի բան պոռնէ, մանաւանդ Ախվերդեանի հրատարակութիւնից յետոյ, յայտնի իրողութիւն էր համարւում, թէ նրա մահը տեղի է ունեցել Թիֆլիսում, 1795 թուին, Ագա Մահմէտ Խանի արշաւանքի օրերում երբ պաննուելով պարսից զինուորների բերդի եկեղեցու վրայ յարձակման ժամանակ: Երդչի գերեզմանն էլ, ըստ այդ պատմական իրողութեան ճանչցուած էր նոյն եկեղեցու գաւթում, որտեղ Կովկասեան Հայ Գրողների ընկերութեան ջանքերով հին գերեզմանի վրայ դամբարան է կառուցած 1914 թուին»:

Գ. Լեւոնեան երկու բանասէրներէ (Գ. Լէօնիձէ եւ Լ. Մելիքսէթբէկեան) մէջբերումներ կ'ընէ յայտնելով թէ Սայաթ – Նովան ոչ թէ սպանուած՝ այլ մեռած է բնական մահով, 1801ին: Ուրիշ վարկած մը համաձայն, երգիչը սպանուած է 1795ին բայց ո՛չ թէ Թաղաւիճ կամ եկեղեցիին մէջ, այլ՝ Թիֆլիսէն դուրս:

Ի վերջոյ կը բերէ վաւերական վկայութիւնը Սայաթ – Նովայի գաւիթին 0 – հանի, որ կը հաստատէ թէ հայրը «մասմաս արին...» ինչ որ կը նշանակէ թէ սպանած են «դաժանօրէն» եւ ոչ թէ թոպած, որ նա վեց տարի յետոյ մեռնի բնական մահով:

ՍԱՅԱԹ – ՆՈՎԱՅԻ ԳՐԱԿԱՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ.—

Ա. Դավթար. — *Երեւանի Պետական Թանգարան, Գրական – Պատմական բաժին, նիւթ թ. 2367, էջ 140:*

Բ. Դավթար.— *Լենինկրատի Գիտու – թեանց Ճեմարան, Ասիական Թանգարան, Վրաց ձեռագրերի բաժին, նիւթ, թ. 222:*

Գրուած է Սայաթ – Նովայի զաւակներէն Օհանի կողմէ, 1823ին, սա յիշատակարանով. «Այս մատեանը կը պատկանի Վրաստանի Թաղաւորի որդի Թէյմուրազին»:

Գ. Հատուկտոր նիւթեր, թղթեր, ձեռագիր երգարաններ:

Ամէնուն բովանդակութիւնն է հետեւեալը.—

ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ
Ի ՏԱՔՍ ԵՒ ՓԵՐԻԿԷՕ

ՏԱՔՍ, ՓԵՐԻԿԷՕ, (Յատաջ).— Ցունուար ամսուան ընթացքին «Մխուեթեան» սահմանուած ուղղութեամբ առիթով, Ֆրանսայի կաթողիկէ Հայոց առաջնորդը՝ Գերպ. կարապետ Ամատունի Տաքս եւ Փերիկէօ հրաւիրուած էր թեմական ֆրանսացի եպիսկոպոսներէն, հայածէս ճայնաւոր պատարագով եւ բանախօսու – թիւններով նչելու քրիստոնեաներու մի – ջեւ մխուեթեան այժմէական հարցը:

Լատադոյն կերպով կազմակերպելու համար այս ձեռնարկը, Լեւոնեան վար – դապետ քանի մը օր առաջ մեկնած էր, տեղւոյն մեծ կղերանոցի ժառանգաւոր – ներուն սորվեցնելու համար հայկական ճայնաւորի երգերը. այնպէս որ երբ, 24 Ցունուարին, Առաջնորդը Տաքս հասաւ իր ղոյդ սարկաւագներով՝ արդէն իսկ երգչախումբը պատրաստ էր:

Նոյն օրն իսկ, երեկոյեան, ընտրանի բազմութեան մը առջեւ, Գերպ. Ամատունի Ֆրանսերէն բանախօսութեամբ մը

Թուրքերէն երգեր.—
Ա. եւ Բ. դավթարներուն մէջ 115
հատ, որոնք անտիպ են:
Հայերէն երգեր.—
Ա. Դավթարին մէջ Ախվերդեանի
հրատարակութեամբ 46
Գ. Ասատուրի յայտնաբերած 1
Գ. Լեւոնեան յայտնաբերած 1
Ընդամէնը 48
Բ. Դավթարի մէջ յայտնաբերուած 12
Գումար՝ 60
Վրացերէն երգեր.—
Բ. Դավթարէն եւ այլ տեղերէ 34 հատ:

Երեք լեզուներով երգերու ընդհանուր դումարը կը յանդի 209ի:

Գ. Լեւոնեան Թուրքերէն եւ վրացերէն երգերը Թողլով ուրիշ բանասէրներու քննութեան կը ղրկի հայերէն երգերով եւ առանձին առանձին կ'ուսումնասիրէ «Սայաթ – Նովայի երգերի նիւթերը», «Երգերի լեզուն», «Երգերի հասարակական արժէքը», «Երգերի գեղարուեստական արժէքը», «Աղեղցութիւնների խնդիրը», «Ոճային պատկերների նմանութիւնների նմոյշներ», եւայլն:

Իր երգերուն մէջ Սայաթ – Նովա մէկ քանի տեղ կը յիշատակէ իր յայտ երգիչ ու նուագիչ մը ըլլալու մասին: Իր «քա – մէնչէ»ն գովաբանելու առեն, համեստութեան դէմ չի նկատեր ըսել թէ իր նուագը «չատին զարթուն կու լուսացնէ» եւ չատին ալ «կու քնացնէ»:

Վրացական աղբիւրներու համաձայն, հայ աշուղին առաջացման պատճառն եղեր են անոր «լաւ երգահան» լինելն ու «լաւ խաղ ասելը»:

ԹՈՐՈՍ ԱԶԱՏԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԳՈՒՐԳԷՆ ՐՈՒԶԿԵԱՐԵԱՆ, տաղանդաւոր եւ հռչակաւոր լուսանկարիչ, որ կը համարուէր իրական արուեստագէտ նկարիչ մը, յանկարծամահ եղած Դեկտեմբեր 23ին, Լոս Անճելըսի մէջ: Տարաբաղդութեան ընթացքին կը կորսնցնէ ծնողքը: Երկար թափառումներէ ետք Տէր – Զօրի անապատներուն մէջ, կը հասնի Հալէպ, կը մտնէ որբանոց: Ժամանակ մը կը գործէ Այնթապի մէջ, 1920ին կ'անցնի Ամերիկա, ուր կը մտնէ Հէյն համալսարանը: 1938էն ի վեր կ'ապրէր Լոս Անճելըս, ուր ունէր իր

ներկայացուց՝ նախ արեւելեան եկեղեցիներու ծագումը, փոխադարձ յարաբերութիւնը, աղեղցութիւնը, բաժանումը, ներկայ վիճակը եւ զանազան համայնքներու թիւը, ապա՝ ծանրացաւ Քրիստոսի հիմնած միակ եկեղեցիին ընդհանրական – նութեան, միութեան եւ վատիկան Բ. Ժողովին այդ ուղղութեամբ գործադրած նոր աշխատելակերպին վրայ: Հետա – քրքրական ու չատ օգտակար ամփոփոյք մըն էր այս բանախօսութիւնը՝ իր ան – կեր, անկողմնակալ եւ մասնագիտական անդրադարձութիւններով:

Յաջորդ օրը, Ցունուար 25ին, ժամը 17ին, Տաքսէն չուրջ 12 հազարամեթր հեռու Պիւկլոզի Տիրամօր սրբավայրին մէջ՝ փառաւոր հայրապետական պատարագ մը տեղի ունեցաւ, ի ներկայութեան չրջակայ աւաններէն եւ մանաւանդ Տաքսէն հաւաքուած հաւատացեալներու եւ նախագահութեամբ թեմական եպիսկոպոսին, չրջապատուած իր քահանանետրով:

Նոյն օրը՝ ընթրիքէն ետք Գերպ. Ամատունի, իր փոքրիկ ծիսակատար խումբով մեկնեցաւ Փերիկէօյ (Տորտոնը) ուր յաջորդ առաւու, Կիրակի ժամը 11ին, քաղաքին ընդարձակ եկեղեցիներէն մէկուն մէջ որ լեցուած էր այս առթիւ, մատոյց հայրապետական երկրորդ պատարագ մը: Երեկոյեան, քաղաքական ու եկեղեցական իշխանութիւններու ինչպէս նաեւ կաթողիկէ եւ բողոքական հաւատացեալներու առջեւ՝ տուաւ երկրորդ բանախօսութիւն մը միեւնոյն նիւթին վրայ:

Հոս, գոհունակութեամբ հարկ է ըսել որ թէ՛ Տաքսի եւ թէ՛ Փերիկէօյի Ֆրանսացի կղերիկոսներու երգչախումբը, մեծ յաջողութեամբ ու անսակարկ երգեցին մեր հայկական ճայնաւորի եղանակները, եւրոպական ճայնանիշերու վրայէն եւ ճարտար դեկավարութեամբ Լեւոնեան վարդապետին, արժանանալով՝ հայածէս արարողութեանց ներկայ Ֆրանսացի հոգեւորականներուն եւ հաւատացեալներուն գնահատական ազդանշացումին:

Ա. Ք.

ԳՈՎԵԴԱՆ

ԱՐԻՆՈՔԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻՆ

———

– –Անունը ի՞նչ է,— հարցրեց Յոդեդանը:

— Պետրոս:

Մինչդեռ նրանք խօսում էին, սարուսերն իջաւ եւ անդունդի ցից քարերին դէմ առած խոտի պատառները հաւաքելով, բերեց եւ, չալակ անելով, պատրաստուեց ուղեւորուել:

Այս չինականները Թաղմու կոչուող դիւղին էին, որ չինուած էր Բռնաչէն գետի ձախ ափին, Խութի նշանաւոր բերդի աւերակների դիմաց:

— Ապրուստդ ծանր է երեւում, քեռի Գասպար, — նկատեց մոտականցին:

— Ամէն քարի տակ դարդ կայ, լաւ: Ես ապրուստ չէ, որ մենք ապրում ենք, – տնքաց Թաղուեցի Ծերունին իր ծանր չալակը մի ժայռի յենելով:

— Բարկացած ես երեւում:

— Մուղուան է պատճառը:

— Ինչո՞ւ:

— Ես ճմռանը Ռաբաթից եկաւ մեր դիւղը: Ինչպէս դիտես, որ դիւղը որ դըներ լինի, էդ դիւղի չինականները պէտք է դոշակ ու բարձ տանեն փոեն մուղուան տակը եւ դահուկի քթից բըռնած՝ ձիւների միջով քաշեն բերեն իրենց դիւղ: Ես չղնացի. ախպեր, — ասացի, — ես դոշակ ու բարձ չունեմ, որ էստեղից տանեմ Ռաբաթ ու էնտեղից էլ մուդուին քաշեմ բերեմ Թաղվու: Հերիք չէ՞ մուդուը մեզ եղների պէս լծի: Ես իմ խօսքը ընկել էր նրա ականջը:

— Որ էդ դիւղացին չի եկել իմ դահուկը քաշելու եւ իմ եռեւից դոշակ ու բարձ չի բերել, կը նչանակի նա ուզում է ինձ մորթել,— ասել է մուդուրը: — Ինչպէս որ Մուսաբեկը արքայանքցի հայ դիւղացուն դիւերով կապկապեց ու գրեց բուխարիկի մէջ վառեց, էդպէս էլ ես էդ անհնազանդ Թաղուեցի Գասպարին մի օր կը բռնեմ ու կը ճխտեմ բուխարիկի ծակը: — Թուռ քու մօրուքին, սուլթան Համիդ, էս ինչ անիրաւ աշխարհ ես ստեղծել.

Հալեպայ երկրիդ միջեւ Բաշ–Կալի
Քաշեցիր պատից մեր կարպետն ու
խալին,
Անասուն չքողիր մեր գումի սալին,
Խոլոռ կը նայես մեր եղի ուխալին,
Թէ՛ գարնան կ'ուզես, քէ՛ աշնան կալին.

Էլ ի՞նչպէս պահեմ ես իմ խեղճ բալին,
Վա՛յն եկաւ անտէր գիւղացու հալին:

Բարկացած դոշեց Շինական Գասպարը: Նորից ծանր անքաց եւ դէպը վերցնելով սկսեց ցածրանալ: Եռեւից դնում էր կլինը: Ասատուրը օգնեց վտանգաւոր ճանապարհը անցնելու եւ մինչեւ դիւղի սահմանը չալակած տարաւ երեխային:

Բոլը եւ Շեկօ տան Քրդերը Մոտականից եւ Խութից գաղթելով, հետզհետէ տարածուել էին նաեւ Բռնաչէնի դիւղերում՝ դլխաւորապէս համախմբուելով սուրբ Աղբերիկի չուրջը: Նրանցից իւրաքանչիւրը պատկանում էր մի պապի, այսինքն ծագում էր մի արմատից: Խութի Շամխանք եւ Ներքին Շնխոտ աւաններում ապրում էին Զխլօ եւ Զմօ տան Քրդերը: Արուք, Թաղվու եւ Թաղավանք դիւղերում տիրում էր Ղասըմի տունը: Վերին Շնխոտում բնակւում էին Բաբիրի Քըրդերը, Բլրիկում իշխում էր Բլալի ճիւղը:

— Էն քուրդն ո՞վ էր, որ մի քիչ առաջ դոռում էր Աբինոքի կողմից դէպի Ծովասար,— հարցրեց Յոդեդանը երեխային ուսից ներքեւ առնելով:

— Ջաոն է:

— Ի՞նչ մարդ է:

— Բոլըցի քուրդ է, ապրում է Դաչտադէմում:

— Ինչ զօրեղ ճայն ունի անիծուածը:

— Էլ մի հարցնի, ախպէր Ասուատուր, — դանդատուեց չալակատար կինը:— Ջաոն մեր դլուխը տարել է իր բռռալով: Մդրէի նախրապահների վրայ է դոռում: Երեւի նորից նախիր է տեսել իր հօրեղբօր արտերի մէջ:

Նորից թնդաց այդ քրդի ահարկու ճայնը: Այս անդամ այն աւելի մօտիկից եկաւ: Յոդեդանը նոյնիսկ տեսաւ, թէ ինչպէս մի քոլոզաւոր քուրդ դիմացի դիւղում, խրճիթներից մէկի տանիքին կանդնած, բղաւում էր դէպի Ծովասար: Շատ որոշակի լսում էին նրա յանդիմանական խօսքերը նախրապահների հասցէին.

— Նախիրը հանէք իմ հօրեղբօր արտերից, անիծուածներ, քնա՞ծ էք, ինչ է, — դոռում էր նա:

— Մէկ չարաթ առաջ էդ քրդի ձէներից մի դիւղացի փախաւ Դաչտի դիւղերը,— ասաց չինական Գասպարը:

— Ո՞րտեղից:

— Դաչտադէմից: Անունը Շինական Պօղոս է: Կռուեցին ինքն ու Ջաոն: Քիչ մնաց դործը դէնքի հասնէր:

Թաղուեցի Գասպարը հրաւիրեց Ասատուրին կոխել իրենց չէմքը եւ այս դիշեր հիւր մնալ իրենց մօտ, բայց վերջինս ըստացում էր տեղ հասնել:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԽՈՒՐՀՐԴԱՅԻՆ ԹԱՂԱՒՆԵՐԸ ԵՒ ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ

Ա. Ք.

Խորհրդային Հայաստանի Գրողների Միութեան Նախագահութիւնը, Հայաստանի Կոմկուսեան Կեդրոնական Կոմիտէի Գրականութեան եւ Արուեստի Բաժնի հետ միասին, կազմակերպած է Խորհրդային Հայաստանի Թաղաւնեները նուիրուած հանդիսութիւն մը, որ տեղի պիտի ունենայ Յունուար 31ին, Կոմկուսեան Կեդրոնական Կոմիտէի Մեծ Դահլիճին մէջ:

Հանդիսութեան ներկայ պիտի գտնուին Խորհրդային Հայաստանի Թաղաւնեները, Կոմկուսեան Կեդրոնական Կոմիտէի, Գերագոյն Խորհուրդի, Կառավարութեան, Գրողներու Միութեան, Գիտութեան Ակադեմիայի, Գիտական Հիմնարկներու, Բարձրագոյն Ուսումնարանի, Գրական Հանդէսներու, Թերթերու, Հրատարակչութիւններու, Թատրոններու, Կինոյի, Երաժշտական Միութեան, Նկարչական Միութեան, Ճարտարապետական Միութեան, Կոմերիտական Կազմակերպութիւններու, Պատանեկան Հանդէսներու, Պատանեկան Թատրոնի, Պատանեկան Գրադարանի, Պատանեկան Կայարանի, Պատանեկան Պալատի, Պատանեկան Կեդրոնական Կայանի, Պատանեկան Կեդրոնական Գրադարանի, Պատանեկան Կեդրոնական Թատրոնի, Պատանեկան Կեդրոնական Կինոյի, Պատանեկան Կեդրոնական Երաժշտական Միութեան, Պատանեկան Կեդրոնական Նկարչական Միութեան, Պատանեկան Կեդրոնական Ճարտարապետական Միութեան, Պատանեկան Կեդրոնական Կոմերիտական Կազմակերպութիւններու, Պատանեկան Կեդրոնական Հանդէսներու, Պատանեկան Կեդրոնական Թերթերու, Պատանեկան Կեդրոնական Հրատարակչութիւններու, Պատանեկան Կեդրոնական Թատրոններու

Պ· Պետրոս Եղիազարեան ,
Պ· Յովիկ Եղիազարեան ,
Պ· Միհրան Եղիազարեան ,
Եւ համայն ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօրաքրոջ եւ քրոջ՝

ԿԱՏԱՐԻՆԷ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆԻ

կսկծալի մահը որ տեղի ունեցաւ Յունուար 31ին, իր բնակարանին մէջ :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շորեքշաբթի (Փետրուար 5) ժամը առաւօտեան 11ին Հայ Կաթողիկէ Ս· Խաչ եկեղեցին , 10*ին , Րիւ Թուէն* ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Պանեէօ – Փարիզիէնի գերեզմանատունը ամփոփ – ուելու համար իր ընտանեկան դամբա – րանը :

Մասնաւոր մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Հեղինէ Թորոսեան , Տէր եւ Տիկին Հրայր Թորոսեան , Տէր եւ Տիկին Վիգէն Թորոսեան , կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ , այս կիրակի առաւօտ (9 Փետրուար) Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ Հ· Ց· Դ· Շրջ· կոմիտէն իր բոլոր ընկերներով ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերներ Պետրոս եւ Յովիկ Եղիազարեանի իրենց հօրաքրոջ՝ Կատարինէ Եղիազարեանի *մահուան առթիւ :*

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Կարապետ Մարտիկեանի մահուան առթիւ, Լիոնէն Վաղինակ Միսքճեան քսան Ֆր· կը նուիրէ Հայ Մշակոյթի Տան :
(*Տառնալ «Յառաջ»էն*) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնոջ վարժարանի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է, ողբացեալ Միհրան Մազլումեանի մահուան առիթով, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Պերճուհի Մազլումեան հարիւր Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Նուրհան Անտոնեան հարիւր, Տէր եւ Տիկին Միհրան Անտոնեան յիսուն, Տիկին Մանուչ Տիրատուրեան երեսուն Ֆրանք :

×

Ֆ· Կ· Խաչի Պանեէօ – Ֆաչանի մաս – նաճիւղի վարչութիւնը չնորհակալու – թեամբ ստացած է Տիկին Նաւասարդեանէ քսան Ֆրանք իր եղբօր մահուան տարե – լիցին առթիւ :

×

Մարսէյլի Աղք· Միութիւնը ողբ· Պ· Կարապետ Զաքարեանի մահուան քառասունքին առթիւ, տեղի ունեցած հոգե – հանգստեան՝ չնորհակալութեամբ ստացաւ Պ· Մուշեղ Քէթէնճեանէ քսան Ֆր·, իսկ Տիկին Սրբուհի Հայրապետեանէ 10 :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Հայկազ Պալեան , կը նուիրեն յիսուն Ֆրանք , ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օգափ· կայանին, փոխան ծաղկեպսակի , ողբ· Միհրան Մազլմ – եանի մահուան առթիւ :

Նոյն առթիւ , հանգուցեալին թոռնիկը Րաֆֆի Թիւտաբեան կը նուիրէ հարիւր Ֆր· , փոխան ծաղկեպսակի , ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպաստակ ձեռ – նարկներուն :

Միհրան Մազլմեանի Րէնոի – Վիլ – մոմպլիէ բարեկամները կը նուիրեն երկու հարիւր Ֆրանք , ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օգափ· կայանին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Մայրերու Օրը» նախաձեռնութեամբ Կապ· Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին , Մայիս 10ին :

×

Փետրուարեան ապստամբութիւնը կը *տօնուի Լիոնի մէջ Մարտ 1ին կիրակի , կէսօրէ վերջ :*

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀ· ՄԿՐՏԻՉ

ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

---

6 Փետրուար, 1964, Հինգշաբթի· — *Վարդանանց ճակատամարտի պատմա – կան , կրօնական եւ աղգային տօնին ա – ուիթով պիտի մատուցուի Հանդիսաւոր Ս· պատարագ : Ժամը 10ին : Ս· պատա – րագը մխաձայն , Կոմիտասեան եղանա – կաւ պիտի երգեն Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիներ : Ի ժամ Ս· պատարագի կը կատարուի Հայրապե – տական մաղթանք Ամենայն Հայոց Հայ – րապետի անուանակոչութեան տօնին ա – ուիթով : Հրաւիրուած է Փարիզի եւ չըր – ջակայից դասընթացքներու աշակերտու – թիւնը : Ցաւարտ պատարագի պիտի եր – գուին աւուր պատշաճի չարականներ եւ երգերը ու պիտի ըլլան արտասանութիւն – ներ աշակերտներու կողմէ : Կը հրաւիր – ուին բոլոր հայրենակիցները իրենց ներ – կայութեամբ յարգելու յիշատակը մեր նահատակներուն :*

9 Փետրուար, Կիրակի , *Բուն Բարեկեն – դան : Ս· պատարագ ժամը 10ին : Այս կի – րակիէն սկսեալ խորանին վարագոյրը փակ կը մնայ :*

13 Փետրուար, Հինգշաբթի , *կէսօրէ ետք ժամը 4ին կը կատարուի Տեառնընդ – առաջի Նախատօնակ եւ Անդաստան :*

14 Փետրուար, Ուրբաթ , , *Տեառնընդ – առաջ , Տօն է Բառասնօրեայ Գալստեանն Քրիստոսի ի Տաճարն : Ս· պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին :*

× *Մեծ Պահոց ընթացքին ամէն Հինգ – շաբթի երեկոյեան ժամը 7ին կը կատար – ուի Հոկումի արարողութիւն եւ կը խօս – ուի աւուր պատշաճի քարոզ , բացի 13 Փետրուարի Հինգշաբթիէն :*

× *16 Փետրուարէն սկսեալ Մեծ Պահոց բոլոր Կիրակիներուն յետ պատարագի կը կատարուի Արեւագալի ժամերգութիւն :*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի , Վարդանանց ճակատա – մարտի տօնի առիթով պիտի մատուցուի պատարագ ժամը 10ին եւ Հոգեհանգիստ , ի ժամ պատարագի պիտի կատարուի Հայրապետական մաղթանք , Ամենայն Հայոց Հայրապետ Վազգէն Ա·ի անուա – նակոչութեան տօնին առթիւ : Ցաւարտ պատարագի զպրաց դասի կողմէ պիտի երգուի աւուր պատշաճի երգեր : Կը հր – րաւիրուի Մարսէյլի Հայութիւնը ի – րենց ներկայութեամբ յարգելու մեր խըն – կելի նահատակներու յիշատակը :

★

ԻՐԱՆԻ

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

«PARS HOTEL»

— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ

ԱՄԷՆ ՑԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ

Հեռաթօս – Սենեակներ – Բաղնիք

Սեփական ձաշարան

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1 հոգիոց սենեակ· — Օրը 370 Ռ·
2 հոգիոց սենեակ· — Օրը 520 Ռ·
(*Նախաճաշով , ծառայութեամբ , սակով*)

երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՑՑԵԼԵՑՔ եւ ՎԱՑԵԼԵՑՔ

« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

ՅՈՒՇԻ ԵՒ ՅԱՐԳԱՆՔԻ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Հ· Ց· Դ· հիմնադիր անդամներէն

ՍԻՄՈՆ ՋԱԻԱՐԵԱՆԻ

մահուան 50րդ տարելիցին առթիւ

Կիրակի, 9 Փետրուար , կէսօրէն վերջ ժամը 3ին *Իվ Թուռիկ* սրահին մէջ
21-23, Rue Yves Toudic — Métro : Lancry et République

Կը նախագահէ **ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ**

Կը խօսին·— **ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ**

եւ Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի կեդր· վարչութեան ներկայացուցիչը :

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժինն կը մասնակցին ·— Տիկին Մեհեան-ճեան (*երգ*), ընկեր Ե· Գրիգորեան (*արտասանութիւն*), *Հայկ· եւ Եւրոպական երաժշտութիւն ·— Դաշնակով կ'ընկերանայ ·—* Օր· Ս· Մարգարեան :

Jacques Castagnier (flûte), Elisabeth Fontan-Binoche (harpe), Premiers Prix du Conservatoire de Musique de Paris.

Մուտքը ազատ է

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Փետրուար 16, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր,
ԺՈՐԺ Ե·ի սրահներուն մէջ

Նախագահութեամբ՝ ԵՒՐՈՊԱՑԻ ԿԵԴՐ· ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ

Առենապետ՝ ՆՈՒՐՀԱՆ ՓՐԻՆԿԵԱՆԻ

Երկու նուագախումբ, fոքիյոն, քօմպօլա

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Խնամուած պուֆէ , սովորական գիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները, դիմելով՝

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
11, Square Alboni, PARIS (16e) Tél. : TRO. 03-18

Գին 10 ֆր· , ուսանողներու 5 ֆրանգ

Paris C. C. 8019-72

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ս· Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ հոգա – բարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ Վարդա – նանց տօնին առթիւ , այս Հինգշաբթի ա – ռաւօտ ժամերգութիւն եւ պատարագ կը կատարուի : Ներկայ կ'ըլլայ դպրոցին ա – շակերտութիւնը :

Պատարագի ընթացքին գոհաբանական աղօթք կը կատարուին վասն արեւշատու – թեան Ամենայն Հայոց Վազգէն Ա· Կա – թողիկոսին :

EXPOSITION

D'ART ARGENTIN CONTEMPORAIN

DU 13 DÉCEMBRE AU 16 FÉVRIER

Musée National d'Art Moderne

PARIS

— 11, Av. du Président Wilson —

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32. Rue de Trévise. PARIS (9e)

ԾԱԽՈՒ Է

Une machine, jauge 14, 1 m. 20, talon haut et bas, état neuf, moteur inclus.
Շատ նպաստաւոր գին

Une machine bobinoire, 12 broches, grosses bobines, en parfait état de marche, avec moteur.

Տեղի չգոյութեան պատճառաւ, շատ ցած գին

Տեսնելու եւ խօսելու համար դիմել ժամը
10էն 12 եւ 15էն 18
Mon TIMCO
38, Rue de Trévise — PARIS (9e)
Tél. : PRO. 93-25

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ ·— Գրաւուած օր , *Մարտ 14 , Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի Շրջ· վար – չութեան կողմէ :*

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 15ԻՆ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՔԸ

ՀԷԼՎԱ ԼՈԳՈՒՄ Սուսամ – ՀԷԼՎԱ

ԹԱՀԻՆ ՇԱՐՈՑ (ՌՈՃԻԿ) ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0.30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 6
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
JEUDI
6 FEVRIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9928 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 40e ANNÉE — N° 9928

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Աւարայրի ճակատամարտէն տասնեւ-հինգ դար վերջ ալ հայ ժողովուրդը հը-պարտութեամբ ու երախտադիտութեամբ կ'ոգեկոչէ Քաջն Վարդան Մամիկոնեանի եւ իր 1036 նահատակ ընկերներու յիշա-տակը :

Հինգերորդ դարը յիշատակելի շրջան մը կը կազմէ Հայոց պատմութեան մէջ : Արշակունեաց թագաւորութիւնը իր վեր-ջին տասնամեակները կ'ապրէր (կործա-նեցաւ 428ին) : Բիւզանդիոնի եւ Պարս-կաստանի աքցանին մէջ ինկած՝ Հայաս-տան քաղաքական անստոյգ վիճակի մատնուած էր :

Այդ մռայլ օրերուն լուսաշող աստղ մը փայլեցաւ հայկական երկնակամարին վը-րայ : Մեսրոպ Մաշտոց հանճարեղ վար-դապետը տքնաջան աշխատութեամբ հը-նարեց Հայոց գրերը : Սահակ Պարթեւ Հայրապետ եւ երէց ու կրտսեր Թարգմա-նիչները Ոսկեդար ստեղծեցին, հովանա-ւորութեամբ Վռամշապուհ լուսամիտ թագաւորին :

Հայ ժողովուրդը ապահովեց իր մշա-կութային անկախութիւնը :

Ու մինչ կը ծաղկէր հայ գիրն ու մա-տենագրութիւնը, քրիստոնէական ներ-շընչումով, Սասանեան Պարսկաստան քաղաքական անկախութենէ զրկելէ վերջ Հայաստանը, կ'ուզէր նաեւ իր հեթանո-սական կրօնքը պարտադրել անոր, ընդ-միշտ ջնջելով քրիստոնէութիւնը :

Սակայն Հայը ամուր կառչած էր իր կրօնքին : Ազգութիւն եւ կրօնք շաղախ-ուած էին իրարու հետ : «Հայ քրիստոն-եայ» բացատրութիւնը իրականութեան մը արտայայտութիւնն էր :

Ոսկեդարի աննախընթաց զարթօնքը հայ ժողովուրդին մէջ ամրապնդած էր անկախութեան գաղափարը :

Ու երբ Յազկերտ Բ. սաստկացուց իր ճնշումները եւ մոգեր զրկեց Հայաստան՝ զրադաշտական կրօնքը պարտադրելու համար Հայութեան, հայրենասէր բոլոր տարրերը, աշխարհական թէ կրօնական, ազնուական թէ շինական, մէկ սիրտ մէկ հոգի միացեալ ճակատ կազմեցին՝ պաշտ-պանելու համար խղճի ազատութիւնը :

Բացառութիւն կազմեց Սիւնեաց իշխա-նը Վասակ, որ Պարսից կողմն անցնելով կը յուսար ձեռք բերել Հայաստանի իշ-խանութիւնը : Սակայն չարաչար սխալե-ցաւ եւ եղերական վախճան մը ունեցաւ :

Սպարապետ Վարդան Մամիկոնեան իր հետ ունէր Հայաստանի նախարարները՝ իրենց զօրագունդերով, աւագ սեպուհ-ները եւ ամբողջ կրօնական դասակարգը, Ղեւոնդ երէցի գլխաւորութեամբ :

Յազկերտի մայրաքաղաք Տիզբոնի մէջ Վարդան եւ ընկերները առ երեսս ուրա-ցան քրիստոնէութիւնը՝ ժամանակ շահե-լու եւ Հայաստան կարենալ վերադառնա-լու համար :

Վճիռը արձակուած էր : Կա'մ մահ կամ ազատութիւն :

451 Մայիս 26ի Շաբաթ օրը վճռական ճակատամարտը մղուեցաւ Աւարայրի դաշտին մէջ, Տղմուտ գետի ափին : Հայ-կական բանակը կը բաղկանար 66 հազար հոգիէ, մինչ Պարսիկներն ունէին 200 - 250.000 զինուոր, պաշտպանուած փիղե-բով :

Հայերը կռուեցան առիւծի պէս՝ ահռե-լի կորուստներու ենթարկելով Պարսից բանակը : Անհաւասար կռուի մէջ դիւ-ցազնօրէն ինկան սպարապետն ու նախա-րարները : Կորսնցուցին ճակատամարտը, սակայն փրկեցին Հայուն պատիւը : Ա-պահովեցին խղճի ազատութիւնը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

« Վարդանանց տօնին օրը յիշատակ է Մեռելոց եւ տօն ազգային» (Խորէն աւագ քահանայ Փէհլիվանեան, Համառօտ բա-ցատրութիւն տօնից եւ ծխսից Հայաս-տանեայց առաքելական ուղղափառ սուրբ եկեղեցւոյ, ի պէտս ազգային նախա-կրթարանաց, տպ. Պոլիս, 1898, էջ 68) :

Օրացոյցներու մէջ, առանց բացառու-թեան, յիշատակուած է այս պարագան, Վարդանանց յիշատակը նուիրագործուած իբրեւ ազգային տօն,— երբ բոլոր վար-ժարանները կը փակուին եւ համայն հայ ժողովուրդը, ձգած իր գործն ու աշխա-

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

տանքը, կը ներամփոփուի իր ազգային զգացումներուն եւ մտածումներուն մէջ :

Հայաստան չի ճանչնար այս օրը իբրեւ ազգային տօն,— կը համարի կրօնական :

Այսօր եւ դարերէ ի վեր Հայոց եկե-ղեցին մասնաւոր ոգեւորութեամբ մը կ'երգէ «Նորահրաշ» շարականը, զոր յօ-րինած է Ներսէս Շնորհալի (ԺԲ. դար), ինչպէս կը վկայեն շարականին իւրաքան-չիւր տան սկզբնատառերը : Եւ իւրաքան-չիւր տան մէջ կը յիշատակուին Վար-դանի եւ գլխաւոր ընկերներուն անուն-ները (Թորգոմ պատրիարք, Սուրբք եւ տօնք Հայաստանեայց եկեղեցւոյ, տպ. Երուսաղէմ, 1939, էջ 232) :

Ահաւասիկ այդ շարականը.—

« Նորահրաշ պսակաւոր եւ զօրագլուխ առաքինեաց, վառեցար զինու Հոգւոյն արիաբար ընդդէմ մահու, ՎԱՐԴԱՆ քաջ նահատակ որ վանեցեր զթշնամին, վար-դագոյն արեամբդ քո պսակեցեր զեկե-ղեցի :

Երկնաւոր թագաւորին զինու յաղթեալ պատերազմին, խոհական իմաստութեամբ խոհեմացեալ անճառապէս, ԽՈՐԷՆ խոր-հրդական եւ ծանուցեալ անուն բարի, խաչելոյն վկայ եղեալ հեղմամբ արեան պսակեցաւ :

Բենական լուսով լցեալ արիացեալն քաջն ԱՐՏԱԿ, թաթաւեալ ի կարմրու-թիւն բոսորային բխեալ աղբերն, զփրկա-կանն ըմպեալ զբաժակ եւ մկրտեալ ար-եամբ իւրով, դասակցեալ ընդ անմարմ-նոցն Երրորդութեանն երգել զփառս :

Սրբափայլ զգեստուք պճնեալք ի յերկ-նաւոր հանդիսադրէն, Երրորդութեամբն զօրացեալ վանեալ զամուրս բանսարկու-ին, ՀՄԱՅԵԱԿ հօր ընծայեալ որդւոյ գո-լով չարչարակից, հոգւովն յաղթեալ պա-տերազմին եւ չարասէր թագաւորին :

Էական բարւոյն դիտմամբ ընդդէմ մե-ղացն վառեցաւ, տարագնաց ելիւք յեր-կինս պարակցեալ ընդ անմարմնոցն, ՏԱՃԱՏ զարմանալի տաճար եղեալ Եր-

րորդութեանն, տէրունեան սուրբ խոր-հրդոյն տուն եւ տեղի արժանացեալ :

Ստացեալ զհաւատոյ վահան յուսոյն զրահիւք ծածկեալ, զփրկականն սաղա-ւարտ ի գլուխ եղեալ զնշան խաչին, ՎԱՀԱՆ վեհ երեւեալն որ մանկութեամբ նահատակեալ, խաչելոյն վկայ եղեալ պսակեցաւ արեամբն իւրով :

Ի հոտ անոյշ ողջակիզեալ մատուցանէր զինքն նուէր, բանաւոր պատարագաղաւ ընծայելով Հօր ի յերկինս, ԱՐՍԷՆն ցան-կալի արդարութեամբն ճոխացեալ, ի-մաստութեամբ պայծառացեալ յեօթ-նարփեան շնորհաց Հոգւոյն :

Երկոքումբք հարազատօք ընտրելագոյն նահատակօք, յառաջեալ յամենեցունց գլուխ եւ աւարտ մարտիրոսաց, նախա-շաւիղ գոլով բարեաց յառաջադէմն ԳԱՐԵԳԻՆ, ընկալեալ զբրաբիոնն յաղ-թանակ նահատակացն :

Բամկական խումբ հազարաց եւ երես-նից թիւ ընդ վեցից որք ընդ նոսին նա-հատակեալ արիաբար պատերազմաւ, եւ հեղին զարիւնս իւրեանց ի նորոգումն ե-կեղեցւոյ, ընդ նոսին պսակելով ի յերկ-նաւոր հանդիսադրէն » :

Այս շարականին հետ կ'երգուի «Անճա-ռելի բանդ Աստուած» (եւ ոչ «Անճառելի բնութիւն» սկզբնաւորութեամբ) շարա-կանը : Մենք առինք միայն այն տուները, ուր կը յիշատակուին Վարդանանց պա-տերազմին նահատակները :

Ունինք Գանձ մըն ալ, Վարդանի նը-ւիրուած .—

Բամից ազգաց Հայոցս տոհմի
Քաջն Վարդան եղեւ հանելի :
Կամօք բոլոր իշխանաց Հայի
Եւ հրամանաւ Սահակ Պարթեւի,
Սուրբն Վարդան առ կայսրն առաքի
Եւ մեծաշուք ի Ստամպօլ մտի :
Մեծի կայսերն յանդիման նստի,
Թէոդոսի փոքու արքայի :
Եւ ի նմանէ սիրով մեծարի
Ըստ Սահակայ սրբոյն նամակի :
Բարեխօսութեամբ սրբոցս ըղձալի
Զմերս ընկալցիս պատարագ բանի, —
Աղաչե՛մք :

Գանձ մը եւս, «բազմաց անծանօթ», կուտայ Ալիշան (Յուշիկք, Բ. 267) : Ու-նինք, դարձեալ, շատ ժողովրդական եւ սիրուած երգ մը, զոր դպրոցականները մասնաւոր խանդավառութեամբ մը կ'եր-գէին օրուան այս տօնին՝ հանդէսներու մէջ.—

Իմ հայրենեաց հոգի Վարդան,
Հոգիս հոգւոյդ եղնի զուրպան,
Որ Տղմուտի ափերի քով,
Վաթսուն հազար կտրիճներով,
Զարկիր - զարկուար, ինկար քաջ-քաջ,
Պարսիկք սփռած ի ձախդ ու յաջ :
Իմ հայրենեաց արեւ, Վարդան,
Արեւս արեւուդ եղնի զուրպան :

Աւետարանն ու խաչն առիր,
Տարիր յերկինս բարձրացուցիր,
Եւ դուն ալ հետ թողիր գացիր,
Անուշ արեւդ հողին տուիր,
Որ հայրենեաց շողայ արեւ
Շաւարշանայ դաշտին վերեւ :

Արիւնդ կարմիր կարմիր թափուաւ,
Դաշտ ու ծաղիկ ներկուեցաւ,
Լուսնակն ելաւ ամպի տակից,
Պաղպաղ թափեց ցօղիկն յաչից
Որ հայրենեաց վարդեր բացուին
Պլպուլն երգէ դրախտի սարին :

ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

Ա.

Գիշեր մը երբեք այսպէս լուռ ու լուրջ
Չէ դիզուած, հսկայ բանակի մը շուրջ :
Եւ բանակ մ'երբեք, խաւարին մէջտեղ,
Չէ եղած այսպէս լուսագեղ, անմեղ :
Երկինքն այս գիշեր երկիրը կ'օրրէ,
Հոգիներն Հայոց իրմով կը խմորէ :
Հո'ս խաչեր եւ հո'ն սաղաւարտ ու սուր՝
Խաւարի ծովուն շիթերն են մաքուր :
Հրաման Վարդանի,— Ամէն կողմ ահա
Կոչնակներու կանչն հանդարտ կը
թրթռայ :
Ամէն կողմ սեղան, մոմեր, երէցներ,
Բանակը ճաշակ կ'առնէ այս գիշեր :
Էն վերջը Վարդան գլխաբաց, հետի,
Կուգայ հաղորդուիլ արեամբն Յիսուսի :
Եւ խաչ հանելով զինուորներն ամէն
Կը դառնան խումբ - խումբ ... ու խո՛ր
կը նիրհեն ...

Բ.

Դաշտն՝ արշալոյսին խունկ է, կը մըխա՛յ,
Զէնքերու շաչիւնն իր շուրջն է ծնծղայ :
Թշնամի բանակն, ամպի պէս խաւար,
Կ'երեւայ հեռուն եւ կը մահի վար ... :
«Վասն Յիսուսի, վասըն հայրենեաց՝
Յառա՛ջ» Վարդանի ձայնը հոն գոռաց .. :
Քիչ յետոյ արդէն խառնուրդն է անհուն :
Վարդան իր ճերմակ ձիով, զըրահով,
Ամէնքէն առաջ, ամէնքին է քով :
Յաղթեցի՛նք, կ'ըսէ, պարսիկը փախաւ :
Ու կ'իյնայ տալով իր հոգին ամբաւ ... :

Գ.

Սեւցած երկընքին ներքեւ՝ երկընքի
Ճանանչ մը յանկարծ գետնէն կը ծագի :
Վարդանի հոգին, հրաբուն անշէջ,
Կը մրտնէ՛ մրռայլ ապագային մէջ :
Հոգիներուն մէջ ան կ'երթա՛յ առաջ՝
Հոգիներէն դուրս ցրցած սուր ու խաչ :
Կը զարնէ խաչովն ու սուրովը գիր
Կը գրէ, կ'օրհնէ՛ Վարդանը Կարմիր :
Դարերը կ'անցնին՝ բայց Վարդանը Քաջ,
Բայց Վարդանը Սուրբ, կ'երթա՛յ
միշտ առաջ ... :

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

Իմ հայրենեաց արեւ, Վարդան,
Արեւս արեւուդ եղնի զուրպան :

Կ'արժէ ամբողջացնել ժողովածուն, այստեղ դնելով նաեւ Գամառ - Քաթի-պայի յօրինած երգը, Վարդանի նուիր-ուած .—

Լռեց : Ամպերը եկան ծածկեցին
Երկինքն, ու լուսինն աչքէս խլեցին,
Մնացի մենակ, հոգիս վրդոված,
Ձեռներս ծոցիս, գլուխս քարշ արած :
Եւ այնուհետեւ ամէն իրիկուն,
Մնում եմ լուսնի խաղաղ ծագելուն,
Նրա տխրամած դէմքը նայելիս՝
Յիշում եմ թշուառ վիճակը ազգիս :
Ա՛խ, ցոլա՛, փայլէ՛, տխրադէմ լուսին,
Գուցէ քո փայլից փայլ տաս եւ Հային :
Պատմէ՛ շատերուն Վարդանի մահը,
Կամ ի՛նչպէս կորաւ հայ ազգին գահը,
Կամ ի՛նչ վեհ սիրով սիրում էր Վարդան
Մայրենի հողը,— աշխարհ Հայաստան :

Գեղեցիկ քերթուած մըն ալ ունի Ալի-շան, «Պլպուլն Աւարայրի», որ կ'երգուի՝ ինչպէս Գամառ - Քաթիպայի այս մենա-խօսութիւնը, կամ Գարեգին վրդ. Սըր-ուանձտեանցի «Թէ հայրենեաց պսակա-դիր » ոտանաւորը :

ԱՒԱՐԱՅՐԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ

451 թուականին, Յունիս ամսոյն ըս-կիզբը :

Հայակոյտ բանակը չորս գունդի կամ թեւի բաժնուած, երեքն երկայնատարած շարուած են Աւարայրի դաշտին մէջ Տղմուտայ եզերքը, վասնզի դիմացը թըշնամին այլ նոյնպէս տարածուած է: Իսկ մէկայլն երեքին ետեւէն մէջտեղուանքը կեցած է, իբր վերջապահ և օգնական վըտանգելոց : Հայ բանակին առաջին եւ աջ թեւն Տղմուտայ գետոյն այլ առաջակողմըն է, ուստի կու վարէ ալիքը դարվար յարեւելս յԵրասխ:

Այս առաջին մասին թեւապետն է հաւատարիմ Հայոց ներքին հազարապետն, աշխարհատեսուչն, որ Մալխազ կ'ըսուի, եւ է իշխանն Խորխոռունեաց Խորէն, կարգեալ փոխանակ ուրացող իշխանին Գագիշոյ, Հայկայ որդւոյն անունը եւ քաջութիւնը երեք հազար տարիէ վերջ այլ փայլեցնող: Իրեն օգնական գնդապետքն են, բաց յայլոց պայազատաց հին նախարարաց, Աբսէն Ընծային եւ Ներսէհ Քաջբերունի: Ասիկա Վանայ ծովուն հիւսիսային կողմէն եկած է, առաջինն որ «արդար» կոչմամբ կու գովուի ի պատմչէն, թէեւ ամէն ցեղէ աւելի քիչ նահատակակից ընկեր ունեցաւ այս պատերազմիս մէջ, բայց զօրահանդէսին ատեն այս բանակիս մէջ գտնուող ամէն իշխանացմէ աւելի եւ անհամեմատ աւելի զօրք կուտար, չորս հազար հոգի՝ որ (եթէ սխալ չէ թիւն) կու նշանակէ կամ բազմաթիւ կամ պատերազմող ու սահմանապահ տոհմ մը, որու պատմութիւնն եւ տեղն անգամ մեզ յայտնի չէ, բայց թերեւս Վասպուրականի Ընձայից կամ Անձահից գաւառն ըլլայ, որ յետոյ յանուն գլխաւոր բերդաւանին՝ Կոտոր ըսուեցաւ, (հիմա Բիւդիւր, ի սահմանի պարսկական Հայոց):

Միջին թեւոյն ընդհանուր հրամանատարն է Վահան Արծրունի, որ յետ սպարապետին (Վարդանայ) առաջին նախապատիւ իշխանն է, եւ ըստ կարգի ազնուութեան՝ բարձրագոյն է քան զնա այլ, (վասնզի հին Ասորեստանի տիեզերակալ թագաւորներու ցեղէն է), ըստ արդեանց այլ արժանապէս առաջին ճանչցիր զնա, թէեւ նախ յիշած պատմչաց մէջ (Եղիշէ եւ Ղազար) չգտնես անոր յիշատակները, զոր անզգամ եւ խորթ ձեռք մը (Բարծումա Ասորին) վերուց ջնջեց դեղեցկագիր պատմութենէն : Վահանայ ընկեր գնդապետք են Միրշապուհ Մարդպետն կամ իշխանն Մարդպետութեան, որոյ կալուածէն էին հին ատեն Նախիջեւան գաւառին սահմանները, եւ պաշտօնն էր Հայոց թագուհւոյն եւ արքունի գանձուց հազարապետութիւնն, որ եւ գունդ մը արքունի զօրաց ունէր իր ձեռքին տակ : Ասոր հետ է եւ Արտակ նախարարն Մոկաց, որ թէեւ կոշտ ու խոշոր երկրի եւ բնակչաց տէր էր, այլ ինքն շատ կիրթ եւ ազնիւ մարդ, եւ ըստ վկայութեան ժամանակակից պատմչին՝ մտացի, համեստ, քաջ եւ երանելի, եւ Վարդան ըսպարապետին յատուկ սիրելի ու սրտակից մտերիմն, թէ ազնիւ եւ մտացի բարուցն համար, եւ թէ հին ծանօթութեանն եւ երախտեացն : (Վասնզի յետ մահուան Ս. Սահակայ երբ պարսիկ մարզպանք եկան ի Հայս՝ մեր աշխարհին կարգերը վեր վար ընելու, Վարդան թողլով իր իշխանութիւնը եւ երկիրը՝ քաշուեցաւ յաշխարհն Մոկաց, յերկիր Արտակայ, ամուր բերդ մը, եւ մեծ սէր դտաւ այս իշխանէս, այնպէս որ երբ յետ ժամանակաց՝ Հայոց նախարարք տագնապած էին Պարսից թագաւորին դուռը, իրենց բերան առին զԱրտակ, որ համոզէ զՎարդան իրենց հետ միաբանելու ի խորհուրդ ուրացութեան): Հիմա Վարդան բանակին միջոցը դրաւ զԱրտակ: Այս երեք մեծ իշխանաց հետ կային ուրիշ մեծամեծ նախարարաց պայազատք եւ թագաւորական զօրաց գլխաւորներ :

Բանակին ձախ թեւոցն զօրավարքն էին Փափագ Առաւեղեան, (թէ ինքն եւ թէ իր ցեղն շատ ծանօթ չեն մեր պատմութեան մէջ, եւ բնակութիւննին ո՞ւր տեղ ըլլալն այլ յայտնի չէ, թէեւ կ'երեւի մեզ Այրարատայ կողմերն ըլլալ), Թաթուլ Վանանդեցի, Բասենոյ ընդարձակ դաշտերուն իշխեցողն, եւ ասոնց ընկեր Տաճատ Գնդունի «զարմանալի» մականուանեալ, գլխապետ շատ հեռու եւ օտարասկիզբն տոհմի մը, Քանանացւոց՝ Քամայ ցեղէն, որք ըստ պատմութեան՝ հալածեալք ի Յեսուայ եւ յԻսրայելացւոց՝ անցան Ափրիկէ, եւ մէջերնէն մէկն Քանանիդաս անուամբ եկաւ ի Հայս, եւ ցեղն ըսուեցաւ Գնթունիք կամ Քնդունիք: Այս ձախ թեւին դիմաց՝ Պարսից աջ թեւը կեցած էր մեծ պատրաստութեամբ եւ բազմութեամբ, անոր համար սպարապետն Վարդան ընդհանուր տեսչութենէն զատ մասնաւորապէս այս թեւին առաջնորդել կամ օգնել յանձն առաւ :

Բանակին երեք թեւերուն ետեւ չորրորդ օգնական կամ վերջապահ դրաւ քաջ եւ հաւատարիմ խումբ մը, գնդապետ կարգելով իւր հարազատ եղբայրը Համազասպեան եւ իւր սրտակից եւ նիզակակից բարեկամն ու սիրելին Արշաւիր Արշարունի, որու կալուածն էր Այրարատայ հին Երասխաձոր գաւառը: Այս երկու հաւատարմաց եւ քաջաց հետ՝ չորրորդ գնդին կ'առաջնորդէր նոյնիսկ բոլոր բանակին առաջնորդն եւ սպարապետն, ինքն Մամիկոնէից տէրն, Մեծ, Քաջ եւ Սուրբ Կարմիրն Վարդան :

Պատերազմին ատեն աւելի ձախ թեւոյն քով գտնուեցաւ Վարդան: Իսկ հիմա՝ գրեթէ ամէն տեղ, ամէն գնդի քով, ամէն մէկուն պատրաստութիւնը քննելու: Ամէն կողմ կարծես կու լսուի նոր խօսած ատենաբանութիւնն. « Ի բազում պատերազմունս մտեալ է իմ, եւ ձեր՝ ընդ իս»:

Ամէն բան կարգաւորելէն ետեւ, կու դառնայ Վարդան ուրիշ եւ աննման գնդի մը մէջ, որ առաջիններէն ոչ շատ հեռու ժողովեր էր վրանի տակ, եւ էր Հայոց եկեղեցւոյ ուխտն: Հոն էին կաթողիկոսն Յովսէփ, որ աշխարհին քաղաքական շփոթից համար դեռ հանդիսապէս չէր օծուած, եւ հոգելից եւ հրաշալից երէցն Ղեւոնդ, որ բոլոր ուխտապահ Հայոց հայր եւ բանակին երկրորդ սպարապետ մ'էր: Զօրականք, այդ երկու հոգեշունչ մարդկանց ատենաբանութենէն վառուած, յաղթութենէ վեր բանի կու պատրաստուին, մարտիրոսութեան, պսակուելու յերկինս : Եւ պահ մը զինուց պատրաստութիւնը դադրեցնելով՝ հոգւոյ պատրաստութիւնը կու սկսին: Մէջերնէն երիտասարդք ոմանք, այն ատենուան թոյլ տրուած սովորութեամբ դեռ երախայ ըլլալով, կու փութան ի սուրբ աւազան մկրտութեան, կանչելով. «Այս գիշեր ջրով, վաղը առտու արեամբ»: Շաւարշանի դաշտաց մէջ լճակ մը կու նըշանուի Սպիտակ լիճ (աք – կէօլ) անուամբ: Կու սիրեմ կարծել թէ այս լճակիս մէջ մկրտուած ըլլան այն եռանդուն երիտասարդք, որք գիշերը նորակնքոց ճերմակ պատմուճանը հագան, առտուն՝ քաջաց փայլուն զրահը, իրիկունը՝ նահատակաց կարմիր ծիրանին :

Հասարակ գիշերն անցեր է, դիւցազնական եւ քաջասրբեան օրը ծներ է: Դեռ չլուսցած՝ կու փութան քահանայքն գիշերային եկեղեցական պաշտօնը աւարտելու, աստուածային դերագոյն նահատակութեան հանդէսը կատարելու, — սուրբ պատարագը: Թերեւս Լուսաւորչի եւ Տրդատայ օրէն ի վեր այսպիսի վեհ, վսեմ, սխրալի, սրբալի հանդէս մը կատարուած չէր, — պատերազմական փողերէն առաջ լսուեցաւ եկեղեցւոյ կոչնակն, սուրբ հօտապետաց քաղցրիկ Խաղաղութեան ձայները: Եւ երբ խաղաղարարն ամենայն աշխարհի անոնց ձեռքով սուրբ հացի կերպարանօք ծածկեալ՝ բարձրացաւ ի հաճութիւն Հօր եւ ի հաշտութիւն մարդկան, վաթսուն հազար կարիճ հաւատացեալք անձամբ եւ զինուք խոնարհեցան, երկրպագեցին, հաղորդուեցան սուրբ խորհրդոցն, մարմնոյ եւ արեան Քրիստոսի Աստուծոյ, եւ դրսի զրահներէն զօրաւոր զրահ մը հագան հոգւով, եւ կանգնելով կանչեցին .

— Հաւասարեսցէ մահս մեր ընդ մահու արդարոցն ...:

Ապա փութացան իւրաքանչիւր իւր գնդին, ուժերնին կազդուրելու քիչ մը կերակրով, յառաջ քան զարեւուն երեւալը: Ոմանք վրանաց դրան քով կամ զինուց կռթնած, աչուընին համաստեղութեանց, լռիկ մռիկ երկնից եւ երկրի հետ խօսելով մտքերնէն, յանկարծ ձիերուն դափրը կամ խրխինջը լսելով՝ կու դառնան այն կողմը, ու սրտերնէն ինչե՛ր կ'անցնի: Կու թօթվեն վարսագեղ գլուխնին, հայկական մեծ ու պայծառ աչքերն կու թաւալին լայնալիճ յօնքերու ներքեւ, ազեղնաձիգ մատներով խարտեաշ պերեւեշտնին շտկռտելով՝ կու նային կ'երթան մութն ի լոյս, հովտէ հովիտ, լեռն լեռ՝ ինչուան այն տեղն, այն շէնքը, ուր բնիկ հայրենի տնակն է, ուր թողուցին իրենց սիրելիները ... ո՛հ, ո՛րքան հեռու իրենցմէ, եւ արդեօք ո՛րքան աւելի պիտի հեռանան քանի մը ժամէ վերջ Արդեօք վաղը այս դեռ երկրի՞ս վրայ թէ յերկնից ի վայր պիտի նային անոնց զոր սուրբ սէրն չի կրնար բաժնել ոչ յերկրի եւ ոչ յերկինս :

Երկնցի՛ր քիչ մ'այլ, ո՛վ վերջին ժամ գիշերոյ, եւ թող մեր սիրասուն, սրբասուն, քաջասուն հայ երիտասարդաց այսպիսի մտածութեամբք սպասել ռազմայարդար փողերու ձայնին :

Առաւօտուն պատերազմ :

Հ. Ղ. ԱԼԻՇԱ

(Մնացեալը Կիրակիի թիւով)

ՌԱԶՄԱԴԱՇՏԻՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

« ... Ահա գեղեցիկ ընդարձակ բարձրահովիտ մ'այլ, որ ասկէ երեք հազար տարի առաջ ընտրուած էր իբրեւ դերագոյն եւ հաճոյագոյն հովասուն տեղի Հայկազն նահապետաց, անոնց զօրաց եւ ազատաց, ուր էին հովոց գետինք թագաւորացն Հայոց, ըստ բանից հին ազգային պատմչի, որոյ արեւմտեան հիւսիսային կողմէն՝ Արարատեան Մասեաց բարձրաբերձ դարերն դուրանալով դաշտանան արեւելքէն դեռն Երասխ դարավազ կու պատի, հարաւային կողմէն՝ ոչ շատ բարձր լերանց շարք կ'անջրպետեն զայն ի Կոգայովտէ եւ ի պարատափէն Վանայ Այս սահմանագրեալ դաշտահովիտս իրեք – չորս հազար ոտք բարձր յերեսաց ծովու ցածագոյն Երասխայ դաշտին մէջ բնակող Հայկազն նահապետաց ամարանոց եղաւ Քրիստոսէ 13 դար առաջ, երբ զբօսասէրն եւ միշտ զուարթն Շաւարշ (որպէս ստուգաբանէ Գր. Մագիստրոս) շինեց հոն քաղաքաւան մը, ի բնակութիւն ամառուան, եւ իր անուամբն կոչեց Շաւարշաւան կամ Շաւարշան, մինչեւ Քրիստոսի Բ. դարուն սկիզբը այրաքաջ Սմբատ սպարապետ Բ. Արտաշիսի Արշակունւոյ՝ Ալանաց Արդող կամ Արտաղ գաւառէն պատերազմի գերիներ բերելով հրամանաւ իր սանիկ թագաւորին հոն բնակեցուց, եւ անոնց հայրենի գաւառին անուամբ՝ Շաւարշանն ալ ըսուեցաւ Արտազ կամ Արտազական գաւառ, իսկ հիմա իր անուանի եւ զարմանալի քարաբերդ քաղաքին անուամբ կ'ըսուի Մակու

Այս բնութեան եւ արուեստի ընտրած եւ հրաշակերտ տեղս սրբազան եւ հին զորութիւն մ'այլ պատուեր է, սիրեր եւ սրբեր, — կրօնքն Հայաստանեայց եկեղեցւոյ խորագոյն խորհրդոց եւ հրաշափառագոյն հանդիսից տեղ ըրեր է Շա-

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Այս մութ պատերազմը, որ Հայոց պատմագիրքին մէջ լուսանցագրական դրուագի մը ձեւն ունի՝ արձագանգը ուշացած կամ մէկ – երկու մատենագրի պարունակին մէջ ամփոփուած ըլլալով նախապէս, փորձաքար դարձած է պատմագրական ստուգութեանց հեղինակներու համար: Այսպէս, շատ «աղետաբեր» այս պատերազմին պատասխանատուներուն մասին բացուած վիճաբանութիւնները դադրած չեն տակաւին :

Վարդանանց պատերազմը ծագում առած է արտաքին եւ ներքին պատճառներէ :

Յստակ են արտաքին պատճառները ·

Սասանեան պետութիւնը , որ սկզբնաբար որոշ հանդուրժողութիւն ցոյց տուած էր հանդէպ քրիստոնէութեան, (մեծ էր քրիստոնեաներուն թիւը Պարսկաստանի մէջ, ուր կ'ապաստանէին քրիստոնէութեան մեծագոյն եւ տաղանդաւոր տեսաբանները՝ երբ զոհ կ'երթային էնթրիկներու), իր քաղաքականութիւնը փոխեց՝ երբ Արեւմուտք պետական կրօնք հռչակեց քրիստոնէութիւնը, այն տրամաբանութեամբ թէ Հայերը, այնուհետեւ, կրօնակից դառնալով Արեւմուտքի՝ պիտի հակին Բիւզանդիոնի կողմը եւ ոչ թէ Տիզբոնի :

Հակառակ քաղաքական բախումներուն, որոնք տեղի ունեցած են ընդմէջ Հայոց եւ պարթեւական կամ սասանեան զէնքերուն, ամբողջովին սպառած չէր համակրանքը Արեւելքի մէջ, հանդէպ Հայոց, շնորհիւ լեզուական եւ աշխարհագրական կապերու, նոյնիսկ բարքերու:

Բայց Հռոմի մէջ արձակուած ռումբը, որ քրիստոնէութիւնը կը հռչակէր պետական կրօնք (շա՛տ հետաքրքրական է այս պատմական աքթին վերլուծումը, որու անդրադարձած եմ յաճախ՝ յօդուածներուս մէջ), կը սարսէր Սասանեան քաղաքականութիւնը :

Սասանեան քաղաքականութեան նպատակն էր այնուհետեւ ոչ թէ ապաստան տալ քրիստոնեաներուն, այլ հալածել զանոնք՝ իբրեւ գաղափարական դաշնակիցներ Արեւմուտքի, դերազանցելով կամ ոչ հակաքրիստոնէական հալածանքները, որոնց կազմակերպութեամբ պատմութեան մէջ անցան Արեւմուտքի գահակալները՝ խատուտիկ անուններով :

Սասանեան քաղաքականութեան նպատակն եղաւ, ուրեմն, խզել հայեւբիւզանդական կրօնական կապերը՝ պահպանելու համար առաջաւոր Ասիոյ ուժերու հաւասարակշռութիւնը :

Այսքան պարզ չեն ներքին պատճառները ·—

Իւրացնելով հայկական քրմապետուտութեան աւանդութիւնները՝ «պետութեան մէջ պետութիւն» չափանիշով, հիմնուած՝ «աւատական իրաւունք» տարազին վրայ, Եկեղեցին արագօրէն դարձաւ երկրին մեծագոյն կալուածատէրը ի վնաս կարգ մը նախարարութեանց, որոնց շահերը կը բխէին ոչ թէ կրօնքին յաւակնութիւններէն, այլ քաղաքական հաշիւներէ: Ամէն նախարարութիւն, կալուածատիրական եւ ճորտատիրական հարստութեան աճումով՝ երբ կը հետապընդէր դէպի գերնախարարութիւն կամ պարզապէս թագաւորական գահ, կը տեսնէր խոչընդոտը զոր կը ստեղծէր Եկեղեցին իր «երկրային» իշխանութեամբ:

Մատենագրական վկայութիւններ տալէ աւելի, այս սիւնակներուն իսկ պահանջով, կը նախընտրեմ խօսքը տալ Միքայէլ փաշա Փորթուգալի, որ կազմած է նախարարական տուներու քաղաքական դաշնակցութեանց ոստայնին պատկերը ·

Հայ նախարարութեանց խճանկարին մէջ՝ Փորթուգալ փաշա երեւան կը հանդիսի մը, որ երկուքի կը բաժնէ ամբողջ պատկերը :

Մամիկոնեան տունը, կ'ըսէ, կը վայելէր ամէն ապահովութիւն եւ պաշտպանութիւն, զորս կուտային «դրացի (օտար) ազգաց բդեաշխք եւ քրիստոնէութեան եւ Հայութեան սիրող տանուտեարք» շնորհիւ խնամութեան, ազգականութեան եւ բարեկամութեան կապերուն: Ուրեմն, Մամիկոնեանները հիւսէին իրենց ոստայնը : Եկեղեցին եւս բնական դաշնակից դարձած էր Մամիկոնեանց: Ու « Վարդան եկեղեցական պատուարն ու գործիքն էր »:

Սիւնեաց տունը եւս ունէր իր «հզօր նիզակակիցները, բայց սոքա այնքան ան կեղծ եւ հաստատուն կապերով չէ կապուած Վասակի, որքան հակառակորդ նախարարք ընդ Վարդանայ: Սպարապետին (Վարդանի) դէմ ունեցած նախանձուն եւ ատելութեա՛նը համար միայն Բագրատունին Տիրոց բարեկամացեր Վասակայ հետ, եւ եթէ Վարդանայ փաշաքը նուազէր, հաւանական էր որ այդ ատելութիւնդ Սիւնեաց իշխանին դառնար: Արծրունեաց մէկ կարեւոր մասը իրեն հետ էր, եւ թէպէտ սոքա լայնատարած գաւառաց կ'իշխէին ու ազդեցութիւն ունէին ի հարաւոյ Հայ

ՈՐՈՆ ԻՐ ՆՄԱՆՆԵՐԸ

Հ. Ա. Ղազարյանի անվան գրադարանի տնօրեն Ա. Ա. Ղազարյանը ասում է.

— Գրադարանի ընթերցողների մեծ մասը կազմում են դպրոցականները։ Նրանք ամեն տարի գալիս են գրադարան, ընտրում են իրենց սիրելի գրքերը, կարդում են դրանք, ապա վերադարձնում։ Ամեն տարի մենք նոր գրքեր ենք ստանում, որոնք ուղարկվում են մեր գրադարանի հասցեով։ Ամեն տարի մենք ստանում ենք 417 վերնագրի և ընդհանուր 388 տարբերակի գրքեր։ Ընթերցողների մեծ մասը նախընտրում է գեղարվեստական գրականությունը։ Ամենից շատ սիրում են Ալեքսանդր Դումայի, Ալեքսանդր Դյումայի, Վալտեր Սքոթի, Ֆենիմոր Կուպերի, Ժյուլ Վեռնի, Ջեք Լոնդոնի, Ջեկ Լոնդոնի, Ռոբերտ Ստիվենսոնի, Ռոբերտ Ստիվենսոնի, Ռոբերտ Ստիվենս

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Կիպրոսի նախագահը Գեներալ Մակարիոս – րիոս ընդունեցաւ միջազգային ուժի մը միջամտութիւնը սկզբունքով եւ բաւական վերապահութիւններով։ Լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, Արքեպիսկոպոսին տուած պատասխանը այնքան չփոթ է որ օրեր պէտք են հասկնալու համար թէ ի՞նչ է Մակարիոս Արքեպիսկոպոսը։ Ամէն պարագայի մէջ, բայց դուռ մըն է նոր խօսակցութեանց համար։ Կ'լսուի թէ Մակարիոս Արքեպիսկոպոս համաձայնած է նայն պայմանով որ հարցը նախ դրուի Ապահովութեան խորհուրդին եւ անոր համաձայնութիւնն ալ առնուի։ Հաւանական է Թուրքիա մերժէ նման միջամտութիւնը։

Քոնկոյի ջարդերը կը շարունակուին, օրէ օր աւելի մեծ ծաւալ ստանալով։ Ֆրանսական պատկերասփիւռի չորս լրագրողներ որոնք ղրկուած էին Քոնկօ «Ս Սինակ, Առաջնի Վրայ» յայտագրերին համար, ձերբակալուած են եւ Լէոփոլդվիլի Ֆրանսական հիւպատոսը դիմում – նները կը կրկնապատկէ ազատ արձակել տալու համար։

Հոլանտացի Իռէն Իշխանուհիի հարցը կը բարդանայ եւ երկրին ամբողջ մամուլը աւով կը զբաղի։ Լսուեցաւ թէ Իռէն Իշխանուհի մերժած է Հոլանտա վերադառնալ հակառակ ծնողքին փափաքին եւ ուր ըլլալը յայտնի չէ։ Թագուհին ճառ մը խօսեցաւ ձայնասփիւռէն եւ ըսաւ թէ իրենց աղջիկը հեռաձայնով յայտնած է թէ նշանտուքը տեղի պիտի չունենայ։ Այս ձեւով նոյն ատեն կը հաղորդուէր ժողովուրդին թէ նշանտուքի հարց կար, բայց պիտի չկատարուի։ Թիւլիանա թագուհին կոչ ըրաւ ժողովուրդին որ հասկացողութիւն ցոյց տըրուի իրենց աղջկան հանդէպ, այս պայմաններու մէջ։

Շոի էն Լայճ վերջացնելով իր ափրիկեան ճամբորդութիւնը յայտարարեց թէ «մէկ Չինաստան կայ եւ ոչ՝ երկու» աւելցնելով թէ այն օրը երբ իրենց ներկայացուցիչը Փարիզ հասնի, ուրիշ մարդ չի կրնար յաւակնութիւն ունենալ Չինացիք ներկայացնելու։ Միւս կողմէ Ազգ. Չինաստանը պաշտօնապէս հաղորդեց Ֆրանսական կառավարութեան թէ դես – պանատան չէնքը փոխանցած են Իւնէս – քոյի։ Այս ձեւով Ֆրանսա չի կրնար զբաղել չէնքը։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վիէնի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է ընկերուհի Թուրֆանտա Այանեանի ամուսնութեան առթիւ 180 ֆրանք։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պոռտոյի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ առացաւ իր ղրկած – ին համար հետեւեալ նուէրները։—

Վ. Վարդանեան 50 ֆրանք, Հ. Աբրահամեան քսան, Կ. Սարգիսեան 10 ֆր.։

Տիկին Եղնար Վարդանեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, ղպրոցին համար Կ. Վարդանեան երեսուն ֆր., Յ. Դաւիթեան քսան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Սուքիասեան քսան, Տէր եւ Տիկին Կարապետեան, Ա. Մարզարեան, Գ. Համբարձեան, Մ. Յակոբեան, Կ Համբարձեան, Ս. Գասպարեան, Յ. Մարկոյեան, Տիկին Ռսթիկեան, Պ. Քէնթէրեան 10ական։

Տէր եւ Տիկին Կարապետեան ողբ. Զ. Քէնթէրեանի մահուան յիշատակին 10, Պոռտոյի Նոր Սերունդին։ Նոյն անձերը Այրի Տիկին Եղնար Վարդանեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի քսան ֆր. կը նուիրեն Փարիզի Ծերանոցին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի, Վարդանանց ճակատա – մարտի տօնի առիթով պիտի մատուցուի պատարագ ժամը 10ին եւ հոգեհանդիստ, ի ժամ պատարագի պիտի կատարուի Հայրապետական մաղթանք, Ամենայն Հայոց Հայրապետ Վազգէն Ա.ի անուա – նակոչութեան տօնին առթիւ։ Յաւարտ պատարագի ղպրոց դասի կողմէ պիտի երգուի աւուր պատշաճի երգեր։ Կը հրաւիրուի Մարսէյլի հայութիւնը ի – բենց ներկայութեամբ յարդելու մեր խընկելի նահատակներու յիշատակը։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Հեղինէ Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Հրայր Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Վիգէն Թորոսեան, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, կիրակի ԱՌԱՒՕՏ (16 ՓԵՏՐՈՒԱՐ) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

(Այս հոգեհանգիստը որ պիտի կատարուէր այս կիրակի, յետաձգուած է կամքէ անկախ պատճառներով)։

×

Ֆ. Կ. Խաչի Պուլ. Օտտոյի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի առաւօտ, հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի Պուլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցին մէջ իրենցմէ յաւէտ բաժնուած ընկերուհիներու յիշատակին։ Ընկերուհի Քրիսթինեան, Տուտու – Թօպուլեան, Ելիսաբէթ Հայրապետեան, Զապէլ Մու – րատեան, Թամամ Սահակեան, Եղսաբէթ Յարութիւնեան, Մարիամ Միքայէլեան, Ովսաննա Ստեփանեան, Մարիամ Սի – մոնեան, Ծաղիկ Ղարիպեան, Կիւլիստան Աւագեան, Սառա Անտրեան, սանուհի – ները՝ Երանուհի եւ Ագնիւ Հայրապետ – եան քոյրեր, նաեւ Լուսընթակ Մանուէլեանի։ Կը հրաւիրուին յիշատակը յար – գողները։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Վիրոֆլէյէն Տէր եւ Տիկին Խորէն Քոչեան, ողբացեալ Մկրտիչ Մատոսեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի երեսուն ֆր. կը նուիրեն Փարիզի Մշակոյթի Տան։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Քոչեան, Այտընեան, Տեփանեան, Կէօչկարեան, Ղազարոսեան եւ Նազիկեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, նամակով եւ հեռաձիրով, ծաղկեպսակով եւ կամ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններով յաւակցութիւն յայտնեցին իրենց քրոջ, մօրաքրոջ, քեռկինին, խնամիին եւ ազգականին Այրի Տիկին Տիրուհի Համբարեանի (ծնեալ Քոչեան) մահուան առթիւ։

ՏԷՍԻՆ

Վարդանանցի տօնը կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ, հանդիսաւոր պատարագ եւ մասնաւոր հոգեհանդիստ, Վարդանց եւ 1036 նահատակաց յիշատակին։ Մասնակցութեամբ տեղւոյս երգչախումբին։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ

Տէր եւ Տիկին Թադուհի Մալաքեան (Ռոմանէն) եկեղեց. պայծառութեան համար երկու հարիւր ֆրանք։ Տէր եւ Տիկին Նահապետ Նահապետեան եկեղ. լուսաւորութեան համար 200, Պ. Քէլէկեան՝ (Տիկին Փերուզ Ճնկըտրեանի մահուան տարելիցին առթիւ) կը նուիրէ Լիոնի եկեղեց. աղքատախնամին եւ հիւանդապնոցի աղքատներու համար 50ական ֆր., Պ. Ա. Դանիէլեան (եկեղեցին) քսան, Տէր եւ Տիկին Կիրակոս Փափազեան 10։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ – պարահանդէսին առթիւ կը նուիրեն.– Պ. Կ. Ճնկըտրեան 250 ֆրանք, Պ. Նահապետեան երկու հարիւր, Տէր եւ Տիկին Սէյահի եւ Տէր եւ Տիկին Յ. Տաշեան 150ական, Տիկին Մեսրոպեան եւ Պ. Պալապանեան հարիւրական։

Ադապէեան ընտանիք, Տոքթ. Օտաշեան, Տոքթ. Ալեանաքեան, Պ. Տէր-Գէորգեան, Տէր եւ Տիկին Տօղրամաճեան, Պ. Շապանեան, Տիկին Օհանեան, Պ. Իգնայեան, Պ. Վ. Ճէվահիրճեան, Տիկին Ալանեան, Պ. Պահատուրեան 50ական։ Իչքալացեան ընտանիք 40, Օր. Օ. Ճէվահիրճեան, Տիկին Լ. Նշանեան, Պ. Ա. Մարկոսեան, Պ. Օ. Օհանեան եւ Պ. Մ. Միքայէլեան երեսունական, Պ. Խաչիկեփ (Անվերս) եւ Տէր եւ Տիկին Քիւթիւեան 25ական, Պ. Պետրոսեան եւ Պ. Ղազարոսեան քսանական Ֆրանք։

ՅՈՒՇԻ ԵՒ ՅԱՐԳԱՆՔԻ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. հիմնադիր անդամներէն

ՍԻՄՈՆ ՋԱԻԱՐԵԱՆԻ

մահուան 50րդ տարելիցին առթիւ

կիրակի, 9 Փետրուար, կէսօրէն վերջ ժամը 3ին *Իվ Թուտիկ* սրահին մէջ

21-23, Rue Yves Toudic — Métro : Lancry et République

Կը նախագահէ **ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ**

Կը խօսին.— **ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ**

եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը։

Օրուան պատշաճ դեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին.— Տիկին Մեհեանեան (*երգ*), ընկեր Ե. Գրիգորեան (*արտասանութիւն*), *Հայկ. եւ եւրոպական երաժշտութիւն.*— Դաշնակով կ'ընկերանայ.— Օր. Ս. Մարգարեան։

Jacques Castagnier (flûte), Elisabeth Fontan-Binoche (harpe), Premiers Prix du Conservatoire de Musique de Paris.

Մուտքը ազատ է

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒՅՑ

ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

9 Փետրուար, կիրակի, Բուն Բարեկենդան։ Ս. պատարագ ժամը 10ին։ Այս կիրակիէն սկսեալ խորանին վարագոյրը փակ կը մնայ։

13 Փետրուար, Հինգշաբթի, կէսօրէ ետք ժամը 4ին կը կատարուի Տեառնընդառաջի Նախատօնակ եւ Անդաստան։

14 Փետրուար, Ուրբաթ, Տեառնընդառաջ, Տօն է Քառասնօրեայ Գալստեանն Քրիստոսի ի Տաճարն։ Ս. պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին։

× Մեծ Պահոց ընթացքին ամէն Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 7ին կը կատարուի Հոգումի արարողութիւն եւ կը խօսուի աւուր պատշաճի քարոզ, բացի 13 Փետրուարի Հինգշաբթիէն։

× 16 Փետրուարէն սկսեալ Մեծ Պահոց բոլոր կիրակիներուն յետ պատարագի կը կատարուի Արեւագալի ժամերգութիւն։

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ Վարդանանց տօնին առթիւ, այս Հինգշաբթի առաւօտ ժամերգութիւն եւ պատարագ կը կատարուի։ Ներկայ կ'ըլլայ դպրոցին աշակերտութիւնը։

Պատարագի ընթացքին գոհաբանական աղօթք կը կատարուին վասն արեւշատութեան Ամենայն Հայոց Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին։

ԾԱԽՕՒ Է

Une machine, jauge 14, 1 m. 20, talon haut et bas, état neuf, moteur inclus.
Շատ նպաստաւոր գին

Une machine bobinoire, 12 broches, grosses bobines, en parfait état de marche, avec moteur.

Տեղի չգոյութեան պատճառաւ, շատ ցած գին

Տեսնելու եւ խօսելու համար դիմել ժամը 10էն 12 եւ 15էն 18
Mon TIMCO
38, Rue de Trévise — PARIS (9e)
Tél. : PRO. 93-25

L'ECLAIREUR SPORTS
13, ALLEES LEON GAMBETTA — MARSEILLE
Տնօրէն՝ Խ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ Tél. : 64-28-01
Spécialiste de Sports d'Hiver
Toutes les grandes Marques

SKIS
SKI-BOB
FIXATIONS
LUGES
ACCESSOIRES

CHAUSSURES
ANORACKS
FUSEAUX
APRES-SKIS
PULLS

ATELIER DE CARRAGE ET REPARATION
LOCATION — SKIS — CHAUSSURES — CANNES
GRANDS CHOIX — QUALITE — PRIX
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԻԱԿ ՀԱՑԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Լօխում հէվա թահին
Bongoût
USINE à SAINT-MENET (B.-du-R.)
DANS TOUTE ÉPICERIE SPÉCIALISÉE
★ GROS : Sté DES CONSERVES "BONGOUT", 40, LA CANEBIÈRE - MARSEILLE

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0·30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ
7
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
VENDREDI
7 FEVRIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9929

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9929

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՒԱՐԱՅՐԻ ՈԳԻՆ

Վարդանանց դիւցազնամարտը տեւեց մէկ օր, արեւածագէն մինչեւ մայրամուտ : Երկուստեք մեծ կորուստներ կրեցին հակառակորդ բանակները : Քաջ Վարդանի զինուորները Տղմուտ գետը անցնելով յարձակողական կռիւ մղեցին, ստիպելով Պարսիկները նահանջել :

Ճակատամարտի ամէնէն տաք պահուն նահատակուեցաւ սպարապետը : Նոյնպէս ռազմադաշտին վրայ ինկան իր զինակից նախարարներէն շատեր : Հայ զինուորները մնացին առանց հրամանատարի : Կռիւը վերջացաւ անորոշ վիճակի մէջ : Ո՛չ պարտեալ կար, ո՛չ յաղթող :

Յազկերտ Բ. լսելով Վարդան Մամիկոնեանի մահը, մեծապէս տխրեցաւ : Հայոց սպարապետը Պարսից թշնամիներուն դէմ մղուած պատերազմներուն մէջ իր քաջագործութիւններով մեծ համբաւ շահած էր :

Աւարայրէն վերջ Յազկերտ համոզուեցաւ, որ բռնի ուժով կարելի չէր մազդէական կրօնքը պարտադրել Հայերուն : Հայաստանի պարսիկ մարզպանը թուլցուց կրօնական հալածանքը : Մոգերը վերադարձան Պարսկաստան :

Սակայն տիրապետող իշխանութեան դէմ դիմադրութիւնը շարունակուեցաւ զանազան շրջաններու մէջ, մասնաւորաբար Արցախի (Ղարաբաղ) կողմերը :

Վարդան Մամիկոնեանի եղբօրորդին՝ Վահան Մամիկոնեան շարունակեց իր անմահանուն հօրեղբօր հայրենասիրական գործը, աւելի քան երեսուն տարի :

Յազկերտ Բ. մեռած էր եւ իրեն յաջորդած Պերոզ թագաւորը : Այս վերջինն ալ սպաննուեցաւ Ֆուշաններու դէմ մղուած պատերազմի ընթացքին :

Պարսից գահը բազմեցաւ Վաղարշ, որ աւելի հաշտարար դիրք մը բռնեց Հայաստանի հանդէպ :

Անկարող զսպելու Հայոց դիմադրական, ապստամբական շարժումները, պարտաւորուեցաւ հաշտութիւն կնքել Վահան Մամիկոնեանի հետ :

484ին Նուարսակի մէջ (Խոյի մօտ) ստորագրուեցաւ դաշնագիր մը Վաղարշ թագաւորի եւ Վահան Մամիկոնեանի միջեւ : Հայերը ապահովեցին մեծ առաւելութիւններ : Քրիստոնէական կրօնքը ազատ հռչակուեցաւ ամբողջ Հայաստանի մէջ : Վերջ դտան հալածանքները : Վահան Մամիկոնեան նշանակուեցաւ մարզպան եւ այդ պաշտօնին վրայ մնաց մինչեւ մահը :

Վարդանանց ոգին վերապրեցաւ Աւարայրէն վերջ : Ու կ՝ապրի մինչեւ այսօր :

Քրիստոնէական կրօնքի պաշտպանութիւնը ձեւական կողմն էր Վարդանանց ապըստամբութեան : Խորքին մէջ անիկա ազատութեան եւ անկախութեան պատերազմ մըն էր՝ ուղղուած օտար բռնակալութեան դէմ :

«Մենք չենք ուզեր ազատ կամքի բռնութիւն», ըսին Վարդան ու իր ընկերները, որոնք քրիստոնեայ ըլլալէ առաջ Հայ էին : Կրօնքի ազատութենէն առաջ հայրենիքի անկախութիւնն էր զիրենք մտահոգողը :

Վարդանայից ոգին էր, որ 3 քառորդ դար առաջ ստեղծեց մեր յեղափոխական կուսակցութիւնները :

Այդ ոգին է, որ այսօր կը փոթորկէ հայրենասէր Հայերը ի սփիւռս աշխարհի :

Ցորչափ վառ ու կենդանի կը մնայ Աւարայրի ոգին, ցորչափ անխախտ կը մընան հաւատքն ու յոյսը մեր մէջ, ապագան կրնանք դիմաւորել լաւատեսութեամբ եւ վստահութեամբ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ՄԱՍՆԱԿՑԻԼ

Մինչ Գերմանիա չուզելով ընդունած էր իր մասնակցութիւնը բերել 10·000 հոգիէ կազմուած ոստիկանական ուժին զոր Անգլիա եւ Ամերիկա կ՝ուզեն Կիպրոս զրկել, Ֆրանսա բոլորովին մերժեց իր մասնակցութիւնը բերել այդ ուժին տրուած ըլլալով որ «իրեն չի վերաբերիր խառնուիլ գործողութեան մը որ հիմնուած է Ցիւրիխի դաշնագրին վրայ, որուն չէ մասնակցած եւ որ չի կարծեր թէ կրնայ յաւիտենապէս տեւել : Ուրեմն, կը շեշտէ տեղեկատուութեան նախարարը, հարցերը կրնային տարբեր ըլլալ եթէ նախատեսուած գործողութիւնը պատրաստուած չըլլար Ցիւրիխի կանոնագրին հիման վրայ եւ եթէ հարցը վերաբերէր դիմումի մը ուղղուած գլխաւոր շահակիցներուն կողմէ, այսինքն՝ Յոյն, Թուրք եւ Կիպրացի, ինչոր պարագան չէ »:

Անդին, կղզիին մէջ մթնոլորտը լարուած է Յոյներուն եւ Թուրքերուն միջեւ : Ամերիկացիք որոշեցին հեռացնել իրենց հպատակները : Ամերիկեան դեսպանատան դէմ եղած յարձակումէն ետք, Գերպ. Մակարիոս խօսակցութիւն մը ունեցած է ամերիկեան դեսպանին հետ եւ ցաւ յայտնած եղածին համար : Նախագահ Մակարիոս զեկոյց մըն ալ հրատարակած է որու մէջ կը յայտնէ «այս յարձակումը վրդովեցուցիչ ոճիր մըն է : Զզուելի ոճրագործներ, այդ նողկալի արարքով ուզած են թունաւորել Կիպրոսի եւ Միացեալ Նահանգներու յարաբերութիւնները եւ անոնց վնասել : Այս անվայել յարձակումին հեղինակները միայն Ամերիկայի թշնամիները չեն այլեւ՝ կիպրացի ժողովուրդին : Դաւաճանեցին իրենց երկրին »:

Միւս կողմէ, ամերիկեան դեսպանը յայտարարեց «վատ արարք մըն է որ չի ցոլացներ կիպրական կառավարութեան դիրքը : Կը խորհիմ թէ այս արարքը յոյն – կիպրական խմբակին մէջ գոյութիւն ունեցող հակամերիկեան զգացումները կ՝արտայայտէ »:

Երկու համայնքներու մէջ ալ միջադէպերը կը շարունակուին : Կը կարծուի թէ երկու կողմերն ալ բաւական պատանդ բռնած են : Մակարիոս Արք. կոչ ըրաւ ժողովուրդին եւ առաջարկեց որ յոյն – թրքական կոմիտէներ կազմուին խառն գիւղերուն մէջ քննելու համար տարակարծութիւնները :

Կիպրոսի տագնապը պատճառ եղաւ նաեւ որ ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը՝ Ու. Թան կէս ձգէ իր ափրիկեան շրջապտոյտը եւ Նիւ Եորք վերադառնայ :

Աթէնքի մէջ, հազարաւոր ուսանողներ ցոյցեր կը կատարեն : Գլխաւոր նշանախօսքերն են «ՕԹԱՆԸ Կիպրոսի մէջ ԷՈՔԱՅԻ կուրծքերուն պիտի հանդիպի», «Անգլիացի եւ թո՛ւրք, դուրս Կիպրոսէն» եւն. եւն. :

Արտասանուած ճառերուն շեշտն ալ բուռն է : Ճառախօսները կը յարձակին կառավարութեան եւ քաղաքական կուսակցութեանց վրայ, զորս կը մեղադրեն իրենց տկարութեան համար : Կամաւորներ կ՝արձանագրուին երթալ Կիպրոս կռուելու համար :

×

Օտար մայրաքաղաքներու մէջ, Ֆրանսայի վերապահ դիրքը չէ զարմացուցած : Ուոշինկթընի լաւատեղեակ շրջանակները կը յայտնեն թէ Ֆրանսայի որոշումը անսպասելի չէր եւ որեւէ ձեւով չի փոխեր Ամերիկայի վճռականութիւնը : Գալով նախագահ Մակարիոսի պատասխանին, Ամերիկացիներուն համար ոչ դրական, ոչ ալ բացասական պատասխան մըն է անգլեւամերիկեան առաջարկին :

Լոնտոնի մէջ չեն ծածկեր թէ յուսախաբ են Ֆրանսական պատասխանէն : Իրենց կարծիքով, Կիպրոսի տագնապը ըսպառնալիք մըն է Ատլանտեան զինակցութեան միջերկրականեան թեւին եւ Անգլիացիք կը խորհէին թէ Ֆրանսա անտարբեր պիտի չմնար նման բնոյթ ունեցող սպառնալիքի մը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽԵՄԻՍԹԻԻ մարդասպանը մահուան դատապարտուեցաւ Ալժէի ժողովրդական ոճրային դատարանին կողմէ : Ծանօթ է որ Խեմիսթի, Ալժերիոյ արտաքին նախարարը սպաննուեցաւ Զենատիի կողմէ երբ դուրս կ՝ելլէր նախարարական խորհուրդէ մը : Իր փաստաբանները պնդեցին թէ խենթ է, բայց ամբաստանող փաստաբանը չընդունեցաւ այդ պարագան :

ՊՈՆԷՆ կը հաղորդեն թէ տը Կոլ — Լիւպքը հանդիպում մը տեղի պիտի ունենայ Մայիս 26ին, Մէսի մէջ :

ՇՈՒ ԷՆ ԼԱՅ տեսակցութիւն մը տուաւ Ֆրանս – Փրէս մամուլի գործակալութեան եւ յայտարարեց թէ յարաբերութիւնները վերահաստատելով Չինաստանի հետ, Ֆրանսա օրինակը տուաւ երկրի մը որ դիտէ իրականութիւնը դիտել դիմացէն եւ գործել անկախութեամբ :

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ մէջ սկսան հրատարակել Թրէթչօ Կոսթովի գործերը : Պուլկարիոյ նախկին փոխ – վարչապետը դատապարտուած եւ գնդակահարուած է 1949ին իր «Թիթիստ» ձգտումներուն համար : 1956էն ի վեր մասամբ վերագտած է իր վարկը եւ պաշտօնապէս հռչակուած «սթալինեան շրջանի զոհ » :

ԱՆԿԱԽ Հանրապետականները որ Վէնսէն հաւաքուած էին «քննութեանց օրուան» մը համար, կարգ մը բանաձեւեր քուէարկեցին որոնցմէ մէկուն մէջ կը մաղթեն որ տը Կոլ կրկին թեկնածու ներկայանայ Հանրապետութեան նախագահի պաշտօնին :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Յունիսին, հինգ տարուան առեւտրական համաձայնագիր մը պիտի ստորագրուի Ֆրանսայի եւ Խորհ. Միութեան միջեւ :

ՊՈՊ ՔԵՆԸՏԻ որ Միացեալ Նահանգներու Արդարութեան նախարարն է, յայտնեց թէ պիտի հրաժարի իր պաշտօնէն : Կը թուի թէ ողբացեալ նախագահին եղբայրը կ՝ուզէ ազատ ըլլալ իր «նախագահութեան » ընտրապայքարը տանելու 1968ի համար : Պիտի մնայ իր պաշտօնին գլուխը մինչեւ Ճոնսընի նախագահութեան շրջանին վերջաւորութիւնը :

ԱՔՔՐԱՅԻ մէջ (Ղանա) հակամերիկեան ցոյցեր տեղի ունեցած են :

ԱՅՆ ԱՌԵԻՏՐԱԿԱՆՆԵՐԸ եւ արհեստաւորները որոնք «իրական շահու» վրայ տուրք կը վճարեն, կրնան մինչեւ Մարտ 31 կատարել իրենց եկամուտներու յայտարարութիւնը :

ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ մէկ միլիոն 750 հազար պետական պաշտօնեաներ 24 ժամուան համար գործադուլ ըրած են :

ԱԼԺԷԻ մէջ, ընդդիմադիրներ ձերբակալուած են վերջերս :

ՈՒ ԹԱՆ, ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը որ Թունուզ էր վերջերս իր գոհունակութիւնը յայտնեց Թունուզի եւ Փարիզի միջեւ գոյութիւն ունեցող լաւ հասկացողութեան համար եւ այդ առթիւ շնորհաւորած երկու կառավարութիւնները :

ՓԵՐՈՒԻ մէջ, 12 գիւղացիներ սպաննուած են ոստիկանութեան հետ կռիւներու ընթացքին :

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Փետրուար 2, Անթիլիասի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ, ստուար թիւով հաւատացեալներու ներկայութեամբ, տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր պատարագ :

Պատարագեց Յունահայոց Առաջնորդ, Սահակ Արքեպիսկոպոս :

«Հայր Մեր»էն առաջ, Իրանա–Հընդկաստանի Հայոց Առաջնորդ Ներսէս Վրդ. Բախտիկեան, Ծայրագոյն Վարդապետութեան իշխանութիւն ստացաւ ձեռամբ Խորէն Ա. Կաթողիկոսի :

Զեռնադրութենէն ետք, Վեհափառը դրուատեց արժանիքները Հայր Սուրբին : Քարոզեց եւ շնորհակալութեան խօսք ուղղեց՝ Ներսէս Ծ. Վրդ. Բախտիկեան :

Յաւարտ Պատարագի, պատարագիչ Սրբազանը թափօրով առաջնորդուեցաւ Վեհարան :

Դահլիճին մէջ, Վեհափառը շրջապատուած Տաճատ եւ Արտակ Արքեպիսկոպոսներով, Գարեգին եւ Արտաւազդ Եպիսկոպոսներով, վարդապետներով ու հաւատացեալներու հոծ բազմութեամբ, Արքութեան տիտղոսին արժանացուց Սահակ Եպիսկոպոսը :

Սրբատառ կոնդակը կարդաց Սուրէն Աբղ. Քաթարոյեան : Խանդավառ ծափերով ընդունուեցաւ Արքութեան տիտղոսին շնորհումը :

Ապա, Վեհափառ Հայրապետը դրուատելէ ետք արժանիքները Սահակ Սրբազանին, ըսաւ. «Այսօրուան ուրախութիւնը ամբողջական պիտի ըլլար, եթէ Կիպրոսի Կաթողիկոսական Փոխանորդ Երուանդ Վրդ. Աբէլեան եւս հոս գտնուէր եւ ստանար իրեն շնորհուած Ծայրագոյն Վարդապետի իշխանութիւնը :

Հայր Սուրբը, Կիպրոսի քաղաքական ներքին տագնապին եւ անորոշութեան այս օրերուն, չէ ուզած իր ժողովուրդէն հեռանալ :

Սահակ Արք., ուրախութեան այս յուզիչ պահուն, խօսք առնելով շնորհակալութիւն յայտնեց Վեհափառ Հօր, իրեն տրուած այս պատիւին համար : Անդամ մը եւս շեշտեց իր ուխտը, հաւատարիմ մնալու Կիլիկիոյ դարաւոր Ս. Աթոռին եւ առաւել նուիրումով ծառայելու հայ ժողովուրդին :

Ընդհանուր ծափերու մէջ Սրբազանը ողջագուրուեցաւ Վեհին եւ իր Սրբազան ու միաբանակից եղբայրներուն հետ :

Ներկաները, խանդավառ այս մթնոլորտին մէջ խմբերգեցին «Կիլիկիա» երգը եւ Վեհափառ Հօր ձօնուած մաղթերգը : Այնուհետեւ, տեղի ունեցաւ աջահամբոյր եւ շնորհաւորութիւն :

ՄԱՐԱՇԻ ԱՂԷՏԻՆ 44ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կիրակի, Փետրուար 2, Մարաշի աղէտին 44րդ տարեդարձը, յարգուեցաւ պատշաճ հանդիսութեամբ :

Նոր Մարաշի քոյր յարանուանութեանց երեք եկեղեցիներուն մէջ տեղի ունեցան պատարագ, պաշտամունք եւ հոգեհանգըստեան պաշտօնական արարողութիւն :

Մեծ թիւով հաւատացեալներ ներկայ գտնուեցան արարողութեանց, յարգելու համար յիշատակը իրենց նահատակներուն :

Ս. Քառասնից Մանկանց Եկեղեցւոյ մէջ, պաշտօնական հոգեհանգստեան արարողութեանց նախագահեց Լիբանահայոց բարեջան Առաջնորդ Տաճատ Արքեպիսկոպոս :

Պատարագեց եւ հոգեշունչ քարոզ մը խօսեցաւ, Թեհրանի Հայոց Առաջնորդ Արտակ Արքեպիսկոպոս, բնաբան ունենալով — « Անոնք կ՝երթային լալով, ու իրենց հետ կը տանէին սերմեր : Անոնք պիտի վերադառնան ցնծալով, ու իրենց հետ պիտի բերեն որաներ» :

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Գ.

Ջուղայեցիները, որոնք Դաւիթ Կաթողիկոսի կողմն էին, ամբաստանեցին Մելքիսեդեկը Պարսից թագաւորին առջեւ: Շահը չարչարեց զայն եւ սկսաւ Կուլիելմոսի հետ դէշ վարուիլ:

Մելքիսեդեկ երեք հարիւր թուման տուգանք տալով կ'ազատէ իր գլուխը, շնորհիւ Մելիք Հայկազն իշխանին: Այս դէպքը պատահած պէտք է ըլլայ 1610ին, ինչպէս կը հասկցուի Մելքիսեդեկ կաթողիկոսի Պօղոս Ե. Պապին 1613 Մարտ 22-ին գրած թուղթէն, որ զրկած էր Զաքարիա նուիրակին ձեռքով: Այդ թուղթին մէջ կը նկարագրէ իր կրած տառապանքները:

Կուլիելմոս, որ դիտէր թուրքերէն եւ կը քարոզէր թէ Իսլամներուն եւ թէ Հայերուն, իր ընկերոջ հետ սպաննուեցաւ աւազակներու կողմէ, 1611ին, Գեղարքունի գիւղին մօտ:

Տարիներ ետք, այս երկու սպաննուած կրօնաւորներու ոսկորները Եւրոպա կը փոխադրուին «իբրեւ զնշխարս մարտիրոսի»:

Առաքել Դաւրիժեցի այս նշխարներու մասին երկար գրած է, քաղելով իր տեղեկութիւնները ականատես վկաներէ, որ քօղազերծած են լատին կրօնաւորներու կեղծուպատիր սուտերը, որոնք շատ դէշ դաղափար մը կուտան իրենց վրայ: Այսպանելի էին թէ իրենց իբր թէ արդարացուցիչ պատճառաբանութիւնները եւ թէ իրենց գործելու եղանակը: Անոնք չէին վարանած այս կերպով ինքզինքնին խայտառակելու մահմետականներուն առջեւ, որոնք օգտագործելով հանդերձ այս արարքները, կը նկատէին, թէ այդ մարդիկը զուրկ էին մաքուր հաւատքէ եւ բարձր բարոյականէ:

Լատին այդ կրօնաւորները, որոնք յաջողած էին Հռիփսիմէի նշխարները գողնալ, Երեւանի եւ Նախիջեւանի ճամբով գացած են Երնջակի Ապարանիր գիւղը, ուր ունիթոռներու կեդրոնն էր: Անկէ կ'անցնին Սպահան, ուր կը պահեն նշխարները եւ մաս մըն ալ կը տանին «ի վերայ Բանտարու, ի քաղաքն Գուայ, յերկիրն Փորթուկէշին» եւ «ի բուն իսկ ի Ֆրանկիստան»:

Այս նշխարներէն մաս մըն ալ լատին կրօնաւորները «տարեալ են ի Բանդարաց աշխարհն ի քաղաքն որ կոչի Գուայ (Կօա), շինեալ են վանք ի սմին քաղաքի եւ զմասն այն եդեալ են ի հիմունս եկեղեցւոյ այսմ վանացն»: Այսպիսով հայկական յիշատակ մը կը խառնուի Կօայի փորթուկալեան եկեղեցիի հիմնարկութեան:

Այս պատահական կերպով յիշատակուած եւ ոչ այնքան պատուաբեր արարքներով պանծացած Փորթուկալցիներէն զատ ուրիշ Փորթուկալցիներու Հայաստանի մէջ գործունէութիւն մը ունենալը չէ յիշատակուած դժբախտաբար:

ՀԱՅԵՐ ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ ՄԷՋ

Հայերը, առեւտրական նպատակներով, ԺԶ. դարուն կը հաստատուէին Հնդկաստան, ցամաքի ճամբով այնտեղ անցնելով Պարսկաստանէն եւ նոյն դարուն ծովի ճամբով Հնդկաստան հասնող Փորթուկալցիներուն հետ գործ կ'ունենային:

ԺԵ. դարուն վերջերը, երբ Փորթուկալցիները Ափրիկէի վրայ ուշադրութիւն դարձուցին եւ այնտեղ ազդեցիկ դիրք մը գրաւեցին, իբր ջերմեռանդ կրօնասէր, աշխատեցան Ափրիկէի բնիկները քրիստոնեայ դարձնել: Եւ այս առթիւ նախ Ափրիկէի մէջ Հայերու հետ գործ ունեցան:

Այսպէս, ԺԵ. դարուն վերջերը պատահական կերպով Ասիայէն եկած Հայեր Ափրիկէի մէջ կը հանդիպին Փորթուկալցիներու, որոնք Հնդկաստանի հետ հաղորդակցութեան մէջ մտնելու հետամուտ, 1490ին Ափրիկէի հարաւային ծայրը՝ Բարեյուսոյ հրուանդանը հասնելէ ետք, Ափրիկէի բնիկներուն հետ յարաբերութեան մէջ մտած էին:

Ափրիկեան ազգերու մէջ միակ քրիստոնեայ ազգը Հապէշներն էին, որոնց քաղաքակրթութիւնը կործանած էր միջին դարուն, արաբական յարձակումներուն հետեւանքով, եւ ափրիկեան քրիստոնէութեան միջնաբերդը թաղուած էր խաւարի մէջ:

Փորթուկալցիները Ափրիկէի մէջ դիրք դրաւելէ ետք, շահագրգռուած էին Ափրիկէի այս միակ քրիստոնեայ երկրով: Յովհան Բ. թագաւորը (1481 – 1495) Եթովպիա զրկած է 1490ին Փիեր Կորվիլիոմը իբր դեսպան, որ յարաբերութիւն հաստատած է Հապէշիստանի հետ եւ միջնորդ եղած է ուրիշ քրիստոնեայ պետութիւններու, որ յարաբերին այս քրիստոնեայ պետութեան հետ:

Փորթուկալի Յովհաննէս Գ. թագաւորին օգնութեան շնորհիւ, Եթովպիա ութ դարերու թմրութենէն արթնցաւ 1520ին եւ վանեց արաբները: Այսպէս, Փորթուկալ եւ Եթովպիա բարեկամացան եւ Հապէշները նպաստաւորուեցան Փորթուկալէն, անոր օգնութեամբ Արաբները վանելով:

Փորթուկալի օգնութեան բանակին ընկերացող Յիսուսեաններու քարոզչութեամբ Հապէշները կաթողիկէ դաւանութիւնը ընդունեցան եւ Հռոմի հնազանդեցան մինչեւ 1632, երբ դարձեալ միադաւանութիւնը ընդդրկեցին: Վասիլ կայսրը երկրէն դուրս վանեց թէ Յիսուսեանները, թէ Փորթուկալցիները եւ Հապէշները ենթարկեց Աղեքսանդրիոյ Ղպտի Պատրիարքութեան:

Երբ Հապէշները Փորթուկալցիներու օգնութեամբ իրենց երկիրը շրջապատող մահմետական ժողովուրդներու դէմ կը մաքառէին, Փորթուկալի կողմէ առաջարկ ստացան դաշինք կնքելու եւ այս նպատակով դեսպան մը զրկեցին Լիզպոն: Այդ դեսպանը եղաւ Մատթէոս անուն Հայ մը, որու ինչո՞ւ Եթովպիա գըտնուիլը եւ ի՞նչպէս այսքան կարեւոր պաշտօնի մը կոչուիլը յայտնի չէ:

Այս հայ դեսպանին մասին տրուած տեղեկութիւնները շատ խառն են: Ոմանք զայն եպիսկոպոս եւ ուրիշներ վաճառական կը ներկայացնեն: Ան զրկուած էր Էմմանուէլ թագաւորին Եթովպիոյ Հեղինէ թագուհիին 1509 – 1512 թուականներու ժամանակամիջոցին: Մատթէոսին կ'ընկերանար հապէշ ազնուական երիտասարդ մը, որ չտոկալով ճամբու դժուարութիւններուն, մեռաւ ճամբան եւ Մատթէոս շարունակեց իր ճամբորդութիւնը առանձին եւ հասաւ Փորթուկալ, ուր մնաց տասը տարի:

Ա. ԱԼՊՈՅԱՃԵԱՆ

(3 Շար.)

ԱՆՑՆՈՂ ՏԱՐՈՒԱՆ ԺԱՌԱՆԳԸ

Դ.

Եւրոպայի մէջ վարչապետներ փոխուեցան, նոր դահլիճներ կազմուեցան, Ամերիկայի մէջ նախագահի մը եղերական մահով փոխ – նախագահ մը յաջորդեց: Իւրաքանչիւրը յաջորդին ձգեց արտաքին եւ ներքին քաղաքականութեան ժառանգը: Մարդկութիւնը, հանուր երկրամասի վրայ կ'ապրի անհաստատ կացութեան մը մէջ: Հին իմաստասէր Հերակլիտէս իրաւունք ունէր ըսելու «ամէն բան ծորելի է, դետ մըն է, որ կը հոսի անդադար, նոյն ջուրին մէջ չենք լոգնար»:

Ոչ մէկ լուծում սեղանի վրայ դրուած հարցերուն: Խորհ. Միութեան վարիչներ չկրցան լուծել հիմնական դժուարութիւնները բնակարանի, ուտեստեղէնի, չլուծուեցաւ չին – խորհրդային հակամարտութիւնը, առկախ մնաց յետամնաց երկիրներու օժանդակութիւնը: Հոսալ երեւան կուգայ ցեղային հարց մը:

Միացեալ Նահանգներ չլուծեցին Հարաւ Ասիոյ խնդիրները, Եմէնի խնդիրը, առկախ թողուցին բարեկամներու հետ յարաբերութեանց խնդիրը, Մոսկուա-Ուոշինկթըն մերձեցումի կատարեալ համաձայնութիւն մը չեղաւ: Չին – Ամերիկա հակամարտ են: Նոր խնդիրներ Լատին Ամերիկայի մէջ, անլուծելի Քուպայի խնդիրը:

Ամերիկեան – Ֆրանսական յարաբերութիւնները ցրտացած են: Ֆրանքեւդերման դաշինքը հետզհետէ պատմական կը դառնայ գերման Դահլիճի փոփոխութեամբ, ամերիկեան եւ անգլիական մերձեցումով:

Դիւանագէտներ կը հետեւին դէպքերու հոսանքին, երբ կը կարծեն թէ կանգ առած է հոսանք մը, ուրիշ մը կուգայ դիրենք վարելու տարբեր ուղղութեամբ:

Իտալիոյ մէջ Ամինթորէ Ֆանֆանիի կառավարութիւնը յաջորդին կտակեց քրիստոնեայ – դեմոկրատ կուսակցութեան գործակցութիւնը ընկերվարական կուսակցութեան հետ: Ամիսներ տեւեց բանակցութիւնները, Դահլիճի տագնապը: Նախագահը Խորհրդարանի նախագահին յանձնեց առժամեայ կառավարութեան մը կազմութիւնը, սպասելով որ ընկերվարականներու համագումարը որոշէ գործակցութիւնը: Նոյեմբերին գումարուած ժողովին մէջ մեծամասնութիւնը ընդունեցաւ գործակցիլ կառավարութեան կազմութեան որոշ պայմաններով, փոքրամասնութիւնը, հաւատարիմ ընկերվարական ծրագրին՝ չգործակցիլ քաղքենի կառավարութեան մը, մնալ միշտ ընդդիմադիր, մերժեց խառն Դահլիճի մը կազմութիւնը:

Ընկերվարութեան հիմնադիրն եղաւ Քոսթա, 1871ին կազմակերպեց «բանուորական ինքնաբուխ միութիւնը», որուն նպատակը պիտի ըլլար «ջնջել անհատական սեփականութիւնը, յեղափոխութեամբ տիրանալ իշխանութեան եւ պետականացնել ամէն ձեռնարկ: 1892ին Թուրսթիի եւ Լապրիոշայի ղեկավարութեամբ կը ծնի ընկերվարական յեղափոխական կուսակցութիւնը Ճենովայի ժողովին մէջ: Յաջորդ տարուան Ռեճիս Էմիլիայի մէջ գումարուած ժողովին միաձայնութեամբ կ'ընդունուի օրակարգը «ոչ մէկ պարագայի տակ Խորհրդարանի կուսակցական անդամները պէտք է մասնակցին կառավարութեան, ոչ ալ վստահութեան քուէ պէտք է տան»: Կուսակցութիւնը հաւատարիմ մնաց օրակարգին մինչեւ Մուսոլինիի իշխանութեան տիրացումը: 1912ին վերանորոգչական խումբը արտաքսուեցաւ կուսակցութենէն ձախերու մեծամասնութեան պնդումով: Պայքարեցաւ ազատական Օրլանտոյի, Նիթթի վարչութեանց դէմ: Աշխատեցաւ տապալելու Ճիոլիթթիի դահլիճը Խորհրդարանին մէջ եւ հրապարակի վրայ աղմըկելով եւ ցոյցերով: Ճիոլեթթի զէնք տուաւ Ֆաշական կուսակցութեան եւ հրա-

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ

Այլ ես կ'ուզեմ թողուլ ընդհանուր սկզբանց պարունակը, եւ մօտենալով մեր ազգին վիճակին եւ անոր յառաջադիմութեան պէտքերուն եւ անոր բախտին պայմաններուն, ճշդել որչափ հնար է հայ երիտասարդութեան պարտքերը այդ վերջին նիւթերուն մէջ, որով ինքնին ի յայտ կուգայ եւս թէ ի'նչ է որ թողուած պիտի ըլլայ իւր կատարեալ ազատութեան:

Առէ'ք ազգային վիճակը իւր ամբողջութեամբը, ահաւասիկ մեր խօսից նպատակը: Բաժնեցէք ազգային վիճակը իւր գլխաւոր պէտքերուն, ահաւասիկ մեր խօսից նիւթերը: Այնպիսի իմն բաժանում տալ որ գիտնականաբար կատարեալ ըլլայ՝ մեր խօսից ոճոյն իսկ չի յարմարիր, վասնզի գիտնական կաճառ մը չէ այս՝ ուր իմաստասիրական ճշդութեամբ պէտք ըլլայ խօսքերը յարդարել: Ազգը կը զգայ տակաւին դաստիարակութեան պէտքը: Ազգը պիտի դիմէ տարփանօք լաւագոյն ապագայի մը: Ազգը պիտի առաջնորդուի ընտիր վարչութենէ մը: Ազգը պիտի բարեկարգէ ընտանեկան կենաց դիրքը: Ազգը պիտի ստանայ օրինաւոր բարոյական կեանք մը: Ազգը պիտի վառուի ազգային կրօնքով մը: Եթէ եւ ուրիշ նկատողութեան արժանի նիւթեր կան, մեզ շատ է այդչափով գոհանալ, չըլլայ թէ կարի իսկ տարածուելով եւ մեր միտքը ցրուելով՝ բնաւ իսկ չամփոփուելու վտանգի մէջ իյնամք: Գիտեմ թէ դժուարին մասի մը դուռ կը բանամ, սակայն հարկը դժուարութիւնները տանելի կ'ընէ, եւ պէտք է որ մտնամ այդ դժուարին մեկնութեանց ալ, բայց նախ սուղ ինչ հանգիստ տալով խօսողիցս եւ լսողացդ(*):

×

Տեա'րք իմ եւ Տիրուհի'ք,

Մարդ մարդու կը նմանի արտաքին տեսքովն եւ ներքին կարողութեամբ եւ բնական կազմակերպութեամբ, այլ ունի կարողութեան աստիճանի տարբերութիւններ, որովք մարդ մարդէ կը զանազանի, այլ այդ կարողութեան աստիճանէն զատ զօրաւոր կէտ մըն ալ կայ՝ որ որոշողութեան արմատ կը սեպուի: Եւ այս ալ բնական կարողութեանց կրթուիլն ու զօրանալն է, որ դաստիարակութիւն կ'ըսուի: Ատով է գլխաւորաբար որ դիտեմք մեք մարդիկներու մէջ դասակարգութիւն մը հաստատել: Ունիմք երբեմն այնպիսի անհատներ, որք ի բնէ զօրաւոր հանճար եւ ճարպիկ միտք ստացեալ ունին, սակայն չեմք կարող այնպիսեաց գործեր յանձնել կամ այնպիսիներէն բարիք սպասել, ցորչափ զոնէ անկատար կամ չափաւոր դաստիարակութեամբ մը կրթեալ եւ գործոց յարմարութիւն ստացած չըլլան:

Հայ երիտասարդութիւնը դաստիարակեալ անուանել կը բաղձայի, եւ երբ չորս կողմս կը նայիմ, եւ կամ ինձ սովորական պարունակին մէջ կ'ամփոփեմ իմ զննութիւններս, բաւական դաստիարակեալ երիտասարդութիւն մը ունիմք ըսելու համարձակութիւնը կը զգամ: Բայց երբ իմ հետաքրքիր խուզողութիւններս մեր տեսած եւ ճանչցած պարունակէն դուրս կը հանեմ՝ կ'ելնեմ քննել այն նորեկ գաղթականները եւ որ մեր հայրենական երկրէն հոս կը պանդխտին, կը հարցնեմ ուշիմ ուղեւորաց՝ որք մեր ժառանգական հայրենիքէն կը վերադառնան, կը հաւաքեմ այն տեղեկութիւնները, որք դժուարին եւ գաղտնի չեն, ո՛հ, զիա՞րդ կը լքանիմ աշխուժէս: Եւ եթէ մայրաքաղաքիս եւ գլխաւոր քաղաքաց հայ երիտասարդութիւնը դաստիարակեալ պիտի անուանեմ, սակայն ընդհանուր առմամբ հայ երիտասարդութիւնը դաստիարակեալ անուանել չեմ համարձակիր:

Դուք, երիտասա'րդք հայազգիք Բիւզանդեան մայրաքաղաքիս, դուք եթէ անաչառ ըլլալ ուզէք, եւ ոչ իսկ բովանդակ մայրաքաղաքացի երիտասարդութիւնը կրնայք դաստիարակեալ կոչել, ո՛ւր մնաց որ կարենայք այդպէս անուանել Հայաստանցի երիտասարդութիւնը:

Եթէ մեր զօրութեան եւ կարողութեան աստիճանը եւ նաեւ մարդկութեան տեսակէտին ներքեւ մեր արժանաւորութեան աստիճանը, նոյն ինքն մեր դաստիարակութեան աստիճանն է, ո՞ւր կարենամք ուրեմն զետեղել հայ երիտասարդութիւնը, երբ անոր մեծ մասը անդաստիարակ է բոլորովին, նշանաւոր մէկ մասն ալ այնպէս թերի դաստիարակեալ, որ գրեթէ ոչինչ կը համրուի:

Այդ ցաւալի ճշմարտութիւնը երկու մեծամեծ պարտքեր կը դնէ ձեր վրայ, ո՛վ դաստիարակեալ անհա'տք հայ երիտասարդութեան, գիտցէք ուրեմն եւ ըստ այնմ ջանացէք գործել: Ցորչափ արդեան երիտասարդութեան մի փոքրիկ մասը դաստիարակեալ կը համրուի, բոլորին վրայ ծանրացած գործոց բեռը՝ փոխանակ բոլորին վրայ հաւասարապէս բաշխուելու եւ բեռը թեթեւնալու եւ պատասխանատուութիւնը քիչնալու, քիչերու վրայ ծանրանալով կը մեծնայ եւ կ'աճի:

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ

(10 Շար.)

(*) ԾԱՆՕԹ.— Հին սովորութեամբ մը՝ բանախօսները երկու մասի կը բաժնէին իրենց տրուած ժամանակը, եւ առաջին մասէն ետք՝ կը տրուէր դադար մը, որ ընդհանրապէս հիւրասիրութեան կը յատկացուէր,— դադար՝ «լսողաց» ուշադրութիւնը հանգչեցնելու եւ «խօսողաց» բերնին չորութիւնը ... թրջելու: Մանկավարժական, բայց ոչ գործնական: Մանաւանդ հիմա, վասնզի դադարը պիտի ծառայէր «խօսողը» ձգելու ... մէկ «լսողով»:

հանդեց դրամատուներուն եւ գործարանատէրերուն նիւթապէս նպաստել ֆաշական շարժումին : Նախկին ծայրայեղ ընկերվարական Մուսոլինի ասպարէզէն վըտարեց բոլոր կուսակցութիւնները :

Նախորդ պատերազմէն ետք սիկիլիացի քահանայ մը, Տոն Սթուրցօ, կը հիմնէ « ժողովրդական կուսակցութիւնը » ընկերվարական երանգաւորումով : Կաթողիկէ գործաւորական միութիւնը վեց հարիւր հազար անդամ ունէր, ընկերվարականը երեք հարիւր քսան հազար միայն : Այս կուսակցութիւնն ալ օժանդակեց ընկերվարական շարժումին : Ազատական կուսակցութիւնը զիջումներ ըրաւ , ութ ժամուան աշխատանք հաստատեց, ծերութեան եւ անկարողութեան պարագային ապահովագրութիւն, գործազրկութեան ատեն նպաստ : Խռովութիւնները շարունակուեցան, գիւղացիներ խաչակիր քահանաներու առաջնորդութեամբ գրաւեցին հողերը, կաթողիկէ եւ ընկերվարական սենտիքաներու պահանջները մերժուեցան գործարանատէրերէն :

Անցեալ տարուան տագնապը հետեւանք է անցեալի շարժումներուն, այսօր ալ քըրիստոնեայ – դեմոկրատ կուսակցութիւնը կը ջանայ գործակցիլ ընկերվարական կուսակցութեան հետ ընդդէմ համայնավարութեան՝ մնայուն դահլիճ մը կազմելու համար : Կուսակցութեան վարիչ – քարտուղարները մտան կառավարութեան մէջ, կազմեցին պատկառելի դահլիճ մը, ստացան վստահութեան քուէ, բայց ձախ ընկերվարականներ հեռացան կուսակցութենէն , մօտենալու համար համայնավարներուն, որոնց գործակից էին արտաքին քաղաքականութեամբ պահանջելով Իտալիոյ հրաժարումը Ատլանտեան Ուխտէն, հեռացում ամերիկեան ուժերու : Ներքին քաղաքականութեան համար պետականացում դրամատուներու , գործարաններու, գպրոցներու : Նախորդ Դահլիճը տեղի տուած էր արդէն եւ պետականացուցած ելեկտրական ընկերութիւնները : Ընկերվարական Լոմպարտի ընդունեցաւ որ պետականացման նպատակն էր դրամատիրական դրութեան քանդումը :

Այս կացութեան մէջ ելեւմուտքը խախտեցաւ, երկու հարիւր յիսուն միլիոն տոլար փախուստ տուաւ երկրէն, առեւտրական բացը կը հասնի միլիառներու : Պետութիւնը հայթայթելու է հազար հինգ հարիւր միլիառ լիրեթ պարտքերը վճարելու համար : Պետական դրամատան վարչութիւնը կը մերժէ թղթադրամի յաւելումը, որովհետեւ կեանքը զգալիօրէն սղած է, գործողութիւնը վտանգաւոր է :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(4 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՈՒՐՈՒԱԿԱՆ ԿՂԶԻՆԵՐ

1929 Մարտին, «Նորվեկիա» նաւը ըստանձնած էր տարօրինակ առաքելութիւն մը, այսինքն, վերագտնել կորսուած կղզի մը : Այդ կղզին, 1841ին գտնուած էր կէտ ձուկեր որսացող անգլիական « Տակերթի» նաւուն կողմէ, որուն անունը առած էր : 1859ին, ուրիշ նաւ մը խարըսխած էր այդ կղզին : 1889ին, երկու ձըկնորսանաւեր ճամբայ ելած էին դէպի Տակերթի կղզին, բայց, վերադարձած էին իրենց նաւահանգիստները, առանց կղզին գտնելու : Յաջորդ տարին, 1890ին, ուրիշ երկու ձկնորսանաւեր գացած էին դէպի այդ կղզին եւ վերադարձած էին առանց զայն գտնելու :

×

Ջրագրական սպասարկութիւնները ենթադրած էին, թէ այդ նաւերը սխալ ուղղութեան հետեւած էին : 1904ին, Ռոպըրթ Սքոթ, որ Հարաւային Բեւեռէն վերադարձին պիտի մահանար, փորձած էր լուծել Տակերթի կղզիին առեղծուագը : Զանազան կէտերու վրայ փնտռած էր զայն եւ յանգած էր այն եզրակացութեան՝ թէ գոյութիւն չունէր ան : Այդ կարծիքը յայտնած էր նաեւ երկրախոյզ Սաքլեթըն :

Բայց, 1904ին, Պուլ անունով մէկը հաստատած էր, թէ Տակերթի կղզին առասպել չէր եւ անոր գտնուած տեղին մասին ճշգրիտ տուեալներ ունէր : Պուլ առանց յաջողութիւն գտնելու՝ բազմիցս փորձած էր նաեւ ընկերութիւն մը հիմնել, այդ կղզիին առատ փոկերը օգտագործելու համար : Ոչ ոք ուզած էր դրամագլուխ զետեղել ուրուական կղզիի մը մէջ :

Երբ « Նորվեկիա » նաւը կորսուած կղզին վերագտնելու պարտականութիւնը ստանձնած էր, Պուլ մերժած էր իրմէ խնդրուած տեղեկութիւնները տալ : Այսպէսով՝ նաւուն փնտռտուքները ապարդիւն անցած էին : Ի վերջոյ, Պուլ խղճի խայթ ունենալով՝ անթելով հաղորդած էր կղզիին ճշգրիտ տեղը, որ քարտէսներուն մէջ նշանակուած տեղէն 150 մղոն աւելի դէպի արեւելք կը գտնուէր :

Սակայն , երբ «Նորվեկիա» նաւը ցոյց տրուած տեղը հասած էր՝ միայն ամայի ծով մը գտած էր :

×

Տակերթի կղզիի առեղծուածը միակը չէ սակայն : Պուվէ կղզին, երեւան հանուելէն 35 տարի ետք, չէր գտնուած Քուքի կողմէ : Բայց, 19րդ դարուն, ուրիշ ծովագնացներ անոր տեղը երկու կղզիներ տեսած էին :

1898ին, գերմանական առաքելութիւն մը, միայն մէկ կղզի գտած էր Պուվէ կղզիի նախկին տեղէն 55 քիլոմեթր դէպի հիւսիսարեւմուտք իսկ «Նորվեկիա» նաւը՝ զայն գտած էր քառասուն քիլոմեթր աւելի հեռուն : Այնպէս կը թուի թէ՝ շարժական կղզի մըն էր :

Ովկիանոսին մէջ, ուրիշ ուրուական կղզիներ ալ կան : Տիւմոն տ'Իւրվիլ եւ աւելի ետք Սաքլեթըն եւ Մաուսըն , երբեք չկրցան գտնել Արքայական Ընկերութեան կղզիները : Նիմրոտ արշիպեղագոսը՝ որ 1822ին գտնուած էր, անհետ կորսուեցաւ : Նոյնպէս նաեւ՝ Օրորա կղզին եւ Ժորտինոս արշիպեղագոսը :

×

Բայց ի՞նչպէս կը բացատրուին այս անհետացումները :

Շատ անգամ, այս ուրուական կղզիները տեղափոխուող սառնակոյտեր կամ բնական կերպով անհետացող ամպեր են : Երբեմն ալ, այդ կղզիներու գտնուած տեղերը սխալ կը նշուին : Կը մընան հրաբխածին կղզիները, որ ջրհեղեղով մը մէջտեղ կ'ելլեն ու կ'անհետանան : Այդպէս էին Ազորեան կղզիներէն Սապրինան եւ ուրիշ տարօրինակ կղզի մը , որ 1831ին յայտնուեցաւ Միջերկրականի մէջ եւ որուն տիրանալ կ'ուզէին Մեծն Բրիտանիա եւ երկու Սիկիլիաներու թագաւորութիւնը : Բայց, մինչ դիւանագէտները կը վիճէին , տարօրինակ կղզին աներեւութացաւ եւ վերստին յայտնուեցաւ երեսուն տարի ետք միայն :

Քաղեց՝ ՎԷՆ

ՌԱՊԻՆՏՐԱՆԱԹ ԹԱԿՈՐ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հայեւհնդկական գրական կապերու պատմութեան մէջ ուշագրաւ էջ մըն է Ռապինտրանաթ Թակորի անձնական ծանօթութիւնները հայ գործիչներու հետ եւ անոր կարծիքը Հայերու մասին : Ինչպէս յայտնի է, 1925 Յունուար 31ին հնդիկ գրագէտը այցելած է Վենետիկ՝ Մխիթարեաններու միաբանութիւնը : Զինքը դիմաւորողներուն մէջ եղած է նաեւ Աւ. Իսահակեան, որուն «Պարտիզպանը» (հայերէն) գիրքին վրայ օտար այցելուն մակագրութիւն մը զետեղած է : Ճաշի ժամանակ Մխիթարեանները Թակորի նուիրած են «Բազմավէպ»ի Պայրընի նուիրուած թիւերը եւ հայկական գիրքեր : Իրեն հանդէպ եղած այս սիրալիր վերաբերումէն զգացուած, հնդիկ մեծ բանաստեղծը յուզումով ըսած է. « Ձեր ջերմ եւ սիրակէզ ընդունելութիւնը կը պարտադրէ, որ նորէն վերադառնամ ձեր մօտ : Պիտի վերադառնամ գարնան վարդերով, ոչ թէ իբրեւ օտարական, այլ իբրեւ մէկը՝ որ կուգայ իր տունը, մտաւորականութեան տունը » :

Թակոր կապեր ունեցած է նաեւ հընդկահայ մեծ գիտնական Սերովբ Սեթեանի հետ : «Հայերը Հնդկաստանի մէջ » անգլերէն գիրքի (1937, Կալկաթա) կապակցութեամբ, հայ գիտնականը իր նամակներէն մէկուն մէջ գրած է. «Աշխարհահռչակ հնդիկ քերթող եւ հռետոր Տոքթէօր Ռ. Թակոր բարեհաճած է իմ երկը կոչել՝ «Արձան բազմաքերթն հետազօտութեանց » :

Թակորի երկերուն թարգմանութեան մէջ ուշագրաւ են «Գիթանջալի»ի բազմաթիւ թարգմանութիւններն եւ հրատարակութիւնները : Երկը թարգմանած են Համլիկ Թումանեան, Վրթանէս Փափազեան, Ս. Չթչեան, Տիրայր արք. Տէր – Յովհաննիսեան եւ ուրիշներ :

Թակորի ստեղծագործութիւններուն թարգմանութեան եւ հրատարակութեան երրորդ շրջանը 1950էն կը շարունակուի մինչեւ մեր օրերը : 1954ին Թեհրանի մէջ լոյս տեսաւ «Գիթանջալի» բանաստեղծութիւններու հաւաքածոն նոր թարգմանութեամբ (անգլերէնէ), բանաստեղծ Երուանդ Փափազեանի թարգմանութեամբ : Հայաստանի մէջ 1955ին վերըստին հրատարակուած է «Պարտիզպանը » հաւաքածոն, իսկ 1959ին, ռուսերէնէ հայերէնի թարգմանուած է «Կօրա» վէպը : Բանաստեղծին ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ 1961ին նորէն լոյս տեսան « Պարտիզպանը» եւ «Գիթանջալի» հաւաքածոները մէկ գիրքով, իսկ մամուլի մէջ հրատարակուեցան բազմաթիւ յօդուածներ :

Հնդիկ բանաստեղծին արձակ գրութիւններէն հայ գրասէրը յստակ գաղափար մը կազմած է Հնդկաստանի քաղաքական կացութեան, ազգային սովորութիւններուն եւ հնդկական արձակին ազգային ձեւի առանձնայատկութիւններուն մասին : Սակայն հայ գրասէրը մասնաւորաբար հմայուած է Թակորի հոգեցունց, քերթողական բարձր կատարելութիւն ունեցող բանաստեղծութիւններ որոնքկ'արտայայտեն դարերով մշակուած ազդեցութեամբ , բանաստեղծութիւններ, հնդիկ ժղովուրդին՝ կեանքին մասին ունեցած փիլիսոփայութիւնը եւ կ'ամբողջացնեն Ռ. Թակորի՝ կեանքի, սիրոյ , մահուան, գեղեցկութեան, ազատութեան, անմահութեան, հաւատքի եւ մարդասիրութեան նկատմամբ ունեցած գաղափարները : Այնքան յուզիչ, օրինակելի եւ կատարեալ են, որ հայ միջին սերունդին պատկանող, ինչպէս նաեւ քանի մը երիտասարդ բանաստեղծներ ուղղակի կը կրեն Թակորի բանաստեղծական արուեստին բարերար ազդեցութիւնը : Ասոնք իրենց բանաստեղծութիւններուն մէջ կը հետեւին առարկային արտաքին եւ ներքին ներդաշնակ միասնութեան նկարագրական ձեւին եւ բանաստեղծութեան իւրաքանչիւր տողին եւ հատուածի կառուցուածքին տոգորման ձեւին :

Ռապինտրանաթ Թակոր հնդկական գրականութեան այն բացառիկ դէմքն է, որ լայն համբաւ վայելած է Հայաստանի եւ արտասահմանի մէջ եւ ունի իր ընթերցողները եւ երկրպագուները :

Ս. ՈՒՄԱՌԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (21)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ԱՐԻՆՈՔԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻՆ

— Աստուած քո գործին յաջողութիւն տայ, — ասաց շալակաւոր լեռնականը , սրտագին հրաժեշտ մաղթելով իր մոտկանցի բարեկամին :

Խոդեդանը անցաւ հարեւան գիւղը եւ ճեմի ջուրը կտրելով (այդպէս էր կոչւում Բռնաշէնի գետը), սկսեց ելնել դէպի Սեւ սար :

Երեկոյ էր, երբ նա հասաւ Արինոք :

ԵՐԿՈՒ ՔՈՒՐԴ

Արինոքը շինուած էր Սեւ սարի վրայ : Երեսունութ տունը քուրդ էր, եօթ տունը հայ : Հարեւան գիւղը Դաշտադէմն էր : Սա գերազանցապէս հայաբնակ վայր էր : Մի մեծ ձոր էր այդ շէները բաժանում իրարից : Դաշտադէմը երեք կողմից շրջապատուած էր Սեւ սարի անտառներով, իսկ հարաւային կողմից նրա առաջ բացւում էր մի ընդարձակ դաշտ, որի միջով հոսում էր Բռնաշէնի գետը :

Այդ դաշտի պատճառով էլ գիւղը կոչւում էր Դաշտադէմ :

Այս գիւղերում տիրում էին քրդական երկու տներ :

Արինոքի գլխաւորը կոչւում էր Աւեսի հաջի : Սրա տունը Բռնաշէնում յայտնի էր Նասրի տուն անունով եւ պատկանում էր շեկոների ցեղին :

Մօտ յիսուն տարեկան բարձրահասակ, քաջասեւ բեղերով մի յաղթանդամ տղամարդ էր Հաջին : Դաշտադէմում եւ հեռաւոր գիւղերում բնակուող չքաւոր քրդերն ու Հայերը իրենց աղաներից փախչելով գնում էին Արինոք եւ աշխատանքի էին մտնում այս քրդի մօտ :

Աւեսի Հաջու տունը գտնւում էր գիւղի ներքեւ, մի բոլորակ հողաթմբի վրայ : Դռան առաջ տարածուած էր գլգըլի մի ընդարձակ արտ, որի կողքերին սպիտակին էին տալիս խոշոր դդումները թմբերի վրայ կախուած : Տան ետեւը , որ նայում էր դէպի արեւմուտք, շարուած էին Նասրի տան կաւէ փեթակները, որոնց մեղուները թռչում էին մինչեւ Ծովասար : Բակի առաջամասում կար մի տափակ որձաքար, որի վրայ կռացած էր մի ծերացած թթենի : Քարի վրայ փռուած էր մի հաստ թաղիք՝ երկու բարձերով : Իր ազատ ժամերին այդտեղ էր հանգստանում Նասրի տան քուրդը :

Շատ արտեր եւ բանջարանոցներ ունէր Աւեսի Հաջին, բայց նրա տնտեսութեան հիմնական բարիքը իր բազմաքանակ խաշներն էին, որոնց պահպանութեան համար նա փորձուած հովիւներ էր որոնում :

Իր ապարանքից դէպի հարաւ գտնւում էին Նասրի տան հինգ ընդարձակ գոմերը, որոնց մէջ ոչխարն էր փարախում ձմրան ամիսներին : Իսկ դէպի հիւսիսարեւմուտք , Սեւ սարի լանջին , երեւում էր մի աւերակ բերդ, որի փլատակների վրայով գալարուելով անցնում էր Հաջու թոնիրների կապտաւուն ծուխը : Գրեթէ ամէն օր այդ ծուխը լիզում էր կործանուած բերդի ամայացած պատերը՝ իբրեւ խնկարկութիւն անցեալի յիշատակների վրայ :

Նասրի տան քուրդն ունէր մի սպիտակ նժոյգ, որ միշտ թամբած վիճակում արածում էր մարգագետնի մէջ՝ իր տան ետեւ : Այդ ձին նա հեծնում էր սար գնալու կամ ռազմադաշտ ուղեւորուելու համար :

Հաջին յաճախակի այցելութեան էր գնում վերոյիշեալ բերդի աւերակներին : Գնում էր միայնակ, երբեմն ձին քարշ տալով ետեւից, մտքերի մէջ խորասուզուած : Պտըտւում էր բերդի շուրջը , նստում, թախծում էր որեւէ փլատակի վրայ եւ, ձին հեծնելով , դանդաղ հեռանում էր այդտեղից :

Նրան ճանաչող տեղացի բնակիչները մի տարօրինակ խորհրդաւորութիւն էին նկատում այդ քրդի մէջ : Պատմում էին, որ իբրեւ թէ նա մեծաքանակ ոսկի ունի պահած, որի տեղը կորցրել է եւ չի կարողանում գտնել : Բտըրցի Քրդերը տարածել էին, թէ նա կապուած է Հայերի հետ եւ գաղտնի օգնում է սարերում պատսպարուած հայդուկներին :

Մի բան պարզ էր, արդարեւ, որ Աւեսի Հաջին ներքուստ ատում էր Օսմանցիներին եւ իբրեւ Շեկօ տան քուրդ, շահախնդիր էր Հայերի հետ խաղաղ եւ բարեկամաբար ապրելու քաղաքականութեանը : Հայ ընտանիքների հետ սերտ յարաբերութեան մէջ էին նաեւ Հաջու եղբայր Աւեսի Սալիմը եւ Նասրի տան դրեթէ բոլոր Քրդերը : Այդ մարդիկ այն համոզումն ունէին, որ Հայերն ու Քրդերը մէկ արիւնից առաջացած սերունդներ են՝ բաժանուած ցեղով եւ կրօնով : Նրանց մէջ պահպանուած էր մի վիպական պատմութիւն, ըստ որի Հայերն ու Քրդերը եղբայրներ են եղել : Նրանց կենցաղի երկու գլխաւոր ուժերը եղել են սուրն ու գութանը : Նրանք մի օր բաժանուել են. Հայերը վերցրել են գութանը, իսկ Քրդերը՝ սուրը :

Կար նաեւ մի ուրիշ հանգամանք :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

Այրի Տիկին Միհրան Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Աբել Համբարձումեան եւ աղջիկը ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ եղբօր՝

ՄԻՀՐԱՆ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 3ին, արկածի հետեւանքով :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ առաւօտ ժամը 10·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը :

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

21, Բիւ Օկիւսթէն Թիէրի, Փարիզ (19)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տիկին Հայաստան Տէրոյեանի (ծնեալ Պօղոսեան) մահուան առթիւ Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ու Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան ընկերները կուգան յայտնել իրենց խոր ցաւակցութիւնները Տէրոյեան, Պօղոսեան եւ Գաբրիէլեան ընտանիքներուն :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Հեղինէ Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Հրայր Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Վիդէն Թորոսեան, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ԿԻՐԱԿԻ ԱՌԱՒՕՏ (16 ՓԵՏՐՈՒԱՐ) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

(Այս հոգեհանգիստը որ պիտի կատարուէր այս Կիրակի, յետաձգուած է կամքէ անկախ պատճառներով) :

×

Այրի Տիկին Գալուստեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Գալուստեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Չիլինկիրեան եւ զաւակները, Օր. Հայաստան Գալուստեան, Տէր եւ Տիկին Տարօն Գալուստեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՀՄԱՅԵԱԿ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ

(Մշեցի)

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Պուլ. Օտտոյի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի առաւօտ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Պուլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ իրենցմէ յաւէտ բաժնուած ընկերուհիներու յիշատակին : Ընկերուհի Քիրպիտճեան, Տուտու-Թօպուլեան, Եղիսաբէթ Հայրապետեան, Զապէլ Մուրատեան, Թամամ Սահակեան, Եղսաբէթ Յարութիւնեան, Մարիամ Միքայէլեան, Ովսաննա Ստեփանեան, Մարիամ Սիմոնեան, Ծաղիկ Ղարիպեան, Կիւլիստան Աւագեան, Սառա Անտրեան, սանուհիները՝ Երանուհի եւ Ազնիւ Հայրապետեան քոյրեր, նաեւ Լուսընթակ Մանուէլեանի : Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Ս. Վարժապետեանի (Իւսթատ) յիշատակին հետեւեալ նուէրները կ'ըլլան.— Տիկին Ի. Անտոնեան 50 ֆրանք, Աղքատախնամին, Տէր եւ Տիկին Ե. Պապեան յիսուն ֆր. Կարմիր Խաչին, Տիկին Լ. Պապեան յիսուն ֆր. Կապոյտ Խաչին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Կարպիս Տէր-Գալուստեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Արմենակ Պետեանէ քսանական ֆր. փոխան ծաղկեպսակի Այրի Տիկին Տիրուհի Համբարեանի մահուան առթիւ :

×

Շաւիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է յիսուն ֆր., Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տատուրեանէ փոխան ծաղկեպսակի, Այրի Տիկին Տիրուհի Տատուրեանի մահուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Տ. Ն. 10 ֆրանք կը նուիրէ Ֆ. Կապ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին, օգնութեան նպատակի յատկացնելու համար :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Աղք. – Որբախնամ Միութիւնը Տէր Խոսրով քհն. Ասատուրեանի ձեռամբ, չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Գաբրիէլ Թորոսեանի յուղարկաւորութեան առթիւ Պ. Օննիկ Գապաքեան քսան ֆրանք, Պ. Պ. Պ. Սուճեան, Ե. Հայրապետեան եւ Ե. Պէլտօեան, 10-ական, Տիկին Վարդուհի Աճէմեան եւ Տիկին Ասողիկ Պետրոսեան տասնական, այս առթիւ միութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Թորոսեան ընտանիքի :

× Ստացուած է նոյնպէս Մայր Եկեղեցւոյ հաւատացեալ Տիկինէ մը 10 ֆր. :

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ

Նախաձեռնութեամբ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ

(Զ Ո Մ)

ՏԷՍԻՆ

Վարդանանցի տօնը կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, հանդիսաւոր պատարագ եւ մասնաւոր հոգեհանգիստ, Վարդանանց եւ 1036 նահատակաց յիշատակին : Մասնակցութեամբ տեղւոյս երգչախումբին :

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ

ՀԱՄԵՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 8 ՄԱՐՏ, 1964, ԺԱՄԸ 17

ՍԱԼ ԿԱՎՕ

EXPOSITION

D'ART ARGENTIN CONTEMPORAIN

DU 13 DÉCEMBRE AU 16 FÉVRIER

Musée National d'Art Moderne

PARIS

— 11, Av. du Président Wilson —

« Au Pavillon Bleu »

(BORD DE SEINE)

BAS-MEUDON

50, Route de Vaugirard

Téléph : OBS. 14-39

Տէր եւ Տնօրէն

ՆԻԿՈՂՈՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

BAR-RESTAURANT

— SPÉCIALITÉS ORIENTALES —

NOCES — BANQUETS

SALLE DE DANSE

ՀԱՐՍԱՆԻՔԻ, ԽՆՋՈՅՔԻ, ՊԱՐԻ

վարձու սրահ, ճաշով ու խմիչքով կամ ոչ :

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

REVEILLONS

ՅՈՒՇԻ ԵՒ ՅԱՐԳԱՆՔԻ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. հիմնադիր անդամներէն

ՍԻՄՈՆ ԶԱՒԱՐԵԱՆԻ

մահուան 50րդ տարելիցին առթիւ

Կիրակի, 9 Փետրուար, կէսօրէն վերջ ժամը 3ին Իվ Թուտիկ սրահին մէջ

21-23, Rue Yves Toudic — Métro : Lancry et République

Կը նախագահէ ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Կը խօսին.— ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը :

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Տիկին Մեքենաճեան (երգ), ընկեր Ե. Գրիգորեան (արտասանութիւն), հայկ. եւ եւրոպական երաժշտութիւն.— Դաշնակով կ'ընկերանայ.— Օր. Ս. Մարգարեան :

Jacques Castagnier (flûte), Elisabeth Fontan-Binoche (harpe), Premiers Prix du Conservatoire de Musique de Paris.

Մուտքը ազատ է

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

9 Փետրուար, Կիրակի, Բուն Բարեկենդան : Ս. պատարագ ժամը 10ին : Այս Կիրակիէն սկսեալ խորանին վարագոյրը փակ կը մնայ :

13 Փետրուար, Հինգշաբթի, կէսօրէ ետք ժամը 4ին կը կատարուի Տեառնընդառաջի Նախատօնակ եւ Անդաստան :

14 Փետրուար, Ուրբաթ,, Տեառնընդառաջ, Տօն է Քառասնօրեայ Գալստեանն Քրիստոսի ի Տաճարն : Ս. պատարագ կը մատուցու ժամը 10ին :

× Մեծ Պահոց ընթացքին ամէն Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 7ին կը կատարուի Հսկումի արարողութիւն եւ կը խօսուի աւուր պատշաճի քարոզ, բացի 13 Փետրուարի Հինգշաբթիէն :

× 16 Փետրուարէն սկսեալ Մեծ Պահոց բոլոր Կիրակիներուն յետ պատարագի կը կատարուի Արեւագալի ժամերգութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի Վարդանանց տօնը պիտի կատարուի օրուան յատուկ երգեցողութիւններու հանդիսաւոր արարողութեամբ : Պատարագի ընթացքին մասնաւոր շուքով պիտի կատարուի նաեւ Նորին Վեհափառութիւն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Տ. Տ. Վազգէն Ա.ի անուանակոչութեան տօնին առնչակից Հայրապետական Մաղթանք, ինչպէս նաեւ Հոգեհանգիստ համօրէն ննջեցեալներու յիշատակին :

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ Վարդանանց տօնին առթիւ, այս Հինգշաբթի առաւօտ ժամերգութիւն եւ պատարագ կը կատարուի : Ներկայ կ'ըլլայ դպրոցին աշակերտութիւնը :

Պատարագի ընթացքին գոհաբանական աղօթք կը կատարուին վասն արեւշատութեան Ամենայն Հայոց Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին :

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

*

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած

Վարժարանի Աշակերտութեան Կողմէ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 16 ՓԵՏՐ., ԺԱՄԸ 3·30

Պիտի ներկայացուին՝

— 1 — ՊԸՌՍԱՄԻ ԿՈՐԻՒՆԸ.— Պալատական դրուագ մը, Հայոց պատմութեան մելիքական շրջանէն :

— 2 — ԶԱՒԵՇՏ, Ֆրանսերէն, 1 արար :

*

26, RUE TROYON SÈVRES (S. et O.)

IMPRIMERIE SPECIALE

DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

Հայկ. երաժշտութեան նոր սկաւառակ մը, (շարք 6) թիւ MC 20172

Վերջին կատարելագործութեամբ պատրաստուած ՎՕԿ Ընկերութեան կողմէ

Ղեկավարութեամբ՝

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ»

«UNE SOIRÉE ARMÉNIENNE»

(Microsillon, 33 tours, 30 cm. 48 վայրկեան տեւողութեամբ)

Գունաւոր շքեղ կողք

Մեներգ, խմբերգ եւ սէնֆօնիք նուագախումբ 50 հոգի

Հայկ. պարերու եւ աշուղական երգերու կտորներ :

1.— Կենաց երգ, 2.— Արեւելեան ցոլքեր, 3.— Երջանիկ Աշուղը, 4.— Հայկ. պարեր (Հօյ Հելինէ, Թամ Զարա), 5.— Քաղհան եմ անում, 6.— Գարնան օրեր, 7.— Յոռետեսը, 8.— Հայրենի Յուշեր, 9.— Երկինքն ամպել է, եւ Տատրագոմի Հարսը օփերայէն պարեր :

Ստանալու համար դիմել Ա. Պարթևեանի 14 Rue Petit, Paris 19e — Tél. BOT. 99-22 կամ Եկեղեցւոյ դիւանատունը :

Երգարանը կը տրուի միասին, Գին 30 ֆրանք

(Գաւառներու համար առաքում contre remboursement, խնամուած ծրարով)

Փնտռել նաեւ նախորդ սկաւառակները ժող. երաժշտութիւն թիւ 20103, 20136, 20157, 20162, 20159,

Եկեղեցական երաժշտութիւն եւ Եկմալեան պատարագ.— 20114, Կոմիտասեան պատարագ 20150, 20169, Գանձարան Հայ եկեղեցական երաժշտութեան

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ
8
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI
8 FEVRIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9930 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 40e ANNÉE — N° 9930

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԻՄՈՆ ԶԱՒԱՐԵԱՆ

Վաղը՝ Կիրակի՝ կէսօրէ վերջ Իվ Թուտիկ սրահին մէջ տեղի կ'ունենայ յարգանքի ցերեկոյթ մը՝ նուիրուած Սիմոն Զաւարեանի յիշատակին, իր մահուան յիսուններորդ տարելիցին առթիւ: (Յառաջ ամբողջ թիւ մը նուիրեց արդէն, անցեալ Հոկտեմբեր 26ին, ճիշդ այն օրերուն երբ կը լրանար Սիմոն Զաւարեանի մահուան յիսնամեակը) :

Սովորական մահկանացումը չէր հայ ժողովուրդի այս ընտրեալ զաւակը : Ծնած Լոռիի աղնուական, բարեկեցիկ մէկ ընտանիքին մէջ, համալսարանական մասնագիտական ուսում ստացած, անիկա ամէն հնարաւորութիւն ունէր հանդըստաւէտ, երջանիկ դիրք մը ապահովելու իրեն կեանքի մէջ :

Սակայն անսալով ներքին ձայնի մը՝ ուխտեց նուիրուիլ իր տառապակոծ ազգի ցաւերը մեղմելու, անոր արդար Դատը պաշտպանելու սրբազան գործին, երբ ռուս նիհիլիստներու շրջանակէն հեռանալով վերադարձաւ հայրենիք եւ մօտէն ծանօթացաւ հայ իրականութեան :

Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադիրներէն էր: Այսօր Հայութեան այս սքանչելի կազմակերպութեան երրորդութեան մաս կը կազմէ՝ Քրիստափորի եւ Ռոստոմի հետ: Բացառիկ պատիւ մը, որ արժանի վարձատրութիւնն է իր անբասիր ու մաքուր նկարագրին, անսահմանօրէն զոհաբերուող, նուիրուող ու անշահախնդիր ոգիին, չարքաշ, խնայասէր, ժուժկալ ու համեստ կենցաղին :

Աստուածաշնչական տիպով մարդարէ մը կամ առաքեալ մըն էր: Իր գաղափարականին նուիրեալ անձնազոհ հերոս մը, որ ժողովուրդին ծառայելու, խոնարհ գիւղացիներու օգտակար ըլլալու մէջ կը փնտռէր իր հոգեկան գոհունակութիւնը :

Հակառակ իր Ֆիզիքական նուրբ, վըտիտ կազմին անխոնջ աշխատող մըն էր, համակ շարժում: Խօսելէ աւելի կը սիրէր գործել: Կը վազէր ամէն տեղ, հոն՝ ուր ցաւ մը կար ամոքելիք, կնճիռ մը՝ լուծելիք :

Հազիւ հիմը դրուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան՝ փութաց Տրապիզոն իբրեւ ուսուցիչ, մօտէն ուսումնասիրելու համար ցաւերն ու կարիքները ա'յն ժողովուրդին, որուն ծառայել ուխտած էր : Կ'ուզէր իր անձը օրինակ ծառայեցնել անոնց, որոնք հայրենասիրաբար կը մտնէին կուսակցութեան սրբազան դրօշին տակ, յանուն հայրենիքի ազատութեան :

Համիտեան բռնակալութեան դաժան օրերուն յանդգնութիւնը կ'ունենար շրջապտոյտներ կատարելու Թուրքիոյ մէջ, մինչեւ Կիլիկիա ու Լիբանան, կազմակերպչական աշխատանքներ կատարելու եւ գաղտնի հրահանգներ տալու համար:

Թիֆլիզ, Տրապիզոն, Ժընեւ, Կիլիկիա, Պոլիս, Մուշ հանգրուաններն եղան իր փոթորկալից կեանքին :

Հայ Դատի լուծումն էր իր բուն նպատակակէտը: Դաշնակցութիւնը միջոց մըն էր նպատակը իրագործելու :

Պալքանեան պատերազէն վերջ, երբ կրկին սեղանի վրայ էր դրուած Հայկ. Հարցը, մինչեւ Ռուսիոյ մայրաքաղաքը գնաց՝ Ցարի կառավարութենէն յուսալով Հայոց փրկութիւնը : Զո՛ւր յոյսեր:

Լացաւ ամբողջ ազգը անխտիր, երբ հազիւ 47 տարեկան, իր մտաւոր կարողութեանց եւ փորձառութեան լրումին մէջ, յանկարծամահ եղաւ Պոլսոյ Աշխատանքի տան առջեւ, 1913 Հոկտ. 14/27ին:

Ժողովուրդը դիտէ գնահատել իր արժանաւոր զաւակները:

Ցաւէտ անթառամ պիտի մնայ Զաւարեանի մաքուր յիշատակը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

—o—

ՎԱԽ ԿԱՅ ՈՐ ԹՈՒՐՔԻԱ ՑԱՄԱՔԱՀԱՆՈՒՄ ԸՆԷ

Կիպրոսի կացութիւնը օրէ օր կը ծանրանայ, մեռեալներու եւ վիրաւորներու թիւը կը շատնայ մինչ կռիւները քաղաքացիական պատերազմի բնոյթ ստացած են արդէն: Նիկոսիայէն հասած լուրերու համաձայն, առջի գիշեր նոր հրացանաձգութիւններ տեղի ունեցած են եւ Թրքական Աճիոս Սողոմինոս գիւղը կըրակի տրուած է : Այս յունական «բըռնութիւնները» իմանալով Թուրքիա ըսպառնացած է իր որոշումներուն ազատութիւնը վերստանձնել եթէ արիւնը շարունակէ հոսիլ : Լարնաքայի բնակիչները հեռագիր մը քաշած են նախագահ տը Կոլի, խնդրելով որ իրենց օգնութեան փութայ եւ պաշտպանէ թրքական յարձակման մը սպառնալիքին տակը ըլլալով : Հեռագրին մէջ կը շեշտուի .— « Անգլեւամերիկեան առաջարկը անընդունելի է, ձեզի կը դիմենք, ձեզի որ կը միացնէք քաղաքական մեծ դէմքի մը եւ ազատութեան հերոս պաշտպանի մը առաքինութիւնները, խնդրելու համար ձեր օժանդակութիւնը մեր արդար դատին: Կը պայքարինք մեր անկախութեան համար եւ կը մերժենք բաժանումի որեւէ ձեւ, որ Մարդկանց Իրաւունքներու եւ ՄԱԿի Ուխտին դէմ լուծում մըն է »:

Կիպրոս շատ զոհ է Ֆրանսայի բռնած դիրքէն եւ Անգլիացիներուն տրուած բացասական պատասխանէն: Մոսկուայի ձայնասփիւռը թթու խօսքերով անդրադարձաւ Կիպրոսի տագնապին, մեղադրելով Անգլեւամերիկացիները որ կ'ուզեն կրկնել Քոնկոյի պատմութիւնը :

Նախագահ Մակարիոս կ'ուզէ որ Ապահովութեան Խորհուրդը քննէ այս խնդիրը անմիջապէս: Ցարդ Անգլիա եւ Ամերիկա դէմ եղած էին նման քննութեան մը վախնալով խորհրդային Վէթոյէն, բայց կը թուի թէ Խորհ. Միութիւնը դէմ պիտի չըլլայ միջազգային ոստիկանական ուժի մը զրկուելուն, պայմանաւ որ այդ ուժը կազմուած ըլլայ Ատլանտեան Ուխտի փոքր պետութիւններու զօրքէն եւ վայելէ ՄԱԿի հսկողութիւնը:

× Կիպրոսի այս ծանր կացութիւնը կը վնասէ նաեւ կիպրաբնակ Հայերուն ինչպէս քանիցս յայտնուեցաւ հոնկէ հասած թղթակցութեանց մէջ: Անձնական նամակով մը տրուած լուրերէն (նամակը կը կրէ Փետրուար 4 թուականը եւ զրկուած է Լոնտոն հասած Կիպրահայու մը կողմէ) , կը քաղենք հետեւեալ լուրերը.— «Թուրքերը Հայերու տուները գրաւեցին եւ կողոպտեցին եղած – չեղածը: Ցարդ ռեւէ Հայու կեանքին վնաս չէ հասած, բայց տասնեակներով Հայեր առեւանգուած են եւ սարսափելի չարչարանքներու ենթարկուած: Բարեբախտաբար Անգլիացիներու միջամտութեամբ ազատ արձակուած են :Վերջերս Թուրքերը Հայոց եկեղեցին ու դպրոցն ալ գրաւած են եւ գերի բռնած Տէր – Քուլիկեանը եւ Հայոց Առաջնորդը, բայց վերջը ազատ արձակած են անգլիական միջամտութեան վրայ »:

—o—

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ Դիւանագիտական Մամուլի ընկերութիւնը ընտրեց իր նոր դիւանը որու երկու փոխ – նախագահներն են՝ Տիկին Ժընըվիէվ Թապուի եւ Ժորժ Լըրուա (Թոփաքեան) :

ՀԱԿԱԿՐՕՆԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՅ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Խորհրդային Միութեան համայնավար կուսակցութիւնը վճռած է նոր պայքար մը մղել կրօնքի դէմ, ինչպէս ցոյց կուտան Մոսկուայէն հասած վերջին լուրերը: Տիեզերագնացներն ալ խոստացած են իրենց մասնակցութիւնը բերել պայքարելու համար «կրօնք կոչուած նախապաշարումին» դէմ :

Այս պայքարին գլուխը կը գտնուի Կեդր. Կոմիտէի քարտուղար՝ Իլիչեւ, որ 1963ի վերջերը նիստի հրաւիրած էր գաղափարական յանձնախումբը (որու նախագահն է), ճշդելու համար այս պայքարին բոլոր կէտերը: Իլիչեւ կը գրէ արդէն Կոմունիստի վերջին թիւին մէջ, թէ « ձգել որ իրենց ուղածը ընեն»ի քաղաքականութիւնը վնասակար է հակակրօնական պայքարի մարդին մէջ, ու կը շեշտէ թէ պատերազմին յաջորդող տասը տարիներուն ընթացքին (այսինքն «անհատի պաշտամունքի» վերջին շրջանին) , օրթոտոքս եկեղեցին ամրապնդած է իր դիրքերը բռնաբարելով լենինեան օրինականութիւնը :

Այս «կարծրացումը» անսպասելի չի թուիր: Քանի մը տարի է, հակակրօնական պայքարը սաստկացած է Խորհ. Միութեան մէջ եւ օրթոտոքս Եկեղեցին կորսնցուցած է այն տեսակ մը առանձնաշնորհեալ դիրքը, զոր կը վայելէր՝ անոր համար որ պատերազմի ատեն, կոչ ըրած էր ժողովուրդին որ կռուի հայրենիքին համար: Առաջին արշաւանքը սկըսած է 1959ին, ԻԱ. համագումարի տարին: Երկրորդ արշաւի մը հանդիսատես եղանք 1962ին, ԻԲ. համագումարէն ետք: Շարքայինները հրաւիրուած են մինչեւ 1980 համայնավարութեան հիմերը կառուցանելու եւ կուսակցութիւնը բացայայտ կերպով կը փափաքի որ այդ թըւականին, կրօնքը ամէն ազդեցութիւն կորսնցուցած ըլլայ Խորհ. Միութեան մէջ :

Պաշտօնական գետնի վրայ, հակակրօնական պայքարին միջոցները կը մնան անոնք, զորս Խրուշչեւ պարզած է 1954 Նոյեմբեր 11ի իր նշանաւոր նամակին մէջ.— Պէտք է յաջողիլ հաւատացեալները համոզումով հրաժարեցնել իրենց « նախապաշարումներէն » առանց վարչական ճնշումներու եւ հալածանքի դիմելու: Արդէն պաշտօնական քաղաքականութիւնը լաւ տեղ կուտայ կուսակցութեան որ իրեն կը վերապահէ քարոզչութեան մենաշնորհը, կրօնքը ուրանալու մղելով ժողովուրդը այնպիսի ձեւով մը որ հաւատացեալները օրինաւոր կարելիութիւնը չունենան հրապարակաւ պատասխանելու: Աւելին՝ փորձը ցոյց կուտայ թէ իշխանութիւնները չեն հրաժարած վարչական միջոցներու դիմելէ՝ այդ ճամբուն մէջ :

ԱՂԵՐՍ ՄԸ՝ ՊԱՏՐԻԱՐՔՆԵՐՈՒՆ

Քանի մը ամիս առաջ, ռուս եկեղեցւոյ հաւատացեալները աղերս մը զրկած էին «Երուսաղէմի, Անտիոքի, Պոլսոյ եւ այլ վայրերու արեւելեան Պատրիարքներուն»: Հոն կը յայտնէին հալածանքի պարագաներ, որոնց զոհ գացած են քրիստոնեաներ, մանաւանդ Մինսկի մէջ: Այսպէս Թէոտոսիա Վարավա, որ իր երախանեբով եկեղեցի կը յաճախէր, սպառնալիք ստացած է որ դատարան պիտի յանձնուի, Մինսկի թիւ 18 դպրոցին տնօրէնուհիին յայտնած են թէ հոգեբուժական մարմնի մը առջեւ պիտի կանչուի եւ զաւակները արգելանոց պիտի դրուին:

Հակակրօնական քաղաքականութիւնը կը տարուի եկեղեցիներու փակումով, մանաւանդ երկրին արեւմտեան մասին մէջ: Զանազան պարագաներ կը յիշատակուին այս առթիւ: Ըսուեցաւ թէ 10 հազար եկեղեցիներ (ինչ որ գոյութիւն ունեցող աղօթատեղիներու կէսն է) փակուած կամ ուրիշ հանգամանք ստացած են 1959էն 1963: Շատ դժուար է այս թիւը ստուգել, բայց որոշ է թէ զանազան պատրուակներով, շատ թիւով եկեղեցիներ խլուած են հաւատացեալներու ձեռքէն: Ծանօթ է նոյնիսկ թէ Քիէվի մէջ, հաւատացեալները մէկ շաբաթ Ս. Անդրէաս եկեղեցին գրաւած են՝ արգելք հանդիսանալու համար իշխանութեանց որոշումին: Անշուշտ նոր ոչ մէկ աղօթավայր կը կառուցուի նոր քաղաքներուն մէջ: Վանքերուն հետ աւելի լաւ չեն վարուիր : Զորս մենաստաններ, ծանօթ ամբողջ օրթոտոքս աշխարհին մէջ (Պեչերսկի եւ Պոչայեվսկ) փակուած են 1961ին եւ 1962ին :

Գալով կղերիկոսներուն, անդադար նեղութիւններու առարկայ են: Տասը տարի առաջ երկու կրօնական ակադեմիա կար եւ ութ դպրեվանք: Երեք դպրեվանք փակուած են : Այս պատճառաւ ուսանողներու թիւը հազարէն պակաս է, մինչ կղերական դասը 35 հազար անդամ ունի: Պատերազմէն ետք, քահանաներու վիճակը նախանձելի էր :Խորհրդ. իշխանութիւնները ներկայիս կը պահանջեն ժողովրդապետութեանց եկամուտին 80 առ հարիւրը: Շատ մը համայնքներ պարտադրանքիս տակ են գործունէութենէ դադրելու կամ օրէնքէն «շեղելու» : Քահանաներու առաքելութիւնը խիստ հսկողութեան տակ է, իրաւունք չունին գործելու իրենց ծուխէն դուրս, չեն կըրնար հաւատացեալներու այցելել եւ պէտք է պետական պաշտօնեաներուն հաղորդեն իրենց քարոզները: Զանազան վայրերու մէջ, փորձած են արգիլել քահանաներուն որ երախաներ ընդունին եկեղեցին եւ 1963 Ապրիլին, հարց եղաւ այս որոշումը տարածել ամբողջ Ռուսաստանի մէջ : Կղերին ընդդիմութեան եւ խռովութեանց սպառնալիքները պատճառ եղան որ իշխանութիւնները հրաժարին ատկէ :

(Մնացեալը յաջորդով)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Կարմիր Աստղը» բուռն յարձակում մը ըրած է Մքնամարայի դէմ որու յայտարարութիւնը «կը յիշեցնէ Հիթլերը որ կ'ուզէր բոլոր Ռուսերը սպաննել» եւ կը հարցնէ «ո՞ւր է հիմա, Հիթլէրը» :

ԱԵԳԼԻԱՑԻՔ եւ Ֆրանսացիք պաշտօնական որոշումը տուին Թիւնէլ մը շինելու Մանշի տակ: Երկու կառավարութիւնները պիտի քննեն միասնաբար ծրագրին իրագործման պարտադրած իրաւական եւ ելմտական հարցերը :

ԺՈԶԷՖ ՔԷՍԷԼ որ Ֆրանսական Ակադեմիա անդամ ընտրուած էր Ֆորսի դուքսին աթոռը, պաշտօնապէս ընդունուեցաւ Հինգշաբթի օր Անտրէ Շանսոնի կողմէ: Ակնարկելով իր նախորդին եւ իր ընտրութեան, Քէսէլ շեշտեց — «փոխարինելու համար ան որու փառաւոր անունը արձագանգած է հազարամեակ մը Ֆրանսայի պատմութեան մէջ, որու նախնիքը, մեծ զինուորականներ, մեծամեծներ, իշխաններու եւ թագաւորներու բարեկամներ փայլուն ձեւով մաս կազմած են իր Պատմութեան, ո՞վ նշանակեցիք.— Ռուս մը ծնունդով, եւ աւելին՝ հրեայ մը, Արեւելեան Եւրոպայի հրեայ մը»..:

ՀԱՅԿ. ԼԵԳԷՈՆԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՃԱԿԱՏԱԳԻՐ

Արեւելեան Լեգէոնին մէջ ընդունուած էր, որ Ֆրանսական բանակէն եկած զինուորականները պարտաւոր չէին հնազանդիլ հայ կամ սուրիացի աստիճանաւորներուն, որոնք ըստ Լեգէոնի կանոնադրութեան՝ կամաւոր արձանագրուած էին :

Գրուած կանոն մը չէր : Ոչ ալ ցեղական հիմք ունէր, քանի որ Օտարական Լեգէոնէն եկած հայ կամ սուրիացի աստիճանաւորները, թեպէտ ոչ Ֆրանսացի, Ֆրանսացիներու իշխանութիւնը կը վայելէին :

Կ՚ենթադրեմ որ այդ կանոնը կը բխէր այն հասկացողութենէն թէ Լեգէոնականները կը նկատուէին օտար ազգային բանակի մը կորիզը, իսկ Ֆրանսացիները՝ մարզիչներ :

Այդ տարբերութիւնը կրնար, գործադրութեան մէջ, վնասել բանակին միութեան, սակայն միջադէպի տեղի չտուաւ :

Երբ որոշուեցաւ որ Լեգէոնը ճակատ ղրկուի, գնդապետ Ռոմիէօ Փարիզ տեղեկագրեց թէ յիշեալ կանոնը ռազմաճակատին վրայ անընդունելի էր եւ առաջարկեց որ Լեգէոնին պատկանող զինուորականները անխտիր նոյն իրաւունքներուն տէր եւ նոյն պարտականութեանց ենթակայ ըլլային : Փարիզ դրական պատասխան տուաւ :

Լեգէոնը սկսաւ փոխադրուիլ Եգիպտոս, ուրկէ պիտի ուղեւորուէր Պաղեստինեան ճակատը : Այդ փոխադրութիւնը կը կատարուէր փոքրաթիւ խումբերով՝ դերմանական ընդծովեաներու սպառնալիքին պատճառով : Երբեմն մեկնող խումբը օրերով կը սպասէր Ֆամակուսթայի նաւահանգիստին մէջ : Նաւերու երթեւեկը գաղտնի կը պահուէր :

Անգամ մը գնդապետը կանչեց ու ըսաւ ինծի թէ Ֆամակուսթայի մէջ սպասող խումբը, իր անկարգութիւններով, տեղական իշխանութեան գանգատը կը յարուցանէր : Հրամայեց որ երթամ տեսնեմ եղելութիւնը ու հարկ եղածը կարգադրեմ :

Այնչափ ալ զարմանալի չէր : Աշխարհի վրայ բանակ չկայ որ սուրբերէ կազմուած ըլլայ եւ նոյինսկ սուրբը, երբ զինուորական դառնայ, սրբութենէն բան մը կը մոռնայ : Այն պարագան ալ կար թէ Կիպրոսի գինին ծանր էր եւ քիչով գլխի կը զարնէր :

Երբ սպայակոյտին ինքնաշարժը Ֆամակուսթա մտաւ, հանդիպեցայ խումբ մը լեգէոնականներու, որոնց երեւոյթը զեղուն զուարթութեան նշաններ կը ներկայացնէր : Ինքնաշարժը կանգ առաւ : Զայն շրջապատեցին իմ հասցէին կեցցէներով : Բայց ծափահարուելու համար չէի գացած : Վար իջայ խոժոռ դէմքով, բարեւի կանգնել տուի եւ խիստ յանդիմանական քարոզ մը կարգացի խառնելով Ֆրանսայի, Հայութեան, զինուորական համազգեստին բարդեալ պատիւները : Բաքոսեան խանդավառութիւնը զէրօ աստիճանին իջաւ : «Ո՞վ է ձեր հրամանատարը», հարցուցի : Ֆրանսացի ենթասպայի մը անունը տուին : «Գացէք կանչեցէք» ըսի : « Ահաւասիկ կուգայ» պատասխանեցին, իրարու երես նայելով, շփոթած :

Փողոցին ծայրէն կ՚առաջանար Ֆրանսացի երիտասարդ, հազիւ քսան տարեկան, ենթասպայ մը : Կը յառաջանար բայց դժուարաւ պահելով ուղիղ գիծը :

Երբ մեզի հասաւ՝ ջանալով շիտակ կանգնիլ, զինքն ալ յանդիմանեցի, շեշտը դնելով իր հրամանատարի պատասխանատուութեան վրայ : Հարբեալ առոգանութեամբ՝ « Ես հայ սպայի մը հնազանդելու պարտաւոր չեմ» արտասանեց : Կայծ մը փայլեց լեգէոնականներուն աչքերուն մէջ, բայց նայուածքիս վրայ անշարժացան : Ենթասպան կրկնակի կը սըխալէր, քանի որ Ֆրանսացի սպայ էի եւ իր ակնարկած կանոնը ջնջուած էր : Աւելի խիստ խօսեցայ, ըսի թէ մարդ Ֆրանսացի կ՚ըլլայ ոչ այնչափ անուան հընչումով, այլ Ֆրանսական սիրտ ունենալով : « Քանի որ այդպէս է, վերջացուցի, կորսուեցէք գացէք : Ձեզ կը զրկեմ հրամանատարութենէ » : Եւ դառնալով լեգէոնականներուն. «Ո՞վ է ձեր մէջ ամենահին աստիճանաւորը» : Մէկը յառաջացաւ : « Այլեւս դու ես հրամանատարը, ըսի, ուրեմն պատասխանատու : Եթէ կրկին ձեր մասին աննպաստ զրոյցներ լսուին, խերերնիդ կ՚անիծեմ » :

Վերադարձայ բանակատեղին : Գնդապետին պատմեցի եղածը : Լռութեամբ լսեց ու միայն հարցուց. « Ի՞նչ պատիժ արձանագրեցիք ենթասպային» : Ցանցանք էր անպատիժ ձգելը ենթասպային պատասխանը : Բացատրեցի թէ այդ յանցանքը անսովոր ըլլալով՝ ուղած էի նախապէս իր խորհուրդին դիմել :

– Լաւ, պատասխանեց, ես կը կարգադրեմ :

Երկու օր ետքը Կիպրոսէն անցնող շոգենաւով մը ենթասպան Ֆրանսա ետ ղրկուեցաւ :

Յետագային իմացանք թէ այդ երիտասարդ ենթասպան, Ֆրանսական ճակատին վրայ հասնելէն քիչ ետքը, պատուոյ դաշտին վրայ ինկեր էր :

Ճակատագիր :

Վ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Դ.

Փորթուկալի Էմմանուէլ թագաւորը Մատթէոսը ղրկեց Հռոմ, Լեւոն Պապին (1513 – 1521), որ նամակ մը տուաւ անոր 1514 Հոկտեմբեր 10 թուականով, քաջալերելու համար Եթովպիոյ Դաւիթ Դ. կայսրը եւ անոր մայրը Հեղինէն, որ խնամակալուհին էր կայսեր :

Փորթուկալի թագաւորը, Հապէշ-Փորթուկալ բարեկամութիւնը սերտացնելու եւ Ափրիկէի մէջ իր դիրքը ամրապնդելու նպատակով, որոշեց իր կողմէն նուէրներով դեսպանութիւն մը ղրկել Եթովպիա Մատթէոսի հետ :

Այս դեսպանութիւնը Հնդկաստանի ճամբով 1520 Ապրիլ 16ին 24 նաւերով հասաւ Մասուա՝ եւ անկէ ճամբորդեց դէպի մայրաքաղաք, ուր դեռ չհասած մեռաւ Մատթէոս 1520 Մայիս 28ին եւ, փորթուկալեան դեսպանութիւնը ձախողութեան մատնուեցաւ :

Մէկ կողմ ձգելով Մատթէոսի քաղաքական գործը, նշանակելի է, որ ան 10 տարի Լիզպոն բնակած է, ուր, ինչպէս կ՚երեւի, ուրիշ Հայեր ալ կային, որով հետեւ 1538ին, երբ Եթովպիոյ պատրիարք կ՚ընտրուի Հռոմի կողմէն կաթողիկէութիւնը ընդունող հապէշ Պիրմանտէզ եկեղեցականը, ան Լիզպոնէն ճամբայ կ՚ելլէ դէպի Հապէշիստան, հետը ունենալով երկու Հայեր, Անտոն մականուանեալն Ֆերնանտէզ եւ Գասպար Մուրենօ (Սուրիանօ), թերեւս բերիացի (հալէպցի) ասորին :

Ասիկա փաստ մըն է հաստատելու համար, թէ այդ թուականին Փորթուկալի մէջ կ՚ապրէին Հայեր, որոնք աննշան թիւ մը կը ներկայացնէին ապահովաբար :

Բայց ԺԶ. դարուն, երբ Հնդկաստանի ծովային ճամբուն միջոցով յարաբերութիւններ հաստատուեցան Հնդկաստանի հետ, եւ բարգաւաճման դեղեցիկ շրջան մը ունեցաւ Փորթուկալ, Հայերը, իբրեւ Հնդկաստանի ճարպիկ վաճառականներ, յարաբերութիւններ ունեցան Փորթուկալցիներուն հետ : Անոնք հնդկական ապրանքները ծովեզերք բերին եւ յանձնեցին նաւագնաց ժողովուրդներու, ինչպէս նաեւ Փորթուկալցիներու, որպէսզի ասիական այդ ապրանքները փոխադրեն Եւրոպա եւ Մերձաւոր Արեւելքի երկիրները : Նոյն ժամանակ Հայերը շարունակեցին ցամաքի վրայ կարաւաններու երթեւեկութիւնները եւ Ասիոյ խորերէն ապրանքներ բերին եւրոպական տիրապետութեան ենթարկուած նաւահանգիստները, ուր կը բեռցնէին Եւրոպացիներու, ինչպէս նաեւ իրենց սեփական նաւերը :

Այսպէս, Հայերը մեծ դեր կատարեցին համաշխարհային վաճառականութեան մէջ :

Փորթուկալցիները, որ առաջին անգամ Հնդկաստանի ծովային ճամբան գտած են, մեծապէս շահագործած են իրենց այս գիւտը եւ շատ ընդարձակ գործունէութիւն ծաւալած են եւ այս առթիւ Հայերու հետ ալ շփում ունեցած են Հնդկաստանի եւ Խաղաղական ովկիանոսի նաւահանգիստներուն մէջ :

Այս յարաբերութիւնները պատճառ եղած են, որ, ինչպէս Սպանիոյ, նոյնպէս նաեւ Փորթուկալի վրայ Հայերը ուշադրութիւն դարձնեն եւ յարաբերութիւններ ունենան : Եւ գտնուած են Հայեր, որոնք հետաքրքրուած են այս երկրով, որ նախքան Ամերիկայի գիւտը՝ աշխարհի նախադուռը կամ ծանօթ աշխարհի վերջին ծայրը նկատուած էր :

Այս շրջանին, երբ նոր աշխարհներու ծանօթանալու հետաքրքրութիւնը կարծես թէ ընդհանուր էր, գտնուած են Հայեր, որոնք, նման հետաքրքրութենէ մղուած, կատարած են երկար ճամբորդութիւններ եւ թափառած են երկրէ երկիր, ծանօթութիւններ հաւաքած են Հայոց համար անծանօթ շատ մը երկիրներու վրայ, ինչպէս Փորթուկալի, որ ԺԷ. ԺԸ. դարերուն ընդարձակ գործառնութիւններ ունէր գաղթային բերքերու վրայ :

Այս աշխարհաշրջիկ Հայերէն մէկը, թերեւս ամէնէն կարեւորը, Սիմէոն Դպիր Լեհացին էր, որ Լվովէն 1608 Փետրուար 15ին ճամբայ ելած է եւ տասը տարի ետք, 1618ին վերադարձած է : Այս տասը տարուան միջոցին շրջելով Արեւելեան Եւրոպա, Թուրքիա, Իտալիա, անկէ անցած է Փոքր Ասիա եւ Արեւմտեան Հայաստան, Եգիպտոս, Պաղեստին եւ ապա Կ. Պոլիս, ուրկէ կ՚երթայ Լեհաստան : Այս երկար ճամբորդութեան ընթացքին ան բազամաթիւ ձեռագիրներ ընդօրինակած է եւ այսպիսով ապահոված է իր ապրուստը :

Սիմէոն Դպիր, որ սուր դէտ մըն էր, գրի առած է իր ուղեգրութիւնը, որ շատ հետաքրքրական է եւ ունի կարեւոր տեղեկութիւններ եւ դիտողութիւններ :

Սիմէոն Դպիր, որուն ուղեւորութեան ընդարձակ շրջագիծը բաւական է ցոյց տալու համար իր լայն հետաքրքրութիւնը, անդէտ մէկը չէր, ինչպէս կը տեսնուի : Ան ունի նաեւ շահեկան ակնարկ մը Փորթուկալի վրայ, ուր չէ այցելած դժբախտաբար եւ ցոյց կուտայ, թէ Հայերը կապեր ունեցած են երկրին հետ : Սիմէոն, Լվովի Հայերուն մասին խօսելով, կը գրէ. «Չկայ մէջ նոցա արուեստաւորք, այլ ամէնքն վաճառականքն են մեծ եւ անուանիք. ունին եւ վէքիլ (փոխանորդներ կամ ներկայացուցիչներ) Ստամպօլ, Անկիւրի, Սպահան, Մօսկով, Կտանսքա, Պօրթուկալ եւայլն : Կան

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ

Որք այդ քիչերուն մէջ գտնուելու բախտն ունին, պիտի գիտնան թէ սակաւք շատերու տեղը բռնելու համար՝ պէտք ունին անձանց վրայ բռնադատութիւն գործածել :

Ասոր հետեւանքն է եւ միւս պարտքն ալ, այս է, հանդերձեալ երիտասարդութեան կամ արդեան մանկութեան դաստիարակուելուն համար զոհողութեանց յանձնառու ըլլալ : Այդ դաստիարակութիւնը հանդիստ եւ հանդարտ գործերէն մէկը չէ, եւ ոչ ալ հնար է որ չափահաս անձանց գործունէութեամբ միայն ի գլուխ ելնէ : Հազիւ թէ ասոնց գործն է համալսարանական եւ բարձր ուսմանց համար աշխատիլ եւ աշխատակցիլ, մինչ նախնական դաստիարակութիւնը, որուն մեր Հայաստանցին կը կարօտի, զինուորական մրցում մի է ճշմարտապէս, եւ որք այն չարագուշակ թշնամւոյն դէմ մարտնչիլ կը խիզախեն՝ որ է անկրթութիւն, ոչինչ նուազ վտանգաւոր եւ տաժանելի զինուորութեան մը կը գրուին, քան նոքա որ սուրերու եւ ռումբերու դէմ կռուելով կեանքերնին ի կշիռ կը դնեն :

Ծանր եւ վտանգաւոր գործոց մէջ երիտասարդութեան մասը շատ է, կ՚ըսէի ի վեր անդր : Սոյն սկզբան հետեւողութեամբ կը հրաւիրեմ եւ կը յորդորեմ զձեզ, երիտասա՛րդք, Հայաստանի դաստիարակութեան հարկաւոր եղած միջոցներու գործադրութեան : Հայաստանի մէջ ուսում ծաւալել, քանի մը տարիներէ ի վեր նշանաբան եղեւ հայ երիտասարդութեան մայրաքաղաքիս, եւ գլխաւորաբար քանի մը թաղերու, որոնց մէջ կ՚ուղէի ձեր թաղն ալ յիշելու բախտն ունենալ : Քանի մը ընկերութիւնք կանգնուեցան՝ որք հայաբնակ աշխարհի զանազան կողմերը իրենց ասպարէզ ընտրեցին, եւ ժրաջան աշխատութեամբ նպաստներ հաւաքեցին, քանի մը ազգանուէր երիտասարդք դաստիարակի պաշտամամբ Հայաստան չուեցին, եւ մինչեւ ցայսօր երեսնիւ չափ վարժարանք կանգնեցան կամ նորոգուեցան շնորհիւ Արարատեան, Դպրոցասիրաց – Արեւելեան եւ Կիլիկեան ընկերութեանց : Եռամեայ ժամանակէ մը ետքը, այն եռանդը որ առաջ ընկերութիւնները շատցնելու յորդորեց, այսօր փորձառութեամբ զանոնք միացնելու եւ զօրացնելու կ՚առաջնորդէ, եւ ազգին մէջ նոր զօրութիւն մը ստեղծելու : Երիտասա՛րդք, այդ զօրութիւնը ձեր բաժինն է, անոր չորս կողմը համախմբիլ ջանացէք :

Հայաստան դաստիարակութեան կը կարօտի եւ Միացեալ Ընկերութիւնք դաստիարակութեան վառարանը պիտի ըլլան : Ազգս չունի այնպիսի զօրաւոր եւ մեծազօր նպաստներ, որովք հնար ըլլայ իսկոյն բազմաթիւ վարժարաններ կանգնել եւ օժտել : Ազգը պարտաւոր է լումաներէ դահեկան, եւ դահեկաններէ քըսակ, եւ քսակներէ դրամագլուխ կազմել եւ ըստ այնմ գործի ձեռնարկել : Յոգնեցուցիչ եւ լքուցիչ աշխատանք մի է, որուն յոգնած անձեր անբաւական են : Եթէ համախմբեալ Հայկական Ընկերութիւնն ապագայ արդիւնք մը պիտի ունենայ, զայն երիտասարդութենէ հարկ է սպասել, որ միայն կարող է անխոնջ կերպով հաւաքմանց տաժանելի գործոյն հսկել, եւ բաժանորդագրութեանց տարածման համար ճիգն ու քիրտն չխնայել : Երիտասարդաց, եւ մանաւանդ մայրաքաղաքացի երիտասարդաց պարտքն է եւս, ցորչափ տեղացի երիտասարդութիւն կը պակսի որ տեղական դաստիարակի պարտքը կատարէ, ինքն փութայ լնուլ այդ պէտքն ալ, եւ առաքելաբար շրջի ի Հայաստան, դաստիարակի պաշտօն վարելու համար :

Ինչ որ ընկերութեանց ընթացքն է եւ ինչ որ ընկերութեանց գործն եղեւ, անաչառ քննութեան ենթարկուելով իսկ՝ գովեստի պէտք է արժանանան : Այն հըմտութեամբք զորս ստացած եմ նաեւ օտար եւրոպական ազգաց մէջ գործածուածներուն նկատմամբ, կը համարձակիմ հաստատել թէ հայ երիտասարդութեան ի մասինս ըրածը արժանի է ամենայն գովեստից, եւ իբր անօրինակ ի ձեռնարկ եւ յաջողութիւն կրնայ փառաւորուիլ նոյնիսկ ամէնէն յառաջադէմ ազգաց մէջ : Փորձառութեան պակասութիւնը բնական է երիտասարդութեան, այլ հայ երիտասարդութիւնը ցուցուցին թէ՛ գործունեայ եւ եռանդուն թէ՛ փորձառու եւ խոհեմ, ոչ միայն ընկերութիւններ հիմնելու եւ գործելու մէջ, այլ եւ իմաստութեամբ կառավարելու, եւ այսօր ալ զանոնք միացնելու մէջ : Պատի՛ւ եւ յարգա՛նք ուրեմն ընկերութեանց վասն դաստիարակութեան հայ աշխարհի, փա՛ռք եւ պարծա՛նք հայ երիտասարդութեան :

Հայ երիտասարդութիւնն, ոչ միայն դաստիարակ է եւ պիտի ըլլայ, այլ ինքն միւս կողմէն բարձր դաստիարակութեան կը կարօտի, եթէ այդպէս կը նկարէք ինձ կոչել նաեւ անձնական եւ ամբարտական կրթութեան եւ կացութեան այն մասը, որով ոք իւր ապագայ պատրաստութիւնները կը կատարէ : Նախնական դաստիարակութիւնը մանկութեան մէջ աւարտած երիտասարդութիւնն կարող է տալ զայն իրեն յաջողութեան, բայց իրեն ալ բան մը պակսի տակաւին :

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ

(11 Շար.)

մէջ նոցա խօճայք, որ ունին ԾՌ. (50 հազար), ԿՌ. (60·000), ՁՌ. (80·000) եւ ՃՌ. (100·000) ղուռուշ կամ աւելի : Ունին մուլքեր, պաղ ու պաղչանի, պըտղատու ծառեր, պարտէզք, բուրաստանք, ծաղկաստան եւ վարդենիք, այլեւ բարձր սարայք, տարպասնի եւ աղբերք յորդաբուխք, եւ լիճք ի մէջն՝ մեծ եւ լայն, լի ձկամբ, զոր ոմանք եւ աշտարակք եւ սարայնի ունին ի վեր ջրոյն զարմանաշէն»:

Այս պերճ կեանքը ունէին Լեհաստանի Հայերը իբր «մեծ եւ անուանի» վաճառականներ, ինչպէս Սիմէոն Լեհացիի «Ուղեգրութեան» այս տողերէն յայտնի կը դառնայ, ընդարձակ վաճառականութեան մը արդիւնք էր, որ անոնք կը վարէին Կ. Պոլսոյ, Էնկիւրիի, Սպահանի, Մոսկուայի, Կաղիքսի եւ Փորթուկալի հետ: Դժբախտաբար Սիմէոն չըսեր, թէ իրենց փոխանորդները կամ ներկայացուցիչները ի՞նչ ազգէ էին :

Եթէ Հայեր էին, պէտք է ընդունիլ, թէ Փորթուկալի մէջ եւս Հայեր կային իբրեւ Լեհաստանի հայ վաճառականներու ներկայացուցիչներ, եւ ինչո՞ւ չէ, հաւանօրէն կային ուրիշ տեղերու հայ վաճառականներու ալ ներկայացուցիչները :

Բայց նոյն դարուն, եթէ ուրիշ հայ վաճառականներ Փորթուկալի հետ յարաբերութիւն ունեցած են եւ անոնցմէ ոմանք հոն զացած են, այն ատեն անարարկելի կը դառնայ, թէ Լեհաստանի հայ վաճառականներուն ալ ներկայացուցիչները Հայեր էին, ինչ որ դժբախտաբար տարակոյսի տակ կը մնայ: Բայց կարելի է ըսել, թէ շատ հաւանական էր, որ Հայեր կային Փորթուկալի մէջ ալ, որուն մայրաքաղաքը Լիզպոն մեծ կեդրոն մըն էր արեւելեան ապրանքներու վաճառականութեան, որովհետեւ ԺԷ. դարուն եւ յատկապէս 1670ին Հայերը Շահ Աբասին կ՝ըսեն, թէ «Ժողովուրդքն Ջուղայեցւոց եւ Գողթան գաւառին ... Բազումք են վաճառականութեամբ այժմ ի Ֆրանկիստան»: Փորթուկալ ալ, իբր մաս «Ֆրանկիստան»ի, Հայեր պէտք է ընդունած ըլլայ, մասնաւորապէս այն պատճառով, որ մետաքսի առեւտուրը, որ մենաշնորհի վերածուած էր եւ արտածումը Ջուղայեցիք կը կատարէին, Շահ Աբասի պաշտպանութեան տակ էր : Մետաքսը ասիական ապրանքներէն ամէնէն փնտռուածներէն մէկն էր այն ժամանակ :

Եթէ Սիմէոն Դպիր, որ առանց Փորթուկալ զացած ըլլալու, աւելի շատ բան ըսած է Փորթուկալի մասին, եթէ այնտեղ ապրող Հայերու մասին քանի մը բառ գրի առած ըլլար, թանկագին ծանօթութիւն մը տուած պիտի ըլլար մեզի, առանց անոր, որ ան աւելի շատ բան ըսած է Փորթուկալի վրայ քան Օգոստինոս Բաջենց, որ Փորթուկալ այցելած ըլլալով հանդերձ, իր ինքնակենսագրութեան մէջ կը պատմէ իր շրջագայութիւնները Ղազուին, Արտավիլ, Շամախի, Աժդերխան, Մոսկուա, Լեհաստան, Համպուրկ, Լիզպոն, Մատրիտ, ինչպէս նաեւ Հռոմ եւ կրկին Լեհաստան :

Ան 1614ին Հռոմ կը զրկուի եւ քահանայ կը ձեռնադրուի ու կ՝երթայ Հայաստան :

Սիմէոն Դպիրի այս ժամանակակիցը դժբախտաբար ոչ մէկ շահեկան տող ունի Փորթուկալի մասին :

Ա. ԱԼՊՈՅԱՃԵԱՆ

(4 Շար.)

ԱՆՑՆՈՂ ՏԱՐՈՒԱՆ ԺԱՌԱՆԳԸ

Ե.

Հանրապետութեան նախագահը Ամերիկա մեկնեցաւ մասնաւոր հրաւէրով հաւաստելու թէ Իտալիա հաւատարիմ կը մնայ արեւմտեան զինակցութեան, կ՝ընդունի ամերիկեան առաջարկը հաւաքական հիւլէական ուժ ունենալու, Նիւ Եորքի ելմտական շրջանակներուն ալ հաւաստեց թէ ամէն ջանք պիտի թափուի դրամանիշը բարձր պահելու: Խորհրդարանին մէջ ալ ընկերվարական նախարարը կը վստահեցնէր թէ «կեդրոն-ձախ լուծումը աջ լուծում մըն է, Իտալիա պէտք ունի ամուր ժողովրդավարութեան մը ապահովելու համար աշխատաւորներու վերելքը եւ յառաջդիմութիւնը դէպի ընկերվարութիւն : Այս նպատակով ընկերվարականներ կը մասնակցին կառավարութեան : Զպայքարեցանք տասնեակ տարիներ նախարարական մէկ քանի աթոռներ գրաւելու համար, համոզուած ենք որ այսօր ալ կը ծառայենք մեր իտէալներուն, հաւատարիմ կը մնանք մեր աւանդութեանց »:

Անգլիոյ Արտաքին նախարարը Դեկտեմբեր 16ին Լոնտոն հրաւիրեց Իտալիոյ Արտաքին նաճարար սոցիալ դեմոկրատ Սարակաթը, որ միշտ հաւատարիմ մնացած է արեւմտեան զինակցութեան, եւ բրոպական միութեան: Մառեշալ Թիթօն ալ Իտալիոյ վարչապետը Պելկրատ հրաւիրած էր Օգոստոս 29ին, երբ Ծերակոյտի նախագահ Մերծակորա Պելկրատ կը գտնուէր, այն օրը՝ երբ Թիթօն կ՝ընդունէր Խրուշչեւը: Իտալիա Ատլանտեան Ուխտի առաջին անդամն է որ տնտեսական համաձայնութիւն կնքած է Խորհ. Միութեան հետ :

Զախերու պահանջումով կրթական ծրագիրը փոխուեցաւ, նոր միջին դպրոց մը հիմնուեցաւ, լատիներէնը թեթեւցնելով, կրթութիւնը ձրի եւ պարտաւորիչ դարձնելով մինչեւ 14 տարեկան: Կազմակերպութիւնը կը մնայ իրագործելի: Եօթը միլիոն աշակերտ մտան կրթական շէնքերէն ներս ,կը պակսին շէնքեր եւ ուսուցիչներ, ճարտարարուեստ եւ դըպրոց կը մրցին գիտութեան ուսուցիչներ ունենալու : Կրթութեան նպատակ ընդունուած է տարրական կրթութիւնն ընդհանրացնել, նպաստաւորել վեր բարձրանալու կարող ուսանողները, նուազեցընել դասարաններու աշակերտներուն թիւը: 1928ի ֆաշական ծրագրով դասարան մը մինչեւ վաթսուն աշակերտ կրնար ունենալ, այժմ առաւելագոյն թիւը պիտի ըլլայ 35 :

Զախերու եւ աջերու միջեւ վիճելի կը մնայ մասնաւոր դպրոցներու հարցը : Առաջինները կը պահանջեն պետականացում, վերջինները կը պնդեն թէ ընտանիքին իրաւունքն է տղան զրկել ընտրած դպրոցը : Մասնաւոր երկրորդական վարժարաններ կը յաճախեն 24 հազար աշակերտներ, պետական վարժարաններ 26 հազար միայն :

Իտալիա «Վեց»երու մէջէն միակն է որ հազարաւոր անգիրներ ունի: Բարեկեցութիւնը ծաւալած է, բայց ընթերցասիրութիւնը համեմատական չէ : Իւրաքանչիւր իտալացի գրքի համար տարեկան կը յատկացնէ մէկուկէս լիբ. ոսկի, մինչդեռ զուարճութեանց համար կը ծախսէ 18 լիբ. ոսկի: Օրաթերթերու տպաքանակը քիչ է բնակչութեան համեմատութեամբ : Հարիւր ընտանիքներէն եօթը գիրք կը գնէ, 52ը օրաթերթ եւ պարբերաթերթ կը կարդայ : Ընթերցասիրութեան փափաքը նուազած է ամէնուրեք աւելի կամ նուազ համեմատութեամբ :

Իտալիոյ ներքին քաղաքականութեան կնճռոտ հարցն է մեծ հողատիրութիւնը, « Հարաւի Հարցը»: Իտալական միութեան տօնախմբութեան օրերուն Փասքուալէ Վիլլարի կը հրատարակէր « Հարաւային Նամակներ» ցոյց տալով հարաւի տնտեսական, ընկերային թշուառութիւնը: Այսօր ալ գրութիւնը այժմէական է, հիւսիսն ու հարաւը կը տարբերին տնտեսապէս, ցեղագրականօրէն: Ճարտարարուեստը կեդրոնացած է Հիւսիսը, Հարաւը մէկ քանի աւատապետներու սեփականութիւնն է, չկայ ճարտարարուեստ, թէեւ առատ աշխատաւորներ կան, որոնք կ՝աշխատին չնչին վարձատրութեամբ: Աշխատաւորը կը փախի դէպի հիւսիս կամ կը դաղթէ: Կուսակցութիւններ համաձայն են հողատէր ընելու հողամշակը, բայց կամ հողերը գրաւելու են կամ վճարելու են հողատիրոջ: Դրութիւնը տեւեր է դարեր: Ուսանողուհի մը հրատարակեց հողատիրոջ եւ մշակի մը միջեւ կնքուած պայմանագրութիւն մը, որ կը կրէ 821 թուականը : Հողատէրը կ՝ըսէ մշակին. « Քեզի կուտամ տուն, հող եւ մինչեւ վերջ հոն մընալու վստահութիւն: Դուն պիտի տաս աշխատանք, արտադրութեան կէսը » : Պայմանագրութիւնը կը տեւէ դարեր :

Կեդրոն – ձախ Դահլիճին առաջին ջանքը պիտի ըլլայ դարմանել տնտեսական եւ ելմտական տագնապը, անցեալ տարիէն ժառանգութիւն մնացած, հաւասարակըշռել ներածում եւ արտածում, առեւտրական կշիռը, արգիլել դրամական անկումը, պայքարիլ գիներու բարձրացման դէմ, ամէնէն աւելի շահիլ բոլորին վըստահութիւնը: Թոշակներու բարձրացումը պատճառեց գիներու բարձրացում, ներածումներն եղան Հասարակաց Շուկայէն, աւելի աժանագին, մինչդեռ ներքին արտադրութիւնը մնաց առանց սպառումի :

Երկրի մը ներքին քաղաքականութիւնը կ՝անդրադառնայ արտաքինին վրայ: Արեւմտեան ընկերվարականներ կը սպասեն յառաջիկայ ընտրութեանց իշխանութեան հասնելու եւ ընկերվարական միացեալ Եւրոպան կազմակերպելու համար: Ամէն տեղ ազատական կուսակցութիւնը կը մընայ փոքրամասնութիւն :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(5 Շար.)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ իր մահկանացուն կընկած է վերապատուելի Ենովք Հատիտեան, հայ աւետարականական համայնքի ծանօթ դէմքերէն: Ութսունամեայ, վերապատուելի Հատիտեան բազմապիսի ծառայութիւններ մատուցած է Լիբանանի հայ գաղութին :

ԼՈՆՏՈՆԻ « Հայ Տունը» իր մշակութային գործունէութեան կարգին «Սայաթ-Նովա » մրցանակ մը հաստատած է որու արժանացած են բանաստեղծուհի Մառի Աթմաճեան եւ մաթեմատիկոս Տիգրան Թահթա :

ՄԻԼԱՆՕ .— Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի շքանշանով պարգեւադրած է Պ. Ստեփան Սրապեանը, էջմիածնայ նոր վեհարանի մէկ դահլիճին կահաւորման հոգը ստանձնած ըլլալուն համար :

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Սառուցեալ գօտիին շուրջը, ծովուն մէջէն կը հոսի «գետ» մը, որուն լայնութիւնը տեղ – տեղ 130 քիլմ. է: Այդ «գետը» Սառուցեալ գօտիին շուրջը իր մէկ պտոյտը կը կատարէ 16 տարուան ընթացքին: Այդ «գետը» իր մէջ կ՝ընդգրկէ երկրագունտին բոլոր ովկիանոսներուն մէկ 200րդը , որ կը կազմէ վեց միլիոն խորանարդ քիլոմեթր ջուր :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (22)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ԵՐԿՈՒ ՔՈՒՐԴ

Հայ շինականը դարաւոր բարեկամութեամբ աւելի կապուած էր քրդի հետ, քան թէ օսմանցու : Թէ հայ եւ թէ քուրդ աշխատաւորը զրկուել էին անկախութիւնից եւ հայրենիքից օսմանեան տիրապետութեան հետեւանքով : Երկուսն էլ ձգտում էին իրենց ազգային անկախութեանը: Երկուսն էլ երազում էին ազատագրուել սուլթանների եւ փաշաների լծից :

Մի ուրիշ զօրաւոր պատճառ էլ կար : Հաջին ունէր երեք կին, որոնցից ամենագեղեցիկը մի Հայուհի էր՝ Սալվարդ անունով: Քրդերը նրան Հուրի Մալաք էին ասում : Թէ ով էր այդ գեղեցկուհին, կամ ում աղջիկն էր նա, ոչ ոք չէր իմանում: Հաջին նրան իր ապարանքն էր բերել սարերի վրայով, իբրեւ չերքէզ աղջկայ, բայց թէ որտեղի՞ց մի տեսակ հանելուկ էր այդ :

Սալվարդը ամուսնութիւնից երկու օր առաջ ասել էր նրան .

— Միայն մի պայմանով ես քեզ կին կը դառնամ. երդուիր, որ չես դրժի այդ պայմանը: Քուրդը պատից վայր առնելով Նասրի տան սուրը, երդուել էր նրա վրայ :

— Իմ պայմանն այն է ,— ասել էր Հուրին, — որ դու, յանուն իմ հանդէպ տածած սիրոյ, սիրես եւ օգնես այն ժողովրդին, որին պատկանում եմ ես ազգութեամբ :

— Ես Հայերին օգնել եմ եւ դարձեալ կ՝օգնեմ ,— ասել էր Հաջին: — Դու յետոյ կ՝իմանաս, թէ ես ինչու պարտաւոր եմ այդ ժողովրդին օգնել : — Եւ քուրդը, բազմագուշակ ժպտալով, իր սուրը կախել էր պատից : Ասում են՝ այն օրուանից, երբ Սալվարդը ոտք էր դրել Աբինոք, Նասրի տան քուրդը սկսել էր աւելի ջերմութեամբ վերաբերուել Հայերին :

Ոչ մի հայ նրա դռնով դատարկ չէր անցնում : Հուրի Մալաքը ուշի – ուշով հետեւում էր, թէ ինչպէս է իր ամուսինը կատարում նուիրական ուխտը : Այն սենեակը, որտեղ պահւում էին Հաջու զէնքերը՝ սուրը եւ հրացանը, ոչ ոք չէր համարձակւում մտնել : Միայն Սալվարդն իրաւունք ունէր ազատ ելումուտ անել այնտեղ: Այդ միեւնոյն սենեակում գտնւում էր մի խորհրդաւոր սնդուկ , մի շատ թանկարժէք մատեան: Թէ ինչի մասին էր այն, կամ երբ էր գրուած , դրա վերաբերմամբ ոչ ոք ոչինչ չգիտէր: Աւեսի Հաջին այդ բանը այնքան ծածուկ էր պահում , որ ոչ մի մարդ չէր յանդըգնում այդ ուղղութեամբ որեւէ ակնարկ անել: Նոյնիսկ Հուրի Մալաքը չէր համարձակւում մօտենալ խորհրդաւոր գաղտնարանին : Ասում էին, թէ այդ գաղտնիքը լուծուելու է այն ժամանակ, երբ Հաջու տոհմը անհետանար աշխարհից :

Խորհրդաւոր էր ոչ միայն այդ արկղը, այլեւ այն բանալին , որով փակուած էր այն: Աշխարհում , բացի իրենից, ոչ ոք չէր իմանում , թէ որտեղ է պահուած այդ սնդուկի բանալին :

Դաշտադէմ գիւղի գլխաւորը կոչւում էր Զատօ: Սա մի ծերունի քուրդ էր , որ աշիրէթի աղայական դասին էր պատկանում: Զատօն բարբցի քուրդ էր: Նրանց տունը Բռնաշէնում կոչւում էր Ախուպի տուն :

Զատոյի պապը՝ Ախուպը, որ մի քաջ եւ ռազմաշունչ մարդ էր, ժամանակին ապրել էր Ծովասարի լանջին գտնուող քրդական Մզրէ կոչուող գիւղում: Դեռեւս տասնեւհինգ տարեկան հասակում Ախուպն իրենց տան անունը նշանաւորել էր մի հերոսական գրուագով, որի մասին երգ էր յօրինուած: Իրենց կորած եզը որոնելիս , նա գիշերով կալանել էր մի յաղթամարմին արջի եւ, ականջներից բռնած, քարշ էր տուել դէպի գիւղը եւ փակել ախոռի մէջ: Իսկ Զատոյի հայրը յայտնի աւազակ էր: Նա ամբողջ Սեւ սարը յայտարարել էր իր սեփականութիւնը եւ չէր ենթարկւում ոչ մի իշխանաւորի: Եւրոպացի մի ճանապարհորդ սուլթանի թուղթը ձեռքին գալիս է Սեւ սարն ուսումնասիրելու :

— Ո՞վ ես դու, ի՞նչ գործ ունես մեր սարերի վրայ, — հարցնում է այդ աւազակը՝ նրա առաջը կտրելով :

— Ճանապարհորդ մարդ եմ: Սուլթանից թուղթ ունեմ ձեռքիս :

— Էս սարերի սուլթանը ես եմ , — ասում է քուրդը եւ եւրոպացուն կողոպտելով , վտարում է Բռնաշէնից :

Զատոն իր ռազմատենչ պապի եւ հօր պատգամին հաւատարիմ, գրաւել էր հայ ընտանիքներից մէկի տունը, նրա բակն ու տոհմական ընկուզենին եւ ապրում էր այնտեղ: Պատմում էին, որ նա Մզրէից Դաշտադէմ էր եկել ընդամէնը մի փալասով եւ, Օսմանցիների հովաւաուորութեամբ, Հայերին ճնշելով, իշխանաւոր որի մէջ Նասրի տան քուրդը պահում էր էր դարձել այդ գիւղում :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Ժան Պօղոսեան մէկ տարեկան Յառաջ կը նուիրէ իր հօր՝ Յարութիւն Պօղոսեանի, էֆս Ան Փրովանս :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տոքթ. Շահպազեան եւ զաւակները չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց անհատ թէ կազմակերպութիւն, որոնք անձամբ, դրաւոր, ծաղկեպսակով կամ մամուլով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՎԱԼԱՆԹԻՆ ՇԱՀՊԱԶԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

×

Տոքթ. Շահպազեան իր կնոջ յիշատակին յիսուն Ֆր. կը նուիրէ Կապ. Խաչի դաստիարակչուհիներու Ֆոնտին եւ 10 կան Ֆրանք «Յառաջ»ի եւ «Հայ-Բոյժ»ի : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

15, Rue Marceau Delorme
Bois-Colombes

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գալուստեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Գալուստեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Զիլինկիրեան եւ զաւակները, Օր. Հայաստան Գալուստեան, Տէր եւ Տիկին Տաթօն Գալուստեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՀՄԱՅԵԱԿ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ
(Մշեցի)

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Պուլ. Օտտոյի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի առաւօտ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Պուլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ իրենցմէ յաւէտ բաժնուած ընկերուհիներու յիշատակին : Ընկերուհի Քիւրպիճեան, Տուտու – Թօպուզեան, Եղիսաբէթ Հայրապետեան, Զապէլ Մու – րատեան, Թամամ Սահակեան, Եղսաբէթ Յարութիւնեան, Մարիամ Մինքայէլեան, Ովաննա Ստեփանեան, Մարիամ Սի – մոնեան, Ծաղիկ Ղարիպեան, Կիւլիստան Աւագեան, Սառա Անտրեան, սանուհի – ները՝ Երանուհի եւ Ադնիւ Հայրապետ – եան քոյրերը, նաեւ Լուսընթակ Մանուէլ – եանի : Կը հրաւիրուին յիշատակը յար – դողները :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գրաւուած օր, Մարտ 14, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ :

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 15ԻՆ

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ ողբ. Գաբրիէլ Թորոսեանի յուղարկաւորութեան (կառատան) առթիւ փոխան ծաղկեպսակի չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Արշալոյս Կէմարմարեան, Վարդուհի Ա. – ճէմեան, Եղիչէ Հայրապետեան, Խորէն Թիւթիւնճեան, Ալպեռ Պաղիէ, Սեդրակ Աբրահամեան, Պետրոս Պամմաճեան 10 – ական : Ողբացեալ Տիկին Վարսենիկ Զաքարեանի (ծն. Տէր-Խորէնեան) յուղարկաւորութեան առթիւ Պ. Յուսիկ Գա – բակէօզեան եկեղեցիի դպրոցին նուիրած է տասը Ֆրանք :

ԻՍԻ – ԼԷ – ՄՈՒԼԻՆՕ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

ԲԱՐԱԲԲԱ

Ողբերգութիւն 3 Արար

ԿԻՐԱԿԻ

16 ՓԵՏՐՈՒԱՐ, ԺԱՄԸ 3

Մուտք 4 ֆր. – Մաճուկները՝ 3 ֆր.

SALLE DES FÊTES
25, Avenue Victor Cresson
ISSY-LES-MOULINEAUX

HAUTES... GAP ...ALPES

★

HOTEL RESTAURANT DE LA GARE

Տէր եւ Տիկին

ՓԻԷՌ ՋԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

●

ՀԱՆԳՍՏԱՒԷՏ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇ

ԴԱՐԱՍՏԱՆ ԵՒ ԿԱՌԱՏՈՒՆ

SKI — NATATION — PATINAGE
Տարին 300 օր Ալեւ
Ալպեան 800 մ. բարձունք

●

« HOTEL RESTAURANT
DE LA GARE »
TÉLÉPHONE : 086
— 1, Avenue des Alpes —

★

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ
T. S. C.

Ձմեռը՝ Օրը 18 Ֆ.
Ամառը՝ Օրը 22 Ֆ.

ՈՎ ՈՐ ԳԱՅ
ՏՆԵՑԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

ՅՈՒՇԻ ԵՒ ՅԱՐԳԱՆՔԻ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. հիմնադիր անդամներէն

ՍԻՄՈՆ ՋԱԻԱՐԵԱՆԻ

մահուան 50րդ տարելիցին առթիւ
կիրակի, 9 Փետրուար, կէսօրէն վերջ ժամը 3ին *Իվ Թուտիկ* սրահին մէջ
21-23, Rue Yves Toudic — Métro : Lancry et République
կը նախագահէ **ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ**
կը խօսին.— **ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ**
եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը :

Օրուան պատշաճ դեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Տիկին Մեհեճեան (երգ), ընկեր Ե. Գրիգորեան (*արտասանութիւն*), *Հայկ. եւ եւրոպական երաժշտութիւն.*— *Դաշնակով կ'ընկերանայ.*— Օր. Ս. Մարգարեան :

Jacques Castagnier (flûte), Elisabeth Fontan-Binoche (harpe), Premiers Prix du Conservatoire de Musique de Paris.

Մուտքը ազատ է

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Փետրուար 16, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր,
ԺՈՐԺ Ե.ի սրահներուն մէջ
Նախագահութեամբ՝ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ
Աւետնապետ՝ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԻՆԿԵԱՆԻ

Երկու նուագախումբ, Ֆոքիյոն, Քօմպոլա
Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Խնամուած պիւֆէ, սովորական դիներով
Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները, դիմելով՝
UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
11, Square Alboni, PARIS (16e) Tél. : TRO. 03-18
Դիմի 10 ֆր., ուսանողներու 5 ֆրանք Paris C. C. 8019-72

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՑՑ

ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

9 Փետրուար, Կիրակի, *Բուն Բարեկենդան : Ս. պատարագ ժամը 10ին : Այս կիրակիէն սկսեալ խորանին վարագոյրը փակ կը մնայ :*

13 Փետրուար, Հինգշաբթի, *կէսօրէ ետք ժամը 4ին կը կատարուի Տեառնընդառաջի Նախատօնակ եւ Աղաւաստան :*

14 Փետրուար, Ուրբաթ, *Տեառնընդառաջ, Տօն է Քառասնօրեայ Գալստեանն Քրիստոսի ի Տաճարն : Ս. պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին :*

× *Մեծ Պահոց ընթացքին ամէն Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 7ին կը կատարուի Հոկտմի արարողութիւն եւ կը խօսուի աւուր պատշաճի քարոզ, բացի 13 Փետրուարի Հինգշաբթիէն :*

× 16 Փետրուարէն սկսեալ *Մեծ Պահոց բոլոր Կիրակիներուն յետ պատարագի կը կատարուի Արեւագալի ժամերգութիւն :*

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԻՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ-ՇՈՓԵՆԱՒ-ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

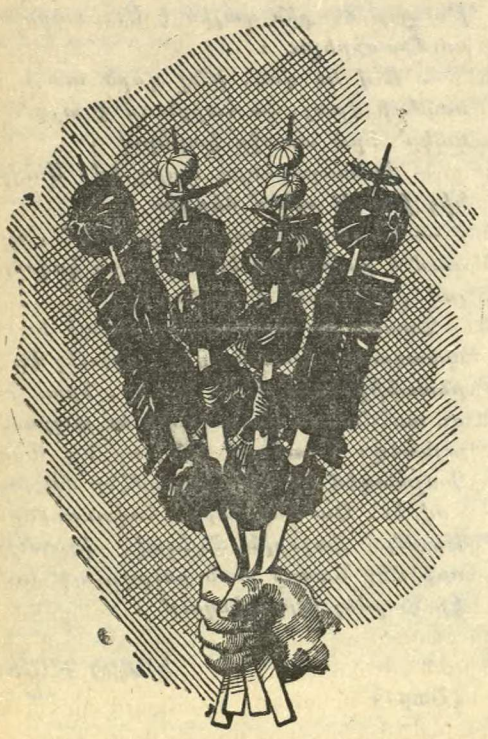

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0.30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ
9
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
DIMANCHE
9 FEVRIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9931

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9931

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԱՆՃԱՔԷՆ ՎԵՐՉ ԿԻՊՐՈ՞Ս

Մինչ Լոնտոնի բանակցութիւնները կ՚երկարին առանց դրական եւ գոհացուցիչ արդիւնքի մը յանգելու, արիւնը կը շարունակէ հոսիլ Կիպրոսի փողոցներուն մէջ, օրէ օր աստիճան մը աւելի ծանրացնելով կացութիւնը :

Յոյն եւ Թուրք դարերէ ի վեր կ՚ապրէին կղզիին մէջ, կողք կողքի, խաղաղ կենակցութեամբ, իբրեւ բարի դրացիներ: Թուրք փոքրամասնութիւնը կրօնքով միայն կը տարբերէր տեղացի Յոյներէն, որոնց լեզուն դարձած էր մայրենի լեզու բոլորին համար :

Օսմանեան կառավարութիւնը 1878ին Անգլիոյ նուիրած էր Կիպրոսը: Իսմէթ Ինէօնիւ 1923ին Լօզանի մէջ յանուն Թուրք հանրապետութեան ի սպառ հրաժարած էր կղզիին վրայ ամէն իրաւունքէ :

Անգլիացիք նեղ կացութեան մատնուեցան՝ երբ Կիպրոսի Յոյները ապստամբութեան դրօշ պարզեցին՝ պահանջելով կղզիին կցումը մայր հայրենիք Յունաստանի :

Հնդկաստան մաս չի կազմեր այլեւս բրիտանական կայսրութեան, սակայն այս վերջինը տակաւին ուրիշ գաղթավայրեր ունի ծովերէն անդին :

Եգիպտոսը եւ Սուէզի ջրանցքը ձեռքէ հանելէ վերջ, Կիպրոսի արժէքը կրկնապատկուեցաւ Մեծն Բրիտանիոյ համար, իբրեւ ռազմական կարեւոր հանգրուան մը, որմէ չէր կրնար դիւրաւ հրաժարիլ :

Հելլէն կառավարութիւնը ծրագրեց դիմել Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան՝ կղզիին բնակչութեան ինքնորոշման իրաւունք պահանջելու համար : Տարակոյտ չկայ, որ կղզեցիք ջախջախիչ մեծամասնութեամբ պիտի քուէարկէին ի նպաստ Էնոսիսի :

Այս ծրագրին արգելք հանդիսանալու եւ կղզիին մէջ իր տիրապետութիւնը յաւերժացնելու նպատակով է, որ 1955 Յունիսին Անգլիացիք խառն ժողովի հրաւիրեցին Յունաստանի եւ Թուրքիոյ ներկայացուցիչները :

Այս հրաւէրով Թուրքիոյ ոտքերը գետնէն կտրեցան: Մէնտերէսի կառավարութիւնը, որ ներքին քաղաքական տնտեսական եւ ելմտական տագնապներով անդունդի եզրը հասած էր, շունչ մը առաւ: Կիպրոսը երկինքէն ինկած սրամագլուխ մըն էր զոր շահագործեց առաւելագոյն չափով :

« Կիպրոս Թուրք է » կարգախօսը խանդավառեց ազգայնամոլ երիտասարդութիւնը: Քանի մը ամիս վերջ սարքուեցաւ Սեպտեմբեր 6ի նախճիրը: Կիպրոս այլեւս անբաժանելի մասը կը կազմէր Թուրքիոյ քաղաքական պահանջներուն : Անգլիա կազնած էր իր թիկունքը :

Ինչ որ տեղի ունեցաւ այդ թուականէն ասդին, նպատակ ունէր ստեղծելու այնպիսի կացութիւն մը, որ յաւերժացնէր Անգլիոյ ներկայութիւնը Կիպրոսի մէջ :

1959ին Ցիւրիխի եւ Լոնտոնի մէջ կընքուած դաշնագիրները անկախութիւն շնորհելով հանդերձ կղզիին, կ՚ապահովէին ռազմական երկու կայաններ Անգլիոյ եւ լայն իրաւունքներ կ՚ընծայէին Անգարայի կառավարութեան : 1878էն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով Թուրք զինուորները մուտք գործեցին կղզիին մէջ 1960ին եւ ցարդ կը մնան այնտեղ :

Այժմ աւելի առաջ երթալով, կը պատրաստուին զէնքի ուժով գրաւել զայն՝ Թուրք փոքրամասնութեան շահերը պաշտպանելու պատրուակով : Ալեքսանտրէթի առջեւ խարսխած է Թրքական նաւատորմը, պատրաստ՝ զինուոր ցամաք հանելու :

Սակայն այս անգամ պիտի չկրկնուի 1938 – 39ի պատմութիւնը:

Քեմալական շարժումը իր Ազգային Ուխտին մէջ ի սպառ հրաժարած էր Իսքէնտէրունի ծոցէն դէպի հարաւ գրտնուող հողամասերէն: 1920 Հոկտեմբեր 21ի Անգարայի Ֆրանքեւթուրք դաշնագրով Կիլիկիան վերադարձուեցաւ Թուրքիոյ :

1930ական թուականներէն սկսեալ Թրքական քարոզչութիւնը սաստկութեամբ առաջ տարուեցաւ Անտիոք – Ալեքսանտրէթ շրջանին մէջ, զոր Թուրքերը մկրտեցին Հաթայ անունով :

1938ին Թուրքերը զինուորական ուժեր համախմբեցին այդ շրջանին սահմանակից հողերուն վրայ, սպառնալով զինու զօրութեամբ գրաւել Սանճաքը, որ Սուրիոյ մաս կը կազմէր, Ֆրանսայի հոգատարութեան տակ :

Դարձեալ Անգլիան է, որ օգնութեան հասաւ Թուրքերուն եւ ստիպեց հոգատար պետութիւնը, որ Անտիոք – Ալեքսանտրէթի Սանճաքը յանձնէ Թուրքերուն :

1939 Հոկտեմբեր 19ին կնքուեցաւ համաձայնագիր մը Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ միջեւ : Առանց Սուրիոյ կամքը հարցնելու, Սանճաքը նուէր տրուեցաւ Թուրքիոյ :

Այս նախընթացն է, որ այսօր յոյսեր կը ներշնչէ Թուրքերուն, Կիպրոսը գրաւելու համար :

Սակայն այդ օրը պիտի չտեսնեն երբեք :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

★ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ ★

Les *Vartananc*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

Editions STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

ԴԻՄԵԼ «ՅԱՌԱՋ» ԴԻՄԵԼ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԷՊ

Դժբախտաբար չունինք Վարդանանց պատերազմին իրական եւ ամբողջական պատմութիւնը :

Մեզի տրուածը, Եղիշէի ժառանգութիւնը, դրականութիւն է եւ ոչ երբեք պատմութիւն: «Եղիշէի գիրքը, կը գրէ Հ. Կ. Քիպարեան, պատմական տեսակէտով տկար է(*), սակայն իբր արուեստի գործ՝ անուրանալի է անոր վարկը » : Նոյն կարծիքը՝ Զամինեանի, Աղբալեանի եւ այլ բանասէրներու մօտ(**) :

Լեզու է մեզի տրուածը, Եղիշէի ժառանգութիւնը: Աւարայրի ռազմական պահն է որ կ՚արձանանայ Մեծասքանչին մէջ՝ ուր իւրաքանչիւր բառ դարձած է սուրիշկահիւն, զրահի զանգիւն, աղեղի ճայթիւն, վահանի կոփիւն, սաղաւարտի բոմբիւն, նիզակի ճարճատիւն, տէգերու շառաչիւն, նետերու սուլում. « Երկոքեան կողմանքն լի սրտմտութեամբ եւ մեծաւ բարկութեամբ զայրանային եւ դազանացեալ զօրութեամբ յիրեարս յարձակէին, եւ ամբոխ աղաղակին յերկոցունց կողմանց իբրեւ ի մէջ ամպոյ շփոթելոց՝ ճայթմունս գործէր, եւ հնչումն ձայնիցն զքարանձաւս լերանցն շարժէր» :

Եթէ Եղիշէ մեզի կուգայ «ականատեսի» զգեստաւորումով, թէեւ « տուպլէ » ընել մըն է իր գործը՝ կ՚ըսեն բանասէրները, ընդհակառակն Ալիշան կը յայտնուի՝ մրցելու համար կարծես «Աւարայրի պլպուլին» հետ , իր կարգին լեզու հանելով Մեծասքանչը. « Ահա հագա՛ւ, հեծա՛ւ, զուարթացա՛ւ Վարդան, արեւէն աւելի ցանկալի ... » :

Ի՛նչ քաղցր բանաստեղծութիւն, ի՛նչ կախարդանք եւ գինովութիւն, նկարագրելու համար Շաւարշանայ դաշտին ճակատամարտը, որու կարծես երկրորդ ականատեսն ըլլար ինք: Բառերը կ՚ողջընան, կը քալեն, կ՚աղաղակեն, կ՚ըսես՝ կը կրկնուի պատերազմը, զոր ուրիշ արուեստագէտ մը, տաղանդաւոր երաժիշտ՝ Գուրգէն Ալէմշահ, վերարտադրեց համանուագի մը մէջ, աշխարհավերջեան ժամու մը պատկերացումով, փողերու, պոկերու, շեփորներու, եղջիւրներու, սրինգներու, տկճորներու, թմբուկներու եւ բազմաղի նուագարաններու փոթորկումով, ուր կարելի էր զանազանել ուղտերու կառաչիւնը եւ փիղերու թառանչիւնը, մոգերու կաղկանձիւնը եւ Հայոց անէծքն ու աղօթքը .— « Հաւասարեցէ մահս մեր ...» :

Ափսո՛ս, բանաստեղծութիւն եւ երաժշտութիւն չէ միայն Աւարայրի ճակատամարտը, այլ եւ է մե՛ծ աղէտ ,— մեր պատմութեան մեծագոյն աղէտներէն մին: « Յիմարութի՛ւն» կը կոչէ ծերունին Հորոյ, ակնարկելով եկեղեցականներու քաղաքական փխրուն յաւակնութեան, պարտութեան նախատրամադրութեան, «տենչալի մարտիրոսութեան », որ ստացեր էր մազոխիսմի ձեւ: Եւ եթէ նոյն բանասէրը, Հորոյ, «սահմանափակ մտքի տէր» կ՚անուանէ օրուան կաթողիկոսը՝ Յովսէփ, եւ իր կարգին՝ Դենշապուհ «չգտեալ զառողջութիւն ի բժշկաց, սիրէ զմահքան զկեանս»բառերով կը ներկայացնէ գլխաւոր հրահրիչը՝ շատախօսն Ղեւոնդ Երէց, կարելի է այլեւս համոզուիլ թէ աղէտին մեծութեան գաղափարը երբեք չյաճախեց Եղիշէի հերոսներուն հոգին, ոչ ալ դէթ Սահակի եւ Մեսրոպի գործը փրկելու պարտականութիւնը :

Մէկ օր տեւեց պատերազմը, կ՚աւանդուի մեզի: Ո՛չ, 35 տարի տեւեց, կը վրկայէ Ալիշան: Եւ ի՛նչ կորուստներ պատերազմական այդ երկարատեւ վիճակին մէջ :

Երկու Հայաստան ունէինք այդ տխուր օրերուն: Յունական Հայաստան կը մնար չէզոք, ցաւը սրտին՝ հանդիսատես, հարկադրաբար : Պարսկաստան Հայաստան եւս ունէր իր չէզոք շրջանները : Ճակատամարտէն ետք՝ հայկական պարտուած բանակը ապաստանած է լեռները, իսկ ռազմաճակատին ճիշդ ետեւը կարմիր քոմիսէրութիւն ընող ու «տենչալի մարտիրոսութեան» պատրաստուած կաթողիկոս ու երէց դէպի բերդերը փախած, մարտիրոսութեան պսակը թողլով ...զինուորներու ու գիւղացիներու : Կը լքուին գիւղերը, կը պարպուին քաղաքները, կիներ ու մանուկներ կը թաքնուին անտառներու մէջ: Աղբալեան կը գրէ .—

« Եղիշէ մօտ 500 ազնուական կիներ ճանչցած է յականէ յանուանէ : Ի՞նչ առիթով .— Կը կարծեմ այն ժամանակ , երբ պատերազմին անյաջող ելքէն ետք՝ ազնուական ընտանիքները թողուցին իրենց բնակավայրերը եւ ապաստանեցան Տմորիքի անկռիւ աշխարհը, խաղտեաց մթին ձորերը եւ Արցախի խիտ անտառները: Կը թուի թէ Եղիշէ այդ ապաստանարաններուն մէջ այցելած եւ տեսած է անոնց թշուառ վիճակը, զոր կը նկարագրէ այնքան սրտառուչ եւ բարձր արուեստով: Ուրիշ պայմաններու մէջ դըժուար էր վարդապետի մը համար այդքան կին ճանչնալ : Ամրան սկիզբն էր, որ ազնուական ընտանիքները քաշուեցան իրենց ապաստարանները : Աշնան վերջերն այլեւս անհնարին էր բացօթեայ մնալ : Պարսիկ իշխանութեան հրաւէրին վրայ փախստականները մեծ մասով վերադարձան իրենց տեղերը, իսկ պատերազմի ականաւոր մասնակիցներն ու դրդիչները Պարսկաստան տարուեցան» :

Արդարեւ ամէն օր՝ զանգուածային ձերբակալութիւն: Ամէն օր ՝կռիւ լեռներու վրայ : Ամէն օր՝ նահատակութիւն : Մանաւա՛նդ , մանաւանդ հրկիզում ձեռագիրներու, ազգային մշակութային մեր անփոխարինելի ժառանգութեանց : Տաճարը կը քանդուի, նորը կը շինուի: Ձեռագիր պատմութիւնը կը կորսուի ընդմիշտ :

×

Այս աղէտը Եղիշէ կը լուայ սրբութեան ջուրով, մեռելներն իսկ ողջնցնող իր կախարդական լեզուով, որ անմահութեան նախաճաշակ մը կուտայ, յաւիտենականութեան տենչ կը ստեղծէ, պարծանքի եւ հպարտութեան զգացում կ՚արթընցնէ, տառապանքին մէջ անգամ դիմադրականութիւն որոնող քիմիկոսի դերը կը կատարէ :

Ահա թէ ինչո՛ւ Եղիշէի գիրքը դարձաւ, Հայոց մէջ, սուրբ աւետարան մը, ճիշդ ինչպէս Խորենացիի գիրքը:

Ահա այս բանաստեղծութիւնն է, որ Դերենիկ Դէմիրճեան վերածած է վէպի , նոր լոյսերու տակ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) Պատմութիւնը ոչ բանաստեղծութիւն է, ոչ ալ ... հէքեաթ: Հ. Սահակ Տէր – Մովսէսեանի պատմութիւնը գրուած է այն ձեւով, որ ամէն մէկ Հայ կը նմանի... Սասունցի Դաւիթի, — կը ջարդէ, հա՛ կը ջարդէ: Վարդանանց պատերազմին պատմութիւնն ալ գրուած է նոյն ձեւով, ու կարդացողը կը զարմանայ թէ ինչո՛ւ Յազկերտ ... գթութիւն չի հայցեր Վարդանէն, որ կը կոտորէ Պարսիկները անխնայ :

(**) Բաբգէն կաթողիկոս կ՚ուզէ քաղաքական գոյն տալ Վարդանանց պատերազմին, առանց մոռնալու մատնանշել թէ եկեղեցականնե՛րն էին դեկավարները, մինչեւ Տղմուտի եզերքը :

(***) « Իսկ կանայք երանելի առաքինեացն ու կապելոցն եւ անկելոցն ի պատերազմին ընդ ամենայն աշխարհն Հայոց համօրէն համարել ես ոչ կարեմ , զի բազում այն են զոր ոչ գիտեմ քան գիտիցեմ: Զի հինգ հարիւրով չափ յականէ յանուանէ ճանաչեմ, ոչ միայն որ աւագագոյնքն էին, այլ զբազումս ի կրտսերագունից» (Եղիշէ):

ԱԻԱՐԱՅՐԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ահա լուսացեր է պատերզամական օրն, օրն մեծ, օրն անմոռանալի :

Ահա հագա՛ւ, հեծա՛ւ, զուարթացա՛ւ Վարդան, արեւէն աւելի ցանկալի եւ սպասելի այն օր՝ իր սիրելեացն: Ամէ-նուն աչքն՝ ոչ այնքան թշնամեաց բազ-մութեանը վրայ սոսկմամբ կու նայէին որքան սիրով կու դառնային այն բարձ-բասուր կաթողիկէաձեւ շիկակարմիր վը-րանին, որոյ դրան վերեւ ոսկի արծուին թեւատարած, չորս բոլորն կարմիր – կա-նաչ – սպիտակ դրօշներ հովէն ծալլուե-լով ու բացուելով՝ իբր ծափ ծափի տը-ւած կու հրաւիրէին զՎարդան : Եւ զՎարդան հրաւիրելով՝ վրանին եզերքը պահ առած պահապան ու պատուոյ գունդն նշան տուին, եւ սկսան շարժիլ· յանկարծ վրանին փեղկերն վերնալով բացուեցան, թիկնապահք եւ սպայք, հեծեալք եւ հետեւակք՝ փայլ փայլ զէն-քերով իբրեւ ամպէ մը սկսան դուրս թափիլ: Եւ խումբ մը ծաղկազգեստ կայ-տառ երիտասարդաց՝ 25 տարուընէ վեր՝ լուած ձայն մը ձգեցին, որոտալուր, ա-հաւոր, վսեմ եւ քաղցր ձայն մը, որ մեր յետին Արշակունի Արտաշէս թագաւորին սեւ օրէն վեր չէր լսուած: Արքունական երաժշտաց դասն էր, որ այն օր ի Վար-դան կու ճանաչէր Հայոց թագաւորը, առաջնորդը, յոյսը եւ փառքը: Եւ երբ մեծամեծ ոսկեփայլ գալարուն եւ անգա-լար պղիձներն լայնաբոլոր բերաննին յերկինք շտկած՝ իբրեւ յետ երկայն հա-ռաչանաց՝ հայկական պատերազմի եղա-նակը հնչեցին, ո՛հ, բոլոր բանակն, գետին ու լերինք թնդալով դոփելով ո-րոտացին. «Փա՛ռք Հայոց, սուրբ սպա-րապետ, Վարդան քաջ» :

Եւ ահա յերեւան եկաւ քաջն այն, Կար-միրն այն Վարդան, ճառագայթներուն ե-տեւէն դուրս վազող արեւուն պէս, իր նախապապուն Մուշեղի նման ճերմակ, ճարտուկ, ճախրասլաց, բարձրապինչ, բարձրափռինչ ձիուն վրայ յարմարած՝ քան թէ հեծած կամ նստած, վասնզի ձին գրեթէ սանձի անկարօտ եւ տիրոջը տակ աւելի թեթեւցած քան թէ առաջ՝ չես գի-տեր կու խաղա՞յ թէ կու թռչի: Իսկ տէ-րըն իբրեւ Եղեկիէլեան անուի մը վրայ հանգչած՝ թեթեւութեամբ ամէն դի կու դառնայ, կու թռչի, կու հասնի: Ոսկէ-խառն արծաթակուռ սպառազինութեան վրայ՝ ձգած է մեծ ծիրանի ու ոսկէթել սամոյր – օձիք վերարկուն, զոր արեւա-կերպ ականակուռ ապիզակ կամ ճար-մանդ մը կուրծքէն վեր կու միացնէ, օ-ղակներէն յակունթներ կախուած, եւ ինչուան նռնագոյն կօշիկները կ՚իջնէ : Գլուխն արծաթախառն սաղաւարտ՝ ոս-կէքանդակ գարգմանակաւ, որոյ կռնա-կէն դէպի գագաթն ոսկի արծուի մը կայ, եւ վարի եզերքը բոլորած պսակա-ձեւ թագ մը, անոր վրայ այլ պլլուած բոլոր գերագոյն իշխանութեան նշանը՝ աշխարհաւանդ ըսուած հանգոյցը, որոյ ծայրերն ցցունազարդք՝ ուսոց վրայ կ՚իջնեն: Բայց արդարեւ տեսութեան արժանի մասն՝ այն հանգուցին ներքեւ էր, բոլորակերպ, կարմրայր, գրեթէ ճառագայթարձակ, զուարթ դէմք մը, նման եգիականն Արամազդայ, բայց Ամ-պրոպայնոյն աչքերով: Խաչգլուխ եւ խնձորգլուխ ձողերու եւ նիզակաց վրայ՝ բաց յեռագոյն դրօշից կու ծածանին զա-նազան գունով եւ նշանով վառեր, Մա-միկոնէից տէրութեան, Հայոց սպարա-պետութեան, Յունաց ստրատելատու-թեան եւ հայ թագաւորի տեղակալու-թեան, զորս ուրախութեամբ ողջունելով 66·000 բերան՝ Պարսից անհուն բանակին եւ անճոռնի փղերուն ձայնն այլ կու խա-փանեն պահ մը:

Վարդան յառաջ անցնելով իր սպայից գնդէն՝ մէկ մը ճերմակովը կու թռչի բանակին մէկ ծայրէն ինչուան մէկայլը, ողջունելով, խրախուսելով, գրեթէ նոր ոյժ մը փչելով, եւ ... նշան կուտայ սկսելու զպատերազմն :

Ահա մէկէն կու սկսին զէնք ձգել վեց բիւրքն Հայոց, ոմանք սպառազէնք (այ-սինքն բոլոր զրահ հագած), ոմանք մերկք (այսինքն անզրահ), եւ ասոնք են աղեղ-նաւորքն, ոմանք վահանաւորք, հետե-ւակք՝ նիզակաւորք եւ սուսերաւորք, ա-ւելի շատն հեծեալք ծանր կամ թեթեւ զրահով:

Այս մեծ ու բախտավճիռ ճակատա-մարտս, ուր 300·000 եւ աւելի անձինք կռուեցան գրեթէ յառաւօտէ մինչեւ յե-րիկուն, որչափ նշանաւոր է սաստկու-թեամբն՝ նոյնչափ այլ քիչութեամբ մե-ռելոցն, երկու կողմէն մէկտեղ հազիւ 4 կամ 5 հազար մարդ ընկան, որոյ պատ-ճառ մէկ մը երկուքին այլ հմտութեամբ եւ վարպետութեամբ շարժելն է, մէկ մ՚այլ բանակաց մէջտեղ գետ մ՚ըլլալն, որով երկայն ատեն հեռուէն նետաձգու-թեամբ եւ ուրիշ հեռաձիգ զէնքերով կու կռուէին: Հայք աղեղնաւորութեան մէջ շատ վարպետ էին, որով աւելի յաջողե-ցան Պարսից վրայ, բայց թուով նուազ ըլլալով՝ կրնային յոգնիլ առանց քշելու Պարսիկները: Իսկ ասոնք թէեւ բազմա-թիւ՝ չէին համարձակեր հայ աղեղանց դէմ գետը անցնիլ, մանաւանդ առանց փղերու՝ զորոնք դժուար էր շարժել: Բայց կամաց կամաց երկու բանակն այլ սկսան մօտենալ գետեզերքը, եւ հարկ էր որ մէկն կամ մէկայլն անցնի դիմացի կողմը իբր յաղթող, եւ Հայք առին այս առաջին յաղթութիւնը: Իրենց երկրին դար ու փոս դիրքն՝ զիրենք չարքաշ եւ փորձեր ըրեր էին: Յաջողութեամբ ան-ցան ջուրը, մինչ Պարսիկք տարակուս-եալ կու վխտային եզերքը: Հայք ջրէն ցատկելով առաջին թափով դիմացի եղող-ները քշեցին: Բայց իրենք այլ սկսան Պարսից բազմութեան ոյժը իմանալ :

Հոս գրեթէ նորէն սկսաւ պատերազմն, բախտն յերեւան գալ: Բանակաց արեւ-մըտեան թեւքն հաւասար իրարու կ՚ընդ-դիմանային, եւ գրեթէ ինչուան վերջը սակաւաթիւ Հայք՝ Դողվըճայ դէմ կե-ցան, ինչուան որ իրենց երեք գնդապետ զօրավարքն այլ՝ քաջապէս ընկան նահա-տակուեցան դաշտին վրայ, Խորէն, Ար-սէն եւ Ներսէհ: Միջին թեւքն այլ նոյն-պէս սաստիկ ճգամբ եւ գրեթէ հաւասար կու կռուէին: Իսկ արեւելեան թեւերուն, ուր Հայք Հայոց դէմ էին, Վասակայ հրապոյրն զօրացաւ, եւ Վարդանանց կողմի թեւն սկսաւ տկարանալ: Այն շփո-թութեան ատեն գունդ մը անկէ զատ-ուելով՝ փախաւ կամ պատերազմէն դուրս ելաւ: Այս բանը բոլոր պատերազմը կերպարանափոխ ըրաւ :

Աւելի մեծ շփոթութենէ ազատեց իր բանակը՝ արթուն եւ երագահաս սպարա-պետն, որ տեսնելով ձախ թեւին ետ քաշուիլը, վերջապահ ջոկով մը հասաւ օգնութեան, նորէն կարգի մտուց հաւա-տարիմները, եւ ինքն առաջ անցնելով ընկաւ Պարսից աջ թեւին վրայ, յորում ուխտազանց Հայք եւ հիւսիսային ու ա-րեւելեան ազգաց գունդեր կային, եւ քը-շելով տարաւ ձգեց անոնց միջին թեւին եւ փղակուտին վրայ: Նոյն ատեն Վահան Արծրունի այլ Հայոց Միջին գնդաւն սաս-տիկ թափով յարձկելով Պարսից միջին եւ բուն գնդին վրայ՝ խռովեց, շարժեց եւ դէպ յարեւելք քշեց, որով Պարսից երկու շփոթած շարժած գնդերն այլ ըն-կան իրարու վրայ, ու Վարդանայ եւ Վահանայ սուրերուն մէջ: Եւ եթէ ասոնք շատուոր ըլլային, կամ նոյն ատեն վեր-ջապահ գունդն այլ իրենց օգնութեան հասնէր, թերեւս բոլոր Պարսից բանակը պղտորէին, վասնզի Վահանայ եւ Վար-դանայ բախմունքէն՝ անվանելի Մատ-եան գունդն անդամ պատռուեցաւ, 140 անմահ պարսիկ մահացան Հայոց սպա-րապետին եւ Արծրունի նիզակակցին սուրերով, մէկայլներն այլ փախչելու վրայ էին:

Եւ ահա վարած կորած Վասակայ չար գլուխն տեսնուեցաւ իր յետ քշուած գնդին մէջ: Վարդան արդար վրէժխնդ-րութեամբ դարձաւ այդ անիծապարտին վրայ, որ իր թելադիր սատանային սի-րած օձուն պէս՝ սողոսկելով սպրդեցաւ, փղերուն մէջ փախաւ պահուըտեցաւ :

Թերեւս Վարդանայ պէտք չէր այնչափ յառաջ նետուիլ կամ հոս ուշանալ: Բայց ինքն արդէն ըլլալիքը գուշակելով, աւելի երկնից նահատակ քան յերկրի յաղթող ըլլալ փափաքէր: Պարսից սպարապետն Մուշկան, որ կենաց եւ մահու, յաղթու-թեան կամ յաղթուելու ժամը հասած կու տեսնէր, որչափ որ տագնապեցաւ ի Վար-դանայ, անոր շատ յառաջելն այլ իրեն օ-գուտ առաւ: Տեսաւ որ անոր եւ մնացեալ Հայոց միջին ու ձախ թեւոյն մէջ մեծ միջոց կայ: Իր շփոթեալ զօրաց դասերը եւ Մատենիկ գունդը ժողվեց սրտապըն-սեց, ու մաս մը այն հեռու մնացեալ Հա-յոց վրայ դարձուց, մաս մ՚այլ Վարդա-նայ եւ Վահանայ դէմ կենալու: Եւ ա-սոնց ետեւէն գալու եւ մէջ փակելու՝ պատուէր տուաւ շուտով, փողից կանչեց Արտաշրի՝ որ փղերը առաջ քշէ, ինքն այլ իր յատուկ գնդով յառաջ անցաւ: Եւ այսպէս երկու երեք կողմէ պատելով հոն, «Կորովին Վարդան, իւրովք քաջ նիզակակցօքն, ոչ սակաւ նախճիրս ի տեղւոջն գործեաց, յորում տեղւոջ եւ ինքն իսկ արժանի եղեւ առնուլ զկատար-եալ նահատակութեանն պսակ»:

Վարդանայ հետ հոն պսակուեցաւ իր պատուակից եւ նիզակակիցն Վահան Ար-ծրունի: Այս երկու պարագլխոց պէս ի-րենց գնդից ինչուան վերջին շունչը ա-ռաջնորդելով եւ կռուելով ընկան մեծա-փառ քաջութեամբ աջ թեւին երեք զօրա-գլուխքն, ձախ թեւին գնդապետն եւ այլ իշխանք :

Հ. Ղ. ԱԼԻՇԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԻՆՉՊԷՍ ՎԵՐՋԱՑԱՒ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Յազկերտ իր մօտ կը կանչէ հայ նախա-րարները, Վրաց եւ Աղուանից իշխաններ :

Հայ նախարարները խոհեմութիւն կը համարին երթալ: Արքայից արքան զա-նոնք կ՚ընդունի արհամարհանքով, եւ կը պարտադրէ ուրանալ իրենց հաւատքը: Նախարարները կը մերժեն: Մասնաւորա-բար Վարդան Մամիկոնեան խիստ պա-տասխաններ կուտայ: Յազկերտ կը սպառնայ զանոնք աքսորել Խուժաստան եւ իրենց երկիրները աւերել :

Նախարարները խորհելու ժամանակ կ՚ուզեն եւ առ երեսս կ՚ուրանան իրենց կրօնքը, որպէսզի վերադառնան հայրե-նիք, որովհետեւ մաս մը նախարարներ Ճորայ Պահակ կը գտնուէին՝ իրենց երկրէն հեռու, այնպէս որ եթէ իրենք ալ աքսորուէին հայրենիքը պաշտպանող պիտի չմնար :

Յազկերտ տեսնելով որ սպառնալիքը լաւ արդիւնք տուաւ, կ՚ուրախանայ եւ մեծ պատիւներով, 700 մոգերու եւ մոգ-պետի մը ընկերակցութեամբ, հրաման կուտայ վերադառնալ Հայաստան : Բայց պատանդ կը պահէ Վասակի երկու տղա-քը, Բաբիկ եւ Ատրներսէհ, ինչպէս եւ Վրաց Բդեշխը՝ Աշուղա :

Տիզբոն կանչուած նախարարներու հետ կային նաեւ քահանաներ, որոնք աւելի կանուխ Հայաստան կը հասցնեն ուրա-ցութեան լուրը: Եկեղեցական դասը եւ ժողովուրդը կը յուզուին եւ կը պատ-րաստուին դիմադրութեան :

Երբ նախարարներուն ընկերացող մո-գերը կը հասնին ծաղկոտն գաւառին Անգղ գիւղը, մոգպետը նախափորձ մը կը կատարէ եւ կը յարձակի, կիրակի օր մը, գիւղին եկեղեցիին վրայ, բայց Ղեւոնդ երէցի յորդորով ժողովուրդը ետ կը վա-նէ մոգերուն յարձակումը :

Անդին Շահապիվանի մէջ ժողով կը գումարեն նախարարները եւ Աւետարանի վրայ երդում կ՚ընեն հաւատարիմ մնալ եկեղեցիին եւ իրենց արիւնով պաշտպա-նել զայն : Զանդազան անուամբ ազնուա-կան մը կը մերժէ միանալ ուխտապահ-ներուն, որոնք կը քարկոծեն զայն: Վա-սակ եւս կը ստիպուի միանալ եւ իր կը-նիքով նամակ կը զրկուի Բիւզանդիոն եւ յունական բաժնի հայ նախարարներուն, օգնութիւն խնդրելով: Պատգամաւոր կը զրկուին Վահան Ամատունի եւ Հմայեակ Մամիկոնեան : Երբ պատգամաւորները կը հասնին, կը մեռնի կայսրը, Փոքր Թէոդոս, որ ստորագրած էր ամօթալի դաշինքը, ազատ թողլով Յազկերտը ուզածը ընելու Արեւելքի մէջ: Յաջորդող կայսրը, Մարկիանոս, նոյնպէս կը մերժէ օգնել Հայերուն :

Երկրին մէջ, ինչպէս Աղուանից երկրին մէջ, սկսած էր արդէն կռիւը մոգերուն դէմ, կ՚այրեն ատրուշանները :

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ

Նախնական դաստիարակութիւնը առ-նելէ ետքը, ուսումնական կամ արուես-տական կամ ճարտարական կրթութեան մը կը կարօտի, որ իւր վիճակը պիտի ըլլայ, իւր շահը պիտի հայթայթէ եւ իւր յառաջադիմութեան պիտի օգնէ: Ա-հա, հայ երիտասա՛րդք, ձեր ուշիմու-թիւնը ցուցնելու յարմար ժամանակը : Ոչ միշտ այդ որոշողութիւնը երիտա-սարդին վրայ կը մնայ, ինչու որ յաճախ ի մանկութենէ ծնողք եւ խնամակալք մանկանց վիճակը կ՚որոշեն եւ այս ինչ կամ այն ինչ լինիլ կը սահմանեն : Սա-կայն դեռ այս կամ այն ինչ չեղած՝ ե-րիտասարդութիւնը կը սկսի, եւ երիտա-սարդն երբեմն իրեն որոշեալ ապագայն կը փոխէ, եւ երբեմն ազատաբար իւր ա-պագայն կը սահմանէ, բայց միշտ ինքն է որ փութովն եւ ջանիւք իւր ապագային համար կ՚աշխատի, եւ իրմէ կը կախուի թէ ոչ իւր ապագային ինչ ըլլալը, գոնէ իւր ապագային ինչպէս ըլլալը :

Ստէպ երիտասարդք փայլուն եւ շող-շողուն գործոց ետեւէն կ՚իյնան, եւ դըժ-բախտաբար յաճախ իրենց նախկին որոշ-ման կամ բերման վրայ կը զղջան, այլ որո՞ւն մեզ դնել ի մասինս: Կը խոստո-վանիմ որ ոչ միշտ կրնամ երիտասարդը դատապարտել: Այլ ցորչափ երիտասար-դը կարող անձ մը գիտեմ, ուրի-շին բարերարելու բաւական, իրաւունք կ՚ունենամ իւր իսկ բարւոյն համար իրեն յանձնարարութիւններ ընել :

Գիտեմ, հայ երիտասա՛րդք, թէ բար-ձրագոյն ուսմանց պարապելով եւ ազա-տական մակածութեանց հետեւելով, ձե-զի ապագայ մը պատրաստելու համար տեղական դիւրութիւն մը չունիք, ո՛չ պետութենէն եւ ո՛չ ազգէն,— բժշկու-թիւն, փաստաբանութիւն, ճարտարա-պետութիւն եւ նմանօրինակ գիտնական արուեստներ կարող չէք դիւրութեամբ ստանալ աստէն, եւ որք ասոնց կը փա-փաքին՝ պարտաւոր են ցեղ ցեղ դժուա-րութեանց յաղթել եւ այնպիսի միջոցներ ունենալ, որոց ոչ ամենայն ոք կարո-ղութիւն ունի: Գիտեմ եւս թէ սովորա-կան արուեստք այնպիսի անարդ վիճա-կի մը մէջ պահուած են, որ քիչ մը կրթեալ եւ դաստիարակեալ երիտասարդք անկէց կը փախչին: Վաճառականութեան բաղձանքը սկսած է տարածուիլ քաջա-լերեալ մանաւանդ է յաջողելոյ ոմանց, որք այդ ճամբով իրենց հանդիստ եւ փա-ռաւոր վիճակ մը կրցան պատրաստել : Բայց եւ այս առթին մէջ գոնէ համեստ եւ չափաւոր դրամագլուխ կը խնդրուի, ո-րուն ոչ ամենայն ոք արժանացած է ի բախտէն: Պետական պաշտամանց մէջ յոյս եւ պատիւ աչուընիդ կը շլացնեն եւ եռանդեամբ անոնց ետեւէն կ՚ըլլաք բայց ոչ միշտ ուրախութեամբ սոյն պաշ-տամանց մէջ կը մնաք, վասնզի յաճա-ակնկալութեանց ի դերեւ ելնելը եւ ան-հաստատութենէ յառաջ եկած հետեւան-քը զձեզ կը լքուցանեն: Ահա բազմամբ երիտասարդութեան մէկ մասը դեռ ի-վիճակը որոշած չէ, ուրիշ մէկ մասն ընտրածին դժգոհ է, ուրիշ մաս մը փնտռածին չի հասնիր, եւ մեր հայ երի-տասարդութիւնն այսօր մեծ խեղճութի-եւ շփոթութիւն կը կրէ ի մասինս :

Ցորչափ երկիրը եւ ազգը եւ տէրու-թիւնը չեն կրնար ամէն դիւրութիւնն ընծայել, ձեր նեղութեան բոլոր պատ-ճառը դուք չէք, եւ ես չեմ ուզեր խստ-խօսիլ ձեզի հետ, ո՛ հայ երիտասարդք կ՚արդահատեմ յաւէտ զձեզ, որ յակա-մայս կը կրէք եւ անպարտական զոհեր երկրիս յետամնաց վիճակին: Բայց որ-հետեւ այդ վիճակին ալ դարմանը մեծ-մասամբ ձեզմէ կը սպասուի, որք արդ-գործունէութեան ասպարէզին մէջ մտ-էք, եւ դամ քան զգան պատասխանա-տուութեան ներքեւ ալ կը մտնէք, ուս-մի՛ անգործ մնայք: Ներկայ երիտա-սարդութիւնը պէտք է մասնաւոր պար-մըն ալ ճանչնայ, եւ արութեամբ պէ-է գործէ :

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵ

(12 Շար.)

Յազկերտ հսկայ բանակ մը ճամբայ կը հանէ դէպի Հայաստան: Վարդան եւ ուխտապահ նախարարները 66·000 զինուորով կը դիմաւորեն պարսկական բանակը: Վճռական ճակատամարտը տեղի կ'ունենայ Արտազու դաշտին մէջ, Տըղմուտ գետին եզերքը, Աւարայր գիւղին մօտ:

Գիշերը պատարագ կը մատուցուի, ուր ներկայ կ'ըլլան Յովսէփ Կաթողիկոս, Ղեւոնդ երէց եւ բազմաթիւ եկեղեցականներ: Ղեւոնդ եւ Վարդան հրաշունչ ճառեր կ'արտասանեն: Կռիւը կը սկսի առտուն կանուխ, կը տեւէ ամբողջ օրը: Երբ Վարդան կը նահատակուի, զինուորները կը նահանջեն: Պատերազմի դաշտին վրայ հայ նահատակներուն թիւն է 1066, Պարսիկներուն կորուստը 3544 հոգի եւ 9 զօրավար:

Ժամանակ մը ետքը Յազկերտ կը հրամայէ դադրեցնել խստութիւնները: Վասակի տեղ մարզպան կը կարգէ Պարսիկ մը, Ատրոմիզդ, որ կը հրամայէ բանալ եկեղեցիները, բայց պատասխանատու եկեղեցականները եւ նախարարները ձերբակալելով կը զրկէ Տիզբոն:

Ղեւոնդ երէց եւ կաթողիկոսը հայ զօրագունդի մը հետ ամրացած էին բերդի մը մէջ: Բերդը կը պաշարուի: Ի վերջոյ անձնատուր կ'ըլլան պաշարեալները: Կաթողիկոսը եւ Ղեւոնդ երէց կը ձերբակալուին ու կը զրկուին Տիզբոն: Ուխտապահ նախարարներէն ոմանք, երկրին հիւսիսային լեռներուն մէջ, կը շարունակեն կռիւը: Տայոց գաւառին մէջ, նման կըռիւի մը ընթացքին, կը նահատակուի Հմայեակ Մամիկոնեան: Խաբէութեամբ, Ատրոմիզդ կը յաջողի որսալ նախարարները եւ 35 հոգի նոյնպէս կը զրկէ Տիզբոն: Կը ձերբակալէ ատրուշան կործանող կամ խռովարար նկատուած եկեղեցականները, գլխաւորները՝ Բասենի եպիսկոպոսը՝ Թաթիկ, Արշէն երէց, Սամուէլ քահանայ, Ռշտունեաց եպիսկոպոսը՝ Սահակ, Մուշէ քահանայ, Աբրահամ ու Քաջաջ սարկաւագները: Իբր պատանդ Տիզբոն կը զրկէ նաեւ Մամիկոնեան եւ Կամսարական ընտանիքներու տղաքը: Վասակ եւս կը կանչուի, կը դատուի ու կը բանտարկուի:

1036 քաջերէն զատ, որոնք ռազմադաշտին վրայ նահատակուեցան, Յազկերտի հալածանքը խլեց նաեւ բազմաթիւ ուրիշ մարտիրոսներ, ինչպէս Ադամեանք: Իսկ Ատոմ Գնունի եւ Մանաճիհր Ռշտունի, իրենց զինուորներով, Ճորայ Պահակ զրկուած հայ զինուորներուն նման, կը հեռացուին հայրենիքէն, կը զրկուին Պարսկաստանի խորերը, ուր կը բռնադատուին ուրանալ իրենց կրօնքը, կը մերժեն ու կը նահատակուին:

Ամէնէն յիշատակելի նահատակները եղան Ղեւոնդեանք, ութ եկեղեցականներ, որոնք բանտարկուած կը մնային Տիզբոնի մէջ: Յազկերտ նոր արշաւանք մը եւս կատարեց Քուշանաց երկիրը, բայց անյաջող: Մոգերը պատճառաբանեցին թէ պատերազմին ձախողութիւնը անոր համար եղաւ, որովհետեւ ատրուշան քանդողները ողջ կը մնան տակաւին: Յազկերտ, այն ատեն, հրամայեց չարչարանքով սպաննել ութ հայ եկեղեցականները, որոնք սոսկալի չարչարանքներու ենթարկուեցան, քաշկռտուեցան, անդամատուեցան եւ այսպէս մարտիրոսացան 454 Յուլիս 25ին Ռիւան գիւղին մօտ:

Անոնց նշխարները Խուժաստանցի պարսիկ քրիստոնեայ մը կը հաւաքէ եւ կը յանձնէ Հայոց, պատմելով նաեւ անոնց մարտիրոսութիւնը, որու միակ վկան ինք էր:

Ղեւոնդեանց հետ բանտարկուած 35 հայ նախարարները ազատ արձակուեցան Յազկերտի մահէն ետքը, Պերոզի թագաւորութեան օրով, 461ին:

ԳԷՈՐԳ – ՄԵՍՐՈՊ

ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ՔՆԱՐԵՐԳՈՒԹԵԱՆ

ՆՈՐԱՅԱՅՏ ՆՄՈՅՇՆԵՐԷՆ

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑՈՒ

ՄԻ ՆՈՐ ՄԵՂԵԴԻՆ

Դեռ 1941 թուականին Մատենադարանի «Գիտական նիւթերի ժողովածու»ի թիւ 1ում (էջ 174 – 175) հաղորդել էինք, թէ Ա. Տեւկանցի «Հայերգ»ում՝ ոմն Մկրտչի անունով տպագրուած փոքրիկ Մեղեդին, ըստ Մատենադարանի թիւ 8188 ձեռագրի, պատկանում է Գրիգոր Նարեկացուն:

Յետագայ որոնումների ժամանակ մի շարք ձեռագրերում երեւան եկան այդ մեղեդու նորանոր տարբերակները, որոնք նորից հաւաստեցին այդ ստեղծագործութեան Գրիգոր Նարեկացուն պատկանելը: Բացի դրանից, երեւան եկան նշուած երգի առաւել ընդարձակ տարբերակներ, որոնք տպագրութեամբ յայտնի չորս տան փոխարէն ունեն 27 տուն: Նորայայտ նիւթերը հիմք տուին մօտաւորապէս վերականգնելու այդ մեծարժէք ստեղծագործութեան բնագիրը՝ ճշգրտելով նրա տողատումն ու տնատումը:

Թէ՛ ձեւով եւ թէ՛ բովանդակութեամբ Գրիգոր Նարեկացու այս մեղեդին արժանի է յատուկ ուշադրութեան: Նրա ամէն տունը բաղկացած է երեք տողից. ըստ որում, տողերն էլ աչքի են ընկնում իրենց կարճութեամբ, այսպէս, առաջին եւ երրորդ տողերը բաղկացած են 5ական վանկերից, իսկ 2ը՝ եօթը: Ճիշդ է, նկատւում են մասնակի շեղումներ, սակայն դրանք կարող են բացատրուել ժամանակի տաղաչափութեան առանձնայատկութիւններով: Յատկանշականն այն է, որ իւրաքանչիւր երկրորդ տողն առաջինի կրկնութիւնն է՝ վերջից մի նոր երկվանկ բառի կցումով.

Հարա՛ւ քաղցրաշունչ,
Հարա՛ւ քաղցրաշունչ շնչեալ ...
Այծեմա՛ն նման,
Այծեմա՛ն նման դառնայր ...

Պարզւում է, որ այս օրինաչափութիւնը, ինչպէս նաեւ նշուած մեղեդու այլ առանձնայատկութիւնները Գրիգոր Նարեկացին իւրացրել է իր ժամանակին տարածուած հայկական ժողովրդական երգերից:

Իր ամփոփ ու փոքրիկ տներով, կարճ ու մեկին տողերով, իամբ – անապեստեան բառերի փոփոխակի յաջորդականութեամբ, առանձին բառերի վարպետ կրկնութեամբ, նմանահնչիւն բառերի ներդաշն օգտագործմամբ այդ մեղեդին մեր միջնադարեան քնարերգութեան գողտրիկ ու հնչեղ նմոյշներից մէկն է: Որքա՞ն հմայիչ եղած պիտի լինէր այդ երգը՝ իր երաժշտական եղանակով, որից միայն համր խազերն են մնացել:

Իր բովանդակութեամբ մեղեդին գըրուած է «Երգ երգոց»ի տրամադրութեամբ: Ինչպէս յայտնի է, հրէական այդ հին ու հոյակապ սիրերգութիւնը քրիստոնէութեան կողմից յետագայում ենթարկուեց բռնաղբոսիկ մեկնաբանութիւնների: Անկախ դրանից, յաճախ բանաստեղծներն այդ բնաբանը մշակելիս առաւել շօշափելիօրէն էին մօտենում կեանքին ու բնութեանը: Այդպիսի ներշընչման արդասիք է նաեւ Գրիգոր Նարեկացու սոյն մեղեդին: Անշուշտ, այս երգի մէջ եւս առկայ է ժամանակի այլաբանական մտածողութիւնը, սակայն հանճարեղ բանաստեղծն այնքա՛ն հըմտօրէն է կերտել իր խօսքը, որ նրա մէջ ցոլցլում է սիրոյ եւ բնութեան գովերգութիւնը: Տեղեր կան այդ երգի մէջ, որոնք թւում է՝ առնուած են մեր հին հարսանեկան ու սիրոյ երգերից.

Խայտա՛ր խընծորով,
Խայտա՛ր խընծորով սիրոյ,
Խա՛ղ առնէր ի վայր:
Խաղալո՛վ դառնայր,
Խաղալո՛վ դառնայր եւ գայր՝
Ըզսէ՞ր իւր յայտնէր:

Ահա թէ նաեւ ինչպէս էր սկզբնաւորւում հայ աշխարհիկ քնարերգութիւնը՝ դրաւոր դպրութեան անդաստանում:

Ստորեւ ներկայացնում ենք այդ մեղեդու վերականգնուած բնագիրը, որի համար հիմք են հանդիսացել ԺԳ. – ԺԷ. դարերում ընդօրինակուած մի շարք ձեռագրեր:

ԱՍ. ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ

«Գրական Թերթ»

×

ՄԵՂԵԴԻ ՍՐԲՈՅՆ ԳՐԻԳՈՐԻ ՆԱՐԵԿԱՑԻՈՅՆ ԱՍԱՑԵԱԼ

Սէ՛ր յառաւօտէ,
Սէ՛ր յառաւօտէ նեմեալ՝
Իւր անձո՛ւկ ծագմամբ:
Ծագմա՛ն արեւելք,
Ծագմա՛ն արեւելք անուն՝
Ա՛յն Արուսեկին:
Մի՞թէ այն ի վայր,
Մի՞թէ այն ի վայր վայրին
Տաւի՛ղ տարածեալ:
Կամ սիրո՛յ շրջան,
Կամ սիրո՛յ շրջան առեալ,
Աստե՛ղք բոլորեալ:
Նա ծո՛վ վաղընթաց,
Նա ծո՛վ վաղընթաց՝ ածեալ
Դո՛ւռն արեւելեան:
Ծայրարձա՛կ լերանց,
Ծայրարձա՛կ լերանց բարձանց՝
Յօ՛ղ տարածանէր:
Արեւմըտենի՛,
Արեւմըտենի՛ սեռի
Լրմա՛մբ միացեալ:
Աղե՛րս ձայնաղի,
Աղե՛րս ձայնաղի առնէր՝
Ի ծա՛յր արեւու:
Ի զա՛րդ շաւեղից,
Ի զա՛րդ շաւեղից փայլեալ՝
Ոսկէթե՛լ շողից:
Փողե՛րթն առ երփին,
Փողե՛րթն առ երփին փողով՝
Հովի՛տ շուշանի:
Զա՛րդ փայլենազարդ,
Զա՛րդ փայլենազարդ փայլից՝
Գա՛յր յարեւելից:
Մի՛ դու նուաղենար,
Մի՛ դու նուաղենար, լուսի՛ն,
Զա՛րդ գիշերայնոյ:
Ես սիրո՛յ պատգամ,
Ես սիրո՛յ պատգամ ունիմ,
Գի՛ր ողջունաբեր»:
Լերի՛ն նըմանեալ,
Լերին նըմանեալ հովիտ
Սէ՛ր եղբօրորդւոյն:
Վարսս՝ մանր անձրեւօ՛ք,
Վարսս՝ մանր անձրեւօք լըցեալ՝
Յեռմա՛մբ մարգարտաց:
Գանգո՛ւր ոսկէփող,
Գանգո՛ւր ոսկէփող՝ կիտուած
Սափիրանափա՛յլ:
Ի մէջ բուրաստանա՛ց,
Ի մէջ բուրաստանա՛ց վարդից՝
Հի՛ւթ առ հիւթ թերթից:
Թե՛րթ վարդենի,
Թե՛րթ վարդենի՝ սօս վարդի՝
Ի փա՛յտս անտառից:
Հարա՛ւ քաղցրաշունչ,
Հարա՛ւ քաղցրաշունչ շնչեալ,
Ծո՛վ ծաւալի ի նոյն:
Այծեմա՛ն նման,
Այծեմա՛ն նման դառնայր՝
Խնկաբե՛ր լերանց:
Զանուշահոտութի՛ւն,
Զանուշահոտութի՛ւն խնկոց
Ի մէ՛ջ տարածէր:
Եզնորթո՛ւ նըման,
Եզնորթո՛ւ նըման հանգչէր՝
Ընդ վիմօ՛ք տաւղին:
Վիմի՛ն հովանեաւ,
Վիմին հովանեաւ գտի՝
Ի ծովուն յալիս:
Ի մէջօրէի՛,
Ի մէջօրէի՛ գտի
Խանդակա՛թ սիրով,
Բա՛րձր ի վեր գիտին,
Բա՛րձր ի վեր գիտին ննջէր՝
Ընդդէ՛մ փառանու:
Խայտա՛ր խընծորով,
Խայտա՛ր խընծորով սիրոյ,
Խա՛ղ առնէր ի վայր:
Խաղալո՛վ դառնայր,
Խաղալո՛վ դառնայր եւ գայր՝
Ըզսէ՞ր իւր յայտնէր:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (23)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ԵՐԿՈՒ ՔՈՒՐԴ

Մոտկանի եւ Խութի քրդական տների միջեւ յաճախակի բռնկւում էին արիւնահեղ կռիւներ: Տոհմական մի այդպիսի կատաղի ընդհարման պահին, որի ժամանակ սպանուել էր նրա հայրը, Զատոն զրկուել էր ձախ աչքից: Թշնամու գնդակը խրուել էր քրդի ակնակապիճի մէջ: Նրա ձախ աչքը շարունակ կապուած էր սեւ կերպասով: Արեւի տակ նստելիս, գնդակը տաքանում էր եւ գլուխը սկսում էր սաստիկ ցաւել: Այդ պատճառով էլ Զատոն խոյս էր տալիս արեւից եւ շարունակ նստում էր իր տերեւախիտ ընկուզենու շուաքում, որ գրաւում էր ընդարձակ բակի կէսը:

Այդ ծերունի քուրդը դատապարտուած էր մի տարօրինակ գոյութեան: Երբ գիւղից ուզում էր բացակայել, ճանապարհ էր ընկնում արեւամուտին կամ գիշերով, երբեմն էլ վաղ լուսաբացին, երբ օդը պաղ էր: Սովորաբար քայլում էր ստուերախիտ ծառերի տակով, կամ լեռների ստուերոտ կողերով:

Զատոն հագնում էր Բիթլիսի կարմիր սոլեր եւ երկնագոյն շալէ շալվար: Գըլխին կապում էր սեւ փուշի: Նրա ծխամորճը այնքան երկայն էր, որ ծխելիս այն ժամերով դնում էր յենակի վրայ: Ծխամորճի գլուխը շինուած էր կաղնձեայ կաւից:

Մի սպասաւոր շարունակ կանգնած էր ծառի տակ. նրա պաշտօնն էր կրակ դնել քրդի զայլոնին, թափել մոխիրը եւ պարբերաբար մաքրել նրա փողանցքը գոյացող կեղտից: Դրուած կրակը պէտք է անբիծ լինէր, այսինքն կասկարմիր՝ մոխրի բարակ շերտով պատած: Զատոյի ծխամորճի կրակից կայծ էին առնում հարեւան գիւղերի Դաշտադէմով անցնող ու դարձող հարուստ քրդերը: Շատերը նրա կրակով իրենց թոնիրներն էին վառում:

Ընկուզենու տակ նստած ժամանակ Զատոն ուշի – ուխով հսկում էր ոչ միայն Դաշտադէմի հանդերին, այլեւ աչք էր պահում Մզրէ գիւղի արտերի վրայ, ուր ապրում էր իր աւագ հօրեղբայրը՝ Խասոն: Հէնց որ որեւէ նախիր կամ անասուն էր նկատւում հօրեղբօր արտերի մէջ, Զատոն Դաշտադէմից գոռում էր դէպի Ծովասար: Նրա ձայնի վրայ Մըզրէի նախրապահները դուրս էին թափւում տներից եւ շտապում էին հանդերը՝ նախիրը արտերից հանելու համար: Այդ ահագին տարածութեան վրայ Զատոն սովորական խօսակցութիւն էր վարում իւրայինների հետ: Մզրէում ապրող իր ազգականներից պոռալով բանուորական ուժ էր ուզում՝ արտերը քաղելու կամ այլ գործեր կատարելու համար: Հարեւան գիւղերի բնակիչները արդէն ընտելացել էին այդ քրդի որոտագոչ ձայնին: Շատերն իրենց ականջները փակում էին, երբ նա գոռում էր դէպի Ծովասար:

Զատոն ոչ միայն հետամուտ էր իր հօրեղբօր արտերի պահպանութեանը, այլեւ աչք էր պահում գիւղի ճանապարհների վրայ: Ուշի – ուշով հետեւում էր, թէ ով է գալիս Բռնաշէն, որտեղից է գալիս եւ ինչ նպատակով: Նա այն Քրդերից էր, որ սերտ յարաբերութեան մէջ էր օսմանեան կեղեքիչների հետ եւ, իրրեւ մոլեռանդ մահմեդական, ատում էր խաչապաշտ ժողովուրդներին:

Երբ օսմանեան պաշտօնեաները գալիս էին Դաշտադէմ, Զատոն էր նրանց ուղեկցում կամ ցուցմունքներ տալիս այս կամ այն գիւղացու վրայ: Նա ուզած ժամանակ կարող էր ինքնակամ բաց անել այս կամ այն շինականի փակուած դուռը եւ ներս մտնել որեւէ գործիք վերցնելու կամ նրա լծկանը աշխատանքի տանելու համար: Իսկ քուրդ ռայայի հետ Զատոն վարւում էր ցանկացածի պէս: Քուրդ հասարակ գիւղացին նրա կատարեալ ճորտն էր:

Ըստ Զատոյի, ուժը, իշխանութիւնը եւ բախտը մի քոլոզ էր, որ այսօր իր գըլխին էր, վաղը մէկ ուրիշի: Այդ քոլոզ կրողը պարտաւոր էր տիրաբար վարուել շրջապատի հետ:

— Որքան աստղ կայ երկնքում, այնքան մարդ կայ երկրի վրայ, — քարոզում էր Զատոն: – Պայծառ աստղերը հարուստների եւ տիրողների աստղերն են, իսկ խաւար աստղերը՝ աղքատների եւ հպատակների: Հայի աստղը խաւար է, որովհետեւ նա հպատակ է օսմանցուն եւ քուրդ բէկերին:

Ախուպի Զատոն սուր հակամարտութեան մէջ էր Նասրի տան հետ: Նա ատում էր Շեկօ տան բոլոր Քրդերին, այդ թւում եւ Աւեսի Հաջուն: Զատոն աչք էր դրել իր ախոյեանի մի քանի արտերի վրայ, որ գտնւում էին Արինոքի ձորաբերանին՝ իր հողերին կից: Մի քանի անգամ փորձ էր արել խլել դրանք, բայց վախենալով Շեկօ տան կատաղի Քրդերից՝ ետ էր կանգնել:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Պայծառ Վարժապետեանի (Իւսթատ) մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Նահապետ Ալալէմճեան հարիւր ֆր. կը նուիրեն Յառաջի բարգաւաճման, փոխան ծաղկեպսակի :

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ

ՔԱՏԷԻ ՍՐԱՀԸ

Նախաձեռնութեամբ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ

(Զ Ո Մ)

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ

ՀԱՄԵՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 8 ՄԱՐՏ, 1964, ԺԱՄԸ 17

ՍԱԼ ԿԱՎՕ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գրաւուած օր, Մարտ 14, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ :

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 15ԻՆ

×

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՄԱՐՏ 14ԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէօ - Քաշանի խումբին :

×

Տիկ. Միութեան Մանկանց հանդէսը, Հինգշաբթի, Մարտ 5ին, Կռան տ'Օթէլի մէջ :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 23ին :

×

Փետրուարեան ապստամբութիւնը *կը տօնուի Լիոնի մէջ Մարտ 1ին Կիրակի, կէսօրէ վերջ :*

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը Փետր. 22, Սփլանտիտի մէջ :

×

Կապոյտ Խաչի Օրը, մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Փետրուար 23ին, Շիմիի սրահը :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մայիս 24ին Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

✱ ✱

ՍՊԻՏԱԿ ԱՌԱՒՕՏ

(Հէքեաթ եւ արձակ բանաստեղծութիւն)

✱ ✱

ԳՐԵՑ՝

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Հրատարակութիւն.— «ՅԱՌԱՋ» մատենաշար :

Գին՝ 10 ֆրանք (առաքման ծախքով 11 ֆրանք), արտասահման՝ 3 տոլար :

Դիմել հեղինակին, «Յառաջ»ի հասցէով :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

13 Փետրուար, Հինգշաբթի, *կէսօրէ ետք ժամը 4ին կը կատարուի Տեառնընդառաջի Նախատօնակ եւ Անդաստան :*

14 Փետրուար, Ուրբաթ,, *Տեառնընդառաջ, Տօն է Քառասնօրեայ Գալստեանն Քրիստոսի ի Տաճարն : Ս. պատարագ կը մատուցու ժամը 10ին :*

× *Մեծ Պահոց ընթացքին ամէն Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 7ին կը կատարուի Հսկումի արարողութիւն եւ կը խօսուի աւուր պատշաճի քարոզ, բացի 13 Փետրուարի Հինգշաբթիէն :*

× *16 Փետրուարէն սկսեալ Մեծ Պահոց բոլոր Կիրակիներուն յետ պատարագի կը կատարուի Արեւագալի ժամերգութիւն :*

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

✲

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած

Վարժարանի Աշակերտութեան Կողմէ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 16 ՓԵՏՐ., ԺԱՄԸ 3·30

Պիտի ներկայացուին՝

— 1 — *ՊԸՌՍԱՄԻ ԿՈՐԻՒՆԸ.— Պալատական դրուագ մը, Հայոց պատմութեան մելիքական շրջանէն :*

— 2 — *ԶԱՒԵՇՏ, ֆրանսերէն, 1 արար :*

✲

26, Rue Troyon Sèvres (S. et O.)

EXPOSITION

D'ART ARGENTIN CONTEMPORAIN

DU 13 DÉCEMBRE AU 16 FÉVRIER

Musée National d'Art Moderne

PARIS

— 11, Av. du Président Wilson —

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Խոհարար մը հայկ. հաստատութեան մը մէջ աշխատելու համար :

Դիմել «Յառաջ»ի :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ. Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Փետրուար 16, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր,

ԺՈՐԺ Ե.ի սրահներուն մէջ

Նախագահութեամբ՝ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ

Ատենապետ՝ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Երկու նուագախումբ, ֆոթիյոն, թօմպօլա

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Խնամուած պիւֆէ, սովորական գիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները, դիմելով՝

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

11, Square Alboni, PARIS (16e) Tél. : TRO. 03-18

Գին 10 ֆր., ուսանողներու 5 ֆրանք Paris C. C. 8019-72

ՅՅՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue St. Dominique, PARIS (7e) — Métro : Invalides

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի խմբապետներուն, խմբապետուհիներուն, սկաուտներուն եւ գայլիկներուն կողմէ :

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Սկաուտական ֆիլմ, չորս նկարներ հայ Արիներու մասնակցութենէն · Մարաթօնի (Յունաստան) համաշխարհային ճամբարին :

Հայկական երգեր եւ պարեր գայլիկներուն եւ սկաուտներուն կողմէ, արտասանութիւն :

Թատերական ներկայացում հայերէն : Սկաուտական պարեր եւ խաղեր :

Եւ առաջին անգամ ըլլալով, Հայ Արիներու նուագախումբը :

Մուտք 5 ֆրանք Պիւֆէ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Քուպայէն Շաւարշ Յովակիմեան, Լեռնականի Նորաշէն գիւղէն (Հայաստան) կը փնտռէ իր հօրեղբայրը՝ Սիմոն Յովակիմեան Խաչատուրի, որ մինչեւ 1941 Փարիզ եղած է եւ յարաբերութիւն պահած իրեն հետ : Պատերազմէն ետք իրմէ լուր չկայ : Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի գրել հետեւեալ հասցէին՝

Շաւարշ Յովակիմեան,

c/o Sr. H. Halachian

Apartado 305

V. TUNAS, Cuba

★

ԻՐԱՆԻ

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

«PARS HOTEL»

— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ

ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ

Հեռախօս - ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ - Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ - Զուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »

Ave. Sepand, 40

Téléphone : 626031

Cables : 206 Tehran

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1 հոգինոց սենեակ. — Օրը 370 Ռ.

2 հոգինոց սենեակ. — Օրը 520 Ռ.

(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ

« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Imprimerie Speciale du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ

Եւրոպայի Մեծագոյն

Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար : ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով :

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, անգլիա :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

LYON

246, Rue Vendôme Tél. MO 11-84

20, Rue Villeroy MO 32-10

65, Rue Robert LA 07-72

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «թուրշի», « պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիյլ», շոքոլա, «նուազէթ», « լոգում», «սագըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (քարաման եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս », հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն) :

STABILISATION DES PRIX

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ» Է

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
11
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MARDI
11 FEVRIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9932 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 40e ANNÉE — N° 9932

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ

ԽՐՈՒՇԵՒ ԿԸ ՄԻՋԱՄՏԷ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՂԸ ՊԱՐՊՈՒԱԾ

Խորհ. Միութիւնը յուշագիր մը ներկայացուցած է երեք Մեծերուն (Անգլիա, Ամերիկա, Ֆրանսա) եւ շահակից պետութիւններուն (Թուրքիա – Յունաստան) Կիպրոսի հարցին վերաբերեալ: Մոսկուա կը գտնէ որ չի կրնար անտարբեր մնալ այն կացութեան որ կը զարգանայ արեւելեան Միջերկրականի մէջ եւ կոչ կ'ընէ շահակից բոլոր պետութեանց որպէսզի « իրատես կերպով գնահատեն զինուորական միջամտութեան մը բոլոր հետեւանքները եւ յարգեն Կիպրոսի Հանրապետութեան անկախութիւնը »: Յուշագիրը որ Խրուշչեւի ստորագրութիւնը կը կրէ կը նշէ նաեւ թէ զանազան պետութիւններ կ'ուզեն կղզիին տագնապին լուծում մը գտնել իրենց սուիններուն ուժով: Խրուշչեւ դէմ է Ատլանտեան ուժի միջամտութեան: Կ'ըսէ թէ ոչ ոք աւելի քան Կիպրացիք կրնան գիտնալ թէ Կիպրացիք կրնա՞ն անկախ ապրիլ եւ գլուխ հանել իրենց ներքին դժուարութիւնները: Ապա, Խրուշչեւ սովորական յիշատակութիւնը կ'ընէ Վեհրմախթի եւ Պուտըվէհրի (գերմանական բանակ), ապա մէկ լուծում կը գտնէ՝ հարցը տանիլ Ապահովութեան Խորհուրդին:

Կիպրոսի կացութիւնը շատ ծանր է եւ Թրքական գրդռութիւնները կը շարունակուին: «Իւմանիթէ»ի հրատարակած լուրերուն համաձայն Անգլիացիք, Թուրքերու կողքին, կրակած են Յոյներուն վրայ: Այսպէս յայտարարած են այն հարիւրաւոր Յոյն վիրաւորները, զոհ Թուրքերուն: Համայնավար պաշտօնաթերթը կը գրէ նաեւ թէ Հայերը ձգած են իրենց թաղը, իրենց եկեղեցիները որոնք Թրքական գօտիին մէջ կը գտնուին: Վերջին արիւնալի բախումները սկսած են հետեւեալ ձեւով.— ամէն օրուան պէս յոյն բանուորները գործի կ'երթային երբ Թուրքերու խմբակ մը կրակ բացած է իրենց վրայ: Ոստիկան մը եւ բանուոր մը տեղն ու տեղը կը սպաննուին: Յետագային Յոյները օգնութեան հասած են եւ կռիւները սաստկացած են:

×

Ֆրանսացիք չեն բաժներ անգլիական (իրականին մէջ Թրքական) կարծիքը, այսինքն՝ կղզիին բաժանումը: Քոմպա բոլորովին դէմ է բաժանումին եւ լուրջ խորհրդածութեան մը մէջ կը գտնէ թէ անիմաստ կ'ըլլայ նման լուծումի մը մասին խորհիլ: Իւրաքանչիւր հարց որ փոքրամասնութեանց կը վերաբերի պէտք է առանձին քննուի իր քաղաքական, տնտեսական եւ պատմական տուեալներով: 1960ի մարդահամարը Կիպրոսի մէջ հետեւեալ պատկերը կը պարզէ (յոյն կիպրական աղբիւրներու կողմէ տրուած).— Կղզիին ունի 573·566 բնակիչ, որուն 442·138ը՝ Յոյն են, 104·320ը՝ Թուրք, 3622՝ Հայ, 2703 Մարոնի, 17·513 Բրիտանացի եւ 3271 զանազան: Եւ «Քոմպա»յի աշխատակիցը կը գտնէ որ Թուրք կիպրացիներու պահանջները— կղզիի բաժանման — իմաստ մը կ'ունենային եթէ Թուրք բնակչութիւնը համախմբուած ըլլար կղզիին մէկ որեւէ անկիւնը, ինչ որ բնաւ պարագան չէ:

Օրինակ՝ Նիկոսիա–քաղաք ունի 25·530 Յոյն եւ 14·682՝ Թուրք, մինչ թաղերուն մէջ 38·023 Յոյնի դէմ կայ 7·448 Թուրք: Ֆամակուսթա ունի 24·492 յոյն եւ 6120 Թուրք: Նիկոսիոյ գիւղերը՝ 89·685 յոյն եւ 18·614 Թուրք, Քիրէնիայի գիւղերը 22·051 յոյն եւ 3602 Թուրք, Ֆամակուսթայի գիւղերը 66·627 յոյն եւ 12·846 Թուրք, Լարնաքայի շրջանը 30·220 յոյն եւ 8571 Թուրք, Լիմասոլի շրջան 54·275 յոյն եւ 7·393 Թուրք, Փաֆոսի շրջան 37·714 յոյն եւ 11·324 Թուրք:

Ասկէ կը պարզուի որ Թուրքերու համախմբումը վարկածական գօտիի մը մէջ հիմնովին անիմաստ է եւ պիտի ստիպէր հազարաւոր Կիպրացիներու որ հեռանան իրենց օճախներէն եւ «Քոմպա»յի յօդուածագիրը կ'եզրակացնէ «մտածել որ անպատասխանատու ծայրայեղներ կը փորձեն հոդ հասնիլ ցոյց կուտայ իրենց եսասիրութեան եւ մտքի կուրութեան չափանիշը, դէմ առ դէմ կացութեան մը որ ժառանգուած է պատմութենէն »:

Անգլիոյ վարչապետը պատասխանեց Խրուշչեւի յուշագրին, յայտնելով թէ Խորհրդային վարչապետին, «կարծիքները ոչ մէկ կապ ունին իրականութեան հետ» եւ իր մեղադրանքները «նոյնքան նախատական են որքան անարդար »: Անգլեւամերիկացիք շատ դժգոհ են խորհրդային միջամտութենէն, այնպիսի պահու մը երբ իրենք ալ նեղն են:

Անգլիա եւ Ամերիկա նոր առաջարկներ ըրած են Աթէնքի եւ Անգարայի կառավարութեանց, բաւական զիջումներ ընելով Մակարիոս Արք.ի: Նախ խօսքը չեն ըներ Ատլանտեան Ուխտին: Ապա կը նախատեսեն ոստիկանական ուժին մէջ մտցնել զօրքը այնպիսի երկիրներու որոնք մաս չեն կազմեր Ատլանտեան Ուխտին: Վերջապէս կ'ընդունին համաձայնութիւնը Ապահովութեան Խորհուրդի միաձայնութեան կանոնագրին ենթարկել:

× Յունաստան զոհ է Խրուշչեւի յուշագրէն եւ Արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ «խորհրդային դիրքը դրական տարր մըն է »

Կիպրոսի մէջ արիւնալի բախումներ կը շարունակուին:

ԱՏՏԻՍ-ԱՊԱՊԱ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ

Եթովպիոյ եւ Սոմալիներու միջեւ կացութիւնը ծանրացաւ վերջին օրերուն: Սահմանային խնդիրները նոր չեն երկու պետութեանց միջեւ: Արդարեւ Սոմալիի մահմետական Հանրապետութեան ծնունդէն ի վեր (իտալական եւ բրիտանական Սոմալիներու միացումով), նորաստեղծ պետութիւնը յաւակնութիւններ ունի եթովպական Օկատէն գաւառին վրայ, որ ըստ իրեն մեծամասնութեամբ Սոմալցիներով լեցուած է (450 հազար): Սոմալի նոյն յաւակնութիւններն ունի Քենիայի նկատմամբ: Հոն ալ հարիւր հազար Սոմալցիներ կրնան նեղել Նայրոպիի իշխանութիւնները:

Առաջին լուրերու համաձայն հարիւր Սոմալցիներ մեռած են եւ երկու հարիւր վիրաւորներ կան ըստ եթովպական աղբիւրներու:

ԼԱՀԷ

ՍԷՐԸ ՅԱՂԹԵՑ

Իռէն իշխանուհին ժպտադէմ վերադարձաւ իր նշանածին՝ իշխան Իւկ տը Պուրպոն – Փարմի հետ: Այսպէս վերջացաւ խորհրդաւոր պատմութիւն մը, որ ութ օրուան մէջ տակնուվրայ ըրաւ Հոլանտան եւ նոյնիսկ պատճառ դարձաւ որ խօսուի Ժիւլիանա Թագուհիին հրաժարման մասին: Պարզուեցաւ թէ Իռէն իշխանուհին սիրահարած էր սպանացի կաթոզիկէ իշխանի մը ինչ որ խոտոր կը համեմատէր հոլանտական սահմանադրութեան հետ, ուր հակառակ անոր որ բնակիչներու մեծամասնութիւնը կաթոզիկէ է, արքունիքը միշտ բողոքական պէտք է ըլլայ:

Ի վերջոյ, վարչապետը կը յայտնէր թէ Իռէն իշխանուհին չէ փորձած իր ամուսնութիւնը վաւերացնել տալ Խորհրդարանին կողմէ, ինչ որ կը նշանակէ թէ հրաժարած է գահաժառանգի իր իրաւունքներէն:

Իռէն, 23 տարեկան, երկրորդ աղջիկն է Ժիւլիանա Թագուհիին եւ իշխան Պերնարի: Իր նշանածը՝ Իւկ Քարլոս տը Պուրպոն – Փարմ ծնած է Փարիզ 1930ին եւ անդրանիկ զաւակն է իշխան Կզավիէի որ ուղղակի կը սերի ԼուտովիկոսԺԴ.էն:

Ամուսնութեան թուականը չէ որոշուած:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՐԱՒՏԱ կը գրէ թէ 1934ին կուսակցութեան ԺԷ. համագումարին 1966 պատգամաւորներու 1108ը մաքրագործուեցաւ սթալինեան հալածանքներու ընթացքին: Յօդուածը ստորագրած է Լ. Շահումեան, ինք ալ պատգամաւոր այդ համագումարին, որ ծանր կերպով կը յարձակի «անհատի պաշտամունքին» քաղաքականութեան վրայ:

ԱԹԷՆՔԻ մէջ Ազգ. սուգ հռչակուած է Սոփոկլէս Վենիզելոսի մահուան առթիւ: Յոյն մեծ քաղաքական դէմքին տղան յանկարծամահ եղած է առջի օր, Էլլաս նաւուն մէջ որ զինքը Աթէնք կը վերադարձնէր ընտրապայքարի հաւաքոյթէ մը ետք:

ՆԱՍՐ յայտարարեց թէ ուշ կամ կանուխ Իսրայէլի եւ արաբ պետութեանց միջեւ պատերազմը անխուսափելի է:

ՎԻԷԹ – ՆԱՄԻ նոր իշխանութիւնները կը շարունակեն պայքարիլ համայնավարութեան եւ չէզոքավարութեան դէմ: Պետութեան նոր ղեկավարն է Զօր. Մինհ որ հեռացուած էր Յունուար 30ին իսկ վարչապետութիւնը ստանձնած է Զօր. Խանհ:

ԿԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՌ սկսաւ իր ընտրապայքարը, Պօրտոյէն, որ ինչպէս ծանօթ է Շապան – Տէլմասի քաղաքն է: Մարսէյլի քաղաքապետ – երեսփոխան թեկնածուն կ'առաջարկէ որ նախագահական պաշտնօավարութեան շրջանը հինգ տարի տեւէ առանց փոխելու Սահմանադրութիւնը:

ՖԻՏԷԼ ՔԱՍԹՐՕ վրէժ լուծելու համար Ամերիկացիներէն կտրած է անոնց ջուրը, Կուանթանամոյի կայանին համար: Ամերիկացիք կ'ըսեն թէ իրենց համար որեւէ վտանգ չկայ, բայց այդ ձեւով Քասթրօ կրնայ վեց միլիոն տոլար կորսնցնել եւ 3000 անգործ ունենալ առանց նեղած ըլլալու Ամերիկացիները:

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հաղորդեն թէ ի մօտոյ պատերազմական ատեանները պիտի ջընջուին Իրաքի մէջ:

ՔԱՊԸՐՈՒՆԸ պիտի չճանչնայ համայնավար Չինաստանը, յայտարարեց Ահիճօ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին:

ՊԱՍԹԻԱՅԻ մէջ մեռաւ Պերնար Ֆեռան, 15 տարեկան, որ առաջին հիւանդը եղած էր Նայսէնսի դարմանումը ընդունող: «Կենսաբանը» կը հարցաքննուի Փարիզի մէջ, այս մահը աւելի կը հաստատէ շառլաթանի հանգամանքը զոր բոլորը սկսած են տալ իրեն:

ՄԱՌԵՇԱԼ ՄԱԼԻՆՈՎՍԿԻ ճառ մը խօսեցաւ գովքն հիւսելով զինուորական հերոսութեան պաշտամունքին: Եթէ պատերազմ ծագի, ըսած է Պաշտպանութեան խորհրդային նախարարը, զինուորական բախում մը պիտի ըլլայ ընկերային երկու դրութիւններու միջև՝ դրամատիրութիւն եւ ընկերվարութիւն:

ՄԱՔՄԻԼԸՆ, Անգլիոյ նախկին վարչապետը իր 70ամեակը տօնեց, որոշած է քաշուիլ քաղաքական կեանքէն:

ԺԸՆԵԻԷՆ անհետացած է խորհրդային « փորձագէտ» մը՝ Եուռի Նոսէնկօ որ մաս կը կազմէր խորհրդային պատուիրակութեան որ կը մասնակցի ապազինման ժողովին:

ՀԱԿԱԿՐՕՆԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՅ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Պերնար Ֆերոն, ապա, կը խօսի ծնողքներուն վրայ կատարուած ճնշումներուն մասին: Նոր կարգադրութիւնը կը ճշդէ, արդարեւ, որ երախայ մը մկրտութեան պէտք է ներկայանայ իր հօրը կողմէ, որ իր ինքնութիւնը պիտի յայտնէ եւ նաեւ իր աշխատավայրը, մինչ առաջ մեծ – մայրիկները կը ստանձնէին երախային մկրտութեան հոգը: Այս կարգադրութեան իմաստը յստակ է.— պէտք է սարսափեցնել ծնողքները եւ սպառնալ որ խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին իրենց աշխատանքին վերաբերեալ: Նկատելի է արդէն որ մկրտութեանց թիւը զգալապէս նուազած է:

Եպիսկոպոսները, անշուշտ, քանիցս բողոքած են իշխանութեանց մօտ, այն արարքներուն համար որ կը կատարուին Եկեղեցւոյ եւ Պետութեան միջեւ եղած համաձայնագրին դէմ: Ա՞յդ է արդեօք պատճառը որ եպիսկոպոսները յաճախ մէկ ծուխէն միւսը կը փոխադրուին: Նոր լոյս տեսած գրքի մը մէջ որ առաջնակարգ փաստագրութիւն մը կը բերէ Խորհ. Միութեան մէջ բնակող քրիստոնեաներու վիճակին մասին, Ն. Սթրիւվ կը նշէ թէ Մետրոպոլիտ Նիքոլա ստիպուեր է հրաժարիլ ոչ թէ Պատրիարքին ճնշումին վրայ, այլ՝ կառավարութեան, որովհետեւ Եկեղեցւոյ իրաւունքները կը պաշտպանէր: Հեղինակը կը հասկցնէ թէ եկեղեցական այս առաջնորդը ձերբակալուած է եւ իր «մահը աւելի քան խորհրդաւոր է»: Շատ ռուս հաւատացեալներ համոզուած են, որ նախկին մետրոպոլիտը, հակառակ անոր որ իր աջակցութիւնը չէր սակարկած երկրին արտաքին քաղաքականութեան, Հաւատքի մարտիրոս մը եղած է:

Կրօնքին հանդէպ այս կարծրացումը շատ աւելի զարմանալի կը թուի, որովհետեւ կառավարութիւնը արտօնեց օրթոտոքս Եկեղեցւոյ պետերուն, որ մօտենան տիեզերական եկեղեցւոյ շարժումին եւ Վատիկանի: Բայց եթէ Եկեղեցին կրնայ իր օժանդակութիւնը բերել միջազգային հաշտասիրութեան, զոր կառավարութիւնը կը փնտռէ, Խորհ. Միութեան մէջ կը մնայ միակ կազմակերպութիւնը, որ կրնայ արդելք հանդիսանալ համայնավարութեան կառուցման: Ուրեմն կըրօնքը կը քաջալերուի շփում ստեղծելու համար արտասահմանին հետ — ցոյց տալու համար որ իշխանութիւնը ազատական է — եւ նոյն ժամանակ ճիգ կը թափուի որ արագանայ անոր անհետացումը: Հակասութիւն մը խորհրդային քաղաքականութեան յատուկ: Հատ մը եւս, կ'եզրակացնէ «Լը Մոնտ»ի քրոնիկագիրը:

Ա. մաս, տես Յառաջ Փետր. 8:

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Ե. եւ վերջին մաս)

Համպուրկ հասնելէ ետք կ'ըսէ, թէ «Նաւ ճարեցաք, մտաք նաւ, նաւեցաք դէպի Լիզպոնայ քաղաքն. Է. շաբաթ ի մեծ ծովումն կացաք, խիստ ալեկոծումն տեսաք: Աստուծոյ աջողութեամբն հասաք ի քաղաքն որ կոչի Լիզբոայ: Խիստ մեծ քաղաք է, գեղեցիկ շինազ քաղաքն մեծ շատ է Ըստամբոլայ վերայ, ի մէջ Ռ եկեղեցի աւել կայ եւ վանք: Սպանից թագաւորին է քաղաքն հոն: Հոն իջեւանեցանք Ժ. աւուր. այս քաղաքէն մինչեւ թագնւորին աթոռանիստ քաղաքն ԺԵ. աւուր ճանապարհ է. ամենայն ինչ պէտ էր՝ տեսաք, դուրս ելանք գնացինք դէպի Մատրիլ քաղաքն որ է թագւորանիստ»:

Ինչպէս կը տեսնուի, զրեթէ ոչինչ կ'ըսէ եւ միայն եկեղեցիները եւ վանքերը կը տեսնէ նշանակելի, իբր մոլեռանդ կաթողիկէ:

Նոյնպէս ցաւալի է, որ Քուրդանց մահտեսի Աղամիրի որդի Զաքարիա Ադուլեցին, որ 1647 – 1681 թուականներուն երկար ուղեւորութիւններ կատարած է առեւտրական նպատակներով եւ իր օրագրութիւնը գրած է պարզ եւ անպաճոյճ ոճով, կը բաւականանայ Ամըսթերտամէն Իզմիր իր ճամբորդութեան օրագրութեան մէջ գրելով 1659 Դեկտեմբեր 29ին, թէ «Այսօր Փորթուկալայ սարըն երեւեցաւ, զիրայ ԻԲ. օր այ, ցամաք չէինք տեսեր, մեծ ուրախութիւն»:

Բայց կ'երեւի Փորթուկալ ցամաք ելած չէ, որովհետեւ նաւը, 1660 Յունուար 1-ին Սպանիոյ Կալիս քաղաքը խարիսխ նետած է եւ ապա շարունակած է ճամբան եւ գացած է Լիվոռնօ, ուր գտած է իր հօրեղբօրորդին՝ Նիկողոսը:

Այս պատճառով Զաքարիա Փորթուկալի մասին չէ խօսած, հետեւաբար իրմէ ալ ոչ մէկ լուսաբանութիւն կարելի չէ ստանալ այնտեղ Հայեր գտնուելուն մասին:

Բայց հաւաստի է, թէ Փորթուկալը բոլորովին անծանօթ երկիր մը չէր Հայոց համար, որովհետեւ հին ժողովրդական երգի մը մէջ կը յիշուի ան.

«Կիւզէլ մի ես երէկ տեսայ
Ի քաղաքն յԱնգուրիայ,
Թագաւոր մի խնդիր ելաւ
Ի Մոսկովայ, ի Փորթուգալայ:

Այս երգը շատ երկիրներու ծանօթ վաճառական ժողովուրդի մը ներկայացուցիչը կրնար յօրինել: Անոր մէջ ինչ որ մասնաւորապէս հետաքրքրական է, այն է, որ հայ ժողովրդական երգի մը մէջ «գիուզել»ներու կամ գեղանիներու երկիր կը նկատուին Մոսկուան (իմա՛ Ռուսիա) եւ Փորթուկալը, որ կարծեմ թէ բաւական իրական գնահատութիւն մըն է, որ փորձառական տուեալներու վրայ հաստատուած է եւ հետեւաբար Հայերու՝ Փորթուկալի եւ Փորթուկալցիներու մասին ունեցած ծանօթութեան մէկ նշանն է, որ շեշտել պէտք է:

Այն Հայերը, որ Փորթուկալ ապրած են, շատ հաւանօրէն առեւտրականներ էին: 1667էն առաջ կը յիշուի հոն Աւետիք որդի Փանոսի Լիզպոնցի, որ մեծ գործակիցն էր Ֆրանչիսկօ Չիմայի: Եթէ իրաւ լիզպոնցի էր այդ Աւետիքը, ուրեմն ունէր ծնողք մը, որ այդ քաղաքը հաստատուած էր:

ԺԸ. դարուն Հայերուն Փորթուկալը եւ Փորթուկալցիները շատ ծանօթ ըլլալուն փաստը մեզի կուտայ յայտնի գերման հայագէտ Յովհան Յովակիմ Շրօտեր (1680 – 1756), որ իր հայ – լատին քերականութեան մէջ (1718) հայ վաճառականներուն երթեւեկած երկիրներուն առաջինը կը համարի Փորթուկալը, անշուշտ ոչ առանց փաստի կամ լոկ երեւակայութեամբ:

Ուրեմն Շրօտերի վկայութիւնը մեծ արժէք կը ներկայացնէ հայ եւ փորթուկալցի ազգերու յարաբերութեանց տեսակէտէն, քանի որ կը վկայէ, որ հայ վաճառականները ամէնէն շատ կ'երթեւեկէին Փորթուկալ, անշուշտ Հնդկաստանի մէջ Փորթուկալցիներու հետ ծանօթանալէ ետք:

Այս յարաբերութեանց հետեւանքով անխուսափելի էր, որ Փորթուկալի մէջ Հայեր ալ հաստատուած ըլլային, բայց հաւանաբար շատ քիչ թիւով, որովհետեւ անյիշատակ մնացած են: Միայն կը յիշատակուի Յարութիւն կամ լատինական կոչումով Անաստաս Լեւոնեան, տիտղոսաւոր եպիսկոպոս Պաղեստինեան Կեսարիոյ (Կաղա), որ 1718 – 1720 թուականներուն վեց ամիս հիւրընկալուած էր Վարդան անուն հայ վաճառականի մը քով, որ 1685 – 1696 թուականներէն ի վեր Ալիկանտիս հաստատուած էր եւ ապրանք կը ղրկէր Մատրիտ, Պաղտասար անուն հայ վաճառականին: Յարութիւն 1721ին Կադիքսէն գացած է Լիզպոն եւ այնտեղ Փորթուկալի թագաւորին ներկայացած է: Ի՞նչ գործ ունէր Փորթուկալ եւ անոր թագաւորին հետ, չենք գիտեր:

Ինչպէս կը տեսնուի, հակառակ Շրօտերի տուած հաւաստիքին, թէ Հայերը կ'երթեւեկէին Փորթուկալ, չունինք որոշ տեղեկութիւններ այդ մասին, որովհետեւ այդ յարաբերութիւնները առեւտրական ընթացիկ գործերու հետեւանք էին եւ մասնաւոր յիշատակութեան առարկայ չեն եղած եւ, հետեւաբար, իբր բացառիկ երեւոյթներ ուշադրութիւն չեն գրաւած:

Այնքան ատեն որ Փորթուկալ Հնդկաստանի եւ Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ կարեւոր դիրք ունէր, շատ հաւանական է, որ Հայեր Փորթուկալի հետ սերտ յարաբերութիւն ունեցած ըլլան, բայց երբ Հնդկաստանի մէջ Անգլիացիները եւ Ինտոնեզիոյ մէջ Հոլանտացիները ամրացան եւ Փորթուկալցիները կորսնցուցին իրենց ընդարձակ կալուածները, այն ժամանակ շատ բնական է, որ յարաբերութիւնները շատ սահմանափակուեցան եւ շատ քիչ Հայեր Փորթուկալ գացին պատահաբար:

Հիմա շատ փոքր թիւով Հայեր կը բընակին Լիզպոնի մէջ, ապահովաբար շատ մօտ թուականներու հաստատուած, այսինքն Հայոց աշխարհացրիւ ըլլալէն ետք (1914 – 1919):

Ա. ԱԼՊՕՅԱՃԵԱՆ

ԱՆՑՆՈՂ ՏԱՐՈՒԱՆ ԺԱՌԱՆԳԸ

2.

Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը պիտի շարունակուի ապահովաբար, որովհետեւ Նախագահը կը մնայ պետութեան ղեկավարը: 1963 Յունուար 24ին յայտարարեց թէ կը մերժէր ամերիկեան «Փոլարիս» հրթիռները եւ թէ Անգլիա պատրաստ չէ եւրոպական համայնքին մէջ մտնելու: Շաբաթ մը վերջ կը հրահանգէր Պրիւսէլի մէջ գումարուող ժողովին մասնակցող Ֆրանսայի ներկայացուցչին վերջ տալ Անգլիոյ հետ բանակցութեանց: Յաջորդ օրը կը կնքուէր Ֆրանքեւդերման գործակցութեան դաշինքը: Փետրուար 5ին Հասարակաց Շուկայի յանձնախումբին նախագահ Ուոլթըր Հալշթայն կը յայտնէր թէ Անգլիոյ հետ բանակցութեանց խզումը ծանր կացութիւն մը կը ստեղծէ:

Կուսակցութիւններ դէմ են նախագահական իշխանութեան եւ արտաքին քաղաքականութեան: Գալ տարի նախագահական ընտրութիւն պիտի ըլլայ, բայց արդէն անցնող տարուան մէջ պետութեան բարձրագոյն պաշտօնին թեկնածու կը ներկայացնէին Մարսէյլի ընկերվարական քաղաքապետը: Երեսփոխանական ընտրութեանց ատեն ընկերվարական եւ համայնավար գործակցեցան: Կարգ մը ընկերվարականներ համայնավար քուէներով ընտրուեցան, համայնավար թեկնածուն հրաժարեցաւ ընկերվարական թեկնածուին համար: Ընկերվարական կուսակցութեան վարիչ – քարտուղար, նախկին Վարչապետ Կի Մոլէ ըսաւ. «Հրդեհ մը մարելու համար չի հարցուիր ինքնութեան թուղթը»: Ընկերվարական վարիչներ Նոյեմբերին այցելեցին Մոսկուա, հանդիպումներ ունեցան Խրուշչեւի եւ ղեկավարներու հետ: Համայնավար քուէները անհրաժեշտ են թեկնածուին ընտրութեան յաջողութեան համար:

Ընդդիմադիրները խնջոյք մը սարքեցին պարզելու համար իրենց տեսակէտները: Այս միջոցը գործադրուեցաւ 1847ին հանրապետականներու կողմէ թագաւորին դէմ: Կամպէթթա, արմատական կուսակցութեան հռետորը, նոյն միջոցին դիմեց Մառեշալ Մաք Մահոնը տապալելու համար: Ծերակոյտի նախագահը յայտարարեց. «Պէտք է ընտրել ամէնէն արժանաւորը, մէկ պայման առաջարկել ըլլալ Հանրապետական եւ պաշտպանել Հանրապետութիւնը: Երկրորդ, Ֆրանսա այժմ մեկուսացած է, այս մեկուսացումը կը յապաղէ Եւրոպայի միութիւնը: Ուրիշ մը յայտարարեց. «Մենք պիտի իրագործենք եւրոպական Խորհրդարանը՝ ընդհանուր քուէարկութեամբ»:

Նախագահը վստահ է որ բարեկեցութիւնը տարածելով, պիտի կարենայ տրկարացնել համայնավար կուսակցութիւնը, ընկերվարականներու ընդդիմութիւնը, միանգամայն կը փափաքի որ Ֆրանսան անկախ զինուորական ուժ ունենայ: Նոյեմբեր 25ին կը յղէր պատգամ մը Խորհրդարանին. Պետութեան օժանդակութեամբ ապահովելով ընկերային յառաջդիմութիւններ, ինչպէս նաեւ ազատութիւն, հաւասարութիւն, եղբայրութիւն՝ Արեւմուտքի դէմ կանգնող ամբողջատիրական պետութեան պիտի տան ապացոյցը թէ այդ դրութիւնն ալ ինքնիրեն բեղուն է: Պիտի արագանանայ հակառակորդին ձեւափոխութիւնը, որ թերեւս արդէն սկսած է, պիտի դառնայ խաղաղութեան իսկական հեռանկարը»:

«Հասարակաց Շուկան կը գործէ արդէն, կը մնայ քաղաքական միութեան կարելիութիւնը»:

«Գերման – Ֆրանսական մերձեցումը անհրաժեշտ է, բայց Ֆրանսա բարգաւաճ եւ վճռական ըլլալու է»:

Կուսակցութեան թերթը կը գրէր. «Պիտի իրագործուի առաւելագոյն արդարութիւն ընկերային ազատ տեմոքրասիի մը մէջ»: Հարկ պիտի ըլլար հաշտեցնել թոշակներու յաւելումը ապրուստի սղութեան հետ, արտադրութեան յաւելումը՝ սպառումին հետ:

Իրականացնելու համար «ընկերային առաւելագոյն արդարութիւն» հաւանական կը թուի ձախակողմեան վարչապետի մը նշանակումը: Հրաժարեցաւ նոր Սահմանադրութիւնը պատրաստող վարչապետը, աթոռը տրուեցաւ բարձր ելեւմուտքի ներկայացուցիչ վարչապետի մը: Բնակչութիւնը կ'աճի, իւրաքանչիւր քառասուն վայրկեան երախայ մը կը ծնի, 18 տարուան մէջ աւելցած է ութ միլիոն, անցեալ տարի 340·000 ամուսնութիւններ կատարուած են, այսինքն երկու վայրկեանը մէկ ամուսնութիւն, բայց կատարուած են նաեւ երեսուն հազար ամուսնալուծում: Աճում եւ արտադրութիւն փոխադարձաբար կ'ազդեն, արտադրութեան

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ

Շլացուցիչ, արտաքնայարդար, անհաստատ եւ դիւրակեցիկ գործերու մոլութենէն խորշեցէք, ո՛ հայ երիտասարդք, եւ ազգին բոլորովին պակաս եղող մէկ կէտը լեցունել եւ դարմանել ջանացէք: Բաւական պետական պաշտամանց նորընծաներ կան եւ պիտի ըլլան: Բաւական գրագրութեամբ զբաղմամբ կեանքերնին ճարելու հետամուտներ կան: Գիտնական զբաղանաց համար ազգին եւ երկրիս մէջ ընդարձակութիւնը շատ չէ: Իսկ արհեստից ինքզինքնին նուիրողներ խիստ քիչ են, մինչ կարի շատ պէտք էր որ ըլլային: Բայց արհեստ կ'իմանամ յառաջադիմութեան ոգւոյն համեմատ, նորահնար գործարանաց եւ մեքենայից ձեռնտուութեամբ եւ նոր դարուս ճաշակաց եւ ախորժակաց համեմատ: Այսօր արհեստաւորութիւնը կարծես թէ անկիրթ եւ անդաստիարակ անձանց միայն պահեալ կը սեպուի, եւ բնական կերպով այսպիսեաց ձեռքը մընացած արհեստը կոշտ ու բիրտ կը մնայ եւ պատիւ չի բերեր արհեստաւորին: Երբ դաստիարակութիւն առած անձեր ձեռագործի կամ արհեստի մը կը զբաղին, հնար չէ որ իրենց ստացած ճաշակէն եւ կրթութենէն մաս մըն ալ իրենց արհեստին եւ գործոյն չփոխանցեն: Այս կերպով միայն Եւրոպէ կրցաւ իւր արհեստից յառաջադիմութեամբը երջանկանալ, վասնզի կրթեալ անձեր արհեստաւորաց դասը կրնան կազմել:

Արհեստներով հարստութիւն կուգայ ազգին մէջ, արհեստներով հարստութիւն կը բխի մեր հայրենեաց մէջ, արհեստներով պիտի կարենամք մեք յաղթել այն մեծ ցաւը, որով այսօր ազգս կը տառապի ամենուրեք,— Կարօտութիւնը(*):

Հայ երիտասա՛րդք, եւ դուք ի մասնաւորի՝ որ կրթութեան սկզբունքը ընդունած էք եւ դաստիարակութեան բարիքը վայելած, մի՛ խիստ երեւնան խօսքերս ձեզի, երբ զձեզ արհեստաւորաց դասին մէջ խառնիլ կը յորդորեմ: Արհեստից մեր մէջ պակասութենէն է, որ մեր անձնական եւ ընտանեկան ամէն պէտքերը մեք չեմք կրնար արդիւնաւորել, եւ հարկատու եմք միշտ օտար աշխարհներու, անոնց ձեռօք արուեստակեալ նիւթերը գնելով, կամ հարկատու եմք մեզի հետ բնակակից ազգաց՝ որք իրենց արհեստիւ մեր դրամը կը հաւաքեն: Հայք, այսօր, նաեւ մայրաքաղաքիս մէջ՝ ուր կը կարծեն թէ յառաջադիմութեան բարձունքը հասած են, շարունակ իրենց անձնական եւ տնական պիտոյից համար ձեռակերտները եւ ձեռագործները կը գործածեն, եւ Հայուն դրամը Հայուն չի դառնայր, այլ միշտ օտարին ձեռք կ'անցնի: Այս նիւթին վրայ բազումք արդէն խորհեցան եւ գրեցին, եւ ծերունազարդ հայրն Պօղոս վարդապետ Պօյնուէյրեան մասնաւոր հրատարակութեամբ մեկնեց եւ հաշիւներով իսկ ցուցուց թէ ազգին մէջ «Գործ կայ, գործող չկայ»: Պէտք է որ հայ երիտասարդութիւնը ուշի ուշով քննէ այդ կէտը, ոչ իբր վերացական ճշմարտութիւն մը կամ իրմէ օտար նիւթ մը, այլ իբր ուղղակի իրեն պատասխանատուութեան ներքեւ ինկած կէտ մը:

Մեր տեղական պէտքերէն զատ, հարկ է որ ի նկատի առնուին նաեւ մեր հայրենեաց պէտքերը: Հայաստան, եղբարք, դիտէք ամէնքնիդ թէ արհեստից նշոյլն իսկ չունի: Ինչպէս նախնական դաստիարակութեան բարիքը կը փութամք տարածել, պէտք է որ արհեստական դաստիարակութեան պէտքն ալ հոգամք: Եթէ առաջնով միտքերը պիտի մշակեմք, երկրորդով ընկերական կենաց պէտքերը պիտի հայթայթեմք: Օտարք երբեք չեն մտածեր մեր հայրենեաց բարիքը, կրնան արուեստակեալ նիւթեր տանիլ եւ թանկագնոյ վաճառելով մեր հայրենակիցները խաբել եւ թալլել, սակայն արհեստը չեն տանիր երբեք: Եթէ եւ մեք իսկ չեմք հոգար արհեստ տանիլ, ի՞նչպէս կրնամք օտարազգին եպերել իւր այդ ընթացից նկատմամբ: Միւս կողմէն՝ երկիր բերրի է Հայաստան եւ երկիր արդիւնաւոր, ցարդ կոյս մնացած ոչ միայն արուեստական մեքենայից ժանիքներէն այլեւ նոյնիսկ հողագործական արօրին թաթերէն: Ով որ այդ երկրին մէջ իւր շահը հաստատել գիտնայ, ապահով եղէք որ երկիրն ալ պիտի գիտնայ իւր բարերարին ջանքը բեղնաւորել: Երանի անոնք որք առաջին անգամ այդ գործոյն պիտի ձեռնարկեն, վասնզի ոչ միայն ազգասիրական պարունակին մէջ գովեստ եւ պարծանք պիտի ստանան, այլ եւ շահասիրական պարունակին մէջ իրենց շահիր եւ աշխատանաց արդասիքը պիտի քաղեն:

Ապահովութեանց պակասութիւնը իրմէ մշտատեւ չքմեղանք մեր դիմացը կը դրուի: Սակայն ես այդու իսկ պիտի չհանդուրժեմ եւ պիտի չներեմ որ դուք ալ հանդարտիք:

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ

(13 Շար.)

(*) ԾՆԹ.— Այս ճառէն առաջ, գոր 24 Փետրուարին (1880) արտասանած է Սամաթիոյ մէջ, Օրմանեան ճառ մը եւս արտասանած է 10 Փետրուարին՝ Օրթաքէօյի մէջ, նիւթ ունենալով Կարօտ եմք, (հրատարակուած նախ Թէրճէմանը Էֆքեար օրաթերթին մէջ, թիւ 794 – 800, յետոյ առանձին գրքոյկով՝ նոյն տարին):

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԹԱՂՈՒՄ Հ. ԵՂԻԱ ՎՐԴ. ՓԷՉԻԿԵԱՆԻ

ՄԻԼԱՆՕ, (Յառաջ, Փետրուար 5).— Երբ երէկ՝ դագաղակիր մակոյկը, օրուան թանձր մշուշին ընդմէջէն, ժամը 16·45-ին, մերձեցաւ Ս. Ղազարու կղզեակի քարափին՝ յուղարկաւորներու բազմութիւնը յարգալիր քաշուեցաւ մէկ կողմ, ճամբայ տալով Մխիթարեան Միաբանութեան հայրերուն, որոնք, իրենց գլուխը ունենալով Մխիթարայ Տան Ընդհ. Աբբայ Գերապայծառ Հ. Սրապիոն Արք. Ուլուհոճեանը՝ յառաջացան դէպի նաւամատոյցը, իրենց խանդաղատալից գուրգուրանքին առարկայ ընելով մահուան բազուկներուն մէջ հանդչող, եւ իր կարգին դէպի եղբայրակիցները դիմող Հ. Եղիա Վրդ. Փէչիկեանը :

Թափօրը ուղղուեցաւ դէպի եկեղեցի, եւ այդ վայրկեանին է որ տեսանելի եղաւ թանձր մշուշին մէջէն հազիւ նըշմարելի անմահն Մխիթարայ պղինձեայ արձանին Աջը, որ իր անհուն խաղաղութեամբ կ՝երկարէր իր վաստակաւոր զաւակներէն մէկուն դագաղին վրայ :

Թաղմանական արարողութիւնները ըսկըսած էին Լիտոյի Ծովահայեաց հիւանդանոցին մէջ, ուր հանգուցեալը անդորրութեամբ տարած էր ամէն ցաւ, անընդհատ խօսելով իր պատկանած Ուխտին, Ազգին եւ երկնային հրաշալիքներուն մասին, մինչ անողոք հիւանդութիւնը հետզհետէ կը մարէր այդ աննման եկեղեցականին մէջ պլպլացող կանթեղը:

Ապրեցաւ հրդեհի մը պէս եւ շիջեցաւ որպէս մոմիկ մը:

Ահա, եկեղեցւոյն կեդրոնը կը հանդչի դագաղը, որուն վրայ, շրջանակուած ըսպիտակ մեխակներով՝ զետեղուած են հանգուցեալին սաղաւարտը, վարդապետական գաւազանն ու շուրջառը: Երկու սարկաւագ հայրեր, դպիրներ, մոմակալներ եւ խաչակիրներ, առաջնորդութեամբ Հայր Ներսէս Վրդ. Տէր-Ներսէսեանի՝ կը սկսին հանգստեան աղօթքներուն երգեցողութիւնը : Հանգուցեալին կողմէ, իր եղբայրակիցները յուզումնահար կ՝երգեն անհունս տրտմեցնող աղօթքը՝ « Ողջո՛յն Քեզ...», որով մահացեալը հրաժեշտ կ՝առնէ կեանքէն, եկեղեցիէն, քահանայութենէն, անընդհատ կրկնելով « Ես ճանապարհորդեցի առ Արարիչն իմ» քաղցր ասացութիւնը, հուսկ հանդչելով Անոր գիրկը :

Ս. Ղազարու փոքրիկ գերեզմանատունը կը սկսին հողի օրհնութեան, գերեզմանի եւ թաղման արարողութիւնները : Հանգուցեալին դագաղը, որուն գլխուն վերեւ է Աբբահայրը արցունքներու մէջ, կը շրջապատեն վանքի վարդապետները, նորընծայարանի եւ Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանի աշակերտութիւնը եւ հազարաւոր բարեպաշտ յուղարկաւորներու բազմութիւն մը:

Վենետիկի պատրիարքը, ծիրանաւոր Ուրպանի, որու շատ սիրելի էր հանգուցեալ վարդապետը, ակամայ եւ մեծ ցաւով չէր կրցած անձամբ մասնակցիլ թաղումին: Ներկայ էին պատրիարքարանին, քաղաքապետին, կուսակալին կողմէ անձնաւորութիւններ, Վենետիկի կրօնական բոլոր Հաստատութեանց պատուիրակութիւնները եւ զինուորական իշխանութեանց կողմէ բարձրաստիճան սպաներ :

Նախկին աշակերտ Արամայիս Սրապեան, դագաղին մօտ կանգնած, խոր յուզումով կ՝արտասանէ վերջին հրաժեշտի խօսքեր, ուղղեալ ներկաներէն շատերուն դաստիարակ՝ հանգուցեալ վարդապետին.— « Միանձն եկեղեցականը, զոր այսօր կը յանձնենք Ս. Ղազարի Սուրբ հողին՝ Ազգին մէջ յարգուած անուն մը ունէր, ոչ միայն Մխիթարեանի իր հանգամանքով, այլեւ երկնքէն հետը բերած եւ հիմա դէպի նոյն այդ երկինքը հետը տանող բազմաճիւղ առաքինութեանց եւ յատկութիւններու ճամբով »:

« Բարեկամն էր չքաւորին, կեանքին լուսանցքին վրայ մինակ մնացած անկարներուն, որովհետեւ գերազնիւ սիրտ մըն էր եւ խորապէս աստուածավախ միտք մը »:

Նախքան դագաղին զետեղումը «Հանգըստարան Մխիթարեանց»ի թիւ չորս նկուղին մէջ, յարակից Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի (22·11·1901) եւ Հայր Մանուէլ Քաջունիի (1·11·1904), Հ. Վահան Վրդ. Յովհաննէսեան, նկուղին կը յանձնէ մետաքսեայ փոքրիկ պահարան մը, որ կը պարունակէ Արարատեան դաշտի հողն ու Սեւանայ ափունքին խիճը :

Հեռացաւ այս աշխարհէն՝ մեծ հաւատացեալի մը եւ մեծ Մխիթարեանի մը վայելչութեամբ, տալով իր Ազգին, իր պատկանած դարաւոր ազգանուէր մեծ Միաբանութեան՝ իր ունեցածին լաւագոյնը, որ բարութեամբ, գթութեամբ եւ սիրով ի մի շաղախեալ հարստութիւնն էր իր գերզգայուն սրտին եւ մտքին, երկնային ընծայ՝ հողի խեղճ բնակիչներուս համար :

Ա. Ս.

յաւելումի համար Ֆրանսա բանուորներու պէտք ունի, Իտալիան կուտայ բայց եթէ իտալական ճարտարարուեստի զարգացումով ետ դառնան իտալական քաղաքացիութիւնը պահող 645 հազար բանուորները՝ արտադրողները պիտի նուազին, գիւղացին արդէն կը վազէ քաղաք, մինչդեռ ջանք կը թափուի հողագործութիւնը զարգացնել արդիական մեթոտներով :

Դեկտեմբեր 23ին ընդունուած երկրագործական հասարակաց շուկան նպաստաւոր պիտի ըլլայ Ֆրանսայի հողային տնտեսութեան, բայց բերքերու գիներուն նոյնացումը պատճառ պիտի ըլլայ սղութեան եւ դժգոհութիւն պիտի պատճառէ սպառողներուն: Երկրագործական արտադրութիւններու արժէքն էր տասնեւինը միլիառ ոսկի-Ֆրանք: Հողային տնտեսագէտներ կը յայտնեն թէ մասնաւոր հոգածութեամբ կարելի է բարձրացնել տասնըվեց միլիառի եւ ապահովել տարեկան վեց միլիառ Ֆրանքի հասոյթ մը: Քորսիքայի մէջ անտառներ տնկելով, երկու հարիւր հազար հող մշակելի դարձնելով կարելի է հողային մեծ շահ մը ապահովել :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(6 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՇԽԱՐՀԻ ՔԱՐՏԷՍԸ

1300 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Ի՞նչ պատկեր կը ներկայացնէր աշխարհ ասկէ 1300 տարի առաջ: Այս հարցումին պատասխանը կարելի է գտնել դիտելով Ակադ. Սուրէն Երեմեանի պատրաստած քարտէսը :

Ականաւոր քարտեսագէտը տարիներ անընդհատ ուսումնասիրած է Զ.-Է. տարիներուն պատկանող «Աշխարհացոյց» գործը, որուն հեղինակը կը մնայ անծանօթ: Այդ ուսումնասիրութիւններուն հիման վրայ Ս. Երեմեան վերականգնած է այդ քարտէսը, որուն միայն բացատրութիւնները մնացած էին հազարամեայ մագաղաթի մը վրայ :

« Աշխարհացոյց»ը կը բաղկանայ 15 քարտէսներէ :

ԺԹ. դարուն կար այն կարծիքը, թէ «Աշխարհացոյց»ը համառօտ օրինակն է աշխարհահռչակ գիտնական Կղաւդիոս Պտղոմէոսի (90-168) ծանօթ գործին :

Հայ ակադեմիկոսին ուսումնասիրութիւններուն շնորհիւ, այժմ յայտնի կը դառնայ, թէ «Աշխարհացոյց»ը Զ.-Է. դարերուն ապրած հայ գիտնականի մը ինքնատիպ գործն է, որուն պատրաստութեան համար օգտուած է Աղեքսանդրացի մեծ գիտնականին գործէն :

Հայ անանուն քարտիսագէտը մասնաւորաբար հանգամանօրէն նկարագրած է Հայքը, Վիրքը, Աղուանքը, Ասիական Սարմատիան եւ Սասանեան Իրանը : Այս պարագան կը բարձրացնէ գործին գիտական արժէքը, քանի որ միակ աղբիւրն է, որ կուտայ այդ օրուան ծանօթ աշխարհին իսկական նկարագիրը արաբական արշաւանքներու նախօրէին: Մինչդեռ Պտղոմէոսի աշխարհագրութիւնը, ինչպէս յայտնի է, ընդհանրացումն էր հին աշխարհի մասին հին Յոյներու եւ Հռովմայեցիներու ունեցած պատկերացումներուն :

« Աշխարհացոյց»ը, որ սխալմամբ վերագրուած է Մովսէս Խորենացիի կամ Անանիա Շիրակացիի, 15 քարտէսներէ բաղկացած հաւաքածոյ մըն է :

Ս. Երեմեանի վերականգնած քարտէսը համեմատելով այսօրուան քարտէսներուն հետ, կը տեսնուի թէ Զ.-Է. դարերու հայ գիտնականին քարտէսին մէջ Մերձաւոր Արեւելքը, Եւրոպան, Միջերկրական ծովուն ափրիկեան ափերը, Արաբական թերակղզին, Հնդկաստանը, Սէյլանը, Ճենաց աշխարհը (Չինաստան) գըրեթէ յար եւ նման են մեր այսօրուան պատկերացուցածին հետ :

Հայ անանուն գիտնականը իր աշխատութեան մէջ ինքնատիպ ձեւով ներկայացուցած է աշխարհի երկիրները, ծովերը եւ ովկիանոսները, գետերը եւ լեռները:

Պտղոմէոսի աշխարհի քարտէսը առաջինը եղած է համաշխարհային քարտիսագրութեան մէջ: Երկրորդը գծուած է Հայաստանի մէջ, 1300 տարի առաջ: Ակադեմիկոս Երեմեանի ուսումնասիրութենէն յայտնի կը դառնայ, թէ հայ գիտնականին քարտէսէն օգտուած են Արաբները եւ ուրիշ ազգեր, նոր քարտէսներ պատրաստելու համար :

Ս. Երեմեանի ջանքերուն շնորհիւ 1300 տարուան մոռացութենէ ետք, վերստին երեւան կ՝ելլէ Զ.-Է. դարերուն պատրաստուած ուշագրաւ քարտէս մը: Աշխարհի հին հայկական այս քարտէսը ցոյց կուտայ, որ Զ.-Է. դարերուն Հայաստանի մէջ զարգացած էին աշխարհագրութիւնը եւ քարտիսագրութիւնը, որոնք կը հիմնուէին հին աշխարհի գիտութեան տուեալներուն վրայ, բնագաւառ մը որ աննուաճ մնաց մինչեւ Վերածնունդ, երբ Եւրոպայի մէջ յիշեցին Պտղոմէոսը եւ սկսան զարկ տալ աշխարհագրութեան եւ քարտիսագրութեան :

Հ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՍՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լոյտ Ճորճ, օր մը Կալլէսի երկրին մէջ կը ճամբորդէր բարեկամի մը հետ, երբ խօսք անցաւ յարանուանական տարակարծութեանց մասին:

« Իմ պատկանած եկեղեցիս, ըսաւ Լոյտ Ճորճ, պառակտուած է շատ բուռն վէճի մը հետեւանքով : Անդամներուն մէկ մասը կ՝ըսէ թէ մկրտութիւնը յանուն Հօր է, իսկ միւս մասն ալ կը պնդէ, որ անուամբ Հօր է: Ես կը պատկանիմ այս երկու կողմերէն մէկուն :

Խորապէս համաձայն եմ եւ նոյնիսկ պատրաստ եմ զոհելու կեանքս անոր համար, — բայց մոռցած եմ, թէ որն է այդ մէկ կողմը ...

ՎՐԻՊԱԿ

«Յառաջ»ի Հինգշաբթի օրուան թիւով (Փետր. 6), Գ. էջ, Եղիշէէն առնուած ծանօթ խօսքին մէջ fու սուրդ վրիպակաւ տպուած է fու սէրդ:

ՎՐԻՊԱԿ

«Յառաջ»ի Հինգշաբթի օրուան թիւով (Փետր. 6), Գ. էջ, Եղիշէէն առնուած ծանօթ խօսքին մէջ fու սուրդ վրիպակաւ տպուած է fու սէրդ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (24)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ԵՐԿՈՒ ՔՈՒՐԴ

Հողերից բացի, նա աչք էր դրել Նասրի տան խաչների եւ արօտավայրերի վրայ : Ախուպի քուրդը ամէնեւին չէր հանդուրժում Հաջու եւ նրա եղբօր Աւեսի Սալիմի բարեկամական վերաբերմունքը խաչապաշտ ժողովուրդների հանդէպ :

Զատօն զբաղւում էր նաեւ բժշկութեամբ: Նա էր քաշում հիւանդ Քրդերի ատամները: Հիւանդի ատամը թելով կապում էր ընկուզի ծառից, իսկ ինքը գընում էր իբրեւ թէ գործիքներ բերելու : Մի շամփուր շիկացնելով ետեւից թափով մօտեցնում էր հիւանդի յետոյքին: Վերջինս սարսափից գլուխը բնազդաբար արագութեամբ ետ էր դարձնում: Այդ յանկարծական ցնցումից հիւանդի ատամը դուրս էր թռչում բերանից: Ահա այս եղանակով էր Զատօն կատարում իր բըժշկութիւնը :

Շեկօ Քրդերից մէկի ատամը հանելու ժամանակ, հիւանդը մեռել էր, որի պատճառով թշնամութիւնն աւելի էր խորացել Նասրի եւ Ախուպի տան Քրդերի միջեւ :

Այդ երկու Քրդերի երկպառակութեան մէջ զգալի դեր էին խաղում նաեւ Զատոյի պառաւած կանայք, որոնք թիւով 7 հոգի էին եւ նախանձով էին լցուած Հաջու աւելի գեղեցիկ կանանց վերաբերմամբ: Մասնաւորապէս նրանք նախանձում էին Հուրի Մալաքին, որը, օտարազգի լինելով, իր սիրունութեամբ նըսեմացնել էր Ախուպի տան խանումներին: Նրանց ականջին հասել էր, որ Հուրին խմորի վրայ գաղտնի խաչ էր քաշում :

— Այդ գեաւուրին հարկաւոր է քշել Արինոքից կամ խեղդել, — առաջարկել էին Քրդուհիներից մի քանիսը: Բայց արթուն եւ աչալուրջ էին Շեկօ Քրդերը: Ամէն քայլափոխին նրանք զինուած հըսկում էին Ախուպի տան Քրդերի եւ նրանց կանանց ոտնձգութիւնները :

Ունենալով այդքան շատ թշնամիներ, Ախուպի Զատօն, բնականաբար, ապրում էր մի տեսակ մշտնջենական տագնապի մէջ: Ամէն րոպէ ոսոխի դարանակալ գնդակը կարող էր խոցել նրան: Այդ պատճառով էլ նա երեկոները իր դրան առաջ կրակ չէր վառում, ոչ էլ թոյլ էր տալիս, որ հարեւանները ճրագներ վառեն: Մութի մէջ ծխամորճը վառելիս Զատօն հողէ յատուկ կափարիչով ծածկում էր այն, որ Շեկօ տան անցնող ու դարձող Քրդերը չնկատէին իր կրակը եւ չսպանէին նրան հեռուից :

Քնելուց առաջ նա մի թաս շարբաթ էր խմում, լուանում էր ձեռները եւ մշակներից մէկին կանչելով, իր քոլոզը նրա հետ ուղարկում էր եօթից մէկի մօտ : Որ կնոջ մօտ ուղարկէր, նրա մօտ էլ գընում էր պառկելու :

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԿԱՏՈՒԱՁՈՐՈՒՄ

Այն ձորը, որ բաժանում էր Արինոքը Դաշտադէմից, կոչւում էր Արինոքի ձոր: Դրա ջուրը գալիս էր Սեւ սարի աղբիւրներից եւ գնում խռնւում էր Բռնաշէնի գետին: Ձորի հիւսիսային մասը, որտեղից անտառն էր սկսւում, կոչւում էր Կատուաձոր :

Բռնաշէնի հայ եւ քուրդ գիւղացիները իրենց տների վնասակար կատուներին այդտեղ էին նետում: Անյիշելի ժամանակներից այնքան կատու էին գցել, որ նրանք բազմանալով տարածուել էին անտառի մէջ: Ասում էին, որ այդ նետուած կատուներից էլ գոյացել էր վայրի կատուների ցեղը Բռնաշէնում :

Արինոք հասնելով, Ասատուրը իջեւանեց իր եղբօր կնոջ՝ Ոսկեհատի տանը, որ գտնւում էր Աւեսի Հաջու մեծ արտի կողքին :

Թոնիրներ շինող էր Ոսկեհատը: Ուր գնում էր՝ ակիշը ձեռքին էր կամ թեւատակին: Այդ մէկ տարուայ մէջ նա մի քանի թոնիր էր շինել Արինոքում եւ նրա հարեւան գիւղերում : Մի թոնիր էլ շինել էր Աւեսի Հաջու տանը : Այստեղ էլ նա առաջին անգամ հանդիպել էր Սալվարդին : Աչքի տակով նկատել էր, որ Հուրի Մալաքը խմորի վրայ խաչ էր քաշում :

— Աղջի, դու հա՞յ ես, — հարցրել էր նա, երբ նրանք առանձին էին մնացել :

— Հայ եմ, նանէ, բայց Քրդերը կարծում են, թէ ես չերքէզ աղջիկ եմ, — պատասխանել էր Սալվարդը, զգուշութեամբ նայելով դրանը :

Այնուհետեւ նրանք սկսել էին հանդիպել գիւղից դուրս:

Կատուաձորի մէջ մի աղբիւր կար, որտեղից Սալվարդը փոքրիկ կժով ջուր էր վերցնում իր ամուսնու համար: Այդ աղբիւրը հռչակուած էր իր պաղ ու անուշահամ ջրով, բայց գիւղից հեռու գտնուելու պատճառով, քչերն էին օգտուում դրանից :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Մխսաք Մանուկեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իր կնոջ՝

ՊԱՑԾԱՌ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգող – ները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կրընոպլի Կ. Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Քէփէնէկեանի եւ իրենց խումբին (Ռոման) որոնք սիրայօժար նուիրուեցան, (նոյնիսկ մերժելին չողեկառքի ծախքերը) զպրոցին ի նպաստ տրուած ցերեկոյթին :

Նոյն նպատակին համար շնորհակալութեամբ ստացած է տասը ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Մարթէն Միխաքեանէ (Ֆոնթէն) (Միխաքա) իրենց մօրը կսկծալի մահուան առթիւ :

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը իր կրթական ձեռնարկներուն համար շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները : Պ. Գառնիկ Վարժապետեան իր կնոջ Պայծառ (Իւթեան) Վարժապետեանի (ծնեալ Խաչատուրեան) մահուան առթիւ 200 ֆրանք :

Տիկին Կասթոն Ուտօթ եւ Տիկին Շարլ քանանեան ֆր., փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Վարժապետեանի մահուան առթիւ :

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ

ԲԱՏԻ ՍՐԱՀԸ

Նախաձեռնութեամբ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ

(Զ Ո Մ)

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդի (ԶՈՄ) եւ «Շանթ» թատերախումբին, այս կիրակի երեկոյ ժամը 21–ին, Պօմոնի Սահակ – Մեսրոպ սրահը : Հովանաւորութեամբ՝ Բժ. ԴԱՐԲԻՆԵԱՆի կը խօսի Պ. Ե. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ (Փարիզէն)

Նիւթ.– Ծխախոտ եւ խլիրդը :

Բոլորը կը հրաւիրուին այս դասախօսութեան որ օրուան հրատապ հարց մը կը չօշափէ :

ԹԱՄԱՆԱԿԱՅՈՑՑ

ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ԹԱՄԵՐԳՈՒԻԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

13 Փետրուար, Հինգշաբթի, կէսօրէ ետք ժամը 4ին կը կատարուի Տեառնէն – դառաջի Նախատօնակ եւ Անդաստան :

14 Փետրուար, Ուրբաթ,, Տեառնընդ – առաջ, Տօն է Քառասնօրեայ Գալստեանն Քրիստոսի ի Տաճարն : Ս. պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին :

× Մեծ Պահոց ընթացքին ամէն Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 7ին կը կատարուի Հոկումի արարողութիւն եւ կը խօսուի աւուր պատշաճի քարոզ, բացի 13 Փետրուարի Հինգշաբթիէն :

× 16 Փետրուարէն սկսեալ Մեծ Պահոց բոլոր կիրակիներուն յետ պատարագի կը կատարուի Արեւագալի ժամերգութիւն :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը, այս Շորեքշաբթի ժամը 21ին Հայ Մշակոյթի Տան սրահին մէջ : Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին :

Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կո – միտէի ներկայացուցիչները :

Կարեւոր օրակարգ :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

"ՍԱՄՈՒԻԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

*

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած
Վարժարանի Աշակերտութեան Կողմէ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 16 ՓԵՏՐ. , ԺԱՄԸ 3·30

Պիտի ներկայացուին՝

— 1 — ՊԸՌՍԱՄԻ ԿՈՐԻՒՆԸ.— *Պալատական դրուագ մը, Հայոց պատմութեան մելիքական շրջանէն :*

— 2 — ՋԱՒԵՇՏ , *Ֆրանսերէն , 1 արար :*

*

26, RUE TROYON SÈVRES (S. et O.)

ԻՍԻ – ԼԷ – ՄՈՒԼԻՆՕ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

ԲԱՐԱԲԲԱ

Ողբերգութիւն 3 Արար

ԿԻՐԱԿԻ

16 ՓԵՏՐՈՒԱՐ, ԺԱՄԸ 3

Մուտք 4 ֆր. – Մաճուկները՝ ձրի

SALLE DES FÊTES
25, Avenue Victor Cresson
ISSY-LES-MOULINEAUX

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ

Եւրոպայի Մեծագոյն

Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայթելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար : ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք առանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով :

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտասահման՝ Պելժիա , Զուիցերիա, Անգլիա :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

LYON

246, Rue Vendôme Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy MO 32-10
65, Rue Robert LA 07-72

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Ամման, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «թուրչի», «պիպէռա», տերեւ, թահին հելվա, «վանիլլ», չոքոլա, «նուազէթ», «լոդում», «սագըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45o), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (Թարավան եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքաւալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս », հարիսա, սումագ, թարամա, լաֆերտա , բաֆլաւա, Թատայիֆ, տերեւ եւայլն :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն) :

STABILISATION DES PRIX

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ» Է

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

կիրակի, Փետրուար 16, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր,
ԺՈՐԺ Ե.ի սրահներուն մէջ

Նախագահութեամբ՝ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՉՆԱԺՈՂՈՎԻ

Աւետապետ՝ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖԻՆԿԵԱՆԻ

Երկու նուագախումբ, ֆոքիյոն, քօմպոլա

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Խնամուած պուֆէ , սովորական դիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները, դիմելով՝

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
11, Square Alboni, PARIS (16e) Tél. : TRO. 03-18
Գին 10 ֆր., ուսանողներու 5 ֆրանք Paris C. C. 8019-72

ԲԱՑԱՌԻԿ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ապրիլեան Սերունդը (ԶՈՄ) իր բոլոր անդամները կը հրաւիրէ բացառիկ ժողովի, այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, Նոայլ սրճարանի ներքնասրահը : Ներկայ կ'ըլլայ կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը :

ՆԻՄԻ մէջ այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, Լօզան պանդոկը, 36 Բիւ Ռոսիի : Բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի Խաւասար Խումբին կողմէ ,

Այս Շաբաթ ժամը 21ին

SALLE DES FETES D'ISSY, 25 Avenue Victor Cresson, ISSY

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Օր. Ա. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ (երգ), Ա. ՍԻՐԱՆՈՍԵԱՆ (դաշնակ), Ս. ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ (Արմոնիքա), Օր. Շ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Օր. Ս. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, Գ. ՍԵՐՈՒԲԵԱՆ , Ա. եւ Յ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ (արտասանութիւն) : Խմբական երգ Նոր Սերունդի Իսիի խումբին կողմէ զոր կը ղեկավարէ Լեւոնեան վարդապետ :

Զաւեշտ մը «Կիրակոս Ազային ճաշարանը» եւ առաջին անգամ ըլլալով Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոն – Տէսինի պարախումբը :

LE TRIO BERNARD DEDEDJIAN

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

L'ECLAIREUR SPORTS

13, ALLEES LEON GAMBETTA — MARSEILLE

Տնօրէն՝ Խ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ Tél. : 64-28-01

Spécialiste de Sports d'Hiver
Toutes les grandes Marques

SKIS — CHAUSSURES
SKI-BOB — ANORACKS
FIXATIONS — FUSEAUX
LUGES — APRES-SKIS
ACCESSOIRES — PULLS

ATELIER DE CARRAGE ET REPARATION
LOCATION — SKIS — CHAUSSURES — CANNES
GRANDS CHOIX — QUALITE — PRIX
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԻԱԿ ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒՅԶ

ՀԷԼՎԱ ԼՈԳՈՒՄ Սուսամ – ՀԷԼՎԱ

ԹԱՀԻՆ ՇԱՐՈՑ (ՌՈՃԻԿ) ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՀԱՅՐԱՒԱՆՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
12
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MERCREDI
12 FEVRIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9933

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — Nº 9933

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԷՊԻ ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

—o—

Մինչ կիպրոսի թնճուկը հեռուհեռէ կը ծանրանայ եւ Մոսկուա բայէ ի բայ դիրք կը ճչդէ՝ աւելի բարդացնելով կացութիւնը, անդին Թուրքիա պարագաներու տակ կը խեղդուի եւ անելի մատնուած է :

Ահազանգ հնչեցուցին նոյնինքն վարչապետը, որ Յունուար 29ին Հալք կուսակցութեան խմբակներու խառն նիստին մէջ յայտարարած է .

« Երկրին ամէն կողմը ընկերային թշնուառութեան մէջ կը տուայտի : Անգործները կ'աւելնան : Ի՞նչ պիտի ըլլայ ասոր վախճանը : Բոլորս ալ պէտք է սեղմենիմ մեր գօտիները : Այլապէս բոլոր դժուարութիւնները պիտի կուտակուին եւ ամբողջ ազգը անելի պիտի մատնուի» :

Շուարած վիճակ ունի Իսմէթ Ինէօնիւ, որ անելէն դուրս դալու համար կը ծրագրէ խոտիւ հետապնդել տուրքերու դանձումը, որովհետեւ հաստատուր է թէ ամէն տարի մէկ միլիառ ոսկիի տուրքի մաքսանենգութիւն կ'ըլլայ :

Այս ծրագրին հակառակ է ընդդիմադիր Առալէթը, որուն նախագահը Բայրլը կրսկ Կիւմիւչփալա յայտնած է թէ տուրքի բարեկարգութեան անունին տակ կառավարութիւնը կ'ուզէ տուրքերու վրայ յաւելում կատարել : Իր կուսակցութիւնը այդպիսի օրէնքներու դէմ պիտի պայքարի խորհրդարանին մէջ :

Հալքեան երեսփոխան մըն ալ կ'ըսէ որ «եթէ պետական պաշտօնեաներու մսխումին եւ պերճանքին վերջ տրուի, նոր տուրք հաստատելու հարկ պիտի չմնայ» :

*Ներկայ տարուան ելմտացոյցի վիճակացոյցի վիճակացոյցի վիճակ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԻՆ

ԻՐԱՒԱՏԻՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ա.

Այս օրերուն, երբ արտասահմանեան հայ մամուլը գրեթէ ամբողջութեամբ, այս կամ այն չափով, այս կամ այն իմաստով, կը խօսի Հայ Դատի մասին, մենք որ տարիներէ ի վեր արծարծած ենք ու կը շարունակենք արծարծել մեզի համար ճակատագրական այդ հարցը, պէտք կը զգանք անգամ մը եւս անդրադառնալու անոր, ընդգծելու համար կարգ մը մտածումներ ու հոգեբանական վիճակներ :

Իսկապէս ցաւալի է հաստատել այն տխուր փաստը թէ, ժողովուրդ մը՝ որ պիսին է Հայը, որ իր ազատագրական պայքարի ճամբուն վրայ անհամար զոհեր տուաւ, որ գերմարդկային ճիգեր թափեց տիրանալու համար իր ազատ եւ անկախ ապրելու իրաւունքին, որ օր մըն ալ իր ամբողջական թիւին կէսը կորսընցնելէ յետոյ հասաւ յուսատու հանդըրուանի մը, միս մինակը ձեռք բերելու Անկախ հայրենիքը իր պապենական հողին մէկ մասին վրայ, որ յաջողեցաւ միջազգային դիւանագիտութեան սեղաններուն վրայ նուիրագործել այդ իրաւունքը աւելի լայն սահմաններու մէջ, կեանքի կոչելով Սեւրի դաշնագիրը, նոյն այդ ժողովուրդը, նոր դժբախտութեանց իբրեւ հետեւանք, գրեթէ ամբողջութեամբ ձեռնթափ եղաւ եւ շուրջ կէս դարէ ի վեր քաշուած իր պատեանին մէջ կարծէք մոռացութեան տուած էր իր Դատը՝ որ շատ բնականօրէն սրբուած էր նաեւ մեր երբեմնի բարեկամներու եւ դաշնակիցներու յիշողութենէն :

Այսօր, երբ կը թուի թէ Հայութիւնը արթնցած է իր երկարատեւ ու մահացու քունէն, Հայաստանէն մինչեւ արտասահման, երբ քիչ մը ամէն տեղ եւ ամէն մարդ կը խօսի ու կը գրէ Հայ Դատը արծարծելու եւ զայն պաշտպանելու մասին, անհրաժեշտ է որ այլեւս չբաւականանք չոր խօսքով որ ջանանք մեր փափաքներն ու մտածումները գործի վերածել :

1965ին կը լրանայ Ապրիլեան աննախընթաց եւ անմարդկային Մեծ Եղեռնին յիսնամեակը: Հայութիւնը անտարակոյս որ ամէն տեղ պիտի ձայն բարձրացնէ պահանջելու համար արդար հատուցումը այն ծով արիւնին զոր թափեց, հատուցում մը՝ որ չտրուեցաւ քաղաքակիրթ կոչուած մարդկութեան կողմէ եւ որ պիտի մնայ անոր ամէնէն սեւ արատներէն մին :

Աւելին՝ այդ քաղաքակիրթ անուանուած մարդկութեան ներկայացուցիչները եղող հզօր պետութիւնները ո՛չ միայն չկատարեցին իրենց մարդկային տարրական պարտականութիւնները, այլ լքելով իրենց երէկի « փոքրիկ դաշնակից» Հայաստանը, առաջնորդուած զձուց շահերէ եղբայրացան ոճրագործին հետ, ու այսօր ալ կը շարունակեն մնալ անոր կողքին, ի վնաս հայ ժողովուրդին ու Հայաստանին :

Առաջին համաշխարհային պատերազմէն ի վեր սերունդներ փոխուեցան եւ նորերը որ կան այսօր, ըլլան անոնք օտար թէ հայ, գրեթէ անծանօթ են Հայ Դատին, հայ ժողովուրդի հերոսական պայքարներուն ու նաեւ անոր անկարագրելի ողբերգութեան :

Մեղապարտ ենք բոլորս, որ չգիտցանք օր առաջ վերջ տալ մեր անտարբերութեան, մեր լքումին, շարունակելու համար պայքարը ի խնդիր մեր ժողովուրդի ազատութեան :

Միամտութիւն պիտի ըլլար, որ մենք անտարբեր նստած սպասէինք օտար պետութիւններէն ու ժողովուրդներէն որ յիշէին մեզ, անդրադառնային մեզ հանդէպ գործուած անարդարութեան եւ հատուցանէին մեր իրաւունքը :

Չմոռնա՛նք որ հին իմաստութիւնը այսօ՛ր ալ կը շարունակէ ի զօրու մնալ, իմաստութիւն՝ որ կ՛ըսէ՝ — իրաւունքները չեն տրուիր, այլ կը նուաճուին, կը խլուին՝ միայն ու միայն յարատեւ ու անտեղիտալի պայքարով :

Այդ իմաստութեան վաղո՛ւց հասած պէտք է ըլլար Հայութիւնը իր հազարամեակներու պատմութեան փորձով :

Բայց լաւ է անագան քան երբեք : Եկած է ժամանակը որ ազգովին, իբրեւ մէկ սիրտ, մէկ հոգի ու մէկ մտածում, աշխատինք կազմակերպել մեր Դատին քարոզչութիւնն ու պաշտպանութիւնը հանուր աշխարհի առջեւ աղաղակելով մեր իրաւունքը, իբրեւ ազատ եւ անկախ ժողովուրդ ապրելու եւ ստեղծագործելու մեր պահանջը :

Հակառակ մեր հին ու նոր պատմութեան դառն փորձերուն ու դասերուն, այնուամենայնիւ մենք պէտք է բախենք ամէն դուռ, պէտք է յիշեցնենք մեր իրաւունքը աշխարհի բոլոր պետութիւններուն եւ միջազգային բոլոր դիւանագիտական ու քաղաքական հաստատութիւններուն :

Եթէ խուլ եւ համր պիտի մնան անոնք մեր կոչերուն հանդէպ, այդ պարագան իսկ պէտք չէ յուսալքէ մեզ, որովհետեւ արդարութեան ձայնը ի վերջոյ, ուշ կամ կանուխ պիտի լսելի ըլլայ: Պիտի գայ օր մը՝ երբ մարդկութիւնը լրիւ պիտի ազատի իր հին ու նոր մեղքերէն, իր հոգեկան եւ մտաւոր ժանդէն ու պիտի ապրի իբրեւ ճշմարիտ մարդ, ճանչնալով իր նմաններուն ալ անկապտելի իրաւունքները :

Միւս կողմէ պէտք չէ մոռնալ այն ճշմարտութիւնը թէ, մեր Պայքարին գլխաւոր դերակատարը կոչուած ենք առաւելապէս մե՛նք ըլլալու :

Օտարին բարեացակամութիւնն ու նաեւ զիջումը կախում ունի մեր հաւաքական ուժէն, պայքարի ճամբուն վրայ ի յայտ բերած մեր միասնականութենէն ու միակամութենէն:

Շատ կրկնուած խօսք մըն է երբ կ՛ըսուի.— «Հայ ժողովուրդ քու փրկութիւնդ քու միութեանդ մէջ է»:

«ԱՐՄԵՆԻԱ»

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄՆԱՅՈՒՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿՆԵՐ

ԵՒ ԺԱՄԱՆԱԿԱՒՈՐ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա.

Անցեալ տարուայ տարեմուտին ընթերցողի սեղանին երեւաց մի նոր գիրք, տարօրինակ խորագրով՝ «Մարդը ափի մէջ», որը պատկանում է Պարոյր Սեւակի դրչին:

Յատկապէս «Անլռելի զանգակատնից» յետոյ միջին սերնդի բանաստեղծական հարուստ տան այս կրտսեր ներկայացուցիչը կարողացաւ ձեռք բերել բարի համբաւ եւ ժողովրդականութիւն :

Ասենք սկզբից, որ Պարոյր Սեւակի այս գիրքը մեծ երեւոյթ է մեր բանաստեղծութեան մէջ՝ մեծ առաւելութիւններով, ինչպէս եւ խուսափելի եւ անխուսափելի թերութիւններով : Ապա նշենք եւ այն, որ այս ժողովածուն իր ամբողջութեան մէջ պէտք չէ դիտել որպէս « Անլռելի զանգակատան » օրգանական շարունակութիւնը: Գրքում տպուած գործերից շատերը գրուած են «Զանգակատնից» առաջ, ուրիշները նրան զուգընթաց եւ միայն մի մասը՝ «Զանգակատնից » յետոյ: Անհրաժեշտ է յիշել այս պարագան, բանաստեղծի զարգացման ընթացքի մասին սխալ եզրակացութիւնների չյանգելու համար :

Անենք եւ մի վերապահութիւն. սեղմ գծերով տրուած այս քննումն ու դատումները սպառիչ լինելու յաւակնութիւնից շատ են հեռու : « Մարդը ափի մէջ» գիրքը կարիք ունի քննադատական կլոր սեղանի եւ չի կարող առիթ չտալ ժամանակակից բանաստեղծութեան մասին մեծ խօսակցութիւնների, ինչպէս գրաւոր, այնպէս էլ բանաւոր:

Ընդամէնը երկու տողանոց մի բանաստեղծութիւն ունի Պարոյր Սեւակը, այդ երկու տողում նա տուել է իր բանաստեղծական հաւատոյ հանգանակներից մէկը.

Ես յոգնել եմ մանրաքանդակ պաղ
խօսքերից ,
Լաւ է լինել հմուտ դարբին, քան
ոսկերիչ:

Սեւակը քաջ գիտէ ինչպէս դարբնի, այնպէս էլ ոսկերչի դերն ու տեղը: Նա այս երկտողով ուզում է ասել, որ աւելի նախընտրում է լայն, մեծ թափի գործեր, քան կոկած – սոթած նրբագծեր, ոսկերչական բծախնդրութեամբ տրուած մանր ներդաշնակութիւններ : Գրքում ընթերցողը կը գտնի ե՛ւ ոսկերիչ, ե՛ւ դարբին Սեւակին: Բայց քանի որ բանաստեղծը նախապատուութիւն է տալիս դարբնութեան, տեսնենք, թէ որքանով նա ոսկերիչ է եւ որքանով՝ դարբին :

Գիրքը բացւում է «Դու» բանաստեղծութեամբ .

Դու՝ երկու տառ ,
Դու՝ հասարակ մի դերանուն ...

Այս՝ բանաստեղծութեան համար բախտորոշ «դերանունից» էլ սկսւում է բանաստեղծի ոսկերչական աշխատանքը. « դերանուն »ը քաշում է իր ետեւից համայանգ բառեր, տէր անում, ընտելանում, իմ բերանում, թերանում, ըմբերանում, վերանում, ընկերանում, հեռանում, անտէրանում, գերանում ...

Նման ոսկերչական տքնութիւններ չեն պակասում գրքում. յիշենք « Վիճում եմ» բանաստեղծութիւնը :

Վէճը գնում է բաւականին աշխոյժ եւ ազատ անբռնադատ մթնոլորտում. բանաստեղծը վիճում է «եւ աստղերից լաւերի հետ», որոնք աղօտ լոյս են տալիս, «Բայց ոչ կրակ», ապա «կանաչների ծովերի հետ», որոնք «Փտում են դաշտում եւ չեն մտնում ոչ մի մարագ», յետոյ վիճում է «Զաւակի հետ», որն « Իր մօրը փող է տալիս դատարանով» եւ «Աւագի հետ» , որը կրտսերին «Իր ետեւից քարշ է տալիս հաստ պարանով», Սեւակը վիճում է «Շուաքի հետ», որը «Արեւից թունդ է վառում», ապա «Նուագի», որը «Չի դադարում»: Վէճը տաքանում է եւ տարածւում երգի, բերքի, վէրքի, ներկի, կրքի, գրկի վրայ, ապա նա խօսում է պիտակի, շիտակի, դիտակի, կտակի դէմ՝ որը գնուած է, յետոյ ծառանում է «մութի դէմ». այս «մութը» բանաստեղծին հանում է նոյնահնչիւն բառերի նոր հանքերակի վրայ, նա վիճում է բութի, կուտի, ճութի, փուտի եւ վերջապէս «տուտի» դէմ: Նոյն յաջողութեամբ, ինչ խօսք, նա կարող էր վիճել նաեւ գութի, սուտի, թութի, խութի, պուտի, շուտի, գուտի, անգամ չութի դէմ, եթէ տեղին եւ ժամանակին չյիշէր

Վիճեմ նաեւ այն վէճի դէմ ,
Որի բերած օգուտն է շատ, թէ՞ վնասը
Ես չգիտեմ ...

Ըստ երեւոյթին վնասն աւելի է շատ
Կարելի է համաձայնել Սեւակին. եթէ նա յոգնել է այս եւ նման «ոսկերչու-

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ

Արդէն գիտէք, եղբա՛րք, թէ Հայաստանի մէջ ոչ ամէն կողմ եւ ամէն դաւառ անապահովութիւն կը տիրէ : Գիտէք եւս թէ աւուրս պարագաները այնպէս են, որ եթէ ուզուի քաղաք մը կամ գիւղ մը ապահովութիւն հաստատուիլ, այսօր անհնար չէ զայն հաստատել, նկատելով բարձրագոյն պետութեանս ձեռնտուութիւնը, օտար տէրութեանց հովանաւորութիւնը եւ ուրիշ միջոցներ զորս մեկնել աւելորդ է, վասնզի դուք ձեզէն զայն կ՛իմանայք: Մի՛ մոռնաք եւս յուշ բերել թէ ապահովութիւնը չի կրնար ուշանալ, եւ կը հաստատուի, եւ երբ կը հաստատուի, կարող պիտի ըլլա՞մք արդեօք անմիջապէս մեք ալ հարկաւոր անձերը գտնել եւ միջոցները ունենալ եւ հիմնարկութիւնները կատարել ի Հայաստան՝ արուեստից եւ ճարտարութեանց հաստատութեան եւ զարգացման մասին: Եթէ այդ երջանիկ օրը այսօր եղած ըլլար, եւ վաղիւ գործոյն ձեռնարկելու պարտքն եւ առիթը զգայինք, — ամօթ է խոստովանիլ, բայց եւ միանգամայն պարտք է ստոյգը խոստովանիլ, — ազգս կարողութիւն չէր ունենար իւր պարտքը կատարել: Հապա ուրեմն, երիտասա՛րդք հայազգիք, ձեր պարտքն է զգալ այդ պէտքը, ձեր պարտքն է ձեռնարկել դարմանին, ձեր պարտքն է այնպիսի գործառնութեանց ձեռնարկել որ վերջէն կարող ըլլաք սոյն նըպատակին յարմար գործողներ եւ գործաւորներ եւ գործիներ ըլլալ: Այս օրուընէ ուրեմն սնոտի եւ պաճուճազարդ զբաղանաց եւ անհիմն գործոց բաղձանքը եւ սէրը թօթափեցէք, եւ դո՛ւք որ կրթեալ էք եւ դաստիարակեալ, դուք ձեր ձեռքը առէք արհեստից մեծ զօրութիւնը, ճոխութեանց մեծ աղբիւրը, ազգային կարողութեան մեծ գաղտնիքը, եղէք ազգին ձերում բարերարք, եւ դուք ալ կը բարերարուիք անշուշտ ձեր բարերարութենէն, նաեւ նիւթական արդեամբք եւ վայելիւք:

Չեմ անգիտանար թէ այդպիսի մեծամեծ իրողութեանց մէջ մասնաւորաց ճիգը եւ գործը կղզիացեալ մնացած ատեն ապարդիւն կ՛ըլլան: Ուստի եւ ընկերութենական զօրութիւնը կը պարտաւորի իւր հովանաւորութիւնը տարածել: Նախնական դաստիարակութեան համար ուրախութեամբ նոր մեծ կեդրոնի մը հաստատութիւնը յիշեցի Միացեալ Ընկերութեանց շնորհիւ: Այդ բարձր եւ իրական դաստիարակութեան համար ալ նոր կեդրոն մը կը ցուցուի մեզ ի հեռուստ՝ Բարեգործական, Տնտեսագիտական կամ թէ ուրիշ մէկ անուամբ մը կազմուելիք Ընկերութեան կամ Միաբանութեան հաստատութեամբ, որուն վրայ զօրաւոր միտքեր կը յոգնին 1878 տարուընէ ի վեր, այլ դեռ գործնական ձեւ եւ գործադրութիւն չստացաւ: Օրերը կ՛անցնին եւ շահաւոր ժամանակը կը սահի, կարծեմ թէ ատենը հասած է որ այդ գործոյն ալ սկզբնաւորութիւնը եւ արդիւնաւորութիւնը տեսնելու բախտն ունենամք, եւ ինչպէս որ Միացեալ Ընկերութիւնք հիմնական դաստիարակութեան կեդրոն մը ըլլալ սահմանուած են, այդպէս եւ այս միւս նոր եւ զօրաւոր Միաբանութիւնը՝ նիւթական եւ արհեստական դաստիարակութեան կեդրոն ձեւանայ :

Ազգին պէտքերը կ՛աճին աստիճանաբար՝ որչափ բարձրագոյն եւ մերձաւորագոյն ապագայ մը կը սկսիմք նշմարել մեզի համար, եւ կը յուսամք թէ Հայութիւնն ոչ եւս կրնայ անկեալ եւ կործանեալ մնալ ի վերայ երկրի :

Արդէն շարժման նշանները տուաւ, մանաւանդ թէ ներքին շարժումն ալ ըսկըսաւ: Օտարք իւր ձրից եւ կարողութեանց վկայեցին, եւ հետազնինք բարեյոյս կարծիքներ յայտնեցին իրեն վրայ : Մեք իսկ մեր վրայ սկսանք աւելի վստահութիւն ունենալ, հաստատեցինք եւ պնդեցինք յանդիման աշխարհի թէ ազգութիւն մի եմք(*) բոլոր կարեւոր ձրիւք ճոխացեալ, խնդրեցինք եւ թախանձեցինք որ մեր ազգութիւնը ձեւոյ մը ներքեւ ճանչցուի եւ ի ծայր ընդարձակ կայսրութեանս, որոյ հովանւոյն ներքեւ կը գտնուիմք, հայ ժողովուրդը գտնա[illegible] իւր երջանկութիւնը, եւ վարչութեան լեզուովն եւ անձերով սոյն կէտը ապահովուի, վասնզի այս է միայն հայ ժողովրդեան եւ հայ դաւառաց բարօրութեան եւ հանդարտութեան բարիքը [illegible] նորհելու միջոցը :

Եթէ յառնէին մեր հարք եւ լսէին մեր սոյնօրինակ բարբառը, հրճուալից ապ[illegible]չութեամբ պիտի լեցուէին անշուշտ : [illegible] աշխարհ որ զմեզ լսեց՝ չզարմացաւ, [illegible]նօրինակ չդատեց, անիրաւ չվճռեց [illegible] խօսքը: Բազմազան շահերը եւ նախանձ[illegible] ընդդէմ պետական տեսութիւնները կը[illegible]ռեց Եւրոպէ, եւ մասամբ միայն գոր[illegible]ծադրեց առայժմ մեր խնդիրը :

(*) Օրմանեան բանախօսութիւն մը [illegible] կատարած է 1879 Դեկտեմբեր 25ին, Գ[illegible]տրքէօյի Արամեան վարժարանի լսարա[illegible]նին մէջ, (առանձին հատորիկով մը [illegible] յետոյ լոյս ընծայած), մեկնելով պատ[illegible]մական, աշխարհագրական ու մշակու[illegible]թային հաստատումներէ, թուական եւ [illegible]բաւագիտական սկզբունքներու վր[illegible] հիմնուած, պահանջ դնելու համար [illegible] Հայը ի վիճակի է ազգ դառնալու, պ[illegible]տութիւն կազմելու :

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵ[illegible]

(14 Շար.)

թիւնից», ապա ոչ միայն ինքը, ընթերցողն էլ է յոգնում, չնայած որ բանաստեղծը մեծ ճարտարութեամբ բաց է անում մեր լեզուի հարուստ հնարաւորութիւնները, սրամտութեամբ արժէքաւորում իւրաքանչիւր նոյնահնչիւն բառը, ընթերցողին ստիպում է մտածել, երբեմն էլ գլխին զոռ տալ... Այս, յաճախ ինքնանպատակ չեն Սեւակի «ոսկերչական» աշխատանքները, եւ երբ նրան չի դաւաճանում չափի զգացումը, նա հասնում է փայլուն արդիւնքների: Այնուամենայնիւ բանաստեղծը նախապատուութիւնը տալիս է «դարբնութեանը». միանանք նրան եւ նայենք գրքի միւս էջերը:

Ի՞նչպէս կը վարուէր Պարոյր Սեւակը, եթէ դառնար «բանաստեղծութեան օրէնսդիր». այս մասին նա խօսում է իր «Դառնում եմ» ասքում: Նկատենք, որ ամէն իսկական բանաստեղծ «օրէնսդիր» է, առանց այս մասին բարձրաձայն խօսելու. ամէն իսկական բանաստեղծ բերում է իր «օրէնքները», իր ստեղծագործական հաւատոյ հանդանակը: Պարոյր Սեւակն այս մասին խօսում է բարձրաձայն.

Դիցուք, թէ նաեւ դառնում եմ մի օր
Բանաստեղծութեան օրէնսդիր մի նոր...

Ի՞նչ կ'անէր նա.

... Ես թոյլ եմ տալիս,
Երբ տեղն է գալիս,
Բանաստեղծները բանաստեղծելիս
(Ոչ զիզի – բիզի բան ստեղծելիս),
Չափածոյ խօսքում երբեք չգրուած,
Կոպիտ համարուող,
Նոյնիսկ արգիլուած,
Բառեր ու խօսքեր թող օգտագործեն,
Թող չկարկամեն, թող վստահ փորձեն:

Ինքը Պարոյր Սեւակը առանց կարկամելու վստահօրէն փորձում է կիրառել իր այս գրուած օրէնքը: Յիրաւի, կարդալով գիրքը, ընթերցողը հանդիպում է բազում ոչ բանաստեղծական բառերի: Ոչ միշտ է Սեւակին յաջողուել իր բանաստեղծական ուժեղ լուծոյթի մէջ «լուծել» այդ արձակ բառերը: Փորձենք բանաստեղծականացնել այսպիսի բառեր. օպտիմիզմ, խաշ, միլիցիա, սխտոր, խուլիգան, ճոթ, փոթ, ձուածեղ, պըղպեղ, կապրոն, տաքտեղ, ելեկտրական ածելի, նէյլոն, փոչոտ, թթու, լաչառ, քացախ, կնքամայր, վարտիկ, բողկ, կնքահայր, էգիգոնութիւն, կճուճ, նեգատիւ, բիճ, մարկա, կուժ ու կուլա, փորմուլա, իշակաթնուկ, ռեկլամ, տարթ, վալերեանի, ստամոքս եւն.:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(1 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԱՆՑՆՈՂ ՏԱՐՈՒԱՆ ԺԱՌԱՆԳԸ

Է.

Ֆրանսա կը ջանայ հիւլէական ուժի տիրանալ, Ամերիկա կ'ուզէ իրեն վերապահել այդ ուժին գործածութիւնը, կ'առաջարկէ զինակիցներուն տրամադրել զայն, պայմանով որ բլթակը շարժելու իրաւունքը իրեն մնայ: Տը Կոլ կը կասկածի որ Ամերիկա կը պաշտպանէ արեւմտեան ճակատը: Միջցամաքային հրթիռները չկային՝ երբ Տըլլըս կը սպառնար, որովհետեւ միւս կողմէն վտանգ չկար: Այժմ կացութիւնը փոխուած է հրթիռներու պատճառով: Ամերիկան ալ խոցելի է: Ամերիկայի տարաբախտ նախագահը Եւրոպա եկաւ եւ յայտարարեց. «Պատրաստ ենք վտանգելու մեր քաղաքները, ձերինները պաշտպանելու համար»: Սակայն Սպարապետ Զօր. Ռէյլըր կը գրէր թէ գործածելու չէ հիւլէական ուժ, Եւրոպան պաշտպանելու է պայմանագրական զէնքերով: Արեւմուտք եւ Ամերիկա իրաւական եւ քաղաքական յարաբերութիւնները կը պահեն բայց իրողութիւնները կը փոխուին արագօրէն: Ազգեր կենդանի գործարանաւորութիւններ են, կ'աճին, կը բարգաւաճին եւ անկումի կը դիմեն: Պատերազմէն ետք Եւրոպա աղքատացած էր, պէտք ունէր Ամերիկայի օժանդակութեան, այսօր հարստացած է, տնտեսական միութիւն կազմելով կը մերժէ ամերիկեան արտադրութեանց առջեւ իր դռները լայն բանալ: Ֆրանսա կարճ ժամանակէն պիտի ըլլայ անկախ Սահարայի քարիւղին շահագործումով, մթերքը կը դնահատուի երկու միլիառ թոն, հորերու տարեկան արտադրութիւնը եղած է անցեալ տարի վեց միլիոն թոն: Ֆրանսա պիտի հայթայթէ այլ երկիրներու քարիւղ եւ կազ, մրցակցութիւն ամերիկեան եւ Ֆրանսական քարիւղի ընկերութեանց: Քարիւղէ զուրկ երկիրներ ենթակայ են հայթայթիչներուն, որոնք քարիւղը դադրեցնելով՝ կը դադրեցնեն նաեւ ճարտարարուեստը: Պողպատի, հանքածուխի համաձայնութեան նման քարիւղի համաձայնութիւն մըն ալ պիտի ըլլայ «վեց»երու միջեւ:

Ֆրանսայի նախագահը հակառակորդ մըն էր Զորրորդ Հանրապետութեան, որ պատրաստեց արեւմտեան պետութեանց տնտեսական քաղաքականութիւնը, Ֆրանքեւգերման հաշտութիւնը: Արտաքին նախարար Ռոպէր Շուման 1950, Մայիս 9ին առաջարկեց Եւրոպայի հանքածուխի եւ պողպատի արտադրութեան միացումը, նախարանը Հասարակաց Շուկայի եւ եւրոպական միութեան: Վեց պետութիւններ 1957, Մարտ 25ին ստորագրեցին միութեան Հռոմի դաշինքը, Ժան Մոնէ 1953ին Սթրազպուրկի մէջ դումարուած եւրոպական ժողովին կ'ըսէր. «Հանքածուխի եւ պողպատի արտադրութեան ընկերակցութիւնը սկիզբն է Եւրոպայի»: Նախագահը, այն ատեն քաշուած իր մենարանին մէջ հեղնական ժպիտով ընդունեցաւ յայտարարութիւնը: Վարչապետ Տըպրէ նոյնպէս հակառակորդ մըն էր դաշինքին:

Երբ նախագահ ընտրուեցաւ ըմբռնեց թէ յարգելու էր դաշինքին վաւերացումը, որովհետեւ աւելի նպաստաւոր էր Ֆրանսայի, որ պիտի կարենար կարեւոր դեր մը ստանձնել Հասարակաց Շուկայի մէջ. «Ֆրանսա չի կրնար Ֆրանսա ըլլալ առանց մեծութեան»: Կ'ընդունէր պետութեանց գործակցութիւնը, բայց կը մերժէր դերազգային մարմինի մը կազմութիւնը:

Շուման պատրաստեց Ֆրանքեւգերման մերձեցումը, որպէսզի պարտուած Գերմանիան համաձայնութիւն մը չկնքէ Խորհրդային Միութեան հետ, ինչպէս առաջին պատերազմէն ետք: Զօր. տը Կոլ բոլորովին տարբեր գաղափար ունէր՝ երբ կը վարէր Ազատ Ֆրանսայի պայքարը: 1944 Փետրուար 24ին Արտաքին նախարար Մասիյլիի կը գրէր թէ Հռենանիան բաժնելու է Գերմանիայէն, այսինքն «ռազմական նիւթերու զինարան Ռուրը միջազգային հակակշռի տակ դնելու է կազմելով ինքնավար վարչութիւն մը»: Գերմանիան վերագառնալու էր միութենէն առաջ գոյութիւն ունեցող անկախ պետութեանց: Առաջարկները մերժուեցան իրականութեան ազդեցութեան տակ եւ Արեւմտեան Գերմանիան ստեղծուեցաւ 1949 Սեպտեմբեր 7ին եւ քանի մը տարի վերջ պիտի յայտարարէ թէ Ֆրանսացիներու եւ Գերմաններու միջեւ ուղղակի համաձայնութեան մը հիման վրայ պիտի հաստատուի եւրոպական միութիւնը, որ գերագոյն բախտն է խաղաղութեան:

Տնտեսական միութիւնն ունենալու է քաղաքական հիմ, տեւելու եւ ամրանալու համար: Նախագահը կը փափաքի «Հայրենիքներու Եւրոպան»: Զըրչիլ ալ նոյն գաղափարն ունէր, բայց Անգլիոյ նոր վարիչները կ'առաջադրեն մասնակցիլ եւրոպական շուկային եւ միութեան: 1962 Յունիսին Անգլիոյ վարչապետը այցելեց Զօրավարին եւ հաւաստեց թէ իր երկիրն ալ եւրոպական տնտեսական եւ քաղաքական միութեան կողմնակից է եւ կ'ուզէ մասնակցիլ ցամաքային վեց պետութեանց ձեռնարկած գործին: Պելժիա, Հոլանտա համաձայն եղան Անգլիոյ մասնակցութեան եւ համաձայն են նաեւ վեց պետութեանց ամբողջական միութեան, ուստի դէմ են «Հայրենիքներու Եւրոպային»: Պելժիոյ Արտաքին նախարար Սփաաք յայտարարեց. «Համոզուած եմ «գերազգային Եւրոպայի» մը անհրաժեշտութեան, բայց դժուար պիտի ըլլայ կազմութիւնը Եւրոպայի Ֆրանսական ըմբռնումին պատճառով: Անգլիոյ ներկայութիւնը շատ կարեւոր տարր մըն է, որովհետեւ ան պիտի բերէ իր փորձառութիւնը եւ փոքր երկիրներու համար հաւասարակշռութեան կարելիութիւն մըն է»:

Եւրոպական միութեան սկիզբը պիտի ըլլար Ֆրանքեւգերման համաձայնութիւնը: 1963 Յունուար 22ին Փարիզի մէջ կնքուած դաշինքը, թէեւ վաւերացուեցաւ խորհրդարաններէն, բայց անհամաձայնութիւնն սկսաւ եւ կը շարունակուի՝ երբ նախագահը ընդդիմացաւ Անգլիոյ մուտքին եւրոպական տնտեսական համայնքին մէջ:

Նախկին վարչապետ Ֆօր այցելեց Փեքին եւ տեսակցեցաւ պատասխանատու վարիչներու հետ Ֆրանքեւչին համաձայնութիւն մը կնքելու համար: Կան համակիրներ համաձայնութեան: Նպատակն է աշխարհի ամէնէն բազմամարդ երկիրը դուրս բերել կղզիացումէ եւ բերել միջազգային ընտանիքին մէջ: Ֆրանսա հաղորդակցելով Փեքինի հետ պիտի յաջողի ընդունիլ տալ իր չէզոքութեան գաղափարները ասիացիներուն եւ պիտի վերստանայ որոշ դիրքեր եւ պատեհութիւնը պիտի ունենայ Ափրիկ – ասիական պլոքի մը ղեկավարը դառնալու, դիմադրաւելու մէկ կողմէ Ռուսերը, միւս կողմէն Ամերիկացիները: Փարիզ պիտի թելադրէ ափրիկեան երկիրներուն չին երկրագործութեան արտադրութեանց սպառումը ապահովել: Չինաստանն ալ կը բաղձայ համաձայնութեան կղզիացումէն դուրս դալու համար, տնտեսական յարաբերութիւններն ընդլայնելու, մանաւանդ պէտք ունի Սահարայի քարիւղին:

Ֆրանսայի շարժումը առաւելապէս Ամերիկայի դէմ է, նախկին Արտաքին նախարար Փինոյի համաձայն, եւ պիտի ազդէ ամերիկեան քաղաքականութեան եւ միջազգային յարաբերութեանց վրայ:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(7 Շար.)

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Մարդիկ կան որ շարունակ կը խօսին, մինչեւ այն պահը՝ երբ իսկապէս ըսելիք բան մը կ'ունենան:

ՍԱՇԱ ԿԻԹՐԻ

×

Երբ կենսագրական մը կը կարդաք, յիշեցէք թէ ճշմարտութիւնը հրատարակուելու համար չէ ստեղծուած:

ՊԵՐՆԱՐ ՇՕ

×

Սրամիտ կին մը ըսաւ ինծի խօսք մը, որ կրնայ իր սեռին գաղտնիքն ըլլալ: «Իւրաքանչիւր կին, երբ սիրական մը կ'ընտրէ, նկատի կ'ունենայ ուրիշ կիներու կարծիքը, իր այդ սիրականին մասին, փոխանակ նկատի ունենալու իր կարծիքը:

ՇԱՄՖՈՌ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (25)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԿԱՏՈՒԱՁՈՐՈՒՄ

Գրեթէ ամէն երեկոյ Հուրի Մալաքը կուժն առած միայնակ գնում էր այնտեղ: Ճանապարհին նա ոչ մի տղամարդու հետ պիտի չտեսնուէր, ոչ ոքի հետ պիտի չխօսէր: Նասրի եւ Ախուպի տան հաւերն ու աքաղաքները մինչեւ ուշ երեկոյ քուջուջ էին անում այդ ծառերի տակ: Իրիկնապահին աղաների մշակները իջնում էին ձորը եւ նրանց ածած հաւկիթները զամբիւղների մէջ լցնելով, տուն էին տանում: Երբեմն էլ Ոսկեհատն էր գալիս հաւկիթ ժողովելու:

Թէպէտ Աւետի Հաջին բարեկամաբար էր տրամադրուած Հայերի հանդէպ, այնուամենայնիւ Ասատուրը մեծ կասկածանքով էր վերաբերւում իր ընդունելութեան հարցին: Ոսկեհատը վճռեց ծածուկ միջամուխ լինել այդ գործում:

Հետեւեալ օրը, իրիկնապահին, նա զընաց Արինոքի ձորը հաւկիթ ժողովելու: Նրա նպատակն էր այնտեղ հանդիպիլ Սալվարդին եւ խնդրել նրան բարեխօսելու Խոդեդանի համար: Իր սովորական ժամին Հուրին եկաւ աղբիւրը ջրի: Նա կուժն ուսից վայր առնելով դրեց չռիկի տակ եւ լռիկ նստեց աղբիւրի քարին: Ջրի հանդարտիկ կարկաչի հետ նրա շուրթներից ինքնաբերաբար վայր ընկան հին եւ ծանօթ երգի բառերը.

Պարզի՛ր, աղբիւր, պարզի՛ր, քեզնից
ջուր տանեմ,
Պարզի՛ր, պարզի՛ր, բէկի տղին ջուր
տանեմ:
Աղբիւր, գիտե՞ս քուրդը մեզի ի՛նչ կ'անէ,
Կը կողոպտէ, կը հալածէ, կը սպանէ:
Կար ժամանակ, որ մենք ազատ
կ'ապրէինք,
Մեր սեփական հայրենիքը ունէինք:
Աղբիւր, հիմա սուգ է պատեր մեր
աշխարհ,
Զուլո՛ւմ, զուլո՛ւմ, ջարդ ու սարսափ,
սեւ խաւա՛ր:
Դէ շո՛ւտ պարզիր, բէկի տղին ջուր
տանեմ,
Պարզի՛ր, պարզի՛ր, խան – Մուրադին
ջուր տանեմ:

Կուժը վաղուց էր լցուել, իսկ Սալվարդը շարունակում էր երգել աղբիւրի վրայ կռացած՝ արցունքն աչքերին: Նրա ականջների բլթակներից կախուած ոսկեփայլ օղերը եւ պարանոցի ադամանդեայ մանեակը ցոլանում էին ջրերի մէջ: Սպիտակ դաստակի ոսկեհուռ ապարանջանի շողքը անդրադարձել էր նրա հրաշագեղ դէմքին: Ձորը խաղաղ էր եւ զարմանալի ամայի: Նոյնիսկ վայրի կատուները որոնց մլաւոցը յաճախակի լսելի էր այդտեղ, պապանձուել էին այդ պահին: Միայն մի կին էր գաղտագողի հետեւում Հուրի Մալաքին: Այդ Ոսկեհատն էր, որ կողքի քարաժայռի ետեւից, շունչը պահած, յափշտակութեամբ ունկընդրում էր նրան: Երբ Հուրին երգելն աւարտեց եւ կռացաւ, որ կուժը վերցնի, գոգնոցը ձուերով լի նրան մօտեցաւ Ոսկեհատը:

— Սալվարդ:

Հուրին ցնցուեց: Տեսնելով, որ իր կողքին կանգնած էր Ոսկեհատը, նա խաղաղուեց եւ ձեռքը կամաց ետ քաշեց կանթից:

— Էստեղ ի՞նչ ես անում, նանէ, — հարցրեց նա՝ ոտքի կանգնելով եւ երկիւղածութեամբ շուրջը նայելով:

— Հաւկիթ եմ ժողովում, Սալվարդ:

— Դու իմ երգը լսեցի՞ր:

– Լսեցի:

— Ուրիշ ո՞վ լսեց:

— Ոչ ոք: Էս ձորում մենակ ես ու դու ենք, Սալվարդ: Մէկ էլ երգիր, Հուրի, Դու ո՞ր սարումն ես սովորել էդ երգը: Ասա, ո՞ւմ աղջիկն ես դու:

—Ես հայ եմ, նանէ, բայց թէ ո՞ւմ աղջիկն եմ, ինքս էլ չգիտեմ: Ես էս երգը սովորել եմ սարերի վրայ, հեռու, հեռու սարերի վրայ: Բայց դու ոչինչ մի յայտնիր դրա մասին: Ես առջեւից կ'երթամ, իսկ դու կամաց արի իմ ետեւից, որ մեզ միասին չնկատեն, — պատուիրեց Հուրին եւ նորից կռացաւ կուժը վերցնելու:

— Սալվարդ, — անհամարձակ գոչեց Ոսկեհատը, — նրա թեւից թեթեւակի քաշելով:

— Ի՞նչ կայ, նանէ:

— Քեզ մի խնդիր ունեմ, Սալվարդ:

— Ի՞նչ խնդիր է:

— Մոտկանից իմ տեգր Ասուտուրն է եկել: Խօսիր աղա Հաջու հետ, որ ծառայութեան ընդունի նրան եւ թոյլ տայ Արինոքում ապրել:

— Սասունի կռիւներին մասնակցե՞լ է:

— Մասնակցել է:

— Մի քիչ դժուար է, բայց կը խօսեմ:

— Ինչո՞ւ է դժուար:

— Ախուպի Քրդերը հետապնդում են, թէ ո՞վ է աշխատանքի անցնում Հաջու մօտ: Օատօն մի քանի անգամ ասել է, թէ Նասրի տան Քրդերը կապուած են Ռուսների հետ, օգնում են փախստական Հայերին:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

Այրի Տիկին Յովհաննէս Հապէշեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Հապէշեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Արշալոյս Մութավէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անտօ Քիրէմիթճեան, Տէր եւ Տիկին Ոսկիան Հապէշեան, զաւակները եւ Թոռները (Լիոն), Այրի Տիկին Ստեփանեան, զաւակները եւ Թոռները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Տէր – Ստեփանեան, զաւակները եւ Թոռները (Հայաստան) ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ – հօր, եղբօր, տաքրոջ, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՀԱՊԷՇԵԱՆԻ

մահը :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի ժամը 15·45ին, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Առնուվիլի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը :

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Հեղինէ Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Հրայր Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Վիդէն Թորոսեան, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ԿԻՐԱԿԻ ԱՌԱՒՕՏ ժամը 10ին Փարիզի Ս. Յովի. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ

ՔԱՏԷԻ ՍՐԱՀԸ

Նախաձեռնութեամբ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ

(Զ Ո Մ)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Գառնիկ Վարժապետեան (Իւսթատ) եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն Հայրապ. Պատուիրակ Սերովբէ Արք.ի Եկեղեցւոյ վարչութեան, հոգաբարձութեան եւ դպրաց դասուն, ինչպէս նաեւ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կընոջ եւ մօր՝ ՊԱՅԾԱՌ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ (Իւսթատ) կսկծալի մահուան առթիւ :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

13 Փետրուար, Հինգշաբթի, կէսօրէ ետք ժամը 4ին կը կատարուի Տեառնընդառաջի Նախատօնակ եւ Անդաստան :

14 Փետրուար, Ուրբաթ,, Տեառնընդառաջ, Տօն է Քառասնօրեայ Գալստեանն Քրիստոսի ի Տաճարն : Ս. պատարագ կը մատուցու ժամը 10ին :

× Մեծ Պահոց ընթացքին ամէն Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 7ին կը կատարուի Հսկումի արարողութիւն եւ կը խօսուի աւուր պատշաճի քարոզ, բացի 13 Փետրուարի Հինգշաբթիէն :

× 16 Փետրուարէն սկսեալ Մեծ Պահոց բոլոր Կիրակիներուն յետ պատարագի կը կատարուի Արեւագալի ժամերգութիւն :

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի պատարագ : Յաւարտ պատարագի Արեւագալի արարողութիւն ժամը 11·30ին :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէայս Կիրակի, պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Տէր Յուսիկ քահանայ Ադամեանի եւ երեցկինին յիշատակին :

Նոյնպէս հանգուցեալ Տէր Ադդէ քահանային մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ : Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Միջին ալիք 196 մեթր :
Կարճ ալիք 31, 10 – 25·55, 19·84 :

Այս Կիրակի օրը, Հռոմի ժամով 10·30ին, Վատիկանի Ռատիոկայանէն պիտի սփռուի Հայկական ձայնաւոր Ս. պատարագը :

Պատարագը պիտի մատուցանէ

ՅՈՎՍԷՓ Ծ. Վ. ԳԱՖԹԱՆՃԵԱՆ

Պիտի քարոզէ

ՆԵՐՍԷՍ Ծ. Վ. ՍԵԹԵԱՆ

Նիւթ ունենալով «Ներսէս Շնորհալի եկեղեցւոյ միութեան առաքեալ»

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

*

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած

Վարժարանի Աշակերտութեան Կողմէ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 16 ՓԵՏՐ. , ԺԱՄԸ 3·30

Պիտի ներկայացուին՝

— 1 — ՊԸՌՍԱՄԻ ԿՈՐԻՒՆԸ.— Պալատական դրուագ մը, Հայոց պատմութեան մելիքական շրջանէն :

— 2 — ԶԱՒԵՇՏ , Ֆրանսերէն , 1 արար :

*

26, Rue Troyon Sèvres (S. et O.)

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդի (ՉՈՄ) եւ «Շանթ» թատերախումբին, այս Կիրակի երեկոյ ժամը 21ին, Պօմոնի Սահակ – Մեսրոպ սրահը : Հովանաւորութեամբ՝ Բժ. ԴԱՐԲԻՆԵԱՆԻ Կը խօսի Պ. Ե. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ (Փարիզէն)

Նիւթ.— Ծխախոտ եւ խլիրդը :

Բոլորը կը հրաւիրուին այս դասախօսութեան որ օրուան հրատապ հարց մը կը շօշափէ :

SALLE GAVEAU
45 Rue La Boëtie, PARIS (8e)

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 23, ԺԱՄԸ 21

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԱՍՊԵՏՆԵՐՈՒ ԵՂԲԱՅՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳ

Մասնակցութեամբ

ՍԻՒԶԱՆ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆԻ (Տաւիղ)
Premier Prix International
ԻԶԱՊԷԼ ԿԱՐՍԻՍԱՆՑԻ (Սոփրանօ)
ՓԱՐԻԶԻ ՍԷՆԹ – ԷՕՍԹԱՇԻ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
Président-Fondateur
R. P. Emile MARTIN de l'Oratoire
Ղեկավար՝ ԱՐՇԱՄ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆ
Կը նախագահէ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի)

Յայտագիր.— Կոմիտաս Վարդապետ. — Պատարագէն հատուածներ եւ ժողովրդական երգեր, (Կալի երգ, Սարերի վրով, Կուժն արա, Սօնա եար) :

R.P. Emile MARTIN, BACH, MOUTON, DEBUSSY, MORTARI, MA'AYANI, PROKOFIEFF, LISZT, VICTORIA, INGEGNERI

Տոմսերու գին.— 4 – 15 Ֆրանք : Կարելի է հայթայթել :

Eglise Arménienne, 15 Rue Jean Goujon, Eglise St.-Eustache (Métro Halles, porte face au métro) — Chez Durand, 4 Place de la Madeleine, 8e (OPE. 62-19), — Librairie Palouyan, 43 Rue Richer, 9e (PRO. 25-46) — Salle Gaveau à partir du 10 Février.

ԾԱՆՕԹ.— Դուռները կը փակուին ժամը ճիշդ 21ին :

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Փետրուար 16, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր,

ԺՈՐԺ Ե.ի սրահներուն մէջ

Նախագահութեամբ՝ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ

Ատենապետ՝ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Երկու նուագախումբ, Քոթիյոն, Թօմպօլա

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Խնամուած պիւֆէ , սովորական դիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները, դիմելով՝

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
11, Square Alboni, PARIS (16e) Tél. : TRO. 03-18
Գին 10 ֆր., ուսանողներու 5 ֆրանք Paris C. C. 8019-72

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի Խանասոր խումբին կողմէ,

Այս Շաբաթ ժամը 21ին

SALLE DES FETES D'ISSY, 25 Avenue Victor Cresson, ISSY

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Օր. Ա. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ (երգ), Ա. ՍԻՐԱՆՈՍԵԱՆ (դաշնակ), Ս. ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ (Արմոնիքա), Օր. Շ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Օր. Ս. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, Գ. ՍԵՐՈԲԵԱՆ, Ա. եւ Յ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ (արտասանութիւն) : Խմբական երգ Նոր Սերունդի Իսիի խումբին կողմէ զոր կը ղեկավարէ Լեւոնեան վարդապետ :

Զաւեշտ մը «Կիրակոս Աղային ճաշարանը» եւ առաջին անգամ ըլլալով Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոն – Տէսինի պարախումբը :

LE TRIO BERNARD DEDEDJIAN

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

33ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue St. Dominique, PARIS (7e) — Métro : Invalides

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի խմբ ապետներուն, խմբապետուհիներուն, սկաուտներուն եւ գայլիկներուն կողմէ :

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Սկաուտական ֆիլմ, չորս նկարներ հայ Արիներու մասնակցութենէն . Մարաթօնի (Յունաստան) համաշխարհային ճամբարին :

Հայկական երգեր եւ պարեր գայլիկներուն եւ սկաուտներուն կողմէ, արտասանութիւն :

Թատերական ներկայացում հայերէն : Սկաուտական պարեր եւ խաղեր :

Եւ առաջին անգամ ըլլալով, Հայ Արի ներու նուագախումբը :

Մուտք 5 ֆրանք Պիւֆէ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ապրիլեան Սերունդը (ՉՈՄ) իր բոլոր անդամները կը հրաւիրէ բացառիկ ժողովի, այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, Նոայլ սրճարանի ներքնասրահը : Ներկայ կ'ըլլայ կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը :

ՆԻՍԻ մէջ այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, Լօզան պանդոկը, 36 Ռիւ Ռոսինի : Բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փետրուարեան Ապստամբութեան տարեդարձը կը տօնուի Վիէնի մէջ, Փետրուար 23ին :

×

Մարսէյլի «Արմենիա» երգչախումբին համերգը Մարտ 21ին :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը, այս Չորեքշաբթի ժամը 21ին Հայ Մշակոյթի Տան սրահին մէջ : Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին :

Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

Կարեւոր օրակարգ :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Լօխում հէլվա թահին
Bongoût
USINE à SAINT-MENET (B.-du-R.)
DANS TOUTE ÉPICERIE SPÉCIALISÉE
★ GROS : Sté DES CONSERVES "BONGOUT", 40, LA CANEBIÈRE - MARSEILLE

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 13
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
JEUDI
13 FEVRIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9934

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — No 9934

Ս. ԶԱՒԱՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

—o—

Ասկէ յիսուն տարի առաջ, 1913 Հոկտեմբերին, Պոլսոյ Աշխատանքի Տան առջեւ յանկարծամահ կ'ըլլար համակ խանդ ու նուիրում, բարոյական ու իմացական բացառիկ արժանիքներ ունեցող «Աշխարհիկ Սուրբ» մը՝ Սիմոն Զաւարեան :

Մեծ յեղափոխականին յիշատակը ոգեկոչելու եկած էին ընկերներ եւ հայրենակիցներ, անցեալ Կիրակի, Փարիզի Իվ Թուտիկ սրահը :

Բեմին կեդրոնը, զոյգ եռագոյններու մէջտեղը՝ զետեղուած էր Երրորդութեան այս անզուգական դէմքին նկարը :

Օրուան նախագահը՝ ընկեր Կ. Մեհեան իր բացման խօսքին մէջ նախ դիտել տուաւ, թէ «հանդիսութիւնը, որ այսօր մեզ համագրած է, ո'չ միայն յարգանքի տուրք մըն է մեր պատմութեան վերջին դարաշրջանի մեծագոյն դէմքերէն մէկուն, այլեւ ապացոյց մը, որ մեր ժողովուրդը, անցնող յիսնամեակին պարտադրած զոհերուն, տառապանքներուն եւ նոյնիսկ օրհասական կռիւներուն հակառակ, հասած է գիտակցութեան մը, որ իրեն կարելիութիւն կ'ընծայէ իր հոգեկան եւ մտաւոր ընդունակութիւններուն համագրոյթը եղող Զաւարեաններու յիշատակը ոգեկոչել յիսուն տարի վերջ իսկ: Ասիկա արժանիք մըն է, որ մեր ժողովուրդը ինք իրեն կ'ընծայէ »:

Նախագահը ապա աւելցուց .— « Յաւալի է միանգամայն, որ մենք հասած չենք տակաւին հոգեկան այն բարձրութեան, ուր մեկուսացնելով մեր մէջ հատուածային տրամադրութիւնները, կարենայինք համազգային յարգանքի տուրք մը ընծայել բոլոր անոնց ,որոնք համազգային գործի մը նուիրեալները եղան » :

Հուսկ ուրեմն, ընկ. Կ. Մեհեան հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս յարգել յիշատակը մեր մեծ առաջնորդին :

Օրուան բանախօս ընկեր Հրանտ-Սամուէլ ներկայացուց Սիմոն Զաւարեանի կեանքի եւ գործունէութեան զանազան շրջանները, սկսեալ իր դպրոցականի օրերէն — Թիֆլիզի եւ Մոսկուայի մէջ : Յիշեց, որ ռուսական համալսարանը իբրեւ գիւղատնտես աւարտելէ ետք վերադարձաւ Թիֆլիզ, ուր իր ընկերներուն՝ Քրիստափորի եւ Ռոստոմի հետ հիմը դրաւ Դաշնակցութեան: Այդ օրերուն (1890) տեղի կ'ունենար Սարգիս Կուկունեանի խումբին արշաւանքը, որ ձախողեցաւ Ռուսերու հակառակութեան պաճառաւ :

1890էն մինչեւ իր մահը (1913)՝ շուրջ քառորդ դար Զաւարեան նուիրուեցաւ Հայ Դատի հետապնդման սրբազան գործին: Իբրեւ ուսուցիչ, գիւղատնտես, հանրային գործիչ մեծ եղաւ իր բերած նպաստը կուսակցութեան եւ մեր ազգային գործերուն: Կովկասէն զատ իր գործունէութեան դաշտերն եղան Թուրքիա եւ պահ մըն ալ՝ Եւրոպա :

Օժտուած բազմակողմանի շնորհներով՝ իր աշխատանքները տարաւ մեծ հեղինակութեամբ : Իբրեւ մարդ՝ տէր էր մաքուր բարոյականի: Ունէր անսահման զոհողութեան ոգի: Իր կեանքը իբրեւ օրինակ կ'ուզէր ծառայեցնել իր շրջապատին: Դաշնակցութեան խիղճն էր: Իր հմայքը կուսակցական շրջանակներէն աւելի անդին՝ տարածուած էր ամբողջ Հայութեան վրայ : Նոյնիսկ հակառակորդներ պատկառանքով կը խոնարհէին իր առջեւ: Հեղինակութիւն ունէր իր խօսքը: Իբրեւ անշահախնդիր եւ անձնուէր գործիչ մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէր :

Իր գործունէութեան ամէնէն սրտառուչ պահը կարելի է նկատել Մուշի մէջ անցուցած երկու տարիները: Այնտեղ թըրքահայաստանի ծոցին մէջ, հայ գիւղացիի ու մշակի կողքին՝ անիկա իսկապէս նախախնամական դեր կատարեց :

Վերջաւորութեան կոչ ուղղեց երիտասարդութեան՝ ներշնչուիլ Ս. Զաւարեանի բարոյական սկզբունքներէն :

Յանուն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդրոնական Վարչութեան՝ Ընկեր Ժիրայր Միրիճեան գրաւոր կարճ ուղերձով մը չեշտեց, թէ Ս. Զաւարեանի նման անբասիր դէմքերու կեանքը ներշնչման աղբիւր դարձած է Դաշնակցական երիտասարդութեան համար, որ կը ձգտի հետեւիլ մեր ազգային հանդանակին իրագործման ուղղիին :

Գեղարուեստական բաժինը խնամուած էր: Հայկական ժողովրդական քանի մը եղանակներ նուագեցին սրինգով Պ. Գասթանիէ եւ տաւիղով՝ Օր. Է. Ֆօնթէպլօշ: Ընկեր Երուանդ Գրիգորեան արտասանեց Յովհ. Թումանեանի «Հին կռիւը» : Տիկին Գ. Մեքենաճեան երգեց հայաստանեան երեք նոր երգեր: Բոլորն ալ գնահատուեցան :

Ընկեր Կ. Մեհեան , իր փակման խօսքին մէջ յայտարարեց .— « Բնութիւնը ժլատ եղած էր անոր հանդէպ: Վտիտ էր մարմնով, այսուհանդերձ այդ վտիտ մարմնին մէջ նուիրումի ոգին, կամքը , եւ զոհողութեան պատրաստակամութիւնը անգերազանցելի աստիճանին հասած էին: Իր խօսքը պարզ էր, անսեթեւեթ, բայց հզօր տրամաբանութիւն մը եւ, իր համոզումներուն զուգորդուած հաւատք մը, նոյն այդ պարզ խօսքը վերածած էր պատգամի: Տկար էր ձայնը եւ սակայն , ան ունէր ներքին ձայն, որ մեր ժողովուրդին տառապանքին եւ ձգտումներուն արտայայտութիւնը եղաւ, զոր ոչ միայն ինք լսեց տեւապէս, այլեւ իր տկար ձայնով զայն լսելի դարձուց: Ոչ մէկ ակընկալութիւն ունեցաւ, ոչ կեանքէն, ոչ մարդոցմէն եւ ոչ ալ մանաւանդ փառքէն: Բայց իր ամբողջ կեանքը, որ տեւական զոհաբերութիւն մը եղած էր, դարձաւ մարտիրոսութիւն մը»:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

ՄԱԿԱՐԻՈՍ ԱՐՔ.Ի ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—o—

Մակարիոս արք. ընդունելով Իւմանիթէի թղթակիցը, իր տեսակէտը պարզած է Կիպրոսի հարցին նկատմամբ :

Կիպրոսի նախագահը կը ճշդէ թէ Դեկտեմբերի բախումներէն առաջ իսկ, թուրք Կիպրացիները թշնամական վերաբերում ունէին կղզիին խաղաղութեան եւ կացութեան բնականոն դառնալուն դէմ եւ իրենց զօրավիգ կեցած էր Անգարայի կառավարութիւնը: Թուրքերը կ'ուզէին այդ ձեւով նպաստաւոր մթնոլորտ մը ստեղծել կղզիին բաժանումին համար : Նման լուծում մը անընդունելի է յոյն Կիպրացիներուն համար: Մակարիոս Արք. կը շեշտէ թէ որեւէ տրամադրութիւն կամ նպատակ չունին Թուրքերու վրայ յարձակելու եւ կը փափաքին խաղաղ համակեցութիւն մը ստեղծել երկու համայնքներուն միջեւ :

Խաղաղ համակեցութիւն մը ստեղծելու համար, կ'ըսէ Գերպ. Մակարիոս, պէտք է Թուրքերը տրամադիր ըլլան: Ինք առաջարկած է օրինակի համար յոյն եւ թուրք միացեալ ջոկատներ կազմել հըսկելու համար քաղաքին մէջ, ինչպէս նաեւ խառն յանձնախումբեր կազմել խառն գիւղերուն մէջ :

Երբ համայնավար պաշտօնաթերթի թղթակիցը կը հարցնէ թէ ի՞նչ կը մտածէ Խորհ. Միութեան բերած օժանդակութեան կիպրացի ժողովուրդին անկախութեան համար պայքարին, Մակարիոս Արք. կը պատասխանէ .— « Շատ կը գընահատեմ բարեկամութեան վկայութիւնները զորս ստացանք բազմաթիւ երկիրներէ: Չեմ գիտեր թէ ի՞նչ պիտի ըլլան ասոնց արձագանգները, բայց ամէն պարագայի մէջ թանկագին քաջալերանք մըն է Կիպրացի ժողովուրդին որ դիմադրէ որեւէ յարձակումի, քաջալերանք մըն է ազատութեան եւ արդարութեան, ապահովութիւն մը որ Կիպրացիք առանձին չեն » :

Մակարիոս Արք. կ'ըսէ նաեւ թէ պատրաստ են ապահովելու թուրք փոքրամասնութեան իրաւունքները: Թուրքերը իրենք իսկ կրնան ներկայացնել ծրագիր մը պայմանաւ որ ատիկա չնշանակէ թէ Թուրքիա կամ ուրիշ որեւէ երկրի կրնայ զինուորական միջամտութիւն մը կատարել :

×

Ֆիկարօ որ թրքական տեսակէտ կը պաշտպանէ կը գրէ թէ անկարեւոր բախումներ տեղի կ'ունենան , բայց Տոքթ. Քիւչիւք յայտնած է թէ իր հայրենակիցներէն «150 հոգի ջարդուած են» :

Լոնտոնէն հասած լուրերու համաձայն, Մակարիոս Արք. պիտի մերժէ անգլեւամերիկեան վերջին առաջարկները :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԸՆԵԻԻ մէջ անհետացած խորհրդային գիտնականը, մէջտեղ ելաւ: Քաղաքական ապաստանի իրաւունք ուզած էր Միացեալ Նահանգներէն: Ապազինման այս խորհրդային փորձագէտը գաղտնի ոստիկանութեան կը պատկանէր :

ՄԱԿ-Ի ընդհ. քարտուղարը պահանջեց որ զինուորական գործողութիւնները անմիջապէս դադրին Սոմալիոյ եւ Եթովպիոյ միջեւ : Հայլէ Սելասիէ «օրինաւոր պաշտպանութեան » սկզբունքը ոգեկոչեց իսկ Սոմալիոյ կառավարութիւնը սկզբունքով ընդունեցաւ զինադուլը:

Օրը Օրին

ՎԱ՛Յ ԱՆՈՆՑ...

Լաւ է կոյր աչօք քան կոյր մտօք:
ԵՂԻՇԷ

Արդար չէր արեգակն իր առաւօտեան լոյսով, ցորչափ իր ցոլքին անհաղորդ բիբեր կային՝ ի ծնէ կամ ոչ :

Տեսողութենէ զրկեալներուն աչքին լոյս իջաւ, երբ ֆրանսացի հրաշագործ կոյրը Լուի Պրայլ, մեծ ու փոքր՝ ցցուն եւ շօշափելի տպակէտերով այբուբենը հնարեց, իր մթին բախտը բաժնողներուն ընծայելով ընթերցումի անգին կարելիութիւնը :

Մութին մէջ խարխափողներուն համար այդ լուսաւոր օրէն ետք, 1852էն ի վեր , շնորհիւ Պրայլեան հուպընթերց այբուբենին, աշխարհի կոյրերը, աչօ՛ք կոյրերը սկսան... տեսնել: Տեսան գիրը, մարդկային արարչութեան անգերազանցելի հրաշքը :

Երանի՛ այդ օրուան: Փա՛ռք Լուի Պրայլի :

Կան ու կը մնան միւսը կոյրերը: Ահաւոր, անուղղայ, անբուժելի: Ոչ մէկ հրաշքով փրկելի՝ մտօ՛ք կոյրերը: Անոնք, որ աչք ունին եւ չեն տեսներ. միտք ունին եւ չեն մտածեր :

Աչքով կոյրերը քիչ են Հայոց մէջ : Բարեբախտաբար: Միւսները կը վխտան Դժբախտաբար: Մանաւանդ այս կամ այն «..... սէր» որակեալներուն մէջ :

Օրինակները չեն պակսիր: Եօթը օր եօթը գիշեր տեւող համրիչի մը հատիկներէն բազմաթիւ են: Այսօր քանի մը հատը միայն, որպէսզի հաշիւը բաց մնայ վաղուան համար :

Ա՛յսպէս.— արար աշխարհ կը տեսնէ, ամէն երկրի մէջ՝ ամէն օր անհերքելի փաստեր լոյս կը տեսնեն, թէ ի՛նչպէս եւ ինչո՛ւ Խորհրդային վարչակարգի լուծին տակ, եկեղեցին լուռ է եւ ամուլ: Ներքին եւ արտաքին առաքելութեանց բեմին վրայ, Խորհրդանիստ եկեղեցւոյ վինակած դերը այն է, զոր ամենակալ բեմադիր եւ յուշարարը՝ «պարտիան» կը յուշէ եւ կը ղեկավարէ: Դեր մը՝ «ի մեծագոյն փառս ...» չաստուծոյ: Այլապէս կարելի չէ բացատրել ու ներել այն մեղքերուն զորս երկաթէ վարագոյրէն անդին Հոգեւորը կը գործէ՝ ժամանակաւորին առջեւ (տես *Յառաջ*, Փետրուար 8 եւ 11):

Թէ ինչո՛ւ, մտքով կոյրերը միայն չեն տեսներ :

Այսպէս.— Վերջերս Խորհրդային Միութեան մէջ ձերբակալուեցաւ, դատապարտուեցաւ եւ գնդակահարուեցաւ՝ Վլատիմիր Յովհաննէսեան անունով արիւնարբու ոճրագործ մը: Լուրը միջազգային մամուլին հաղորդող, Մոսկուայէն արձակուած հեռագիրները չվարանեցան ընդգծելու՝ թէ ոճրագործը ծագումով եւ «ազգութեամբ» Հայ մըն է : Այս առթիւ եւ քառասնամեայ ոսկի բացառութեամբ, «սովետաբար» չգոյ ազգութեան պատիւ անարժանաւորաց :

Անդին, եռոստոմի աշխարհի ախոյեան, տէրտէրի թոռ՝ Իկոր Տէր – Յովհաննէսեան, ըստ նոյն աղբիւրներուն, պարզապէս «սովետական» մարզիկ մըն է :

Թէ ինչո՛ւ ոճրագործ Վլատիմիրը Հա՛յ է եւ ախոյեան Իկորը «սովե՛տ», մտքով կոյրերը միայն չեն տեսներ :

Ա՛յսպէս.— Տարիներէ ի վեր «Կարմիր Բանակի Երգչախումբը », իր կատարեալ արուեստով աշխարհի ծափն ու հիացումը կը խլէ : Եւ բանակ մը, որ իր կոկորդին մէջ այդ երգեցիկ զէնքը ունի , ձեռքին մէջ պայթուցիկ զէնք բռնելու պէտք չունի՝ վերին աշխարհ մը նուաճելու համար :

Ըսուած է միշտ, թէ «Կարմիր բանակը»՝ բանակն է բոլոր Խորհ. Հանրապետութեանց, մէջն ըլլալով Հայաստանը , որ Բ. աշխարհամարտին, Կերչի «հայրենական» ճակատամարտին 35·000 զոհ տուաւ: Այսուհանդերձ, «Կարմիր Բանակի Երգչախումբի» յայտագրին մէջ ոչ մէկ հայկական երգ՝ «սովետական» երգերու կարգին :

Թէ ինչո՛ւ, գնա՛ մեռիր՝ եկուր լռեմ այս «սովետական» վերաբերումը , մրտքով կոյրերը միայն չեն տեսներ:

Աւելի՛ն կայ: Ապրիլեան Եղեռնի յիսնամեակի նախօրեակին, հայ նահատակին արիւնը պղծող միջազգային լիրբ արարքի մը մեղսակից է Խորհրդային Միութիւնը : Ուրիշ ազգերու կարգին, լռելեայն ինք ալ անարգած է՝ մէկ կէսը միւս կէսին յուղարկաւոր հայ ժողովուրդը , իր մեռեալներով եւ ողջերով, յասկոյս եւ յանկոյս Արաքսի:

Այս մէկը կ'արժէ անարգութեան սիւնին գամել, առանձին եւ շատ սուր գամով մը :

Երէկ ցարական, այսօր «սովետական» Ռուսաստանի՝ «սովետական» Հայաստանի դէմ կատարած երկդիմի արարքներուն վրայ աչք գոցողներէն չենք, երբե՛ք պիտի չըլլանք, մինչեւ չկուրնանք աչօք ու մտօք :

Վա՛յ անոնց, որ այդ ամէնը չեն տեսներ, որովհետեւ կոյր են մտօք :

Վա՛յ անոնց ... :

ՇԱՀԷՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԻՆ

ԻՐԱՒԱՏԻՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այլեւս հասարակ դարճած այս խօսքը ոակայն կը չարունակէ պահել իր բովանդակ իմաստը, իր անվիճելի ճշմարտու-թիւն ըլլալը :

Ինչքան միացած ըլլանք՝ այնքան մեծ ըլլալու կոչուած է մեր յաջողութիւնը ազգային, համահայկական իրաւունքնե-րու պաշտպանութեան ճամբուն վրայ :

Այս յատակ դիտակցութիւնով է որ գործի պէտք է ձեռնարկենք Հայ Դատին նուիրուած մեր ամենօրեայ աշխատանք-ներու ընթացքին :

Այս ազգային միասնականութիւնը պէտք է իր բացարձակ առաւելադոյնին հասնի մանաւանդ Ապրիլեան Եղեռնի յիսնամեակին՝ երբ Հայութիւնը վերջ պէտք է տայ իր համրութեան եւ ղազնիկ աշխարհին թէ, ինք չէ մոռցած իր արդար իրաւունքները, չէ հրաժարած իրրեւ ազատ եւ անկախ ժողովուրդ ապրելու անսակարկելի իրաւունքէն, եւ զայն պիտի հետապնդէ ամէն գնով :

Այն պահուն՝ երբ Սփիւռքի Հայութիւնը կը թուի վերջ տալ իր կրաւորական դիրքի ձեռնարկել յօդուտ մեր ազգային ազատագրական պայքարին, Ոամկավար օրգան մը, ինքն ալ չէ տեղով հանդերձ Հայ Դատը միասնականի կերպով արծարծելու եւ պաշտպանելու անհրաժեշտութիւնը, միւս կողմէ չի մոռնար ընդգծելու.—«Միայն Հայաստանի կառավարութի՛ւնն է որ կրնայ իրրեւ իրաւական տէրը ներկայանալ մեր հողերուն եւ առ այդ դիմել միջազգային շրջանակներուն» :

Այս արդէն ժամո՛ւմն իսկ է Սփիւռքի Հայութեան իրաւատէրի հանդամանքին :

Ոամկավար խմբակիրը կը մոռնայ թէ, իր տեսակէտը ճիշդ պիտի ըլլար միայն այն ատեն՝ երբ մեր հայրենիքը անկախ եւ իրաւազօր ըլլար իր արտաքին բաղա-քական յարաբերութիւններուն մէջ :

Ան կը մոռնայ թէ Հայաստանի կառավարութիւնը, հակառակ իր բաղձանքին ու կամեցողութեան, այսօր չի՛ դնուիր իրաւատէրի դերքին մէջ, այլ՝ մաս կազմելով Խորհրդային Միութեան եւ չունենալով անկախ արտաքին քաղաքականու-թիւն, կը մնայ իրաւազուրկ վիճակի մէջ :

Այս պարագան եթէ ճիշդ է ու եթէ ընդունինք նաեւ թէ Սփիւռքի Հայութիւնը չէ իր Դատին իրաւատէրը, այն ատեն սոխպուած պիտի ըլլանք ընդունելու նաեւ թէ Հայ Դատին իրաւատէրը կը հանդիսանայ Խորհրդային Միութիւնը՝ ո-րուն բռնադատօրէն մաս կը կազմէ նաեւ մեր հայրենիքը :

Մօտաւոր անցեալին՝ եթէ ոչ Հայաստանի կառավարութիւնը պաշտօնապէս , դոնէ հայ համայնավար դեկավարները , գիտակցութիւնը ունենալով իրենց իրա-ւական կախեալ դիրքին եւ անզօրու-թեան, կամայ թէ ակամայ կը յայտարարէին, որ «իրենէ ամենայն Հայոց կառավարութիւն չեն» , իսկ ոամկավար խմբակիրը պահ-պանելով իր անկախ դիրքը Երեւանի հայ պետական դեկավարներուն կը չնորհէ այդ հանդամանքը, զանոնք կը յայտարարէ անկախ իրենց արտաքին քաղա-քականութեան մէջ ալ, տալով անոնց ա-մենայն Հայոց կառավարութեան մը իրա-ւունքն ու հանդամանքը :

Իսկ եթէ Հայաստան անուան տակ հասկցնել կ'ուզուի մեզի Մոսկուան, մենք տեսանք թէ ի՞նչպէս ան դեռ հաւը չխո-սած բալմիցս ուրացաւ Հայ Դատն ու հայ ժողովուրդին արդար պահանջները, չողմելով Թուրքերը, միշտ նկատի ու-նենալով սխալ կամ չիտակ ըմբռնուած պետական ու կուսակցական իր նեղ չա-հերը :

Ինչպէս չուրջ կէս դարէ ի վեր, այսօր ալ կրեմլինի մենատէրները կը չարու-նակեն Թուրքիան սիրաշահիլ, զայն ա-րեւմտեան պետութեանց աղդեցութենէն հեռացնելու քաղաքականութիւնը :

Յարդ որեւէ չօշափելի նշան չկայ թէ, Խորհ. Միութիւնը վերապահաւորութեան ենթարկած է իր քաղաքական վարքագի-ծը Անգարայի հանդէպ ու նաեւ տրամադիր է նուազագոյն չափով ճանչնալու եւ հետապնդելու Հայ ժողովուրդին իրա-ւունքները իր սահմաններէն ներս եւ ան-կէ դուրս :

Հայը կը չարունակէ մնալ անիրաւուած ե՛ւ Թուրքին ե՛ւ Ռուսին կողմէ, հետեւա-բար թշնամիէն սպասել մեր իրաւունք-ներու ճանաչումն ու իրագործումը, պի-տի նշանակէր առնուազն քաղաքական յանցապարտ միամտութիւն :

Այո՛, եթէ Հայաստանի ժողովուրդն ու կառավարութիւնը ազատ ըլլային իրենց իղձերու եւ քաղաքական խոչընդոտներու լի-րագործման ճամբուն վրայ, մենք կաս-կած չունինք թէ վազո՛ւց անոնք կ'ար-ծարծէին Հայ Դատը ամենուրեք եւ կը-նարաւոր ամէն միջոցներով, ըլլա՛յ մի-ջազգային հանրային կարծիքին առջեւ , ըլլա՛յ դիւանագիտական չրջանակներու մէջ :

Բայց դժբախտաբար Հայաստան ան-կախ չէ եւ անոր ժողովուրդն ու վարիչ-ները առանց Մոսկուայի կամքին հնարա-ւորութիւն չունին իրենց բերանը բանա-լու եւ խօսելու :

Այս պայմաններուն մէջ Հայ Դատին իրաւատիրութիւնը եւ այդ Դատին հե-տապնդման նուիրական պարտականու-թիւնը կ'իյնայ միայն Սփիւռքի Հայու-թեան վրայ :

Արտասահմանի Հայութիւնը լծուելով Հայ ժողովուրդի եւ հայրենիքի ազատու-թեան եւ անկախութեան քարոզչութեան եւ պաշտպանութեան, կրնայ վստահ ըլ-լալ թէ ան իրեն հետ ունի Հայաստանի ամբողջ ժողովուրդը՝ որ հակառակ ա-մէն բանի կը չարունակէ ամուր կերպով կապուած մնալ անկախ եւ ազատ հայրե-նիքի իր ազգային խէալին :

Սփիւռքի Հայութիւնը կազմակերպե-լով ազգային ազատագրական պայքարը , պէտք է վստահ ըլլայ , թէ ան իր այդ աշխատանքին մէջ լիազօրուած է նաեւ հայրենիքի Հայութենէն :

Ազատ եւ անկախ հայրենիքի դրօշը այսօր սեփականութի՛ւնն է բովանդակ Հայութեան, Երեւանէն մինչեւ տարաշ-խարհի հեռաւոր անկիւնները :

Կը մնայ ուրեմն հեռո՛ւ մնալ թիւրի-մացութիւններէ , սխալ դատումներէ , քաղաքական տհասութենէ ու միամտու-թենէ եւ մեր քաղաքական կացութիւնը ըմբռնել ու տեսնել իրականութեան լոյ-սին տակ :

Հայ ժողովուրդը, այսօր խօսքի չրջա-նը աւարտած նկատելով , դո՛րծ կը սպասէ իր քաղաքական դեկավարութե-նէն :

Ան՝ պատրա՛ստ է նիւթական ու բարո-յական ամէն զոհողութեան :

Աւելի՛ եւս դանդաղիլը յանցագործու-թիւն է :

Շարունակել ձեռնածալ մնալը համա-զօր է ոճիրի՝ մեր Դատին հանդէպ :

Գործի՛ ուրեմն, անձնուիրութեամբ , յարատեւութեամբ եւ միասնական ոգիով :

Ահա՛ ճամբան՝ հասնելու համար մեր ազգային իղձերու յաղթական վախ-ճանին :

«ԱՐՄԵՆԻԱ»

ՄՆԱՅՈՒՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿՆԵՐ

ԵՒ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿՈՐ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բ.

Նայենք Պարոյր Սեւակի «Ֆաուստա-յին».— Արպիլ, ցեց, հաւ, ծիտ, անդղ, արծիւ, ջայլամ, ընճուղտ, լորտու, կը-կու, կաուռ, հորթ, արջառ, եզ, առիւծ, լու, սագ, բադ, ճնճղուկ, չուն, կաքաւ, երինջ, արջ, ձուկ, մրջիւն, տատրակ , հովատակ, մատակ, փիղ, բզեզ, ուղտ, յովազ, մեղու, իշամեղու (մեղա՛յ, մե-ղա՛յ... Գ. Մ.), աղուէս, ջղջիկ, սարդ, ճանճ, փայտոջիլ, սիրամարգ, ողնի , մժղուկ ...

Հրամեցէք :

Զմռռանանք, որ Սեւակը առակագիր չէ, նա երգում է մարդուն, մեծատառ մարդուն՝ առած իր ափի մէջ: Պարոյր Սեւակը մեծ կրքերի երգիչ է. քմահա-ճոյք չէ «կոպիտ համարուող , նոյնիսկ արգիլուած» բառերի գործածութիւնը , ինչպէս նաեւ կենդանական կամ բուսա-կան աշխարհի օգտագործումը : Բառը բանաստեղծի համար զէնք է, նուաճելու ընթերցողին, եւ որքան բազմաբառ, հա-րուստ է նրա բառարանը, այնքան հա-մէն բանի կը չարունակէ ամուր կերպով կապուած մնալ անկախ եւ ազատ հայրե-նիքի իր ազգային խէալին :

Սփիւռքի Հայութիւնը կազմակերպե-լով ազգային ազատագրական պայքարը , պէտք է վստահ ըլլայ , թէ ան իր այդ աշխատանքին մէջ լիազօրուած է նաեւ հայրենիքի Հայութենէն :

Ազատ եւ անկախ հայրենիքի դրօշը այսօր սեփականութի՛ւնն է բովանդակ Հայութեան, Երեւանէն մինչեւ տարաշ-խարհի հեռաւոր անկիւնները :

Կը մնայ ուրեմն հեռո՛ւ մնալ թիւրի-մացութիւններէ , սխալ դատումներէ , քաղաքական տհասութենէ ու միամտու-թենէ եւ մեր քաղաքական կացութիւնը ըմբռնել ու տեսնել իրականութեան լոյ-սին տակ :

Հայ ժողովուրդը, այսօր խօսքի չրջա-նը աւարտած նկատելով , դո՛րծ կը սպասէ իր քաղաքական դեկավարութե-նէն :

Ան՝ պատրա՛ստ է նիւթական ու բարո-յական ամէն զոհողութեան :

Աւելի՛ եւս դանդաղիլը յանցագործու-թիւն է :

Շարունակել ձեռնածալ մնալը համա-զօր է ոճիրի՝ մեր Դատին հանդէպ :

Գործի՛ ուրեմն, անձնուիրութեամբ , յարատեւութեամբ եւ միասնական ոգիով :

Ահա՛ ճամբան՝ հասնելու համար մեր ազգային իղձերու յաղթական վախ-ճանին :

«ԱՐՄԵՆԻԱ»

Բուստ է նա ու կարող, պայմանով, որ բանաստեղծը կարողանայ հնչեցնել իր բառերը, նրանց տեղին գործածութեամբ հասնել արուեստի կատարելութեան : Նայելով Պարոյր Սեւակի «Ֆաուստային», չես կարող ակամայ չմտածել , որ այս կենսաբանական խաժամուժից միայն կա-տուն է (այն էլ դրախտի ընկերակցու-թեամբ) կարողացել մտնել Վահան Տէր-եանի մեծ բանաստեղծութեան մէջ: Իսկ Սեւակի մօտ նրանց թիւը 45ից անց է : Բայց յիշենք, որ յանձին Սեւակի մենք դէպ ունենք բոլորովին տարբեր կա-ռուցուածքի եւ տարբեր ժամանակի բա-նաստեղծի հետ. վերյիշեալ «ոչ բանաս-տեղծական» բառերը ոչ մի դնով եւ ոչ մի տեսութեամբ չէին ներուի Տէրեանի բա-նաստուեստին, իսկ Սեւակի մօտ, ոչ միայն յաջողութեամբ, դարձել են իրենց տեղը խաղաղ համակեցութեամբ :

Որպէս «օրէնսդիր» ճիշդ է վարուել Սեւակը, բայց չծածկենք եւ այն, որ այս դրուած օրէնքի կիրառման ճանապարհ-հին Պարոյր Սեւակը չի կարողացել խու-սափել լուրջ եւ անլուրջ վթարներից :

Իր «Յայտնութիւն» բանաստեղծութեան մէջ Պարոյր Սեւակը մի նոր յայտնու-թիւն էլ է անում .

... Մաշուել են արդէն բառերը բոլոր.
Հասկացայ ես եւս,
Որ միևչեւ անգամ լաւ է աւելի
Բառերն իրար հետ կապ իսկ չունենան ,
Քան թէ չունենան կշիռ ու արժէք ...

Սեւակը քաջ գիտէ, որ լաւագոյնն այն է, երբ բառերն իրար հետ կապուած են սերտ կապերով եւ ունեն կշիռ ու արժէք: Պէտք է ենթադրել, որ նրան մահու չափ յոգնեցրել են տաշուած, մաշուած խօս-քերը, որոնք այնքան տարածուած էին մեր չափածոյ դրարուեստի այն ժամա-նակահատուածում, որը նշանաւորուել է անհատի պաշտամունքով, հռետորական անհոգի եւ անոգի ստեղծագործութիւն-ներով :

Բայց... բայց մի՛թէ՞ «կշիռ ու արժէք» կարող են ունենալ անկապ բառերը :

Թողնում ենք բանաստեղծի խղճին :

Ընդհանրապէս Պարոյր Սեւակի բա-նաստեղծական յայտնագործութիւննե-րը վճռական են եւ չեն ընդունում ոչ մի առարկութիւն, ընթերցողը կամայ – ա-կամայ չի կարող չծառանալ այդ տունի դէմ եւ ծանր ու թեթեւ չանել գործած-ուած բառերի «կշիռն ու արժէքը»: Երբ նա ասում է՝ « անխորհրդական եմ նուագի նման», ապա չես կարող չմտածել, որ յատկապէս «նուագ» կոչուած հասկաց-

մէն բանի կը չարունակէ ամուր կերպով կապուած մնալ անկախ եւ ազատ հայրե-նիքի իր ազգային խէալին :

Սփիւռքի Հայութիւնը կազմակերպե-լով ազգային ազատագրական պայքարը , պէտք է վստահ ըլլայ , թէ ան իր այդ աշխատանքին մէջ լիազօրուած է նաեւ հայրենիքի Հայութենէն :

Ազատ եւ անկախ հայրենիքի դրօշը այսօր սեփականութի՛ւնն է բովանդակ Հայութեան, Երեւանէն մինչեւ տարաշ-խարհի հեռաւոր անկիւնները :

Կը մնայ ուրեմն հեռո՛ւ մնալ թիւրի-մացութիւններէ , սխալ դատումներէ , քաղաքական տհասութենէ ու միամտու-թենէ եւ մեր քաղաքական կացութիւնը ըմբռնել ու տեսնել իրականութեան լոյ-սին տակ :

Հայ ժողովուրդը, այսօր խօսքի չրջա-նը աւարտած նկատելով , դո՛րծ կը սպասէ իր քաղաքական դեկավարութե-նէն :

Ան՝ պատրա՛ստ է նիւթական ու բարո-յական ամէն զոհողութեան :

Աւելի՛ եւս դանդաղիլը յանցագործու-թիւն է :

Շարունակել ձեռնածալ մնալը համա-զօր է ոճիրի՝ մեր Դատին հանդէպ :

Գործի՛ ուրեմն, անձնուիրութեամբ , յարատեւութեամբ եւ միասնական ոգիով :

Ահա՛ ճամբան՝ հասնելու համար մեր ազգային իղձերու յաղթական վախ-ճանին :

«ԱՐՄԵՆԻԱ»

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ

Մեք չկասեցանք եւ պիտի չկասիմք , մանաւանդ որ հաւատք ունիմք քաղաք-կան գործոց ընթացիկ վրայ, թէ հակա-ռակութիւնք եւ պայմանք ոչ թէ խնդիր մը եւ պահանջում մը կ'ոչնչացնեն, այլ մանաւանդ թէ զայն կ'ամեցնեն: Նաեւ տերեւք թափեալք եւ ոստք քանցեալք, արմատին ոյժը կ'աւելցունեն եւ ոչ թէ բոյսը կը ցամաքեցնեն :

Այդ է մեր հաւատքը, հայազգի եղ-բա՛րք , այդ հաւատքին համեմատ կը գործեմք ծերք եւ արք, երիտասարդք եւ մանկունք, որ եւ ազգասէր ունկնդրացդ դաղտնիք մը չէ : Այդ ապագային նը-կատմամբ ալ երիտասարդութեան դերքը եւ պարտքը մեկնաբանել կ'ուզէի, սա-կայն եթէ օրէն է անկեղծաւոր յայտա-բարութիւն մը ընել, չուարեալ եմ ինչ ձեւով խօսիլ եւ ինչ ոճով իմ բուն միտքս բացատրել, որ ոչ օրինաւորութեանց սահմաններուն դէմ մեղանչեմ, եւ ոչ ալ իմ ներքին դղածմանցս բացատրութենէն բան մը պղչեմ :

Դժուարին գործոյ մը առջեւ երիտա-սարդութեան պարտքը մեծ է, վասնզի իրեն մասն է դժուարութեանց դէմ յաղ-թանակ կանխել: Ի՞նչ է այսօր մեր ա-պագային համար բռնուելու ճամբան : Եթէ եղած հարստահարութեանց ձայնը օդոստափառ կայսեր հասցնելով, եթէ ե-ղելութեանց վէպը հովանաւոր պետու-թեանց հաղորդելով , եթէ կանխատես դղուշաւորութեանց մէջ քաղաքագիտա-կան ձեւերը պահպանելով ամենայն ինչ աւարտէր, թերեւս երիտասարդութեան գործ չէր գտնուեր, եւ ազգային վարչու-թիւնն իւր գլխովն եւ անդամովք եւ գործակցօք ամէն բան կարող կ'ըլլար ինքնին աւարտել : Սակայն ո՞ չի դիտեր թէ այսչափով գործն չի լմննար, եւ այդ միջոցներն՝ թէպէտ հարկաւոր, թէպէտ զօրաւոր, թէպէտ չահաւոր, սակայն մի-նակ մնացած ատենին արդիւնք չեն կըր-նար պտղաբերել: Ստոյգ է որ ճանապարհ յորդեցին, նախապատրաստութիւն կա-տարեցին, սակայն ամէն Հայուն խելքը կը հասնի՝ որ եթէ աւելի ինչ չգործուի միջոցները պատրաստելով եւ խոչընդոտ-ները բառնալով, ելքն կեղակարծ կը մը-նայ :

Ի՞նչ բառ գործածեմ, որ միտքս յայտ-նեմ, ի՞նչպէս իմացնեմ թէ պէտք է որ իւրաքանչիւրը հայ սիրտ անհատաբար դղայ իւր ազգային արժէքը , եւ անոր գործակցելու հարկը : Ի՞նչպէս գրուցեմ որ հասկցնեմ՝ թէ Հայուն սիրտն պէտք է ելլայ յուսաբեկ դղածմանց տպաւորու-թիւնը , որով սակայ իւր ձեռնարկները կը կապուին եւ կարեւորը չի գործեր : Ի՞նչ-պէս խօսիմ որ համոզեմ թէ այդ գործե-րուն մէջ ամէն բան ուրիշէն յուսալ ան-խելքութիւն է , եւ ով որ կ'ուզէ յաջո-ղիլ, նախ ինքնիրեն պիտի օգնէ՝ որ ու-րիշի օգնութեանն ալ արժանանայ : Ի՞նչ-պէս բացատրեմ թէ ազգայնութեան եւ ազգային դրից առաջին տարրը այն ու-ժով եւ հաստատութեամբ իւր կամաց մէջ դղալն է: Ի՞նչպէս հաստատեմ թէ սրտի եւ մտաց մէջ դղացեալ եւ իմացեալ ազգային ապագայն դեղեցիկ նկարի եւ դեղեցիկ նկարագրի մը ճշմարտութենէն տարբեր իրականութիւն մը չարդիւնաւո-րեր: Ի՞նչպէս այդ բներաը մեկնեմ, ուն-կընդի՛րք իմ, առանց օտարոտի մտաց ամբաստանութեան ներքեւ իյնալու, բայց եւ միանգամայն առանց խօսիցս եւ ըղ-ձիցս ազդուութենէ նշանախեց մը պակ-սեցնելու :

Արդահատեցէք իմ վիճակիս վրայ , խօսիցս տկարութեան դուք օգնեցէք , եւ ինչ որ ես չեմ կրնար ըստ արժանւոյն բացատրել, դուք ձեղէն իմացէք, կ'ապա-չեմ, դուք ձեղէն ձեզի մեկնեցէք : Այլ հոն մի՛ դադարիք եւ մեկնութեամբ եւ ի-մացողութեամբ մի չատանայք, վասն զի գործելոյ ատենն է. « Ահա ժամանակ ընդունելի, ահա օր փրկութեան » :

Ունի՞ արդեօք մեր այժմեան երիտա-սարդութիւնը այն հոգին, զոր ընդ աղօտ գոհէ կրցայ ձեզի իմացնել: Ո՞ւր էր թէ կարենայի եւ համարձակաձայն բարբա-ռով գոչէի.— Այո՛, այո՛, այդ հոգին ու-նի : Սակայն ես չեմ ուզեր ոչ զձեզ խա-բել եւ ոչ ես ինքն խաբուիլ: Մեր քաղա-քացի առոյգ երիտասարդները խօսից մէջ չատ եռանդով վառած կը տեսնուին, այլ ներեցէք ինձ յայտնել եւս, թէ ըրածնին ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ՝ ըստ առակին, «սեղեկի մէջ սուր չողացուցանել» : Իսկ որք բուն իսկ գործոյն տեղը կը գտնը-ւին, որովհետեւ աւանդական վհատութե-նէ դատ ուրիշ դղածում չունին, հարբա-տահարող կեղեքչին թողած հետքերէն դատ բան չեն տեսած, յուղկահար աւա-զակին հասունցած վնասներուն դարման մը չեն նշմարած, ինքնակալ պետու-թեանս տուած խոստմանց եւ խօսած քա-ջալերութեանց ձայնն իրենց չէ հասած, քաղաքական մասին մէջ տրուած ապահո-վութեանց ազդեցութիւնը չեն իմացած, դարերուն փոփոխութեամբ եւ հոլով-մամբ իրաւանց եւ արդարութեան սուռ-ցած արտաքին ոյժը չեն հակկցած, անցնիւր ազգայնոյ եւ քաղաքացւոյ իր երկրին խաղաղութեան եւ իւր իրաւանց պաշտպանութեան համար անձնական պարտաւորութիւններ ունենալն չեն լսած:

ՄԱՂԱԲԻԱ. ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ

(15 Շար.)

ԱՆՑՆՈՂ ՏԱՐՈՒԱՆ ԺԱՌԱՆԳԸ

Ը.

Գերմանիոյ վարչապետը Ատընաուըր հրաժարեցաւ պաշտօնը յանձնելով Տընտեսութեան նախարար Էրհարտի, որ սակայն համամիտ չէր նախորդին քաղաքականութեան: Ատընաուըր վարչապետ եղաւ երբ հանգստեան կոչուելու տարիքին մէջն էր, Գերմանիոյ տուաւ ամուր տնտեսութիւն մը եւ քաղաքական ուժեղ դիրք մը: Կնքեց դաշնադրութիւն մը Ֆրանսայի նախագահին հետ, կը հաւատար թէ Եւրոպա համայնավար պիտի ըլլար առանց Զօրավարին գործունէութեան:

ղութիւնը չափազանց խտրական է. նոյն նուագը լսելիս մէկը լցւում է բերկրութեամբ, միւսը տխրութեամբ, երրորդն անտարբերութեամբ: Երբ բանաստեղծն անառարկելի վճռականութեամբ հաւատացնում է, որ ինքը «անձրեւի նման հաւասարատես է», դարձեալ չես կարող չմտածել, թէ այդ ո՞ր օրուանից անձրեւը դարձաւ հաւասարատես: Պարոյր Սեւակը սիրում է վերցնել պատկերաւորումներ առօրեայ կեանքից. մեր միտքն ապացուցանելու համար հետեւինք նրա օրինակին. միթէ՞ անձրեւը «հաւասարատես» է այն հողվորի համար, որը աչքը երկնքին անձրեւի է սպասում, որպէսզի բերքը չչորանայ, եւ բրուտի՝ որ իր շինած ամանները շարել է արեւի տակ՝ չորացնելու... Ի հարկէ նման մտքեր չեն ծագում ընթերցողի գլխում, երբ նա ընկնում է, ասենք, Տէրեանի անձրեւի տակ, բայց Պարոյր Սեւակի բանաստեղծութիւնը, որ շատ բանով բանաւոր է, ընթերցողին մղում է շարունակ վիճելու նրա դէմ, առարկելու...

Աւելի ծանրանում է ընթերցողի դրութիւնը, երբ նա հանդիպում է մաշուած, անկապ եւ միաժամանակ կշիռ ու արժէք չունեցող բառերի. վերցնենք դիցուք «Մի պահ մեծամտում եմ» ոտանաւորը: Կարդում ես նրա 19 տողերը եւ նորից անդրադառնում վերնագրին: Ի՞նչ մեծամտելու մասին է խօսքը. 12 տողը քամուն տալուց յետոյ միայն հասնում ես բանաստեղծութեան լղարիկ իմաստին: Ահա.

Ախ, ինչ բախտ է կեանքում լինել
Ամէնքի պէս, ամէնքի հետ.
Գիշերները հանգիստ քնել,
Լինել անդարդ, լինել հանդարտ՝
Կեանքին նայել պաղ ու անթարթ,
Չմտածել վաղուայ մասին,
Կեանքը մատնել ինքնահոսի...

Ոչ աւելի, ոչ պակաս:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(2 Շար)

Նախատեսեց 1955ին ռուս – չին անհամաձայնութիւնը: Ֆրանսայի մերձենալով Ամերիկայի օժանդակութենէն կասկածելով, իշխանաբար կառավարելով քրիստոնեայ – դեմոկրատ կուսակցութիւնն ու երկիրը, հակառակութեանց եւ դաւերու տեղի տուաւ եւ ստիպուեցաւ հրաժարիլ: Ընկերվարական ընդդիմադիր Շումախրը Խորհրդարանին մէջ դոչած էր. «Զինակիցներու վարչապետը»: Եւրոպական միութեան ձեռնարկեց քրիստոնեայ – դեմոկրատ Շումանի եւ Տէ Կասփերիի հետ, յաջողեցաւ Սարի հանքածուխի աւազանի համաձայնութիւնը կնքել:

Ատընաուըր ցաւեցաւ երբ նախագահական փոփոխութիւն եղաւ Ամերիկայի մէջ, համոզուեցաւ թէ զէնքերու արտակարգ փոփոխութեան հետեւանքով Ամերիկա պիտի չպաշտպանէ Գերմանիաներու միութեան հարցը, զիջում պիտի ընէ Պերլինի հարցին կարգադրութեան շուրջ եւ մօտեցաւ Ֆրանսայի: Այս մերձեցումն ալ կասկածելի եղաւ ամերիկեան շրջանակներուն: Ըսին թէ Ատընաուըր Պիզմարքի հողաթափները հագնիլ կ՝ուզէ: Վարչապետը պատասխանեց «ատոնք շատ մեծ են իմ ոտքերուս»:

Իր հրաժարումը գոհունակութիւն պատճառեց Միացեալ Նահանգներուն, յուսալով որ յաջորդը աւելի ճկուն եւ համաձայնող պիտի ըլլայ: Արդարեւ Էրհարտ համաձայն է Անգլիոյ հետ, Ամերիկայի հետ սերտ գործակցութեան, Հասարակաց Շուկայի ընդլայնումին, Եւրոպայի քաղաքական միութեան, եւրոպական Խորհրդարանի մը կազմութեան՝ ընդհանուր քուէարկութեամբ: Ատընաուըր ժառանգութիւն ձգեց Գերմանիաներու միութեան խնդիրին լուծումը, բայց ոչ իր քաղաքականութիւնը, նպատակը կը մնայ, ուղղութիւնը կը փոխուի: Էրհարտ ամերիկեան ուղղութեան կը հետեւի, Ատընաուըր՝ Ֆրանսական:

Ատընաուըր յայտարարեց թէ Միացեալ Նահանգները պատասխանատու են Պերլինի Պատին շինութեան, Քուպայի պատերազմը յաղթանակ մը չէր, այլ իրապէս պարտութիւն մը: «Ամերիկացիները 1961 Օգոստոս 13ին վախցան, եթէ ուժ գործածած ըլլային, Ռուսերը պիտի նահանջէին եւ պատը բարձրացած պիտի չըլլար: Ռուսերը չհեռացան Քուպայէն, միշտ հոն են»: 1963 Նոյեմբեր 4ին ազատական «Կեներալ Անձայկըր» կը գրէր. «Քննադատելով Քենըտին, Ատընաուըր, որ կը մնայ նախագահ քրիստոնեայ–դեմոկրատ միութեան, կը փափաքի կոլիստ քաղաքականութիւն մը վարել: Տը Կոլի համար Ամերիկացիները զինակիցներ են, որոնց վրայ կարելի չէ վստահիլ: Այս կասկածով կը վարէ ազգային անկախ քաղաքականութիւն մը: Արտաքին նախարարը յայտարարելու է թէ Ատընաուըրի քննադատութիւնը անհատական է, դերման քաղաքականութեան սկզբունքներուն կը հակասէ»: Էրհարտ յաջորդ օր ամերիկեան հեռատեսիլի վրայ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐԱՆՕՔ

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

1965 թուականին կը լրանայ Մեծ Եղեռնի յիսնամեակը:

Մօտ յիսուն տարի առաջ, բարբարոս Թուրքերու ձեռամբ, ամբողջ Արեւմտահայութիւնը անճիտուեցաւ իր բնաշխարհէն եւ խողխողուեցաւ վայրագօրէն: Սպանդէն մազապուրծ ճողոպրած մասը դարձաւ Սփիւռք, հողմահալած ու ցիրուցան: Դարձաւ տարատնկուած ծառ, օտարին գութին ապաւինած, հայրենի հողին բարիքէն եւ դարաւոր մշակոյթի օջախներէն զրկուած:

Ամէն տարի, առանց դաւանական եւ կուսակցական խտրութեան, պատշաճ շուքով կը յարգուի մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն յիշատակը: Բայց անհրաժեշտ է որ Ապրիլեան Եղեռնի յիսնամեակը կատարուի համազգային շուքով, արժանավայել պատրաստութեամբ:

Անհրաժեշտ է որ մեր ազգային անտարազելի ողբերգութեան յիսնամեակը անդամ մը եւս դառնայ քաղաքական գործունէութեան առիթ, ցեղային արժանապատուութեան խնդիր: Անհրաժեշտ է որ դարձեալ արծարծուի մեր հողային դատը, հետապնդուի «Հայկական Հարցը»:

Յիսուն տարի առաջ ահաւոր նախճիր մը կատարուեցաւ մեր կեանքին մէջ, եւ Թուրքը յափշտակեց մեր պապենական հողերը: Հարկ է դառնալ մեր հողերու ազատագրութեան անկորընչելի դատին տէրը, բախել բոլոր դռները, շահագրգրռել հասարակական կարծիքը, գործի լծել համաշխարհային մամուլը, մեր գործունէութեան մասնակից դարձնել միջազգային մարմիններն ու ժողովները, պահանջել արդարութիւն եւ հատուցում:

Միւս կողմէ, մեր գրագէտներն ու արուեստագէտները պարտին իրենց տաղանդն ու ժամանակը ի սպաս դնել ազգային մեր մեծագոյն ողբերգութեան սեւեռման: Այլեւս ատենն է գրական եւ գեղարուեստական ստեղծագործութիւններով յաւերժացնելու Մեծ Եղեռնի մեր զոհերուն յիշատակը:

Տակաւին սպառիչ կերպով չեն գրուած մեր մեծ նահատակութեան վէպը, դիւցազներգութիւնը կամ պատմութիւնը: Դեռ մեր երաժշտութիւնը չէ արտայայտուած անոր մասին, ու մեր քանդակագործութիւնն ու նկարչութիւնը չեն սեւեռած զայն:

Թէքէեան Մշակութային Միութիւնը կը յառաջադրէ արժանավայել կերպով նշել Մեծ Եղեռնի յիսնամեակը, ի միջի այլոց բանալով մրցումներու շարք մը պատմութեան, վէպի, պատմուածքներու, թատրերգութեան, պոէմայի եւ երաժշտութեան, որոնց թեման պէտք է ըլլայ Ապրիլեան Եղեռնը:

Մասնակցողները պարտին իրենց ըստեղծագործութիւնները Միութեանս հասցնել մինչեւ 1964 Դեկտեմբեր 31:

Դատական կազմերու քննութենէն եւ վճիռէն ետք առաջին մրցանակի արժանացած գործերը պիտի տպագրուին եւ պիտի բաժնուին 1965 Ապրիլին: Յիսնամեակի բացումը պիտի կատարուի մրցանակաւոր թատերախաղին ներկայացումով: Եզրափակիչ հանդիսութիւնը տեղի պիտի ունենայ Պէյրութի մեծագոյն սրահներէն մէկուն մէջ, արտասահմանէն եւ հայրենիքէն հրաւիրուած անձնաւորութիւններու ներկայութեան, 1965 Ապրիլ 24ին:

Բացի մրցանակի գումարէն, մրցանակաւոր գիրքերու սպառումէն գոյացած հասոյթին 25 առ հարիւրը պիտի յատկացուի հեղինակներուն: Նոյն համեմատութեամբ պիտի տրուի նաեւ թատերախաղի ներկայացումի հասոյթէն:

Մրցանակները պիտի յատկացուին հետեւեալ ձեւով.—

	Ա. մրցանակ Լիբ. ոսկի	Բ. մրց. Լիբ. ոսկի
1. Պատմութիւն Մեծ Եղեռնի	1500	750
2. Վէպ	1500	750
3. Թատերախաղ	1000	500
4. Երաժշտութիւն (համանուագ կամ օրաթորիօ)	1000	500
6. Պոէմա	500	250
7. Յուշեր	500	250

Մրցումներուն կրնան մասնակցիլ Արտասահմանի եւ Հայրենիկի գրողներն ու արուեստագէտները:

Յաւելեալ տեղեկութեանց համար կը խնդրուի դիմել վարչութեան:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ԹԷՔԷԵԱՆ ՄՇԱԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Հասցէ.— Գերսամ Ահարոնեան, նամակատուփ 4192, Պէյրութ, Լիբանան:

յայտարարեց իր վստահութիւնը Միացեալ Նահանգներու հանդէպ: Էրհարտ կազմեց դիտական յանձնախումբ մը, որուն անդամները հակառակորդներ եղան Ատընաուըրի քաղաքականութեան:

Ազատական կուսակցութիւնն ալ համամիտ է Էրհարտի քաղաքականութեան: Կուսակցութեան ղեկավար եւ Դահլիճի անդամ Մենտէ յայտարարեց. «Եւրոպա կախում ունի Ամերիկայի երաշխաւորութենէն: Եւրոպայի բաժանումը Ամերիկայէն աղէտ մը պիտի ըլլայ: Խորհրդային ճնշումը պակսած չէ, կը նաւարկենք վտանգաւոր ջուրերու մէջ, ուստի ամրացնելու ենք կապերը, ոչ թէ քակելու: Միշտ ջանացած ենք միացեալ Եւրոպա մը կազմել Անգլիոյ հետ եւ գործել հաւասարութեան դետնի վրայ»:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(8 Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (26)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԿԱՏՈՒԱՁՈՐՈՒՄ

— Ասատուրը փախստական չէ, Սալվարդ, նրա տունը վառել են, դրա համար է Բռնաշէն եկել:

— Ինչո՞ւ չի փախել Ֆիդայիների մօտ:

— Մէկ անգամ փախել է, բայց նորից ետ է եկել:

— Ինչո՞ւ:

— Որովհետեւ գիշերները քնի մէջ հարայ է կանչում:

— Երեւի յայտնի շուն պահող է եղել:

— Մանկութիւնից շների հետ է մեծացել: Իր սովորութիւնն է էդպէս:

— Ուրեմն հարկաւոր է օգնել նրան:

— Քու բախտն եմ, Սալվարդ, — թախանձեց Ոսկեհատը, մայրաբար փաղաքշելով նրա ուսը:

— Անպայման կը խօսեմ, նանէ, — ասաց Հուրին, սաստիկ կարեկցելով ազգակից պառաւին: — Էնպէս կ՝անեմ, որ մի քանի ընկուզի ծառ տայ նրան, տուն շնելու իրաւունք տայ:

Մեր ուղածն էլ էդ է: Մեղք է, լաօ, մենք որ իրար չօգնենք, Զատոյի պէս աղաները մեր ազգը կ՝ուտեն:

— Զատօն շուն է, ինչքան ուզում է, թող հաչի: Ճիշդ է, նա կապուած է օսմանցու մեծաւորների հետ, բայց շան պէս վախենում է շեկոներից: Շեկոները որ ուղենան, մէկ օրուան մէջ նրա ցեղը կը ջնջեն աշխարհից,— աւելացրեց Սալվարդը եւ արագ կռացաւ կուժը վերցնելու:

Նրանց ետեւում կատուի մլաւոց լսուեց: Աղբիւրին մօտեցաւ մի երկարապոչ բրդոտ կատու:

— Ինչքան շատ կատու կայ էս ձորում, նանէ, ես ուղղակի վախենում եմ մենակ էստեղ գալ, — նկատեց Սալվարդը եւ սափորը բարձրացնելով՝ դրեց ուսին:

— Ե՞րբ գանք,— հարցրեց Ոսկեհատը:

— Վաղը, — պատուիրեց Հուրին, եւ շտապեց դէպի տուն:

— Սուրբ Կարապետ ամպհովանի լինի վրադ, Սալվարդ, — շշնջաց Ոսկեհատը նրա ետեւից:

Մոռացուած հաւկիթներ կային խոտերի տակ: Եա կռացաւ հաւաքեց դրանք եւ գոգնոցի մէջ ածելով դիմեց դէպի դիւղ:

ԲՆԱԿԱՎԱՅՐԻ ԻՐԱՒՈՒՆՔ

Միւս օրը՝ Թոնրի վառէջքին, Ասատուրը Ոսկեհատի հետ ներկայացաւ Աւեսի Հաջուն:

Աղան նոր էր վերադարձել սարից եւ հանգստանում էր դրան առաջ: Երեք ջահել աղախիններ սպասարկում էին նրան: Նրանցից մէկը մաքրում էր նրա բրդեայ սպիտակ, երկայն քոլոզը, իսկ երկուսը ոլորում էին գոյնզգոյն խաս փուշիները: Երբ առաջինն աւարտեց իր գործը, վերջինները մօտեցնա, փուշիները քրդի քոլոզի շուրջը փաթաթեցին: Նրանց գնալուց յետոյ տարբեր դռներից դուրս եկան երկու խուլամ: Առաջինը մօտեցաւ եւ մի ոսկէփող ծխամորճ երկարեց տիրոջը: Երկրորդ մշակը, որ ունելիով կրակ ունէր բռնած, առաջացաւ եւ, չոքելով, կրակը դրեց ծխամորճի վրայ: Թանձր գորշագոյն ծուխը յորդեց աղայի քթածակերից:

Խոդեդանը եւ Իսկեհատը, որ մի կողմ կանգնած դիտում էին այդ արարողութիւնը, համարձակութիւն ունեցան մօտենալ նրան:

— Քանի՞ տարուայ հովիւ ես,— հարցրեց Հաջին ուշադրութեամբ զննելով երիտասարդ Հային:

— Տասնութ տարուայ: Հինգ տարի էլ դառնարած եմ եղել, աղա:

— Ծնողներ ունե՞ս:

— Չունեմ, — պատասխանեց Ասատուրը: Այդ խօսքի վրայ Ոսկեհատը գոգնոցի ծայրը բարձրացնելով սրբեց ջրակալուած աչքերը:

— Հայրս եւ եղբայրս խեղդուել են Դիարբեքիրի ձիւների մէջ, իսկ մայրս Շաբաբ աղի թոնիրն ընկաւ:

— Ինչո՞ւ եկար Մոտկանից:

— Տունս վառեցին:

Ոսկեհատը, որ արդէն իրազեկ էր դարձել Զորօ – Դաւթի տան հետ պատահած սրտաճմլիկ պատմութեանը, չկարողացաւ զսպել իր արտասուքը եւ հոնգուր հոնգուր լաց եղաւ:

— Ես քո տունը չեմ վառի, Ֆլահ, — փոքր լռութիւնից յետոյ ասաց Հաջին: — Քանի որ դու Ոսկեհատի հետ ես եկել իմ դուռը, ես քեզ դատարկ չեմ դարձնի: Ոսկեհատն ու իր տղան անցեալ տարի եկան Արինոք: Ես նրանցից շատ գոհ եմ:

— Մենք էլ քեզնից գոհ, աղա, — պատասխանեց Ոսկեհատը, կամենալով շահել քրդի բարեսրտութիւնը:

Այդ ժամանակ դռների մէջ երեւաց Սալվարդը, որը գլխի լուռ շարժումով հասկացրեց կնոջը, թէ ինքը ամուսնու հետ խօսել է եւ կարիք չկայ անհանգըստանալու:

— Վաղուանից ես քեզ թոյլ կը տամ, որ դու նոր տուն շինելս Արինոքում եւ դառնաս ինձ հովիւ, — ասաց Հաջին:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Հեղինէ Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Հրայր Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Վիգէն Թորոսեան, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ԿԻՐԱԿԻ ԱՌԱՒՕՏ ժամը 10ին Փարիզի Ս. Յովի. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

×

Պ. Միսաք Մանուկեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իր կնոջ՝

ՊԱՅԾԱՌ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն իր բոլոր ընկերներու, խումբերու եւ ենթակոմիտէներու անունով՝ իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերներ Պետրոս եւ Յովիկ Եղիազարեանի, իրենց հօրաքրոջ Կատարինէ Եղիազարեանի կսկիծալի մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, Տիկին Ճիէրճեան 500 Ֆրանք, Կիւլպէնկեան հաստատութիւն 500 եւ 100 Ֆրանք, Պ. Գրրքճեան (Վէռտէօն) 200, Պ. Պ. Պալեան, Գազազեան, Ղազարեան հարիւրական, Տէր եւ Տիկին Գ. Մսարիչեան, Ազապէյեան ընտանիք, Նշանեան (Վիզի) յիսունական, Պ. Մարկոսեան, Քազա Սփօր 40ական, Տիկ. Բաթու 30, Տիկին Առաքել փաշա Նուպար քսան Ֆրանք :

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ

ՔԱՏԷԻ ՍՐԱՀԸ

Նախաձեռնութեամբ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ

(Զ Ո Մ)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

13 Փետրուար, Հինգշաբթի, կէսօրէ ետք ժամը 4ին կը կատարուի Տեառնընդառաջի Նախատօնակ եւ Անդաստան :

14 Փետրուար, Ուրբաթ,, Տեառնընդառաջ, Տօն է Քառասնօրեայ Գալստեանն Քրիստոսի ի Տաճարն : Ս. պատարագ կը մատուցու ժամը 10ին :

× Մեծ Պահոց ընթացքին ամէն Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 7ին կը կատարուի Հսկումի արարողութիւն եւ կը խօսուի աւուր պատշաճի քարոզ, բացի 13 Փետրուարի Հինգշաբթիէն :

× 16 Փետրուարէն սկսեալ Մեծ Պահոց բոլոր Կիրակիներուն յետ պատարագի կը կատարուի Արեւագալի ժամերգութիւն :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէայս Կիրակի, պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Տէր Յուսիկ Քահանայ Ադամեանի եւ երեցկինին յիշատակին :

Նոյնպէս հանգուցեալ Տէր Ադդէ քահանային մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ : Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները :

ԲԱՑԱՌԻԿ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ապրիլեան Սերունդը (ՉՈՄ) իր բոլոր անդամները կը հրաւիրէ բացառիկ ժողովի, այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, Նոայլ սրճարանի ներքնասրահը : Ներկայ կ'ըլլայ կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը :

ՆԻՍԻ մէջ այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, Լօզան պանդոկը, 36 Ռիւ Ռոսինի : Բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ ԴԵՐԵՆԻԿ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ՝ «ՎԱՐ ԴԱՆԱՆՔ», ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, Ֆրանսերէն

Les *Vartananc*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit de l'arménien par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

ՍՏԱՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ... ՍՏԱՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ «ՅԱՌԱՋ»

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Միջին ալիք 196 մեթր :
Կարճ ալիք 31, 10 – 25·55, 19·...

Այս Կիրակի օրը, Հռոմի ժամ... 10·30ին, Վատիկանի Ռատիոկայ... նէն պիտի սփռուի Հայկական ... նաւոր Ս. պատարագը :

Պատարագը պիտի մատուցանէ

ՅՈՎՍԷՓ Ծ. Վ. ԳԱՖԹԱՆՃԵԱՆ

Պիտի քարոզէ

ՆԵՐՍԷՍ Ծ. Վ. ՍԵԹԵԱՆ

Նիւթ ունենալով «Ներսէս Շնորհալի եկեղեցւոյ միութեան առաջ...եալ»

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի պատարագ : Յաւարտ... տարագի Արեւագալի արարողութիւն... մը 11·30ին :

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

✻

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած
Վարժարանի Աշակերտութեան Կողմէ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 16 ՓԵՏՐ. , ԺԱՄԸ 3·30

Պիտի ներկայացուին՝

— 1 — ՊԸՌՍԱՄԻ ԿՈՐԻՒՆԸ.— Պալատական դրուագ մը, Հայոց պատմութեան մելիքական շրջանէն :

— 2 — ՋԱՒԵՇՏ , Ֆրանսերէն , 1 արար :

✻

26, Rue Troyon Sèvres (S. et O.)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գրաւուած օր, Մարտ 14, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ :

×

Կապոյտ Խաչի Օրը, մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Փետրուար 23ին, Շիմիի սրահը :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ. Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette.
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի Խանասոր խումբին կողմէ

Այս Շաբաթ ժամը 21ին

SALLE DES FETES D'ISSY, 25 Avenue Victor Cresson, ISSY

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Օր. Ա. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ (երգ), ՍԻՐԱՆՈՍԵԱՆ (դաշնակ), Ս. ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ (Արմոնիքա), Օր. Շ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Օր. Ս. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, Գ. ՍԵՐՈԲԵԱՆ, Ա. եւ Յ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ (արտասանութիւն) : Խմբական երգ Նոր Սերունդի Իսիի խումբին կողմէ զոր կը ղեկավարէ ԼԵՒՈՆԵԱՆ վարդապետ :

Զաւեշտ մը «Կիրակոս Աղային ճաշարանը» եւ առաջին անգամ ըլլալով Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոն – Տէսինի պարախումբը :

LE TRIO BERNARD DEDEDJIAN

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Փետրուար 16, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր,

ԺՈՐԺ Ե.ի սրահներուն մէջ

Նախագահութեամբ՝ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ

Ատենապետ՝ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Երկու նուագախումբ, քոթիյոն, թօմպօլա

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Խնամուած պիւֆէ , սովորական գիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները, դիմելով՝

UNION GENERALE ARME NIENNE DE BIENFAISANCE

11, Square Alboni, PARIS (16e) Tél. : TRO. 03-18

Գին 10 փր., ուսանողներու 5 փրանք Paris C. C. 8019-72

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդի (ՉՈՄ) եւ «Շանթ» թատերախումբին, այս Կիրակի երեկոյ ժամը 21ին, Պօմոնի Սահակ – Մեսրոպ սրահը : Հովանաւորութեամբ՝ Բժ. ԴԱՐԲԻՆԵԱՆԻ Կը խօսի Պ. Ե. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ (Փարիզէն)

Նիւթ.— Ծխախոտ եւ խլիրդը :

Բոլորը կը հրաւիրուին այս դասախօսութեան որ օրուան հրատապ հարց մը կը շօշափէ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փետրուարեան Ապստամբութեան տարեդարձը կը տօնուի Վիէնի մէջ, Փետրուար 23ին :

×

Մարսէյլի «Արմենիա» երգչախումբին համերգը Մարտ 21ին :

×

Թատերական ներկայացում , նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, Ապրիլ 23ին :

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մ... եան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուր... ժամը 21ին :

Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. ... միտէի ներկայացուցիչները :

Կարեւոր օրակարգ :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԻՍԻ – ԼԷ – ՄՈՒԼԻՆՕ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

ԲԱՐԱԲԲԱ

Ողբերգութիւն 3 Արար

ԿԻՐԱԿԻ

16 ՓԵՏՐՈՒԱՐ, ԺԱՄԸ 3

Մուտք 4 փր. – Մանուկները՝ ձրի

SALLE DES FÊTES
25, Avenue Victor Cresson
ISSY-LES-MOULINEAUX

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0.30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ
14
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
VENDREDI
14 FEVRIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9935

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9935

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

—o—

Իրաքի երկրորդ յեղափոխութեան առաջին տարեդարձն էր Փետրուար 8ին: Այս պատմական դէպքը հանդիսաւորապէս ոգեկոչուեցաւ երկրին մէկ ծայրէն միւսը:

Տարի մը առաջ մարէշալ Արէֆ եւ ընկերները, որոնց շարքին օդային ուժի սպաները, յանկարծակիի բերած էին զօրավար Ապտէլ Քէրիմ Քասըմը, որ ի զուր փորձած էր դիմադրել: Օդանաւերը քանդեցին պատերազմական նախարարութեան չէնքը ուր ապաստանած էր: Մենատէրը ի վերջոյ անձնատուր եղաւ եւ սպաննուեցաւ եղերական պայմաններու տակ:

Զօր. Քասըմ իշխանութեան գլուխ եկած էր 1958 Յուլիս 14ին՝ սպաննելով Իրաքի երիտասարդ թագաւոր Ֆէյսալ Բ.ը, գահաժառանգ Ապտէլիլահը եւ վարչապետ Նուրի Սայիտ փաշան: Վերջ տուած էր Հաշէմիներու թագաւորութեան եւ Հանրապետութիւն հաստատած:

Իրաքի մենատէրը երկրին մէջ իր դիրքը ամրապնդելու համար յենած էր մէկ կողմէ թունդ ազգայնական, նասրական տարրերու վրայ, որոնք կողմնակից էին Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան, միւս կողմէ համայնավարներու վրայ, որոնք Նուրի Սայիտի բռնակալ վարչաձեւին տակ ծակամուտ եղած՝ յեղափոխութեան ներկայացուցած բացառիկ առիթէն օգտուելով հրապարակ իջած էին:

Իր այս քաղաքական ուղեգիծը սկզբնական օրերուն արդիւնաւէտ եղաւ իրեն համար: Յեղափոխութիւնը պատրաստած էր Զօր. Արէֆի հետ միասին:

Երկու զինուորականները ծրագրած էին հետեւիլ Սուրիոյ օրինակին, — Իրաքն ալ մտցնել Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան մէջ, գնդապետ Ապտէլ Կամալ Նասրի մականին տակ: Հինգուկէս ամիս անցած էր միայն Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի միացումէն ի վեր (1958 Փետրուար 2): Զօր. Արէֆ նկատուած էր թունդ նասրական եւ վարչապետի պաշտօն ստանձնած էր յեղափոխական կառավարութեան մէջ:

Իր դիրքը ամրապնդելէ վերջ Քասըմ մերժեց Իրաքը մտցնել Արաբ Միաց. Հանրապետութեան մէջ, պաշտօնանկ ըրաւ Արէֆը եւ սանձ դրաւ նասրական երիտասարդութեան եռանդին: Տեղ տեղ ապստամբական շարժումներ փորձուեցան նոր վարչաձեւին դէմ: Արեան մէջ խեղդուեցան Մուսուլի եւ Քէրքիւքի ըմբոստութիւնները:

1959 Հոկտեմբերին Պաղտատի գլխաւոր պողոտային վրայ եղեռնափորձ մը կատարուեցաւ իր ինքնաշարժին վրայ, սակայն զօրավարին վէրքերը մահացու չէին:

Այս անյաջող մահափորձէն վերջ, Քասըմ աւելի սեղմեց օղակները եւ աւելի խիստ վարչաձեւ մը հաստատեց երկրին մէջ, ուր դժգոհներու թիւը աւելցաւ հետզհետէ:

1958ի յուլիսեան յեղափոխութեան վաղորդայնին քիւրտ ցեղապետ Շէյխ Մուսթաֆա Պարզանի իր զինակիցներու մէկ մեծ խումբով Իրաք վերադարձաւ Խ. Միութենէն, ուր ապաստանած էր տարիներ առաջ՝ Նուրի Սայիտի զինուորներուն ձեռքը չիյնալու համար: Ողջագուրուեցաւ Զօր. Քասըմի հետ, որ Իրաքի ժամանակաւոր Սահմանադրութեան մէջ մտցուց կարգ մը յօդուածներ, որոնցմով կրթական, լեզուական, մշակութային, կրօնական, նոյնիսկ ներքին ապահովութեան մարզերուն մէջ ինքնավարութեան համազօր լայն իրաւասութիւններ կը տրուէին Քիւրտերուն:

Ընդհանուր գոհունակութեան նշաններ տեսնուեցան երկրին մէջ: Իսկ արտասահմանի մէջ ազգային դատ հետապնդող մտաւորականները դադրեցուցին իրենց քարոզչութիւնը Իրաքի դէմ: Եւ սկսան նման վարչաձեւ պահանջել նաեւ Թուրքիոյ Քիւրտերուն համար:

Երկար չտեւեց սակայն այս կացութիւնը:

Քասըմ դրժելով իր յանձնառութիւնները՝ ետ առաւ Քիւրտերուն շնորհուած իրաւունքները, խափանեց քիւրտերէն թերթերը եւ սկսաւ հալածել քիւրտ վարիչները, ստեղծելով անհանդուրժելի կացութիւն մը Քիւրտերուն համար:

Բաժակը յորդեցաւ:

1961 Հոկտեմբերին Մոլլա Մուսթաֆա Պարզանի ապստամբութեան դրօշ պարզեց կառավարութեան դէմ եւ իր շարժումը յաջողութեամբ շարունակեց մինչեւ 1963 Փետրուար 8, երբ զինուորական նոր յեղափոխութիւն մը վերջ տուաւ Քասըմի կեանքին ու մենատիրական վարչաձեւին, որ տեւած էր յիսունեւհինգ ամիս:

Արէֆի իշխանութեան գլուխ գալով նոր փուլի մը մէջ կը մտնէր քրտական հարցը:

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

Մինչ Ամերիկացիք եւ Անգլիացիք կը փորձենՊըթլըրի միջոցաւ նոր ծրագիր մը ներկայացնել Կիպրոսի համար, հաւանական կը նկատուի որ Մակարիոս Արք. բողոք մը ներկայացնէ ՄԱԿին, չեշտելով թէ Թուրքիա կը սպառնայ Կիպրոսի անկախութեան եւ միջամուխ կ'ըլլայ կըղզիին ներքին հարցերուն:

Անգլիոյ արտաքին նախարարը՝ Պըթլըր Ու. Թանի ներկայացուցած է այս նոր առաջարկը որուն նպատակն է խաղաղութիւն հաստատել Կիպրոս «կապ» մը ըստեղծելով Ապահովութեան Խորհուրդին եւ խաղաղութիւնը պահպանող միջազգային ուժին միջեւ: Այս կապը «գրաւոր տեղեկագիրներ»ով պիտի գոյութիւն ունենայ: Անգլիացիք չեն ուզեր շատ առաջ երթալ առանց Մակարիոս Արք.ի կարծիքն առնելու թէեւ Պըթլըր եւ Ու. Թան նախատեսած են նաեւ թէ ի՞նչ կ'ըլլայ կացութիւնը եթէ Մակարիոս Արք. մերժէ:

Ճորճ Պըլ որ Անդարա եւ Աթէնք գընաց, ապա նաեւ Նիկոսիա ներկայացուց այդ առաջարկը Կիպրոսի նախագահին, բայց կը թուի թէ իրենց առաջին խօսակցութիւնները ոչ մէկ արդիւնք տուած են: Բանբերի մը համաձայն, առաջարկը չի համապատասխաներ Կիպրոսի դիմումին, այսինքն՝ կղզիին խաղաղութիւնը ապահովող միջազգային ուժը Ապահովութեան Խորհուրդին հովանաւորութիւնը վայելէ: Մակարիոս Արք. ըսած կ'ըլլայ նաեւ որ շատ կը ցաւի մարդկային կորուստներուն համար, բայց Թուրքերը սկսան յարձակիլ եւ կառավարական ուժերը պէտք է իրենք զիրենք պաշտպանեն: Կը կարծուի նաեւ թէ Մակարիոս Արք. Նիւ Եորք երթայ անձամբ ներկայացնելու համար Կիպրոսի դիմումը Ապահովութեան Խորհուրդին:

Անդարայի մէջ ամերիկացի Արտաքին փոխ-նախարարին այցելութիւնը մեծ գոհունակութիւն պատճառած է: Պըլ մէկ պատճառաբանութիւն գտած է Մակարիոս Արք.ը համոզելու համար: Արդարեւ եթէ առաջարկուած լուծումները չյաջողին, Կիպրոսի Թուրքերը կրնան իրենց անկախութիւնը հռչակել եւ կառավարութիւն մը կազմել Անդարայի հաւանութեամբ: Այդ պարագային Կիպրոսի հարցը տարբեր ձեւ կ'առնէ եւ կըղզիին յոյն պարագլուխներուն ձեռքէն կ'երթայ:

Այս մասին աւելի մանրամասնութիւններ կուտայ «Իւմանիթէ»ի թղթակիցը, ըստ որուն կիպրական թերթերը արձագանգ կը հանդիսանան լուրի մը որ կը կը վերաբերի թրքական կառավարութեան մը կազմութեան: Այս «Ֆանթոշ» կառավարութիւնը, ինչպէս կը գրէ «Իւմանիթէ», անմիջապէս կոչ պիտի ընէ Անդարայի կառավարութեան որ զօրք ղրկէ: Կրնայ միայն շշուկ մը ըլլալ բայց, կը գրէ համայնավար պաշտօնաթերթը, կղզիին Թուրք ղեկավարները երբեք չեն ծածկած որ իրենց նպատակն է ամէն բան ընել որպէսզի Թուրքերը ցամաքահանում կատարեն: Անգլիական ձայնասփիւռն ալ չէ վարանած ըսելու, ըստ նոյն համայնավար աղբիւրին, որ Մակարիոս Արք. այլեւս չի կրնար Կիպրոսի ղեկավար մը նկատուիլ եւ թէ կղզիին բաժանումը կատարուած իրողութիւն մըն է այլեւս: «Թուրք արկածախնդիրներուն եղած այս քաջալերանքներուն վրայ կ'աւելնան պարպումի միջոցները որոնք ստիպողաբար կ'ըլլան ամերիկացի հպատակներու համար» կը գրէ «Իւմանիթէ»:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն խորհրդային բժիշկ մը մահուան դատապարտուած է «տնտեսական ոճիրի» համար: Կատարած զեղծումները 16 միլիոն Ֆրանքի հասած են: 1961էն ի վեր 150 – 200 հոգի դատապարտուած են նման ոճիրներու համար:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆՆԵՑԻՆ ԹԱԼԷԱԹ ՓԱՇԱՆ

—o—

ԽՄԲ.— Նիյազի Ահմէտ Պանօղլու ստորագրութեան տակ, վերջերս «Ենի Իսթանպուլ» թերթը սկսած է հրատարակել յօդուածաշարք մը՝ «Քաղաքական ոճիրներ պատմութեան ընթացքին» խորագրով: Այս յօդուածաշարքին մէջ կը պատմուի նաեւ Թալէաթի սպանութիւնը, «Թէ ի՞նչպէս սպաննեցին Թալէաթ փաշան» գլուխի մը մէջ: Կը հրատարակենք թրքական գրիչին տուածը, ոչ իբրեւ լուսաբանութիւն դէպքի մը մասին, որ ծանօթ է ամէն Հայու՝ իր դրդապատճառներով, գործադրութեան ձեւով եւ օտար դատարաններու իսկ վճիռով, այլ գաղափար մը կազմելու համար պատմութիւն գրելու թրքական ձեւին մասին որ հոճաներու աւանդութենէն կուգայ:

Շատ բաներ գրուած են Թալէաթ փաշայի մասին: Թեր գրողներ ալ եղած են, դէմ գրողներ ալ: Մեծ հայրենասէր մը նկատողներ ալ կան, զինքը հայրենադաւ հռչակողներ ալ:

Իրականութիւնը սա է.— Թալէաթ փաշա, հայրենիքին շատ դժբախտ մէկ շրջանին, բռնատիրութեան անմիջապէս յաջորդող Սահմանադրութեան օրերուն հետ կապուած ըլլալով հանդերձ՝ Թուրքիոյ պատմութեան մէջ տեղ գրաւած է իբրեւ «Պետական վարչութեան մէջ պարկեշտ ու պատուաւոր մարդ մը» եւ մարմնաւորած է օրինակելի պետական մարդու տիպարը:

Իթթիհատ վէ Թերաքքիի ընդհանուր քարտուղար Միտհաթ Շիւքրիւ Պլետա, որ Թալէաթ փաշայի ամենամտերիմներէն մէկը եղած է եւ իր բոլոր պայքարներուն ընթացքին անոր կողքին գտնուած, հետեւեալ բառերով ներկայացուց ինծի Թալէաթ փաշան.—

«Թալէաթը հանգուցեալ գատրի մը զաւակն էր: Երբ հայրը մեռաւ, Թալէաթ, իր երկու քոյրերուն եւ մօրը հետ Էտիրնէ եկաւ եւ հոն հաստատուեցաւ: Ռիւշտիյէ եւ Ալիանս Իզրայէլիթ վարժարանները աւարտելէ ետք, ընտանիքը ապրեցնելու համար նամակատան ցրուիչ եղաւ: Թալէաթ փաշա, մինչ այս ցրուիչի պաշտօնը կը կատարէր, իր յառաջդիմական գաղափարներուն պատճառաւ ձերբակալուեցաւ եւ բանտարկուեցաւ: Երկու տարի բանտը մնալէ ետք, Սելանիկ աքսորուեցաւ: Հոն, զինքը քաղաքապետարանի պաշտօնեայ կարգեցին՝ գոհացուցիչ ամսականով մը, պաշտօն՝ որ անուանական էր եւ թոշակը իրեն կը տրուէր առանց աշխատելու: Թալէաթ փաշա սակայն չընդունեցաւ այս առաջարկը, առարկելով որ չէր կրնար առանց աշխատելու որեւէ գումար ստանալ, եւ ըսաւ.

— Առանց աշխատելու՝ չեմ ուզեր ամսական ընդունիլ:

Աւելի ետքը, Սելանիկի կուսակալ Հասան Ֆեհմի Փաշայի աղերսագիր մը գրելով խնդրեց, որ պաշտօն մը տրուի իրեն՝ հեռագրական սպասարկութեան մէջ: Դիմումը ընդունուեցաւ եւ Թալէաթ դարձաւ թղթատարական ցրուիչ: Միւս կողմէ, ուսանող արձանագրուած էր Սելանիկի Իրաւագիտական վարժարանին: Սահմանադրութեան հռչակուածօրերուն, ան արդէն վկայականը ստացած էր յիշեալ վարժարանէն՝ իբրեւ յաջող շրջանաւարտ մը: Ես, Թալէաթ Փաշայի չափ հայրենասէր, հայրենիքին սիրոյն անոր չափ մեծ զոհողութեանց պատրաստ բարեկամ մը տեսած չեմ: Օր մը իսկ մտածած չէ փառքի եւ հարստութեան մասին: Ապրուստի համար ծախսած դրամէն աւելցածները կը բաժնէր բարեկամներուն եւ նոյնիսկ շատերուն հագուտ կարել կուտար իր դրամով: Երբ քննութեան կը ձեռնարկէր երկրէն ներս, իրեն յատկացուած ճամբու ծախքէն նուազագոյնը կը գործածէր, մնացեալը կը վերադարձնէր եւ պետական գանձուն եկամուտ ըլլալով արձանագրել կուտար: Ան, իսկապէս առաքինութեան խորհրդանշանն էր: Երբ մեռաւ, միայն պարտքեր թողուց իրեններուն՝ իբրեւ ժառանգ»:

Միտհաթ Շիւքրիւ Պլետայի այս վկայութեանց վրայ ոչինչ ունիմ աւելցնելիք: Այդ տողերը իրական դիմանկարը կը ներկայացնեն Թալէաթ փաշայի:

×

Առաջին Աշխարհամարտին՝ անօթութիւնը երկիրը պատած էր այնպիսի ձեւով մը, որ ժողովուրդը սկսած էր աւելի, խոտի հունտերէն պատրաստուած հաց ուտել: Ամէն ուտեստի համար հաստատուած էր պարենատոմսի դրութիւնը եւ բաշխումը կը կատարուէր բաժնեչափով: Թալէաթ փաշա ալ իր տունը ենթարկած էր պարենաւորումի դրութեան:

Օր մը, Զին. Պիտոյից ընդհ. նախագահ Թոփալ Իսմայիլ Հաքքը փաշա հիւր եկած էր Թալէաթ փաշայի: Երբ տեսաւ, որ տունինները սեւ հաց կ'ուտեն, հետեւեալ օր ամբողջ պարկ մը լեցուն սպիտակ հաց ղրկեց անոնց: Փաշան, իրիկուան երբ տուն վերադարձաւ, տեսաւ որ ճերմակ հաց դրած են սեղանին վրայ, հարցուց, թէ ո՞վ ղրկած է այդ հացը իրենց, եւ երբ տեղեկացաւ, փշրանքներն իսկ սեղանէն հաւաքել տալով՝ շարժավարին հետ ղրկեց զանոնք ետ ըսելով.

— Շուտ, ասոնք Իսմայիլ փաշայի տար եւ ըսէ թէ մենք մեր ուտելիք հացը թաղին նպարավաճառէն կ'առնենք՝ բոլորին նման: Ուրիշ հաց կարելի չէ որ մտնէ մեր տունէն ներս:

(1 Շար.)

ԱՅՆ ԼԱ՛Ի ՕՐԵՐՈՒՆ

«ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏ»Ի ՀՆԳԵԱԿԸ

(ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ ՔԱՂՑՐ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

ԽՄԲ.— Նոր ստացանք Կարօ Գէորգեանի թանկագին գործը՝ *Ամէնուն Տարեգիրքը* (1964), ուրկէ կ'արտատպենք այս յօդուածը, լեցուն հին օրերու քաղցր յիշատակներով: Կարօ Գէորգեան կը ներկայացնէ ամբողջ շրջան մը, որու գլխաւոր դերակատարները՝ Շաւարշ Միսաքեան, Լեւոն Մոզեան, Գուրգէն Մխիթարեան չկան այլեւս :

×

Հակառակ անոր որ 42 – 45 տարիներ անցած են, կան տակաւին տարիքով ինձմէ մեծ, ինծի տարեկից կամ ինձմէ փոքրը հայրենակիցներ, որոնք ինձ նման ապրեցան յետզինադադարեան Պոլսոյ խանդավառ օրերը եւ վստահօրէն կը վերյիշեն զանոնք յաճախ, յագեցումը անկարելի կարօտով ու յուզումով :

Ինչե՛ր չպատահեցան այդ տարիներու ընթացքին, — ի՛նչ դժբախտութիւններ, ի՛նչ ցնցումներ, զանգուածային կամ անհատական ի՛նչ փլուզումներ եւ ի՛նչ կորուստներ, այլեւ ասոնց զուգընթաց, կեանքի ի՛նչ նոր դասաւորումներ, նոր աճ ու նոր վերելք, կամ ընդհակառակն, ուրիշ ցաւեր եւ ուրիշ մտահոգութիւններ Սփիւռքի ամբողջ տարածութեան վրայ :

Եւ ... անցուկը մոռցո՛ւք :

Կեանքն է այսպէս: Կամ, աւելի ճիշդը, մեր կեանքը : Ջեւանիի երգած ձախորդ օրերուն պէս, լաւ օրերն ալ կուգան ու կ'երթան, ինչպէս եկան ու գացին Պոլսոյ յետ – զինադադարեան անմոռանալի օրերը: Այնքան խանդավառ անցան անոնք, որ նաեւ այդ շրջանին պատահած մեծ տագնապներն ու աչքերէ հեռու, վարագոյրներուն ետին, այլոց կարգին նաեւ մեզի ու մեր գոյութեան ի վնաս նիւթուող նոր դաւերն եւ ծանրակշիռ նոր դէպքերն անգամ չկրցան կոտրել խանդավառութեան այդ թափը, մինչեւ 1922ի կէսերը, երբ մեծագղորդ ու վերջնական փլուզումը կը սկսէր Իզմիրէն մինչեւ Պոլիս: Եթէ միայն վերյիշենք հայեւթուրք պատերազմն ու Հայաստանի անկախութեան կորուստը, Կիլիկիոյ նոր ողբերգութիւնը, մեր դարաւոր թշնամիին յաջողութիւնը եւ հուսկ յետոյ, ի լրումն ամենայնի, Իզմիրի մեծ աղէտը, կարելի է միշտ ալ զարմանալ, թէ Պոլսոյ Հայութիւնը հոգեկան ի՛նչ տոկունութեամբ դիմագրաւեց այդ բոլորը եւ շարունակեց ապրիլ դարձեալ իր խանդավառ կեանքը: Ցաւը ցաւ էր անշուշտ, բայց կրցաւ ան տանիլ նաեւ ա՛յդ ցաւը, ձգտելով միշտ լաւը գտնել կամ ակնկալել, մինչեւ անգամ զէշ անցքերու յաջորդականութեան մէջ :

Ճիշդ է, անցուկը դարձաւ մոռցուկ, իբրեւ խանդավառ կեանքի եւ ողբերգական անցքերու ամբողջութիւն, բայց չդարձաւ այդպիսին իբրեւ յուշ ու անցեալի ապրում, եւ, լաւին կապակցութեամբ, իբրեւ անյագ կարօտ, մանաւանդ այդ անցեալը լեցուցած եւ այժմ մեզմէ անդարձ բաժնուած սիրելիներու յիշատակով: Ահա այդ կարօտով եւ յետ զինադադարեան օրերուն հետ կապուած կարգ մը յուշերով է որ թուղթին կը յանձնուին այս տողերը, որպէսզի, նաեւ այս պարագային, անցուկը չդառնայ մոռցուկ :

×

« Ճակատամարտ »ը բոլորելու վրայ էր արդէն իր հրատարակութեան երրորդ տարին, երբ 1921ի աշնան, հրաւիրուեցայ անդամակցելու թերթի խմբագրական կազմին: Այդ օրերուն, խմբագրութիւնը առժամաբար կը վարէր Յ. Ճ. Սիրունին, իբրեւ փոխանորդը Շաւարշ Միսաքեանի, որ Եւրոպա դացած էր արձակուրդով: Վերադարձին, Շաւարշը կը փնտռէր անգլերէն գիտցող մնայուն խմբագիր մը Գէորգ Կառվարենցին տեղ, որ մինչ այդ, այցելու հանգամանքով կը տանէր այդ պաշտօնը : Հրաւէրը մերժելու պատճառ մը չունէի, թէեւ մինչ այդ չունէի նաեւ խմբագրական աշխատանքին փորձառութիւնը : Սուր էր սակայն Շաւարշին հոտառութիւնը :

— Սկսէ աշխատիլ եւ կը տեսնես, թէ ի՛նչպէս կը բացուիս, ըսաւ Շաւարշ, երբ վարանումս կը յայտնէի իրեն, անփորձ մը ըլլալս աչքի առջեւ ունենալով: Քանի ես հոս եմ, դժուարութիւն չես ունենար :

Յաջորդ օրն իսկ արդէն ձեռնարկած էի գործիս :

« Ճակատամարտ »ը, իր շրջապատով, անծանօթ մը չէր ինծի : Չկար միայն այն մտերմութիւնը, որ գործի անցնելէս ետքը ստեղծուեցաւ շատ բնականօրէն, խմբագրական կազմին եւ իմ միջեւ : Նախապէս, ժողովներու կամ հաւաքոյթներու առթիւ իրարու ծանօթացած ընկերներ էինք, իսկ այդ օրէն սկսեալ կը դառնայինք արդէն գործակիցներ, փոխադարձ մտերմութեամբ :

Մեր օրաթերթերը հազուադէպօրէն ունեցած են բազմանդամ խմբագրական կազմ, ընդհանրապէս հրատարակուած են անոնք առ առաւելն երկու խմագիրներով, ինչպէս է պարագան նաեւ մեր ժամանակակից մամուլին համար : «Ճակատամարտ»ը կազմած է բացառութիւն մը այդ բոլորին մէջ, իր հինգ մնայուն խմբագիրներով : Այս պերճանքն ալ թոյլատրուած էր անշուշտ իրեն, ունեցած բարձր տպաքանակին շնորհիւ : Ամէնէն շատ սպառում ունեցող առաւօտեան թերթն էր Պոլսոյ մէջ, այդ տարիներուն եւ կը ծախուէր օրական ութ եւ Կիրակի օրերը մինչեւ տասը հազար օրինակ: Միւս օրաթերթերուն տպաքանակը, այս թիւին կէսին ալ չէր հասներ: Շատ լայն էր իր վայելած ժողովրդականութիւնը ոչ միայն իբրեւ դաշնակցական գաղափարախօսութեան եւ քաղաքականութեան արտայայտիչը, այլեւ իբրեւ շատ բծախնդիր խմբագրութեամբ հրատարակուող օրաթերթ: Ապահովուած յաջողութեան մէջ դեր կը խաղար նաեւ համրանքը իր որակաւոր աշխատակիցներուն, որոնք, իրենց կարգին, ծանրութիւն մը կուտային թերթին բովանդակութեան :

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

(1 Շար.)

ՄՆԱՅՈՒՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿՆԵՐ ԵՒ ԺԱՄԱՆԱԿԱՒՈՐ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Գ.

Ի՞նչպէս է Պարոյր Սեւակը օգտւում « փառնայից»: Յաճախ յաջող եւ երբեմն անյաջող. հաւը չի կարող ինքնաթիռի թարգմանը լինել, — լաւ է ասուած ,— աւելի լաւ է լինել բու կամ չըղջիկ՝

Ապրել թէկուզ մթին որջում ,
Քան թէ դառնալ սիրուած... թութակ..

համաձայնեցինք :
Բայց նայէք այստեղ .—

...Համաձայն եմ, որ սագերը նկատելի
Ինչ որ բանով ազգակից են եւ բադերին,
Բայց սագը՝ սագը
Բադը բադ է ,
Ինչո՞ւ խփուել պատեպատ էլ ,
Միթէ՛ աչքի արձակուրդ է ,
Կամ ուղեղի հանգստեան օր ...

Ոչ այս, ոչ այն: Այստեղ պարզապէս մուսաների արձակուրդ է եւ բանաստեղծութեան օր ...

Մի ուրիշ տեղ Պարոյր Սեւակը չորս տողի մէջ չորս անգամ արշաւում է ... բայց աւելի լաւ է խօսքը տանք իրեն .

Դրսում վրնջում է սանձակոտոր քամին (*այս քամին արդէն մի ձի արժի : Գ. Մ.*)

Իր զամբիկից զրկուած հովատակի նման:
Եւ իմ կուրծքն է իջնում ու բարձրանում
շուտ–շուտ՝
Անխղճօրէն քշուած ձիու կողերի պէս...

Ինչպէս չանհանդստանայ « անխղճօրէն քշուած» բանաստեղծութիւնը :

Ոչ, ճիշդ եւ ճաշակով չի կիրառում օրէնսդիր բանաստեղծն իր սահմանած օրէնքները :

Հացագործի դերը պարզունակ բառերով շարադրող նոյն գրիչը քեզ կարող է կանգնեցնել այսպիսի փապուղու առաջ :

— Անշունչ երգեհոնը տառապեալ է
դառնում,
Ընկնում – վերականգնում՝ աւաղանքի
ծխով
Ճշմարտում է սէրը զուգակշիռ ցաւին
Եւ անձնատար խօսքով
պատժառապարտում իրեն :

Թարգմանե՞նք: Դեռ աւելին կայ. բանաստեղծը յանկարծ իրեն բռնում է յանցանքի վայրում. լսենք .

Քո խակակութ սիրուց ատամնառու
սրտով ,
Արուգապէս խաբուած եւ մահառիթ
խոցուած՝
Ես հպարտութեանս բարձր թոշակ
տալիս,
Որով բողոքարկու նրա շուրթն եմ
փակում
Եւ... նորոգում սէրս այն ներումով ,
Որ մտովին է լոկ, ուրեմն՝ անցողակի...

Չէ, ոչ մի «բարձր թոշակով » բանաստեղծ չի կարող փակել ընթերցողի «բողոքարկու շուրթը», երբ նա ստիպուած է կարդալ նման տողեր :

Պարզագոյն պարզունակութիւնից մինչեւ «խակակութ սիրուցատամնառու սիրտը» եւ այստեղից մինչեւ արձակ խօսքի չափածոյ շարուածքը մի քայլ է միայն: Կարդացէք այս արձակ պարբերութիւնը, տողերը շարէք ոտանաւորի նման եւ աշխատէք բանաստեղծութիւն ստանալ .

— Դէհ, ո՞ւմ յայտնի չէ մեր իսկ թուլութիւնը,— (ասաց Բարաղամեանը մի ծխախոտ վառելով . Գ. Մ.), — մենք բոլորս էլ մի քիչ փոփսուք ենք սիրում: Իսկ գեղեցիկ սեռի դրութիւնը շատ է նախանձելի այս հարցերում : Ոմանց համար արդէն դա մի թուլութիւն է, ինչպէս ջուր խմելը, հաց ուտելը ...

Շարունակե՞նք :

Այստեղից կարելի է մի դաս վերցնել, որքան արձակը շահում է բանաստեղծական պատկերաւորումից, այնքան բանաստեղծութիւնը վնասւում է, երբ արձակը միջամտում է նրա գործերին :

Կարո՞ղ է բանաստեղծը կարգաւորել իր ստեղծագործական մեծ, հարուստ բազմակողմանի փորձարանը. այս հարցի պատրաստի պատասխանը կարելի է գտնել գրքի 40րդ էջում .

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ

Այդ առոյգանձն երիտասարդութիւնը, կ'ըսեմ, որոյ տեսքն եւ կայտառութիւնը կ'արդարացնէ ըստ ամենայնի քաջացն Հայոց աւանդական փառաւոր անուանակոչութիւնը, որ եւ եթէ զգայր եւ գիտնայր, ոչ որպէս զայլսն ձեռն զգօտւով կը մնայր, երկիւղալից անգիտութեան եւ տգիտական երկիւղածութեան ներքեւ անգործ կը մնայ եւ չի գործեր ըստ իւր կարողութեան, չի գործեր յօգուտ հայ ապագային:

Այսպէս գիտութիւն եւ զօրութիւն, կրթութիւն եւ կարողութիւն իրարմէ հեռու մնացած ըլլալով եւ չմիանալով, երկուքն ալ անօգուտ կը մնան հայ երիտասարդութեան ձեռքը՝ նկատմամբ հայ ազգայնութեանն մինչ իրարու խառնեալ, ազգու եւ նշանաւոր արտադրեալ մը հանել կարող էին : Այդ գործն ալ դաստիարակեալ հայ երիտասարդութեան պարտքերէն մին է, վասնզի իրեն աշխոյժը եւ իրեն տոկուն գործունէութիւնը միայն կարող են ի գործ դնել պահանջուած միջոցները: Աղէ՛, երիտասարդք հայազգիք, միթէ չէ՞ք եւ դուք սերունդք նոյն նախնեաց, միթէ եւ դուք չէ՞ք պատրաստուիր վայելել նոյն ապագայն՝ որուն ազգն բոլոր կը սպասէ: Ի՞նչպէս կը ըսպասէք հնձել՝ եթէ չէք սերմաներ: Դուք որ կրթութիւն եւ գիտութիւն ունիք, մատի՛ք յառաջ, հաղորդեցէք ձեր ունեցածը ձեր երիտասարդակից եղբարց՝ որք զօրութիւն եւ կարողութիւն ունին: Հայաստանի հայ երիտասարդութիւնն ալ թօթափէ իւր վրայէն նկուն վիճակի փոշին, ճանչնայ զինքն՝ ինչ որ է, ճանչնայ զինքն՝ ինչպէս պիտի ըլլայ, ճանչնայ ապագայն որուն ազգն կը ցանկայ, ճանչնայ այն պարտքը՝ զոր այդ ապագային համար ունի, գիտնայ ճանչնալ, գիտնայ եւ յուսալ, գիտնայ գործել, գիտնայ եւ արդիւնաւորել, եւ այն գեղեցիկ ապագայն զոր մտօք կ'երեւակայեմք եւ որուն սրտիւ կը բաղձամք, իրօք եւս ստանամք :

Երիտասարդութեան գործունեայ դեր մը սահմանեցինք կատարել, բայց չի բաւեր ձեռս ունենալ ի գործ, պէտք է եւս գլուխ ունենալ ի խորհիլ եւ յառաջնորդել ,եւ այդ դերը վարչութեան սեփական է: Վարչութիւն անուամբ չեմ ուզեր իմանալ բացառաբար կեդրոնական վարչութեան լրումը կազմող Կրօնական եւ Քաղաքական Ժողովոց Խառն ձեւը՝ պատրիարքի մը նախագահութեան ներքեւ, այլ կը տարածեմ այդ անունը առ այն ամենայն պաշտօնեայ կամ պաշտօնատէր, խորհուրդ կամ ժողով՝ որ ազգային մատակարարութեան ձեւոյն կը մասնակցի, ազգային ընդհանուր ժողովէն սկսեալ մինչեւ գաւառաց մէջ գիւղօրէից Թաղական Խորհուրդները, պատրիարքէն սկսեալ մինչ ցվերջին աւագերէցս՝ ի գիւղօրէս, որք տեղական վարչութեանց կը նախագահեն: Աւելցուր այս ամէնուն վրայ ընտրողական եւ ընտրելիական իրաւունքները, ուստի սահմանադրական սկզբանց համեմատ վարչութիւնն ծնունդ կ'առնու, եւ իբր թէ վերըստին ի նոյն կը վերադառնայ համարատուութեան պարտքովը: Ազգային գոյութեան մէջ վարչութիւնն էական մէկ մասն մըն է, եւ հայ երիտասարդութեան վրայ խօսած ատեննիս՝ հարկ է որ անոր, վարչութեանց հետ ունեցած յարաբերութիւններն ալ մոռացութեան մէջ չթողումք :

Յորչափ ըստ սահմանադրութեան ընտրող է քսանեւհինգամեայն եւ ընտրելի՝ երեսնամեայն, եւ ըստ մեզ երիտասարդութեան սահմանը կը փակեն քառասնամեայք, հնար չէ երիտասարդութիւնը վարչութենէ հեռու բռնել ըստ ամենայն մասանց, մանաւանդ որ շատերու բերնէն ալ կը լսեմք թէ վարչական մարմինք կը վերանորոգին երիտասարդաց մասնակցութեմբա, թէ օրէնսդիր ժողովոց եւ թէ վարիչ պաշտօնէից նկատմամբ, մինչեւ իսկ պատրիարքական բարձր իշխանութիւնը յանձնուեցաւ մեր ազգանուէր Հօրն Երանաշնորհ Տեառն Տեառն Ներսէսի, մինչդեռ յերիտասարդական հասակին կը գտնուէր, որպէսզի երիտասարդական գործունէութեան ձիրքն ալ իրեն հետ բարձրանայ ի բարձրաշնորհ աթոռ պատրիարքական, թո՛ղ զայլս՝ որ նորա իշխանութեան ժամանակ եւ նաեւ յառաջագոյն, ուրիշ ազգային իշխանութեան եւ աստիճանաց կոչուեցան իրենց երիտասարդական հասակին մէջ, եւ ազգային գործոց մեծապէս ձեռնտու եղան իրենց աշխուժիւ եւ իմաստութեամբ :

Ոչ ոք կ'ուրանայ երիտասարդութեան կարողութիւնը եւ երիտասարդութենէ ակընկալեալ աշխոյժ գործունէութիւնը եւ կ'ընդունին ամենեքին թէ մեծապէս օգտակար կրնայ ըլլալ խառնել զերիտասարդս ի գործս վարչականս : Չուզելով իսկ հեռանալ այն կարծիքներէն, որ այսօր տարածեալ են, եւ տարածեալ ըլլալովնին հեղինակութիւն կը ստանան չուզելով նաեւ նուազել իւիք երիտասարդութեան պարծանքը եւ արդիւնքը գործունէութեան ասպարէզը, տակաւին չեմ յորդորեր երիտասարդութիւնը նոյն բուռն զօրութեամբ՝ որով զինքը յորդորեցի ազգային դաստիարակութեան եւ ապագայ վիճակին աշխատիլ, հետամուտ լինի եւս վարչութեան աթոռներ եւ պաշտօնները գրաւել , եւ այդ կերպիւ ջանալ յօգուտ եւ ի նպաստ ազգային յառաջադիմութեան ի պաշտօնէ գործել :

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ

(16 Շար.)

ՋԵԿՈՅՑ
Գ. ԿԻԻԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան վարչական խորհուրդը ստորեւ կը ներկայացնէ ցանկը 1963ի երկրորդ կիսամեակի ընթացքին կատարուած յատկացումներուն եւ օժանդակութեանց՝ որոնց գումարը կը հասնի 733,094 տոլարի եւ նոյն տարուան առաջին կիսամեակի յատկացումներուն հետ կը ներկայացնէ 1,021,994 տոլարի գումար մը 1963 տարեշրջանին համար :

Հիմնարկութեան կողմէ՝ յօգուտ հայկական գաղութներու ցարդ կատարուած յատկացումներուն ընդհանուր գումարն է 5,642,509 տոլար :

1.— Վահան Թէքէեան վարժարան, Պէյրութ 65,000 տոլար :

Պէյրութի ամենահամեստ թաղերէն մէկուն մէջ գտնուող այս վարժարանը ունի մօտաւորապէս 600 աշակերտ : Վարժարանին Հոգաբարձութիւնը արդէն իսկ գնած է հողը եւ պիտի հայթայթէ մէկ մասը կառուցման վերաբերեալ ծախքերուն : Հիմնարկութիւնը պիտի յատկացընէ մնացեալ գումարը՝ 65,000 տոլար :

2.— Դասագիրքերու հրատարակութիւն, Իսթանպուլ, 10,000 տոլար :

Պոլսոյ հայկական վարժարաններու մէջ գոյութիւն ունեցող դասագրքերու շեշտուած պակասը նկատի ունենալով, Ուսուցչական Միութիւնը ձեռնարկած է տեղական ծրագիրներուն համաձայն պատրաստուելիք դասագրքերու շարքի մը խմբագրութեան : Սոյն ծրագրի իրագործման համար Հիմնարկութիւնը յատկացուցած է տասը հազար տոլար : Վաճառուած օրինակներէն գոյացած գումարներով պիտի հրատարակուին նոր հատորներ :

3.— Յատկացում Նիսի Հայկական եկեղեցիին կից՝ երիցատան, 3594 տոլար :

Բացառիկ այս յատկացումը կատարուած է կարելի դարձնելու համար կեդրոնական ջեռուցիչի մը զետեղումը Նիսի հայկական եկեղեցիին կից գտնուող երիցատան մէջ՝ որ կառուցուած է մեր հիմնադիրին՝ Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեանի բարերարութեամբ :

4.— Հայկական վարժարաններու նորոգութեան ծրագիր, 100,000 տոլար :

Որպէսզի կարելի ըլլայ ընթացք տալ հայկական վարժարաններու անհրաժեշտ նորոգութեանց համար զանազան դաղութներէ ստացուած դիմումներուն, հարիւր հազար տոլարի ներկայ յատկացումը կատարուեցաւ իբր յաւելուած՝ նախապէս, նոյն նպատակին համար յատկացուած 250,000 տոլարի գումարին :

5.— Հայկական վարժարաններու սարքաւորման եւ դաստիարակչական իրեղէններու հայթայթման ծրագիր. 100,000 տոլար :

Այս նպատակին համար 1961ին յատկացուած 250,000 տոլարի գումարը գրեթէ սպառած ըլլալով, հարիւր հազար տոլարի յաւելուածական նոր յատկացում մը եղաւ որպէսզի կարելի ըլլայ գոհացնել ներկայացուած անհրաժեշտ պահանջքները :

6.—Քարէն Եփփէ ճեմարան, Հալէպ, 33,000 տոլար :

Յատկացում՝ Քարէն Եփփէ ճեմարանին կից յաւելուածական շէնքի մը եւ այժմու շէնքին մէջ նոր դասարաններու կառուցման համար :

7.— Մեսրոպեան վարժարան, Հալէպ, 20,000 տոլար :

Սոյն վարժարանին կալուածն ու ներկայ շէնքը սեփականութիւնն են Հալէպի Ս. Գէորգ Եկեղեցիին : Հինին տեղ՝ նոր շէնքի մը շինութեան համար հարկ եղած ծախքին մէկ մասը պիտի հոգայ վարժարանին հոգաբարձութիւնը, իսկ մնացեալը՝ քսան հազար տոլար պիտի տրամադրուի Հիմնարկութեան կողմէ :

8.— Սրբոց Թարգմանչաց վարժարան, Դամասկոս, 20,000 տոլար :

Վարժարանին ներկայ շէնքն ու կալուածը ստացուածք են Առաջնորդարանին : Հիմնարկութեան քսան հազար տոլորի յատկացումը կատարուած է երկյարկանի նոր շէնքի մը շինութեան համար՝ որ պիտի գրաւէ վարժարանին ներկայ շէնքին եւ անոր կից գտնուող եկեղեցապատկան տունին տեղը :

9.— Զաւարեան վարժարան, Հալէպ, 16,000 տոլար :

Յատկացում՝ նոր շէնքի մը կառուցման համար, վարժարանին նախկին շէնքին տեղ եւ նոյն կալուածին վրայ որ Առաջնորդարանին սեփականութիւնն է : Հիմնարկութեան բերած 16,000 տոլարի մասնակցութիւնը կը ներկայացնէ շինութեան ընդհանուր ծախքին կէսը :

10.— Հայ կաթողիկէ Աղջկանց վարժարան, Մէյտան, Հալէպ, 40,000 տոլար :

Աղջկանց յատուկ միջնակարգ եւ բարձրագոյն այս նախակրթարանի կառուցման համար Հալէպի հայ Կաթողիկէ Առաջնորդարանը պիտի հայթայթէ հողը եւ շինութեան համար հարկ եղած ծախքին մէկ մասը : Հիմնարկութիւնը պիտի մասնակցի՝ հոգալով ծախքին մնացեալ մասը՝ 40,000 տոլար :

11.— Հայկական երկրորդական վարժարաններու գրադարաններ. 50,000 տոլար :

Հիմնարկութեան 50,000 տոլարի այս յատկացումը պիտի տրամադրուի հայկական երկրորդական վարժարաններէ ներս գրադարաններու հաստատման եւ ճոխացման ընդհանուր ծրագրի մը :

(Մնացեալը յաջորդով)

Մի տանջիր ինձ հարցով :
Լոկ այն գիտեմ հիմա ,
Որ լոտոսի համար չարժէ սարքել ճահիճ,
Եւ ծով չորացնել՝ ակւարիումի համար :

Պարոյր Սեւակը երբեմն « լոտոսի համար » փորձում է ճահիճներ սարքել եւ « ակւարիումի համար» պատրաստ է « ծով չորացնել », ի հարկէ, ստեղծագործական իմաստով :

Մենք չգիտենք, ի՞նչ է շահում Պարոյր Սեւակի միտքը, երբ նա ուզում է ապացուցել այս ձեւով .

Այդ միտքը նորից – կրկին – վերստին
Ճչում է իմ փակ երակների մէջ ...

Մի ուրիշ տեղ՝

... Կը շահէինք մենք,
Դարձեալ – վերստին–կրկին–նորից մենք :

Ով՝ ով, ընթերցողը ոչինչ չի շահում այս կրկնութիւններից :

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(3 Շար.)

Foire de Lyon

— ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌ —

(15 – 23 Մարտ)

Վարչապետ Ժորժ Փոմփիտու՝ Մարտ 15ին անձամբ պիտի կատարէ բացումը Լիոնի 46րդ Միջազգ. տօնավաճառին, որու պաշտօնական հանդիսութեան ներկայ պիտի ըլլան բազմաթիւ ազգերու դեսպանները : Այդ առթիւ վարչապետը հաշուեկշիռը պիտի ընէ, իր կառավարութեան ծրագրած եւ վեց ամիսէ ի վեր գործադրած կայուն տնտեսութեան արդիւնքներուն :

Տօնավաճառին պաշտօնապէս եւ մեծ ցուցասրահներով մասնակցող երկիրներէն են Գերմանիա, Աւստրիա, Պելժիա, Անգլիա (առաջին անգամ), Իտալիա, Յունաստան, Հնդկաստան, Հոլանտա, Լեհաստան, Զուիցերիա, Շուէտ, Չեխոսլովաքիա, Խորհ. Միութիւն (Ինթուրիսթ), Պրազիլ եւ այլ երկիրներ :

Ցուցադրուած միջազգային արտադրութեանց ցանկին վրայ են խաղալիքները, տնական կահ–կարասիները, ձայն ու պատկերասփիւռի, լուսանկարի, շարժանկարի վերջին կատարելութեամբ օժտուած գործիքներ, արդիական ամէն տեսակ գործնական ու պիտանի առարկաներ, եւայլն :

Առեւտրական կարեւոր գործողութիւններ եւ այցելուներու մեծ բազմութիւն մը կ'ակնկալուի :

ԱՐԺԷՔԱՒՈՐ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՄԸ

Ծաղկարար Սահակ (Իսահակ) Եպս. Տէր – Գրիգորեանի յիշատակարանին վրայ, որ հեղինակը անուանած է «Բազմավէպ», առաջին անգամ ուշադրութիւն դարձուց Հ. Ղ. Ալիշան, տպագրելով այդ յիշատակարանէն փոքրիկ հատուած մը « Այրարատ »ի մէջ : Այնուհետեւ երկու այլ հեղինակներ՝ Տ. Ղաղանչեան եւ Վահան վրդ. Տէրեան, նոյն յիշատակարանէն մէջբերումներ կատարեցին իրենց գործերուն մէջ :

Յիշատակարանը, որ կը գտնուի Երեւանի Մատենադարանը, վերջերս ամբողջութեամբ լոյս տեսաւ «Էջմիածին» ամսաթերթին ԺԲ. թիւին մէջ : Բաղկացած է 23 էջերէ, գրուած է կապտաւուն հաստ թուղթի վրայ, սեւ մելանով, առանց զարդագրութիւններու : Լուսանցքներուն մէջ կան հեղինակին կողմէ եղած ճըշդումներ եւ լրացումներ : Գրուած է Էջմիածինի վանքին մէջ, 1800էն 1843ին : Յիշատակարանը կ'ընդհատուի 1815 թուականով եւ կը վերսկսի 1833 թուականին : 1822էն մինչեւ 1827 հեղինակը բացակայած է Էջմիածինէն (կը գտնուէր Հաղբատ) :

Սահակ Եպիսկ. Տէր – Գրիգորեան շարունակած է իր ուսուցչին՝ Յովհան Ոսկերիչեանի աւանդութիւնը՝ գրի առնել օրուան պատմական դէպքերը : Յովհան Ոսկերիչեանի ժամանակագրութիւնը, որ կ'ընդգրկէ Արարատեան աշխարհի մէջ կատարուած անց ու դարձը մինչեւ 1804, առաջին անգամ թարգմանուած եւ տպագրուած է Ֆրանսերէն լեզուով Փարիզի մէջ : Ոսկերիչեանի աշակերտներէն էր նաեւ Յարութիւն Արարատեան, որուն յուշերը նոյնպէս թարգմանուած են զանազան լեզուներու : Սահակ Ծաղկարարը իր անձնական կեանքին անց ու դարձը կապած է պատմական դէպքերու հետ, գրելով պարզ լեզուով եւ համեմելով դեղարուեստական նկարագրութիւններով եւ առածներով :

Բազամազան եղած է անոր հետաքրքրութիւններուն ոլորտը : Գործնական դիտելիքներուն հանդէպ իր ունեցած սէրը պատճառ չէ եղած, որ չզբաղի նաեւ տեսական խնդիրներով : Բնագէտ եղած է : Յիշատակարանին մէջ իր քննադատութիւնները կ'ընէ որդան կարմիրին զարգացումը խանգարող երեւոյթներուն՝ տաքին, ցուրտին, խոնաւութեան, երաշտին դէմ : Իր պարտէզին մէջ ան ունեցած է ապակեպատ մարգ մը, ուր պահած է կենդանի որդան կարմիրը, ուսումնասիրութիւններ կատարելու համար :

Ս. Ա.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌՋԱ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (27)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԿԱՏՈՒԱՁՈՐՈՒՄ

— Շնորհակալ եմ, աղա, – յարեց Խոդեդանը :

— Բայց պայման եմ կապում ,— շարունակեց քուրդը, — դու պէտք է ընտանիք կազմես : Քո կինը եւ երեխաները շաբաթական երկու օր պարտաւոր են աշխատել իմ արտերում : Կինդ պէտք է դարնանը եւ ամրանը քաղհանի իմ արտերը, անծեղներից ու ճնճղուկներից պաշտպանի իմ ցանքսը : Աշնանը նա պէտք է գազպա քաշի ինձ համար, դդում շերտի, շաղգայ հորի, ձմրանը բուրդ գզի ու թել մանի :

— Համաձայն եմ, աղա :

— Դու կը լինես իմ հովիւը, բայց, երբ կարիք զգացուի, պարտաւոր ես իջնել գիւղ իմ արտերը ջրելու եւ իմ հունձը արջերից պաշտպանելու համար : Իսկ ձմրանը դու պէտք է իմ տանիքների ձիւնը թափես եւ իմ թաւը (տերեւ) սարից բերես տուն : Այդ բոլորի դիմաց ես պարտաւոր եմ քո կեանքը պաշտպանել վտանգներից : Քանի դու իմ տնտեսութեան մէջ ես, քո մազին դիպչող չի լինի :

— Իսկ վա՞րձը :

— Վարձք էլ կը ստանաս : Բայց ամենամեծ վարձքդ էն կը լինի, որ ազատ ման կը գաս քո պապերի հողի վրայ : Կը խմես Եօթակնանի աղբիւրի ջուրը, կը կթես սեւ մաքու կաթը, կը քաղես Սեւ սարի գազպան եւ վայրի ճանճի մեղրը : Արինոքի ձորում ինչքան ասես կարմիր ալուջ ու պղինչք կայ : Իսկ ընկոյզն էնքան շատ է, որ մնում է ձիւնի տակ : Իրաւունք ունես աշնանը եւ գարնանը գնաս, հաւաքես, լցնես պարկի մէջ ու տանես Մշոյ դաշտ՝ ցորենի հետ փոխելու : Յատկապէս դրանցից հինգ խոշոր ծառ քեզ եմ յանձնում :

Ասատուրը կամենում էր հեռանալ, երբ քուրդն ասաց .

— Տեսնո՞ւմ ես էն կանաչ քարափը դիւղից վերեւ :

— Տեսնում եմ, աղա,— պատասխանեց Խոդեդանը նրա ձեռքի ուղղութեամբ դէպի հիւսիս – արեւելք նայելով :

— Վաղուանից քեզ համար տուն շինիր էդ քարափի վրայ : Անտառից փայտ կտրիր, գերաններ բեր եւ տունդ շինիր : Մինչեւ օթեւան չունենաս, թոյլ չեմ տայ բարձրանաս Սեւ սար : Էն հովիւը, որ իր առջեւը տուն չունի, իսկ ետեւը՝ չուն, իրաւունք չունի հովիւ կոչուելու :

— Ճշմարիտ է, աղա, — ասաց Ասատուրը եւ, կրկին գլուխ տալով, Ոսկեհատի հետ հեռացաւ :

— Լսիր, հետը գնայ եւ ընկոյզի ծառերը ցոյց տուր իրեն, — կարգադրեց Հաջին խուլամներից մէկին, որ աղայի ձին արօտը կապած, նոր հրամանի էր սպասում : Ծառան գլուխ տալով շտապեց նրանց ետեւից :

Աւեսի Հաջու մատնանշած քարափը գտնւում էր դիւղից դուրս, Արինոքի Զորաբերանին : Վայրը բարձրադէմ էր եւ իր դիրքով իշխում էր շրջապատի վրայ : Մեծ, սրածայր ժայռեր կային, որոնց մօտից լսւում էր ձորամիջով անցնող դետակի խշշոցը եւ երեւում էին Կատուաձորի ընկուզենիների կանաչ կատարները :

— Էս հինգ ծառերը քոնն են, — ասաց քուրդը եւ դետնից մի քանի քար վերցնելով վերեւից նետեց նրանց վրայ : Ընդամէնը նետեց հինգ քար՝ քրդերէն մինչեւ հինգը հաշուելով :

Մի քանի մեծամարմին սեւ ագռաւներ կռնչալով դուրս թռան տերեւախիտ ճիւղերի միջից եւ փախան ձորն ի վեր :

— Իմացա՞ր որոնք են քո ծառերը ,— հարցրեց քուրդը :

— Իմացայ, — ասաց Խոդեդանը, ինքն էլ մէկ անգամ դրանք հայերէն բարձրաձայն հաշուելով եւ մատով ստուգելով վերեւից : Մէկ անգամ էլ Ոսկեհատը հաշուեց :

— Անուշ ընկոյզ է : Կճեպն էնքան բարակ է, որ երկու մատը սեղմելով կարող ես ջարդել : Հիմա էլ, որ իջնես ձորը, անցեալ տարուայ ընկոյզը տակը թափուած է,— աւելացրեց ծառան : Զմոռանամ ասել, որ մէկ հատ էլ սառը աղբիւր կայ ծառերի տակ : Մեր հարս խանումը էդ աղբիւրից է ջուր տանում :

— Ռայա՞ ես, — հարցրեց Ասատուրը, նկատելով քրդի հասարակ հագնուած լինելը եւ խօսակցութեան պարզ ձեւը :

— Մշակութիւն եմ անում աղա Հաջու մօտ :

— Օրինակ, ի՞նչ ես անում :

— Մէկ – մէկ կրակ եմ դնում նրա ծըխամորճին : Զին հեծնելիս՝ սանձն եմ բռնում, ասպանդակներն եմ պահում : Նասրի տան աւելորդ կատուներն եմ ձորը գցում : Անելիք շատ կայ :

Երբ խուլամը հեռացաւ, Խոդեդանը Ոսկեհատի հետ կանգնած՝ աչք ածեց շրջապատին : Իսկապէս այդ վայրի դիրքը շատ գեղեցիկ էր, առողջարար եւ հաճելի՝ բնակութեան համար : Քարափի վրայ եւ ձորում ամէն տեսակ ծաղկունք ու բանջար կարելի է գտնել :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Հեղինէ Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Հրայր Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Վիգէն Թորոսեան, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ԿԻՐԱԿԻ ԱՌԱԻՕՏ ժամը 10ին Փարիզի Ս. Յովի. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

× Մեծ Պահոց ընթացքին ամէն Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 7ին կը կատարուի Հսկումի արարողութիւն եւ կը խօսուի աւուր պատշաճի քարոզ, բացի 13 Փետրուարի Հինգշաբթիէն :

× 16 Փետրուարէն սկսեալ Մեծ Պահոց բոլոր Կիրակիներուն յետ պատարագի կը կատարուի Արեւագալի ժամերգութիւն :

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի պատարագ: Յաւարտ պատարագի Արեւագալի արարողութիւն ժամը 11·30ին:

Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ, ԼԻՈՆ

Լիոնի եւ շրջականերու Հայ Ազգ. Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի առաւօտ հայրապետական պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան պիտի քարոզէ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ եւ այդ առթիւ հանրութեան ներկայացնէ Լիոնի նոր հոգեւոր հովիւը՝ Դաւիթ վրդ. Սահակեան :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Միհրան Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Աբել Համբարձումեան եւ աղջիկը, Այրի Տիկին Սիսակջանեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մկրտիչ Պուճուլեան զաւակները եւ թոռները, Տէր եւ Տիկին Նուպար Արապեան եւ համայն ընտանիքը շնորհակալութիւն կը յայտեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին ՄԻՀՐԱՆ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

ԻՍԻ – ԼԷ – ՄՈՒԼԻՆՕ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

ԲԱՐԱԲԲԱ

Ողբերգութիւն 3 Արար

ԿԻՐԱԿԻ

16 ՓԵՏՐՈՒԱՐ, ԺԱՄԸ 3

Մուտք 4 ֆր. – Մանուկները՝ ձրի

SALLE DES FÊTES

25, Avenue Victor Cresson

ISSY-LES-MOULINEAUX

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Bons tailleurs pour manteaux-tailleurs. Bien payé. Se présenter avec modèle :

ROSE COUTURE

284 Rue de Vaugirard (Métro: Vaugirard)

LEC. 63-00

« Au Pavillon Bleu »

(BORD DE SEINE)

BAS-MEUDON

50, Route de Vaugirard

Téléph : OBS. 14-39

Տէր եւ Տնօրէն

ՆԻԿՈՂՈՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

BAR-RESTAURANT

— SPÉCIALITÉS ORIENTALES —

NOCES — BANQUETS

SALLE DE DANSE

ՀԱՐՍԱՆԻՔԻ, ԽՆԶՈՅՔԻ, ՊԱՐԻ վարձու սրահ, ճաշով ու խմիչքով կամ ոչ:

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

REVEILLONS

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Տիգրան Տէվէճեան Անիէռէն յիսուն Ֆրանք կը նուիրեն Կապ. Խաչի Օդափ. կայանին, փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Տիկին Պայծառ Վարժապետեանի (Իւսթատ) մահուան առթիւ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած

Վարժարանի Աշակերտութեան Կողմէ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 16 ՓԵՏՐ. , ԺԱՄԸ 3·30

Պիտի ներկայացուին՝

— 1 — ՊԸՌՍԱՄԻ ԿՈՐԻՒՆԸ.— Պալատական դրուագ մը, Հայոց պատմութեան մելիքական շրջանէն:

— 2 — ԶԱՒԵՇՏ , Ֆրանսերէն , 1 արար:

26, RUE TROYON SÈVRES (S. et O.)

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Խոհարար մը հայկ. հաստատութեան մը մէջ աշխատելու համար :

Դիմել «Յառաջ»ի :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ

Եւրոպայի Մեծագոյն

Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար: ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով :

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտասահման՝ Պելժիա , Զուիցերիա, անգլիա :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

LYON

246, Rue Vendôme Tél. MO 11-84

20, Rue Villeroy MO 32-10

65, Rue Robert LA 07-72

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «թուրշի», « պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիյլ», շոքոլա, «նուազէթ», « լոգում», «սագըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ , «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ , (քարաման եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս », հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա , բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

STABILISATION DES PRIX

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ» Է

IMPRIMERIE SPECIALE DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Միջին ալիք 196 մեթր:

Կարճ ալիք 31, 10 – 25·55, 19·84:

Այս Կիրակի օրը, Հռոմի ժամով 10·30ին, Վատիկանի Ռատիոկայանէն պիտի սփռուի Հայկական ձայնաւոր Ս. պատարագը :

Պատարագը պիտի մատուցանէ

ՅՈՎՍԷՓ Ծ. Վ. ԳԱՖԹԱՆՃԵԱՆ

Պիտի քարոզէ

ՆԵՐՍԷՍ Ծ. Վ. ՍԵԹԵԱՆ

Նիւթ ունենալով «Ներսէս Շնորհալի եկեղեցւոյ միութեան առաքեալ»

ՊԱՏԱՐԱԳ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի , պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Տէր Յուսիկ քահանայ Ադամեանի եւ երեցկինին յիշատակին:

Նոյնպէս հանգուցեալ Տէր Ադդէ քահանային մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ: Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին:

Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

Կարեւոր օրակարգ :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԲԱՑԱՌԻԿ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ապրիլեան Սերունդը (ՉՈՄ) իր բոլոր անդամները կը հրաւիրէ բացառիկ ժողովի, այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, Նոայլ սրճարանի ներքնասրահը: Ներկայ կ'ըլլայ կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը :

ՆԻՍԻ մէջ այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, Լօզան պանդոկը, 36 Բիւ Ռոսինի: Բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդի (ՉՈՄ) եւ «Շանթ» թատերախումբին, այս Կիրակի երեկոյ ժամը 21ին, Պօմոնի Սահակ – Մեսրոպ սրահը: Հովանաւորութեամբ՝ Բժ. ԴԱՐԲԻՆԵԱՆԻ Կը խօսի Պ. Ե. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ (Փարիզէն)

Նիւթ.— Ծխախոտ եւ խլիրդը:

Բոլորը կը հրաւիրուին այս դասախօսութեան որ օրուան հրատապ հարց մը կը շօշափէ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի Խանասոր խումբին կողմէ ,

Այս Շաբաթ ժամը 21ին

SALLE DES FETES D'ISSY, 25 Avenue Victor Cresson, ISSY

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Օր. Ա. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ (երգ), Ա. ՍԻՐԱՆՈՍԵԱՆ (դաշնակ), Ս. ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ (Արմոնիքա), Օր. Շ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Օր. Ս. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, Գ. ՍԵՐՈԲԵԱՆ , Ա. եւ Յ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ (արտասանութիւն): Խմբական երգ Նոր Սերունդի Իսիի խումբին կողմէ զոր կը ղեկավարէ ԼԵՒՈՆԵԱՆ վարդապետ :

Զաւեշտ մը «Կիրակոս Աղային ճաշարանը» եւ առաջին անգամ ըլլալով Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոն – Տէսինի պարախումբը :

LE TRIO BERNARD DEDEDJIAN

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Փետրուար 16, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր,

ԺՈՐԺ Ե.ի սրահներուն մէջ

Նախագահութեամբ՝ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ

Ատենապետ՝ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Երկու նուագախումբ, քոթիյոն, թօմպօլա

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Խնամուած պիւֆէ , սովորական գիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները, դիմելով՝

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

11, Square Alboni, PARIS (16e) Tél. : TRO. 03-18

Գին 10 ֆր., ուսանողներու 5 ֆրանք Paris C. C. 8019-72

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ

ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ

Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)

ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE

SIÈGE SOCIAL

2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ
15
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI
15 FEVRIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9936

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9936

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՁԻՆԱԴՈՒԼ ՔՐՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻ ՎՐԱՅ

Հիւսիսային Իրաքի Քիւրտերը մէկ կողմէ կը կռուէին Զօր. Ապտէլ Քէրիմ Քասըմի զինուորներուն դէմ, ղեկավարութեամբ Մոլլա Պարզանիի, միւս կողմէ գաղտնի բանակցութիւններ կը կատարէին արաբ դժգոհ եւ հակառակորդ տարրերու հետ, նոր յեղափոխութեամբ մը տապալելու համար մենատէրը :

1963 Փետրուար 8ի «պետական հարուած»ը նոր յոյսերով ոգեւորեց քիւրտ ազգայնականները, որոնք աջակցեր էին Քասըմի տապալման :

Զօր. Ապտէլ Սալամ Արէֆ – ետքէն մարէշալ — Իրաքի ղեկը ձեռք առած օրն իսկ հանդիսաւորապէս յայտարարեց, որ գոհացում պիտի տայ Քիւրտերու պահանջներուն :

Նախ խօսք եղաւ «ինքնավարութեան» մասին : Քանի մը օր վերջ՝ յեղափոխական կառավարութեան պատասխանատու նախարարը թիւրիմացութիւնները փարատելու համար յայտարարեց, որ Քիւրտերուն շնորհուածը ինքնավարութիւն չէ, այլ ապակեդրոնացում, Պաղտատի կառավարութեան գերիշխանութեան տակ :

Պարզանի, Թալապանի եւ ընկերները վերապահ ըլլալով հանդերձ ընդունեցան «ապակեդրոնացում»ը իբրեւ նախաքայլ մը դէպի ինքնավարութիւն :

Շատ չանցած պատմութիւնը կրկնուեցաւ : Մարէշալ Արէֆի կառավարութիւնը համայնավար տարրերու մաքրագործումէն վերջ ամրապնդեց իր դիրքը երկրին մէջ :

Ու մինչ Պարզանիի կողմէ քիւրտ պատուիրակութիւն մը բանակցութիւններ կը վարէր Պաղտատի մէջ ճշդելու համար ապակեդրոնացման մանրամասնութիւնները, բանակցութիւնները յանկարծ խզուեցան եւ կռիւները վերսկսան Հիւս. Իրաքի մէջ :

Պարզանիի բանբերը Թալապանի Գահիրէի մէջ ապահոված էր նախագահ Նասրի համաձայնութիւնը քրտական հարցի մասին : Քիւրտերը պիտի շարունակէին մնալ Իրաքի քաղաքացիներ ու Արաբներուն հետ եղբայրաբար պիտի ապրէին, վայելելով որոշ առանձնաշնորհներ, մասնաւորապէս մշակութային գետնի վրայ :

Բանակցութեանց խզումէն եւ կռիւներու վերսկսելէն վերջ Քիւրտ Դեմոկրատ կուսակցութեան ներկայացուցիչները՝ Էմիր Քեամուրան Պէտրխան եւ Թալապանի՝ դիւանագիտական ճամբով դիմումներ կատարեցին Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան, լուծում մը գտնելու համար քրտական հարցին :

Մոնկոլիոյ ներկայացուցիչը խնդիրը ներկայացուց ՄԱԿին, սակայն ետքէն հրաաժրեցաւ զայն հետապնդելէ, անշուշտ Մոսկուայի հրահանգով :

Խորհրդային Միութիւնը, որ պահ մը կը քաջալերէր քրտական շարժումը եւ կ'աջակցէր Պարզանիի, թուլցուց իր շահագրգռութիւնը : Գոհացաւ միայն բողոքի ծանուցագիր մը ղրկելով Պաղտատի կառավարութեան՝ Իրաքի համայնավարներու հալածանքին դէմ :

Վերջին ատենները կռիւները թուլցած էին : Այժմ կը հաստատուի թէ Յունուար 31էն մինչեւ Փետրուար 10 բանակցութիւններ տեղի ունեցած են Ռանեայի մէջ, Իրաքի հիւսիսը, Պարզանիի ներկայացուցիչներուն եւ Սիւլէյմանիէի կառավարիչ Ապտէլ Ռազզաք Մահմուտի միջեւ :

Համաձայնութիւն կայացած է երկուստեք զինադուլ յայտարարելու համար : Փետրուար 11ին տեղեկատուութեանց նախարարը Ապտէլ Քէրիմ Ֆարհան Պաղտատի ձայնասփիւռէն պաշտօնապէս յայտարարած է թէ Մուսթաֆա Պարզանի կրակը դադրեցնելու հրահանգ տուած է իր մարդոց : Աւելցուցած է թէ Իրաքի կառավարութիւնը ընդունած է Քիւրտերու ազգային իրաւունքները, որոնք պիտի արձանագրուին ժամանակաւոր Սահմանադրութեան մէջ : Ազատ պիտի արձակուին բոլոր քիւրտ բանտարկեալներն ու գերիները, պիտի վերցուի հիւսիսային Իրաքի տնտեսական պաշարումը եւ գրաւուած զոյքերն ու կալուածները պիտի վերադարձուին իրենց բուն տէրերուն :

Պաղտատի կայանը ձայնասփռած է նաեւ կոչ մը, որով Մոլլա Պարզանի կը հրաւիրէ իր հայրենակիցները վերադառնալու իրենց հայրենի տուները եւ պարապելու իրենց գործերով, «հնարաւորութիւն տալու համար կառավարութեան, որ անհրաժեշտ միջոցներ ձեռք առնէ շրջանին մէջ ապահովութիւնը վերահաստատելու եւ Քիւրտերու ազգային իրաւունքները երաշխաւորելու» :

Զինադուլի լուրը դոհունակութեամբ ողջունուած է Իրաքի եւ արաբական երկիրներու մէջ : Նախագահ Նասր եւ Հապիպ Պուրկիպա շնորհաւորական հեռագիր ուղղած են մարէշալ Արէֆի :

Համաձայնութեան պայմանները չեն ծանուցուած տակաւին : Զենք դիտեր հետեւաբար թէ ի՞նչ կը նշանակէ «Քիւրտերու ազգային իրաւունքներ»ուն ճանաչումը : Ինքնավարութի՞ւն թէ պարզապէս ապակեդրոնացում :

Ինչ ալ եղած ըլլայ ձեռք բերուած արդիւնքը, ուրախալի է, որ վերջ գտած են երեսուն ամիսէ ի վեր տեւող կռիւները եւ վերահաստատուած է խաղաղութիւնը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ

—o—

ՋԱՐԴ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ

Յոյները կ'ուզեն բնաջնջել Թուրքերը կը խորագրէ «Ֆիկառօ» մինչ «Իւմանիթէ» աւելի տրամաբանական կը թուի ըլլալ երբ առաջին էջի իբրեւ խորագիր կը դնէ «Թուրքերը կրակ կը բանան կառավարական ուժերուն վրայ, Լիմասոլի մէջ» : Ամէն պարագայի մէջ, կարելի չէ համաձայն չըլլալ «Քոմպա»յի երբ կը գրէ թէ մեծ պետութիւններն են պատասխանատուները Կիպրոսի կացութեան :

Արիւնալի կռիւներ տեղի ունեցած են Լիմասոլ : Կարելի չէ յստակ դիտնալ թէ ո՞վ սկսած է, բայց կը թուի թէ Թուրքերը կրակ բացած են թէեւ անշուշտ թրքական ազբիւրներու համաձայն Յոյները սկսած են յարձակումները : Արդիւնքն այն է որ իրար ջարդած են եւ 50 մեռեալի մասին կը խօսուի : «Իւմանիթէ» կը գրէ թէ այս թիւը կրնայ նպատակաւոր կերպով ուռեցուած ըլլալ որպէսզի Անգլեւամերիկացիք արդարացնեն իրենց զինեալ միջամտութիւնը :

Ճորճ Պըլի պաշտօնն ալ ձախողած է եւ Մակարիոս Արք. տեղի չէ տուած ինչ որ բաւական ջղայնացուցած է Անգլիացիները : Բրիտանական մամուլը շատ խիստ կերպով կը յարձակի նախագահ Մակարիոսի վրայ զայն նախատելով ոչ միայն իբրեւ խեղճ դիւանագէտ մը այլեւ իբրեւ եկեղեցւոյ ծառայող մարդ մը : «Տէյլի Մէյլ» ծաղրանկարի մը մէջ կը ներկայացնէ Մակարիոս Արք.ը ժպտադէմ, նստած դահի մը վրայ եւ դիզուած դիակներ շուրջը, ու այդ ժպիտով Մակարիոս Արք. կ'ըսէ.— «Կը տեսնէք, հարցը ինքնին կարգադրուելու վրայ է» :

Կիպրոսի վիճակը աւելի քան երբեք վտանգաւոր է եւ որեւէ խաղաղ լուծում հաւանական չի թուիր այլեւս :

Օրը Օրին

ԾԱՆՕԹԱՑԷՔ...

Երբ կը շրջէի Միացեալ Նահանգներուն մէջ, *Հայրենիքի* խմբագիրը փափաքեցաւ ինք եւս հրատարակել ամէն ճառ՝ զոր կ'արտասանէի բեմերէն եւ յետոյ կը ղրկէի *Յառաջի* :

Սկզբնաբար այդպէս ըրինք :

Երբ մեկնեցայ Ամերիկայէն, մի ոմն, Գուրգէն Գրաստ, անարգական գրութիւն մը ներկայացուցեր էր *Հայրենիքի*՝ ինծի ուղղուած : Խմբագիրը մերժեր էր : Ու Գրաստ նոյն անարգանքը հրատարակեր էր *Պայքարի* մէջ : Մեր խմբագիրը օդանաւով ինծի ղրկեր էր տպուածը : Ըստ համաձայնութեան՝ պատասխանս, որ երեւցաւ *Յառաջի* մէջ, ղրկեցի նաեւ *Հայրենիքի* : Նորելուկ խմբագիրը կէս առ կէս կրճատեր էր պատասխանս ու տեղը լեցուցեր էր իր *շառլաթանութեամբ*, ինչպէս սովորութիւն ըրած է :

Անհանդուրժելի՛, ընդվզեցուցի՛չ բան էր ըրածը : Կրնար չհրատարակել յօդուածըս : Կրնար նամակով հարցնել ինծի թէ կը յօժարէի՞ նման *սիւննէթի* :

Ակօս շեղելու այսպիսի փորձեր անսովոր չեն խմբագիրներու մօտ, որոնք դպրոցական գրասեղաններէն կ'անցնին խմբագրական գրասեղաններու գլուխը՝ երբ կը պակսին *քատրերը* :

Յառաջի մէջ երկու տողով յայտնեցի դժգոհութիւնս, — տեսակ մը հրաւէր զգաստութեան :

Նոյն խմբագիրը, Մինաս Թէօլէօլեան, երբ վերջերս հանդիպեցաւ Փարիզ, դիտողութիւնս կրկնեցի իրեն եւ աւելցուցի .—

1.— Այսուհետեւ կ'արգիլեմ քեզի արտատպել իմ յօդուածներս *Հայրենիքի* մէջ :

2.— Այդ մասին պիտի արտայայտուիմ նաեւ հրապարակաւ, յօդուածով մը, իբրեւ դաս՝ ի պէտս նորելուկ եւ համբակ խմբագիրներու :

Թէօլէօլեան խնդրեց, վկայ ընկերներ Կ. Մեհեանը եւ Եր. Փամպուքեանը, որ չգրեմ այդ յօդուածը, բայց խօսք տուաւ որ այլեւս պիտի չարտատպէ իմ յօդուածներս : Իր ընթացքը արդարացնելու համար՝ խօսեցաւ Ամերիկայի հայ գաղութին բարոյական աւանդութիւններուն եւ ըմբռնումներուն մասին :

— Պատուելի՞ դարձար արդէն, ըսի եւ խնդացինք :

Ես յարգեցի խոստումս, այլեւս բա'ն չգրեցի : Նոյնիսկ չհրատարակեցի ընկերներուս պատասխանները Գրաստին դէմ :

Բայց ահա, ամիսնե՛ր ետքը, *Հայրենիք* կը հրատարակէ յօդուած մը, անարգական գրութիւն մը, Գրաստին ճաշակով, Կովկասցի լոթիներու ձեւով, յատկապէս վիրաւորելո՛ւ համար զիս : Խըմբագրին իսկ կողմէ շնորհուած «անկիւնէ» մը եւ ոչ թէ «անկիւնից» : Ստորագրութի՞ւնը .—

Խօսք չունիմ ըվըր – զըվըր մարդոց, որոնց ոչ երէկը յայտնի է, ոչ ալ վաղը : Հայաստանէն մեզի նուէր՝ կան երկու – երեք բարի ծաղիկներ, նմոյշը՝ *Հայրենիքի* այս պարտապանաց աշխատակիցը, որոնք ոչ ընդունակ են կամ պատրաստութիւնն ունին գրական դասեր տալու, ոչ ալ բարոյական խրատներ կարդալու (հասկցողին բարեւ),— բայց թերեւս կրնան օգտակար ըլլալ *Հայրենիքի* խըմբագրին, որու կը գործակցի այս մէկը՝ ըստ վկայութեան Գրաստի, որ կ'ըսէր, *Պայքարի* մէջ, թէ ոչ մէկ գաղտնիք գոյութիւն ունի *Հայրենիքի* խմբագրութեան մէջ՝ այս *քօ – ռետաքթէօրին* համար :

Իմ խօսքս կ'ուղղեմ ամէն անոնց, որոնք եթէ չյաջողին ճաշարանապետ ըլլալ՝ տէրտէր կ'ըլլան, եթէ չյաջողին տէրտէր ըլլալ՝ խմբագիր կ'ըլլան, առանց նոյնիսկ հետաքրքրուելու թէ իրենց խմբագրելիքը կը կոչուի *Հայրենիք* կամ *Պայքար* :

Եւ իմ խօսքս անոր համար՝ որ քննադատելէ ետք Դաշնակցական հին սերունդը, անո՛նք որ փճացուցին կարգ մը շընորհալի տղաք՝ շոյելով, շփացնելով ու սայթաքումէ սայթաքում գլորելով, չեմ ուզեր որ կրկնուին նոյն տխուր պատմութիւնները : Պարզ գիւղացին անգամ իր մշակած դդումները չի բանար արեւին՝ երբ բարկ է արեւը, իսկ դդումները՝ դեռ խակ : Ու մանաւանդ,

Ես, Դաշնակցական՝ առանց անդամատետրի, աւելի քան ամէն անդամատետր, ունեցող,

Ես, Դաշնակցական՝ առանց թոշակի, գործելով աւելի քան ռեւէ թոշակաւոր,

Ես, Դաշնակցական՝ որ ներկայ է ամէն պայքարի մէջ, անշուշտ գաղափարական գետնի վրայ,

Ես, Դաշնակցական՝ որ կը ճամբորդէ իր նախաձեռնութեամբ, այսինքն անպաշտօն, ինչպէս կը ճշդէր *Հայրենիքի* նոյն խմբագիրը՝ Պոսթըն հասած օրս,

Չե՛մ կրնար հանդուրժել որ գորշ Դաշնակցական մը, բաց գտնելով դռները, որոնց առջեւ պոչ պիտի կապէր երէկ՝ երբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան երկնակամարը կը շողար աստղերով, ինչպէս դիտել կու տար ինծի վաստակաւոր խմբագրապետ մը՝ Պոսթընի մէջ, իր կարողութեան եւ արժանաւորութեան վերագրէ այս կամ այն աթոռին վրայ բարձրացումը, ու շփանա՛յ ատով, ու քաջալերուի՛ իր յանձնապաստանութեամբ, ու շարունակէ՛ իր *քեալլադողութիւնները* :

Չե՛մ կրնար հանդուրժել որ Դաշնակցական թերթ մը օգտագործուի,— պատին ետեւը ապաստանելով, — անարգելու համար Դաշնակցական մշակ մը, պարտկելու նպատակով մտքի աղքատութիւնը անո՛ր՝ որ սունկ ժողվելու ձեւ մը տուած է *Հայրենիքի* աշխատակիցներու իր ցանկին, հրաւիրելով «պրոֆէսորնե՛ր», «պատմաբաննե՛ր», բարոյական ամէն աւանդութիւն եւ զարգանալու ամէն ընդունակութիւն կորսնցուցած խեղճեր :

Բայց ես դեռ կա՛մ, ես դեռ կ'ապրի՛մ սրբազան ընդվզումներովս :

Ես, գրագէտ, ամբողջակա՛ն գրագէտ, — փոյթս չէ թէ կարգ մը մարդիկ, այս տարազին իմաստը ըմբռնելու անկարող, մեծամտութիւն, եւ ամբարտաւանութիւն կը վերագրեն ինծի,— դեռ կրնա՛մ կործանել պատը՝ ի մարտ հրաւիրելու համար պատին ետեւ ապաստանած քաջ ռազմիկը :

Եւ այժմ ինծի կը մնայ սպասել որ քաջ ռազմիկը ընդունի այս մարտահրաւէրը, որպէսզի Բարեկենդան մը սարքեմ *Յառաջի* ընթերցողներուն ի հանոյս :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Յ. Գ.— Յառաջի այս թիւէն պիտի տպուի հարիւր օրինակ աւելի, ձեռքէ ձեռք տարածելու համար Ամերիկայի մէջ՝ ընկերներուս միջոցաւ, իբրեւ փոխադարձութիւն *Հայրենիքի* գրութեան եւ հատուցում արդարութեան :

Շ. Ն.

ԱՅՆ ԼԱՐԻ ՕՐԵՐՈՒՆ

«ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏ»Ի ՀՆԳԵԱԿԸ

Բ.

Խմբագրական հնգամդամ կազմին հեղինակաւոր պետն էր Շաւարշը: Արթուն աչքն էր, ան մեր չորսին վրայ, հսկողութիւնը երբեմն ծայրայեղութեան հասցնող բծախնդրութեամբ: Կատարուած էր անշուշտ աշխատանքի բաժանում, բայց դարձեալ կը միջամտէր ան իւրաքանչիւրիս աշխատանքին իր կարգադրութիւններով: Աւելորդ է ըսել, թէ բոլոր պարագաներու տակ օգտակար էին իր ցուցմունքները եւ առանձնապէս ես շատ բան կը պարտիմ իրեն իբրեւ զարգացում ու փորձառութիւն, հրապարագրական – խմբագրական կեանքին մէջ, որ մնայուն ասպարէզս եղաւ յետագային: Շաւարշը, օրուան իր խմբագրականը ամենայն արագութեամբ գրել վերջացնելէ ետք, աչքէ կ'անցընէր սեղանին վրայ դիզուած նիւթերը, – քաղաքական յօդուածներ, գրական ստեղծագործութիւններ, օտար թերթերէն թարգմանութիւններ, թղթակցութիւններ եւն. որոնց մէջ սրբագրուելիքներուն մէկ մասը ինք կը սրբագրէր, իսկ մնացածը, միեւնոյն նպատակով կը յանձնէր խմբագրութեան քարտուղարին:

Քարտուղարի այդ պաշտօնը, որ կը ծառայէր ապահովելու թերթին լեզուական յղկուած գեղեցկութիւնը եւ պակսեցնելու աւելորդաբանութիւններն ու պատահական սխալները, ստանձնած էր Լեւոն Մօզեան: Շաւարշին հետ ինքն ալ կուգար նախապատերազմեան «Ազատամարտ»էն, աշխատած ըլլալով Ռուբէն Զարդարեանի շունչին ու ձեռքին տակ, մինչեւ Ապրիլեան Եղեռնը: Մեր խմբագրած բոլոր նիւթերը կը յանձնէինք իրեն որպէսզի կոկէր – շտկէր զանոնք կամ ի հարկին ներկայացնէր Շաւարշին, անոր ալ կարծիքը ունենալու համար: Փորձառու խմբագիր էր եւ դժուար թէ որեւէ սխալ կամ թերացում վրիպէր իր աչքէն:

Խմբագրական աշխատանքին մնացեալ մասը կը տարուէր Գուրգէն Մխիթարեանի, Գուրգէն Քէլլէրեանի կամ կեղծանունով Շիրակունիի եւ իմ կողմէ:

Երկու Գուրգէններէն առաջինը ստանձնած էր հայկական կեանքին հետ կապուած անցքերու կամ նիւթերու խմբագրութիւնը: Այդ կեանքը եւ հետեւաբար իր ալ աշխատանքը կ'ընդգրկէին Պատրիարքարանի գործերէն կամ Ազգային Երեսփոխանական Ժողովի նիստերէն մինչեւ հանրային – թաղային ձեռնարկները եւ ասոնց մէջ մասնաւորաբար թատերական շարժումը, որ կը կազմէր հրապարակային ամէն կարգի հանդիսութեանց առանցքը, այդ օրերու Պոլսահայ կեանքին մէջ: Այս գետնի վրայ մանաւանդ հեղինակութիւն մը դարձած էր ան եւ իր դնահատանքի կամ քննադատութեան խօսքը կ'ըսէր Հայ Տրամաթիք Թատերախումբի իւրաքանչիւր նոր բեմադրութեան առթիւ: Յաճախ միասին կ'ըլլայինք «Ճակատամարտ»ի յատկացուած օթեակին մէջ եւ կը հետեւէինք խաղարկութեան: Իր սուր յիշողութեան ապաւինած, ոչ մէկ նոթ կ'առնէր եւ երբ յաջորդ օրը, մենք շատ մը բաներ մոռցած կ'ըլլայինք, ինք հարազատօրէն կը վերլուծէր ու կը ներկայացնէր բեմադրուած խաղն ու դերասաններու խաղարկութիւնը:

Գուրգէն Մխիթարեան դեռ այդ օրերուն յայտնուած էր գրականութեան եւ արուեստի քննադատի իր արժանիքներով, որոնք յետագային առաւել եւս զարգացան իր մօտ: Իր իսկ խոստովանութեամբ, մեծ եղած է Շաւարշին ազդեցութիւնը նաեւ իր վրայ եւ միշտ օգտուած է անոր ցուցմունքներէն, մասնաւորաբար հերթական նիւթերու ընտրութեան, ընդլայնման եւ խմբագրութեան, այլեւ լեզուական յղկումի եւ ոճի ձեւաւորման գծով:

Քաշքշուքի նիւթ կը դառնար միայն Գուրգէնի ձեռագիրներուն ընթերցման հարցը: Գուրգէնը, մինչեւ վերջն ալ պահեց՝ սիամանթոյական որորուած տառերով եւ ընթերցումը ոչ այնքան դիւրին բառերով գրելու իր ձեւը: Աւելի դիւրին էր ընթերցումը Շաւարշի ձեռագրին, վարժ աչքերու համար: Աւելորդ է ըսել թէ այդ վարժ աչքերը ունէին ամէնէն առաջ դրաշարները եւ մեր դժուար կարդացածը անոնք կը կարդային զարմանալի դիւրութեամբ եւ գրեթէ միշտ անսխալ: Գեղեցիկ ձեռագիր ունէր Լ. Մօզեան եւ տանելի էր նաեւ Գ. Քէլլէրեան:

Յետագայ տարիներուն, Գուրգէնը, երբ հեռացած էր Պոլսէն երեւան բերաւ նաեւ իր ընդունակութիւնը ազգային եւ միջազգային քաղաքական կեանքին մէջ կապուած հրապարակագրութեան մէջ, որուն հետ գործ չունէր «Ճակատամարտ»ի խմբագրութեամբ զբաղած շրջանին:

Խմբագրական մնայուն հիւրերն էին Յ. Օշականն ու Կոստան Զարեանը: Կուգային յաճախ երկուքով մէկ կամ առանձին եւ Շաւարշին հետ սանկ ժամի մը չափ հոգեշահ զրոյց ունենալէ ետք, կէս ժամ մըն ալ կ'անցընէին նախընտրաբար Գուրգէնին մօտ: Շատ կը սիրէր ան Օշականը, իսկ Զարեանին հետ իր կապը չէր մօտենար մտերմութեան սահմաններուն, թէեւ չէր ալ դադրեր յարգելէ զայն եւ գնահատելէ անոր գրական վաստակը: Եղբայրօրէն կապուած էր բանաստեղծ Ահարոնին հետ, որ իր կարգին յաճախ կուգար խմբագրատուն: Եթէ պատահէր որ դատարկ ձեռքով եկած ըլլար, Գուրգէն կը բանտարկէր զայն այն անցքին մէջ, ուր ես կ'աշխատէի եւ դուռը վրան գոցելով, չէր ձգեր որ դուրս ելլէ, մինչեւ կիրակնօրեայ թիւին համար գրական էջ մը պատրաստելը.— «Յիմա՛ր, յիմա՛ր» ըսելով եւ ինքն իրեն խօսելով կը նեղսրտէր Ահարոնը, բայց քիչ ետքը կը սկսէր աշխատիլ դառնուկի հեղութեամբ: Եւ արդիւնքը կ'ըլլար գեղեցիկ արձակ մը:

Փողոցին վրայ նայող այդ նեղ անցքին եւ իմ սեղանիս յաճախորդն էր նաեւ Երուանդ Օտեանը, որ երբեմն, առաւօտները կուգար եւ հոն կը գրէր իր «Առտըւան Տոմսը», յաջորդ օրուան թիւին համար: Օտեան այն գրողն էր, որ պատրաստի ոչ մէկ դրամագլուխ ունէր, ամէն ինչ, մինչեւ անգամ իբրեւ թերթօն լոյս տեսնող իր վէպերը, կը գրէր օրը օրին, երբեմն նաեւ «մամուլի տակ»: Շաբաթական վեց «Տոմս»ի համար կը ստանար տասը թրքական ոսկի, որ կը հաւասարէր մօտաւորապէս խմբագիրներուս վճարուած թոշակի երեք չորրորդին: Վեցօրեայ այս վճարումներուն առիթներով է, որ սիրուած երգիծաբանը, վարչական գործերու վարիչ Օր. Տիրուհի Ազարեանին ուղղած է՝ յետագային հրատարակուած իր այնքան սրամիտ նամակները:

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

(2 Շար.)

ՄՆԱՅՈՒՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿՆԵՐ ԵՒ ԺԱՄԱՆԱԿԱՒՈՐ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Դ.

Պարոյր Սեւակը կարող է կերտել ըսքանչելի պատկեր եւ տեղնուտեղը փճացընել այն. ինքներդ դիտեցէք.

Դու ի՛նչ էիր, գիտե՞ս թէ ինչ էիր,
Դու կին էիր, բայց եւ աղջիկ ու քոյր,
Սնդիկի սեան նման ուղիղ ու ջինջ էիր...

«Սնդիկի սիւն», առաջին անգամ մեր չափածոյ բանարուեստում մենք հանդիպում ենք կնոջ նման պատկերաւորման, որը կապուած է ինչ որ առարկայական, գրեթէ շօշափելի պայծառութեան հետ, եւ ընթերցողն սպասում է, որ բանաստեղծը մի նոր, անակնկալ գիւտով կ'ամրացնի գիւտը: Եւ... ահա.

Իշակաթնուկ չէիր, այլ սինձ էիր...

Որտեղի՞ց եկաւ իշակաթնուկը, եկաւ ու կուլ տուեց «սնդիկի ուղիղ ու ջինջ սիւնը», որտեղի՞ց այս «սինձը» եւ ինչո՞ւ, այս կապակցութեամբ, ուշանում է «մաղադանոս»ը... Դրութիւնը չի փրկում եւ շարունակութիւնը.

Գինի, որ չի տալիս մրուր – տականք:

Կարդալով այս եւ նման տողեր, ընթերցողի հոգում մնում է մի գինի, որ տալիս է ե՛ւ մրուր, ե՛ւ տականք:

Ընդունուած է ասել (եւ դա, հաւանաբար, ճիշդ է), որ բանաստեղծը յոյզերի երգիչ է, բանաստեղծութիւնը՝ մարդկային յոյզերի արտայայտութիւն՝ Պարոյր Սեւակն իր բանաստեղծութեամբ՝ դուրս է այս սահմանումից. Պարոյր Սեւակը նախ եւ առաջ մեծ կրքերի երգիչ է, նա կրքով է ընկալում ամէն ինչ եւ երգում է կրքով, մինչեւ ինքնամոռացում նրա մօտ կիրք է եւ հայրենասիրութիւնը, ե՛ւ բնութիւնը, ե՛ւ սէրը: Նա մեծ կրքով որոնում է ձեւեր, ժխտելու համար ընդունուած ձեւերը. երբ նա հանդիպում է անյաջողութեան, չի նահանջում եւ աւելի մեծ կրքով շարունակում է իր որոնումները երբեմն ժխտելով, բայց աւելի յաճախ հաստատելով իր ձեռք բերած ժամանակաւոր կամ հաստատուն յաջողութիւնները:

Որպէս օրինակ կարող է ծառայել գրքում տպուած «Անձրեւային սոնատը», ինչպէս ինքն է անուանել՝ «հինգ նուագ մինոր հնչականութեամբ»: Ի՞նչ է գրտնում ընթերցողն այս յոյժ լիրիկական վերնագրով եւ ենթավերնագրով զարդարուած չափածոյ գործում.— Լիրիկա՞, նուա՞գ, թէկուզ «մինոր հնչականութեամբ»... լիրիկա, ի հարկէ, կայ այս նուագում, բայց ի՞նչ է արել բանաստեղծը.

Երբ աշնանային դաշտերի վրայ
Կամ քաղաքային քորշ փողոցներում
Ամէնքի կողմից գուցէ մոռացուած
Ինչ-որ անձրեւ է թախծում ինքն իրեն,
Ու տխրութիւնն է ներս մտնում իմ տուն
Ու դառնում տանտէր...

Ամէն ինչ կարծես թէ տեղն է. հինգուկէս տողում ե՛ւ աշնանային դաշտեր, ե՛ւ գորշ փողոցներ, ինչ որ անձրեւ, թախիծ, ներս մտնող տխրութիւն... այստեղ է, որ տխրութեան հետ ներս է մտել նաեւ... Մեֆիստոֆելը.— Դու... այդ ինչո՞վ ես զբաղուած,— հարցրել է նա մռայլ ու դժգոհ... — Ես, ոչինչ, այնպէս, մի քիչ քնարական սինձ ու սոսինձ՝ որպէսզի տողերս կպչեն ընթերցողին... — Պէտք եղածից շատ է. այդքան սինձ ու սոսինձ բաւական է բանաստեղծութեան,— յուշել է դաւադիրը,— անցիր բուն գործին: — Լսում եմ, սիր...

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ

Արդէն մինչեւ երեսնամեայները, որ է ըսել երիտասարդութեան առաջին կէսը, ըստ սահմանադրութեան իրեն դիմացը փակեալ կը գտնէ պաշտամանց դուռները, իսկ միւս կէսին համար ես յորդոր պիտի ըլլամ որ բաղձանքով այդ պաշտամանց ետեւէն չըլլայ: Պաշտամունք, որչափ թեթեւ եւ սովորական, տակաւին իրենց հետ պատասխանատուութիւն մը կապուած ունին, եւ հետեւանաց տեսութեամբ ձեռնարկութեանց մէջ դանդաղութիւն կը մուծանեն, ուրիշին ընելիքը քննելու եւ նախատեսելու պարտաւորութեամբ՝ յաճախ անձնական գործունէութիւնը կը դադարի, եւ խոհեմութեան խրատները կատարելու համար՝ աշխուժին ջիղերը կը նուազին: Երկու բան մէկտեղ ընել անհնար է: Փորձով իսկ տեսած եմ, եւ դուք ալ հարկաւ նկատած էք, թէ ամէնէն վառվռուն երիտասարդը, երբ պաշտօնի մը գլուխը կը դրուի, յանկարծ կը փոխուի, հնացեալ խոհեմ անձի բնաւորութիւնը եւ յատկութիւնները կը զգենու: Այդ ալ ամէնէն բնական հետեւանքն է, վասնզի նովին իսկ որ պաշտօն մը կը ստանձնէ, մէկէն պատասխանատուութեան ծանր բեռին տակ կը մտնայ, մը-նացեալ ծանր հետեւանքներով մէկտեղ՝ զորս այդ եւս կը համրէի:

Չեմ դժուարիր երիտասարդի մը պաշտօն յանձնուած ատեն, այլ միայն կ'ըսեմ թէ պաշտօն յանձն առնող երիտասարդը նովին իսկ երիտասարդութենէ դուրս կ'ելլէ եւ առն կատարելոյ գործերը եւ յատկութիւնները իրեն կը սեփականէ: Երիտասարդութեան համար կորուստ մըն է, մանաւանդ երբ երիտասարդութիւնը մերինին պէս դեռ տկար է թուով եւ զօրութեամբ եւ զարգացմամբը, եւ ոչ իսկ իւր գործոյն կը բաւականանայ, ուր քառասնամեայն անցուցած անձինք բաւական թուով, կարողք եւ փորձառուք, այլ որ ոչ կարեն երիտասարդաց գործերը կատարել, շատ աւելի դիւրութեամբ եւ յարմարութեամբ վարչական պաշտօնները կրնան ստանձնել: Գործերը կը բաժնուին, գործողք կը շատնան, ամէն դասէ եւ հասակէ անձինք պիտանի կրնան ըլլալ, եւ ասա՝ իբր լոկ տնտեսագիտական սկզբան հետեւում մը նկատուած ատենն իսկ, մեծ ծանրակշռութիւն կը ստանայ եւ խոհական մտաց ընդունելութեան եւ հաւասարութեան կ'արժանանայ:

Ոմանք մեծ ինչ կը կարծեն առաջարկել, խնդրելով որ ընտրելեաց համար սահմանեալ երեսնամեայ հասակը գոնէ ցքսանեւհինգ իջեցուի, որպէսզի աւելի աշխոյժ տարը մը ազգային պաշտամանց մէջ մուծուի: Ես հակառակը կը կարծեմ բոլորովին, եւ կը դատեմ թէ իմաստութեամբ գործուած է այդ հասակը սահմանուած ատեն, որոյ իմաստը ոչ թէ քսանեւիննամեայն կամ քսանեւհինգ կամ նաեւ քսանեւմիամեայն անկարող հրատարակել է ազգային պաշտօն մը ստանձնելու, այլ յաւէտ տնտեսագիտական առմամբ եւ ընդհանուր օգտին տեսութեամբ, պատասխանատուութեան ենթարկեալ տաղտուկ եւ հանդարտ պաշտօններէն, աւելի առոյգ երիտասարդները հեռացնել՝ որ ազգային յառաջադիմութեան աշխոյժ գործաւորներ ըլլան: Իսկ օրինական արգելքը երիտասարդները փորձութենէ ալ կը պահպանէ, զի եթէ դուռը բաց ըլլար, շատ կարող երիտասարդք կրնային պաշտամանց առերեւոյթ հրապուրանքէն խաբուիլ, եւ անոնց հետամուտ ըլլալով իրենց սեփական գործունէութիւնը խափանել: Չըլլայ թէ երիտասարդութիւնը մեծ բարենորոգում մը պահանջել կարծելով՝ աշխատի սահմանադրական ընտրելիութեան տարիքին նուազումը պահանջել: Ամենայն ոք որ ճշմարիտ ազգասէր է, կարծեմ թէ իմ համարձակ խօսիցս եւ յայտարարութեանցս կը ձայնակցի, բաւական է որ երիտասարդութեան երկրորդ կէսը, այն որ աւելի այրութեան մօտ է, երեսնամեայէն ցքառասնամեայն ենթակայ է պաշտօնատէր լինելու, ինչ որ սահմանադրութիւնը արդէն շնորհեց ամէնուրեք մեք ալ յարգեմք: Բայց գոնէ առաջին կէսը ամբողջաբար երիտասարդական գործունէութեան պահեմք:

Հեռու ուրեմն պահե՞մք երիտասարդութիւնը հասարակային գործոց մասնակցութենէն: Ես ինձէն կ'իմանամ թէ այդ հարցումը բնական հետեւանք մի նախընթացաբար զրուցածներուս: Սակայն ես չեմ կարծեր թէ հասարակային գործոց մասնակցութիւնը սոսկ սահմանադրական պաշտօնավարութեան վրայ կայացեալ ըլլայ, եւ առանց ասոր հնարաւոր չըլլայ հասարակային գործոց մասնակցիլ: Ի՞նչ են ուրեմն ազգային յառաջադիմութեան համար թափուած ճիգեր գաստիարակութեան համար եղած աշխատութիւններ, հրատարակութեանց համար տրուած փոյթեր, գիտութեանց եւ մակածութեանց ստացման համար եղած ջանքեր, արհեստից զարգացման եւ տարածման համար հոգեր քրտինքներ, ազգային հոգւոյն զօրանալուն եւ իրականանալուն համար կերպ հնարքներ: Արդեօք այս ամենայն եւ ասոնց նման աշխատանքներ չե՞ն բաւեր, որ հասակ մը իրեն գործունէութեան ասպարէզ, ներքին գոհունակութեան պատճառ եւ հասարակային գործոց մասնակցութեան առիթ ունենայ:

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ

(17 Շար.)

ՁԵԿՈՅՑ
Գ. ԿԻԼԻՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

—o—

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

12.— Գալուստ Կիւլպէնկեան Հետա – խուզական կեդրոն, Ազունիէ· 10,000 տոլար :

Ճաւելուածական յատկացում՝ սոյն կեդրոնի գիտական գործիքներուն ամ – բողջացման համար :

13.— Սէն Ժոզէֆ Համալսարանի մատե – նադարանին հայկական բաժնին, Պէյ – րութ, 5000 տոլար :

Պէյրութի Սէն Ժոզէֆ Համալսարանի մատենադարանին հայկական բաժնին ըն – դարձակման եւ բարեզարդման համար Հիմնարկութիւնը յատկացուց 5000 տո – լարի գումար մը: Տարիներէ ի վեր հայ – կական գիտութեանց յատուկ ամբիոն մը գոյութիւն ունի սոյն Համալսարանին մէջ :

14.— Սահակեան – Վարդուհեան վար – ժարան, Սամաթիա, Պոլիս, 4000 տոլար :

Սամաթիոյ Սահակեան – Վարդուհեան վարժարանի վերակառուցման համար Հիմնարկութիւնը անցեալին տրամա – դրած էր 25·000 տոլար: Ներկայ յատ – կացումը կը ներկայացնէ կէսը աննա – խատեսուած, յաւելուածական ծախսե – րուն՝ որոնց ենթարկուած էր վարժարա – նին խնամակալ մարմինը :

15.— Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքարա – նին՝ 6,500 տոլար :

Մասնաւոր յատկացում՝ Պոլսոյ Պատ – րիարքարանին մէջ գտնուող հին, պատ – մական թղթածրարները պարունակող պահարաններու չինութեան համար :

16.— Համալսարանական կրթաթո – շակներ, 250,000 տոլար :

1964 / 65 տարեշրջանին համալսարա – նական կրթաթոշակներու եւ ընթացա – ւարտ համալսարանականներու ուսման կատարելագործումին ի նպաստ եղաւ 250,000 տոլարի նոր յատկացում մը : 1963/64 ուսումնական տարեշրջանին այս ծրագրէն օգտուած են 219 համալսար – նական ուսանողներ՝ որոնք բարձրագոյն ուսման կը հետեւին հետեւեալ երկիրնե – րու մէջ :

	Ուսանող
Ճորդանան	1
Միացեալ Նահանգներ	22
Աւստրիա	10
Գերմանիա	8
Ճունաստան	6
Ֆրանսա	26
Անգլիա	11
Եգիպտոս	4
Հայաստան	1
Պարսկաստան	4
Իտալիա	9
Արժանթին	1
Գանատա	3
Պրազիլ	7
Լիբանան	83
Սուրիա	7
Թուրքիա	16
	219

×

Ճ.Գ. Հիմնարկութեան կողմէ եղած յատկացումը իւրաքանչիւր պարապային պայմանաւոր է չինութեան արտօնագրի ստացումով :

Ամփոփում Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան կողմէ ցարդ կատար – ուած յատկացումներու

1.— Յուլիսէն մինչեւ 31 Դեկտ· 1963 Վահան Թէքէեան վարժարանին, Պէյ – րութ 65·000 տոլար :

Դասագիրքերու հրատարակութեան, Պոլիս 10,000 տոլար :

Նիսի Երիցասան 3,594 տոլար:

Հայկական վարժարաններու նորոգու – թեան 100,000 տոլար :

Հայկական վարժարաններու սարքա – ւորման 100,000 տոլար :

Քարէն Եփիփ ճեմարանին, Հալէպ 33,000 տոլար :

Ու բսել է· այս հինգուկէս տողերն ան – նշան արթագրութեամբ զարդարել են հինգ նուագների ճակատները այնպէս, ինչպէս հին «Բագմավէպ»երում նոյն նը – կարի էլիշէն զարդարել է տարբեր գրք – ուածքների ճակատները : Իսկ այս հինգ նուագների հիմնական միտքը բանաս – տեղծին անհանգստացնող մի հանգամանք է· ինչո՞ւ չունը հաչում է լուսնեակի, « սակայն ոչ երբեք արեւի վրայ», այլեւ այն, թէ՝

Լուսնային ախտով հիւանդներ թէ կան,
Իսկ ինչո՞ւ չկան
Արեւի ախտով տառապող մարդիկ ...

Ձենք կասկածում, որ բանաստեղծին քոչ յայտնի է, որ կայ եւ «արեւախտ», արեւահարութիւն, բայց նման բարակ բաների մասին մտածելու ժամանակ ով ունի, «երբ հին անձրեւն է թախծում ին – քըն իրեն», երբ մտածում ես, որ եթէ « մեռնելն» այնպէս հեշտ լինէր, ինչպէս ծնուելը... « դարձեալ – վերստին – կըր – կին – նորից մենք կը չահէինք, »այլ ոչ մայրերը»... երբ մնում է բացականչել·

— Էյ, ընկեր երկինք,
Մի խուլիգաճիր,
Թէ չէ միլիցիա կը զանգահարեմ ...

Ահա քեզ «Անձրեւային սոնատ, հինգ նուագով մինոր հնչականութեամբ», որն բաս էութեան մի հեղնանք է եւ ծաղր «անձրեւային լիրիկայի» դէմ՝ ներչըն – չուած նոյն ժխտման ոգուց :

ԳՈՒՐԳԻՆ ՄԱՀԱՐԻ

(4 Շար·)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿ

Հ. Ճ. Դ. Նոր Սերունդի Պօսոնի «Բը – րիտափոր» խումբի տարեկան դեղար – ուեստական երեկոն (փետրուար 1), իր արձանագրած յաջողութեամբ, այս մեծ չարժումին հաչուոյն նպաստաւոր յաւել – եալ վկայութիւն մը եղաւ :

Երեկոյթին բացումը կատարուեցաւ Մարսէյլի չրջանի բոլոր խումբերուն կողմէ երգուած ֆրանսական փառերգով եւ «Մշակ Բանուոր»ով: Հուսկ ուրեմն, օրուան խօսնակ ընկեր Հայթայեան բեմ հրաւիրեց ընկեր Մասիս Գուլումեան, որ արտասանեց Ճ. Թումանեանի հայրե – նաչունչ մէկ քերթուածը :

Խումբին անունով բացման խօսք ըրաւ ընկեր Գարեգին Պաղճեան: Հաղիւ 19 տարեկան այս երիտասարդին խօսքին անկեղծ չեշտը, հայերէնով արտայայ – տուելու դովելի ճիգը մեծ տպաւորու – թիւն գործեց ներկաներուն վրայ, որոնք, անդամ մը եւս, առիթը ունեցան հաս – տատելու Հ. Ճ. Դ. Նոր Սերունդին կա – տարած ազգօգուտ աչխատանքը: « Սիրով եւ հաճոյքով մաս կը կազմենք Հ. Ճ. Դ. Նոր Սերունդի մեծ ընտանիքին, որով –

Մեսրոպեան վարժարանին, Հալէպ 20,000 տոլար :

Թարգմանչաց վարժարանին, Դամաս – կոս 20,000 տոլար :

Ջաւարեան վարժարանին, Հալէպ 16 հազար տոլար :

Ազգկանց Հայ Կաթողիկէ վարժարա – նին, Հալէպ, 40,000 տոլար :

Երկրորդական վարժարաններու դրա – դարաններուն՝ 50,000 տոլար :

Ազունիէի Կիւլպէնկեան Հետախուզա – կան կեդրոնին 10,000 տոլար :

Սէն Ժոզէֆ Համալսարանին, Պէյրութ 5000 տոլար :

Սահակեան – Վարդուհեան վարժարա – նին, Պոլիս 4000 տոլար :

Պոլսոյ Պատրիարքարանին 6500 տոլար:

Համալսարանական կրթաթոշակներու 250,000 տոլար :

Ընդհ· դումար՝ 733,094 տոլար :

1 Ճուլիսէն մինչեւ 31 Դեկտեմբեր 1963 կատարուած յատկացումներ 733,094 տոլար :

1 Ճունուարէն մինչեւ 30 Ճունիս, 1963 կատարուած յատկացումներ 288,900 տոլար :

Գումար՝ 1963 տարեշրջանին կատար – ուած յատկացումներու 1,021,994 տոլ·:

2.— Մինչեւ 31 Դեկտ· 1962 կատար – ուած յատկացումներ 4,620,515 տոլար:

Ընդհանուր գումար ցարդ կատարուած յատկացումներու 5,642,509 տոլար :

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻԼԻՊԷՆԿԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Լիզպոն, Յուն· 1964

ՇՓՈԹՈՒԹԵԱՆ ՏԵՂԻ ՁՏԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

—o—

Մարսիլիոյ Ֆրանսական Թերթերը վերջերս զրեցին թէ Անարէ Պաղտասար – եան անունով հայ երիտասարդ մը չորս ամիս բանտարկութեան դատապարտուած է :

Դժբախտ զուգադիպութեամբ մը նոյն անունը կը կրէ մեր ընկերոջ՝ Գրիգոր Պաղտասարեանի որդին, որ կը ստիպուի նոյն թերթերուն հաղորդել թէ նոյն ա – նունը կը կրէ, բայց ոչ մէկ կապ ունի դատապարտուած երիտասարդին հետ :

Ֆրանսական թերթերը կատարած են այդ ճչդումը ամենայն փութկոտու – թեամբ, նկատի առնելով մեր երիտասարդ ընկերոջ՝ Անարէյին վայելած դիրքը Մարսիլիոյ գաղութին մէջ եւ առեւտրա – կան հրապարակին վրայ :

հետեւ հոն կը սորվինք մեր լեզուն, կը ծանօթանանք մեր հարուստ անցեալին : Մանաւանդ, որովհետեւ Հ. Ճ. Դ. Նոր Սերունդը մեր չիրագործուած երազնե – րուն, խէալներուն առաջնորդող ուղին կը բանայ մեր առջեւ»:

Ճաջորդաբար արտասանեցին փոքրիկն Ունճեան եւ ընկեր Ճ. Հայթայեան :

Երեկոյթը, որուն հովանաւորութիւնը ստանձնած էր Հ. Ճ. Դ. Նոր Սերունդի Հարաւային Ֆրանսայի Շրջ· վարչու – թիւնը, առիթ մը եղաւ, որ երիտա – սարդներ արտայայտեն իրենց մտածում – ները: Շրջանային վարչութեան անունով՝ ընկեր Կարօ Ճովսէփեան յայտարարեց· — « Մեր ժողովուրդին ազգային իրա – ւունքները պաչտպանող եւ անսակարկ անոր ծառայելու ուխտած կազմակերը – պութեան՝ Հ. Ճ. Դաչնակցութեան կող – մէ հովանաւորուած չարժում մըն է Նոր Սերունդը, որ ունի ամուր խարիսխ մը եւ բարոյական հարուստ ժառանգութիւն մը:

Մեր միութեան մէջ հայ երիտասարդն ու երիտասարդուհին հաղորդակից կ'ըլ – լայ հայ ազգային զանձերուն: Շարժու – մը,— աւելցուց ընկերը ,— հրամայո – ղական պահանջքի մը արդիւնք է, որ պէտք է քայլայերել եւ զօրաւիգ կենալ»:

Ճուցադրուեցան Հալէպի մէջ ամէն Ապրիլին տեղի ունեցող Հ. Մ. Ը. Մ.ի միջ – մասնաճիւղային խաղերէն առ – նուած տեսարաններ : Պատկերներու ցու – ցադրութեամբ՝ որահը պահ մը ապրե – ցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Զատկուան ողիմ – պիականներու յիչատակելի պահերը :

Կարճ դադարէ մը ետք, ներկայացուե – ցաւ փոքրիկ դաւեչտ մը, որմէ ետք, մասնաճիւղին «Զարենց» պարախումբը, իր նոր յայտագրով, հոգեթով պահեր տեղծեց :

Գ. Պ.

ԽՈԴԵԴԱՆ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԿԱՑՈՒԱԶՈՐՈՒՄ

Արեւը բաւական խոնարհուել էր: Սրա – ծայր ժայռերի սուուերները երկարել էին ներքեւ լուծուելով ծառերի արձակած չուաքների մէջ: Ներանք լչան ձորը, տե – սան աղբիւրը, ջուր խմեցին, լուացուե – ցին եւ բարձրանալով նորից կանդնեցին քարափի վրայ :

— Ձէ, լաւ տեղ է :

— Արեւուտ, սիրուն տեղ է, լաւ: Ջուր կայ, աղբիւր կայ: Ցախը մօտիկ է: Էն ձորի պռկին էլ Օնչի տունն է, էն էլ իր տանձի ծառերն են :

— Իսկ էս ճամբեն ո՞ւր է տանում :

— Սուրբ Աղբերիկ,— պատասխանեց Ոսկեհատը, երեսը աննկատելի խաչա – կընքելով :

ՆՈՐ ՏՈՒՆ

Հետեւեալ առաւօտ Ասատուրը սկսեց իր նոր տունը չինել: Նա ընտրել էր չի – նութեան վայրը եւ ցցերն էր ամրացը – նում բարձունքին, երբ նրան մօտեցաւ մի երիտասարդ ատաղձագործ, գործիք – ներով լի տոպրակը ուսը գցած : Եկուո – րը բարեւ տուեց եւ պայուսակը թեւից հանելով նետեց գետին :

— Տո՞ւն ես ուզում չինել :

— Ուզում եմ, — ասաց Խոզեդանը, քրտինքը սրբելով :— Աննուդ ի՞նչ է :

— Ուրագ Ցակոբ :

— Բարով եկար, ուստա Ցակոբ : Ա – դա՞մ ես :

— Ազատ եմ :

— Ուրեմն չինե՞նք :

— Շինենք, — ձեռքերը ոգեւորու – թեամբ իրար չփելով պատասխանեց վարպետը :

Ցակոբ դաչտաղէմցի էր: Նկատելով, որ տուն չինող կայ, գործիքներ վերցնե – լով, առանց հրաւէրի, չտապել էր այդ – տեղ :

— Հաղարաչէ՞ն ես ուզում, թէ՞ հա – տարակ :

— Հատարակ: Հաղարաչէնը հարուստ – ների բանն է, — նկատեց Խովիւը :

— Լաւ, էնպիսի մի տուն չինեմ, որ հաղարաչէնից բանով պակաս չլինի, ու դու չատ գոհ մնաս :

— Քանի՞ զերան կը զնայ, — հար – ցըրեց Ասատուրը :

— Մի տաս – տասնհինգ հատ: Էս ձո – րից մի քիչ վերեւ լաւ կաղնի ծառեր կան, հնտեղից կը բերենք: Մի քանի հատ էլ բարդու ծառ հարկաւոր կը լինի :

Ցակոբը ամուսնացել էր դրանից մի քանի տարի առաջ, եւ ամուսնացել էր չատ վիպական ձեւով : Նա սիրահարուել էր Մչոյ դաչտի Ծղակ գիւղի քահանայ Տէր – Աւետիսի աղջկան՝ Ծաղկանուչին : Հայրը մերժել էր աղջկան տալ, պատ – ճառաբանելով, թէ տղան աղքատ է, հարստութիւն չունի : Ուրագ Ցակոբը ո – րոչում է աղջկան փախցնել: Հաջու եղ – բայր Աւետի Սալիմը օգնում է նրան : Սալիմը Ցակոբին տալիս է իր ձին եւ իր երկու պինուած տղաներին՝ աղջկայ փա – խուստը կազմակերպելու համար: Հան – դիպումը տեղի է ունենում գիւղի աղբիւ – րի մօտ, երիկուայ հովին :

— Ես եկել եմ քեզ փախցնելու, Զիչօ, — ասում է երիտասարդը՝ ձիուց վայր թռչելով :

— Գնամ չորերս փոխեմ, յետոյ փախ – ցրու, — պատասխանում է աղջիկը, ակ – նարկելով իր հագի հասարակ զգեստը :

— Ձէ, Զիչօ դուրբան, քո խաս ու զգե – մաչ չորերը ինձ հարկաւոր չեն, դու ես ինձ հարկաւոր,— ասում է Ցակոբը եւ Ծաղկանուչին զրկելով դնում է թամբին ու փախցնում Դաչտադէմ : Զին ամբողջ ճանապարհն անցնում է քառատրոփ վազ – քով :

Հէնց առաջին օրը Ցակոբը Խոզեդանին պատմեց· Թէ ինչպէս էր փախցրել սիրած աղջկան :

— Իսկ տէրտէրը քեզ դաժի չտուե՞ց :

— Ի՞նչ դատ, աղջիկը ինքը համաձայն էր: Սուտ բան է, եթէ աղջիկը համա – ձայն չլինի, նրան ոչ ոք չի կարող ձիու վրայ դնել, Աստուածուր ախպէր :

— Ուրեմն յաջողութե՞մբ փախցրիր:

— Փախցրի, լաւ փախցրի, բայց ինչ արած, որ հայրը անիծել է աղջկան ,— հառաչեց վարպետը :

– Ի՞նչպէս :

— « Քանի որ դու փախար իմ չուգած աղջկայ հետ, Թող ուրեմն, անսերունդ մնաս ու քու երդիկից ծուխ չբարձրա – նայ » ,— ասել է Տէր Աւետիսը աղջկայ եաեւից : Լսողներ են եղել :

– Բանի տեղ մի դիր էդ անէծքը , կա – րեւորը ձեր երկուսի սէրն է, — խրա – խուսեց մոտկանցին :

Ատաղձագործ Ցակոբը թէեւ երիտա – սարդ էր, բայց փորձուած մարդ էր եւ – րեւում եւ համակրելի դրուցակից : Իր արհեստի բերումով նա եղել էր Հայաս – տանի զանազան գաւառներում : Բացի իր ամուսնութեան պատմութիւնը անելուց , Ուրագ Ցակոբը նոյն օրը Խոզեդանին , իրրեւ նորեկի, պատմեց թէ Հայաստանի այս կամ այն չրջանի ժողովուրդը ինչ բնաւորութիւն ունի :

ՄԱՋԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար·)

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

*

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած

Վարժարանի Աշակերտութեան Կողմէ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 16 ՓԵՏՐ. , ԺԱՄԸ 3·30

Պիտի ներկայացուին՝

— 1 — ՊԸՌՍԱՄԻ ԿՈՐԻՒՆԸ.— Պալատական դրուագ մը, Հայոց պատմութեան մելիքական շրջանէն:

— 2 — ԶԱՒԵՇՏ , Ֆրանսերէն , 1 արար:

*

26, Rue Troyon Sèvres (S. et O.)

Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ, ԼԻՈՆ

Լիոնի եւ շրջականերու Հայ Ազգ. Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի առաւօտ հայրապետական պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան պիտի քարոզէ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ եւ այդ առթիւ հանրութեան ներկայացնէ Լիոնի նոր հոգեւոր հովիւը՝ Դաւիթ վրդ. Սահակեան :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէայս Կիրակի , պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Տէր Յուսիկ քահանայ Ադամեանի եւ երեցկինին յիշատակին:

Նոյնպէս հանգուցեալ Տէր Ադդէ քահանային մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ: Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

ԻՍԻ – ԼԷ – ՄՈՒԼԻՆՕ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

ԲԱՐԱԲԲԱ

Ողբերգութիւն 3 Արար

ԿԻՐԱԿԻ

16 ՓԵՏՐՈՒԱՐ, ԺԱՄԸ 3

Մուտք 4 ֆր. – Մանուկները՝ ձրի

Salle des Fêtes

25, Avenue Victor Cresson

ISSY-LES-MOULINEAUX

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար

ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)

Métro :

4 Septembre ou Opéra

Téléph. : RIC. 79-86

RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,

ժամը 9–12 եւ 14–18

բացի շաբաթէն,

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները իր Կրթ. ձեռնարկներուն համար :

Տէր եւ Տիկին Ալեքսանտր Օհանեան 50 Ֆրանք, Տիկին Պայծառ Վարժապետեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի :

Տիկին Լիւսի Մինասեան 30 Ֆր. իր զաւակներուն յաճախած Կիրակնօրեայ վարժարանին ի նպաստ :

×

Աղքատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.— Պ. Գէորգ Պագըրճեան իր եղբօր՝ ողբ. Մարտիրոս Պագըրճեանի մահուան առթիւ 260 Ֆրանք , Պ. Պետրոս Սաաթճեան իր կնոջ մահուան առաջին տարելիցին առթիւ 200, Պ. Արթիւր Մարկոսեան յիսուն, Պ. Ժիրայր Չիլինկիրեան տօներու առթիւ յիսուն , Պ. Յարութիւն Սարաճեան 35, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Քէպապճեան, ողբ. Մարտիրոս Պագրճեանի մահուան առթիւ 20, Տէր եւ Տիկին Մինաս Յարութիւնեան (եկեղեցւոյ միջոցաւ) քսան, Ի. Թագւորոֆ հինգ, Պ. Ստեփան Ստեփանեան 5 Ֆր.:

×

Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները «Մանուկներու Օր»ուան առթիւն.— Գալուստ Կիւլպէնկեան Հաստատութիւն հազար Ֆրանք, Պ. Բ. Գավէզ մեծաքանակ պիսքիւի, Տիկին Աքնազարեան շաքարեղէն եւ շոքոլա, Տիկին Սրբուհի Գասպարեան շաքարեղէն , ընկերուհի Նաքշքարեան տասը Ֆր., Պ. Շ. Քանեան (Ստրազպուրկ) խաղալիքներ :

Կապոյտ Խաչի կայանին Տէր եւ Տիկին Հայկազ Պալեան իրենց քեռայրի՝ Միհրան Մազլմեանի մահուան առթիւ՝ յիսուն Ֆրանք :

HAUTES... **GAP** ...ALPES

*

HOTEL RESTAURANT DE LA GARE

Տէր եւ Տիկին

ՓԻԼՌ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

ՀԱՆԳՍՏԱՒԷՏ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇ

ԴԱՐԱՍՏԱՆ ԵՒ ԿԱՌԱՏՈՒՆ

Ski — Natation — Patinage

Տարին 300 օր Արեւ

Ալպեան 800 մ. Բարձունք

«HOTEL RESTAURANT DE LA GARE»

Téléphone : 086

— 1, Avenue des Alpes —

★

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ

T. S. C.

Ձմեռը՝ Օրը 18 Ֆ.

Ամառը՝ Օրը 22 Ֆ.

ՈՎ ՈՐ ԳԱՅ

ՏՆԵՑԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի Խանասոր խումբին կողմէ ,

Այս Շաբաթ ժամը 21ին

SALLE DES FETES D'ISSY, 25 Avenue Victor Cresson, ISSY

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Օր. Ա. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ (երգ), Ա. ՍԻՐԱՆՈՍԵԱՆ (դաշնակ), Ս. ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ (Արմոնիքա), Օր. Շ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Օր. Ս. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, Գ. ՍԵՐՈԲԵԱՆ , Ա. եւ Յ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ (արտասանութիւն): Խմբական երգ Նոր Սերունդի Իսիի խումբին կողմէ զոր կը ղեկավարէ ԼԵՒՈՆԵԱՆ վարդապետ :

Զաւեշտ մը «Կիրակոս Աղային ճաշարանը» եւ առաջին անգամ ըլլալով Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոն – Տէսինի պարախումբը :

LE TRIO BERNARD DEDEDJIAN

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ապրիլեան Սերունդը (ՉՈՄ) իր բոլոր անդամները կը հրաւիրէ բացառիկ ժողովի, այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, Նոայլ սրճարանի ներքնասրահը: Ներկայ կ'ըլլայ կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը :

ՆԻՍԻ մէջ այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, Լօզան պանդոկը, 36 Բիւ Ռոսինի: Բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի պատարագ: Յաւարտ պատարագի Արեւագալի արարողութիւն ժամը 11·30ին:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդի (ՉՈՄ) եւ «Շանթ» թատերախումբին, այս Կիրակի երեկոյ ժամը 21ին, Պօմոնի Սահակ – Մեսրոպ սրահը: Հովանաւորութեամբ՝ Բժ. ԴԱՐԲԻՆԵԱՆԻ Կը խօսի Պ. Ե. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ (Փարիզէն) Նիւթ.— Ծխախոտ եւ խլիրդը:

Բոլորը կը հրաւիրուին այս դասախօսութեան որ օրուան հրատապ հարց մը կը շօշափէ :

Imprimerie Speciale du Journal « Haratch »

32, Rue de Trévise, Paris (9e)

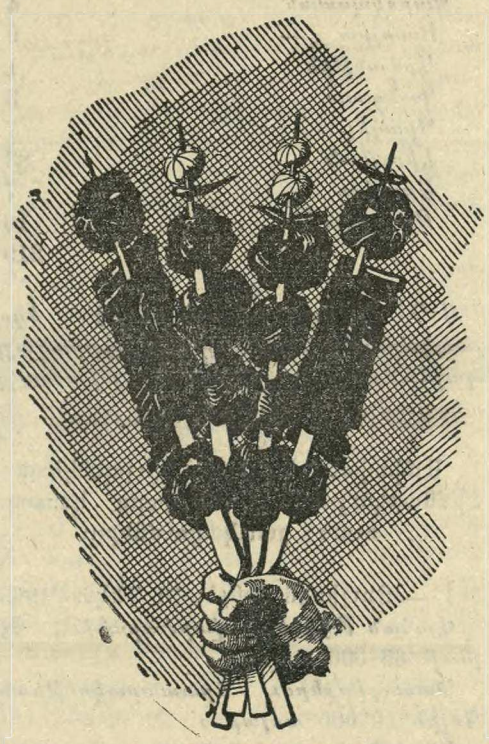

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական , հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE

(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e

Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84

Métro : F. D. Roosevelt

TRICOTS TERZIAN

la plus moderne des fabriques de tricots de la région parisienne

★

3, Rue Poissonnière PARIS-2 Tél. : CEN. 93-75

Haratch

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Փետրուար 16, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր,

ԺՈՐԺ Ե.ի սրահներուն մէջ

Նախագահութեամբ՝ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ

Ատենապետ՝ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Երկու նուագախումբ, քոթիյոն, թօմպօլա

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Խնամուած պիւֆէ , սովորական գիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները, դիմելով՝

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

11, Square Alboni, PARIS (16e) Tél. : TRO. 03-18

Գին 10 ֆր., ուսանողներու 5 ֆրանք Paris C. C. 8019-72

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ
16
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
DIMANCHE
16 FEVRIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9937 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 40e ANNÉE — N° 9937

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԱՐԵԼԻՑԸ

Տարի մը առաջ, 1963 Փետրուար 16ին Պէյրութէն հասած հեռագիր մը կը հաղորդէր, որ Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Զարեհ Ա. Փայասլեան սրտի տագնապի մը հետեւանքով ստիպողաբար փոխադրուած է Պէյրութի ամերիկեան հիւանդանոցը :

Երկու օր վերջ, Փետրուար 18ին երկրորդ հեռագիր մը կը գուժէր իր անակընկալ մահը :

Զարեհ Ա. Կաթողիկոս ընտրուած էր 1956 Փետրուար 20ին եւ ամէն տարի նոյն թուականին այս սիւնակներէն արձագանգը կ'ըլլայինք իր կատարած ազգօգուտ աշխատութեանց եւ ձեռք բերած կարեւոր արդիւնքներուն :

Անցեալ տարի, մինչ իր գահակալութեան եօթներորդ տարեդարձին առթիւ ներբողեանը կ'ընէինք իր եօթնամեայ նուաճումներուն՝ խմբագրականի սիւնակէն, միւս սիւնակներուն վրայ, սեւ գիծերու մէջ, կը հրատարակէինք իր մահուան գոյժին հետ լուսանկարն ու կենսագրականը (Յառաջ, 20 Փետր. 1963) :

Տարօրինակ զուգադիպութիւն :

Տարաբախտ հայրապետի գահակալութիւնը կը տեւէր ճիշդ եօթը տարի :

Ամբողջ եօթը տարի անիկա քալեց Խաչի ճամբէն դէպի Գողգոթա, առանց ընկըրկելու, քրիստոնէավայել համբերատարութեամբ, չարչարուեցաւ, խաչուեցաւ, ի վերջոյ յաղթանակը տարաւ իր բոլոր հակառակորդներուն եւ թշնամիներուն վրայ, որոնք «ոչ դիտէին զինչ գործեն» :

Իր անակնկալ ու վաղաժամ վախճանումով «մահուամբ զմահ կոխեաց», ինչպէս կ'ըսէ «Հաւատամք»ը :

Իր դագաղին առջեւ փարատեցան բոլոր կիրքերն ու մախանքները, անիրաւ յարձակումներն ու թշնամական ցեխարձակումները, որոնք խորապէս խոցած էին իր զգայուն սիրտը :

Ի կենդանութեան չէին հասկցած զինքը, կուսակցական հատուածամոլական գձուձ հաշիւներէ տարուած հալածեր էին այս մեծահոգի, բարեսիրտ, անշահախնդիր, անբասիր ու տիպար եկեղեցականը, բառին իսկական առումով «վեհափառ» հայրապետը :

Երանաշնորհ Զարեհ Ա. Կաթողիկոս իր պաշտօնավարութեան եօթը տարիներու ընթացքին, կուրծք տալով անորակելի մարդոց յարուցած անյաղթահարելի խոչընդոտներուն, ամուր հիմերու վրայ դրաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ դարաւոր Աթոռը, ի յուսահատութիւն բոլոր անոնց, որոնք կ'ուզէին աւազի վրայ հիմնուած տեսնել զայն :

Անխորտակելի ապառաժի մը նման կանգուն է այսօր անիկա Միջերկրականի դեղածիծաղ ափերուն վրայ իր գմբէթազարդ մայր տաճարով, փառաւոր վեհարանով, դպրեվանքով, մատենադարանթանգարանով, տպարանով եւ իւր սարօքն :

Ութ տարիէ ի վեր դպրեվանքը դարձած է արդաւանդ տնկարան մը, ուսկից ամէն տարի պատրաստուած, զարգացեալ երիտասարդներ դուրս կուգան, իբրեւ կուսակրօն կղերական, քահանայ կամ ուսուցիչ, բոլորն ալ կոչուած ազգին ծառայելու :

Զարեհ Կաթողիկոս՝ Կիլիկիոյ զաւակ՝ ամբողջ հոգիով պաշտպանեց իր դարաւոր Աթոռին շահերը, արհամարհելով ամէն կարգի սպառնալիք եւ վրիժառական արարք, որքան բարձրէն ալ եկած ըլլային անոնք :

Շնորհիւ իր անյողդողդ կամքին ցմահ կանգուն մնաց պատնէշին վրայ : Մահէն վերջ աստիճան մը աւելի բարձրացաւ կիլիկեան աթոռին արժէքը, մեծապէս աւելցաւ անոր հմայքը յաչս բոլորին :

Երջանկայիշատակ Կաթողիկոսի հոգին կը սաւառնէր Երուսաղէմի պատրիարքական դահլիճին վերեւ անցեալ Հոկտ. 26-ին՝ երբ Վազգէն եւ Խորէն Կաթողիկոսները կ'ողջագուրուէին՝ տոգորուած քրիստոնէական անյիշաչար ոգիով :

Էջմիածնի եւ Անթիլիասի հաշտութեան հանդիսաւոր արարողութեան կը նախագահէր Զարեհ Ա., մարմնով անտեսանելի եւ անշօշափելի, հոգւով ու սրտով ներկայ : Զոյգ կաթողիկոսներու առաջին մտածումը՝ այդ պատմական բոպէին՝ կ'երթար դէպի երանաշնորհը :

Յապաղած խղճահարութիւն մը էջմիածնի գահակալին ըսել կուտար .

— Ո՛րքան կ'ուզէի, որ այս ողջագորումը տեղի ունենար Զարեհ Կաթողիկոսի օրով :

Յետոյ նաեւ իր ակնարկութիւնը այն « արուեստական տագնապ»ին, որ ստեղծուած էր յանուն էջմիածնի եւ որ ամբողջ եօթը տարի թունաւորած էր Զարեհ պաշտելիի կեանքը :

Յետ մահու կատարուած այս խոստովանութիւնները Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցւոյ գերագոյն պետին կողմէ իր «սիրեցեալ Զարեհ եղբօր» մասին, արդար հատուցում մըն էին անոր խնկելի յիշատակին :

Երջանկայիշատակ կաթողիկոսին կէս մնացած գործը կը շարունակուի այսօր շնորհիւ իր սրտակից ու օծակից եղբօր՝ Խորէն Ա. Բարոյեանի, որ արժանաւորապէս գրաւած է իր թափուր ձգած Աթոռը, ի փառս եւ ի պայծառութիւնս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ դարաւոր կաթողիկոսութեան :

Ու նաեւ՝ շնորհիւ երիտասարդ, զարգացեալ եւ նուիրեալ միաբաններու հոյլին, որ կ'աջակցի նորընտիր կաթողիկոսին իբրեւ առաջնորդ կիլիկեան թեմերու՝ Իրանէն մինչեւ Ամերիկա, իբրեւ տեսուչ եւ ուսուցիչ դպրեվանքի, իբրեւ խմբագիր Հասկի, իբրեւ քարոզիչ ու հոգեւոր հովիւ :

Զարեհ երանելիի օրինակելի կեանքը ներշնչման աղբիւր մըն է Անթիլիասի երիտասարդ միաբանութեան համար : Այս փաստն իսկ բաւական է յաւերժացնելու անոր յիշատակը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՊՐՈՍԻ կացութիւնը շատ մտահոգիչ դարձած է : Մակարիոս Արք. վերջնականապէս մերժած է անգլեւամերիկեան նոր առաջարկները : Իրաց այս կացութեան մէջ, Անգլիացիք կը փորձեն ճնշում բանեցնել Թուրքերուն վրայ որպէսզի զինեալ միջամտութիւն մը չկատարեն իսկ Մակարիոս Արք. որոշած է ՄԱԿին դիմել : Կիպրոսի մէջ կռիւները շարունակուած են եւ միշտ անորոշ է թէ ո՞վ սկըսած է, մէկը միւսին վրայ ը ձգէ : Կը թուի թէ յունական զրահապատ ուժերը վճռական դեր խաղացած են, Թուրքերը խոստովանած են թէ յուսալքուած են երբ տեսած են այդ թեթեւ զէնքերը : Թուրք բժիշկ մը յայտնած է .— « Կ'ատենք Անգլիացիները : Զգեցին որ ջարդուինք առանց մատերնին շարժելու : Մէջտեղ ելան երբ ամէն ինչ վերջացած էր » : Իսկ Անգլիացիք ձանձրացած են ապարդիւն աշխատանք մը կատարելէ եւ պաղարիւնութեամբ կ'ըսեն .— « Մեր կարելին կ'ընենք օգնութեան փութալու համար այս մարդոց սպասելով որ մեր կռնակէն զարնեն» :

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԷՐՀԱՐՏ Փարիզ հասաւ առջի օր եւ խօսակցութիւններ ունեցաւ տը Կոլի հետ կարեւոր հարցերու մասին, գլխաւորաբար Չինաստանի ճանաչումը Ֆրանսայի կողմէ : Էրհարտ Պոն վերադարձաւ նոյն օրը : Պունտըսռաթը (ծերակոյտ) դիմած է Էրհարտի որ բացցատրութիւն տայ «այն հետաքրքրութեան պակասին » մասին զոր կառավարութիւնը ցոյց տուած է Առկուի հարցին նկատմամբ :

Օրը Օրին

VARTANANC

Վարդանանց յիշատակի տօնակատարութեան նիշդ օրերուն զուգադիպեցաւ Դերենիկ Դէմիրճեանի վէպին ֆրանսերէն հրատարակութիւնը, կարծես Ֆրանսացիներն ալ մասնակից դարձնելու համար մեր ազգային ներշնչումներուն, ինչպէս եւ այն հերոսական ոգիին, դիւցազնական մարտնչումներուն, որոնք յատուկ են Հայութեան, մէ՛կ նպատակով, — Հայը կ'ուզէ ապրիլ, ապրի՛լ միայն կ'ուզէ Հայը, ինքնօրէն, ինքնիշխան, ինքնակամ :

Սատանան է պաշտեր թէ Եհովան ,— ձեզի ի՞նչ : Արամազդն է պաշտեր թէ Աստուած, — ձեզի ի՞նչ :

Հայը կ'ուզէ տանուտէր մնալ իր հայրենիքին մէջ :

Եղիշէ կ'ուզէ տարբեր մեկնութիւն, տարբեր պատճառաբանութիւն դնել ազգային այս կամքին մէջ : Հանգանակին խորքը կը մնայ նոյնը, յաւիտենական, — կրնամ ըսել՝ վկայութի՛ւնը ազգային հոգեբնախօսութեան մը :

Դերենիկ կ'աշխարհականացնէ Եղիշէի մեկնութիւնը՝ Աւարայրի պատերազմին փիլիսոփայւոթիւնը իր վէպով : Մատենացոյցի մը մէջ տեսայ թէ Դերենիկ գրած է նաեւ «դրամա» մը, «Վասակ» խորագրով, — ինծի ծանօթ չէ այդ ողբերգութեան ոգին : Ողբերգութեան ձեւով՝ շատեր ներկայացուցած են Վարդանանքը (Ս. Գնունի, Վ. Տիրացեան, Մանավեան, Հ. Սահակ Տէր - Մովսէսեան եւ ուրիշներ) : Առաջին «սովետահայ պատմական վէպը» կը կոչէ Թոփչեան այն գործը, որ այժմ թարգմանուած է ֆրանսերէնի :

×

Լուի Արակոն, երբ ձեռնարկեց «Սովետական Գրականութիւնը» ներկայացնելու իր երկրին ,հետաքրքրուեցաւ նաեւ հայ գրական դաշտին բերքով : Անձամբ ծանօթ էր Զարենցի, ծանօթացած էր նաեւ Ա. Իսահակեանի հետ : Մոսկուայի մէջ, ուր գացեր էր նիւթեր հաւաքելու, զարմանք միայն կը յայտնեն՝ իր հետաքրքրութեան մասին : «Հայ գրականութի՛ւն...» : Արակոն կը մեկնի Երեւան : Այնտեղ իրեն կը յանձնուի Դէմիրճեանի «Վարդանանքը» ռուսերէն լեզուով , — Աւ. Իսահակեան սրտագին կապերով կապուած էր Դէմիրճեանի, եւ Արակոն ռուսերէն լաւ գիտէր :

Ֆրանսացի գրագէտը կը ծրագրէ հրատարակել այս վէպը ֆրանսերէն լեզուով :

Դժբախտաբար ֆրանսացի հրատարակիչներէն ոչ մէկը յանձն կ'առնէ :

Վէպը՝ գետի պէս ծաւալուն, նիւթը՝ Ֆրանսացիներուն համար ոչ - հետաքրքրական, թարգմանութիւնը ... (այս հարցը առանձին յօդուածի նիւթ է, բացատրելու համար մերոնց թէ թարգմանութիւնը արուեստ է, հաց դիմացն ալ տիւփէն գրել մը չէ, — վերջերս բազմաթիւ գիրքեր լոյս տեսան թարգմանութեան այս հարցին մասին, ֆրանսերէն լեզուով ,— հետաքրքրուողը թող փընտըռէ) :

Ու Դերենիկի վէպը մնաց... որբ :

Երբ վէպը, հրատարակչական մէկ տունէն կ'անցնի միւսը, կուգայ կը հասնի Սթոք հրատարակչական տունը : Ամէն հրատարակչական տուն ունի իր գընահատիչ մարմինը (քոմիթէ տը լէքթիւռ) : Սթոքի մարդիկը կը կշռեն վէպը երկու ձեւով .— Լեզու եւ առեւտրական հրապոյր :

Ոչ վալէօռ լիթէռէր, ոչ վալէօռ քոմէրսիալ,— ահա տեղեկագիրը :

Այստեղ կը միջամտէ Վիքթոռ Կառտոն (Վահրամ Կաքաւեան), որ կրնայ լսելի դարձնել իր ձայնը այս հրատարակչական Տան մէջ,— այստեղ հրատարակուած են իր երկու վէպերը , Լը վէռ Սոլէյ տը լա վի եւ Լը շըվալիէ ա լ'էմըռօտ :

Կը խօսի Հայութեան մասին, Հայոց Պատմութեան մասին, մանաւանդ Հայ երիտասարդութեան մասին, որ կշիռ ունի այսօր Ֆրանսայի մէջ՝ իր տուած ֆրանսագիր բանաստեղծներով եւ վիպասաններով, ինչպէս եւ ֆրանսական մշակոյթի իր ծանօթութեամբ եւ մտաւորական պատրաստութեամբ :

Կ'առաջարկուի տայճէսթի ենթարկել վէպը, — գրական այս գործողութիւնը , զոր թարմացուցին Ամերիկացիները այս վերջին տարիներուն, աւանդութիւն մըն է որ կուգայ հինէն (Մակաբայեցւոց գիրքին մէջ, «Աստուածաշունչ» կարդացողները կը գտնեն վկայութիւնը) :

Այսպէս է որ Դերենիկի հսկայ վէպին այսօր կը ներկայանայ մէկ երրորդը՝ ֆրանսերէն լեզուով : Այժմ մարսելի՝ ոչ միայն ֆրանսացի ժողովուրդին համար, այլ եւ արդի մարդուն համար, որ չի սիրեր... «Յայսմաւուրք» բանալ, — պատարագներն իսկ սկսած են կրճատել հիմա :

Այժմ Սթոք հրատարակչական տունը հրապարակ նետած է Դերենիկի վէպը(1) : Կարմիր Վարդանը կը տեսնուի իր կարմիր կողքով, Վարդանի նկարով եւ Մամիկոնեանց տան զինանշանով , բոլոր ֆրանսական մեծ գրատուներու ցուցափեղկին մէջ : Հայ երիտասարդութեան , հայ ընթերցող հասարակութեան կը մընայ արժեցնել Ֆրանսացիներու հետաքրքրութիւնը : Միայն մեր արիւնը չէ որ վաճառելի է (ձրի ալ տուինք), ցոյց տանք որ վեր մշակոյթն ալ վաճառելի նիւթ է : Գորգը չէ միայն որ կը ծախուի, գիրքն ալ կը ծախուի : Հիմա պատերազմը շուկաներու վրայ է որ տեղի կ'ունենայ :

Գնեցէք այս գիրքը, գնեցէք եւ նուիրեցէք ձեր ֆրանսացի բարեկամներուն , ցոյց տալու համար թէ հին ժողովուրդ ենք, քրիստոնէութեան կռիւ ենք մղեր , գիր եւ արուեստ մշակեր :

Հայե՛ր, ձեր ստեղծած հետաքրքրութիւնն է որ պիտի բարձրացնէ Հայութեան գինը ֆրանսական գրական շուկային վրայ եւ միջազգային կեանքին մէջ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

1) *Vartananc*, par Térénig Témirdjian. Editions Stocks, PARIS, 1964.

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Համաձայն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս, Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ա.ի կարգադրութեան, կը հրահանգենք Արեւմտեան Եւրոպայի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ բոլոր Եկեղեց. մարմիններուն հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել 1964 Փետրուար 23ին, ի հանգիստ Հոգելոյս Տ. Տ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի հոգւոյն, անոր վախճանման առաջին տարելիցին առթիւ :

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակ
Եւրոպայի Հայոց

ԱՅՆ ԼԱՒ ՕՐԵՐՈՒՆ

«ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏ»Ի ՀՆԳԵԱԿԸ

Գ.

Երկրորդ Գուրգէնը, Երզնկացի Քէլ – լէրեանը կամ Շիրակունին, առանձնած էր Թերթին «Ներքին կեանք»ի բաժնին համբաւրութիւնն ու տեղական — Թուր – քերէն — Թերթերու համբաւրականներուն եւ երկրի ներքին կեանքին հետ կապուած լուրերուն թարգմանութիւնը : Այս գծով եւ լուրերու այժմէութիւնը ապահովելու նպատակով ունէինք նաեւ Օսման էֆէն – տի անունով երիտասարդ Թուրք ռիփոր – թըր մը, որ երեկոները կուգար՝ զանա – զան պաշտօնատուներէն քաղած լուրե – րով բեռնաւոր եւ կը յանձնէր զանոնք Շիրակունիին :

Երեկոյ մը, հողիով ուրախ, բայց դէմ – քին վրայ կեղծ տխրութեամբ մը, Օս – ման էֆէնտի, իբրեւ ոչ – հրատարակելի « լուր » կը տեղեկացնէր, Թէ իր լսածով Միսաք Թորլաքեան... մահուան դատա – պարտուած է անգլիական պատերազմա – կան ատեանին կողմէ : Օրեր առաջ, մենք, բուն իսկ աղբիւրէն իմացած էինք Մի – սաքին անպարտութիւնը, այնպէս որ Շի – րակունին, չզիտնալ ձեւացնելով, հար – ցուց Թէ որքան ատոդ է լսածը : Թուրքը չյայտնեց աղբիւրը, բայց պնդեց : Երբ ըսուեցաւ որ ճիշդ չի կրնար ըլլալ դիտ – ցածը եւ դարձեալ հակաճառեց, այն ա – տեն հինգ ոսկի դրաւ բունուեցաւ Շիրա – կունիին հետ : Աւելորդ է ըսել, Թէ քա – նի մը օր ետքը, քիթը կախ, խմբագրա – տուն եկաւ եւ վճարեց հինդնոցը, որով , նոյն իրիկունն իսկ մէկ – մէկ դաւաթ դարէջուր պարպեցինք Թորլաքեանին կե – նացը :

Գուրգէնը չէն ու ընկերական տղայ էր եւ Դաշնակցական, ըստ ամենայնի : Երբ վախանք Պոլսէն, կնոջը հետ գնաց ան Փարիզ, ուր մնաց քանի մը տարի : Ետ – քը, զարմանքով իմացայ, որ եղած էր դաւանափոխ եւ մեկնած էր Հայաստան : Ատ երթալն էր, — ա՛լ լուր մը չունե – ցանք իրմէ :

Խմբագրական կազմին մէջ ամէնէն նո – րը՝ ինծի յանձնուեցաւ Թերթի միջազ – գային կեանքին եւ լուրերուն խմբագրու – թիւնը :

Ամէն առաւօտ կը մաղէի սեղանիս վը – րայ դիզուած անգլերէն եւ Ֆրանսերէն Թերթերը, եւ, յօդուածներու կամ լու – րերու ձեւին տակ կը ներկայացնէի օր – ուան միջազգային քաղաքական կեանքը : Սկիզբները բաւական դժուար աշխատանք էր ինծի համար, մանաւանդ պիտանին եւ անպէտը զանազանելու, զատելու եւ զտե – լու տեսակէտով : Այդ պատճառով, նախ Շաւարշը աչքէ կ'անցընէր Թերթերը, կարմիրով նշաններ կը դնէր, կը բացատ – րէր խտացնելու ձեւը եւ ապա կը կար – դար ու կը սրբագրէր գրածս : Դժուա – րութիւնը ամիս մը անգամ չտեւեց եւ ես տէրը դարձայ գրչիս ու գործիս : Ճիշդ էր Շաւարշին ըսածը — « սկսէ աշխատիլ եւ կը տեսնես Թէ ի՛նչպէս կը բացուիս» :

×

Շատ հաճելի կ'անցնէր կեանքը խմբ – բագրատան մէջ, որ կը գտնուէր Գալ – րիսեան փողոցի թիւ 37 հինգ յարկանի չէնքին երկրորդ յարկը, Պոլսոյ ամերիկ – եան դեսպանատան դիմացը : Ամբողջ չէնքը վարձուած էր կուսակցութեան կողմէ : Վարի յարկը «Ռոստոմ» ակումբն էր, վերը՝ խմբագրատան քովիկը, փոքր սենեակի մը մէջ, Լեւոն Ղարիպեանին « Արծիւ » գրավաճառանոցը, աւելի վե – րը՝ Ց. Սարգիսեանի «Կիլիկիա» գրա – տունը, եւն. : Իսկ ամէնէն վերի յարկը, իր ժողովասրահով յատկացուած էր Հ. Ց. Դ. Պատասխանատու Մարմնոյն եւ կեդր. կոմիտէին գրասենեակներուն : Եւ ամբողջ չէնքը առտուընէ մինչեւ իրիկուն կը գոնուէր երուզեռի մէջ :

Երեկոյեան ժամը վեցին կ'աւարտէր խմբագրատան աշխատանքը : Սկիւտար անցնելու համար ամէնէն կանուխ կը մեկնէր Շաւարշը : Մենք կէս ժամ, ժամ մը կը տնտնայինք, խօսակցելով ապա – ժամ այցելուներու հետ եւ յետոյ կը ցրուէինք Բերայի ուղղութեամբ : Մեզ – մէ մէկը միայն, չարաթական հերթով , կը մնար խմբագրատունը, սպասելով որ անգլիական գրաքննութիւնը վերադարձնէ օրուան Թերթը, ըստ այնմ վերջին սրբա – գրութիւնները ընելու եւ տպագրութեան յանձնելու համար : Թերթը յաճախ կու – գար ջնջուած տողերով, հատուածներով կամ ամբողջական սիւնակներով, որոնք պէտք էր վերցուէին, տեղերը պարապ ձգուելով :

Մինչեւ 1921ի վերջը տանելի էր կացու – թիւնը, բայց երբ օրէ օր կը զօրանար Քեմալականներուն դիրքը, ընդհանրա – պէս թոյլ չէին տրուեր հակաթուրք ար – տայայտութիւնները, Թուրք ժողովուրդին փափո՛ւկ զգացումները չվիրաւորելու համար... Առանձնապէս կը ջարդուէին Շաւարշին կրակոտ խմբագրականները, յաճախ տող ընդ մէջ, երբեմն նաեւ ամ – բողջ սիւնակով : Կ'ապրէինք չրջան մը, երբ Անգլիացին եւ Ֆրանսացին զարձած էին Թուրքին ջերմ պաշտպան եւ կը ծա – ռայէին անոր հաշիւներուն ու շահերուն : Այդպէս էր նաեւ 1922էն առաջ, բայց այն ատեն այնքան աչքի չէր զարներ Թրքասիրական կեցուածքին կամ զգա – ցումներուն դրսեւորումը, զրաւման իշ – խանութեանց մօտ : Երբեմն, նոյնիսկ տեղ չէին գտներ եւ դեր մը չէին խաղար այդ զգացումները, չնորհիւ պարկեշտ ու մե – ծանպիտ զգացումներու, որոնք կը յաւելում յորդորել երիտասար – դութիւնը, որ իւր ընտրողական իրաւանց նախանձախնդիր ըլլայ եւ ջերմ գործա – դիր : Այսու բաւական մասնակցութիւն կը առնայ հասարակային գործոց մէջ, մասնավարութիւն մը որ չի կապեր իւր ձեռքը, չարգիլեր իւր սեփական աչքա – տութիւններէն, կը կրթէ զինքն խոհակա – նութեամբ դատել ազգային գործոց ըն – թացքը, եւ արթուն կը պահէ պաշտօնա – վարները իրենց գործակալութեան մէջ : Այնչափ աւելի արթնութեամբ կը գործէ ոչ, որչափ աւելի դիտէ Թէ բազմաթիւ եւ արթուն աչքեր իւր վրան կը հսկեն : Ակ – նառութիւն եւ ծառայասիրութիւն եւ մասնաւոր չահեր հեռի մնան քուէ–տու – փերէն, միայն արժանիքը եւ հասարա – կային օգուտը որոշէ ընտրելիները : Երի – տասարդութիւնը, որ վարժ չէ իսկ անձ – նական չահերու ընթացքին հետեւիլ , յարմար է ընտրողական իրաւանց դոր – ծածութեան, եւ մինչեւ իսկ պիտի ըսեմ Թէ իւր մասնակցութիւնը եղանակաւ իմն հակակշիռ կը կանգնի ազդեցութեանց այրութեան եւ ծերութեան, որք աւելի հանդարտօրէն կը գործեն, բայց եւ ա – ւելի հանդարտութեամբ չահուց հաչիւ – ները դիտեն կատարել : Ահա յայտնապէս եւ անկեղծօրէն իմ կարծիքս երիտասար – դութեան վրայ, ազգային վարչութեան հետ ունեցած կամ ունենալիք յարաբե – րութեանց եւ մասնակցութեանց նկատ – մամբ : Կը յուսամ Թէ ոչ երիտասար – դութիւնը վչտացուցած , եւ ո՛չ այրու – թիւնը նախանձեցուցած պիտի ըլլամ իմ համարձակ յայտարարութեամբքս :

Կարծեմ Թէ խօսքս կատարեալ չի կըր – նար ըսուիլ, եթէ երիտասարդութեան հրապարակային եւ հասարակային կեանց եւ գործոց քով չդնեմ եւս ինչ որ իւրա – քանչիւր երիտասարդի անձնական յատ – կութեանց եւ բարոյական կեանց կը վե – րաբերի : Մանաւանդ դի ինչ որ անձնա – կան բարոյականութեան յատուկ է, զայն իրը լոկ անձնական եւ ազատ կամեցողու – թեան գործ մը նկատել հնար չէ : Իւրա – քանչիւր երիտասարդի հաւատարապէս հասարակ եղող գործ մը, բազմանալո – վը եւ կրկնուելովը իրը անխուսափելի օ – րէնք կ'ըլլայ, եւ ընդհանրանալովը հա – սարակային գործոյ կերպարանը կը զգե – նու : Ինձ անհնար է բոլորովին իսկ տես – նախօսի ձեւը թօթափելով յանկարծ սըր – բազան բեմբասացի կերպարանը զգենուլ եւ կատարեալապէս բարոյականութեան ասպարէզին մէջ մտնել, ո՛չ տեղս կը նե – րէ ինձ զայդ, եւ ո՛չ ալ ժամը, որ բա – ւական ձեր ունկնդրութիւնը յողնեցնելէս ետքը՝ այնպիսի նիւթ մըն ալ բանամ , որ ըստ ինքեան իսկ պայծառ եւ յստակ միտք եւ խմացողութիւն կը պահանջէ :

Ապահով եղէ՛ք, ունկնդի՛րք իմ, չեմ ուզեր խօսքս ձեւէն եւ ոճէն զատուիլ, կը թողում ուրիշ առթի եւ տեղւոյ եւ ու – զի բարեկամ, մեզի հետ կապ պահող դինուորականներու եւ մենք ասոր ապա – գոյցը տեսանք Միսաք Թորլաքեանի դա – տավարութեան ընթացքին ու վախճանին : Եթէ այդ դատը տեղի ունեցած ըլլար, օ – րինակի համար, 1922ի հէներուն, վրա – տահօրէն ողբերգական պիտի ըլլար մեր սիրելի Միսաքին ճակատագիրը :

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

(3, մնացեալը յաջորդով)

ՄՆԱՑՈՒՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿՆԵՐ
ԵՒ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Ե. եւ վերջին մաս)

Յատկանշական է Սեւակի համար « Գժուում եմ» բանաստեղծութիւնը , որ – տեղ նա բուռն կրքով երգում է «գժու – թիւնը » :

Այս «գժութեանը» եթէ փորձենք աւելի բանաստեղծական տեսք տալ, բանաս – տեղծներին վաղածանօթ «խենթութիւնն» է :

Եւ ինձ լսելով՝ կարող են ասել ։
«Գժուե՞լ է, ինչ է »։

« Այդ, գժուել եմ, ինչո՞ւ չգժուել» — հաստատում է բանաստեղծը, որովհետեւ նրա կարծիքով գժուելով են սիրում ու ատում, գժուելուց է փայլը ճարճա – տում, գժուելով միայն կարելի է չահել մարդը, ու չի ծնուի նոր մարդը առանց գժուելու, մինչեւ ջուրը չգժուի՝ չի ե – ռայ, եւ նոան հատիկը չի պատռի կեղե – ւը, գժուելով են ծառերը փթթում , եւ պտղաւում է երկիրը, սերմերը պէտք է կարգին գժուին, որպէսզի բերք դառ – նան, թաթերը ձեռքի եւ բառերը երգի փոխուին ... Բանաստեղծը ուզում է «միչտ գիժ լինել», այսինքն լինել չարժ – ման մէջ՝ գէպի կատարեալը, գէպի նո – րը, նիւթի յարափոփոխ եւ հարստացող չարժման ոլորտում : Շատ են դրքում նման կրքոտ, փայլուն էջեր, որոնց մի – ջից նայում է անհանդիստ, անյագուրդ , նորին, լաւին, կատարեալին ձգտող նիւ – թի բարեչրջման կրքոտ երգչի ապնիւ կերպարանքը :

Սէրը Սեւակի բանարուեստում կարե – ւոր տեղ է գրաւում : Եթէ նրան հաւա – տանք (իսկ չհաւատալու քիչ հիմքեր կան...) ապա նա նման է « Փետրուար ամսին» .

Գիտեմ կարճանալ եւ երկարանալ ,
Նայած թէ սէր կա՞յ ...

Չափազանց բնորոշ է Պարոյր Սեւակի համար, որպէս սիրերգակի, «Երգ եր – գոց» բանաստեղծութիւնը. այս՝ փոքր Թերութիւններով եւ մեծ առաւելութիւն – ներով օժտուած գործը բանաստեղծի սի – րային գործերի գլուխ գործոցն է : «Եր – երգոց»ում աւելի քան մի ուրիշ գոր – ծում, չեչտուած է բանաստեղծի ինքնա – թիւնը, նրա կարողութիւնը՝ բացայայ – տելու իր ներաչխարհը, ինքն իրեն դնե – լու ընթերցողի ափի մէջ.

Գարնան աշակերտ եմ
Ու սիրոյ վարպետ ,—

Գունագեղ է եւ տպաւորիչ Պարոյր Սե – ւակի սիրոյ երգը, անակնկալ են եւ հա – րուստ նրա պատկերները, չոայլ է նա ա – տաք, ներչնչուած ու ներչնչող :

Պարոյր Սեւակը գաղտնապահ չէ, նա կարիք էլ չի զգում գաղտնապահ լինելու ինչ գաղտնիք, երբ նա մարդ է՝ ամ – մէջ :

Ունի պարտութիւններ Պարոյր Սեւա – կը, կասկածից դուրս է, բայց ուշիմ ըն – Թերցողը չի կարող չնկատել, որ չա – յտնաբեր, նրա պարտութիւնը մի յաղթա – նակ կը լինէր Պառնասի ստորոտներում դոհ ու ինքնագոհ զբօսնող մի չարք բա – նաստեղծների համար :

Անհատի պաչտամունքի տարինեըն ի – րենց չորս եղանակներով չէին կարող արձագանգ չգտնել գրչուն եւ կրքոտ բանաստեղծի հոգում, եւ այդ տարինե – գառնութիւնը չէր կարող տեղ չգտնել նրա բանարուեստում :

Այդ այն ժամանակներն էին, երբ « միտք անելու համար ճակատ չէր համբուրում», երբ «ճակատն առաս – րակ համբոյրի տեղ » լինելուց աւելի փո – փոխադարձ էր, ուր կնճիռ էին ցանում : Այդ այն ժամանակներն էին, երբ պո – յութիւն ունէր մտածական մի վարդա – պետութիւն, ամէն ինչի վրայ իչխող ա – տաի չափած ու ձեւած «կաղապար – դաղափարը»՝ պարտադիր բոլորի հա – մար, «նեղ կօչիկների ցաւը», որ «առա – էր մղում» մարդկանց :

Բայց անցեալի վերագնահատութեան մոտալ էջերը չէն խաթարում դրքի ո – րակը, Պարոյր Սեւակի դրարուեստը կենսաչունչ է եւ կենսահաստատ : Առող – մանկան աչքերով նա նայում է մեր այ – օրուան ու գալիքին : «Մի խիթարում են բանաստեղծութեան մէջ բանաստեղծ յանդում է այս եզրակացութեանը .

Եւ իմ ապրած ժամանակը՝
Արտասուր եւ լուսաւոր՝
Ոչ մի բանով չի նմանուում
Այդ նզովեալ ժամանակին ...

Այս է «Մարդը ափի մէջ» դրքի բաղձ – ալի պատգամը :

Ուրիշ ողողաղոյն խօսքից տէր սրբազան բեմբասացից՝ քրիստոնէական եւ բարո – յական կենաց պարագրերը բացատրել, և – մի առ մի մեկնաբանել եւ հաւատաց – դյնս այն սկզբամբ եւ փաստիւք, ո – րով մեր դաւանողական եւ բարոյական հաւատքը կը զօրանայ եւ կը փառաւոր – ուի : Ես միայն պիտի յիչեցնեմ ձեզ – պիտի յիչեցնեմ եւ ոչ աւելի — Թէ հա – երիտասարդութիւնը՝ երբ իւր բնակա – աչխուժիւ եւ նորաբողբոջ եռանդեամբ արչաւասոյր կը դիմէ ի դէմ եղեալ նպա – տակն ազգային յառաջադիմութեան , չի կրնար լոկ բնական եւ քաղաքական կեն – եւ գործոց հետամուտ ըլլալով՝ անարդ – եւ առ ոչինչ դրել այն բարոյական կեան – քը, որով մարդկային ընկերութիւնք կապուին եւ կը կազմուին : Ազէ՛, նկա – բազէ մտացդ մէջ մարդկային ընկեր – թիւն մը, Թէ՛ բարգաւաճեալ քաղաք – բնակութեան մէջ եւ Թէ՛ վայրենի անա – ռին հովանւոյն ներքեւ, նկարագրէ մարդկային ընկերութիւն մը՝ որ ուրի – լծորդող յօղ մը չունենայ, բայց եթէ իւ – խանական սաստը ,բռնադատական մի – ջոցները, օրինաց վիրը եւ մեքենայակերպ մարդիկ, որք չարժիչ ազդեցութեան դրգմամբ եւ անխախտաբար՝ գծագրեալ չրջանը կատարեն կամ սահմանեալ գործ արդիւնաւորեն :

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ

(18 Շար.)

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ

Բայց ուրիչ մասնակցութիւն մըն ալ կայ, այն է ընտրողութեան իրաւունք : Ամէնէն մեծ իրաւունքը՝ որով ոք ազ – գային պաչտօնավարութեանց կը կոչէ այն անձը, որոյ սկզբունք, գաղափարք, ձիրք, արդիւնք եւ բարոյական յատկու – թիւնք ոչ միայն զինքն արժանի կ'ընեն բացարձակաբար, այլեւ զինքն յարմար գտնել կուտան ժամանակին եւ հարկին պարագայից համեմատ : Ես երիտասար – դութեան համար ամբողջ կ'ուզեմ այդ ի – րաւունքը, եւ ոչ իսկ կրնամ չատանալ քանեւհինգամեայ միայն տալով զայն , այլ կը խնդրեմ որ ամենեքին որ քա – նամեայ հասակին լրացունելով երիտա – սարդութեան մէջ կը մտնեն, անմիջապէս ընտրողի իրաւունք ստանան, ընտրողու – թեան համար դրուած ուրիչ պայման – ները թեթեւնան ըստ կարի, ծանրացնե – լով միայն դաստիարակութեան պայման – նը, որ ընտրող չկարենայ ըլլալ ոք, որ հրաւիրագիրը չի գիտեր ընթեռնուլ եւ առորագրութիւնը չի գիտեր դնել ընտ – րութեանց ազիւսակին վրայ : Այդ կէտե – րը հոս չեմ կրնար օրինաւորապէս առա – ջարկել, բայց ուխտիւք կը խնդրեի որ օ – րինաւորապէս առաջարկուէին եւ օրկնո – ղիր իշխանութենէ ընդունուէին : Իմ կող – մէս կը յաւելում յորդորել երիտասար – դութիւնը, որ իւր ընտրողական իրաւանց նախանձախնդիր ըլլայ եւ ջերմ գործա – դիր : Այսու բաւական մասնակցութիւն կը առնայ հասարակային գործոց մէջ, մասնավարութիւն մը որ չի կապեր իւր ձեռքը, չարգիլեր իւր սեփական աչքա – տութիւններէն, կը կրթէ զինքն խոհակա – նութեամբ դատել ազգային գործոց ըն – թացքը, եւ արթուն կը պահէ պաչտօնա – վարները իրենց գործակալութեան մէջ : Այնչափ աւելի արթնութեամբ կը գործէ ոչ, որչափ աւելի դիտէ Թէ բազմաթիւ եւ արթուն աչքեր իւր վրան կը հսկեն : Ակ – նառութիւն եւ ծառայասիրութիւն եւ մասնաւոր չահեր հեռի մնան քուէ–տու – փերէն, միայն արժանիքը եւ հասարա – կային օգուտը որոշէ ընտրելիները : Երի – տասարդութիւնը, որ վարժ չէ իսկ անձ – նական չահերու ընթացքին հետեւիլ , յարմար է ընտրողական իրաւանց դոր – ծածութեան, եւ մինչեւ իսկ պիտի ըսեմ Թէ իւր մասնակցութիւնը եղանակաւ իմն հակակշիռ կը կանգնի ազդեցութեանց այրութեան եւ ծերութեան, որք աւելի հանդարտօրէն կը գործեն, բայց եւ ա – ւելի հանդարտութեամբ չահուց հաչիւ – ները դիտեն կատարել : Ահա յայտնապէս եւ անկեղծօրէն իմ կարծիքս երիտասար – դութեան վրայ, ազգային վարչութեան հետ ունեցած կամ ունենալիք յարաբե – րութեանց եւ մասնակցութեանց նկատ – մամբ : Կը յուսամ Թէ ոչ երիտասար – դութիւնը վչտացուցած , եւ ո՛չ այրու – թիւնը նախանձեցուցած պիտի ըլլամ իմ համարձակ յայտարարութեամբքս :

Կարծեմ Թէ խօսքս կատարեալ չի կըր – նար ըսուիլ, եթէ երիտասարդութեան հրապարակային եւ հասարակային կենաց եւ գործոց քով չդնեմ եւս ինչ որ իւրա – քանչիւր երիտասարդի անձնական յատ – կութեանց եւ բարոյական կենաց կը վե – րաբերի : Մանաւանդ դի ինչ որ անձնա – կան բարոյականութեան յատուկ է, զայն իրը լոկ անձնական եւ ազատ կամեցողու – թեան գործ մը նկատել հնար չէ : Իւրա – քանչիւր երիտասարդի հաւատարապէս հասարակ եղող գործ մը, բազմանալո – վը եւ կրկնուելովը իրը անխուսափելի օ – րէնք կ'ըլլայ, եւ ընդհանրանալովը հա – սարակային գործոյ կերպարանը կը զգե – նու : Ինձ անհնար է բոլորովին իսկ տես – նախօսի ձեւը թօթափելով յանկարծ սըր – բազան բեմբասացի կերպարանը զգենուլ եւ կատարեալապէս բարոյականութեան ասպարէզին մէջ մտնել, ո՛չ տեղս կը նե – րէ ինձ զայդ, եւ ո՛չ ալ ժամը, որ բա – ւական ձեր ունկնդրութիւնը յողնեցնելէս ետքը՝ այնպիսի նիւթ մըն ալ բանամ , որ ըստ ինքեան իսկ պայծառ եւ յստակ միտք եւ խմացողութիւն կը պահանջէ :

Ապահով եղէ՛ք, ունկնդի՛րք իմ, չեմ ուզեր խօսքս ձեւէն եւ ոճէն զատուիլ, կը թողում ուրիչ առթի եւ տեղւոյ եւ ու – զի բարեկամ, մեզի հետ կապ պահող զինուորականներու եւ մենք ասոր ապա – գոյցը տեսանք Միսաք Թորլաքեանի դա – տավարութեան ընթացքին ու վախճանին : Եթէ այդ դատը տեղի ունեցած ըլլար, օ – րինակի համար, 1922ի հէներուն, վրա – տահօրէն ողբերգական պիտի ըլլար մեր սիրելի Միսաքին ճակատագիրը :

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

(3, մնացեալը յաջորդով)

էջերում կրքով խարանուած ասքերի կենսահաստատ եզրայանգումը, ասքեր, որոնք ուղղուած են անհատի պաշտամունքի մռայլ ժամանակների, նրանց արատների դէմ : Այս յստակ կենսազգացումը հնարաւորութիւն տուեց նրան յետագայում գրել «Հարկ հոգեկան»ը, «Մայրենի լեզու», «Խօսք հաւաստիքի», «Եւ այր մի՝ Մաշտոց անուն» եւ բազում այլ գործեր, որոնք եւ կազմում են այս գրքի հիմնական ողնաշարը :

Պարոյր Սեւակը կրքոտ հայրենասէր է : «Անլռելի զանգակատնից» յետոյ նա գրեց «Խօտք հաւաստիքի» ասքը եւ «Այր մի՝ Մաշտոց անուն» քերթուածը :

Մենք կայինք նաեւ նրանից առաջ ,
Եւ դարեր առաջ :

Քերթուածը գրուած է պատմողական չեշտերով, ջղուտ ոճով, զսպուած եւ խիստ երաժշտականութեամբ, ուր չկան աւանդական կանոններ ու յանգեր, բայց ուր կայ մի ուրիշ բան, որը միայն Պարոյր Սեւակին է պատկանում : Նախամաշտոցեան շրջանի Հայոց պատմութիւնը, ապա Մաշտոցի յայտնութիւնն ու նրա գործի մեծ, հայրենանուէր նշանակութիւնը — ահա քերթուածի բովանդակութիւնը : Եթէ հզօր Սիամանթոյի «Սուրբ Մեսրոպ»ը մի գովք է նարեկացիական հմուտ ոճաւորումով՝ նուիրուած մեծն Մաշտոցին, ապա Պարոյր Սեւակի այս քերթուածը մի հզօր ասք է Հայոց պատմութեան մի մեծ ժամանակահատուածի, երգուած է ի խորոց սրտի եւ ամբողջ ձայնով :

Հայաստանն այն ժամանակ մի ռազմաբեմ էր՝ պարսկական, բիւզանդական սմբակների տակ ընկած, կորցրած իր ինքնուրոյնութիւնը, «աւերակուել էր աշխարհը Հայոց», միակ հարստութիւնը նրա լեզուն էր, այն էլ գերի ու գործիք քրիստոնէական հոգեւոր իշխանաւորների ձեռքին .

...Եւ այդ պահին էր, որ աշխարհ եկաւ
Նա՝ այր մի՝ Մեսրոպ Մաշտոց անունով :

Բանաստեղծական խոր ներշնչումով եւ հայրենասիրական – քաղաքացիական վարակիչ պատկառանքով եւ ուժով այս անգամ դարբին եւ քանդակագործ բանաստեղծին յաջողուել է տալ իր քերթուածում Մաշտոցի դէմքն ու դերը, նրան նախորդող դարաշրջանն իր մռայլ գոյներով, մինչեւ մեր օրերը .

Այս հողի վրայ օտար սմբակներ չեն
դոփում հիմա :
Եւ եթէ կաղնու անտառն է սակաւ այս
հողին վրայ ,
Ապա խաղողի եւ կաղնու տերեւն
իսկապէս անչափ
Նման են իրար ...

... Պարոյր Սեւակի արուեստն իր նիւթի, լայն ընդգրկումների եւ բազմազանութեան նման լայնահուն է, ճկուն ու պէսպիսուն :

Ո՞րն է Պարոյր Սեւակի դրարուեստի, յետագայ ստեղծագործութիւնների ուղղութիւն ու ճանապարհը : Մեր կարծիքով՝ բիւրեղացումը : Բիւրեղացում՝ մտքերի եւ տրամադրութիւնների, բիւրեղացում հնչիւնների եւ պատկերների, տողերի եւ բառերի : Դարբին թէ ոսկերիչ՝ արուեստագէտը պէտք է ունենայ չափի եւ ներդաշնակութեան զգացում, որով պիտի սկսուի եւ վերջանայ իւրաքանչիւր գործի առաջին եւ վերջին բառը, իւրաքանչիւր գրքի առաջին էջից մինչեւ վերջին էջը : Խառնաշփոթը բազմազանութեան հետ պէտք չէ շփոթել :

Իր «Հաւատոյ հանգանակ»ում բանաստեղծը ճիշդ է որոշել :

Լաւ է չունենալ կեանքում տուն ու տեղ,
Քան թէ արուեստում լինել անփեսայ...

Մեր նորագոյն բանարուեստում Պարոյր Սեւակը հարուստ տնատէր է եւ ոչ մի կարիք չի ունեցել անփեսայ լինելու :

Պարոյր Սեւակի այս գիրքը մնայուն յաղթանակների եւ ժամանակաւոր պարտութիւնների ու նահանջների մի ռազմաբեմ է, մի գիրք, որի պարտութիւններն ուսանելի դաս պէտք է լինեն ինչպէս իրեն՝ բանաստեղծի, այնպէս էլ բանաստեղծութեան նորակոչիկների համար :

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

« Գրական Թերթ »

ՍԹԷՅՆՊԷԿԻ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ՆԱՄԱԿԸ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒՆ

ԽՄԲ.— Հայաստան այցելած էին վերջերս, ամերիկացի ծանօթ գրագէտ Ճոն Սթէյնպեկ եւ իր կինը : Այդ առթիւ ներկայացուցած էինք ուշագրաւ գրութիւն մը, ուր միջազգային համբաւի տէր գրագէտը հիացումով կ'արտայայտուէր մեր երկրին եւ ժողովուրդին մասին :

Ստորեւ, ամերիկացի գրագէտին շնորհակալութեան նամակը, ուղղուած հայ գրողներուն :

×

Սիրելի բարեկամներ ,

Մտադրած էի իւրաքանչիւրիդ առանձին գրել, որպէսզի շնորհակալութիւն յայտնեմ այն սիրալիր ընդունելութեան համար, որ ցոյց տուիք մեր վերջին շրջապտոյտին ընթացքին : Բայց երբ միտքը բերի այն բազմաթիւ անձերը, որոնք մեր բարեկամները դարձած են, անմիջապէս ըմբռնեցի, որ այդ տեսակ ծրագիր մը գլուխ հանելու համար քանի մը տարի պէտք էր : Կան նաեւ այլ դժուարութիւններ : Անտարակոյս, պէտք է որ գրէի Մեծ Նկարիչին՝ Սարեանին եւ անոր ընտանիքին, բայց ի՞նչ ձեւով պէտք է շնորհակալութիւն յայտնէի այն գիւղացի մարդոց, որոնք անուշ սեղան փռեցին խոտին վրայ՝ լեռներուն մէջ, կամ այն զոյգին, որ մեզի պաղ եւ թարմ խաղողի հիւթով հիւրասիրեց բարձրաբերձ տաճարին քով :

Անոնց անունն անգամ չեմ գիտեր, բայց կ'ուզեմ, որ անոնք իմանան, թէ որքան կարեւոր տեղ կը գրաւեն մեր յիշատակներուն մէջ :

Այնքան շատ բան կը յիշենք եւ այնքան հաճոյքով եւ սիրով ... Երգերը՝ սեղանին շուրջ, վանքը՝ անհաւատալի, ժայռափոր, վեհ գահաւանդը՝ ծռած խոր կիրճին վրայ, ուրկէ հռոմէական լեգէոնները անցած են, լուսաբացին տեսքը Արարատ լերան, եւ նաեւ, թէ ինչպէս այդ տեսքը կը փոխուէր յետմիջօրէին, վերջապէս Սայաթ – Նովայի երգերուն բառերը, որոնց անծանօթ էինք, բայց որքան քաղցրահնչիւն էին :

Կը վերյիշեմ Երեւանի հին փառքը՝ լերան չափ բարձրացած իր սերունդներով, եւ անոր յարատեւումը ... Սիրելի երկիր մը, սիրելի ժողովուրդ մը, եւ յարատեւող ... Այս է գլխաւորը, յարատեւումը :

Մենք կը յիշենք մեր ճամբորդութեան ընթացքին մեզ չարչարող այն միտքը, թէ հակառակ մեզ իրարմէ բաժնող մղոններուն եւ ովկիանոսներուն, հակառակ բարքերու, գաղափարախօսութեան, եղանակներու եւ մասնագիտութիւններու, պատմութիւններու եւ ծագումի, փորձառութիւններու եւ յիշատակներու զանազանութեան, մենք իրարու աւելի շատ նման ենք, քան տարբեր :

Ազնուութիւնը համամարդկային է, միջցեղային :

Ազնուութեան համար լեզուն անհրաժեշտ չէ, որովհետեւ անիկա լեզու մըն է ինքնին :

Ոչ, տարբեր չեն մեր իղձերն ու կարիքները : Ի՞նչ են անոնք. խաղաղութիւն, բարեկամութիւն, բաւարար բարեկեցութիւն, որպէսզի տուայտանքը հեռու մնայ մեզմէ, ապա իրաւասութիւն, ժամանակ, ուժ եւ կամք բոլոր մարդոց համար, որպէսզի ապրին ու ձգտին իրենց կարողութիւններուն բարձրագոյն գագաթին :

Այս է որ կ'ուզենք բոլորս ... Բարեբեր աշխարհ մը, որ չաղճատուի չարակամութեամբ կամ տագնապալի աղմուկով, դռնբաց աշխարհ մը, ուր երախաները կարողանան արտաքնապէս ծիծաղկոտ մեծնալ եւ ներքնապէս՝ ոչ վիրաւորուած եւ ոչ ալ խոժոռ :

Եւ եթէ այդ բոլոր կէտերուն մէջ իրարու համաձայն ենք, ալ ինչո՞ւ զարմանալ, որ մենք սիրալիր ընդունելութեան արժանացանք Երեւանի մէջ :

Հայաստան իր հետքը դրոշմեց մեր վրայ : Հարուստ եւ չքնաղ երկիր մըն է ան : Ալ ինչո՞ւ զարմանալ, որ գրգռած է ներխուժողներուն ագահութիւնը : Սակայն, եթէ Հայաստան բարեբեր երկիր մըն է, միեւնոյն ատեն բախտաւոր ալ է, որ ունի ժողովուրդ մը, որ կիրքով կը դիտակցի անոր դեղեցկութեան եւ իր սէրը դրոշմած է հուրի եւ ցասումի դարերուն մէջ :

Այդ երկաթեայ սէրն է Հայաստանի ուժը, այնպէս, որ երկիրը օրհնուած է իր ժողովուրդէն եւ ժողովուրդը՝ իր երկրէն :

Այս տպաւորութիւնը մենք ստացանք Զեզմէ, եւ շնորհակալ ենք ատոր համար, որովհետեւ դիտենք, թէ ալ երբեք օտարներ պիտի չըլլանք Հայաստանի մէջ :

Զերդ՝
ՃՈՆ ՍԹԷՅՆՊԷԿ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԽՈՍՏՈՒՄՆԱԼԻ ԹԻՒԵՐ

Երեւան քաղաքի բարեզարդումի աշխատանքներուն մասին խօսուած է, վերջերս, Երեւանի քաղաքային խորհուրդի նիստին ընթացքին :

Անցեալ տարուան արձանագրուած նըւաճումներու մասին հետեւեալ թիւերը ներկայացուած են.— 7360 ընտանիքներ տէր դարձած են նոր եւ յարմարաւէտ բնակարաններու : Բնական կազով օժտուած են 4000, իսկ հեղուկ կազով՝ 7500 բնակարաններ : Կպրապատուած են 932 հազար քառ. մեթր տարածութեամբ ջամբաներ, մայթեր եւ բակեր, իսկ սալայատակուած է՝ 192·000 քառ. մեթր ճամբայ : Տնկուած են 211·000 ծառեր ու թուփեր, շինուած են 45 հեկտար տարածութեամբ ծաղկանոցներ. կանաչապատուած է 24 հեկտար տարածութիւն : Շինուած են արուեեստական երկու լիճեր, մէկը օփերայի շէնքին մօտ, իսկ միւսը՝ Յաղթանակ պարտէզին մէջ : Շինուած են նաեւ երեք նոր փողոցներ, 8 դպրոցներ, 8 մանկապարտէզներ, 2 նոր շարժանկարի սրահներ եւ 2 երաժշտանոցներ :

ՄԱՅՐԵՐ ԿԸ ՎԱՐՁԱՏՐՈՒԻՆ

Տասը երախայ ծնած եւ դաստիարակած հինգ մայրեր ստացան «Հերոսուհի մայր» շքանշանը : «Մայրական փառք» եւ «Մայրական մետալ» շքանշանները ստացան 29 այլ կիներ, որոնք հինգէն մինչեւ ութ երախայ ծնած եւ դաստիարակած են :

« ԱՐՄԵՆԻԱ » ՊԱՆԴՈԿԸ

Հայաստան այցելողներուն շատ ծանօթ այս պանդոկը պիտի ընդարձակուի եւ արդիականացուի : Նախագիծին համաձայն, 155 յաւելեալ նոր սենեակներով եւ յարակից բաժիններով օժտուած պիտի ըլլան նախկին շէնքին կից շինուող երկու «թեւերը» :

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԲԱԼԱՀՈՎԻՏԻ», գրեց Տիգրան Ս. Փափազեան, Նիւ Եորք, 1963 :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (29)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ՆՈՐ ՏՈՒՆ

— Ալաշկերտցին որ պողպատէ կամուրջ լինի՝ վրայով չանցնես, — ըզդուշացրեց նա :— Մշեցու հետ տուն շինիր եւ սեղան նստիր : Սասունցու հետ ճանապարհ գնա, նա քեզ ապահով կը բերի կը հասցնի տուն : Բիթլիսցու պէս հմուտ արհեստաւոր չկայ : Բուլանուխցոց փաստաբան բռնիր : Խնուսցոց հետ ոչխար փախցնելու գնա, յաջողութիւն կ'ունենաս եւայլն :

— Իսկ Հայաստանի գաւառներից ո՞րն է լաւը բնակութեան համար,— հարցրեց Ասատուրը :

— Էդ էլ կ'ասեմ : Գիտակիցը պտրտեց աշխարհը եւ ետ եկաւ : Հարցրին իրենից, թէ որտե՞ղ է լաւը :

Ասաց՝ Էրզրումում Կանը :

— Ուրիշ էլ որտե՞ղ, հարցրին :

— Գնա՛ Բասենի եաղանը ,

— Ուրի՞շ

— Խնուսի Դումանը :

— Էլ ուրի՞շ :

— Մուշի Աւրանը :

— Էլ աշխարհում որտե՞ղ կայ տեսնելիք բան, հարցրին իմաստունին :

— Վանը, Վանը, ասաց գիտունը, էլի Վանը, դարձեալ Վանը : Չլինի՞ թէ դըժգոհ ես քո տեղից, — հարցրեց Ուրագ Յակոբը, տեսնելով թէ ինչպէս այդ վայրերի անունները լսելիս հովիւը գլուխը բաւականութեամբ տարուբերում էր :

— Ամենալաւ տեղը Բռնաշէնն է, էս ձորի պռունկը, — շարունակեց արհեստաւորը : — Բռնաշէնը Մոտկանից էլ առողջարար է, — մխիթարեց նա առաջին դերանի տաղէշները կանաչութեան վրայ թափելով :

Ասատուրը եւ ատաղձագործ Յակոբը ապառաժ քարերից պատեր կանգնեցրին, անտառից գերաններ բերեցին եւ Արինոքի այդ բարձունքի վրայ պատրաստեցին մի փոքրիկ հազարաշէն խրճիթ, թմբաձեւ տանիքով, որ հեռուից ծնծեռնակի բոյնի էր նմանում : Շինութիւնն աւարտուեց բոլորակ երդիկով, որ բացւում ու փակւում էր երսից՝ պարանի օգնութեամբ :

Վերջին օրը դաշտադէմցին դուռը հագցնելով շէմքին վրայ՝ ասաց .

— Բարի վայելում, Ասատուր ախպէր, բախտաւոր ապրես : Ինչ որ արեցի՝ օգնութեան կարգով արեցի : Հարուստ չես , որ քեզնից վարձատրութիւն առնեմ : Ոսկեհատը քո մէկ տարուայ մէջ հինգ թոնիր է շինել իմ ազգականների տներում : Էս աշխատանքն էլ նրա տեղը կը հաշուեմ :

— Նստիր հաց ուտենք, ուստա Յակոբ.— ասաց մոտկանցին նրա թեւից քաշելով :

Ու հէնց այդտեղ, Զորաբերանին, մի սպիտակ գերանի նստելով, Խոդեդանը եւ Ուրագ Յակոբը վերջին անգամ միասին հաց կերան : Երկուսն էլ նստել էին մէջքով դէպի ձորը եւ աշխուժօրէն ծամելով երբեմն – երբեմն ուշադրութեամբ նայում էին իրենց շինուածքին տեսնելու , թէ պակաս բան չկա՞յ :

— Չէ, ամէն բան կարգին է, — վերջին անգամ մօտենալով եւ լաւ գործաւորի բծախնդրութեամբ ռանդան մի քանի անգամ դրան մէջտեղի ոստի վրայ վար ու վեր տանելով հաւաստեղ վարպետը :

— Շէն կենաս, ուստա, — գոհունակութեամբ ասաց Խոդեդանը :

– Աշխարհը մարդով է շէն : Դու ողջ մնաս :

Այս ասելով, ուստա Յակոբը հաւաքեց գործիքները, պայուսակը ուսը գցեց եւ մնաս բարով ասելով՝ հեռացաւ :

Նոյն օրը Ոսկեհատը Խոդեդանի նորաշէն խրճիթի մէջտեղը մի սիրուն թոնիր դրեց , որ յատկապէս պատրաստ էր իր այդ նպատակով : Բոլորակ երդիկից արեւի շողքն ընկաւ թոնրակին : Երբ տնակը բոլորովին պատրաստ էր, նրա քիւերի տակ դրսի կողմից բոյն դրեցին երկու ծիծեռնակ եւ սկսեցին աշխոյժ ճռուողիւնով ելումուտ անել : Ասատուրն դայ բանը համարեց բախտաւորութեան նշան եւ շատ ուրախացաւ, որ հեռացել էր Մոտկանից :

Բռնաշէնում նրա համար սկսուեց բոլորովին նոր կեանք :

Եօթերորդ օրուայ լուսաբացին Խոդեդանը, իր նոր տնակի պահպանութիւնը ապսպրելով Ոսկեհատին, ձեռնափայտը վերցնելով, ճանապարհ ընկաւ դէպի լեռներ :

ՀԱՐԵՒԱՆԻ ՇԷՄՔԻՆ

Թէպէտ Ասատուրի տունը շինուած էր Արինոքում, բայց տարածութեամբ նա աւելի մօտ էր գտնւում Դաշտադէմին : Այնքան մօտիկ էր, որ դրանը կանգնած եւ փոքր ինչ բարձրաձայն խօսելով, նոր բնակիչը կարող էր հեշտութեամբ զրուցել ձորի միւս եզրին ապրող հարեւանների հետ :

Առաջին հարեւանը Օնէն էր :

Օնէի կամ Յովհաննէսի տունը գտնուում էր Խոդեդանի նորաշէն տան դիմաց :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Գրիգորեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հրայր Գրի – գորեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վռամ Գրիգորեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Արմէն Մովսէսօֆ եւ զաւակները (Թիֆլիս), Այրի Տիկին Արմենուհի Փիւ – սիւրեան, Տէր եւ Տիկին Թորոյեան, Տէր եւ Տիկին Մկըրեան, ցաւով կը ծանու – ցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ եւ խը – նամիին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՎԱՐԴԱՆՈՒՇ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ 14 Փետրուա – րին իր բնակարանը, 17 Բիւ տը լա Փրօ – վիտանս, Մարսէյլ :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի երկուշաբթի, (17 Փետրուար) ժամը առաւօտեան 9·30ին Փրատոյի Մայր եկե – ղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը կը փոխա – դրուի Սէն Փիէրի գերեզմանատունը՝ ըն – տանեկան դամբարանը :

Մասնաւոր մահագդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Հրանտ Սամուէլեանէ յիսուն ֆրանք ընկեր Սերոժ Թորոսեա – նի *եւ յիսուն ֆրանք* Օր· Կատարինէ Ե – ղիազարեանի *յիշատակին :*

Տէր եւ Տիկին Վաղդէն Սէրգէնկիւլեանէ հարիւր ֆրանք Օր· Կատարինէ Եղիա – զարեանի *մահուան առթիւ :*

Ամն՝ յիսուն ֆրանք :

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳԶԱԽՈՒՄԲ
ՔԱՌԱՄՆԱՄԵԱԿԻ
ՀԱՄԵՐԳ
ԿԻՐԱԿԻ՝ 8 ՄԱՐՏ, 1964, ԺԱՄԸ 17
ՍԱԼ ԿԱՎՈ

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

* *

Սպիտակ Առաիօս

(Հէֆեաթ եւ արձակ բանաստեղծութիւն)

* *

ԳՐԵՑ՝

ՇԱԽԱՐԾ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Հրատարակութիւն·— «ԾԱՌԱՋ» մա – տենաշար :

Գին՝ 10 ֆրանք (առաքման ծախքով 11 ֆրանք), արտասահման՝ 3 տոլար :

Դիմել հեղինակին, «Ծառաջ»ի հաս – ցէով :

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

★ ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ ★

Les *Vartananc,* les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartanant est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

Editions STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

ԴԻՄԵԼ «ԾԱՌԱՋ» ԴԻՄԵԼ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փետրուարեան Ապստամբութեան տա – րեդարձը *կը տօնուի Վիէնի մէջ, փետր – ուար 23ին :*

×

Մարսէյլի «Արմենիա» երգչախումբին համերգը Մարտ 21ին :

×

Թատերական ներկայացում, նախա – ձեռնութեամբ կազ· Խաչի Փարիզի մաս – նաճիւղին, Ապրիլ 23ին :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Քուպայէն Շաւարշ Յովակիմեան, Լեռ – նականի Նորաչէն գիւղէն (Հայաստան) կը փնտռէ իր հօրեղբայրը՝ Սիմոն Յո – վակիմեան Խաչատուրի, որ մինչեւ 1941 Փարիզ եղած է եւ յարաբերութիւն պա – հած իրեն հետ: Պատերազմէն ետք իրմէ լուր չկայ: Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի գրել հետեւեալ հասցէին՝

Շաւարշ Յովակիմեան,
c/o Sr. H. Halachian
Apartado 305
V. TUNAS, Cuba

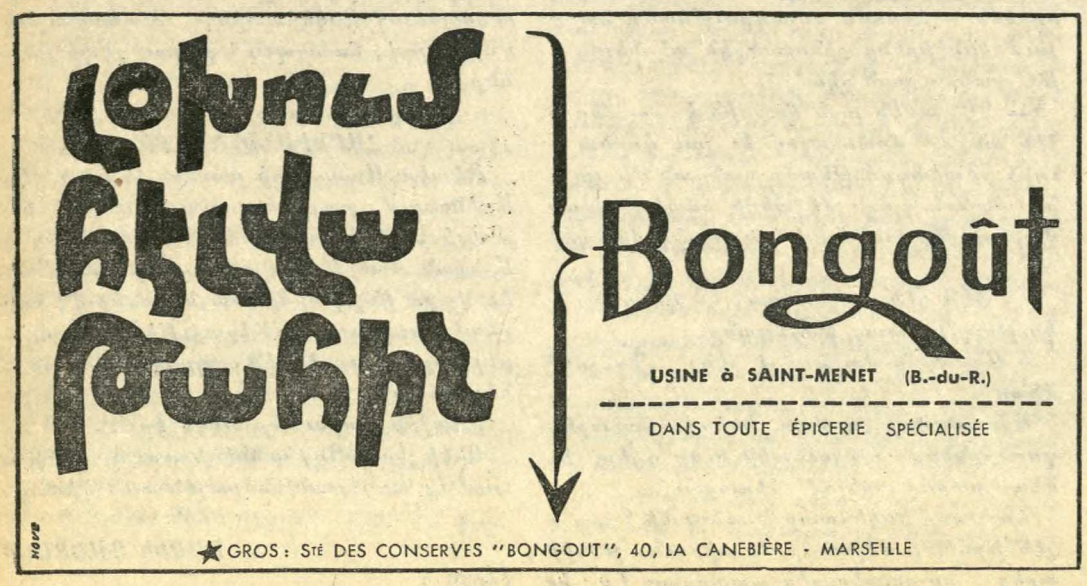

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ կազ· Խաչի Մարս էյլի մասնաճիւղին :

Նախագահութեամբ Պ. ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

Շաբաթ, Փետրուար 22, ժամը 21էն
HOTEL SPLENDID

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Կը մասնակցի՝ ՌՈԶԻ ԱՐՄԻՆ
(Vedette des Disques Vogue)

Կ'ընկերակցի CLAUDE PELLETIER
Et la grande formation de l' Orchesestre JEAN RINAUDO

Հաճելի անակնկալներ, հայկական պարեր :

AMBIANCE — COTILLONS

ՅԱՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue St. Dominique, PARIS (7e) — Métro : Invalides

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի խմբապետներուն, խմբապետուհիներուն, սկաուտներուն եւ պայլիկներուն կողմէ :

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Սկաուտական ֆիլմ, չորս նկարներ հայ Արիներու մասնակցութենէն · Մարա – թօնի (Յունաստան) համաշխարհային ճամբարին :

Հայկական երգեր եւ պարեր դայլիկներուն եւ սկաուտներուն կողմէ, արտա – սանութիւն :

Թատերական ներկայացում հայերէն : Սկաուտական պարեր եւ խաղեր :
Եւ առաջին անգամ ըլլալով, Հայ Արիներու նուագախումբը :

Մուտք 5 ֆրանք Պիւֆէ

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՑ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷ, երկերի ժողովածու, 10 *հատոր լաթակազմ*	70 Ֆր·
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, երկերի ժողովածու, 7 *հատոր, լաթակազմ*	56 Ֆր·
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Պապ թագաւոր, լաթակազմ	10 Ֆր·
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Հայոց բերդը, *լաթակազմ*	8 Ֆր·
ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ, երկերի ժողովածու, 2 *հատոր լաթակազմ*	14 Ֆր·
ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ, *մեծագիր, գունաւոր նկարներով, լաթակազմ*	10 Ֆր·
Վ· ԱՆԱՆԵԱՆ, Հայաստանի կենդանական աշխարհը, Բ·	8 Ֆր·
ԱՐՍԷՆ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ, երկեր (*Արովեան Պռոչեան, Պարոնեան*)	17 Ֆր·
ՄՈՒՐԱՑԱՆ, Պատմուածքներ, գունաւոր նկարներով	5 Ֆր·
ԵԼԻՇԷ ԶԱՐԵՆՑԻ մասին յիշողութիւններ· *լաթակազմ*	7·50 Ֆր·
ՄԻՒՐ· ՇԱԹԻՐԵԱՆ· Գարունը ինորից եկաւ· 296 *էջ·*	5 Ֆր·
ԱՐԳԱՐԵԱՆ· Մատենադարան(*անգլ·*) 18 *գունաւոր մանրանկարներ*	3 Ֆր·
ՀԵՆՐԻԿ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ· Երգի ծնունդը· բանաստեղծութիւններ	3·85 Ֆր·
Մ· ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ· Տաղեր, 200 *էջ· լաթակազմ*	3·50 Ֆր·
ՍՈՎԵՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ· Ա· 800 *էջ· լաթկզմ·*	16 Ֆր·
ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ, Անլռելի զանգակատուն, *Պէյրութ*, 1963	10 Ֆր·

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵԼԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

L'ECLAIREUR SPORTS
13, ALLEES LEON GAMBETTA — MARSEILLE
Տնօրէն՝ Խ· ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ Tél. : 64-28-01

Spécialiste de Sports d'Hiver
Toutes les grandes Marques

SKIS — CHAUSSURES
SKI-BOB — ANORACKS
FIXATIONS — FUSEAUX
LUGES — APRES-SKIS
ACCESSOIRES — PULLS

ATELIER DE CARRAGE ET REPARATION
LOCATION — SKIS — CHAUSSURES — CANNES
GRANDS CHOIX — QUALITE — PRIX
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԻԱԿ ՀԱՅԿ· ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 18
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MARDI
18 FEVRIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9938 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 40e ANNÉE — N° 9938

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

Հայ բազմաչարչար ազգի դարաւոր պատմութիւնը կարելի է բնորոշել յատկանշական մէկ պարբերութեամբ, — յարատեւ պայքար յանուն ինքնապաշտպանութեան, յանուն ազատութեան եւ անկախ հայրենիքին :

Հայկ դիւցազնէն մինչեւ Վարդան Մամիկոնեան, մինչեւ Դաւիթ Բէկ, մինչեւ Զէյթուն ու Սասուն, մինչեւ Մուսա Լեռ, Վասպուրական ու Տարօն, Շապին Գարահիսար ու Եդեսիա ազատատենչ Հայութիւնը գոյութեան կռիւ մղած է օտար, բռնակալ տիրապետութեանց դէմ :

1921 Փետրուար 18 մեր նորագոյն պատմութեան մէջ կը կազմէ փառաւոր էջ մը: Այդ օրը հայ ժողովուրդը՝ մէկ սիրտ մէկ հոգի՝ տարերային ընդվզումով մը ծառացաւ կարմիր բռնակալութեան դէմ, որ քանի մը ամիս առաջ դաշնակցած մեր դարաւոր թշնամիին հետ, խեղդած էր Հայաստանի անկախութիւնը :

Մայիս 28ին՝ ահաւոր երկունքէ մը վերջ՝ ստեղծուած էր ազատ ու անկախ Հայաստանի Հանրապետութիւնը : Իրագործուած էր Հայութեան դարաւոր երազը: Սեփական հայրենիք էինք կազմած մեր պապենական հողերու մէկ մասին վրայ :

Աշխարհասասան պատերազմի մը վաղորդայնին, նորազատ Հայաստան նուիրուած էր դարմանելու իր վէրքերը, պատրսպարելու հազարաւոր որբերն ու այրիները, վերջ տալու համաճարակին եւ կարգի դնելու պետական մեքենան :

Ահա՛ այդ օրհասական օրերուն է, որ խաչապաշտ ռուս քեռին եւ ոճրագործ Թուրքը ձեռք ձեռքի տուած արշաւեցին մեր հայրենիքը եւ իրարու միջեւ բաժնեցին զայն :

Չէր բաւեր անկախութեան կործանումը: Բոլշեւիկները ահուսարսափի մրթնոլորտ մը ստեղծեցին Հայաստանի մայրաքաղաքէն սկսեալ մինչեւ յետին գիւղերը: Գրաւեցին տունները՝ կարմիր զինուորները տեղաւորելու համար անոնց մէջ: Կողոպտեցին խանութները կերակրելու համար անօթի բոլշեւիկները : Գրաւեցին նոյնիսկ ամերիկեան Նպաստամատոյցի ուտեստեղէնի մթերանոցները — որբերու պարենաւորման յատկացուած —. եւ հակերով հագուստեղէն ու պարկերով ալիւր ղրկեցին Ռուսիա, իբրեւ «խորհրդային Հայաստանի նուէրը ընկեր Լէնինին »:

Հակառակ իրենց գրաւոր խոստումներուն եւ ստորագրած համաձայնագրին՝ ձերբակալեցին ու բանտարկեցին մտաւորականները, հանրային գործիչներն ու խմբապետները, տեղ չձգելով բանտերուն մէջ :

Ձերբակալեցին հարիւրաւոր հայ սպաներ՝ գլխաւորութեամբ սպարապետ զօրավար Թովմաս Նազարբէկեանի եւ ձիւնձմեռ օրով աքսորեցին դէպի Սիպերիոյ սառնամանիքները:

Բաժակը յորդեցաւ, երբ 1921 Փետր. 17ի գիշերը սկսան բանտին մէջ կացինահար սպաննել կարգ մը զինուորականներ ու մտաւորականներ :

Տարերային ընդվզումով մը ոտքի կանգնեցաւ հայ ժողովուրդը, առանց դաւանանքի խտրութեան: Տեղացի թէ «դաղթական», արեւելահայ թէ արեւմտահայ, դաշնակցական թէ ռամկավարժողովրդական, միացան՝ համախումբ գրոհով մը դուրս շպրտելու համար եկուոր կարմիր բանակը եւ հայ բոլշեւիկները Հայաստանի սահմաններէն :

Կազմուեցաւ «Փրկութեան Կոմիտէ » մը, որ վարեց ապստամբական շարժումը եւ ձեռք առաւ երկրի իշխանութիւնը :

Ժողովուրդը շունչ քաշեց: Ցուսաց որ վերջնապէս պիտի վերահաստատուի Հայաստանի անկախութիւնը :

Քառասուն օր տեւեցին կռիւները, որոնք ետքէն շարունակուեցան զանգեզուրի մէջ :

Կարմիր բանակը՝ Ադրբեջան ապաստանած՝ գերակշիռ ուժերով եւ թնդանօթներով սպառազինուած խորտակեց ազատատենչ ժողովուրդին յեղափոխական շարժումը :

Կրկին բոլշեւիկեան խորթ վարչաձեւը պարտադրուեցաւ մեր հայրենիքին՝ կարմիր սուիններու ծայրով :

Կարմիր բռնակալութեան դէմ առաջին ընդվզումի պատիւը կը պատկանի հայ հայրենաբաղձ ժողովուրդին, 1921 Փետրուար 18ին:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԳԼԻԱՑԻՔ ՄԱԿ-Ի ԿԸ ԴԻՄԵՆ

ՄԱԿԱՐԻՈՍ ԱՐՔ. ԿԸ ՅԱՂԹԷ

Անգլիացիները կանխելով Մակարիոս Արք.ը Ապահովութեան Խորհուրդին տարին Կիպրոսի հարցը, մինչ կ՚ուզէին խուսափիլ նման դիմումէ մը որ աւելի Մակարիոս Արք.ի սրտին մօտիկ էր: Բրիտանական այս յետքայլը նոր ռազմավարութիւն մըն է անշուշտ, հապճեպով պատրաստուած: Այս ձեւով Անգլիա պիտի կարենայ իր հասկցած ու ուզած ձեւով ներկայացնել Կիպրոսի հարցը Ապահովութեան Խորհուրդին անդամներուն : Ամէն պարագայի մէջ, ոչ Ուոշինկթըն , ոչ Լոնտոն հրաժարած են միջազգային ուժի մը միջամտութենէն :

Մակարիոս Արք. կրնայ յաղթանակի մասին խօսիլ, տրուած ըլլալով որ իր վճռական կեցուածքին հետեւանքն է բրիտանական այս նոր քաղաքականութիւնը: Կը թուի թէ Անգլիա եւ Ամերիկա կ՚ուզեն նախ ապահովութիւններ տալ Մակարիոս Արք.ի որպէսզի առաջքն առնեն խորհրդային հաւանական վեթոյին : Արդարեւ եթէ Մակարիոս Արք.ի հաւանութիւնը վայելող առաջարկներ կարելի ըլլայ ներկայացնել, Խորհ. Միութիւնը կրնայ արգելք չըլլալ նոր կարգադրութեան մը :

Մինչ այս մինչ այն, թրքական եւ յունական նաւատորմը պատրաստ կը սպասեն: Թրքականը Իսքէնտէրունէն ճամբայ ելած է անծանօթ ուղղութեամբ :

Կիպրոսի մէջ կացութիւնը չէ փոխուած: Կ՚ըսուի թէ Պոլ յաջողած էր առջի օր Մակարիոս Արք.ը համոզել որ Հասարակապետութեան զօրքը գայ Կիպրոս կարգը պահպանելու համար, բայց ի վերջոյ Գերապայծառը տեղի տուած է ծայրայեղներու ճնշումներուն եւ մերժած է ամերիկեան առաջարկը :

Լիմասոլի մէջ, Յոյները կրցած են ցոյց տալ թէ եթէ Թուրքերը անպայման կ՚ուզեն զինու զօրութեամբ խօսիլ, Յոյները ի վիճակի են պատասխանելու: Արդարեւ Լիմասոլի կռիւը անժխտելի պարտութիւն մըն է Թուրքերուն համար, որոնք ստիպուած եղած են Յոյներու դրած բոլոր պայմանները ընդունիլ, զինադուլի մը ստորագրութենէն առաջ :

Կիրակի օր, Նիկոսիոյ մէջ ամէն տեսակ լուրեր կը շրջէին: Ոմանք կ՚ըսէին թէ ամերիկեան եւ թրքական նաւատորմերը բախում ունեցած են Միջերկրականի մէջ եւ կռիւը կը շարունակուի, ըստ ուրիշ աղբիւրներու Թուրքերը արդէն իսկ ցամաք ելած էին : Ներկայիս Կիպրոսի մայրաքաղաքը աւելի հանդարտ դիմագիծ ունի, զոհերը կը թաղուին մինչ Ֆրանքեւպելժիական սահմանին վրայ երկու Թուրքեր ձերբակալուած են որոնք զէնքի մաքսանենգութիւն կ՚ընէին եւ զէնք կը փոխադրէին Կիպրոսի Թուրքերուն համար :

ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆՆԵՑԻՆ ԹԱԼԷԱԹ ՓԱՇԱՆ

Թալէաթ փաշա երբ եպարքոս (սատրազամ) եղաւ, տակաւին տունէն հետը բերած պանիր – հացը կ՚ուտէր կէսօրներուն: Եւ սա պատասխանը կուտար բոլոր անոնց, որոնք իրեն կը հարցնէին , թէ ինչո՞ւ այդպէս կ՚ընէ .

— Մենք հարուստ չենք որ... ի՞նչ ընենք ... :

×

Պալքանեան պատերազմին՝ Իթթիհատ վէ Թէրաքքը կուսակցութիւնը իշխանութենէ հեռացած էր, երկրին ղեկը Հիւրրիյէթ վի Իթիլաֆ կուսակցութեան ձեռքը անցած :

Ոստիկանութիւնը կը հալածէր Թալէաթ փաշան: Պիտի ձերբակալէին զինքը: Առնաւուտգիւղ, եալքի մը մէջ պահուրտած էր: Օր մը, սապէս կ՚ըսէր Միտհաթ Շիւքրիւ Պլետայի .

— Դուն սա եղածներուն նայէ: Թըշնամին Պոլիս կը մտնէ ահա եւ երկրին գլուխը գտնուողները՝ փոխանակ թշնամիին հետ զբաղելու, կը տեսնես թէ մեզ կը հալածեն: Թող ձգեն մեզ ալ, որ բոլորին նման ճակատ երթանք եւ մեր պարտականութիւնը կատարենք այնտեղ :

×

Օր մը, Պատերազմական նախարար Էնվէր փաշա լուր ղրկեց Թալէաթ փաշայի եւ զայն կանչել տուաւ իր մօտ :

— Շատ կարեւոր խնդրի մը մասին պիտի խօսիմ քեզի հետ, կ՚ըսէ Էնվէր փաշա անոր :

— Ի՞նչ է այդ կարեւոր խնդիրը, կը հարցնէ Թալէաթ փաշա անտարբեր :

— Եագուպ Ճեմիլ պէյ մահափորձ մը կազմակերպեր է մեզի դէմ, կը պատասխանէ Էնվէր Փաշա: Մեզ բոլորս ալ կարգաւ պիտի սպաննեն եղեր ... :

Թալէաթ փաշա չպատասխանեց: Ցետոյ հարցուց Էնվէր փաշայի :

— Ուրի՞շ: Կարեւոր բան մը ունիս եղեր ինծի ըսելիք :

Պատերազմական նախարարը զարմացած էր :

— Ասկէ աւելի կարեւոր ի՞նչ կրնայ ըլլալ: Մի՞թէ կարեւոր բան մը չէր այս ըսածս :

— Կարեւոր ըլլալով կարեւոր է , պատասխանած էր Թալէաթ փաշա: Բայց անիմաստ գտայ՝ այս բանը ըսելու համար զիս մինչեւ հոս կանչելդ : Եագուպ Ճեմիլ սպայ մըն է: Դուք ալ այս երկրին պատերազմական նախարարն էք: Երկիրը կը գտնուի պատերազմական վիճակի մէջ: Այս պարագաներուն տակ երբ սպայ մը յեղափոխութիւնկազմակերպէ եւ պետական հարուածի ձեռնարկելու պատրաստութիւններ տեսնէ, դուք գիտէք , թէ զինուորականի մը պատիւը ինչ կը պահանջէ ընել : Եթէ ինծի հարցնելու ըլլաք, պէտք է, որ Եագուպ Ճեմիլը ձերբակալել տաք եւ զինուորական ատեան յանձնէք :

×

Կ՚ուզեմ հակիրճ կերպով անդրադառնալ կէտի մը, որ հետեւեալն է . —

Թալէաթ փաշա, ոգի ի բռնի պայքարած է Սահմանադրութիւնը իրականացնելու համար եւ ընկերներուն գործակցութեամբը՝ յաջողած ալ է իր այս նը պատակին մէջ: Սուլթան Ապտիւլհամիտը, Սահմանադրութենէն ետք ալ գահուն վրայ մնաց՝ որպէս սահմանադրական վեհապետ : Թալէաթ փաշա ընդդիմացած էր զայն ուրիշով մը փոխարինելու գաղափարին, հետեւեալ պատճառաբանութեամբ .—

« Սուլթան Ապտիւլ Համիտ բացարձակ բռնապետ մըն էր: Մենք ըմբոստացանք իր դէմ եւ Սահմանադրութիւն հռչակեցինք: Եւ սակայն, որոշ առաւելութիւններ ունի ան տակաւին՝ նոր գահ բարձրացող թագաւորի մը հետ բաղդատած : Նախ՝ փորձառու է եւ երկրորդ՝ Սահմանադրութիւնը մեծ դժուարութեամբ մըն ալ պարտադրած չենք իրեն»:

Թալէաթ փաշայի այս խօսքերը ատենին նկատի չառնուեցան եւ Ապտիւլ Համիտ գահընկէց եղաւ :

ՄԵԿՆՈՒՄ ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ

Թալէաթփաշա, երբ Իթթիհատ վէ Թէրաքքը կուսակցութիւնը ցրուեցաւ որ Թուրքիա ալ Առաջին Աշխարհամարտէն ողբալի վիճակով մը դուրս եկաւ, Եւրոպա խոյս տուող միւս Իթթիհատականներուն նման երկրէն հեռացաւ, Գերմանիա գնաց ու Պերլին հաստատուեցաւ :

(2 Շար.)

(Ա. մասը, տես «Յառաջ» Փետր. 14):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ քաղաքապետը՝ Վիլլի Պրանտ, 51 տարեկան, ընկերվարական կուսակցութեան նախագահ ընտրուեցաւ 336ի վրայ 320 ձայնով :

ՊՈՒՐՈՒՆՏԻԻ վարչապետը՝ Փիէր Նըկէնտանտումվէ Փարիզ հասաւ, առջի օր: Պիտի տեսնուի Ֆրանսայի վարչապետին եւ Արտաքին նախարարին հետ եւ խօսի թեքնիք օժանդակութեան մասին որ խոստացուած է իր երկրին :

ՓԱՐԻԶԻ ալժերական դեսպանը տարօրինակ յայտարարութիւն մը ըրած է երեք հազար Ալժերացիներու առջեւ: Արդարեւ դեսպանը յայտնած է թէ «Ֆրանսայի մէջ, ներքին ալժերական ոստիկանութիւն մը պիտի ստեղծենք որ ոճրագործներն ու գողերը պիտի հետապնդէ» նման յայտարարութիւն մը, առնուազն տարօրինակ է, եթէ չմոռնաք որ ի վերջոյ իւրաքանչիւր երկրի կարգն ու կանոնը իր ոստիկանութիւնը կ՚ապահովէ , այլ խօսքով՝ Ֆրանսական ոստիկանութեան պաշտօնն է :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ընտրութիւնները տաք մթնոլորտի մը մէջ տեղի ունեցան, բայց առանց միջադէպի: Փափանտրէուի Կեդրոնի Միութիւնը կը յաղթէ ձայներու 42 առ հարիւրը ստանալով :

ՊՕՏՈՒԷՆ ԵՒ ՖԱՊԻՈԼԱ Յորդանանէն Իսրայէլ անցան ուր ընդունուեցան նախագահ Շազարի կողմէ:

ՍԱՅԿՈՆԻ մէջ եղերնափորձ մը կատարուած է ամերիկեան սինեմայի մը վրայ: Երեք մեռեալ եւ 48 վիրաւոր կայ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ձայն – պատկերասփիւռը 24 ժամուան գործադուլ մը ըրաւ Երկուշաբթի, բողոքելու համար գործադուլի իրաւունքին դէմ բռնաբարումներուն :

ՏԻՆ ՌԸՍՔ յայտարարեց թէ համայնավար Չինաստանը կը վտանդէ հարաւարեւելեան Ասիոյ խաղաղութիւնը :

ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԳԵՂԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

Ժ. – ԺԵ. դարերուն, Հայաստանի մէջ իր ծաղկման շրջանը կը բոլորէին աչ – խարհիկ եւ հոգեւոր երաժշտութիւնը, դիտութիւնն ու փիլիսոփայութիւնը եւ, մասնաւորապէս, երաժշտական գեղագիտութիւնը, որ, դժբախտաբար, դեռ մինչեւ այսօր չէ ուսումնասիրուած հարկ եղած չափով։

Այդ դարերուն հայ գիտականները նախ ժառանգաբար կ'իւրացնեն Դաւիթ Անյաղթի, Դաւիթ Քերականի, Ստեփանոս Սիւնեցիի եւ ուրիշներու տեսակէտներն ու դաղափարները երաժշտութեան վերաբերեալ։ Ապա, դգալի կերպով կը խորացնեն եւ երբեմն ալ բոլորովին նոր տեսակէտներ կը յայտնեն այդ հարցերուն շուրջ։

Միջնադարեան երաժշտական դեղագիտութեան համար կարդ մը հարցեր իրարու հետ սերտ կապ ունէին եւ իրարմէ բխող խնդիրներու ամբողջական յարադրութիւն մը կը ներկայացնէին։ Ահա այդ հարցերը. — 1) Երաժշտութեան ծագումը, 2) Երաժշտութեան էութիւնը, 3) Անոր ներգործման ուժը եւ նկարագիրը, 4) Աչխարհիկ եւ հոգեւոր երաժշտութեան յարաբերութիւնը եւ 5) Երաժշտական արուեստին յարաբերութիւնը առարկայական իրականութեան հետ։

Հայաստանի մէջ մինչեւ ԺԱ. դար, իսկ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջնադարեան բոլոր երկիրներուն մէջ աւելի երկար ժամանակ, առհասարակ արուեստի եւ, մասնաւորաբար երաժշտութեան ծագումին մասին տարածուած էր կրօնական խորհրդապաշտ ըմբռնում մը, որուն համաձայն երաժշտութիւնը մարդոց մէջ մտած եւ զարդացած է «աստուածային յայտնութեան» միջոցաւ։ Վաղ միջնադարուն, Դաւիթ Անյաղթ կը հաստատէր, թէ երաժշտական արուեստը «կը տած» եւ ստեղծած են Թրակացիները, այսինքն մարդիկ։ Սակայն այսքանով անպատասխան կը մնար, թէ ի՛նչպէս մարդիկ «գտած» են այդ արուեստը։

ԺԱ. դարու հայ ականաւոր փիլիսոփայ Յովհաննէս Սարկաւագ (իմաստասէր) Վարդապետ իր «Բան իմաստութեան» չափածոյ ինքնատիպ գործին մէջ երաժշտութեան (եւ միջնադարուն անոր հետ սերտ կապուած, բանաստեղծութեան) ծագման մասին կը ներկայացնէ, իր էութեամբ, Դաւիթ Անյաղթի վերոյիշեալ տեսակէտը հիմնաւորող, իսկ իր ներկայացուցած զգուշաւոր ձեւով՝ ժամանակակից գիտնականներէն շատ շատերուն համար ընդունելի, ամբողջական տեսութիւն մը։

Յովհաննէս Սարկաւագ Վարդապետի «Բան իմաստութիւն»ը դեղեցիկ եւ բովանդակալից ոտանաւոր մըն է սարեակ կոչուող երդեցիկ թռչունին մասին։ Այս ոտանաւորին վրայ առաջին անգամ ուշադրութիւն դարձուցած է Հայր Ղ. Ալիշան, որ հրատարակելով քերթուածը, դիտել տուած է, թէ այդ «... բոլորովին նոր դաղափար մը կ'ընծայէ մեր աղբիւրներուն մէջ»։ Իսկ արուեստի ծագումին մասին Յովհաննէս Իմաստասէրի միտքը առաջին անգամ պարզաբանած է Ակադ. Մ. Աբեղեան։

Յովհաննէս Սարկաւագ Վարդապետի տեսակէտին համաձայն, երաժշտութիւնը եւ բանաստեղծութիւնը սորվելիք դեղարուեստներ են, որոնք կը ծագին եւ կը զարդանան բնութեան նմանելու եւ բնութենէն սորվելու մարդոց ձգտումին իբրեւ անմիջական արդիւնք։ Այս մասին կը վկայեն իր քերթուածին ամէնէն հիմնական մասերը։ Այսպէս, բանաստեղծութեան սկիզբը դրուատելով սարեակին արժանիքները, հեղինակը խօսքն եւեթ կը խնդրէ երդեցիկ թռչունէն, որ իր քովը գայ, որպէսզի ինքը՝ կենդանական աչխարհին դլուխը կանդնած «մեծ» արարածը, բնութեան այդ «փոքրիկ» ներկայացուցիչէն «քաջարուեստն» սորվի։

Արթուն եւ զուարթուն թրռչուն հրսկող եւ բարբառող,
Կանչող եւ կարկաչող, ճրրնուող ձայնող պաշտօնասէր,
Արդ եկ ինձ մերձ ի գովութիւն գի
Արարչին փառ մեծասցին,
Մեծն ի փոխուդ բարոգեսցի եւ
բայարուեստըն ծանեցի։

Ըստ Սարկաւագ Վարդապետի, արուեստը, որ բնութեան նմանողութենէն յառաջ կուգայ, ի վերջոյ, կրաւորական նմանողութիւն մը չէ, քանի որ իր զարդացման ճամբուն մէջ բնութեան «հաս – նելու» ձգտում մը ունի։ Ու եթէ խոհուն իմաստասէրը այս կապակցութեամբ կ'եզրակացնէ, թէ արուեստը չի հասնիր եւ կամ, երբեք պիտի չհասնի բնութեան, չի նշանակեր թէ կը նսեմացնէ արուեստին արժէքը։ Ընդհակառակն, իմաստասէրին այս եզրակացութիւնը ի վերջոյ կը խօսի արուեստի զարդացման լայն հնարաւորութիւններուն եւ անոնց մեծ դաղտնիքին մասին։

Ն. ԹՈՒՄԻՋԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՅՆ ԼԱՒ ՕՐԵՐՈՒՆ

«ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏ»Ի ՀՆԳԵԱԿԸ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Ուրախ էր խմբագրատան մթնոլորտը, նոյնիսկ լարուած աչխատանքի ժամերուն։ Օրը կը յաղենար կատակներով, դուարճախօսութիւններով, քաչքչուքներով, որոնց ընդունակութիւնը ունէին ընդհանրապէս Մխիթարեանն ու Մօղեանը։ Շաւարշը միայն անհաղորդ կը մնար յաճախ ըսուած – լսուածին, որով– հետեւ ունէր ան մեր նստած նախասեն – եակին կից իր առանձին սենեակը, որուն դուռն ալ գոց կ'ըլլար աչխատած ժամե – րուն։ Այդ մթնոլորտին մէջ ալ կը սահէ– ին, կ'երթային օրերը։ Մէկ տարուան պաշտօնավարութեանս շրջանին մէկ օր իսկ անհատակացողութիւն եւ նոյնիսկ թիւրիմացութիւն չունեցանք խմբագիր – ներս իրարու հետ, — այնքան եղբայ – րական ու մտերմօրէն սիրալիր էին մեր յարաբերութիւնները։

Ուրախ ու խանդավառ էր նաեւ Պոլսահայ կեանքը, հակառակ հորիզոնին վրայ հետզհետէ կուտակուող ամպերուն։ Անպակաս էին համաժողովրդական ձեռ – նարկները Պոլսոյ պորտին վրայ, որ Բե– րան էր եւ թաղերու կամ արուարձաններ – րու մէջ, Սկիւտարէն մինչեւ Մաքրիւիւղ եւ Պէշիկթաչէն մինչեւ Սամաթիա կամ կղզիները։ Թատերական ներկայացում – ներ, դրական – գեղարուեստական երե – կոյթներ, ժողովատարութիւններ, բա – նախօսութիւններ, դասախօսութիւններ, պարի երեկոյթներ, դաչտահանդէսներ, խմբական պտոյտներ եւ այլ ձեռնարկներ իրար կը հրմչակէին, ընդհանրապէս Շա– բաթ երեկոները կամ կիրակի եւ տօնա – կան օրերուն։ Ժողովուրդը, աչքերէ հե– ռու աստիճանաբար ձեւ ու մարմին առ – նող ազէտին անտեղեակ, կը տարուէր ու կ'ողեւորուէր բոլոր այդ ձեռնարկներով եւ կը բերէր իր ամբողջական մասնակ – ցութիւնը։

Ինչ գիանար՝ ամիսներ եռքը դլխուն դալիքը ...

Եւ եկաւ այդ դալիքը, մէկ օրէն միւսը, 1922 Սեպտեմբերի ճակատագրական անցքերով։

Ով որ դտնուեցաւ այդ օրերուն Պոլսոյ մէջ, պէտք է մինչեւ այսօր ալ յիչէ այդ դառն ու դժուան օրերը, քեմալական բա– նակներու յաջողութիւններով, Իզմիրի անկումով, Պոլսոյ անխուսափելի դրաւ – ման վտանգով եւ ստեղծուած ահաւոր, աննկարագրելի խուճապով ... ծայր տը– ւած էր տեղաշարժ մը, որ օրէ օր կ'ըն – դարձակուէր եւ կ'ընդդրկէր ժողովուրդ – դին բոլոր խաւերը։

Համրանք չունէր Հայաստանի Հանրա– պետութեան Պոլսոյ հիւպատոսարանի առջեւը պոչ կապած Հայոց բազմութիւնը։ Ժամերով եւ օրերով կը սպասէին որ անցագիրները տառնան արտասահման երթալու համար։ Հանրապետութեան տանագիտական ներկայացուցիչ Ֆերիտ նանտ Թահթաճեանը, այլ մանաւանդ Հիւպատոսի պաշտօն վարող Մատթէոս Խալիլպեանը ամիսներով չարչարուեցան, դիւրացնելու համար հազարաւոր դիմողներու ճամբորդութիւնը եւ Հայաստանի քաղաքացի չեղող այդ բազմութեանց տալու Հանրապետութեան անդրադիրը, որ ճանչցուած էր բոլոր օտար պետութեանց կողմէ։

Նոյն խճողումը կը պարզուէր մասնաւորաբար Ցունաստանի, Ռումանիոյ, Շուէյտի հիւպատոսարաններուն առջեւ — չուէտականը վիզա կուտար Պուլղարիոյ համար, որուն հետ դաշնակիցները դիւանադիտական յարաբերութիւններ չունէին այդ շրջանին։ Հարիւրաւորներ ամէն օր, առտուն կանուխ, յաճախ գիշերուան լոյսը չբացուած, պոչ կը կապէին հիւպատոսարաններուն առջեւը յիչեալ պետութեանց, որոնք լայն բացած էին իրենց դռները, հայ դաղթական բազմութեանց առջեւ։ Ի վերջոյ, պոչ կապողները կուդար Կալաթիայի քարափի վրայ, Միջդաչնակցային — այդ պարտիզային Ֆրանսական — հակակշռի պրոպադանդին առջեւ, ուրկէ կը սուդուէին արտասահման անցնելու համար ելքի հրաժեչտ վիզաները։

Ու այսպէս, հազարներ հազարներ վրայ հեռացան Պոլսէն, մինչեւ դեկտեմբերի վերջը։

Քայքայուեցաւ նաեւ «Ճակատամարտի» ընտանիքը։ Սեպտեմբերի վերջին Հոկտեմբերի առաջին օրերուն կորսընդհրաժեչտ առինք իրարմէ։ Մեկնեցայ Ցունաստան, Լեւոն Մօղեան նոյնպէս Ցունաստան, Գուրգէն Մխիթարեանը՝ Եգիպտոս եւ Գուրգէն Շիրինեանը՝ Ֆրանսա։ Շաւարշը ժամանակ մըն ալ — մինչեւ Հոկտեմբերի վերջ մնաց Պոլիս եւ յետոյ անցաւ Պուլկարիա, թերթին խմբագրութիւնը յանձնելով Մուրատ Ալալեանին, որ առիթ եղաւ նորէն տարբեր տարակարծութիւնը, յետոյ փոխեց — փոխել տուին — անունը եւ դարձուց «Մամուրա», ի վերջոյ չարունակելու համար «Աղդարար» անունով, մինչեւ այս թերթին ալ խափանումն ու իր կարգին պիտի սկսէն հեռանալով Պէյրութ հաստատուելու 1938ին։

×

Քաղցր էին այդ անցեալ օրերը, այլեւ դան յուչերով։

Քաղցր են այդ յուչերը նաեւ այսօր Մանաւանդ այսօր երբ չկան այլեւս սիրելիները։

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ

Ունեցա՞ր արդեօք մարդկային ընկերութիւն մը։ Ո՛չ, եղբարք իմ, աւելի իմաստութիւն եւ աւելի օրինապահութիւն կայ, եթէ այսպէս կրնամ խօսիլ, մեծ – կառոյց գործարանի մը բազմաթիւ եւ բազմազան գործեաց մէջ, որք իրարու կապակցեալ մեծահրաչ գործողութիւն մը կ'արտադրեն, անմաքուր ցորենը ընդունելով եփուն նկանակ մը դուրս կուտան, անդուտ չերմը կ'ընդունին եւ ընտիր կերպաս մը կը գործեն, հնոտեաց կոտորները կ'առնուն, եւ մաքուր ընտիր թուղթ կ'արտադրեն, որք ճայնի մը կը կը հպատակին եւ ազդեցութեան մը ներքեւ կը գործեն, որով եւ անտեսանելի կաթսային չոգիէն ոգեւորեալ մինչեւ հեռաւոր տեղ մը գետեղուած մանր գործին՝ պիտէ ինչ պիտի ընէ եւ չի սխալիր իր գործոյն մէջ։ Այդչափ օրինապահութիւն եւ այդչափ իմաստութիւն, այլ ոչ արդիւնք կայ եւ ոչ արժանիք, եւ բարոյական կենաց յարաբերութիւնք ի զուր կը փնտռուին։

Կրնայի ոչխարներու հօտից եւ արջառներու երամակաց օրինակներն ալ յիչել, բայց ես քիչ մը աւելի պիտի յառաջեմ, եւ պիտի նկատեմ այն մարդկային բազմութիւնը՝ որ ահագին կը ներգործէ եւ հիացման արժանի կը դառնայ, բայց բարոյական կենաց ամբողջ աղդեցութիւնը բաւականապէս չի զդար։ Բանակ մը՝ զոր իբր նիւթական մարդագէն մըն է իր հրամանատարին ձեռքը, բաւական է որ նիւթական գործոյն պէս անշարժ եւ անկըրկնելի մնայ, եւ արդիւնքը չի սխալիր, որչափ որ հնար է մարդն մեքենայի փոխարկել։ Որչափ եւ նուազ տեսնուի բարոյականութեան հետքը զինուորական բանակներուն մէջ, սակայն հոն իսկ զայն ջնջել հնարաւոր չէ։ Զինուորական զիւրութիւնը ուղեց մարդը մարդամեքենայի փոխարկելով պատերազմական արհեստը գործարանի մը արհեստին նմանցնել, բայց չյաջողեցաւ տակաւին, վասնզի անհնար է մարդուն բնութենէն բարոյականի աղդեցութիւնը ջնջել։ Միթէ պիտի կարենա՞ն երկեակք ոսկանք իրենց նորի – մատաղ, չըսեմ թէ անխմատ զրութեամբը բարոյականութիւնը աչխարհէ հալածականին տանիլ, եւ բնական եւ լոկ ձեւական արտաքին օրէնքներով ընկերութիւն մը կազմել, եւ այդ ձեւերով կազմեալ աղեցութիւնները յառաջադիմութեան փութացնել։

Խնդիրը համարողական չէ որ հաչուականն ձեւերով կարող լինիմ զայն լուծել։ Զգածմանց եւ խորհրդոց, պատճառաց եւ գործոց առնչութեամբ բաղադրեալ խըն – դիրք են։ Իւրաքանչիւր ոք յիւր միտս եւ սրտի, յիւր խորհուրդս եւ զդացումս փնտռէ, եթէ չունի արդեօ՞ք յինքն աւելի ինչ քան զլոկ մեքենական կարողութիւն։ Փնտռէ իւր գործոց մէջ թէ միշտ նիւթական զօրութեան եւ բնութեան աղդե – ցութեամբը արդեօ՞ք կը չարժի։ Փընտռէ իւր կացութեան մէջ թէ միայն օրինաց զրոյն տրամադրութեանց արդեօ՞ք կը հպատակի։ Փնտռէ իւր օրինաց մէջ թէ կատարելապէս իւրաքանչիւր չարժման եւ գործոյն համար որոշ եւ յայտնի կարդադրութիւն մը կը գտնո՞յ արդեօք։ Փնտռէ իւր վայելից եւ հաճութեանց մէջ թէ միայն փոփոխակի յարաբերութիւններէ եւ այնպիսի իրերէ, որք նիւթական զոյութիւն իսկ չունին, արդեօ՞ք չաղդուիր իւր գործոց ժամանակ։ Փնտռէ իր նմանեաց մէջ, որոց հետ հանապազ կը կենակցի։ Չկայ անչօշափելի եւ անզգալի, այլ միշտ խմանալի եւ հասկանալի մխութեան զօր մը, որով մարդիկ իրարու միաւորուելով ընտանիք եւ աղդութիւն կը կազմեն։ Փնտռէ թող մանրակրկիտ խուզողութեամբ իւր անձը իւր ամէն մանր չարժման եւ իւր կենաց ամէն ակնթարթին մէջ, եւ ըսէ թող թէ կրնայ, թէ բարոյական կացութեան մը զոյութիւնը առեղծուած եւ առասպել է, եւ ոչ իրականութիւն եւ ճչմարտութիւն։

Եթէ բարոյականութիւնը այդպէս անբաժին է ի մէնջ, եւ բարոյական կեանքը անբաժին մեր բնական կեանքէն, միթէ՞ հնար է այնպիսի խմն դրութիւն ստեղծել, թէ ոչ իրօք գոնէ մաօք, որուն մէջ բարոյականութիւն ոչնչանայ եւ ամենայն ինչ բնականին վերածուի եւ այդ դրութիւնն ալ կարող ըլլամք մեք պատկանեցնել, եւ կամ ներկայ երիտասարդութիւնը կարող ըլլայ հայ աղդութեան պատչաճեցնել։ Երիտասա՛րդք, որք իրականութեան եւ բնութեան սկզբամբք զգածեալ էք, աչուընիդ դարձուցէք չորս դին, դիրքերնիդ քննեցէք որչափ եւ կարէք, երկրին տունդները իմէք անցելոյն յիչատակները դնելու, ի մի հաւաքեցէք ինչչափ տեղեկութիւն որ ունիք աչխարհի սկիզբէն մինչեւ ցայսօր, ամէն տեղ եւ ամէն տեն եւ ամէն ձեւի տակ բարոյական գաճաճի եւ բարոյական կենաց դրութիւն իրական բան մը եղաւ եւ է, եւ առանց նոր մարդկային զոյութեան յիչատակ չկայ, եւ ինչչափ մարդկութիւն զարդացաւ եւ ձեւակերպեցաւ, այնչափ եւ բարոյականութիւն զօրութիւն եւ աղդեցութիւն զգեցաւ, ի՞նչպէս ուրեմն բնական բարոյականէն կարենամք մեք գտնել ի՞նչպէս անբարոյական մարդկութիւն կարող լինիմք մեք ըմբռնել։

ՄԱՂԱԲԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ

(19 Շար.)

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ ԵՒ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆՔ

ՄԻԼԱՆՕ, (Յառաջ).— Փետրուար 9-ին, Կիրակի, մեր «Քառասուն Մանկունք» եկեղեցիին մէջ, Զգօն Եպիսկոպոս Տէր-Յակոբեան պատարագ մատոյց եւ քարոզեց: Վարդանանց եւ Ղեւոնդեանց տարեդարձի առիթով, վեր հանեց 66·000 քաջերուն օրհասական մարտնչումը Յազկերտի բանակներուն դէմ, պանծացնելով անոնց հայրենասիրութիւնն ու կրօնասիրութիւնը, ապա, յիշեց թէ անուան տօնն է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի, որուն մաղթեց քաջառողջութիւն եւ արեւշատութիւն:

»Էսօրէն ետք, ժամը 17ին, Հայկ. Տան երդիքին տակ տեղի ունեցաւ Վարդանանց եւ Ղեւոնդեանց տօնակատարութեան գրական – գեղարուեստական մասը, զոր կազմակերքպած էր «Քառասուն Մանկունք» եկեղեցիին հոգաբարձութիւնը, մասնակցութեամբ գաղութիս մէջ գործող բոլոր ազգային կազմակերպութեանց:

Հայկ. Տան կեդրոնական պատին վրայ զետեղուած էր Վարդան Մամիկոնեանի սաղաւարտեալ մեծադիր կենդանագիրը, շրջանակուած՝ դափնիով, ու յարակից ծաղկակալի մը մէջ կարմիր վարդերու եւ մեխակներու միախառնեալ փունջ մը:

Պ. Արիս Շալճեան, իր բացման խօսքին մէջ, շեշտեց ոգիին յաղթանակը բիրտ ուժին վրայ, որով մեր պապերուն հնարաւոր եղաւ մնալ ոչ միայն Հայ՝ այլեւ Հայ քրիստոնեայ:

Օրուան բանախօսն էր Պ. Ստեփան Սրապեան, որ պատմական խորքի մը վրայ մէկտեղեց Վարդանանց եւ Ղեւոնդեանց քատերազմին դրդապատճառները, նկարագրեց ճակատագրական մարտնչման դրուագները, եւ նշեց անոր ազգային եւ կրօնական հետապնդումներուն վերջնական յաղթանակը:

Բռնութեանց եւ կամայականութեանց շրջանի մը դէմ, ըսաւ, ծառացաւ Հայութիւնը, գլխաւորութեամբ Ս. Սահակի թոռ Կարմիրն Վարդան Մամիկոնեանի, որ իր զինակից ընկերներուն հետ եթէ ինկաւ խառնուրդին մէջ՝ այդ անկումը մենք չենք կրնար նկատել անկում, որովհետեւ այդ պարտութիւնը սկիզբն իսկ կազմեց մեր ազգային գոյութեան:

Պ. Նուպար Պողապալեան եւ Պ. Խաչիկ Փիլիկեան ընթերցումներ կատարեցին. առաջինը՝ Դերենիկ Տէմիրճեանի «Տըզմուտի ափին» արձակ գրութիւնը, երկրորդը՝ Ներսէս Շնորհալիի «Նորահրաշ պսակաւորի» աշխարհաբար թարգմանութիւնը:

Ղեկավարութեամբ Պ. Հրանտ Բամպակեանի, երգչախումբը յաջորդաբար երգեց Գամառ Քաթիպայի «Արաքսի Արտասուքը», Ս. Ն. Ֆէլէկեանի «Վարդան»ն ու Մ. Դ. Թաղիադեանցի «Տէ՛ր, կեցո՛ դու զՀայս»ը: դաշնաւորում՝ Գէորգ Կառվարենցի: Մեներգներու մասը կը կատարէր Պ. Երուանդ Երէցեան, դաշնակով կ՚ընկերանար՝ Տիկին Արփիկ Փափազեան:

Պարտք կը զգանք նշել երգչախումբին արտակարգ յաջողութիւնը, որ ներկաներուն ջերմ փափաքին ընդառաջելով՝ ծայրէ ծայր դարձեալ երգեց «Արաքսի Արտասուքը», խանդավառելով եւ յուզելով խորապէս:

Զգօն Եպիսկ., նախ քան արտասանելը իր փակման խօսքը, որ առաւելապէս ծանրացաւ հոգեկան եւ բարոյական ուժերու գերակշռութեանը վրայ՝ ներկաները հրաւիրեց մէկ վայրկեանի յոտընկայս լռութեամբ յարգել մեզմէ առ յաւէտ բաժնուած, Մխիթարեան Միաբանութեան վաստակաւոր մշակ, Հ. Եղիա վրդ. Փէչիկեանի յիշատակը:

Յաւարտ հանդէսին, ըստ պատշաճի հիւրամեծարութիւն տեղի ունեցաւ ի պատիւ բոլոր անոնց՝ որոնց անուան տօնն էր:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Դէպի անդենական ճամբան բացաւ ըսքանչելի Շաւարշը, իր աչքերը փակելով 1957 Յունուար 26ին, 73 տարեկանին:

Ինձ համար միշտ սիրելի Լեւոն Մօզեանը մեռաւ 1958 Դեկտեմբեր 9ին, 67 տարեկանին:

Ու վերջինը, անմոռանալի Գուրգէն Մխիթարեանը փչեց իր շունչը 1962 Նոյեմբեր 25ին, 72 տարեկանին:

Գուրգէն Շիրակունիէն լուր չունեցանք: Վստահօրէն ան ալ փակեց իր աչքերը Հայաստանի մէջ կամ աքսորավայրի մը մէկ անկիւնը: Դաշնակցականի իր անցեալը միայն պիտի բաւէր այս մռայլ ենթադրութիւնը ընելու համար:

«Ճակատամարտ»ի աշխոյժ հնդեակէն մնացեր եմ միայն ես: Մնացեր եմ, որպէսզի մեր ամենավերջին կորուստին՝ ողբացեալ Գուրգէն Մխիթարեանի մահուան առիթով, արցունքն աչքերուս ոգեկոչեմ քաղցր յիշատակը սիրելիներուս, որոնք, տարիներ շարունակ, ամբողջական նուիրումով մը ծառայեցին հայ հրապարակագրութեան եւ լրագրութեան, եւ, անջնջելի հետք մը ձգելով իրենց ետին, հրաժեշտ տուին անցաւոր կեանքին...

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Սայաթ – Նովայի ծննդեան 250ամեակին առթիւ Հայպետհրատը հրատարակած է 16 բացիկներէ բաղկացած լրակազմ մը, որոնց մէջ ընդգրկուած են նոյնքան քառեակներ՝ Սայաթ – Նովայի զանազան բանաստեղծութիւններէն: Քառեակները ճաշակով ձեւաւորած է նկարիչ Ռաֆայէլ Իսրայէլեան:

Օտարներուն Սայաթ – Նովայի մասին գաղափար մը տալու համար Հայաստանի պետական հրատարակչութիւնը լոյս ընծայած է գողտրիկ հաւաքածոյ մը՝ անգլերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, իտալերէն եւ այլ լեզուներով:

Աշուղին կեանքին եւ ստեղծագործութեան նուիրուած յառաջաբանը գրուած է հայերէն եւ անգլերէն լեզուներով:

Գրականագէտ Սուրէն Յարութիւնեանի հեղինակութեամբ լոյս տեսած է հետաքրքրական մենագրութիւն մը՝ նուիրուած հայ մեծ աշուղին կեանքին եւ գործին լուսաբանութեան: Կը վերլուծէ աշուղին գործերը իրենց ժամանակաշրջանի շրջագիծին մէջ: Առաջին գլուխը ցոյց կուտայ Սայաթնովագիտութեան զարգացումը 1850 – 1860, 1870 – 1890, 1919 – 1920 թուականներուն եւ անկէ ետք: Մընացած գլուխներուն մէջ ներկայացուած են ուսումնասիրութիւններ աշուղին խոհերուն, սիրոյ զգացումներուն եւ բանաստեղծական վարպետութեան մասին:

×

Ֆրանսական դասական գրականութիւնը տարուէ տարի լայն տարածում կը գտնէ Հայաստանի մէջ: Պալզաքի, Վ. Հիւկոյի, Փրոսփեր Մերիմէի, Անաթոլ Ֆրանսի եւ այլ ծանօթ գրողներուն վէպերն ու վիպակները մեծ ընդունելութիւն գտած են հայ ընթերցողներուն մօտ: Էմիլ Զոլայի «փողը», որ թարգմանուեցաւ վերջերս, Ֆրանսացի գրագէտին կարեւոր գործերէն մէկը կը նկատուի:

× Արշաւիր Դարբնի միջին սերունդի պատկանող բանաստեղծ մըն է, որ ծանօթ է իր առակներով եւ մանկական բանաստեղծութիւններով: «Բալիկներ եւ ծաղիկներ» նոր գործով կը ներկայացնէ գողտրիկ բանաստեղծութիւններու փունջ մը, որոնց հերոսները մանուշակներ, շընիկներ, փոքրիկ դերձակ մը, լուսանկարիչն ու կօշկակարն են: Երկրորդ բաժնին մէջ կան հինգ հէքեաթ թատերգութիւններ:

ՀԱԿԱԿՐՕՆ ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Խորհրդահայ թերթերը կը հաղորդեն, թէ գուսերէնէ հայերէնի թարգմանուած եւ լոյս տեսած են հակակրօն նկարագիր ունեցող գիրքեր: Այդ գիրքերէն մէկուն՝ «Պատասխաններ հաւատացեալներին» նուիրուած գրախօսականի մը մէջ գրուած է.— «Վերջին բաժնում մերկացւում է կրօնական բարոյականութեան հակագիտական, ռէակցիոն (յետադէմ) էութիւնը, ստապատիր, մարդատեաց բարոյական նորմերին (կանոններուն) հակադրւում են կոմունիզմ կառուցողների կոմունիստական բարոյականութեան վեհ ու ազնիւ սկզբունքները, լուսաբանւում է կրօնի եւ եկեղեցու վերաբերեալ կոմունիստական պարտիայի եւ խորհրդային պետութեան քաղաքականութիւնը»:

ՀԱՇՈՒԻՉ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ

Հայաստանի արտադրած այս տարուան առաջին հաշուիչ մեքենային «ճարտարագէտն» է երեսունամեայ երիտասարդ մը՝ Ռաֆիկ Յովակիմեան:

Գաղափար մը կազմելու համար այս մեքենաներէն ամէն մէկուն տարողութեան մասին, պէտք է նկատի առնել, թէ անոցմէ իւրաքանչիւրը կը փոխարինէ հարիւրաւոր հաշուապահներու աշխատանքին արդիւնքը: Առանց սխալելու եւ աւելի արագ:

ՎԵՐՍՏԻՆ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆ

«Գրողների, գրականագէտների, պատմաբանների, մամուլի աշխատողների շարքերում կան մարդիկ, որոնք տուրք են տալիս ազգային սնապարծութեան կամ նիհիլիզմին: Երկու ծայրայեղութիւններն էլ հաւասարապէս վնասակար են» յայտարարած է Յունուար 31ին, Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի նիստին, անոր երկրորդ քարտուղարը՝ Յովհ. Բաղդասարեան:

ՆՈՒԷՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Յետմահու Հայաստան զրկուած են իտալահայ նկարիչ Ժիրայր Օրաքեանի նկարներէն 25 հատը: Նոյն նկարիչին գործերէն հարիւր հատ ալ Հայաստան զրկելու նպատակով գնած է Միլանոյի Պ. Հիւսիսեանի աղջիկը՝ Տիկին Մարի Մընտիկեան:

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ՆՈՐ ԲԱԺԻՆ

Երեւանի համալսարանը ունեցաւ իր 11րդ բաժինը — ապրանքագիտութեան եւ առեւտրական տնտեսութեան ճիւղ: Նորաստեղծ բաժնին մէջ ներկայիս կ՚ուսանին 540 ուսանողներ:

1964Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁՆԵՐԸ

ԻՆՆՍՈՒՆԱՄԵԱԿ.— Ծնունդ՝ Ռուբէն Զարդարեանի (1874):

ՈՒԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿՆԵՐ.—ծնունդ Դանիէլ Վարուժանի եւ Շաւարշ Միսաքեանի (1884):

ԵՕԹԱՆԱՍՈՒՆԱՄԵԱԿ.— Ծնունդ Մատթէոս Զարիֆեանի (1894) եւ մահուան քառասնամեակ (1924):

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ. ՄԱՀ՝ Նիկոլ Դումանի (1914):

ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿ. — Մահ՝ Ստեփանոս Արք. Յովակիմեանի (1934), Միքայէլ Վարանդեանի (1934):

ՏԱՍՆԱՄԵԱԿ. Մահ՝ Արշակ Չօպանեանի (1954):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (30)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ՀԱՐԵՒԱՆԻ ՇԷՄՔԻՆ

Նրա դրան 3 բարձրահասակ տանձենի կար, որոնց տանձերի մեծ մասը թափւում էր ձորը: Հին էին այդ տանձի ծառերը եւ ճիւղակոտոր: Մէջտեղի տանձենին դէպի ետ էր կռացած, իսկ կողքի ծառերը թեքուած էին անդունդի վրայ:

Երբ Ասատուրը անցնում էր Օնէի ծառերի տակով, որ Սեւ սար գնայ, տեսաւ թէ ինչպէս սարեակներից մէկը, մի սպիտակ օղակաձեւ տաշեղ կտուցի մէջ առած, թռչում էր դէպի անտառ: Նրան հետեւում էր երկրորդ սարեակը՝ դարձեալ մի տաշեղ բերանին: Դրանք անտառի հաւքեր էին, որ վաղ արթնացած, նրա տան շուրջը թափուած տաշեղները տանելով նորոգում էին իրենց հին կացարանները, կամ նոր բներ էին շինում իրենց համար: Խոդեդանը ժպտաց, մի հաճելի թեթեւութիւն զգաց իր մէջ եւ, ձեռքը մեկնելով աջակողմեան տանձենուն՝ կանգ առաւ:

Նա գտնւում էր իւր առաջին հարեւանի շէմքին:

Ունէր երեք տղայ, որոնք զբաղւում էին հողագործութեամբ, իսկ ինքը հովիւ էր սարում:

Օնէի տան դիրքն աւելի բարձր էր ու քարքարոտ: Այնտեղից երեւում էր Կատուաձորի աղբիւրը, որ կարկաչելով գընում խառնւում էր դետակի փրփրոտ ջրերին: Տան գլխաւոր մուտքը նայում էր Արինոքի վրայ: Պատի տակ ընկած էր մի ծանրաշարժ արօր իր ամբողջական լծասարքով: Ցուիքի (տան կտուրի դուրս ընկած մասը) տակ, նորքենու ոլորած շիւերով կախուած էր կաւակուռ խնոցին: Մի ջղուտ առողջակազմ գեղջկուհի, թեւերը մինչեւ արմուկները քշտած, հարում էր իրենց խնոցին, որի միջից լըսւում էր սառը թանի ուժգին ճղփոցը խընոցու պատերի վրայ:

Այդ Քիշոն էր, Օնէի կինը:

Ասատուրը իր հարեւանին չէր ճանաչում, բայց նրա անունը լսել էր: Իսկ Քիշոյին տեսել էր միայն հեռուից: Շինարարութեան ամբողջ ընթացքում նա նկատել էր, թէ ինչպէս ամէն առաւօտ այդ յաղթահասակ ժրաջան գեղջկուհին ցուիքի տակ կանգնած հարում էր խնոցին:

Քիշոն էր առաջին կինը, որ Ծաղկանուշի եւ Ոսկեհատի միջոցով մի քանի անգամ ամանով կերակուր էր ուղարկել իր նոր հարեւանին, անկեղծօրէն ցանկանալով, որ Մոտկանից եկած իր անտուն հայրենակիցը շուտով մի ապաստարան ունենայ այդքան զրկանքներից ու անիրաւութիւններից յետոյ:

Օնէի բակում կանգնած նայում էր Խոդեդանը, երբ նրա ականջին թնդաց մի յաղթական ծուղրուղու, այնքան բարձրագոչ, որ նա մէջքով թեքուեց դէպի ձորը, ամուր բռնելով տանձենու ճիւղից: Այդ Օնէի կարմրակատար աքաղաղն էր, որ իր վերջին շռնդալից կանչով ազդարարում էր արեւածագը: Նա կանգնել էր ձորի եզրին, մի բարձրացից կողովի վրայ եւ, թեւերը ուղիղ նրա երեսին թափահարելով, ամբողջ կոկորդով հնչեցնում էր լուսաբացի շեփորը, կարծես կամենալով ասել. «Բարի եկար Բռնաշէն, Արինոքի նոր բնակիչ, սրանից յետոյ դու իմ կանչով պիտի արթնանաս»:

Մութը ճեխքուեց, եւ արեգակի յորդաբուխ լոյսը Սեւ լերան վրայով թափուեց Բռնաշէն՝ վարդագոյն ներկելով Օնէի տանձի ծառերը, Ասատուրի դէմքը եւ յաղթական աքաղաղին, որ մի խումբ հաւերի հետ թռաւ դէպի ձորը, ետեւից հրեղէն փետուրներ արձակելով:

Ցանկարծ մի սպիտակ գրկաչափ մշուշ Օնէի տանիքի վրայով գլորուեց բակը եւ, Քիշոյի խնոցուն քսուելով, սպիտակ ուլի պէս ցատկեց ձորի մէջ: Նրան հետեւեց մի երկրորդ մշուշ, շառագունուած արեւի հրաշափայլ լոյսով:

Խոդեդանը նայեց վերեւ: Անտառի վրայով մերթ այստեղ, մերթ այնտեղ գլորւում էին սպիտակ դեղեցիկ մշուշներ: Նրանք ճերմակ շղարշների պէս փաթաթւում էին ծառերի կատարներին եւ ներքեւ սահելով ցնդում էին յանկարծակի: Նորից էին գոյանում եւ նորից գլորուելով՝ տեսիլների պէս չքանում էին:

Արինոքի նոր բնակիչը առաջին անգամն էր դիտում այդպիսի զարմանալի տեսարան արեւածագի դէմ:

— Աստղիկը լողանում է, երեւի նորից մարդ է գնացել նրան տեսնելու,— լըսուեց մի կանացի ձայն բակի միջից: Այդ Քիշոն էր, որ ձեռքերը գոգնոցով սրբելով ընդառաջ էր ելնում սար սնացող իր նոր հարեւանին:

— Ո՞րտեղ է լողանում:

— Սիմ լերան ետեւ:

— Բռնաշէնից մա՞րդ է գնում նրան տեսնելու:

— Բոլոր ջահէլներն էլ գնում են: Անցեալ տարի մեր Օնէն գնաց: Ուրագ Յակոբը մինչեւ ամուսնանալը հինգ անգամ գնացել է:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պետրոս եւ Յովիկ Եղիազարեան, Պ. Միհրան Եղիազարեան, խորապէս ազդուած, շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց՝ անհատ թէ կազմակերպութիւն որոնք անձամբ, գրաւոր, մամուլով, կամ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց հօրաքրոջ եւ քրոջ՝

ԿԱՏԱՐԻՆԷ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Բենօ Ճիհանշանեանէ (Վիէն) իր տղուն ամուսնութեան առթիւ՝ Ս. Թէհլիրեան սրահին 10 Ֆրանք, «Հայ – Բոյժ»ին բարգաւաճման՝ 20, Վիէնի Կապոյտ Խաչին 20 Ֆրանք: (Այս գումարները յանձնուած են իրենց տեղը) :

×

Տէր եւ Տիկին Ն. Քէօսէեան քսան Ֆր. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան, իրենց սիրելի հօրաքրոջ Տիկին Ռամելա Միւթէվէլեանի մահուան առթիւ :

(Ստանալ « Յառաջ »էն) :

×

Նիսէն Օր. Պէաթրիս Սահաթճեան եւ Պ. Նորայր Սահաթճեան 30 Ֆր. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան, փոխան ծաղկեպսակի Կարապետ Մարտիկեանի մահուան առթիւ :

(Ստանալ « Յառաջ »էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, փոխան ծաղկեպսակի Այրի Տիկին Ե. Սարըկիւզէլեանի մահուան առթիւ՝ Այրի Տիկին Ա. Պապերեան քսան Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յակոբ Մեծատուրեան, Այրի Տիկին Շընորհիկ Փափազեան, Պ. Ս. Սէիսեան 10ական Ֆրանք :

×

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է՝ Տիկին Վարժապետեանի յուղարկաւորութեան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի՝ Տիկին Զէլվէյեանէ 30 Ֆր., Տիկին Ճէրէհեանէ 20 Ֆր.:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Սէվրանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Վերսայլէն Տէր եւ Տիկին Վահրամ Էսաեանէ 100 Ֆր. փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Միհրան Խաչատուրեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

SALLE GAVEAU
45 Rue La Boëtie, PARIS (8e)
ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 23, ԺԱՄԸ 21

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԱՍՊԵՏՆԵՐՈՒ
ԵՂԲԱՅՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳ

Մասնակցութեամբ

ՍԻՒԶԱՆ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆԻ (Տաւիղ)
Premier Prix International
ԻԶԱՊԷԼ ԿԱՐՍԻՍԱՆՑԻ (Սոփրանօ)
ՓԱՐԻԶԻ ՍԷՆԹ – ԷՕՍԹԱՇԻ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
Président-Fondateur
R. P. Emile MARTIN de l'Oratoire
Ղեկավար՝ ԱՐՇԱՄ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆ
Կը նախագահէ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի)

Յայտագիր.— Կոմիտաս Վարդապետ. — Պատարագէն հատուածներ եւ ժողովրդական երգեր, (Կալի երգ, Սարերի վրով, Կուժն արա, Սօնա եար):

R.P. Emile MARTIN, BACH, MOUTON, DEBUSSY, MORTARI, MA'AYANI, PROKOFIEFF, LISZT, VICTORIA, INGEGNERI

Տոմսերու գին.— 4 – 15 Ֆրանք: Կարելի է հայթայթել:

Eglise Arménienne, 15 Rue Jean Goujon, Eglise St.-Eustache (Métro Halles, porte face au métro) — Chez Durand, 4 Place de la Madeleine, 8e (OPE. 62-19), — Librairie Palouyan, 43 Rue Richer, 9e (PRO. 25-46) — Salle Gaveau à partir du 10 Février.

ԾԱՆՕԹ.— Դուռները կը փակուին ժամը ճիշդ 21ին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Վենետիկի Մխիթարեանց Մայրավանքի ընդհ. ատենադպիր՝ նորոգ վախճանեալ Հ. ԵՂԻԱ ՎՐԴ. ՓԷՁԻԿԵԱՆԻ ի յիշատակ, եւ իր սրտին մօտիկ յատկացումներու համար կատարուած նուիրատուութիւններու ցանկը, այսպէս բացուած է.—

Միլանոյէն՝	
Պ. Երուանդ Հիւսիսեան	25·000 լիր.
Պ. Արամայիս Սրապեան	20·000 լիր.
Պ. Զաւէն Մընտիկեան	20·000 լիր.
Պ. Ռընէ Պրիւք	10·000 լիր.
Ստ. Սարաֆեան ընտանիք (Մարսէյլ)	50 Ֆր.

Նուէրները յաջորդաբար պիտի հրատարակուին :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻՒՆ

Կարպիս Ճնկըտրեան իր ողբ. մօր Փերուզ Ճնկըտրեանի (ծնեալ Քիթապճեան) մահուան տարելիցի առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցիին կը նուիրէ 250 Ֆր., նաեւ Աղքատախնամին, կրթականին, քահանայից ու դպրաց դասուն եւս 250 Ֆրանք :

Պ. Հրանդ Տէրտէրեան եկեղեցիին կը նուիրէ 40 Ֆր., նաեւ մատաղի ու աղքատներու համար՝ 15, Տիկին Մարի Առաքելեան (եկեղեցիին) տասը, Տիկին Նուրիձա Ունանեան (եկեղեցիին) 10 Ֆր:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տէր եւ Տիկին Մինաս Ճիհանեան կը նուիրեն տասը Ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն, փոխան ծաղկեպսակի, Միհրան Մազլըմեանի մահուան առթիւ :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ
Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար: ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով :

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, անգլիա :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
LYON

246, Rue Vendôme	Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy	MO 32-10
65, Rue Robert	LA 07-72

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «թուրշի», « պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիյլ», շոքոլա, «նուազէթ», « լոգում», «սագըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս », հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

STABILISATION DES PRIX
ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ» Է

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին :

նախագահութեամբ Պ. ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

Շաբաթ, Փետրուար 22, ժամը 21էն
HOTEL SPLENDID

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Կը մասնակցի՝ ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆ
(Vedette des Disques Vogue)

Կ՚ընկերակցի CLAUDE PELLETIER

Et la grande formation de l'Orchestre JEAN RINAUDO

Հաճելի անակնկալներ, հայկական պարեր :

AMBIANCE — COTILLONS

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին եւ կազմակերպութեամբ «Փոթորիկ» խումբին կը տօնուի Կիրակի, Մարտ 1ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ :

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Անի կոմիտէին, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդին : Այս առթիւ կազմակերպուած խնջոյքը՝ այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին «Համօ Օհանջանեան» ակումբը :

Կը նախագահէ Ընկ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ (Կրընոպլէն)

Արտասանութիւն, երգ, անակնկալներ:
Պիւֆէ Մուտքը ազատ է

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ
ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Մարտ 19, ժամը 20·30ին, 32 Բիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ:

Կանոնագրի թիւ 5 յօդուածին համաձայն, վարչութեան մէկ երրորդը նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ՚ընէ իր անդամներէն անոնց, որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան :

Թեկնածուները պարտին Աղքատախնամին գրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Մարտ 5ին:

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնելի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն :

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները, որոնք իրենց անդամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր :

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ. Տիկնանց յանձնախումբին :

Սալ Մազընօ, 88, Բիւ տ՚Օպանեը

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Փրատոյի, Էքսի, Կառտանի, Քապիւսէլի, Սէնթ Անթուանի հայերէնի դասընթացքներու աշակերտութիւնը :

Փոքրիկները պիտի հիւրասիրուին Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց մասնախումբին կողմէ, ըմպելիներով եւ անուշեղէններով :

Մուտքը ազատ է :

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ակումբին մէջ:

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բացակայ ընկերները նկատի պիտի առնուին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փետրուարեան Ապստամբութեան տարեդարձը կը տօնուի Վիէնի մէջ, Փետրուար 23ին :

×

Մարսէյլի «Արմենիա» երգչախումբին համերգը Մարտ 21ին:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

1964

Կազմեց

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

650 պատկերազարդ էջեր: Ճոխ բովանդակութիւն :

ԶԱՆԱԶԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ

Հայաստան, Սփիւռք, Գրական աշխարհ, Արուեստի աշխարհ, Նշխարներ, Մեր գաղութները (յաւելուածական) — Երգիծանք:

Դիմել

Հրանտ – Սամուէլ գրատան :

Գին.— Թղթակազմ 16 Ֆր. լաթակազմ՝ 18 Ֆր. առաքման ծախքով՝ 18 եւ 20 Ֆրանք:

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

Bons tailleurs pour manteaux-tailleurs. Bien payé. Se présenter avec modèle:
ROSE COUTURE
284 Rue de Vaugirard (Métro: Vaugirard)
LEC. 63-00

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSEE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 19
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MERCREDI
19 FEVRIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9939

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9939

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

Թրքական մեքենայութիւնները նոր եւ դիւրին յաղթանակ մը եւս շահելու համար՝ ջուրն ինկան այս անգամ :

Շուրջ տասը տարիէ ի վեր, դեմոկրատներէն սկսեալ, եկող ու գացող կառավարութիւնները, կեր հայթայթելու համար թշուառութեան մէջ տուայտող իրենց հպատակներուն, արուեստական կերպով ստեղծեցին եւ հրահրեցին Կիպրոսի խնդիրը: «Սեպտեմբեր 6–7»ի կողոպուտը սարքեցին՝ Պոլսոյ Յոյներն ու Հայերը մոխիրի վրայ նստեցնելու յետին նպատակով : «Կիպրոս թուրք է» նշանաբանը հրապարակ նետեցին՝ ճիշդ ինչպէս 1908ին «Կրետէն մեր հոգին է» կը պոռային օսմանեան մայրաքաղաքի փողոցներուն մէջ:

Սակայն ինչպէս Կրետէ՝ Կիպրոսն ալ դիւրին կլլուելիք պատառ մը չէր: Ու չկրցան կլլել :

Թուրքերը կը յուսային Սանճաքի տարոսին հասցնել Կիպրոսը :

Կը մոռնային սակայն, որ 1938 – 39ին տարբեր էր աշխարհի կացութիւնը :

Անգլիա իր հսկայ կայսրութեամբ եւ առաջնակարգ նաւատորմով տիրական ձայն ունէր այն ատեն միջազգային քաղաքականութեան մէջ :

Ալեքսանտրէթի (Իսքէնտէրուն) ծոցը — երբեմն «Հայոց ծոց կոչուած — արեւելեան Միջերկրականի մէջ ծովային ուժերու համար ռազմագիտական կարեւոր կեդրոն մըն էր, Մեծն Բրիտանիա չէր հանդուրժեր, որ անիկա ենթակայ ըլլայ Ֆրանսայի, որ Սուրիոյ հոգատարութիւնն էր ստանձնած :

Ուստի մէկ կողմէ դրդեց Թուրքերը, որ պահանջեն Իսքէնտէրուն — Անտիոք շրջանը, զինուորական կարեւոր ուժեր համախմբելով սահմանին վրայ, միւս կողմէ համոզեց դաշնակից Ֆրանսան որ Թուրքիոյ զիջի Սանճաքը :

Կարծիքը չհարցուեցաւ Սուրիոյ, որ ցարդ պահանջատէր ըլլալէ չէ դադրած՝ վերադառնալու համար իրեն պատկանող բռնագրաւուած այդ հողերը :

Սանճաքի Թուրքիոյ միացումով տասնեակ հազարաւոր Հայեր անգամ մը եւս բունաւեր դարձան : Լքելով տուն – տեղ, կալուած ու գոյք դարձան գաղթական, ապաստան փնտռելով Սուրիոյ եւ Լիբանանի հիւրընկալ հողերուն վրայ :

Իսքէնտէրունի, Անտիոքի եւ հերոսական Մուսա Լերան — Սուէտիա — Հայերը իրենց համար նոր բոյներ շինեցին, հոգատար պետութեան եւ Ազգերու Դաշնակցութեան օժանդակութեամբ: Ստեղծուեցաւ զուտ հայկական նոր դիւղ մը — Այնճար — Պէքա'այի լեռնադաշտին վրայ՝ վեց թաղերով՝ յաւերժացնելու համար իրենց հայրենի վեց դիւղերու յիշատակը :

Կիպրոսի խնդրին մէջ, դարձեալ Անգլիոյ քաջալերութեամբ, Թուրքերը որոշ յաջողութիւններ արձանագրեցին 1959ին՝ Ցիւրիխի եւ Լոնտոնի դաշնագրերով : Թուրքերը իրաւունք ստացան մնայուն զինուորական պահակախումբ մը պահելու կղզիին մէջ, Յոյներուն պէս : Անդարայի կառավարութիւնը իրաւունք ստացաւ պաշտպանելու Կիպրոսի Թուրքերուն շահերը :

Այժմ այսքանը բաւ չհամարելով կը պահանջեն երկուքի բաժնել կղզին, հիւսիսային մասը դարձնելով անջատ պետութիւն մը: Ամիսներէ ի վեր քարոզչութիւններ կը կատարուին այս ուղղութեամբ: Անգլիական եւ ամերիկեան թերթերն ալ ուժ կուտան այս ծրագրին, առանց թափանցելու անոր ետեւ թաքնուած յետին մտքին :

Կիպրոսի Թրքական թաղերուն մէջ Հանրապետութեան դրօշին տեղ Թրքական դրօշակներ կը ծածանէին Դեկտեմբերէն ի վեր :

Թուրք գործակալներու դրդումով է, որ Լիմասոլի մէջ արիւն թափեցաւ շաբաթ մը առաջ: Թուրքերը պատրուակներ կ'ուզեն ստեղծել կղզին գրաւելու համար, իբրեւ թէ Թուրք հայրենակիցներու կեանքը պաշտպանելու նպատակով ...

Իսքէնտէրուն ճամբայ հանուած թրքական մարտանաւերը երկրորդ անգամ ըլլալով եկած տեղերնին դարձան՝ յուսահատ:

Մակարիոս Արքեպիսկոպոս եւ Աթէնքի կառավարութիւնը անդրդուելի մնացին Թրքական սպառնալիքներուն առջեւ :

Այժմ խօսքը կը պատկանի Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան Խորհուրդին, որ կը յուսանք թէ արդար լուծում մը պիտի գտնէ Կիպրոսի թնճուկին, սանձ մը դնելով Թրքական դաւերուն :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ Կ'ՈՒԶԵՆ ՄԻՋԱՄՏԵԼ

ՏԸ ԿՈԼ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ

Անգարայի կառավարութիւնը տեղեկացուց Լոնտոնի եւ Ուոշինկթընի կառավարութեանց թէ զինեալ միջամտութիւն մը պիտի կատարէ եթէ նոր կռիւներ պատահին : Նաւատորմը կազմ ու պատրաստ է :

«Իմանիթէ»ի թղթակիցը կը գրէ Նիկոսիայէն թէ Թուրք ահաբեկիչները կը շարունակեն արիւնալի միջադէպեր ըստեղծել : Կիրակի օր երկու Յոյն սպաննած են եւ յոյն երիտասարդ աղջիկ մը վիրաւորուած :

Անգլիական աղբիւրներու համաձայն ալ նոր կռիւներ տեղի կ'ունենան 72 ժամուան զինադուլէ մը ետք: Կացութիւնը վտանգաւոր է երկու դիւղերու մէջ.— Ալեվկա (129 բնակիչ՝ Թուրք) եւ Մոսֆիլէրի (187 բնակիչ՝ Յոյն): Այս դիւղերէն իւրաքանչիւրը ենթակայ է միւսին յարձակման: Ցարդ 15 մեռեալ կայ :

Գալով Ապահովութեան Խորհուրդի նիստին, եօթը վայրկեան տեսած է և յետաձգուած Երեքշաբթի օրուան, Նորվեկիոյ պատուիրակին առաջարկին վրայ, որպէսզի խորհրդակցութիւնները շարունակուին :

Միւս կողմէ, նախագահ տը Կոլ պատասխանած է Խրուշչեւի նամակին եւ շեշտած է թէ Ցիւրիխի համաձայնագրերը ստորագրողներուն կը պատկանի անհրաժեշ եւ ստիպողական լուծումները գտնել: Գալով Ֆրանսական կառավարութեան, կը յուսայ որ ժամ առաջ միջոցները գտնուին խաղաղութիւնը վերահաստատելու համար կղզիին ներսը: Բայց, հետեւելով դէպքերուն, գիտակից է որ անոնց զարգացմումը կրնայ անհրաժեշտ դարձնել ուրիշ ելքերու հետապնդումը :

Մինչ այս է Կիպրոսի կացութիւնը, անդին Յունաստանի մէջ, ճշդուեցան ընտրութիւններու վերջնական արդիւնքները: Փափանտրէու ստանալով ձայներու 53 առ հարիւրը Խորհրդարանական բացարձակ մեծամասնութիւնը ունի այլեւս :

Փափանտրէու, 75 տարեկան է եւ քաղաքական ասպարէզը սկսած է լրագրութեամբ: Համոզուած ընկերվարական, 1921ին իր դեկավարած թերթին մէջ գրած է թէ թագաւորը (այն ատեն՝ Կոնստանդէն) պէտք է հրաժարի: Ձերբակալուած է եւ Պատերազմական Ատեանի կողմէ 18 ամիս բանտարկութեան դատապարտուած: Յետագային Արտաքին նախարար եղած է Կոնթասի յեղափոխական կառավարութեան մէջ: 1926ին աքսորուած է, պայքարած ըլլալով Փանկալոսի մենատիրութեան դէմ : Դիմադրութեան մասնակցած է պատերազմի ատեն, ձերբակալուած է Իտալացիներուն կողմէ, բայց յաջողած է փախիլ եւ Միջին Արեւելք անցնիլ: Վերջերս, Վենիզելոսի հետ բուռն պայքար մը սկսած էր տանիլ Քարամանլիսի կուսակցութեան դէմ որ վերջացաւ փայլուն յաղթանակով :

Փափանտրէուի առջեւ կայ նախ եւ առաջ Կիպրոսի հարցը: Իր ներկայութիւնը Աթէնքի կառավարութեան գլուխը նոր ուժ մը պիտի տայ Մակարիոս Արք.ի որ ապահով է այլեւս թէ Յունաստան զօրավիգ է իրեն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ճառ մը խօսելով Կ. Կոմիտէի նիստին, յայտարարած է թէ պէտք է գիտնան դրամատիրական գիտութիւնը օգտագործել իրենց գիւղատնտեսութիւնը զարգացնելու համար :

ՌԻՕ ՏԷ ԵԱՆԵՐՈՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Ժորժ Պիտօ կ'ուզէ Միացեալ Նահանգները անցնիլ: Կ'ըսուի թէ նախկին վարչապետը կը յուսայ քաղաքական գործունէութիւն ունենալ Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ, որմէ զրկուած է Պրազիլ: Կը թուի թէ Ֆրանքեւպրազիլական հաշտութիւնը եւ տը Կոլի պաշտօնական այցելութեան լուրը աւելի փափուկ կը դարձնէ Ժորժ Պիտոյի դիրքը Պրազիլի մէջ:

ԻՐԱՔԻ եւ Քիւրտերու հաշտութենէն ետք, Պաղտատի կառավարութիւնը հրապարակած է այն խոստումները զորս ըրած է :

ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԻՐՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆՆԵՑԻՆ ԹԱԼԷԱԹ ՓԱՇԱՆ

Ո՞Վ Է ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԵՀԼԻՐԵԱՆ

1921ի Մարտ ամսուան 15ին, Երեքշաբթի առաւօտ մը, Թալէաթ փաշա տունէն ելաւ ու Պերլինի ամենաբանուկ պողոտաներէն Շարլոթենպուրկէն անցնելու ատեն՝ հայ ֆոմիթէճիներէն Սողոմոն Թեհլիրեան անուն մէկուն կողմէ սպաննուեցաւ: Նիքոլաուս Խէն, որ ոճրագործը տեսած էր այս սպանութեան ժամանակ, վազած էր անոր ետեւէն, հետապնդեր էր զայն եւ ժողովուրդին ալ օգնութեամբ պաշարեր: Թեհլիրեան, զինքը բռնողներուն կողմէ բաւական խոշտանգուելէ ետք ոստիկանութեան յանձնուած էր: Թեհլիրեան, Էրզինճանցի Հայ մըն է, որ իր մանկութիւնը սապէս կը պատմէ .

— 1897 Ապրիլ 2ին, Էրզինճանի Քեմախ գաւառին կապուած Պեքերիճ գիւղը ծնած եմ: Երկու եղբայրներ ունէի եւ երեք քոյրեր: Ես, որ նախապէս հաւ մը իսկ մորթելու անկարող էի: Պիտի պատմեմ ձեզի, թէ ինչպէս մարդասպան դարձայ:

Զիս այդ բանին առաջնորդողները հայ կուսակցականները եղան : Առաջին Աշխարհամարտէն առաջ, Տերսիմցի Համբարձումը հայ դպրոցներէն քահանաները վտարեց եւ դպրոցներն ալ փակելով՝ սկսաւ մեզի լեռները բացօթեայ դասաւանդել : Այդ աւանդուածներուն դաս ալ կարելի չէր ըսել սակայն: Մեզ հոն դաշտերու մէջ կը հաւաքէր ու Աւետիս Ահարոնեանի երկերը կը կարդար մեզի ու կուսակցական քարոզութիւններ կ'ընէր, թելադրելով որ մենք ալ ֆոմիթաճիներ դառնայինք: Այդքանը միայն ըսեմ, որ բոլոր կուսակցականներն ալ ազդուած են Աւետիս Ահարոնեանի գործերէն: Համբարձումը մեզի այդ երկերը կարդալով չէր բաւականանար միայն, այլ նաեւ զինավարժութեան փորձեր ալ ընել կուտար :

Հայրս երբ տեղեկացաւ թէ կուսակցական պատրաստութիւն կը տեսնէի եւ զինավարժութեան դասեր կ'առնէի, շատ ուրախացաւ ու ըսաւ .

— Քիչ մնաց, որ տղաս աղջկան մը պէս մեծնար: Հիմա այլեւս համոզուեցայ, թէ իսկական այր մը ըլլալով պիտի մեծնայ :

Եւ սակայն, մայրս երբեք ալ խանդավառ չէր երեւեր այս ընթացքէս: Ուստի, ամէն առթիւ զիս մէկդի քաշելով կ'ըսէր .

— Տղաս, այս ընթացքդ ընթացք չէ . այս ճամբուն ելքը լաւ չէ, աղէտ է: Ջուրին կուժը ջուրի ճամբան կը կոտրի : Եթէ Աստուած մի արասցէ՝ գլխուդ փորձանք մը գալու ըլլայ, ես վիշտէս կը մեռնիմ, զաւակս: Եկուր հրաժարէ սա բանէն, զիս մտիկ ըրէ ...:

Շատ ազդուած ու յուզուած էի :

— Լաւ, մայր, ըսի: Ես երբեք քու ցոյց տուած ճամբէդ պիտի չշեղիմ :

Թէ մայրս հաւատացա՞ծ էր ըսածներուս՝ չեմ գիտեր: Եւ սակայն, կը տեսնէի թէ ամէն գիշեր ինչպէս կ'աղօթէր գլխուս վերեւ: Կ'ըսուի, թէ մայրերը տարօրինակ նախազգացում մը կ'ունենան, որ երբեք չի խաբեր: Արդարեւ, յետագային դէպքերը իրաւունք տուին մօրս եւ արդարացուցին իր նախազգացումները: Եւ սակայն ամէն ինչ անօգուտ էր այլեւս, Քանի որ նետը աղեղէն արձակուած էր անգամ մը :

Քանի օրերը կ'անցնէին, կուսակցականներուն ցանած սերմերն ալ իրենց պըտուղները կուտային: Տղէտ ժողովուրդը, որ ոչինչ կը հասկնար քարոզուածներէն եւ պատուաստուած գաղափարներէն, ամէն ինչ սկսած էր կիրարկել ժըխտական կողմէն եւ հակառակ ուղղութեամբ, ինչ որ ահաւոր իրարանցումի մը մէջ սկսած էր խմորել բոլոր խաւերը:

Վերջապէս Առաջին Աշխարհամարտը ծագեցաւ: Դաշնակցականները, որոնք պատերազմին սկզբնաւորութեան լաւ յարաբերութիւններ կը մշակէին Իթթիհատականներու հետ, յետոյ բաժնուեցան Ժէօն Թիւրքերէն եւ երկու կողմն ալ ըսկըսան կասկածով նայիլ իրարու՝ մեծ անվստահութեամբ: Դաշնակ կուսակցութիւնը, երբ կռահեց կացութեան վտանգաւոր բնոյթը, Էրզրումի մէջ համագումար կայացնելով կարեւոր որոշումներ տուաւ՝ որդեգրուելիք ուղղութիւնն ու դիրքը ճշդելու համար: Շարքայիններն ալ այլեւս հակակշիռը կորսնցուցած էին, քանի որ ժամանակի ընթացքին կիրքով խմորուելով՝ արեան ծարաւի էին դարձած »:

Սպանութենէն ետք Թեհլիրեանի կատարած այս խոստովանութիւնները որոշապէս ցոյց կուտան, թէ որու ճիտն են այդ արիւնոտ պատմութեան բուն պատասխանատուութեան մեղքերը: Այս հայ ֆոմիթաճիներն են, որ օտար ուժերու գրգռութիւններէն տարուելով, հարիւր հազարաւոր ժողովուրդի հանգիստը խրոռովեցին, ինչպէս կ'ըսէ Ուիլերմ Սարոյեանն ալ :

Երբ մեծ հայրենասէր եւ պետական մարդ Թալէաթ փաշայի նահատակումը կը պատմուի, կարելի չէ զանց առնել այս դէպքին հետ մօտէն կապակցուած կարդ մը իրողութիւններ, քանի որ առանց ատոնց՝ նիւթը պիտի ըլլար անկատար եւ կարելի պիտի չըլլար ճշդել, թէ իրականութեան մէջ ինչ նկարագիր զգեցած են դէպքերը, որոնցմէ են գործուած այս քաղաքական ոճիրները: Ահա այդ պատճառաւ է, որ մենք ալ մեր գրութեան մէջ ստիպողաբար տեղ տուինք Սողոմոն Թեհլիրեանի այս խոստովանութեանց :

(3 Շար.)

ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԳԵՂԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ցովհաննէս Երզնկացի Պլուզ (ԺԳ. դար) մեր միջնադարեան այն մեծ դէմքերէն մէկն է, որ կը սիրէ ամէն յար եւ մար առիթով խօսիլ երաժշտութեան մասին: «Քերականի մեկնութիւն» աչխատութեան մէջ չօշափելով երաժշտութեան էութեան հարցը, Ցովհաննէս Երզնկացի նախ կը յիշատակէ իմաստուններու խօսքը, թէ երաժշտութիւնը «չարախառնու թիւն ունի հոգւոյ եւ մարմնոյ», այ սինքն նիւթականի եւ աննիւթականի :

Երաժշտութեան նիւթական կողմը կը կազմեն նուագարանները, ինչպէս նաեւ մարդուն մարմինը : Իսկ երաժշտութիւնը, եւ, մասնաւորապէս, երաժշտական ելեւէջը, որ Երզնկացի կ'անուանէ «ձայն», աննիւթական է: Պահուըտած ըլլալով մարդուն մէջ, անոր հոգիին մէջ, այդ ելեւէջը լսելի կը դառնայ եւ բաժիչներուն միջոցաւ :

Այս տեսակէտը առաջին անգամ յայտնած է Դաւիթ Անյաղթ: Ցովհաննէս երզնկացի Պլուզ իւրացնելով հանդերձ այս տեսակէտը, աւելի լայն վերլուծութիւն նով մը հասած է այն եզրակացութեան, թէ երաժշտութիւնը «լսողական»ին հետ կապուած եւ լսողութեամբ իւրացուող իմացութիւն մըն է :

Ցատուկ ուշադրութեան արժանի է այն պարագան, որ ըստ բոլոր տուեալներուն, Ժ. – ԺԵ. դարերուն Հայաստանի մէջ զարգացման բարձր աստիճանի մը հասած էին նուագարանները եւ անոնց մեկնարկութիւնները: Այս պարագան կը թելադրէր հայ դիտնականներուն՝ նուագարաններու երաժշտութիւնը դասել ձայնային եւ ձայնային – նուագարանային երաժշտութեան կողքին, իբրեւ երաժշտական արուեստի ինքնուրոյն եւ ինքնաբաւ բնագաւառ մը:

Ցովհաննէս Երզնկացի դիտել կուտայ, թէ այն, որ կարելի չէ պատկերացնել («առօդ ասել») կենդանի խօսքով, կարելի է նկարագրել եւ արտայայտել նը – ւագարաններուն յատուկ բազմերանգ հնչիւններուն միջոցով :

Իսկ Սարկաւագ Վարդապետ բնու թագրելով նուագարաններուն հնչիւնները եւ առհասարակ նուագարաններու նը – ւագը, կ'եզրակացնէ, որ այս վերջինը մարդկային բանականութեան ուժը ունի, քանի որ կենդանի խօսքին չափ արտա – յայտիչ է :

Վերոյիշեալ հարցին հետ սերտ կապ ունի երաժշտութեան ազդեցութեան կամ ներգործութեան պարագան : Այս կապակցութեամբ Ժ. – ԺԵ. դարերու մեր դիտնականները եւ, մասնաւորաբար, նոյն Ցովհաննէս Երզնկացին, կ'ընդգծեն մարդկային հոգիին վրայ երաժշտութեան ունեցած ներգործութեան արժէքը : Այս պարագան չեշտած էր նաեւ Դաւիթ Անյաղթ, որուն համաձայն երաժշտութիւնը կ'արտայայտէ մարդկային – հոգեկան բոլոր տրամադրութիւնները :

Ցակոբ Ղրիմեցի (ԺԵ. դար) կը խօսի աչխարհիկ երաժշտութեան մասին : Նը – կարագրելով նուագին ազդեցութիւնը՝ ունկնդիրներուն վրայ առհասարակ եւ դիւանագործներուն (ըստ երեւոյթին, իրրեւ խստաբարոյ մարդիկ) վրայ, մասնաւորապէս, դիտել կուտայ, թէ լաւ նուագը « հրաչքները» կը գործէ, կը համոյէ ունկնդիրը, նոյնիսկ ինքնամոռացութեան աստիճանին կը հասցնէ :

Ներսէս Լամբրոնացի (ԺԲ. դար) բա – րի եւ առաքինիի զաղափարը մէջտեղ կը դնէ, երբ կը խօսի երաժշտութեան ազ – դեցութեան մասին: Եկեղեցական երա – ժըշտութիւնը, — դիտել կուտայ ան ,— կը վերացնէ ունկնդիրը, ու այդ վերացման մէջ, անոր միտքն ու հոգին ազա – տելով «դիւական» խորհուրդներէն, կ'առաքինութեան :

Ցատուկ կերպով պէտք է ընդգծել, թէ Հայաստանի մէջ, միջին դարերուն, երաժշտա – դեղագիտական միտքին այս բուռն ծաղկումը կը վկայէ ոչ միայն արուեստի մասին հայկական փիլիսոփայական մտքին տեսական բարձր մակարդակը, այլեւ աչխարհիկ եւ հոգեւոր երա – ժշտութեան դերին եւ արժէքին կարեւորութիւնը, ժողովուրդին բոլոր խաւե – րուն կեանքին մէջ :

Դատելով երաժշտութեան ընդհանուր պատմութեան ընձեռած տուեալներէն եւ, մասնաւորապէս, արեւելեան երաժըշ – տութեան մասին Թամբուրի Ցարութիւնի (ԺԸ. դար) աչխատասիրած հայատառ տաճկերէն « Արեւելեան երաժշտութեան ձեռնարկ »էն, ինչպէս նաեւ Վերածնունդի շրջանի յայտնի երաժիչտ – տեսաբան Ճիուզեպփէ Ցաւլինոյի (ԺՉ. դար (ներդաշնակութեան հարցերուն վերաբերող կարեւոր գործէն, միջնադարու հայկա – կան դեղագիտութիւնը ոչ միայն եռ էր մնար միջնադարեան քաղաքակրթուած միւս երկիրներու երաժչտական միտքէն, այլեւ աչքի կը զարնէր յոյժ ինքնատիպ կարգ մը դիծերով, եւ, իր մէջ կը համադրէր Արեւմուտքին յատուկ կարպապա – հութիւնը ու Արեւելքին յատուկ հարբա – տութիւնն ու խորութիւնը :

Ն. ԹԱՀՄԻԶԵԱՆ

ԱՆՑՆՈՂ ՏԱՐՈՒԱՆ ԺԱՌԱՆԳԸ

Թ.

Սոցիալ · դեմոկրատները կորուսին ղեկավար Օլընհաուըը: Կուսակցութեան պարագլուխ ընտրուեցաւ Պերլինի քաղաքապետ Պրանտ, որ Ուլպրիխթի հետ բանակցութեան կողմնակից է, բայց Պոն արդիլեց առանձին բանակցութիւնը : Գերման ընկերվարականներ կը յուսան իշխանութեան հասնիլ յառաջիկայ ընտրութեանց մեծամասնութեան յաղթութիւնը չահելով : Ընկերվարական Քարլ Շմիտի համաձայն, Գերմանիացիներու մեծամասնութիւնը կատարուելու է փոխադարձ համաձայնութեամբ : Միացեալ Գերմանիան ըլլալու չէ խորհրդային արբանեակ մը, կամ Ամերիկայի ռազմական հրապարակը : Ատլանտեան եւ Վարչաւայի դաչինքներուն տեղ ընդունելու է եւրոպական հատաքական ապահովութեան դրութիւն մը, երաչխաւորուած Ամերիկայէն եւ Ռուսիայէն :

Ընկերվարականներն ալ համաձայն են Անգլիոյ մուտքին Հասարակաց Շուկայի մէջ: Ատընաուըը դէմ էր մուտքին հետեւելով որ Կոլի քաղաքականութեան, այլ մանաւանդ Անգլիոյ մուտքին պիտի հետեւէր Ազատ Շուկայի մուտքը, որուն անդամները՝ Շուէտ, Դանիա, Նորվեգիա, Իսլանտա ընկերվարական կառավարութիւններ ունին եւ չեզոքութեան կողմնակից են :

Ժառանգութիւն կը մնայ յառաջիկայ ընտրութիւնները, որոնք կը թուին բուռն պայքարի պատճառ դառնալ: Ընկերվարականները Պրանտի դեկավարութեամբ պիտի պայքարին քրիստոնեայ – դեմոկրատներու , ընկերային քրիստոնեաներու եւ ազատականներու դէմ: Կը յուսան յաղթութիւնը չահիլ ընկերային աւելի լայն խոստումներ տալով: Երկարատ պի – տի չանայ յաղթանակը չահիլ ներքին քաղաքականութիւնը հաչտեցնելու համար արտաքին քաղաքականութեան հետ:

Անգլիոյ նախորդ վարչապետը Հոկ – տեմբերին Լորտ Հիւմի յանձնեց աթոռը համաձայնութեամբ թագուհիին, առանց դահլիճի անդամներուն հետ խորհրդակցելու: Լորտ մը աթոռ ունի Լորտերու Ժողովին մէջ, չի կրնար պատասխանել խորհրդարանի անդամներուն հարցապնդումին: Հրաժարելու է ազնուական տիտղոսէն անդամակցելու համար կառավարութեան ժողովուրդէն խորհրդարանի անդամ ընտրուելէ յետոյ: Կայ նաեւ քաղաքական – ընկերային պատճառ մը՝ Անգլիացիները չեն ուզեր դեկավար ազնուական մը, որուն դասակարգը երկար տարի իշխեց որպէս աստուածային իրաւունք կամ դասակարգային իրաւունքի ուժով : Հիւմ Սեպտեմբերին լրագրողի մը կը խոստովանէր, թէ ինք վարչապետ ըլլալու կարողութիւնը չունի որովհետեւ առաջին նախարար մը ներքին եւ արտաքին խնդիրներու ընդդէմ հորիզոն մը հակակչռելու կարողութիւն ունի: 1923ին ալ Լորտ Քըրզըն չկրցաւ վարչապետ ըլլալ, որովհետեւ լորտ էր :

Գոհացնելու համար քննադատները հիմա հրաժարեցաւ լորտութենէ: 860 լորտեր կան, բայց ժողովի ներկայ կ'ըլլան միայն 110էն 140 ազնուականներ : Ամբրիկայի ծերակուտականներն ալ գոհ մը նացին ընտրութենէն :

1830էն ի վեր հանրապետական պատվիրը կը շրջէր բանուոր դասակարգին մէջ, երեսփոխաններ կը հաւատային, թէ միապետութեան օրերը համրուած են: Լուսերտ 7րդ որդին կը նկատէր « Անգլիոյ վերջին թագաւորը »: 1868ին երկարիւր հազար բանուորներ բարենորոգումներ կը պահանջեն, պահպանողական Տիզրայելի նոր օրէնք մը քուէարկել տալու: Ազատականներ յաղթանակեցին : « Փիլի օրերէն թշուառութիւն նուագած էր, աղքատներն անդամ ձարտարուեստի յառաջդիմութեան չնորհիւ կը վայելէին սեփականութիւն մը, որ վայելած չէին ոչ իրենց հայրերը, ոչ իրենց պապերը: Ի՞նչ կ'ուզէին ուրեմն բանուորները, կրօնական հաւատարութիւն, դպրոցներ, մանաւանդ վերջ տալ աղքատական դասակարգի հակակչռին հանդէպ սպասարկութեանց վրայ» : Կրնան տրսթըն բարոյական մեծ հեղինակութեամբ գոհացուց ամէնը: Այսօր կուսակցութիւնները կը մրցին տուրքեր նուազեցնելով , չիլինկ մը աւելցնելով օրավարձքի վրայ՝ սիրաչահիլ զանգուածները, սակայն մեծամասնութիւնը պահանջէ ընկերային առանձնաչնորհումներու ջնջումը, ազգային կենսունակութեան զարգացումին արդելքները : Ամերիկա կը կառավարուի ժառանգական բանիով մը, իրարու կապուած բարեկամութեանց ցանցերով, վկայուած բարթրաթոչակ դոլեճներէ : Պահպանողական Օքսֆորտի ուսանողներուն թերը դրէր անցեալ տարի· « 20րդ դարը դարեւ չրջան մըն է միապետութեան համար »:

Հակառակ քննադատութեանց ոչ միայն աչխատաւորականները, որոնք կը բաղկանան միջակ քաղքենի դասակարգէ, պահպանողական համարձակին իրենց ծրագրին մէջ պահանջները : Անգլիա հետզհետէ կը փոխուի յարդելով աւանդութիւնները, վարիչ դասակարգը դիտէ յարմարիլ պահանջներուն, խուսափիլ յեղաչրջումներէ :

Մաքմիլլըն յաջորդին Թողուց տարուան ընտրութեանց դժուարին ծը: Երեք կուսակցութիւններ կը պատրաստուին բուռն պայքար մղելու մանրքներու մէջ աթոռներ դրաւելու

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ

Հապա ուրեմն, հայ երիտասա՛րդք, որ ազգութեան յառաջադիմութեան եռանդեամբը կը տոչորիք, հաստատութեամբ դիտցէք թէ ճշմարիտ յառաջադիմութիւն եւ զարգացում չէք կարող ձեր մտաց է – ւեւակայել, եթէ ոչ ամբողջի մը իւրա – քանչիւր մասանց հաւասարապէս զար – գացման մէջ: Մեր ազգութիւնն ալ, ինչպէս բոլոր հին եւ նոր, մերձաւոր եւ հեռաւոր ազգութիւնք, բնական յառաջադիմութեան հետ՝ բարոյական յառաջադիմութիւնն ալ կը պահանջէ, եւ այնչափ աւելի կը պահանջէ, որ պատմութիւնը եւ փորձառութիւնը կը դնէ մեր աչքաց առջեւ չատ զօրաւոր եւ յառաջադէմ ազգեր, որք կործանեցան եւ կը կործանին լոկ իրենց բարոյական յետադիմութեան պատճառաւ : Բարոյականի վրայ անհո – դութիւնը իրենց չատ վնասակար եղաւ , բարոյականը բնականն ալ հետը քանդեց եւ կործանեց, եւ պետութիւնք եւ ազգութիւնք կործանում տեսին եւ կը տեսնեն սոսկ իրենց բարոյականի մասին ունեցած անհոգութեամբը եւ թուլութեամբը : Ե – րիտասա՛րդք, որ մեր ազգին յառաջադիմութեան ձեռք զարկած էք, երիտասա՛րդք , որ վերին Նախախնամութենէն մեր ազգին կատարեալ յառաջադիմութիւն մը տալու պաշտօնը ընդունած էք , երիտասա՛րդք , որք աչուընիդ չդոցած հայ ազգութիւնը յառաջադէմ տեսնելու բախտն ունենալու սահմանուած էք, ե – րիտասա՛րդք, որ մեր լքանելու պարտաւոր եղած հասակին՝ ասպարէզը դրաւե – լու կը մանայք, մի՛ անարդէք զձեզ սի – րող եւ ձեր վրայ զարմացող երիցադոյն եղբօր մը ձայնը, որ փորձառութեամբ կը յանձնարարէ.— Ցառաջադէմ էք կըր – նար գործել Հայութիւնը, եթէ եւ բա – րոյական չէք գործեր զայն, յառաջադիմութիւն որ զբարոյականութիւն կ'ա – նարդէ, իրական եւ տեւական լինիլ կա – րող չէ :

Հարկ է ուրեմն որ այդ բարոյական ասպարէզին մէջն ալ մանեմ, եւ կարեւոր բացատրութիւնը եւ լուսաբանութիւնը ունկնդրացդ առջեւ դնեմ: Բայց զայդ լիապէս կատարելու համար պէտք էր որ դուք ներողամիտ ըլլայիք նոյնչափ եւս ձեր բարեսիրտ ունկնդրութիւնը չնորհել ինձ, որչափ ցարդ չնորհել բարեհաճեցայք, այնչափ ընդարձակ է այդ նոր ասպարէզը , զոր ի հեռուստ դնդ ձեր ուշադրութեան կը ցուցնեմ : Բայց կը տեսնեմ թէ ինձ սահմանեալ ժամը եւ ժամանակը լրացուցի, եւ օրէն չէ որ առաւել եւս ձեր բարեսրտութեամբ զեղծանիմ :

Բաւական կը սեպեմ հարեւանցի նչանակել, թէ բարոյական կեանքը եւ բարոյական սկզբունքը կը զործադրէ ոք նկատմամբ իւր անձին, իւր ընտանեաց , իւր ազգին եւ իւր կրօնից :

Իւր անձին նկատմամբ՝ ուղղութիւն : Ուղիղ միտք, ուղիղ սիրտ, ուղիղ կամք, ուղիղ գործ: Մի՛ կեղծեօք երեւցունել ինչ եւ իրօք ստել: Մի՛ երեւութիւ դոհանալ՝ եւ արդեամբ անհոգ լինիլ: Մի՛ օտար նպատակներու հետեւելով՝ դործերը խառնակել: Մի՛ ճշմարիտ վախճանը մոռնալով անուղղայ հետոց վրայ քալել: Ամէն գործոց մէջ, ամէն անձի հետ, ամէն պարագայի նկատմամբ՝ ուղղութեամբ դատել պարտքը եւ իրաւունքը , եւ իրեն համար ապահով կանոն մը հետեւցունել ի համեմատութեան ընդ բնական եւ աստուածային եւ եկեղեցական եւ ազգային եւ քաղաքական օրինաց , որք յամենայնի մեր գործերը կը կարգադրեն, եւ մերթ ընդ մերթ առերեւոյթ հակառակութիւններ կ'ունենան. սակայն ուղղութեան սկզբունքը դիտէ զանոնք անհակառակ միաւորել : Ուղղութեան սկզբամբ իսկ կրնայ մարդն ուղիղ դասակարգութիւն մը հաստատել անձնականին եւ ազգայնոյն, մասնաւորին եւ ընդհանուրին մէջ, եւ այն յառաջնութեան օրինօք՝ դորս ուղղութիւնն կը թելադրէ իւր ա – մէն գործերը տրամադրել :

Ընտանեական կեանց նկատմամբ՝ յա – րում : Այդու միայն ամենայն ինչ կը պարզէ, վասնզի եթէ ընտանեաց կեանքը եւ բա – րոյական սկզբունքը կը գործադրէ ոք ընտանեաց միաւորութիւն է: Եւ եթէ տանեկան ասպարէզին մէջ չսորվինք հասարակային բարւոյն պաշտօնը, ինչ կրնաս զայն աւելի ընդարձակ պարագային մէջ գործածել: Ընտանեական բարոյքն կը գործածես ծնողացդ սէր պատկառանք եւ օգնութիւն նուիրելով, բախտակից սրտիւ, եղբարցդ եւ քոյրերդ մխիթարութիւն եւ քաջալերութիւն լով, աղքակցացդ գործնական սէր տայայտելով, ընտանեական կեանց դանելով այն քաղցր եւ կենսակից սփոփանքը՝ զոր վայրապար կը փնտռես օտարաց քով եւ փողոցներու վրայ: Ես աւելի ինչ պիտի յաւելում: եթէ տանիք ազգութեանց տարբերն են, ո բարոյական առմամբ, այլեւ նիւթական առմամբ սերնդեան եւ յաջակցութեան , մերթ բոլորովին իսկ սիալ մեր արդի երիտասարդաց ընթացքը, կը խորչին իրենց ընտանիք կազմել, բնութիւնը զայն իրենցմէ կը պահանջէ եւ յետաձգելովն կամ բոլորովին կը դրկուի եւ կը դրկէ ազգը իրական եւ ւական արդիւնքներէ, կամ թէ ազգման գործադրութեամբ կը դրկուի դրկէ ազգը օգտակար եւ պատուաբեր դիւնքներէ : Ո՞ւր թողումք եւս այն նաններն, որք ցոփակեաց ընթացիկ բաժին ընկերք են :

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ

(20 Շար.)

մար : Առկախ թողուց Հասարակաց Շու–
կայի մուտքին խնդիրը, Ֆրանսայի հետ
յարաբերութեանց խնդիրը, միջազգային
հարցերու, Ասենի, Մալեզիայի, Կիպրո–
սի, արեւելեան Ափրիկէի, Համայնա –
վար Զինաստանի հետ տնտեսական յարա–
բերութեանց խնդիրը :

Աշխատաւորականները վստահ են, թէ
պիտի յաջողին աթոռներու մեծամասնու–
թիւնը ձեռք անցընել եւ իշխանութեան
հասնիլ : Կուսակցութեան ձախ մասը երեք
տարի առաջ պայքարեցաւ կէյցքելի
դէմ, վերջին համագումարին մէջ հա –
մաձայնեցան Ուիլսընի չուրջ : Ղեկավա –
րը խօսեցաւ արտաքին քաղաքականու –
թեան վրայ, հիւլէական ուժի մասին,
պիտական յեղաշրջումի մասին : Սովորա–
կան ճշմարտութիւն մըն է,— ճառեց լի–
արը, — թէ արտածում, տնտեսական
դարդացում կախում ունի պիտական,
թեքնիք յառաջդիմութենէ, որ մղումի,
կարգաւորութեան, գործադրութեան
պէտք ունի : Նուաղեցնելու է հիւլէական
հետազօտութեան ծախքերը, յատկացը–
նելու համար կարեւոր դումարներ պի –
տական հետազօտութեան աշխատանոցնե–
րու : « Հաշուող մեքենաներու պատրաս –
տութեան, նաւաշինութեան մէջ առաջին
էինք, այժմ ուրիշներ կը գերազանցեն
մեզ : Ամերիկայի մէջ չորս երիտա –
սարդէն մէկը կրնայ օգտուիլ համալսա –
րանէ, Քանատայի մէջ 6էն մէկը, Աւստ –
րալիոյ մէջ իններէն մէկը, Նուսիոյ մէջ
12էն մէկը, Անգլիոյ մէջ քսաներէն մէկը
միայն : Գիտուններ միլոցներ չունին հե –
տազօտութեանց համար : Պէտք է կազ –
մակերպել ճարտարարուեստը, մասնա –
գէտներու խորհուրդ մը հաստատել, վի–
տուններ պատրաստել եւ չանալ որ Անգ –
լիոյ մէջ աշխատին » :

Ղեկավարը գրպանը պահեց պետական –
նոցման կեդրոնական Եւրոպայի չէզո –
քացման ծրագիրները : Կրկնեց բարեկար–
գութեան համար չարք մը առաջարկներ,
որոնք արդէն իրականանալու վրայ են
Եւրոպական կարգ մը երկիրներու մէջ :
Ճառը վերջացուց Սուիֆթի խօսքով.
« Մարդկութեան բարերար է ան, որ եր–
կու հասկ կամ երկու ցողուն կը հասցը –
նէ, երբ մէկ հասկ եւ մէկ ցողուն կար :
Շատ աւելի մեծ ծառայութիւն մը կա –
տարած պիտի ըլլայ իր երկրին քան քա –
ղաքական մարդոց ամբողջ բազմութի –
նը » :

ԽՈՐԻՆ ԳԱԲՐԻԿԵԱՆ

(9 Շար.)

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Որքա՜ն հրաշալի բան է երիտասար –
դութիւնը : Ափսոս որ մանուկներուն
տրուած է :

Ճ. Պ. Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԲԱԼԱՀՈՎԻՏԻ»

Իր ծննդավայրին երբեմնի հայկական
դիմագիծը եւ անցեալի փառքը ներկայա–
ցնելու գովելի մտադրութեամբ 1960ին,
Տիգրան Փափազեան լոյս կ'ընծայէր
« Պատմութիւն Բալու Հաւաւ գիւղի »
հատորը, իսկ անցեալ տարի 1963ին՝
երկրորդ հատոր մը.— «Պատմութիւն
Բալահովիտի » :

Շքեղ տպագրութեամբ եւ նկարներով
հարուստ այս հատորը, որ կը բաղկանայ
225 էջերէ, իր խորքին մէջ չահեկան լրա–
յումներով ճոխացած յաւելուածական
մըն է, որ կ'ամբողջացնէ առաջին հատո–
րին բովանդակութիւնը :

Հեղինակը իր առաջին աշխատասիրու –
թեամբ ներկայացուցած էր Տիգրանա –
կերտի կուսակալութեան սահմաններուն
մէջ գտնուող իր ծննդավայրին պատմու–
թիւնը,— ներքին ազգային կեանքը մին–
չեւ Մեծ Եղեռն, բարքերը, մշակութա –
յին արժէքները, ինքպէս նաեւ անձնական
յուշերու փունջ մը : Գործին բովանդա –
կութեան ու մանաւանդ արժէքին մասին
վկայութիւններ կը կազմեն երկրորդ հա–
տորին յառաջաբանը եւ առաջին գործին
հրատարակութեան առիթով ներկայ հա–
տորին կցուած գրախօսական – վերլու –
ծականը, զոր գրած է Մկրտիչ Պար –
սամեան :

Բալուի եւ շրջակայի մասին չահեկան
տեղեկութիւններ կան Հ. Ս. Խիրիկեա –
նի «Պատկերազարդ Բնաչխարհիկ բառա–
րան»էն (Ս. Ղազար, 1900) քաղուած մա–
սերուն մէջ : Երբեմնի Զորրորդ Հայոց
Բալահովիտ գաւառին մաս կազմող եւ
Արեւելեան Եփրատի (Արածանի) հիւսի –
սային ափին գտնուող Բալու քաղաքը,
համաձայն Վ. Քինէի 1892ի տեղեկու –
թիւններուն, ունեցած է 7500 բնակիչ,
որուն 1700ը՝ Հայ, 3500ը՝ մահմետա –
կան, մնացեալը քրիստոնեայ Ասորիներ եւ
Ասորիներ : Հ. Ս. Խիրիկեանի դարձի –
քով, Բալու 1880ին ունէր հինգ հազարի
մօտ հայ բնակչութիւն մը :

Հայախօս քաղաքը օժտուած էր ազգա–
յին երկու կրթարաններով՝ 265է աւելի
երկսեռ աշակերտութեամբ :

Այլապէս մեծ չահեկանութիւն կը ներ–
կայացնէ Տ. Փափազեանի կազմած վի –
ճակագրութիւնը՝ Բալուի 60 հայարնակ
գիւղերու եկեղեցիներուն եւ բնակչու –
թեան վերաբերեալ, ինչպէս նաեւ 1755–
էն մինչեւ 1915 հոն պաշտօնավարած ա–
ռաջնորդներուն ցանկը :

Գրքին առանցքը կարելի է նկատել զը–
բաղան եւ հանրային գործունէութեամբ
հարուստ վեց գէմքերու կեանքն ու գոր–
ծը վերլուծող էջերը եւ իւրաքանչիւրէն
մէկ բերուած հատընտիրները : Հեղինակը
այնտեղ ամբողջովին օգտուած է Ա. Զօ–
պանեանի «Դէմքեր» ծանօթ գործէն ու

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿ

Պօղոս Նուպար կրթաթոշակի Հիմնար–
կութեան կողմէ հրատարակութեան
խնդրաւճով ստացած նիւթ հետեւեալը :—

Հայ Սաներու Հիմնարկութիւնը, որ
ստեղծուեցաւ 1924ին, հանգուցեալ Պօղոս
Նուպար Փաշայի նախաձեռնութեամբ ու
նուիրատուութեամբ, պարտականութիւն
ստանձնած է նպաստել Հայերու մտաւոր
զարգացումին, հնարաւորութիւն տալով
իրենց ուսումը կատարելագործելու եւ –
րոպայի համալսարաններուն եւ բարձրա–
գոյն վարժարաններուն մէջ :

Այս ծրագրէն ներշնչուելով Հիմնար –
կութեան Վարչութիւնը որոշեց 1964 – 65
յատկապէս Նահատակ Գրագէտներուն բա–
րեկամներ մատենաշարին գործերէն :

Ներկայացուած վեց դէմքերէն երեքը՝
Հրանդ (Մելքոն Կիւրճեան), Նչան Տէս –
տէկիւլ եւ Տիրան Փաշալեան Բալուի
շրջաններու ծնունդ են, միւսները Գրի–
գոր եւ Երուանդ Օտեան ու Լեւոն Բա –
շալեան սերած են իրենց ծննդավայրէն
Պոլիս գաղթած ծնողքներէ :

Դէմքերուն հետ ու առնչութեր ներկա –
յացուած են հատընտիր էջեր, որոնց ըն–
թերցումը հաճելի պահեր կը ստեղծեն
դիրքը թղթատող ընթերցողներուն մօտ :

Այլապէս յուզիչ է Արմենուհի ձէլալ –
եանի « Բալու – Սպանդանոց » խորա –
գրին տակ ներկայացուած յուշերը
1915ի եղեռնի մասին :

Պատմութիւն գրելու յատկնութիւնը
ունեցած չէ յուշագրուհին : Այլ անսեթե–
ւեթ լեզուով, պարզ ու անպաճոյճ ոճով
տուած է հազարաւոր հայ ընտանիքնե –
րէն մէկուն՝ իր ընտանիքին ու յատկա –
պէս իր անձին վիճակուած արհաւիրքը :

Սիրտ ճմլող կեանքի մը երկար ու
ապրուած ողբերգութիւններու շարան
կազմող այս գլուխը ճեւով մը վերջա –
բանն է նաեւ ըստ աւանդութեան երկու
հազար տարուան անցեալ ունեցող, մեծ
ու փառաւոր դէմքերու հոյլով փայլած
ու վերջապէս հայերէն գրչի ու նկարա –
գիր ունեցած շրջանի մը պատմութեան :

Բանասիրական ու գիտական ըմբռնու–
մով գործ մը չէ, անշուշտ, զոր մեզի հը–
րամցուցած է Տիգրան Փափազեան : Իր
ծննդավայրին այրող կարօտովը տոչոր –
ուող հայրենակիցի մը ճիգն է, փրկելու
եւ ապագայ սերունդներու ուշադրու –
թեան յանձնելու իր քաղաքին երբեմնի
փառքն ու հարստութիւնը եղող ազգային
կեանքը, պատմութիւնը :

Իր այս աշխատասիրութեան համար,
հեղինակը վարձատրուած պէտք է ղգայ
ինքզինք :

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

տարեշրջանի համար նախապատուու –
թեամբ մէկ կամ երկու կրթաթոշակ տալ,
իւրաքանչիւրը մօտաւորապէս հազար
տոլարի, Միջին Արեւելքէն երիտասարդ–
ներու որոնք արդէն իսկ համալսարանէ
մը կամ բարձրագոյն վարժարանէ մը վը–
կայուած են եւ կը փափաքին մէկ կամ
երկու տարի դիտական աշխատանքներ
կատարել մասնագէտ վարպետի մը ա –
ռաջնորդութեամբ՝ բարձրագոյն ուս –
մանց հաստատութեան մը կամ հետազո –
տութեանց կեդրոնի մը մէջ :

Հիմնարկութեան Վարչութիւնը տրա –
մադիր է նաեւ առաւելագոյն բարեացա –
կամութեամբ քննելու խնդրանքները ու –
սուցչական ասպարէզի մէջ գտնուող ան–
ձերու՝ անոնց յատկացնելու համար կա –
տարելագործման թոշակներ, որպէս զի
այսպէս պատրաստուած ուժեր յառաջի–
կային իրենց դիտութեամբ եւ ուսմամբ
օգտակար ըլլան այնպիսի անհատներու
որոնք իրենց կեանքը երիտասարդու –
թեան դաստիարակութեան պիտի նուի –
րեն :

Ի վերջոյ Հիմնարկութիւնը, հաւատա –
րիմ իր սկզբնական ծրագրին պիտի չա –
րունակէ փոխատուութիւններ ընել հայ
երիտասարդներու որոնք կը փափաքին
Պելժիոյ մէջ բարձրագոյն ուսմանց հե –
տեւիլ :

×

Կրթաթոշակի կամ փոխատուութեան
դիմումները պէտք է Ցունիս 30էն առաջ
ղրկուած ըլլան հետեւեալ հասցէին.—

Secrétariat de l'Oeuvre des Boursiers
Arméniens
11, Rue d'Egmont, BRUXELLES 5
BELGIQUE

ՄԵՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Երբ հիւանդանամ, կ'երթամ բժիշկին : Սիրայօժար կը վճարեմ այցեգինը : Վերջ ի վերջոյ բժիշկներն ալ պէտք է ապրին : Բժիշկը կը գրէ դեղապիր մը եւ կ'երթամ դեղատան : Սիրայօժար կը վճարեմ նաեւ դեղին գրամը : Դեղա –
գործներն ալ պէտք է ապրին : Իսկ երբ
տուն կը վերադառնամ, դնած դեղս կը
թափեմ, որովհետեւ ե՛ս ալ պէտք է
ապրիմ ... :

ԲԱՌԱՐԱՆ

Սրճարան.— Տեղ մը ուր անգործները
մեծ գործունէութիւն ցոյց կուտան :

Համայնագիտարան.— Գիրք մը, որ կը
պարունակէ այն բոլոր բաները, զորս
սորվելու պէտք չունիս :

Երազ.— Քնացողներու չարժանկարը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (31)

ԽՈՂԵԳԱՆ

ՀԱՐԵԻԱՆԻ ՇԷՄՔԻՆ

— Երբ Աստղիկն իմանում է, որ անտա–
ռի ծմակներից իրեն մարդիկ են նայում,
— չարունակեց Քիչոն, — նա ջրի փըր–
փուրները դունդ – դունդ չպրտում է նը–
րանց երեսին : Էդ փրփուրներն են, որ
Սեւ սարի վրայով գլորուելով հասնում
են մինչեւ Բռնաչէն : Մի մասն էլ Մառ –
նիկայ սարով թափւում է Մշոյ դաշտ :

Աստուրը տակաւին ուշքի չէր եկել
այդ զեղեցիկ պատկերից, երբ նկատեց,
թէ ինչպէս մի ահագին տղամարդ մի մեծ
պարկ չալակած, արագ քայլերով մօտե–
նում էր Կատուաձորին : Նրա բեռը ան –
վերջ չարժւում էր : Շալակատարի եաեւից
վազում էին մի խումբ երեխաներ, բար–
ձրաձայն գոչելով .

— Մի պարկդ բաց արա, տեսնենք ի՞նչ
կայ մէջը, Արծիւ քեռի :

— Պնախցի Մանուկի կատուներն են,
բերել եմ, որ գցեմ Կատուաձոր, — ասաց
նա, չալակը ձորի պռկին իջեցնելով :

— Էդ կատուները մեզ տուր, քեռի, մի
գյուր Կատուաձոր, աղաղակեցին մանուկ–
ները չրջապատելով նրան :

— Սրանք պահելու կատուներ չեն,
ճժեր, սրանք դիչերով հորթ են կերել, —
ասաց Արծիւ քեռին, եւ պարկը բաց ա –
րաւ :

Պարկի մէջ դրուած էին հինգ խոշոր
կատուներ, ամէն մէկը մի ուլի չափ : Քե–
ռին հանեց առաջին կատուին, նրա մա –
զոտ պոչից բռնելով թափահարեց օդի
մէջ եւ չպրտեց ցած : Այդ ճեւով անդունդ
գլորուեցին երկրորդ եւ երրորդ կատու–
ները :

— Իսկ էս մէկը բոռօ կատու է, խեղդել
է կատուի մանր ճագերին, — ասաց նա
պարկից դուրս քաշելով մի որճ, ծերա –
ցած չար կատու :

— Դրան էլ գցիր, — գոչեցին մանուկ–
ները, ձորաբերանին կռանալով : Արծիւ
քեռին բթնսեղդ արաւ նրան եւ, բար–
ձրացնելով օդի մէջ, չպրտեց անդունդ :
Հերթը հասաւ հինգերորդ կատուին, որ
պլշած, վախեցած աչքերով նայում էր
Արծիւ քեռուն եւ պոչը չարժելով նըր –
ռում էր :

— Իսկ էս սեւ կատուն չուռ է տուել
Պնախցի Մանուկի եղամանը :

— Ե՞ղն էս կերի, կնռռաս, նրա ու գը–
խում, — իւրովի, բարկացած ձայնով
գոչեց Արծիւ քեռին եւ նրա գլխին զար–
կելով, գլորեց ձորը :

Երբ պարկը դատարկուեց, քեռին թափ
տուեց չորերը եւ մանուկներին դառնա –
լով՝ գոչեց .

— Ճժեր, մկա կրակ վառէք, որ խար–
կուեմ :

Մանուկները, որ, ինչպէս երեւում էր,
ծանօթ էին Արծիւ քեռու սովորութեանը,
անմիջապէս դէս ու դէն վազելով մի քա–
նի դիրկ չորացած ցախ ու խոիւ հաւա –
քեցին եւ պատրաստեցին մի մեծ բոց :
Հսկան հանեց իր անթեւ աբան եւ սկսեց
մերկ իրանը չուռ ու մուռ տալ խարոյկի
դէմ՝ մերթ աջ թիկունքը դարձնելով կը–
րակին, մերթ ձախ թիկունքը :

Ամէն անգամ, երբ նա իր ահռելա –
մարմինը ոլորում էր բոցերի վրայ, թե–
ւատակով երկար նայում էր Կատուաձորի
աղբիւրին, կարծես թէ այդ աղբիւրի
մօտ լինչ որ մէկին էր որոնում : Վերջին
անգամ նա իր խանձուած կուրծքը դէմ
տուեց կրակին, աչքը երկար պահելով
Աւետի Հաջու ապարանքի կողմը, եւ, մի
խոր հառաչանք արձակելով, թեւով ան–
կատելի սրբեց աչքերը : Ապա հագաւ
իր փոսոը եւ, պարկը գետնից վերցնե –
լով, ծանր քայլերով հեռացաւ :

— Էդ ո՞ւր կ'երթաս, Արծիւ քեռի, –
բղաւեցին մանուկները նրա եաեւից :

— Սուրբ Վանդեմիր : Գնամ վանքի կա–
տուներին բերեմ ձորը գցեմ :

Խոզեղանը, որ այդ ամբողջ ժամանակ
կանգնած էր իր առաջին հարեւանի չէմ –
քին, թեւը նրա տանճի ծառին յենած,
կարծես երազանքի մէջ լինէր :

— Ո՞վ է, — հարցրեց նա, ակնարկելով
այդ տարօրինակ օտարականին, որի ոտ–
նաձայնը լսւում էր հեռուից :

— Ես էլ չգիտեմ, թէ ով է, — պա –
տասխանեց Քիչոն : — Վերջերս է էդ
մարդը երեւացել մեր կողմերում : Գիւ –
ղերի անտիրական, վնասակար կատունե–
րին է բերում գցում խորխորատ :

Նորից լսուեց ուժգին ճախոցը խնոցու
պատերին, իսկ վարդագոյն մշուշները
չարունակում էին գլորուել անտառի վը–
րայով :

Քիչոն մի աման պաղ թան ճեռքին վե–
րադարձաւ հիւրի մօտ :

Խոզեղանը խոր չունչ առաւ այդ զար–
մանալի իրական ու հեքիաթային արեւա–
ծագի դէմ եւ գաւը սեղմեց չուրթերին :
Նա մի հանգով խմեց այդ լեռնական
կաղնուրիչ ըմպելին, ճեռքի ափով բա –
ւականութեամբ չփեց սեւ ընչացքների
թրջուած ծայրերը եւ ճակատը ուղղեց
դէպի Սեւ սար :

— Եղբայր Աստուածատուր, — նրա եաե–
ւից ամօթխածութեամբ ձայնեց Քիչոն :
Խոզեղանը եաւ դարձաւ :

— Մեր Օնչն հովիւ է սարում : Մէջ –
քից խեղճ է, մէկ – մէկ ծածկէք նրան,
որ դիչերը չմրսի :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլէն Պ. Գրիգոր Պաղտասարեան 40 Ֆրանք կը նուիրէ :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ընկեր Սարգիս Պօղոսեան, Ֆրէզնոյէն խմբագրատուն իր այցելութեան առթիւ հետեւեալ նուէրները կ'ընէ :—

Տասը օրինակ «Սպիտակ Առաւօտ» իր զաւակներուն՝ Տիգրանին եւ Արաքսիին յիշատակին, կրթական հաստատութիւններու :

Հինգական տոլար Կապոյտ Խաչին, (Դաստիարակչուհիներու Ֆոնտ), Մշակոյթի Տան եւ «Յառաջ»ին :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը ստացած է հետեւեալ նուէրը իր կրթական ձեռնարկներուն համար :

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր եւ Մարտիրոս Պօյաճեան եւ իրենց զաւակները 50 Ֆր., Գրիգոր Մարգարեանի մահուան առթիւ :

×

Պ. Յարութիւն Տէրոյեան եւ Տէր եւ Տիկին Ղազար Պօղոսեան իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, կամ ծաղկեպսակներով, նամակներով ու հեռագիրներով իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին ողբացեալ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՏԷՐՈՅԵԱՆԻ մահուան առթիւ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Հապէշեանի եւ զաւակներուն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՀԱՊԷՇԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Հանգանակուած Պուլ. Օտտոյի եկեղեցիի վերաշինութեան առթիւ :

Գ. ՅԱՆԿ

Սէնթ Մարկրիթի եկեղեցին 50 Ֆր., Ա. Զարդարեան 250, ուրիշ նուէր մը եկեղեցիին 80·000 հին Ֆր. արժող : Ո. Թէճիրեան, Պ. Սահակեան, Վ. Յակոբեան 200ական : Կ. Մարտիրոսեան, Մ. Սուքիասեան, Կ. Ճերանեան, Կ. Ճամպազեան, Ա. Մուրատեան, Մ. Գաբիկեան, Ս. Հայրապետեան : Ա. Նիկողոսեան, Գ. Ակայեան, Յ. Պէրպէրեան, Ե. Սարգիսեան, Ա. Գաբրիէլեան, Իւ. Ժամկոչեան, Տ. Քէօսէեան, Թ. Կօթիէ, Գ. Ահարոնեան, Ն. Վարդանեան, Կ. Դանիէլեան, Մ. Օհանեան, Գ. Սաղբրեան : Ն. Ակոբեան, Միւզեան, Կիւլպէնկեան, Յովակիմեան, Գ. Գալուստեան հարիւրական : Կ. Յովհաննէսեան 350, Ա. Փափազեան 150, Այրի Տիկին Ա. Քէնտիրեան 70 : Հոս կը վերջանայ ցանկը : Թաղականութիւնը կը խնդրէ որ ներողամիտ ըլլան եթէ կան մոռցուած անուններ, իսկ յիսուն Ֆր. կամ պակաս գումարները չեն յայտարարուիր ցանկերը չխճողելու համար : (ԿՆԻՔ)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

1964

Կազմեց

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

650 պատկերազարդ էջեր : Ճոխ բովանդակութիւն :

ԶԱՆԱԶԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ

Հայաստան, Սփիւռք, Գրական աշխարհ, Արուեստի աշխարհ, նշխարներ, Մեր գաղութները (յաւելուածական) — Երգիծանք :

Դիմել

Հրանտ – Սամուէլ գրատան :

Գին.— Թղթակազմ 16 Ֆր. լաթակազմ՝ 18 Ֆր. առաքման ծախքով՝ 18 եւ 20 Ֆրանք :

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Այս Կիրակի (Փետր. 23) Ամենայն Հայոց Հայրապետ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի հրահանգին համաձայն Տանն Կիլիկիոյ հոգելոյս

ԶԱՐԵՀ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

մահուան առաջին տարելիցի առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյս մէջ հոգեհանգըստեան արարողութիւն տեղի պիտի ունենայ :

Լիոնի Հայութիւնը հրաւիրուած է յարգելու երջանկայիշատակ Կաթողիկոսին յիշատակը :

×

Պագըրճեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ,

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ ՕՐԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին
Եկեղեցւոյ Ազգ Տան սրահին մէջ
(295, Ռիւ Պուալօ)

Հովանաւորութեամբ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ :

Նախաձեռնութեամբ Կրթական Մարմնոյ : կազմակերպութեամբ Ուսուցչական կազմին :

Հանդէսին բացումը պիտի կատարէ

ԴԱՒԻԹ ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Այս ազգային հերոսարտի տօնակատարութեան մասնակցութիւնը կը բերէ «ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ» վարժարանի երկսեռ աշակերտութիւնը, աւուր պատշաճ արտասանութիւններով, տրամախօսութիւններով, խմբերգներով ու պարերով :

Պիտի ըլլան «Աւարայրի» ռազմադաշտը ներկայացնող կենդանի պատկերներ, ինչպէս նաեւ Մարտի – Կռաի դիմակաւոր պարեր : ծպտեալ հագուստներով :

Խօսք՝ Ազգ. Միութեան ներկայացուչին կողմէ :

Զեկուցում՝ Կրթ. Մարմնոյ վերջին միամեայ նիւթական – բարոյական գործունէութեան շուրջ :

Մուտքը ազատ է :

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ակումբին մէջ :

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Շատ կարեւոր օրակարգ : Բացակայ ընկերները նկատի պիտի առնուին :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ

Կարպիս Ճնկըտրեան իր ողբ. մօր Փերուզ Ճնկըտրեանի (ծնեալ Քիթապճեան) մահուան տարելիցի առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցիին կը նուիրէ 250 Ֆր., նաեւ Աղքատախնամին, կրթականին, քահանայից ու դպրաց դասուն եւս 250 Ֆրանք :

Պ. Հրանդ Տէրտէրեան եկեղեցիին կը նուիրէ 40 Ֆր., նաեւ մատաղի ու աղքատներու համար՝ 15, Տիկին Մարի Առաքելեան (եկեղեցիին) տասը, Տիկին Նուրիձա Ունանեան (եկեղեցիին) 10 Ֆր :

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Մարտ 19, ժամը 20·30ին, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ :

Կանոնագրի թիւ 5 յօդուածին համաձայն, վարչութեան մէկ երրորդը նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց, որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան :

Թեկնածուները պարտին Աղքատախնամին գրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Մարտ 5ին :

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնելի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն :

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները, որոնք իրենց անդամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին եւ կազմակերպութեամբ «Փոթորիկ» խումբին կը տօնուի Կիրակի, Մարտ 1ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ :

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Անի կոմիտէին, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդին : Այս առթիւ կազմակերպուած խնջոյքը՝ այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին «Համօ Օհանջանեան» ակումբը :

Կը նախագահէ Ընկ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵԻԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ (Կրընոպլէն)

Արտասանութիւն, երգ, անակնկալներ :

Պիւֆէ Մուտքը ազատ է

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ. Տիկնանց յանձնախումբին :

Այս Հինգշաբթի ժամը 15ին :

Սալ Մազընօ, 88, Ռիւ տ'Օպաներ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Փրատոյի, Էքսի, Կառտանի, Քապիւսէլի, Սէնթ Անթուանի հայերէնի դասընթացքներու աշակերտութիւնը :

Փոքրիկները պիտի հիւրասիրուին Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց մասնախումբին կողմէ, ըմպելիներով եւ անուշեղէններով :

Մուտքը ազատ է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի «Արմենիա» երգչախումբին համերգը Մարտ 21ին :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Մարս էյլի մասնաճիւղին :

նախագահութեամբ Պ. ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

Շաբաթ, Փետրուար 22, ժամը 21էն
HOTEL SPLENDID

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Կը մասնակցի՝ ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆ
(Vedette des Disques Vogue)

Կ'ընկերակցի CLAUDE PELLETIER

Et la grande formation de l'Orchestre JEAN RINAUDO

Հաճելի անակնկալներ, հայկական պարեր :

AMBIANCE — COTILLONS

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի շրջանի իր բոլոր մասնաճիւղերու :

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique Métro : Invalides

Հանդէսը կը սկսի ժամը 15ին

Օրուան նախագահ՝ ԲԺԻՇԿ Ռ. ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ
Օրուան բանախօս՝ ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին՝

Դասական մենապար՝ Տիկին Ա. Կորիզեան, (Լիոնի օփերայէն)
Մեներգ՝ Օր. Ա. Կարապետեան (Լիոնի երաժշտանոցէն)
Տրամախօսական արտասանութիւն՝ Օր. Լ. Թօփալեան
Ջութակ՝ Պ. Պ. Ներկարարեան Հայկական մենապար Օր. Ս. Պաքրճեան

Կապոյտ Խաչի կայանի կեանքը պատկերացնող գունաւոր շարժանկարի ցուցադրութիւն :

ՅՅՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին

SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue St. Dominique, PARIS (7e) — Métro : Invalides

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի խմբապետներուն, խմբապետուհիներուն, սկաուտներուն եւ գայլիկներուն կողմէ :

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Սկաուտական ֆիլմ, չորս նկարներ հայ Արիներու մասնակցութենէն. Մարաթօնի (Յունաստան) համաշխարհային ճամբարին :

Հայկական երգեր եւ պարեր գայլիկներուն եւ սկաուտներուն կողմէ, արտասանութիւն :

Թատերական ներկայացում հայերէն : Սկաուտական պարեր եւ խաղեր :

Եւ առաջին անգամ ըլլալով, Հայ Արիներու նուագախումբը :

Մուտք 5 ֆրանք Պիւֆէ

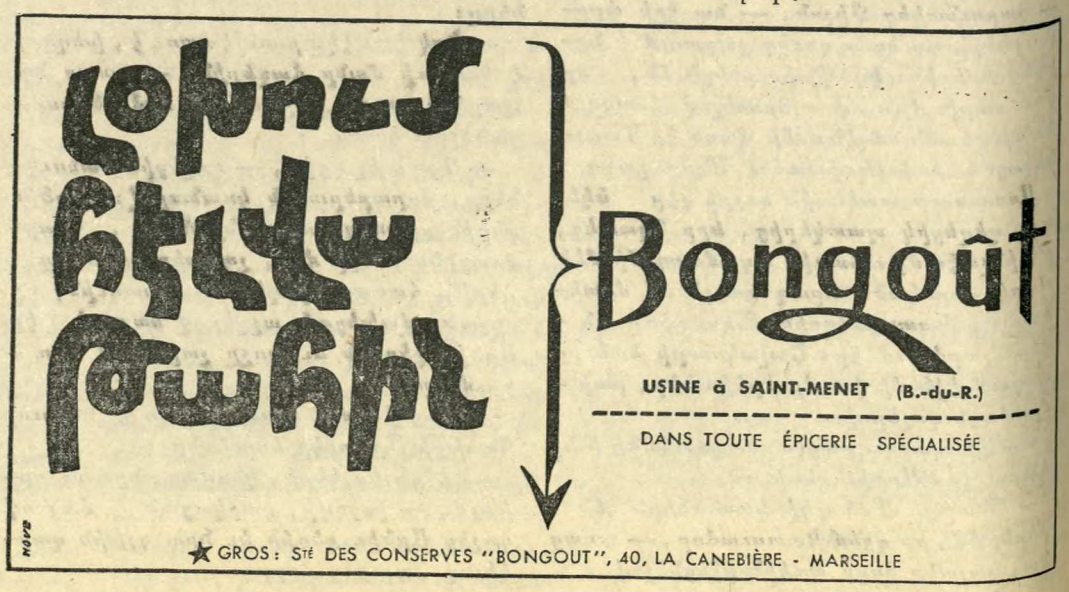

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 20
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
JEUDI
20 FEVRIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9940 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 40e ANNÉE — N° 9940

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԴԺԳՈՀ Է

ՈՒ. ԹԱՆԻ ԱՌԱՋԱՐԿԸ

Ու. Թան յուշագիր մը ներկայացուց Կիպրոսի հարցին շուրջ, շահակից պետութեանց: ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը կ'առաջարկէ որ միջազգային ուժ մը կազմուի խաղաղութեան պահպանման համար որ Մեծն Բրիտանիոյ, Յունաստանի, Թուրքիոյ եւ Կիպրոսի հաւանութիւնն ունենայ: Երբ այս հաւանութիւնը ձեռք ձգուի, ընդհ. քարտուղարը տեղեկագիր մը կը ներկայացնէ Ապահովութեան Խորհուրդին որու կը մնայ միայն վաւերացնել շահակից պետութեանց համաձայնութեամբ կազմուած Ու. Թանի առաջարկը:

Այս ծրագրին շուրջ խորհրդակցութիւններ տեղի ունեցած են եւ այդ պատճառաւ էր որ երկուշաբթի օրուան նիստը յետաձգուած էր Երեքշաբթիի, բայց կարգ մը աղբիւրներու համաձայն Շուէտի պատուիրակը կ'ուզէր կրկին յետաձգել տալ որպէսզի հարցը չկարագադրուած, անդարմանելի միջամտութիւններ չըլլան նիստին ընթացքին որ աւելի բարդացնէ կացութիւնը:

Նիստը սակայն բացուած է Երեքշաբթի օր եւ խօսքը տրուած է Անգլիոյ ներկայացուցիչին մինչ խորհ. պատուիրակը կը միջամտէր դիտել տալով թէ Կիպրոսն է որ հարցը Ապահովութեան Խորհուրդի բերած էր Դեկտեմբերին, պէտք է անոր ներկայացուցիչը խօսք առնէ: Այս առարկութիւնը նկատի չէ առնուած եւ Անգլիոյ ներկայացուցիչը շարունակած է իր տեսակէտը պարզել: Թելադրած է ծրագիր մը պատրաստել որ թոյլ տայ միջազգային ուժի մը կազմութիւնը, բոլորէն ընդունելի, ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարին օժանդակութեամբ: Անգլիացիներուն համար այդ ուժին մաս պէտք է կազմեն «շահակիցները», այսինքն՝ Կիպրոս, Յունաստան, Թուրքիա եւ Մեծն Բրիտանիա: Ապա խօսք կ'առնէ Կիպրոսի Արտաքին նախարարը՝ Քիփիանու որ կը շեշտէ թէ օտար որեւէ պետութիւն իրաւունք չունի զինեալ ուժով միջամտելու, կը յիշէ թրքական գրգռութիւնները եւ յարձակումները: Կիպրացի նախարարը կը յայտնէ թէ նոյնիսկ Լոնտոնի ժողովին ատեն, Թուրքիա պատրաստութիւն կը տեսնէր Կիպրոսի վրայ յարձակելու: Քիփրիանու կ'աւելցնէ թէ ըստ թրքական փաստաթուղթերու, Թուրքիա Լոնտոնի եւ Ցիւրիխի համաձայնագրերը ընդունած է միայն իբրեւ «հանդրուաններ» որոնք կ'առաջնորդեն կղզիին բաժանման: Արտաքին նախարարը կը շեշտէ թէ Ապահովութեան Խորհուրդը ժամ առաջ պէտք է միջոցներ ձեռք առնէ ապահովելու համար Կիպրոսի անկախութիւնը եւ հողային ամբողջականութիւնը:

Անդին, Յունաստան շատ դժգոհ է անգլեւամերիկեան դիրքէն: Արտաքին նախարարը ընդունելով Անգլիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու դեսպանները յայտնած է իր կառավարութեան ցաւը որու նախապէս լուր չէր տրուած թէ Անգլիա Ապահովութեան Խորհուրդին կը տանի Կիպրոսի հարցը: Դժգոհութիւն յայտնած է նաեւ անգլիացի կարգ մը անձնաւորութեանց յայտարարութիւններէն կղզիին բաժանման վերաբերեալ:

Տեսակցութեան մը ընթացքին, զոր Մակարիոս Արք. տուած է Եունայթըտ Փրէսի յայտարարած թէ միջազգային ուժը աւելորդ է: Կը բաւէ որ Ապահովութեան Խորհուրդը քուէարկէ յոյն կիպրական բանաձեւին ծրագիրը որ երաշխաւորութիւններ կը պահանջէ կղզիին վրայ որեւէ յարձակումի դէմ:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆՆԵՑԻՆ ԹԱԼԷԱԹ ՓԱՇԱՆ

Թէհլիրեան, կազմակերպութեան անդամագրուելէ եւ գործունէութեան լծուելն ետք, իր ամենամտերիմ գործակիցներէն տեսած է այնպիսի դաւաճանութիւններ, որոնք մի առ մի կը թուէ եւ ապա կը պատմէ դրամ գանձելու պատմութիւն մը՝ Թիֆլիսի մէջ, ուր կը բախի բազմապիսի դժուարութեանց, միւս կողմէ պատմելով Ցար Նիքոլայի Հայերու հանդէպ ցուցաբերած ընթացքը հետեւեալ քանի մը դրուագներով:

ՑԱՐ ՆԻՔՈԼԱ ԻՆՉՈ՞Ի
ԿԸ ՊԱՇՏՊԱՆԷՐ ՀԱՅԵՐԸ

«Բոլոր փողոցները լեցուած էին, բոլոր տուները՝ դրօշազարդուած: Ցաղթական կամարներ կանգնուած էին Թիֆլիսի գլխաւոր հրապարակներուն վրայ: Ցար Նիքոլա Թիֆլիս պիտի այցելէր եւ այս տօնական աննախընթաց բնոյթը տրուած էր վրացական մայրաքաղաքին:

Այդ շրջանին, Կայսրը մեծ կարեւորութիւն կուտար Հայերուն: Հայ պատուիրակներուն համար մասնաւոր յարկաբաժիններ պատրաստուած էին Կովկասի կառավարիչ Վորոնցով Տաշքովի պալատին մէջ: Այս բոլորը կ'ըլլային կայսր Նիքոլայի հրամանով:

Ասկէ զատ, Դաշնակցականները մեծ ազդեցութիւն ունէին Կովկասի Հայերուն վրայ: Եւ Ցար Նիքոլա, որուն աչքէն չէր վրիպեր այս իրողութիւնը, Դաշնակցականները սիրաշահելու համար ազատ արձակել տուած էր բանտարկուած բոլոր հայ կուսակցականները:

Մեսրոպ եպիսկոպոս, Սամսոն Յարութիւնեան, ինչպէս նաւեւ Ալեքսանտր Խատիսեան, որոնք կայսեր հրամանով բնակութիւն հաստատած էին Թիֆլիսի պալատը՝ որպէս Հայութեան ներկայացուցիչ, Դաշնակցական կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէէն իրենց ստացած հրահանգներուն համաձայն, բանակցութեանց սկսեր էին ռուս ղեկավարներու հետ:

Այս բանակցութիւններուն ընթացքին, պատդամաւորներ շփումներ կը կատարէին ապագայ Հայաստանի մասին, Դաշնակ պատուիրակները կը պահանջէին որ Ռիզէն ու Տրապզոնը եւս կցուին Հայաստանի: Ու երբ տեսան որ Ռուսերը դրական կերպով կը դիմաւորեն իրենց այս պահանջքները Սեն Փեթերպուրկի ազգ. կոմիտէի ներկայացուցիչներէն իրաւաբան Ազիզբեգով յայտնեց, թէ Ռիզէն ու Տրապզոնը բաւարար չեն, եւ պէտք է որ Իսքենտէրուն նաւահանգիստն ալ կցուի Հայաստանի եւ այս ուղղութեամբ յուշագիր մկն ալ յանձնեց ռուս կառավարութեան:

Դաշնակցական լրագրող եւ աւելի ետքը Դաշնակ իշխանութեան օրով Երեւանի մէջ կրթական նախարար Նիկոլ Աղբալեան որ սկսած էր քաջալերուիլ Ռուսերու այս բարեացակամութենէն, յօդուածներ կը հրատարակէր՝ Իրանի Սալմաստ դաւառը պահանջելով՝ Հայաստանի համար: Կովկասահայերու այս ընթացքին փոխարէն, Թրքահայերը պատուիրակութիւն մը ղրկեցին Կովկաս, ուր պահանջեցին, որ Կովկասահայութիւնը չգործէ Թրքահայերու անունով, խնդրելով միեւնոյն ատեն, որ հրաժարին կամաւորական գունդերու կազմութենէն եւ սակայն ոչ ոք լսած ունէր զիրենք:

Աւելի ետքը Թիֆլիսի Հայկ. Ազգ. Բիւրոյի բանակցութեանց ատենագրութիւններէն յայտնի կ'ըլլայ, որ պատուիրակութեան անդամներէն Քաջազնունի եւ Վռամեան փորձեր են անոնց բացատրել այն անպատեհութիւնները, որոնք կը ծագին իրենց անխորհուրդ ընթացքին հետեւանքով՝ Թրքահայերուն ի վնաս: Եւ սակայն, ամէն տեսակ քաղաք. արկածախնդրութենէ հեռու մնալու այս թելադրանքներուն՝ Դաշնակցութիւնը անդրդուելի մնաց, հակառակ բոլոր պընդումներուն: Եւ շարունակեցին ընթանալ իրենց որդեգրած վտանգաւոր ճամբէն(*):

Երեւանի եւ Կովկասի մէջ շատ քիչեր միայն համարձակած են, սակայն, Դաշնակցութիւնը քննադատելու եւ քաջութիւնը ցոյց տուած՝ պախարակելու անոնց արկածախնդրութիւնները: Արշակ Զօհրապեանի շուրջ համախմբուած այս մարդիկը իսկոյն «հայրենադաւ» կը հրաշակուէին եւ ի վերջոյ կը ստիպուէին իրենց ձայնը վար քաշել ու լռել:

Այսպէսով, Դաշնակ կուսակցութիւնը իր փափաքած ձեւով վարեց Հայ ժողովուրդի ամբողջ ճակատագիրը: Ցար Նիքոլայի Դաշնակցականներու նկատմամբ ցոյց տուած համակրանքը առաւել եւս զօրացուց այս կուսակցութեան դիրքն ու ազդեցութիւնը: Այն Դաշնակցութիւնը, որ տարիներ ամբողջ պայքար մղած էր Ռուսիոյ ցարին դէմ, այլեւս սկսած էր անոր ծառայութեան մէջ մտնել եւ հոն գործօն դեր մը կատարել:

Ամբողջ երկու օր, Դաշնակցականներ խրախճանութիւններ ըրին Թիֆլիսի մէջ՝ ցար Նիքոլայի ի պատիւ: Ապա բնականոն կեանքը վերահաստատուեցաւ եւ ես ալ դրամս փրկելու համար բռնեցի «ազգ. բիւռոյի» ճամբան:

Եւ երբ կը կարծէի թէ 4800 ոսկի առնելիքս պիտի տրուէր այս դիմումիս, բոլորովին նոր դէպք մը կը սպասէր ինծի՝ որպէս մեծ անակնկալ:

Երկու օր առաջ, «Հաճեցէք կէսօրէ վերջ հրամմել» ըսած էին ինծի, իսկ այսօր, մարդը զիս չէր ճանչնար անդամ:

— Ի՞նչ կ'ուզէք, հարցուց ինծի՝ նոր տեսածի նման: Նախ, պաղարիւնս պահեցի եւ խնդիր չյարուցանելու համար՝ պատասխանեցի.

— Երկու օր առաջ եկեր էի, կարծեմ թէ չյիցեցիք:

— Հոս այնքա՛ն շատ մարդ կուգայ կ'երթայ որ... ճիշդն ըսելով չկրցայ ճանչնալ: Բա՞ն մը կ'ուզէիք:

— Ձեզի Էրզինճանէն 4800 ոսկինոց ըստացագիր մը բերած էի:

— Հա՛, այո՛, այո, դուք անցեալ օր այդպիսի բանի մը մասին էր որ կը խօսէիք, յիշեցի: Այն ատեն շատ զբաղած էինք եւ չկրցանք հետաքրքրուիլ: Տուէք նայինք սա ստացագիրը:

— Ո՞ր ստացագիրը:

— Ձեր Էրզինճանէն բերած ստացագիրը:

— Առաջին գալուս՝ ստացագիրը արդէն առին ինձմէ:

— Ոչ. ես ձեզմէ ստացագիր չառի:

— Դուք չառիք, բայց դուռը կեցող ձեր բարեկամը առաւ, անդամ մըն ալ երեւան չելաւ:

— Ուրեմն նախ սա ստացագիրի խնդիրը կարգադրենք, ըսաւ ու զանգը հընչեցնելով սպասաւորը կանչեց, որուն հրամայեց.

— Աւագ հաշուապահին մօտ գնա՛ եւ հարցուր թէ տեսնենք 4800 ոսկինոց ստացագիր մը հասե՞ր է իրենց:

Այս անակնկալ վերաբերումը շատ ջրզայնացուցած էր զիս: Եւ սակայն, որոշած ըլլալով սպասել այս կատակերգութեան վերջաւորութեան, բարկութիւնս զսպեցի եւ համբերեցի:

Վերջապէս սպասաւորը վերադարձաւ եւ հետեւեալ պատասխանը բերաւ.

— Ստացագիրը հաշուակալին քով է, բայց հաշուակալը կ'ուզէ զայն բերողը տեսնել:

Այս պատասխանը համբերութիւնս ըսպառեց եւ ոստումով մը ցցուեցայ սպասաւորին դիմաց.

— Շուտ զիս տնօրէնին մօտ տար, պոռացի զայրացած:

Հաշուակալական դիւանի տնօրէնը յաղթանդամ մարդ մըն էր: Ցար Նիքոլայի հսկայ նկարին կռթնած, որ ամբողջ պատը կը գրաւէր, ինծի կը նայէր:

Ներս մտայ բարկաճայթ եւ գոչեցի.

— զիս կանչեր էք, ահաւասի՛կ:

Մարդը փորձեց կենդացավարութեան դաս տալ ինծի եւ ըսաւ.

— Հոս պաշտօնական գրասենեակ մըն է: Եթէ պաշտօնական գրասենեակ իսկ չըլլայ, բարեկիրթ մարդը փակ տեղէ մը ներս մտնելու ատեն գլխարկը կը հանէ, ներս կը մտնէ ու հոն գտնուողները կը բարեւէ:

(4 Շար.)

(*) Կարինեան – «Իմբերիալիստական պատերազմը եւ Հայաստան», էջ 14–18:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ նախագահը՝ Անթոնիօ Սէնեի Փարիզ հասաւ պաշտօնական այցելութեան: Իրեն կ'ընկերանայ Արտաքին նախարար՝ Սառակաթ:

ԿԱՊՈՆԻ մէջ պետական հարուած մը տեղի ունեցած է, առանց սակայն արիւնահոսութեան: Ֆրանսախօս Ափրիկէի երիցագոյն նախագահը Լէոն Մպա եւ նախարարները ձերբակալուեցան: Յեղափոխական կոմիտէի բանբերը յայտարարեց թէ արտաքին քաղաքականութիւնը անփոփոխ կը մնայ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ձայնասփիւռի գլխաւոր աշխատակիցներէն՝ Ժորժ Փէնշընիէ անհետացած է Վիէթնամի մէջ: Կը կարծուի թէ առեւանգուած է Վիէթ – Քոնկերու կողմէ:

ՓԱՐԻԶԻ ալժերական դեսպանատունը կը հերքէ որ իր դեսպանը ալժերական ոստիկանութեան մը ստեղծման մասին խօսած ըլլայ:

ՏԸ ԿՈԼ ընդունած է Փաքիստան այցելելու հրաւէրը:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ որոշեցին դադրեցնել Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Եուկոսլաւիոյ, Մարոքի եւ Սպանիոյ եղած տնտեսական եւ զինուորական օժանդակութիւնը տրուած ըլլալով այս երկիրներու առեւտրական յարաբերութիւնները Քուպայի հետ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ներկայացուցիչը համայնավար Չինաստանի կառավարութեան մօտ՝ Շայէ Փեքին մեկնեցաւ առջի օր: 70 օր ետքը, բուն դեսպանը պիտի յաջորդէ իրեն:

ՊԵԼԺԻՈՅ թագաւորը եւ թագուհին Պրիւսէլ վերադարձան առջի օր: Զիրենք դիմաւորելու եկած էին իշխան Ալպէր եւ իշխանուհի Փաօլա, ինչպէս նաեւ արքայական ամոլին այցելած երկիրներուն դեսպանները:

ՏԱԼԱՍԻ մէջ սկսած է ճէք Ռըպիի տարօրինակ դատավարութիւնը: Օսվալտի ոճրագործին երկու փաստաբանները մերժած են զինքը խենթ նկատել եւ հրաժարած են պաշտպանութենէն, մինչ երդուեալներու խնդիր մը ծագած է առջի օր: Տալասի մէջ միայն հողատէրերը եւ ընտանիքի հայրերը կրնան երդուեալ ըլլալ, բայց պաշտպանութիւնը մերժած էր թեկնածուները:

ԺԸՆԵՒԻ մէջ խորհրդային պատուիրակութիւնը մերժեց յաջորդական ապազինման արեւմտեան ծրագիրը: Ժողովը անգամ մը եւս անելի մէջ մտած է:

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ...

ԱՆԳԱՐԱ

Առաւօտեան կանուխ ժամերուն՝ լաւ տրամադրութեան մէջ կ'արթննամ: Աճապարանօք դուրս կ'ելլեմ: Լայն կպրուղիներէն ինքնաշարժները կը սուրան: Մարդիկ աջ ու ձախ կը շտապեն... Մայրաքաղաքին մէջ ոգեւոր կենսունակութիւն մը կը տիրէ:

Փողոցները մաքուր՝ քաղաքացիները բարեկիրթ ու հաճոյակատար են: Անոնք օտարականները խնդումերես կը դիմաւորեն եւ օգտակար ըլլալու պատրաստակամութիւն ցոյց կուտան:

Հայրենակիցներու այս ջերմ ու մտերիմ վերաբերումը կոտրած տրամադրութիւնս բոլորովին փոխեց: Այլեւս ինքզինքս օտարութեան մէջ չեմ զգար... Համարձակ քայլերով ետիս թողած հարազատներուս խապրիկ մը հասցնելու համար, դէպի նամակատուն, Ու ես կ'երթամ...:

Պոլիս առաջին լուրը հեռադրելէ վերջ, մայրաքաղաքին հնութեանց թանգարանը կ'ուղղուիմ:

Անգարայի բերդին զառիվերին վրայ, հին ու փառաւոր շէնքի մը մէջ հաւաքուած շատ հին մարդոց ձեռարուեստի առարկաներուն դիմաց, դէպի հեռաւոր դարերու խորերը խոկալու. Ու ես կ'երթամ...:

Մեզմէ հազարաւոր տարիներ առջ ապրող մարդիկ իրենց կրօնական ըմբռնումները եւ ընկերային ու ընտանեկան կենցաղի սովորութիւնները տոկուն քարերու վրայ կերպարներու վերածած են: Ճարտարութեամբ գծագրուած քանդակներու արտայայտութիւնները այնքան խօսուն են, որոնք մունչ նայուածքով այցելուներուն իրենց պատմութիւնը կը պատմեն:

Հիներու ճաշակի բարձր թռիչքը, արուեստի հիանալի նրբութիւնը և արտայայտութեան պարզութիւնը, մեր մէջ՝ աշխատելու եւ ստեղծագործելու փափաքը կ'արթնցնէ:

Հին դարերէն մնացած արձաններն ու արդուզարդի առարկաները գաղտնի բարբառով մը ներաշխարհին մէջ նոր հորիզոններ կը բանան... Հին յիշատակներու մտերիմ, տաղաւարէ տաղաւար. Ու ես կ'երթամ...:

Աջ ու ձախ՝ ոլոր ու մոլոր նեղ կպրուղիէն դէպի կեդրոնական բերդը կը բարձրանամ: Բրգաձեւ բլուրին կողերուն վրայ, իրարու ետին շարուած պարիսպներու աշտարակները՝ որպէս պահակներ՝ հին օրերու փառքերը կը պահպանեն: Աշտարակներու վրայ բացուած նեղ պատուհաններէն, կարծես թաքնուած աչքեր եկուորները կը լրտեսեն: Պատերու տակէն մտածկոտ կը յառաջանամ... եւ ահա մանուկներու պոռչտուքը խորհրդածութեանս թելը կը կտրէ: Քիչ վերջ շուրջս հաւաքուած, իրենց անմեղունակ՝ երբեմն ալ չարաճճի հարցումներով զիս կը զբաղեցնեն:

Բերդին ամենաբարձր աշտարակին վրայ միջոց մը հանգստանալէ վերջ, այս քաղաքին մէջ ապրած եւ իր դարուն նոր աղանդ մը հիմնելով մեծ յեղաշրջում մը ընող «Հաճը Պայրամը Վելի»ին դամբարանը, Ու ես կ'երթամ...:

Հաճը Պայրամի մզկիթին բակը բարձր պատերով եւ հոյակապ մարմարակերտ դուռով հին կռապաշտական կրակի մեհեան մը կայ: Անոր մօտիկը հին պալատի մը հիմերը կը տեսնուին:

Այս մեհեանին Արեւելեան պատին վրայ երեք պատուհաններ կան, որոնց վանդակորմերը միակտուր քարէ շինուած են: Այսպիսի ինքնատիպ լուսամուտ նոր կը տեսնեմ:

Մզկիթի բակին մէջ հայ քահանայի մը ներկայութիւնը, իսլամ հայրենակիցներու՝ նախ խորթ երեւցաւ, բայց երբ իրենց հետ միջոց մը մօտէն տեսակցութիւն մը ունեցայ, կարճ ժամանակուան մէջ մեր մէջ եղած անջրպետը վերցաւ.. Շուտ մը մտերիմ բարեկամներ եղանք:

Մեր շուրջի բազմութիւնը հետզհետէ կ'աւելնար: Կէսօրուան ժամը 12ը եղած էր: Իմամը եկած՝ պիտի քարոզէր: Իսլամ հաւատացեալները զիս ալ հրաւիրեցին, որպէսզի իրենց իմամին քարոզը մտիկ ընեմ: Իրենց ընկերացայ:

Քարոզիչը պարզ ու ժողովրդական լեզուով սկսաւ խօսիլ: Մարդուկը քարոզէ աւելի կրօնքի դաս կը սորվեցնէր: Միջոց մը խօսքը քրիստոնէութեան ուղղելով ըսաւ.

— «Սիրելիներ, մեր մէջ սխալ մտայնութիւն մը կայ, իսլամ չեղողին «կեավուր» կ'ըսենք, ինչ որ մեծ սխալ մըն է որ կ'ընենք.... Տեսէք սա ելեկտրականութիւնը քրիստոնեայ մը գտեր է եւ մենք ալ հոս նստեր այս լոյսով կ'աղօթենք... Ասոր նման շատ մը բարիքներ կը վայելենք, բայց զանոնք մեզի պարգեւողներուն «կեավուր» կ'ըսենք ու կը նախատենք... Անոնք ալ Աստուծոյ ծառաներն են, եւ մենք փոխանակ զանոնք ստորագնահատելու, երախտապարտ ըլլանք անոնց»:

Ուրախութիւնով նշմարեցի, որ նոր մայրաքաղաքին մէջ, նոր գաղափարներ ալ կը ծնին... Իսլամները քրիստոնեաներուն թշնամի ընողները, հին մոլեռանդ քարոզիչներն էին... Այլեւս այդ սխալը սրբագրուած կը տեսնուի:

Մզկիթէն ելլելէ ետք, ուղղակի ԱԹԱ-յին Յուշադամբանը գացի: Իսկապէս անմահներու փառքին վայել կոթող մըն է ան: Հոդ խորհրդաւոր լռութեան մէջ վեհ գաղափարներ կը տողանցեն:

Մինչեւ ժամը չորսը քաղաքին մէջ շրջագայելէ վերջ, երիտասարդութեան պարտէզին մէջ ուռենիի մը տակ նստայ ու հանգստացայ:

Անգարայի գիշերային տեսարանը արուարձաններէն շատ աւելի գեղեցիկ է: Բարձրերէն քաղաքը աստղերով զարդարուած պայծառ երկնքի մը կը նմանի... Լոյսերու կարաւանները շարան շարան կը տողանցեն... Երբեմն շիտակ, երբեմն ոլոր ու մոլոր գիծեր, հոս ու հոն կուտակուած յարդ գողի նմանութիւնը ունին... Վառող ու մարող լոյսեր երկինքէն ինկող կայծքարերը կը յիշեցնեն:

Երկրորդ առաւօտուն՝ Քոնիա մեկնելէ առաջ, այս պատմական քաղաքին համբաւաւոր «Կարմիր Վանքը» ուխտի գացի: Դժբախտաբար այս վանքին կառոյցները դարերու յորձանքին չկարենալ տոկալով կործանած են:

Հին վանքին առջեւէն անցնող դետն ալ ցամքած է. եւ հին օրերու ծաղկեալ մենաստանը այսօր ամայի տափաստանի մը վերածուած է:

Վաղ արշալոյսին ծագող արեւուն՝ դիմացի սարէն մաղուող ճառագայթներուն հետ կը խառնեմ իմ օրհներգս... Չկայ դպրատուն, չկայ դպիր... Բայց գեղջուկ Տէրտէրը՝ երկնակամարին տակ, կ'երգէ նահապետական աղօթամատեանի տաղերը:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

(Շար.)

ԱՆՑՆՈՂ ՏԱՐՈՒԱՆ ԺԱՌԱՆԳԸ

Ժ.

Համագումարը վերջ գտաւ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ, պատուիրակները միաբերան երգեցին «Այն բարի ժամանակը», այս տարի իշխանութեան հասնելու լաւատեսութեամբ: Աշխատաւորական յաղթութիւնը պիտի քաջալերէ գերման եւ իտալական Սոցիալ – Դեմոկրատները, որոնք կը մասնակցին միջազգայնականին: Աշխատաւորական կուսակցութիւնը, կողմնակից ընկերային բարենորոգումներու, կը հեռանայ մարքսիզմի հաւաքապաշտութենէն, կը մնայ ժառանգորդ Ֆապիան ընկերութեան մաքրակրօն մարդասիրութեան ծրագրին: Ուիլսընի առաջարկած թեմնոքրասին ալ նախատեսուած էր ամերիկացի Պըրհէյմէն եւ տնտեսագէտներէն:

Ազատական կուսակցութիւնն ալ համագումար ունեցաւ հազար վեց հարիւր պատուիրակներու ներկայութեամբ: Ղեկավարներ քննադատեցին օրուան կառավարութեան տնտեսական, ընկերային քաղաքականութիւնները: Ազատականներ կը պահանջեն Լորտերու Ժողովին ջնջումը, ծերակոյտի հաստատութիւն ընտրութեամբ, բարեփոխում ընտրական օրէնքի, գործադրուած օրէնքը կը նպաստաւորէ մեծ կուսակցութիւնները ի վնաս տկար կուսակցութեանց, հարկային բարենորոգում, ընտրելու իրաւունք 18 տարեկանէն սկսած: Դէմ են նաեւ ծրագրային գործունէութեան, որովհետեւ Նորվեկիա 18 տարիէ ի վեր ծրագրային պետութիւն մըն է՝ բայց չէ յաջողած իրականացնել ծրագիրը, լուծել սեղանի վրայ դրուած խնդիրները: Կարելի չէ նաեւ ծրագրի մը յարմարցնել նաւատորմը, ձկնորսութիւնը:

Գերմանիոյ մէջ Ազատականները կը գործակցին Քրիստոնեայ – Դեմոկրատներու հետ, Անգլիոյ մէջ ընդդիմադիր են, Իտալիոյ մէջ Քրիստոնեայ – Դեմոկրատներ կը մերժեն ազատական խումբին մասնակցութիւնը կառավարութեան, կը նախընտրեն Ընկերվարական կուսակցութեան գործակցութիւնը, բաժնելու համար Համայնավար կուսակցութենէն:

Եւրոպայի Ազատականներն ալ կը կազմեն միջազգայնական մը, պարբերաբար հանդիպումներ ունենալով: Լոնտոնի մէջ Ազատական կուսակցութեանց պարագլուխներու ժողովը որոշեց օժանդակել Էրհարտի նախաձեռնութեան եւրոպական միութիւնը փութացնելու համար: Այս միութիւնը կազմուելու է պահելով Մ. Նահանգներու բարեկամութիւնը: Հասարակաց Շուկան փակ մնալու չէ այլ երկիրներու առջեւ:

Ազատականներ համաձայն են ազատ փոխանակութեան եւ ամերիկեան արտադրութեանց մուտքին համար մաքսային սակերու նուազման: Այս կնճռոտ հարցն ալ, բանակցութեանց առարկայ եղաւ անցեալ տարի, լուծելի պիտի մնայ յառաջիկային:

Նորընտիր արտաքին նախարար, պահպանողական Պաթլըր յայտարարեց, թէ Արեւմուտք չի կրնար կնքել համաձայնութիւն մը, եթէ ուժերու հաւասարակշռութիւնը կը խանգարուի: Երկու ճակատներու միջեւ զինուորական հաւասարակշռութիւնը մնալու է, այլապէս կը վտանգուի մեր կեանքը: Չենք կրնար բանակցութիւն կատարել, եթէ պիտի վտանգուի Արեւմտեան զինակցութեան յարակցութիւնը: Պահելու ենք մեր դիրքը Արեւմտեան Պերլինի մէջ:

Ազատական կուսակցութիւնը յաւակնութիւն չունի իշխանութեան տիրանալու, պիտի պայքարի չէզոք ընտրական շրջանակներու մէջ կարելի թիւով աթոռներ գրաւելու: Երեք հարիւր վաթսուն ընտրական շրջանակներէն հարիւրը Պահպանողականներու, ութսունը Աշխատաւորականներու ձեռքն են: Կլատըսթընի կուսակցութիւնը տկարացաւ Պահպանողականներու յարձակումներէն, Աշխատաւորականները շահեցան: Նախորդ պատերազմէն առաջ չորս երեսփոխան ունէին խորհրդարանին մէջ եւ կէս միլիոն ընտրողներ: 1923ին ունէին 191 երեսփոխաններ, մեծ մասով Ազատականներէ վերցուած: Իշխանութեան տիրա-

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ

Ո՛հ, ի՛նչչափ բնական եւ բարոյական արդիւնքներ կը տեսնէր ազգը՝ եթէ ընտանեկան բարոյականութեան ազդեցութեան ներքեւ ապրէր երիտասարդութիւնը: Չեմ անդիտանար թէ պարտաւորեալ պճնութեանց եւ ակնածութեանց երկիւղը կը խուսափեցնէ երիտասարդները ընտանեկան կենաց հետամտութենէ, որոյ վասն եւ ընդհանուր բարոյականութեան շահաւէտ ձայն մըն էր պարզասիրութեան ձայնը, զոր ազգասէր թաղիս մէջէն հնչեցուցին բարեսէր տիկնայք եւ օրիորդք, եւ որուն գովաբանական արձագանդ տըւին իշխանաւոր եւ իմաստուն սիրտեր: Ինչչափ ալ դժուարութեանց ենթակայ է գործդ, բայց ես կը յուսամ եւ կը մաղթեմ որ զայն խորհելու եւ սկզբնաւորելու պարծանքն ունեցող Հայուհիք, գործադրութեան փառքն ալ ունենալու ջանան եւ ջանքերնին ալ պսակուի:

Ունիմք եւ ազգայնական բարոյականութիւն մը, եւ ասոր սկզբունք են արդարութիւն եւ սէր, արդարութիւն՝ չարին նկատմամբ եւ սէր՝ բարւոյն նկատմամբ: Ոչ միշտ օրէնք եւ սահմանադրութիւնք մեզի գործոց կանոնը կ'ընձեռեն, իբր զի այնչափ եւ այնպիսի են մարդկային գործոց տեսակները եւ պարագաները, որ անհնար է անոնց ամէնուն նախատեսութիւնը ունենալ, եւ գրաւոր եւ որոշ կերպով առնելոյ կանոնը օրինադրել: Բարոյական սկզբունք՝ որոնք սրտերու մէջ բնածին կերպով հաստատեալ են, գիտեն այդ պարապը լեցնել, եւ նովին իսկ իբր ոգի կ'ոգեւորեն օրինաց գիրը, որ ինքնիրեն մնացեալ ոչ այլ ինչ է եթէ ոչ մարմին անկենդան, անգործ եւ անազդեցիկ:

Որպէսզի անխոտոր կանոն մը ունենայք ազգային գործոց մէջ, նկատեցէք ուշադրութեամբ գործերնիդ՝ թէ բարի՞ք իցէ եթէ չարիք ազգին համար: Եթէ բարիք է, սիրով վարուեցէք, եւ ինչպէս սէրը կը սորվեցնէ չափ չգիտնալ եւ կրցածը ընել, ըրէք եւ դու՛ք այնպէս: Իսկ թէ չարիք է, արդարութեամբ զինաւորուեցէք: Ակն ընդ ական եւ ատամն ընդ ատամանը օրէնք է աստուածադիր: Եթէ Նորոյ Կտակին Օրէնսդիրը չարին դէմ ալ սէր ցուցնել հրամայեց, ոչ ընդհանուր բարւոյն եւ ոչ ընդհանրական շահուն ակնարկեց այսու, այլ միայն անձնական կատարելութեան աստիճանին: Կրնայք ձեր բաճկոնը յափշտակողին շապիկնիդ ալ տալ, կամ աջ ծնօտնիդ ապտակողին ձախերնիդ ալ դարձնել, բայց երբ բաճկոնը ձերը չէ, ազգինն է, ծնօտը ձերը չէ, ազգինն է, եթէ շապիկն ալ տայք կամ ձախ ծնօտն ալ դարձնէք, չարագործութեան գործակից կ'ըլլայք եւ ոչ բարեգործութեան գործադիր: Արդար եղիք ուրեմն չարին հետ, եւ բարւոյն նկատմամբ՝ սիրալիր, եւ ազգային բարոյականութեան լրումը կը կատարէք:

Կրօնից վրայ ալ ձեր ուշադրութիւնը հրաւիրեցի իբր բարոյականութեան լրումըն, ինչպէս ճանչցան եւ կը ճանչնան զայն ամենայն ազգք եւ ազինք, եւ ինչպէս դաւանեցին եւ կը դաւանին զայն ամենայն իմաստունք: Կրօնք ըստ նոր իմաստնոց ոմանց աւելորդ ինչ է եւ մտացածին, եւ առանց կրօնից կը կարծեն թէ ազգային յառաջադիմութիւնը լաւագոյն եւս պիտի յառաջէ: Կրօնք, կ'ըսեն, մտաց թռիչը կը կապէ, եւ զարգացման ասպարէզը կը փակէ: Կրօնք աւելորդութեամբ միտքը կը ծանրացնէ եւ աւելորդ ձեւերով սիրտը կը խառնակէ: Այլ աղէ՛, ո՞ւր երբեք տեսին ազգ մը առանց կրօնից յառաջեալ, ուր երբեք տեսին կրօնքը՝ որ ազգ մը կործանէ: Ի սկզբանէ ծանուցեալ աշխարհի կրօնիւք վարեցան ամէն ազգեր, եւ կրօնիւք յառաջացան Հրեայն եւ Հելլէնն, Խույն եւ Դուժը: Կրօնիւք այսօր կը պանծան ազգեր՝ որոց յառաջադիմութեան ակնկառոյց եմք եւ նախանձաբեկ իսկ, եւ ո՞ր այն յառաջադիմութիւնն է՝ որոյ գաղափարն իսկ չունիմք եւ զոր առանց կրօնից պիտի ստանամք:

Եթէ երբեմն կրօնից պաշտօնեայք կրօնից պատրուակաւ ազգութեանց շահուց եւ ձգտմանց հակառակեցան եւ իրենց ընթացիւք ատելութիւն ժառանգեցին, միթէ կրօնից ի՞նչ մեզ իցէ եթէ ոք անով կը զեղծանի: Թող տո՛ւք, հայ երիտասա՛րդք, թող տո՛ւք, որ ուրիշները ի մասնաւորի իրենց կրօնից եւ իրենց կրօնականաց նկատմամբ խնդիրներ յուզեն եւ վէճեր յարուցանեն, ձեզ բաւական ըլլայ Հայուն կրօնքը հայ ազգութեան հետ բազդատեալ, եւ հայ կրօնականը՝ հայ յառաջադիմութեան հետ դիմադրեալ: Ուրախ լեր, հայ երիտասարդութիւն, որ հայ ազգութեամբ կը պարծենաս, ուրախ լեր, վասնզի հայ ազգութեանդ առաջին պաշտպանը հայ կրօնքը եղաւ, առաջին օթեւանը՝ հայ եկեղեցին, առաջին զինաւորը՝ հայ կրօնական: Ցորչափ քու կրօնքդ չունի ինչ որ ազգութեանդ վնասէ, եւ չի նուիրագործեր սկզբունք մը՝ որ յառաջադիմութեանդ արգելք դնէ: Ցորչափ քու եկեղեցիդ է՝ ուր լեզուդ եւ ազգդ պահուեցան, եւ որոյ յարկին ներքեւ անբռնաբարելի ազգութիւն մը կը զգաս, ցորչափ քու կրօնականդ է՝ որ առաջին յասպարէզ կ'ելնէ եւ ազգային իրաւունքներդ միշտ յինքն կ'անձնաւորէ, եւ ազգային ազատ եւ բարեկեցիկ եւ յառաջադէմ վիճակին համար կ'աղաղակէ եւ կը գործէ:

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ

(21 Շար.)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Գեղարուեստական ձեռնարկէ աւելի՝ հոգեկան քաղցր ապրում մըն է, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի աշակերտութեան այլեւս աւանդական դարձած տարեկան թատերական ներկայացումը :

Ամսուս 16ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, եկանք Սեւր ու վարժարանի Մ. Պէշիկ-թաշլեան – Գ. Ալէմշահ սրահէն ներս մըտանք ծափահարելու հայ լեզուն՝ 14–16 տարեկան հայ պատանիներու շրթունքներուն վրայ : Զուլումի այս գլող հողին վրայ, ուր հայ տղոց բերաններուն մէջ մահամերձ է այլեւս հայերէնը, ուրիշ, աւելի մեծ մխիթարութիւն չէր կըրնար հրամցուիլ հանդէսին ներկաներուն :

Ծնողքներու եւ բարեկամներու բազմութեամբ լեցուն էր սրահը. մխիթարական էր ներկայութիւնը մեծ թիւով երիտասարդներու, հաւանօրէն շատերը շրջանաւարտ, եկած հաստատելու վարժարանին հետ իրենց կապն ու քաջալերելու կրտսերները :

Յայտագիրը կը բաղկանար երկու գործերէ : — Հանդէսը սկսաւ «Ան ֆէ տը Մէօպլը» Ֆրանսերէն երգիծական խաղով, մէկ արար, հինգ դերակատարներով այս զաւեշտը աւարտական դասարանի տղաքը խաղացին ապրումով, արագ, բնական : Զգալի էր վարպետ ձեռքի մը ներկայութիւնը : Արդարեւ իր աջակցութիւնը բերած էր նաեւ Ֆրանսայի շարժանկարի աշխարհէն Պ. Միշէլ Արտան (Գազազեան) : Դերակատարներուն հընդեակին մէջ, իր դերին ալ նպաստումով, յաջող էր Ն. Սարգիսեան, բնական, համարձակ խաղարկութեամբ մը :

Հայերէն թատերախաղին նիւթը, նորութիւն մը, առնուած էր Վարանդայի հայ մելիքութեան շրջանէն : Բաղկացած չորս երկար արարներէ, իրերայաջորդ տեսարաններուն մէջ կար շունչ, փոփոխութիւն, շարժում, կեանք :

Նման պատմական գործ մը ներկայացընել դիւրին չէ, մանաւանդ վարժարանի մը մէջ : Կը կարօտի մեծ, շքեղ բեմական յարդարանքներու, դժուար է լուսաւորումը, մեծ ծախս է զգեստաւորումը, մանաւանդ որ դերակատարները քիչ չեն, 19 հոգի : Այսուհանդերձ բոլոր դրժուարութիւնները հարթուած էին յաջողութեամբ :

«Պըռսամի կորիւնը» թատերախաղին առանցքը՝ Մելիքութեան աթոռի յաջորդութեան պայքարն էր երկու եղբայրներու միջեւ. կրտսերը մեծին իրաւունքը կը ջանայ ձեռք ձգել դաւադրութեամբ. չի յաջողիր. ամէն ինչ կը վերջանայ հաշտութեամբ». այսինքն՝ սիրոյ, եղբայրութեան յաղթանակով : Գլխաւոր անձը սակայն որուն շուրջ կը դառնայ ամբողջ տրամը՝ Պըռսամ առիւծն է, աւազակապետը, իր կորիւն զաւակով ու աւազակներու խումբով :

Երկու ժամէ աւելի տեւող չորս արարնոց այս գործին ներկայացումը դիւրին չէ, մանաւանդ երբ դերակատարները սիրողներ իսկ չեն, այլ դպրոցական աշակերտներ, շատեր առաջին անգամ բեմ բարձրացած : Արուեստին պահանջած անաչառութեամբ զանոնք մազէ անցընել շատ խիստ, անտեղի պիտի ըլլար : Դիւրին չէ երկու ժամ անընդհատ ապրիլ նիւթը՝ յուզուիլ, յուզել ու լարել նաեւ հանդիսականները. բան մը՝ որուն մէջ պատանի դերասաններ կրցան դիմանալ : Գովեստի արժանի են մանաւանդ աւազակապետի դերին մէջ Տէր – Մաթէոսեան Սեդրակ՝ որ միշտ պահեց իր աշխուժութիւնը, պալատական Ճաճիկ Միմոսի դերին մէջ Պէքմէզեան Ժիրայր եւ աւազակներէն՝ Հայրապետեան Յովհ. Շանագլուխին դերով :

Լաւ էին ու գովելի բոլորն ալ իրենց դերերուն մէջ : Արուեստի մեծ ներկայացումի մը չէինք եկած եւ դերասաններ չկան՝ զորս քննադատենք կամ գնահատենք : Եկանք հայերէնի ծարաւով եւ կարեւորը այն է որ այդ պատանիները երկու ժամ անսայթաք, սահուն հայերէնով մը մեզ կախարդեցին ուղղակի : Եւ մտածել աշխատանքին ու զոհողութեանը պատրաստող վարդապետներուն ու տղոց ամիսներով յամառ, տքնաջան փորձերուն, ուսումնական չափազանց ծանրաբեռնուած իրենց ծրագրի կողքին՝ որպէսզի լաւագոյնս ներկայանան հանդիսականներուն :

Ներկաները, իրենց կարգին, լաւագոյնը գնահատեցին թափուած ջանքը, երկար ծափերով :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ցաւ ընկերվարական Մաք Տոնալտ, որ պարպել տուաւ Ֆրանսայի Ռուրի աւազանը : Ասոր համար Ազատականներ եւ Աշխատաւորականներ զինք վարչապետ ըրին, բայց աթոռէն վար առին, երբ Խորհրդ. Միութեան հետ համաձայնութիւն մը կնքելու վրայ էր : 1929ին Ազատականներ շահեցան 59 աթոռ, հինգուկէս միլիոն քուէ, մինչդեռ Աշխատաւորականներ շահեցան 287 աթոռ եւ ութ միլիոն, չորս հարիւր հազար քուէ :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(10 Շար.)

ՃԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԱՐԳԱՑՆԵԼ ԲԱՆԱՀԻՒՍՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջին տասնեակ տարիներու ընթացքին բանահիւսութեան ճիւղին վերաբերեալ արժէքաւոր գործեր հրատարակուեցան Երեւանի մէջ : Մեծարժէք գործ մըն էր, յատկապէս, Մ. Աբեղեանի եւ Կ. Մելիք – Օհանջանեանի համատեղ ջանքերով լոյս տեսած «Սասնայ Ծռեր»ը :

Այսուհանդերձ, բանահիւսութիւնը տկար ճիւղ մըն է Հայաստանի մէջ : Այս մասին կը վկայէ բանասիրական գիտութիւններու վարդապետ՝ Գր. Գրիգորեանի յօդուածը «Սով. Հայաստան»ի մէջ :

«... Հայ Ֆոլքլորագիտութիւնը դեռ մեծ գործ ունի կատարելիք : Ծանօթ իրողութիւն է, որ «Սասնայ Ծռեր»ուն ապտումներէն եւ մէկ քանի այլ ստեղծագործութիւններէն զատ, մեր բանահիւսութեան շատ հարուստ ժառանգութիւնը, որ կը գտնուի նախախորհրդային շրջանի հաւաքածոներուն, պարբերաթերթերուն, աշխարհագրական կամ այլ կարգի հրատարակութիւններուն, մեր պատմիչներուն գործերուն եւ Մատենադարանի հարիւրաւոր ձեռագիրներուն մէջ, դեռ չէ դարձած ժողովուրդին լայն խաւերուն եւ մտաւորականութեան սեփականութիւնը :

«Դրութիւնը մխիթարական չէ նաեւ ուսումնասիրութեան գործին մէջ : Արդարեւ, բացառութեամբ քանի մը գործերու, չունինք բանահիւսութեան առանձին սեռերուն եւ տեսակներուն նուիրուած լուրջ մենագրութիւններ» :

Յօդուածին շարունակութեանը մէջ, յօդուածագիրը կը թուէ այս անբարեյոյս վիճակին պատճառը.— «30ական թուականներէն մինչեւ 50ական թուականները բանահիւսութեան ճիւղը բաղկացած էր երկու կամ երեք հոգիէ, որոնցմէ մէկը զբաղած է քրտական բանահիւսութեամբ :

«Անհրաժեշտ է, — կ'եզրակացնէ Գրիգորեան, — անջատել այս ճիւղը իրեն հետ բոլորովին կապ չունեցող հնագիտութեան հիմնարկութենէն եւ ինքնուրոյն ճիւղի իրաւունքներ տալ» :

ԱՒԵԼԻ ՅԱՐՄԱՐ ՏՈՒՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Խորհրդակցական ժողովի մը ընթացքին, ճարտարապետներ խօսած են նոր տուներու շինութեան հետ կապուած թերիներու մասին : Բոլորն ալ դիտել տուած են, թէ պէտք է բարելաւել նոր բնակարաններու նախագիծերը, քանի որ չեն գոհացներ ժողովուրդին պահանջները :

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ԺԱՊԱՒԷՆՆԵՐ

Եգիպտական հինգ ժապաւէններ կը ներկայացուին ներկայիս Երեւանի մէջ :

ՄԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԷՋԵՐԷՆ

ՀԱՅ ԱՌԱՋԻՆ ԲԺՇԿՈՒՀԻՆ

Նոյնիսկ հազարամեակներ առաջ, երբ ընդհանրապէս կինը հնարաւորութիւն չունէր ցոյց տալու իր տաղանդն ու ընդունակութիւնները, հայ կինը փայլած է գրեթէ ամէն մարզի մէջ :

Հ. Ղեւոնդ Ալիշան իր «Յուշիկք հայրենեաց Հայոց» աշխատութեան մէջ կը ներկայացնէ կին մը, որ փայլած է իր շնորհներով :

262 թուական, թզագարակ աւան : Լեռնալանջէն կը հոսի վճիտ առուակ մը, որ կը սկսի Արբենուտ կոչուած բարձունքէն : Աւանին տէրն է Սուրէն Իշխանը, իսկ անոր կինը՝ իշխանուհի Աղուիթա ճանչցուած էր իբրեւ մարդասէր եւ բարեսիրտ : Այդ օրերուն, Հայաստանի մէջ ծանօթ էին բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ պայքարելու միջոցներուն, բայց բորոտութիւնը, որուն դարմանումին ծանօթ չէին, կը նկատուէր վտանգաւոր հիւանդութիւն մը, իսկ բորոտները կը մեկուսացուէին : Արգիլուած չէր նոյնիսկ բորոտ սպաննելը : Իշխանուհի Աղուիթա կ'որոշէ հիմնել դարմանատուն մը եւ, այս իմաստով, կը համոզէ իր ամուսինը, որպէսզի օգնէ իրեն :

Արբենուտ աղբիւրին մօտ կը հիմնէ դարմանատուն մը եւ կը պատսպարէ բորոտները :

Այս ձեւով, հայ իշխանուհին կը դառնայ մեր առաջին բժշկուհին եւ գթութեան քոյրը :

Այնուհետեւ, Ե. դարուն, Հայաստանի զանազան վայրերուն մէջ կը հիմնուին բուժարաններ, ծերանոցներ, անկելանոցներ :

Պ. Ս.

Խորհրդահայ թերթերը գովեստով կ'արտայայտուին այս ժապաւէններուն մասին :

ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳՏՆՈՒԵՑԱՆ

Արթիկի քարահանքերուն մէջ վերջին երեք տարիներու ընթացքին գտնուեցան բազմաթիւ անագապղինձէ զէնքեր, աշխատանքի գործիքներ, զարդեր եւ խեցեգործական իրեր : Յայտնաբերուեցաւ նաեւ տուֆաշերտերուն մէջ փորուած մեծ դամբարան մը :

Ք. Ա. 13 – 10րդ դարերուն պատկանող այս առարկաները կը վկայեն, թէ անագապղինձի դարաշրջանին Արագածի լանջերուն վրայ բնակութիւն հաստատած ցեղերը ունեցած են բարձր մշակոյթ մը :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌՋԱ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (32)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ՍԵՒ ՍԱՐԻ ԲՆԱԿԻՉՆԵՐԸ

Սեւ սարը կազմում է հայկական Տաւրոսի մի թեւը : Նա սկսւում է Մեղրագետի ակունքներից եւ հասնում է մինչեւ Քանասար՝ Մուշ քաղաքի մօտ : Այդ լեռը, որ Սեւ է կոչւում իր մթին անտառների համար, յայտնի էր նաեւ Բռնաշէնի կամ Խութայ սար անունով : Քրդերը նրան Խաչառաշ էին ասում :

Այնտեղ, ուր վերջանում է Սեւ սարը եւ սկսւում է Մշոյ դաշտը, լերան ապառաժոտ կողի վրայ ցցուած է մի ահռելի ժայռ, որ կոչւում է Դաւթի քար : Այդ քարի մօտից սքանչելի տեսարան է բացւում դէպի Դաւթի քար : Այդ քարի մօտից սքանչելի տեսարան է բացւում դէպի Մշոյ դաշտը : Երեւում է Մեղրագետի հովիտը՝ մեծատարած կապոյտ երկնքով :

Աւանդութիւնը պատմում է, որ երբ Դաւիթը հովիւ է եղել, լերան լանջից մի մեծ քարաժայռ պոկուելով գլորուել է դէպի հօտը : Հովիւ հսկան սարն ի վեր վազելով, իր աջ բազուկը դէմ է տուել շարժուող ժայռին եւ կասեցրել է նրա մոլեգին ընթացքը՝ փրկելով խաշներին ու կթուոր կանանց : Ուժգին հարուածեց քարը մխրճուել է դետնի մէջ եւ կանգ առել : Բնակիչները պատմում են, որ մինչեւ այսօր էլ Դաւթի ձեռքի դրոշմը նշմարւում է այդ ապառաժի վրայ : Երեւում են նրա հինգ մատների տեղերը ակօսների պէս, որոնցմով ձնհալին եւ անձրեւների ժամանակ ջուր է հոսում :

Քարաժայռն այնքան բարձր է, որ առաւօտեան կողմ նրա թանձր, լեռնային ջրի պէս պաղ ստուերը պառկում էր անտառի վրայ, իսկ երեկոյեան պահերին, աստիճանաբար երկարելով, իջնում էր մինչեւ լերան ստորոտը, նոյնիսկ մի քանի մարդահասակ տարածուելով դաշտի մէջ :

Դաւթի ժայռը հանդրուան էր այդտեղով անցնող ու դարձող բոլոր ուղեւորների համար : Սիրելի էր մանաւանդ նա դաշտեցի բանջարքաղ աղջիկների համար, որոնք խմբուելով նրա վրայ, հիւսում էին իրենց ժողոված բանջարները եւ երգելով վայր էին իջնում սարից :

Սեւ լերան միւս նշանաւոր վայրը, որ մօտ էր Դաւթի քարին, կոչւում էր Իրիցանք : Դա Արինոքի եւ Դաշտադէմի հովիւների բնակատեղն էր, նրանց գիշերային հանգստավայրը : Այդ անունը նոյնպէս առնչուած էր աւանդութեան հետ : Իբրեւ թէ մէկ անգամ Դաւիթը անտառում մրսելով, մի արեւոտ տեղ է փընտրում տաքանալու համար : Հանդիպելով մի արեւկող բացատի, բացագանչում է. «Իստեղ տաք է, հօրեղբայր, իրիցանք» (վառուեցինք) : Այն օրուանից այդ վայրը կոչուել է Իրիցանք :

Իրիցանքում կար Եօթականի մի աղբիւր, մօտը հաստաբուն մի կաղնի, որի լայն փչակի մէջ անձրեւների ժամանակ պատսպարւում էին սարի հովիւները : Պատմում էին, այդ ծեր կաղնին երկու հազար տարեկան էր, եւ նրա փչակը եղել էր դառնարած Դաւթի սիրած վայրերից մէկը :

Կաղնու վրայ բնակութիւն էր հաստատել մի զարմանալի ջանասէր փայտփորիկ, որ ամրան գիշերներին սովորութիւն էր դարձրել իր ուրագաձեւ կտուցով համաչափ հարուածել ծառի բնին : Նա իր երկայն սրածայր լեզուով այնտեղից հանում էր զանազան միջատներ եւ ուտում : Սեւ սարի բնակիչներից ոչ ոք տեսած չկար նրան, թէեւ այդ տարօրինակ թռչունը ամբողջ ժամանակ լինում էր ծառի վրայ : Հէնց որ փայփորիկը սկսում էր հարուածել դարաւոր կաղնուն, լեռնականները իրար յետեւից քուն էին մըտնում խարոյկի առաջ :

Լուսնեակ գիշեր էր :

Եօթականի աղբիւրի մօտ, մի մեծ կըրակի առաջ, նստած էին երեք հովիւ : Խարոյկի բոցերը ծառանում էին մինչեւ աստղերը : Նրանցից պոկուող խոշոր կարմիր կայծերը փայլ արձակելով ընկնում էին աղբիւրի ջրերի վրայ եւ հանգչում :

Հովիւներից մէկը Օնէն էր, մի մարմնեղ լեռնաբնակ՝ մուգ – կարմիր անդրավարտիքով եւ մորթէ գդակով : Նրա բեղը կապուած էր վզի ետեւ, իսկ մէջքին, աբայի տակից բրդեայ մի թանձր շալ էր փաթաթուած : Նա նստած էր խարոյկի մէջ վառուող հաստ ծայրով մի գերանի վրայ եւ, գլուխը կախած, խորին խաղաղութեան մէջ ունկնդրում էր մի սրտակեղեք երգ : Երգողը լայնաճակատ, սեւայօն, խաժ աչքերով մի մարդ էր, որ Դարաւոր կաղնու բնին յենուած եւ գլուխը ափերի մէջ առած՝ յուզուած օրօրւում էր երգի ազդեցութեան տակ : Նա իր ձեռքի ափերը երբեմն դնում էր ականջների վրայ, փոքր ինչ կորելով դրանք, որ արձագանգը թափ տայ երգին, — եւ հինգ անգամ թառ՛ւ, թառ՛ւ էր ասում, վերջին անգամ այն երկարացնելով եւ աստիճանաբար մարելով իր սրտի խորքում :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պետրոս եւ Յովիկ Եղիազարեան իրենց հօրաքրոջ Օր. Կատարինէ Եղիազարեանի յիշատակին հետեւեալ նուէրները կ'ընեն.

Հայ Մշակոյթի Տան	500
Կապոյտ Խաչին	200
«Յառաջ»ի բարգաւաճման	100

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պագրրճեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ,

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Պ. Յարութիւն Տէրոյեան եւ Տէր եւ Տիկին Ղազար Պօղոսեան իրենց զաւակներով կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ (Փրատօ) ՏԻԿԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՏԷՐՈՅԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները .— Տիկին Փափազեան (Քլէռմոն – Ֆեռռան) հարիւր Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ն. Սանճեան յիսուն, Տիկ. Ա. Էտիրնէլեան , Տիկին Գ. Թէրզեան տասնական, փոխան ծաղկեպսակի Գ. Նագաշեանի մահուան առթիւ, (Նիս) :

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Ռօզ Հանըմեան իր ամուսնոյն՝ Արտաւազդ Հանըմեանի մահուան 19րդ տարելիցին առթիւ քսան Ֆր. կը նուիրէ Ֆ. Կ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին :

ՏԷՍԻՆ

Մեծ Պահքի եօթը շաբաթներու ընթացքին տեղի պիտի ունենան հսկումի արարողութիւններ ամէն Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը վեցին եւ Շաբաթ օրերը ժամը հինգին :

Կիրակի օրերը, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 9ին, Ս. պատարագ ժամը 9·45ին, իսկ Արեւագալի արարողութիւնները ժամը 10·30ին : Կը խնդրուի նկատի ունենալ նշանակուած ժամերը :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Աղքատախնամ – Որբախնամ միութիւնը նոր տարուոյ առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները : Պուոնինի (Ռիէզ) 168 Ֆր., Պ. Պ. Պետրոս Սահակեան եւ Տոքթ. Պիպերեանէ յիսունական : Պ. Չիւրիւքտիշեան Ժորժ, եւ Արութունեան քսանական, Պ. Մ. Աբրիկեան երեսուն, Պ. Մանուկ Գասպարեանէ (Կարտան) 15, Պ. Պ. Վահան Խարօղլեան, Գարեգին Միքայէլեան, Սէֆէրեան եւ Տիկին Պատուականեանէ 10-ական Ֆր. գումար 393 Ֆրանք :

Մայր Եկեղեցւոյ Աւագ Սարկաւագ բարեշնոր Գաբրիէլ Լուսարարեանի մօր՝ ողբացեալ Տիկին Ա. Լուսարարեանի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները: Այրի Տիկին Մարի Կարապետ Պօղոսեանէ 40 Ֆր., Զարզավաթճեան ընտանիք երեսուն, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Թէրզեան եւ Պ. Զաքմաճեան քսանական, Պ. Պ. Սահակ Գաբրիէլեան, Տիկին Տօնիկեան, Յակոբ Փափազեան եւ Զարմայր Ալիքսանեան տասնական , իսկ Պ. Վրէժ Ելքովանեան հարիւր Ֆրանք :

Այս առթիւ Միութիւնս կը յայտնէ իր խոր ցաւակցութիւնները Լուսարարեան եւ Զարզավաթճեան ընտանիքներու :

Շնորհակալութեամբ ստացած է նոյնպէս Մայր Եկեղեցւոյ քարտուղարութեան ձեռամբ Տէր եւ Տիկին Պօղոսեանէ քսան Ֆր. եւ Եկեղեցասէր Տիկինէ մը 10 Ֆր.:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին եւ կազմակերպութեամբ «Փոթորիկ» խումբին կը տօնուի Կիրակի , Մարտ 1ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ :

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Անի կոմիտէին , մասնակցութեամբ Նոր Սերունդին : Այս առթիւ կազմակերպուած խնջոյքը՝ այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին «Համօ Օհանջանեան» ակումբը :

Կը նախագահէ Ընկ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵԻԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ (Կրընոպլէն)

Արտասանութիւն, երգ, անակնկալներ: Պիւֆէ Մուտքը ազատ է

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ. Տիկնանց յանձնախումբին :

Այս Հինգշաբթի ժամը 15ին:

Սալ Մազընօ, 88, Բիւ տ'Օպտնեը

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Փրատոյի, Էքսի, Կառտանի, Քապիւսէլի , Սէնթ Անթուանի հայերէնի դասընթացքներու աշակերտութիւնը :

Փոքրիկները պիտի հիւրասիրուին Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց մասնախումբին կողմէ, ըմպելիներով եւ անուշեղէններով :

Մուտքը ազատ է :

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ
ՀԱՄԵՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 8 ՄԱՐՏ, 1964, ԺԱՄԸ 17

ՍԱԼ ԿԱՎԼՕ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ

ՔԱՏԷԻ ՍՐԱՀԸ

Նախաձեռնութեամբ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ

(Զ Ո Մ)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի «Արմենիա» երգչախումբին համերգը Մարտ 21ին:

×

Թատերական ներկայացում , նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, Ապրիլ 23ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գրաւուած օր, Մարտ 14, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ:

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 15ԻՆ

×

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ՄԱՐՏ 14ԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէօ – Քաշանի խումբին :

×

Տիկ. Միութեան Մանկանց հանդէսը , Հինգշաբթի, Մարտ 5ին, Կռան տ'Օթէլի մէջ:

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մայիս 24ին Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ի յիշատակ

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

ԶԱՐԵՀ Ա.Ի

Ամենայն Հայոց Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի կարգադրութեամբ եւ Կաթ. Պատուիրակ ՍերովբէԱրք.ի հրահանգով, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի , այս Կիրակի առաւօտ, հոգելոյս Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի վախճանման տարելիցին առթիւ, ինչպէս կը ծանուցանեն ստորեւ նշանակուած եկեղեցիներու վարչութիւնները .—

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍԱՀԱԿ – ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ (Փրատօ)

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՊՈՒԼ. ՕՏՏՈՅԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ (Սէնթ Անթուան)

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՆԻՍԻ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. ՊՕՂՈՍ–ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ :

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ակումբին մէջ:

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բացակայ ընկերները նկատի պիտի առնուին :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՍՊԻՏԱԿ ԱՌԱՒՕՏ

(Հէքեաթ եւ արձակ բանաստեղծութիւն)

ԳՐԵՑ՝

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Հրատարակութիւն.— «ՅԱՌԱՋ» մատենաշար :

Գին՝ 10 Ֆրանք (առաքման ծախքով 11 Ֆրանք), արտասահման՝ 3 տոլար :

Դիմել հեղինակին , «Յառաջ»ի հասցէով :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Մարս էյլի մասնաճիւղին :

նախագահութեամբ Պ. ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

Շաբաթ, Փետրուար 22, ժամը 21էն

HOTEL SPLENDID

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Կը մասնակցի՝ ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆ
(Vedette des Disques Vogue)

Կ'ընկերակցի CLAUDE PELLETIER

Et la grande formation de l'Orchestre JEAN RINAUDO

Հաճելի անակնկալներ, հայկական պարեր :

AMBIANCE — COTILLONS

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի շրջանի իր բոլոր մասնաճիւղերու :

MAISON DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint-Dominique Métro : Invalides

Այս Կիրակի ժամը 15ին

Օրուան նախագահ՝ ԲԺԻՇԿ Ռ. ՏԷՐ–ԴԱՒԹԵԱՆ

Օրուան բանախօս՝ ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին՝

Դասական մենապար՝ Տիկին Ա. Կորիզեան, (Լիոնի օփերայէն)

Մեներգ՝ Օր. Ա. Կարապետեան (Լիոնի երաժշտանոցէն)

Տրամախօսական արտասանութիւն՝ Օր. Լ. Թօփալեան

Զութակ՝ Պ. Պ. Ներկարարեան Հայկական մենապար Օր. Ս. Պաքրճեան

Կապոյտ Խաչի կայանի կեանքը պատկերացնող գունաւոր շարժանկարի ցուցադրութիւն :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ ԴԵՐԵՆԻԿ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ՝ «ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ», ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, Ֆրանսերէն

STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

Les *Vartananc*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit de l'arménien par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

ՍՏԱՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ··· ՍՏԱՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ « ՅԱՌԱՋ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ
21
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
VENDREDI
21 FEVRIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9941

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9941

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ՋԱՐԴԵՆ ԵՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆ

Քաղաքական գետնի վրայ, դիրքերը հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնեն.—

ԹՐՔԱԿԱՆ ՏԵՍԱԿԷՏ.— Թուրքերը կ'ըսեն. «120 հազար հոգի ենք, հսկայ ցեղասպանութեան մը սպառնալիքին տակ: Այլեւս կարելի չէ յոյն բարբարոսներուն հետ ապրիլ: Մէկ լուծում՝ բաժանումը: Մակարիոս եւ իրենները միակ պատասխանատուներն են ներկայ խռովութեանց: 1960ի սահմանադրութիւնը ջնջել ուզելով Մակարիոս ցոյց տուաւ իր բուն նպատակը.— Թուրք համայնքը դերութեան մատնել »:

Աւելորդ է յիշել թէ «ցեղասպանութիւն» եւ «բարբարոս» բառերը շատ կը գործածուին Թուրքերուն կողմէ, հաւանաբար անոր համար որ լաւ գիտեն անոնց իմաստը ...:

Անգլիացիք անգամ ձանձրացած են Թուրք պաշտպանելէ, ըստ տեղական մամուլի աշխատակիցներուն: Առջի օր Թուրքերը կրակ բացած են յոյն երկու գիւղերու վրայ ծանր գնդացիրներով Փաֆոսի շրջանը: Վաթսուն տարեկան յոյն կին մը սպաննուած է Թուրքերուն կողմէ: Նոյն շրջանին մէջ Յոյները կը յայտնեն թէ Թուրքերը թալանի տուած են իրենց խանութները եւ 25 հազար անգլիական ոսկիի արժողութեամբ ապրանք գողցած են:

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ՏԵՍԱԿԷՏԸ.— Յոյներու համար հարցը հետեւեալ ձեւով կը ներկայանայ: Կղզիին բաժանումին մասին կարելի չէ խօսիլ իսկ: Փոքրամասնութիւն մը որ կ'ապրի երկրի մը մէջ որեւէ իրաւունք չունի բաժանում պահանջելու այն պատրուակով որ հաշտ չէ մեծամասնութեան հետ: Թուրքիա զանգուածային մաքրագործումներու ձեռնարկեց կախաղան հանելով մեծ թիւով Քիւրտեր: Յոյները կ'ըսեն նաեւ որ 1960ի Սահմանադրութիւնը պէտք է ջնջուի: Անտանելի է կ'ըսեն Յոյները, որ բնակչութեան 18 առ հարիւրը ներկայացնող համայնք մը պաշտօնական պաշտօններուն հարիւրին երեսունը եւ նոյնիսկ քառասունը ուզէ: Պէտք է ջնջուին 1960ի զինակցութեան եւ երաշխաւորութեան դաշնագրերը: Կիպրոսի հարցը մէկ ձեւով միայն կրնայ լուծուիլ, անջատ համայնքներու վարչակարգին ջնջումով:

Մակարիոս Արք.ի շրջանակներուն մէջ, կարելի կը նկատուի հաշտութիւնը եւ համակեցութիւնը: Յոյները բնաւ միտք չունին դերութեան մատնելու Թուրքերը: Միակ տկար կէտն այն է որ Մակարիոս ինք ալ ստորագրած է այն բոլոր դաշնագրերն ու համաձայնագրերը զորս կ'ուզէ ջնջել: Այս կէտն է զոր Թուրքերը կը շահագործեն: Յոյները կ'ըսեն թէ Մակարիոս Արք. ստիպման տակ ստորագրած է:

Որոշ է թէ Յոյները վճռած են մինչեւ ծայրը երթալ: Տեղի պիտի չտան նոյնիսկ եթէ պէտք է աւրուին արեւմտեան պետութեանց հետ: Կրնան հաշուել Խորհ. Միութեան վրայ որովհետեւ կ'ըսեն Յոյները.— « Աւելի լաւ է համայնավարները քան Թուրքերը: Եթէ պէտք է խզել Արեւմուտքի հետ, իրենք թող մըտածեն: Նոր Եգիպտոսի խնդիր մըն է որ կը պատրաստուի »:

Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ ալ խորհրդային պատուիրակը ամբաստանեց Անգլիան եւ Թուրքիան որ կ'ուզեն Կիպրոսի վրայ յարձակիլ:

ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻՆ

Ռաշիտ Քարամէի կառավարութեան հրաժարումը պատճառ դարձաւ որ նախագահ Ֆուատ Շէհապ լուծէ խորհրդարանը: Յաջորդ ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան Ապրիլ 5էն Մայիս 3: Իրականին մէջ, ներկայ երեսփոխաններու շրջանը կը վերջանար Յունիսին: Ներկայ կառավարութեան վիճակուեցաւ նաեւ զբաղիլ ընթացիք հարցերով մինչեւ նոր դահլիճի մը կազմութիւնը որ պատրաստէ նաեւ յառաջիկայ ընտրութիւնները:

Կարելի չէ շատ տագնապի մասին խօսիլ, տրուած ըլլալով որ հիմնարկութեանց բնական ընթացքին արդիւնքն է եղածը: Լիբանացիք 99 երեսփոխան պիտի ընտրեն, բաշխումը եղած է ծնընդավայրի շրջաններու վրայ եւ ոչ՝ բնակութեան: Իւրաքանչիւր շրջան պէտք է ներկայացուի թեկնածուներու ճշգրիտ թիւով մը — քրիստոնեայ— կաթողիկէ, քրիստոնեայ – օրթոտոքս, սիւնի, շիի, տիւրզի կամ փոքրամասնութեան պատկանող (Հայերը չորս երեսփոխան ունին): Նորընտիր խորհրդարանն է որ երեք ամիս յետոյ պիտի ընտրէ Հանրապետութեան նոր նախագահը: Այս հարցը աւելի փափուկ է: Սահմանադրութեան համաձայն Հանրապետութեան նախագահը պէտք է քրիստոնեայ մարոնի ըլլայ: Բայց միայն Մարոնիները չեն կրնար ապահովել քուէներու մեծամասնութիւնը, ուրեմն անձը պէտք է այնպիսի մէկը ըլլայ որ Մարոնիներու թէ Մահմետականներու վստահութիւնը վայելէ: Ֆուատ Շէհապ կը լրացնէր այս պայմանները: Կը մնայ ուրեմն վերընտրել զինքը թէեւ այս կէտը չէ նախատեսուած Սահմանադրութեան մէջ որ դէմ է պաշտօնավարութեանց շրջաններու երկարաձգման:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԸ դրօշազարդուած իտալական եւ Ֆրանսական եռագոյններով, խանդավառութեամբ ընդունեցաւ Իտալիոյ նախագահը՝ Անթոնիօ Սէնեի: Փոխանակուած բաժակաճառերու ընթացքին, տը Կոլ դրուատեց Իտալիոյ արտակարգ բարգաւաճումը մինչ Սէնեի յայտնեց թէ Ֆրանսա եւ Իտալիա միայն բարեկամ ազգեր չեն, այլեւ մարդկայինի իրենց խոր գիտակցութիւնը զիրենք կ'առաջնորդէ արդար եւ տեւական խաղաղութեան ճամբու մը վրայ: Կառավարութիւնը արգիլեց այն ցոյցը զոր ուսանողները կ'ուզեն կատարել գրաւելով Սորպոնը որպէսզի նախագահ Սէնեիի ընկերացող կառավարական անդամը (հաւանաբար նախարար Ֆուշէ) չմտնէ համալսարանէն ներս: Ուսանողները նամակով մը կը յայտնեն Սէնեիի թէ ինչու չեն ուզեր որ այցելէ իրենց համալսարանը:

ԶԱՆԶԻՊԱՐԻ նոր կառավարութիւնը որոշեց խստիւ պատժել ամուսնալուծում ուզող կիները: Ասկէ ետք, մտրակի 65 հարուածներու պիտի արժանանան:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ զօրքը միջամտեց Կապոնի մէջ եւ վերահաստատեց կարգը:

ՏԸ ԿՈԼ պաշտօնապէս Ալժերիա հրաւիրուեցաւ:

ԻՐԱՔԻ մէջ բանտարկուած Քիւրտերը ազատ արձակուեցան:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ կառավարութիւնը կը հերքէ որ զէնք հայթայթած ըլլայ Եմէնի միապետական ուժերով:

ՂԱԶԱՂՍՏԱՆԻ «Փրաւտան» արձագանգ կը հանդիսանայ Ալմա – Աթայի մէջ տեղի ունեցած դատավարութեան մը որու ամբաստանեալները կը մեղադրուին «հակախորհրդային քարոզչութեան, կրօնական պիտակի տակ կատարուած գործունէութեան համար: Ասոնք աղանդի մը անդամներն են որոնք տարիներ գաղտնի ապրած են իրենցմէ մէկուն տունը ուր հսկայ «գրականութիւն» մը գտնուած է: Բոլորը յատուկ արգելափակարաններ պիտի փոխադրուին:

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ իշխանուհին կը շարունակէ աղմուկ հանել: Հակառակ ծնողքին կամքին, գացած է Աւստրիա իր նշանածին հետ, մինչ իր փոքր քրոջը տարեդարձը կը տօնուի եւ առաջին անգամն է որ արքայական ընտանիքը լրիւ կազմով չէ:

ԻՆՍՊՐԻՒՔԻ Ողիմպիականներէն ետք, 28 հանդիսատեսներ եւ մէկ մարզիկ կին մը չեն վերադարձած արեւելեան կողմն աշխարհի:

ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԿՈՆԴԱԿԸ

ԽՄԲ.— Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանէն ստացանք Վազգէն Ա. Հայրապետի 1964, Փետրուար 3 թուակիր Կոնդակին լուսատիպ նկարը, զոր ստորեւ կը հրատարակենք նոյնութեամբ:

×

Վազգէն ծառայ Յիսուսի Քրիստոսի ողորմութեամբն Աստուծոյ եւ կամօքն ազգի եպիսկոպոսապետ եւ Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց Ծայրագոյն Պատրիարք համազգական նախամեծար Աթոռոյ Ա. բարատեան առաքելական Մայր Եկեղեցւոյ Սրբոյ Էջմիածնի:

ՆՈՐԻՆ Ս. ՕԾՈՒԹԻՒՆ Տ. Տ. ԽՈՐԵՆԱՅ Ա. ՇՆՈՐՀԱԶԱՐԴ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ, ՔՐԻՍՏՈՍԱՒԱՆԴ ՍԻՐՈՅ ՈՂՋՈՅՆ, յԱՆԹԻԼԻԱՍ

Այսօր երբ Զերդ Սրբութիւնը եւ Աթոռիդ միաբանութիւնն ու ժողովուրդը երկիւղածութեամբ կ'ոգեկոչեն յիշատակը հանգուցեալ ԶԱՐԵՀ Ա. Կաթողիկոսին, Մենք եղբայրաբար Զեր կողքին կը գտնուինք Զեզի վշտակից եւ Զեզի աղօթակից:

Մեծ վիշտ մը եղաւ, այո նաեւ Մեզի համար, վաղաժամ ու ողբերգական մահը սիրեցեալ ԶԱՐԵՀ Եղբօրը Մեր, որմէ եօթը տարիներ առաջ, տխուր օր մը, սիրոյ համբուրիւ բաժնուած էինք, ուրախ օր մը զիրար վերստին ողջունելու յոյսով: Քանի՛ անգամներ, Մեր սրտի բովանդակ ջերմութեամբ փնտռեցինք Մենք այդ ուրախ օրը, որ սակայն աւա՛ղ ուշացաւ, եւ հոգելոյս Հայրապետը իր աչքերը փակեց տրտում, յուսաբեկ:

Այսօր, մեզի ամէնուս կը մնայ աղօթել միայն, որ Տէրը յաւերժական խաղաղութեան մէջ՝ սուրբ եւ պայծառ պահէ հանգուցեալ Հայրապետի բարի ու արդար հոգին, Հոգի մը, որ շատ սիրեց իր Մայր Եկեղեցին եւ իր ժողովուրդը համայն, Հոգի մը, որ լուռ տառապեցաւ անոնց ցաւերով, եւ անձայն շիջեցաւ, ըսելու համար բոլոր Հայերուն «Սիրեցէք զմիմեանս »:

Այսօր, Մեր աղօթքին մէջ կայ նաեւ յոյսը եւ հաւատքը վառ, թէ կենդանի է Անոր լոյս հոգին, որ այժմ բոլորին անխտիր կը բաշխուի իբրեւ սիրոյ եւ միութեան եւ խաղաղութեան խորհուրդ:

Երանաշնորհ Հայրապետի յիշատակին առաջ, մեր Սուրբ Սեղաններուն բոլոր սպասաւորները եւ մեր ազգին բոլոր զաւակները, անգամ մը եւս թող ուխտեն՝ մէկ եւ ամբողջ ու անխռով պահպանելու Հայաստանեայց Սուրբ Եկեղեցին եւ համայն ժողովուրդը Հայոց:

Ամենայն Հայոց Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածինէն եւ Հայաստանի Մայր Հողէն՝ ողջոյն եւ օրհնութիւն աստուածային՝ հանգուցեալ Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի լոյս յիշատակին:

Թող Աստուած հարցն մերոց, անշարժ պահէ Քրիստոսակերտ մեր Ս. Եկեղեցին, եւ յաւէտ կենդանի ու չէն, հաւատացեալ ժողովուրդը մեր, մէկ ու անբաժան:

Փրկչի Իջման Սուրբ Տաճարի մէջ, Մեր նախագահութեամբ հանդիսաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Կիրակի Փետրուար 16ին, Երջանկայիշատակ Հայրապետի մահուան առաջին տարելիցին առթիւ: Հրահանգած ենք Մեր բոլոր Թեմերուն որ նոյն առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարեն իրենց եկեղեցիներուն մէջ:

Զերդ Սրբութեան աղօթակից Եղբայր,

ՎԱԶԳԷՆ Ա.

ԾԱՅՐ. ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Տուաւ Կոնդակս յ3ն Փետրուարի
1964 Փրկչական ամի,
եւ ի տումարիս Հայոց ՌՆԺԳ,
Ի մայրավանս Սրբոյ Էջմիածնի:

Հմր. 473

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ի յիշատակ

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

ԶԱՐԵՀ Ա.Ի

Ամենայն Հայոց Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի կարգադրութեամբ եւ Կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷԱրք.ի հրահանգով, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, այս Կիրակի առաւօտ, հոգելոյս Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի վախճանման տարելիցին առթիւ, ինչպէս կը ծանուցանեն ստորեւ նշանակուած եկեղեցիներու վարչութիւնները.—

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ – ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ: նախագահութեամբ Կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍԱՀԱԿ – ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ (Փրատօ)

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՊՈՒԼ. ՕՏՏՈՅԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ (Սէնթ Անթուան)

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՆԻՍԻ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. ՊՕՂՈՍ–ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ:

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Փետրուար 19ին, իր մահկանացուն կնքած է ընկեր Մարգար Բարխեան, շուրջ 80 տարեկան:

Բնիկ Մուշի Ալվառինչ գիւղէն, ողբացեալ Մարգար Բարխեան գործօն մասնակցութիւն բերած է ազատագրական կռիւներուն եւ վարած կուսակցական պատասխանատու պաշտօններ: Ֆրանսա փոխադրուած 1932ին, ժամանակ մը Վիէն հաստատուած էր, ապա Փարիզ եկած:

Կ'աշխատակցէր «Յառաջ»ի, ուր հրատարակուած են իր յուշերը եւ զանազան յօդուածներ:

Մեր ցաւակցութիւնները իր ընտանիքին:

ՉԱՂԱՐՏԵՆՔ ՄԵՐ ՍՔԱՆՉԵԼԻ ԼԵԶՈՒՆ

ԽՄԲ.— Ուրախութեամբ կը հրատարակենք այս «յառաջդիմական» յօդուածը, ինչպէս հրատարակեցինք ուրիշ նման յօդուածներ, որոնք պարբերաբար կ'երեւին Երեւանի մամուլին մէջ, պայքար բանալով «Մեծասքանչը» աղարտող խորթ եւ օտար բառերու գործածութեան դէմ, յանուն հայ լեզուի մաքրութեան, — պայքար մը զոր կատարած է Յառաջ՝ առաջին օրէն:

Լեզուն ամէն մի ժողովրդի մեծագոյն հոգեւոր հարստութիւնն է, նրա կեցութեան եւ մտածութեան հայելին, նրա քաղաքակրթութեան մեծագոյն ազդակը: Անհնար է պատկերացնել մեծ կուլտուրա, (ԽՄԲ.— Լեզուի մաքրութեան նուիրուած խմբագրականի մը մէջ թոյլատրելի՞ է գործածել այս արտառոց բառը) առանց հարուստ եւ գեղեցիկ լեզուի: Եթէ այսօր մենք պարծենում ենք մեր հարուստ կուլտուրական անցեալով, ապա առաջին հերթին նկատի ունենք մեր սքանչելի լեզուն, այն լեզուն, որով մեր ժողովուրդը ճանաչել է «զիմաստութիւն եւ զխրատ», իմացել է «զբանս հանճարոյ» լեզուն, որով ստեղծագործել են Խորենացին եւ Եղիշէն, Նարեկացին եւ Շնորհալին, Ֆրիկն ու Քուչակը, մինչեւ Թումանեանն ու Իսահակեանը, Սիամանթօն ու Վարուժանը, Աբովեանն ու Բաֆֆին, Զօհրապն ու Բակունցը, Տէրեանն ու Զարենցը, լեզուն, որ հազարամեակների միջից բիւրեղացնելով մեզ է հասցրել մարդկութեան բանարուեստի ամէնէն ազնիւ կերտուածքներից մէկը՝ Սասնայ Ծռերի դիւցազնավէպը, լեզուն, որ հայ ժողովրդին հաղորդակից է դարձրել մարդկութեան բարձր կուլտուրայի հարստութիւններին, որով նա ճանաչել է Հոմերոսին եւ Շէյքսփիրին, Կէօթէին եւ Պուշկինին, Տանթէին եւ Թոլսթոյին, Արիստոտէլին ու Վոլթէրին:

Հայ լեզուն մեր ժողովրդի երեքհազարամեայ պատմութեան հանրագիտարանն է, նրա գոյատեւման անյաղթահարելի զէնքը, որի վրայ իրենց կնիքն են դրել բոլոր այն վերիվայրումները, որոնց միջով անցել է մեր ժողովուրդը:

Մեր այսօրուայ գրական եւ խօսակցական լեզուն, պետական լեզուն դեռ շատ է երիտասարդ, հարիւր տարեկանից մի քիչ աւելի: Սակայն նա ծնուել է հազարամեայ ծնողքից եւ ժառանգել նրանց հարստութիւնն ու բարեմասնութիւնները:

Հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարի յաղթանակով, հասարակական կեանքի կազմակերպումով, պետականութեան ստեղծմամբ մեր լեզուն ստացաւ անկաշկանդ զարգանալու, հարստանալու եւ գեղեցկանալու անսահման հնարաւորութիւններ եւ հեռանկարներ: Մեր ժողովրդի կուլտուրական մեծագոյն յաղթանակներից մէկը գրական եւ խօսակցական լեզուների միջեւ եղած տարբերութիւնների նուազումն է, գրեթէ անհետացումը: Մի քանի տասնամեակում գրեթէ լցուած է մի անդունդ, որ բաժանում էր մեր ժողովրդի զանազան խաւերին: Այսօր մեր ընդհանուր ազգային լեզուն, պետական լեզուն, հնչում է մեր պետական բարձրագոյն օրգաններում եւ ամենահեռաւոր լեռնային գիւղի կոլտընտեսականի տանը, գիտութիւնների ակադեմիայում եւ տարրական դպրոցում, գիտական կաճառներում եւ բանուորական ակումբում, դպրոցական պատանու եւ ութսունամեայ գիւղացու շուրթերին: Դա մեր բանուորի խօսքն է, մեր խօսակցական լեզուն եւ միաժամանակ մեր մամուլի, մեր գրականութեան լեզուն:

Դեռ երեսուն տարի առաջ յեղափոխութեան մեծ բանաստեղծը գրում էր, որ մեր «այսօրուայ ոգուն»

Այլեւս չի կարող լինել պատեան
Ո՛չ Տէրեանի բարբառը նուագուն,
Ո՛չ Նարեկի շշունջը մագաղաթեայ:

Ուրեմն մեր լեզուն պէտք է զարգանայ եւ բարձրանայ, հարստանայ եւ գեղեցկանայ, որպէսզի արտայայտի մեր ժողովրդի «այսօրուայ ոգին»: Լեզուն կենդանի օրգանիզմ է չի հանդուրժում քարացում ու պատեանաւորում: Ուստի ծիծաղելի եւ վնասակար է այն պուրիտանիզմը, որ երբեմն միտում է մեր լեզուի զարգացումը խցկել ինչ որ կաղապարի մէջ եւ նրա հարստութեան միակ աղբիւրը որոնում է, ասենք, գրաբարի եւ ժողովրդական բարբառների մէջ: Խօսք չի կարող լինել, որ այդ անսպառ շտեմարանները, ինչպէս եւ մեր ժողովրդի արեւմտեան հատուածի մշակած նուրբ եւ ճկուն լեզուն, կարեւորագոյն ակունքներ են, որոնցից սնուել եւ սնւում է մեր պետական լեզուն, սակայն դա, կոպիտ ասած, մեր «պահածոյ» հարստութիւններն են, եւ մենք չենք կարող հրաժարուել այն «թարմ» սննդից, որ ամէն օր տալիս է կենդանի իրականութիւնը՝ իր նոր երեւոյթներով, նոր հասկացողութիւններով, գիտութեան եւ տեխնիկայի նոր յայտնագործութիւններով: Որքան էլ հզօր ու հարուստ լինի որեւէ լեզու, նա չի կարող գոհանալ միայն իր «ներքին» միջոցներով, «տապակուել սեփական իւղով»: Մեծ ու կարող է այն լեզուն, որ ի վիճակի է ընդունել նորամուծութիւններ, անել փոխառութիւններ եւ այդ բոլորը մարսել եւ ենթարկել իր սեփական օրէնքներին: Այն, ինչ չի մէրւում լեզուական օրգանիզմի մէջ, չի ենթարկւում նրա օրէնքներին, նշանակում է խորթ տարր է եւ վնասում է կենդանի մարմնին, տգեղացնում եւ ծամածռում նրան:

Եթէ առաջ հասարակական կազմակերպուած կեանքի, պետականութեան բացակայութեան պատճառով մեր ժողովրդի լեզուն ենթակայ է եղել պատահականութիւնների եւ քմահաճոյքների, ապա ներկայումս այդ անհարդուժելի է:

Մեր պետականութիւնն ստեղծուելուց յետոյ, մօտ երկու տասնամեակ, ինչպէս մեր ամբողջ հասարակական կեանքը, այնպէս էլ կուլտուրան եւ գրականութիւնը, ուրեմն եւ լեզուն, սկսեցին զարգանալ բնականոն հունով, մինչեւ ... մինչեւ այն օրերը, որ մենք այսօր անուանում ենք «անհատի պաշտամունքի ժամանակաշրջան»: Այդ շրջանն ի շարս այլ չարիքների, մի չարիք ստեղծեց նաեւ մեր ազգային լեզուի համար: Լեզուն, մամուլի լեզուն դրուեց իւրօրինակ կաղապարի մէջ: Քաղաքական եւ հրապարակախօսական ամէն մի միտք չափւում եւ ձեււում էր ըստ այն ճառերի, որ թղթի վրայ էր դրոշմել «աստուածամարդու» գրիչը: Եւ ահա մամուլն ու բանաւոր հրապարակային խօսքը լցուեցին այնպիսի բառերով ու դարձուածքներով, որ ոչ միայն աղարտում էին մեր հարուստ, կենդանի լեզուն, այլեւ սպառնում էին քայքայել նրա ներքին կառուցուածքը, նրա օրէնքները: «Թարգմանական» լեզուն պէտք է բառ առ բառ համընկնէր բնագրի լեզուին: Եւ ահա այդ «ապահովագրական» բառ առ բառը պատուար եղաւ մամուլի եւ գրականութեան լեզուի օրինաչափ զարգացմանը: Արդէն մի ամբողջ տասնամեակ մեր կեանքի բոլոր բնագաւառներում արմատախիլ են արւում այդ «անհատապաշտութեան» չարիքի հետեւանքները: Հսկայական գործ է կատարուած նաեւ մամուլի եւ լեզուի բնագաւառում, սակայն, մեզ թւում է, թէ դա այն բնագաւառն է դեռ եւս, ուր աւելի շատ անելիք կայ քան թէ արուած է:

Մեր հրատարակչութիւններում եւ պարբերական մամուլի օրգաններում կան բաժնի վարիչներ, ամէն բանի համար պատասխանատու խմբագիրներ, սակայն լեզուի համար, կարծես, պատասխանատու չկայ, եւ ահա մեր մամուլի ու գրականութեան եւ յատկապէս թարգմանական գրականութեան մէջ ազատօրէն մուտք են գործում արտառոց դարձուածքներ ու բառեր, որոնք առանց նշանախեց անգամ հարստացնելու, աղաւաղում եւ տգեղացնում են մեր լեզուն, հեռացնում մեր ժողովրդից եւ աղքատացնում: (Ընդգծումները մեր կողմէ):

«Ճանապարհին գտան մի ոսկէ շղթայ, ձեռքի ոսկեզօծ շրջանակ, երեք բիւրեղապակեայ մոխրամաններ եւ այլ իրեր ու վերադարձան ...»:

«Նա իմանում է, որ վերջինս կնոջից բաժանուած է, կնոջ կողմից ունի ստացական, որ կարող է ամուսնանալ ցանկացածի հետ»:

«Առանձնապէս իրենցից մեծ հետաքրքրութիւն են ներկայացնում ձեռք բերուած կճուճները, զանազան տեսակի ուլունքները, իգական սեռին պատկանող պրոնզէ արձանիկը եւ մակոյկաձեւ աղօրիքը»:

Այս օրինակները բերուած են մեր պարբերական մամուլից, կարելի է այդպիսի անթիւ օրինակներ բերել: Ինչպէս տեսնում էք՝ այդ օրինակներում չկայ ոչ մի օտար բառ, բոլոր բառերը հայերէն են, սակայն այդ պարբերութիւններից եւ ոչ մէկը հայերէն չէ: Դա լեզուի այլանդակութիւն է, որ մենք «խմբագրում» ենք եւ տալիս մեր ընթերցողին: Ուրեմն ոչ միայն զանազան փոխ առնուած ցեխ, պրինցիպ, հերոյիկա, ռետորիկա, սուսկայ եւ այլ բառերով է ցեխոտւում լեզուն, այլեւ սեփական լեզուի բառերի այլանդակ գործածութեամբ:

Դժբախտաբար այդ լեզուն սկսել է թափանցել նաեւ գեղարուեստական գրականութեան մէջ: Թարգմանական երկերի լեզուի մասին երբեմն – երբեմն քննադատական դիտողութիւններ երեւում են մեր կենդրոնական օրգաններում եւ գրական մամուլում, սակայն ինքնուրոյն երկերում տեղ գտած լեզուական «վթարները» մնում են աննկատելի: Աւելին. լեզուական խոտանը յանախ մուտք է գործում նաեւ այնպիսի մի ասպարէզ, ինչպիսին մայրենի լեզուի դասագիրքն է: Այդպիսի մի դասագրքի քննութեանն է նուիրուած մեր թերթի այս համարում տպագրուած «Արժէքաւո՞ր թէ խոտելի դասագիրք» վերնագրով յօդուածը (ԽՄԲ.— Պիտի անդրադառնանք այդ յօդուածին):

Վսեմ ու մեծ գաղափարները, հարուստ իրականութեան երեւոյթները, մարդկային մտածողութեան եւ զգացմունքների անսահման հարստութիւնը կարելի է արտայայտել միայն յստակ, հարուստ եւ գեղեցիկ լեզուով: Մեր լեզուի մաքրութեան, հարստութեան եւ գեղեցկութեան, նրա զարգացման աղբիւրների եւ հեռանկարների հարցերով դժբախտաբար քիչ ենք զբաղուել մենք, մեր գրողները, քննադատները, գրական մամուլը: Տարօրինակ է, որ այնպիսի պատկառելի մարմիններ, ինչպիսիք են Գիտութիւնների ակադեմիայի Լեզուի ինստիտուտը, Տերմինաբանական կոմիտէն եւ բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւնների լեզուի ամբիոնները, ասես, չեն նկատում, թէ ինչ է տեղի ունենում:

Ժամանակն է, որ բոլոր հրատարակչութիւնները աւելի խիստ ընտրութեամբ նշանակեն իրենց խմբագիրներին, պարբերական մամուլի խմբագրութիւններում անպայման լինեն յատկապէս լեզուի համար պատասխանատու քաջահմուտ եւ ճաշակաւոր մարդիկ:

Պէտք է փակել բոլոր մուտքերը լեզուական խոտանի առաջ:

«ԳՐԱԿԱՆ ԹԵՐԹ»

Փետրուար 1964

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ

Մի՛ երկնչիր, հայ երիտասարդութիւն, քու կրօնքէդ, մանաւանդ թէ յարգէ եւ պատուէ՛ քու կրօնքդ, ոչ միայն աստուածային եւ հոգեւոր բարիք մըն է այն, այլ եւ ամբողջապէս եւ իսկապէս ազգային բարիք մը:

Քեզ զի՞ փոյթ աստուածաբանից նըրբութեամբ անքնին խորհրդոց խելահաս լինելու աշխատիլ, քեզ զի՞ փոյթ իմաստասիրաց ճարտարամտութեամբ անզգալի իրաց զգալի կերպարանը որոնել: Գիտութիւնն լոյս կը բերէ, այլ անխորհուրդ եւ արտաքնայարդար գիտութիւն, որ գիտութիւնն իսկ չէ, ի մոլորութիւն ածէ: Կրօնքը, Հայե՛ր, գիտութենէ չի փախչիր: Ինչ ձիրք որ քրիստոնէական կրօնքն ունեցաւ ընդհանրապէս, ունի զայն Հայն ըստ ամենայնի, վասնզի կը պահէ քրիստոնէութիւնը, ինչչափ հնար է, իւր հնաւանդ ձեւին ներքեւ, կը խորշի յամենայնէ որ նոր է եւ նորամուտս, եւ որ կամ ի կայսերական մեծվայելչութենէ կամ յաշխարհական զօրութենէ գիտէ իւր ծագումը:

Դու որ Հայ ես, եւ հայ հարցդ հետոց վրայ քալել կը սիրես, անցեալ տարիները քննէ՛, տե՛ս քու հարցդ կրօնական հաւատքը, եւ կրօնքդ սիրէ որ ազգդ զօրանայ: Ազգդ սիրէ որ կրօնքդ փառաւորուի եւ իրերաց խառնմամբ բարոյական օրինաց թագաւորութիւնը ընդարձակի ի քեզ եւ ի հայրենիս քո:

Ցորչափ ունիս դու քեզ Գրիգորներ եւ Ներսէսներ, Սահակներ եւ Մեսրովպներ, Եղիշէներ եւ Ղեւոնդներ, պաշտօնեայս կրօնից եւ պաշտօնեայս ազգի, որք կրօնքով ազգերնին փառաւորեցին, եւ ազգով կրօնքնին բարձրացուցին, ցորչափ քու այժմեան կրօնականքդ այդ դիւցազանց հետքերը կը սիրեն եւ այդպիսի հարց օրինակին կը նմանին, կրօնասէր եղիր, հայ երիտասարդութիւն, որ ազգասէր ըլլաս:

Ոչ ըստ դիպաց է ձեր անուանակոչութիւնը, Սուրբ Սահակեան սանունք, Սուրբ Սահակեան հովանաւորութիւնը կրօնական միայն չէ ի ձեզ, այլ ազգասիրութեան օրինակ եւ խթան: Ուրախ եմ որ այդ յայտարարութիւնը կ՝ընեմ ընդ Սուրբ – Սահակեան հովանեաւ, ի յիշատակի տօնախմբութեան Սրբոյն Սահակայ ազգասէր հայրապետիս, ասա՝ ուր ամենայն ինչ կարծես թէ հիանալի կերպով խօսիցս հաստատութիւն կ՝ընծայէ:

Հայ երիտասա՛րդք, ինքզինքս սրբազան բեմբասացի մը պարտքը կատարող չեմ կարծեր, երբ բարոյական շրջանին պարտքերը կ՝երկրորդեմ, եւ կը յանձնարարեմ կրկին եւ կրկին, որ եթէ ազգերնիդ կը սիրէք եւ ազգերնուդ յառաջադիմութիւնը իրաւցնէ կ՝ուզէք, բարոյական սկզբանց պաշտպան ըլլաք եւ սիրող եւ հետեւող, ուղղութիւն անձնական սահմանին մէջ, յարում ընտանեկան շրջանին մէջ, սէր եւ արդարութիւն ազգային ասպարէզին մէջ, յարդ եւ պատիւ կրօնական պարունակին մէջ: Այս է բարոյականութեան լրումը՝ որ անբաժին է ի բնականէն, ա՛յդ է յառաջադիմութեան լրումը, եթէ ճշմարիտ յառաջադիմութիւն կ՝ուզէք:

Ես էի որ ձեր հասակին գովեստները խօսեցայ: Ե՛ս էի որ ազատաբերան ձեր իրաւունքը եղող պարծանքները պաշտպանեցի: Ե՛ս էի որ բնական յառաջադիմութեան պէտքերը ճանչցայ, եւ մինչեւ իսկ դրամական կարողութեան համար յանձնարարութիւններ ընել չքաշուեցայ: Ե՛ս էի որ ազգային հոգւոյն գործնականապէս արթննալուն եւ արթընցնելու համար յորդոր խօսիլ չքաշուեցայ: Նոյնինքն ե՛ս եմ որ բարոյական մասին նկատմամբ միեւնոյն սրտով ու միեւնոյն ըղձիւ յայտարարութիւններ եւ յորդորակներ կը խօսիմ:

Հայ երիտասարդութի՛ւն, քեզի խօսեցայ, հայ երիտասարդութի՛ւն, քու վրադ խօսեցայ, հայ երիտասարդութի՛ւն, քեզի համար խօսեցայ, հայ երիտասարդութի՛ւն որ եսդ այժմ, ահա իմ առ քեզ լրման խօսքերս:

Երիտասարդութիւնք որ անցին՝ իրենց պարտքը կատարեցին, բայց դուն դեռ դժգոհ ես: Կ՝ուզէիր որ աւելի ինչ ըրան ըլլային, բայց սակաւիկ մի եւս եւ դուն կը մտնես ի կարգ այրութեան եւ կը թափին քեզմէ երիտասարդական ոյժը եւ աշխոյժը: Այն օրը նոր երիտասարդութիւնը որ պիտի գայ, քեզ պիտի ստգտանէ: Եթէ առաւելին անյագ բաղձանքի յառաջ եկած ստգտանքներ ըլլան, մի քաշուիր, այլ վախցիր, չըլլայ թէ իրաւացի ստգտանք մը կարենան դնել յետագայք քու վրադ: Եթէ երիտասարդութիւնք որք անցին՝ մեծամեծ պարտքեր ունեցան, այլ քուկդ անոնցմէ մեծագոյն է: Քիչ մը չորս կողմդ նկատէ, քիչ մը զրուցուածները լսէ, քիչ մը պահանջուածները կշռէ, քիչ մը պակասութիւնները քննէ՛: Նկատէ, լսէ՛, կշռէ՛ եւ քննէ՛, եւ ըստ այնմ գործէ՛, գործէ՛ ժամանակին յարմար, գործէ՛ պարագայից համեմատ, գործէ՛ պահանջուածին ի դէպ, գործէ կարօտութեանց ըստ կշիռ, թո՛ղ արդիւնքդ շատնայ, թո՛ղ անունդ փառաւորուի, թող պարծանքդ աւելնայ, ժամանակակիցք եւ ապագայք փառօք շատակեն զքեզ միշտ, եւ լիաբերան դուն չեն ի քեզ ակնարկելով, որպէս կը գոչեն եւ ես.

— Կեցցէ՛ հայ երիտասարդութիւն:

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ

(22 եւ վերջ)

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ...

ԳՈՆԻԱ

5–9–1963, Հինգշաբթի՝ Անգարայէն Գոնիա երթալու համար ճամբայ ելանք: Ընդարձակ ու հարթ տարածութեան մը մէջէն երկար ժամեր կը ճամբորդենք: Միօրինակ տեսարաններ, անվերջանալի արտերու եւ դաշտերու մէջէն՝ հովէն քշուած տերեւի մը նման կը սուրանք: Երբեմն չարաճճի մրրիկը զետնէն փոշիի սիւներ կը բարձրացնէ ... Բանուորն ու մշակը բերքահաւաքի աշխատանքով զբաղած են:

Անգարայէն Գոնիա ճամբորդութիւնը դրեթէ ձանձրացուցիչ կ'անցնի: Անծայրածիր տափաստաններ, վերջ չունեցող հորիզոն մը ... կարծէք տեղքայլ կ'ընէք ... Առասպելական հէքեաթներ պատմելու բանաձեւին պէս — «Վեց ամիսներ՝ գիշեր ու ցերեկ ճամբայ գացինք, ետեւնիս նայեցանք, որ մէկ կանգուն ճամբայ հազիւ գացեր ենք ...»:

Կիզիչ արեւուն տակ, պուտ մը ջուրի կարօտ հէքեաթներու աշխարհը. Ու ես կ'երթամ ...

Փոշիի ամպերը ճեղքելով, Գոնիա կը մտնենք: Ճամբաները նեղ, տուներու մեծամասնութիւնը փայտաշէն: Հոս ալ արդիական մեծ շէնքեր կը շինուին:

Շտապով պայուսակներս պանդոկ մը տեղաւորելէ վերջ, ուղղակի Մեվլանայի այցելութեան կ'երթամ:

Այդ մեծ իմաստասէրին դամբարանը այցելողին դէմը՝ առաջին անամ գրութիւն մը կ'ելլէ. — «Եա Հազրեթի Մեվլանա». (Ո՛վ մեծափառ Մեվլանա...):

Խորիմաստ այս գրութիւնը նպատակաւոր կերպով հոս զետեղուած է, որպէսզի ուխտաւորները այդ մեծ մարդը բարեւելով ներս մտնեն ...:

Երբեմն երգով ու պարով հոգիները վերացնող Տերվիշները, այսօր անշարժ պառկած՝ լռութեան մէջ կը խոկան ... Անոնց մրմունջները երկար ու երկար կ'արձագանգեն ... Անմահներու լեզուով այցելուին կը փսփսան ...

— Կէ՛լ կէ՛լ նէ օլուրսան տա կինէ կէլ, ֆեաֆիր, փութբերեսթ մէնուսի օլուրսան տա եինէ կէլ. պիզիմ տէրկեահրմըզ իւմիթսիզլէր տէրկեահը տէյիլտիր. եիւզ ֆէրէ թէօվպէնի պօզմուշ օլսան եինէ կէլ...:

Սիրտերու այս մեծ իշխանը, որ սիրով բռնկած էր. իրեն եկողներուն սրտերուն մէջ սիրոյ ճրագը կը վառէր:

Այս անթագ թագաւորը իր թագաւորութիւնը սապէս յայտարարած է.

— «Ես այն թագաւորը չեմ, որ դահէս իջնեմ եւ դագաղին մէջ մտնեմ ... իմ աղատութիւնս յաւիտենականութիւնն է ...»:

Այս համայնասէր փիլիսոփային հիացող սելճուք արքունիքի մեծ եպարգոսներէն մին, երբ կ'առաջարկէ որ մահէն վերջ իր գերեզմանին վրայ շքեղ դամբարան մը կանգնելու արտօնութիւն տայ, Մեվլանա երկինքը ցոյց տալով կ'ըսէ. «Քու ճարտարապետներդ այսքան մեծ գմբէթ մը կրնա՞ն կառուցանել ...»:

Բնութեան սիրահար այս մեծ մարդը, բնութեան ծոցին մէջ ազատ պառկիլ նախընտրած էր. բայց իր մահէն վերջ, այս հոյակապ տաճարը իր գերեզմանին վրայ կառուցուած է: Կաթողիկէի ձեւով շինուած գմբէթը, ներսէն ու դուրսէն երկնագոյն յախճապակիներով ծածկուած է, որպէսզի Մեվլանայի կտակը յարգուած ըլլայ ...:

Այսօր այս ընդարձակ տաճարին մէջ, Մեվլանայի հօր Վէլէտէն (Սուլթան Իւլիւլէմա) սկսեալ վաթսունէ աւելի Տերվիշներ արուեստի գլուխ գործոց ձեռակերտներու ներքեւ կը ննջեն:

Իրենց նէյերը լռած, պարերն ալ դադրած են. բայց այս խորհրդաւոր մթնոլորտին մէջ անոնց հոգիները կը թեւածեն:

Դամբարանին հանդիպակաց կողմը, աղօթատեղին իր հին բաժանումներով դեռ կը պահպանուի: Պարող Տերվիշներու գաւիթին շուրջ, նուագածուներու օթեակը անոր քով գլխաւոր աթոռակալին տեղը, վերը՝ կանանց յատուկ վանդակապատ վերնատունը, մեծ գմբէթին տակ հանդիսականներու քառակուսի լայն սրահը կը մնան իրենց հին կահաւորումով:

Մեվլեվիներու գործածած նուագները, զգեստները, համրիչներն ու զանազան իրեղէնները դարակներու մէջ կը պահպանուին: Այդ պահարաններէն միոյն մէջ Պապա Համբարձումի ձայնանիշերուն նմոյշներն ալ կան:

Տերվիշներու գերեզմաններուն եւ հին պար-աղօթքի սրահը իրարու կապող կամարին մէջտեղէն մարմարէ շինուած միակտուր երկու շղթաներ կախուած են: Այս շղթաներուն ծայրերը նմանապէս քարէ գունդեր կան, որոնց վրան նուրբ մոթիֆներ գծագրուած, եւ մէջն ալ փորուած են: Այս քարի նուրբ աշխատութիւնը հազուագիւտ արուեստի նմոյշներէն մէկն է, որուն նմանը Պոլսոյ Այա Սոֆիայի Տաճարին պատերէն միոյն վրայ տեսած եմ:

Մեվլանայի յուղարկաւորութեան օրը, մեծ խառնակութիւն մը ծագած էր ... Իսլամ նեղմիտ փաթթոցաւորներ՝ «Մեվլանան մերն է» ըսելով քրիստոնեայ կրօնաւորներու մասնակցութեան արգելք ըլլալ ուզած էին: Բայց օրուան իմաստուն թագաւորը հանդուցեալ համայնասէր իմաստասէրին լայնախոհ ըմբռնումին քաջ տեղեակ ըլլալուն համար կ'արտօնէ որպէսզի անխտիր ամէն ոք մասնակցի յուղարկաւորութեան թափօրին: Ուստի քրիստոնեայ քահանաներն ալ իրենց կարգին թաղմանական երգեր երգելով Մեվլանայի դագաղին հետեւած են:

Այսօր հարիւրաւոր տարիներ վերջ, սրտերու իշխանին փափաքը իրականացած է ... Անոր տան դուռը բաց է, եւ ամէն մարդ ազատօրէն իրեն գերեզմանը ուխտի կուգայ ...

Գոնիայի կարեւորագոյն թանգարաններէն մէկն ալ, Իզզէթ Գոյունօղլուի անձնական հաւաքածոներուն տունն է: Այս շատ արժէքաւոր հնութիւնները փայտաշէն տունի մը մէջ պահել, մեծ համարձակութիւն է իսկապէս:

Գոյունօղլու թանգարանին մէջ, Կիլիկեան թագաւորներու պատկանող հնութիւներ ալ կան: Սիսէն բերուած՝ հայերէն տառերով եւ թրքերէն լեզուով գրուած մեծածաւալ պատմութեան հատոր մը կայ, որը դժբախտաբար հակառակ բոլոր պնդումներուս կարելի չեղաւ տեսնել: Իզզէթ պէյը խոստացաւ, ուրիշ առիթով մը ինծի տրամադրել յիշեալ ձեռագիրը:

6–9–1963, Ուրբաթ առաւօտ կանուխ Լատինաց Եկեղեցին այցելեցի ... Միջահասակ ծերունի մը դուռը բացաւ: Մարդուն հանդէպ՝ մէջս համակրանք մը արթընցաւ ... Երբ ան՝ թրքերէն լեզուով այցելութեանս պատճառը հարցուց, մինչ ես իրեն հայերէն պատասխանեցի ... ըզգացումներս զիս չէին խաբած ... Մանուէլ աղբարը շուարած, ձեռքի բանալիները մէկ կողմ նետեց, եւ վիզս փաթթուելով սկսաւ զիս համբուրել:

Տաճարը բանալու համար, բանալիներու տրցակին մէջէն դրան բանալին չէր կրնար գտնել ... ձեռքերը կը դողային, խեղճը դուռը չէր կրնար բանալ:

Ծերունիին հոգեվիճակը հասկնալուս համար, անշարժ կը սպասեմ ... Վերջապէս կրցաւ դուռը բանալ:

Ներսը՝ դիտումնաւոր կերպով բարձրաձայն սկսայ աղօթել ... Մանուէլ աղբարը՝ գլխարկը հանած, ձեռքերը վեր բարձրացուցած, շրթները դողալով, տամուկ աչքերով, վերացած բաներ մը սկըսաւ մրմռալ:

Մայրենի բարբառին կարօտ՝ ծերունիին հետ, հին օրերու ջերմեռանդութեամբ ... եւ ես կ'աղօթեմ ...:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

Ճ. Պ. ՇՈՅԻ ԽՕՍՔԵՐԷՆ

Չէր ախորժեր Ամերիկացիներէն. — Ամերիկան գատուած է Անգլիայէն միեւնոյն հասարակաց լեզուով: Այդպէս ալ պիտի մնայ: Տարբերութիւնը այն է միայն, որ Անգլիացիները իրենց լեզուն կարդալ չեն գիտեր իսկ Ամերիկացիները երբեմ պիտի չգիտնան:

×

Օրին մէկը, Ճ. Պ. Շօ քարտ մը ստացաւ Լորտէ մը, որ կը գրէր. — «Լորտ Ա.... տունը պիտի գտնուի Երեքշաբթի օրը ժամը 4–6»: Շօ վերադարձուց քարտը, վրան հետեւեալը գրելով. — «Ճորճ Պեռնըրտ Շօ՝ նմանապէս»:

ԱԶՆԱՒՈՒՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ Կ'ԵՐԹԱՅ

«ՄԻԿՈՅԵԱՆԷՆ ԶԱՏ ՄԱՐԴ ՉԵՄ ՃԱՆՉՆԱՐ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ» Կ'ԸՍԷ ԵՐԳԻՉԸ

Ֆիկառօ, ինչպէս Ֆրանսագիր բովանդակ մամուլը արձագանգ կը հանդիսանայ այն մեծ շրջապտոյտին զոր Շառլ Ազնաւուր կը սկսի այս օրերս դէպի Խորհ. Միութիւն, ուր 22 երգահանդէսներ պիտի տայ: Պիտի երթայ նաեւ Հայաստան եւ Թիֆլիզ ուր 92 տարեկան մեծ հայր մը ունի զոր ոչ ինք ոչ իր քոյրը՝ Այտան կը ճանչնան:

Կ'ըսէ թէ բացի Միկոյեանէն մարդ չի ճանչնար հոն:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը անգամ մը եւս արդարացուց իր կիսադարեան համբաւը: Հազարի մօտ հանդիսականներ դրաւած էին Ժորժ Ե.ի բոլոր սեղանները եւ յարակից սրահները, երբ բեմ բարձրացաւ Եւր. Կեդր. Յանձնաժողովի փոխ ատենապետ Պ. Հայկ Թօփաքեան բարի գալուստի եւ շնորհակալութեան խօսքերով:

Օրուան անակնկալ պատուոյ հիւրն էր Խորհ. Միութեան արտակարգ դեսպան Պ. Համազասպ Յարութիւնեան որ շնորհաւորեց կազմակերպիչները, յայտնեց իր ուրախութիւնը արտասահմանի մէջ հայկական տաքուկ մթնոլորտ մը գտած ըլլալուն համար եւ յորդորեց ներկաները որ ինչ որ ալ ըլլան իրենց տարբեր գաղափարականը սիրեն մայր հայրենիքը, գուրգուրան հայ լեզուին վրայ եւ ապրին միութեան ոգիով:

Գեղարուեստական բաժինը այս տարի եւս զուտ հայկական էր, մասնակցութեամբը «Սօսի» պարախումբի լման կազմին, Պ. Տէտէճեանի նուագախումբի եւ մեներգիչ երկու օրիորդներու՝ Սոնիա Նիկողոսեան եւ Պէթի Յակոբեան, բոլորն ալ յաջող:

Իր ներկայութեամբ Փարիզի հայ գաղութը անգամ մը եւս բերաւ ապացոյցը իր յարգանքին ու վստահութեան հանդէպ Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Ժողովին ու աշխատակից մարմիններուն (Փարիզի մասնաճիւղ, Տիկնանց Օժանդակ, Երիտասարդաց Ակումբ):

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (33)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Ապա վերստին սկսում էր երգել աւելի յուզուած եւ աւելի ոգեբուխ, իր քաղցրաձայն խաղով հմայելով համակ շրջապատը: Նրա երգի հնչիւնները գնում խառնւում էին Եօթակնանի աղբիւրի խոխոջներին, դիպչում էին կրակի խոչոր կայծերին եւ, նրանց հետ ճախրելով, մարում էին խաղաղութեան մէջ:

Դողդոջուն լորենիները, բացատի աջ ու ձախ կողմերում շարուած, հիացքից սեղմւում էին սիրատոչոր կաղամախիներին եւ հաղարաւոր ականջներով փախցընում էին լեռնական երգչի լուսաթըրթիռ դաշնակները՝ իրենց ետեւում կանգնած տարփաւոր կաղնիների համար, որոնց լանջերը մերթ խաւարում, մերթ լուսաւորւում էին կրակի փայլեց:

Երրորդ անձը, որ նստած էր կրակի մօտ եւ ունկնդրում էր խանդավառ երգչին, տասնութամեայ մի պատանի էր, որի բոլորակ երեսը նոր էր ծածկուել աղուամազով: Պատանին մէջքը կրակին տուած եւ ձախ բազուկը նեցուկ արած գլխին, մտասոյզ նայում էր լիալուսնին: Նա հագել էր այծենուց պատրաստուած ելակ, որի մազերը կրակից տաքանալով՝ ախորժալի ջերմութիւն էին հաղորդում իր մէջքին:

— Հեղ'մ լէ երգիր, Տօնէ, — ասաց Օնէն, վառուող գերանի ծայրը խարոյկի մէջ հրելով:

— Էսօր հերիք է, վաղը կ'երգեմ, վաղը նոր հովիւ է գալիս Սեւ սար:

— Ո՞վ է, — հետաքրքրուեց Օնէն:

— Խոդեդանը:

— Իմ հօղբե՞րն է գալիս, — բացագանչեց լուսնին նայող երիտասարդը՝ ոտքի կանգնելով:

Մոտկանցի հովուի անունը վաղուց հռչակուած էր Սեւ սարի բնակիչների մօտ: Պատմում էին, որ նա մարդկային բարձր առաքինութիւններով օժտուած մի տղամարդ էր՝ թշնամի ամէն կարգի անարդարութեան եւ անհաւասարութեան:

Պատանի լեռնականը, որի անունը ըՍտեփան էր, ընկաւ մտածութիւնների մէջ: Ինչո՞ւ պէտք է իր հօրեղբայրը քոչած լինէր Մոտկանից: Չէ՞ որ նա հովւութիւն էր անում Շենի հարուստ Քրդերի մօտ: Երեւի մի վատ բան էր պատահել:

— Դու ո՞րտեղից իմացար, որ գալիս է, — հարցրեց Ստեփանը:

— Վանքի վարդապետն ասաց: — Նոր տուն է շինել Արինոքի ձորաբերանին եւ ճանապարհ է ընկել դէպի Իրիցանք:

Սեւ սարի հովիւները ամիսներով մարդու երես չէին տեսնում: Այդ էր պատճառը, որ երբ որեւէ հիւր էր գալիս, սիրով ընդունում էին եւ նրա պատուին ոչխար էին մորթում:

— Վաղը Ասատուրի պատուին իմ ոչխարից մի շիշակ մորթիր, Ստեփան, — ասաց Տօնէն:

— Իսկ օղին ո՞րտեղից ճարենք, — հարցրեց Օնէն՝ աբայի ծայրերը հաւաքելով մէջքին փաթաթուած շալի վրայ:

— Վանքից կը բերեմ, — լսուեց Տօնէի պատասխանը:

Ստեփանը շների հաչ առնելով՝ գնաց դէպի հօտի մակաղատեղին: Նա ցածրացաւ դէպի աղլէղները: Սեղանաձեւ հսկայ քարերը, աղի բարակ շերտով պատած, փայլում էին լուսնի տակ: Հովիւներն արդէն քնած էին, երբ նա ետ եկաւ: Ծառի վրայ գործի էր անցել փայտփորիկը: Ուրագի հարուածների պէս հատու լսւում էին նրա համաչափ զարկերը հաստաբուն կաղնու վրայ. թա՛կ. թա՛կ, թա՛կ:

— Նա մօտեցաւ Եօթակնանի աղբիւրին: Երկու բարձրասրունք եղջերու, լուսնի շողերի տակ պարանոցները երկարած, ջուր էին խմում: Երբ նրանք հեռացան, Ստեփանը կռացաւ եւ աղբիւրից ջուր խըմեց: Ապա կանգնեց եւ նայեց Մարութայ լերան ձիւնոտ գագաթին: Սասունը քնած էր: Քնած էին Անդոկը, Կեպինը եւ Ծովասարը: Վերադառնալով գլուխը դըրեց Օնէի ոտքերի մօտ եւ ամբողջ հասակով տարածուեց կրակի առաջ:

Նա նոյնպէս քուն մտաւ:

ԽՈՐՈՎԱԾԻ ԱՒԵԼՈՐԴ ՊԱՏԱՌԸ

Արեւածագին Տօնէն ուղեւորուեց Ս. Աղբերիկի վանքը օղի բերելու: Նա մի քանի կապոց սունկ էր տարել վարդապետների համար: Նոյն օրը երեկոյեան Օնէն եւ Ստեփանը բորբոքեցին մի հըսկայական խարոյկ, որի բոցերը հասնում էին մինչեւ երկինք:

Գարնանային անուշ գիշեր էր: Լուսինը կախուած էր Սեւ սարի վրայ:

Խոդեդանը, որ արդէն մօտենում էր Իրիցանքին եւ վաղուց զրկուած էր հովւութիւնից, մի տեսակ խայտանք զգաց անտառից վեր խարոյկի ցոլացող բոցերը նկատելով:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

Այրի Տիկ. Աղնիւ Բարխեան, Այրի Տիկ. Լուսվարդ Չիլինկիրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մովսէս Բարխեան եւ զաւակները, Պ. Կորիւն Բարխեան, Այրի Տիկին Ռեհան Մխիթարեան եւ զաւակները (Երեւան), Պ. Տարիէլ Եղիազարեան (Լենինական), Տէր եւ Տիկին Արամ Սարգիսեան եւ զաւակները, սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն մահը, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ Փետր. 19ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Ուրբաթ, 21 Փետր., ժամը 15·30ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբր այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պագրբճեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ,

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

SALLE GAVEAU
45 Rue La Boëtie, PARIS (8e)
ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 23, ԺԱՄԸ 21

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԱՍՊԵՏՆԵՐՈՒ ԵՂԲԱՅՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳ

Մասնակցութեամբ
ՍԻՒԶԱՆ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆԻ (Տաւիղ)
Premier Prix International
ԻԶԱՊԷԼ ԿԱՐՍԻՍԱՆՑԻ (Սոփրանօ)
ՓԱՐԻԶԻ ՍԷՆԹ – ԷՕՍԹԱՇԻ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
Président-Fondateur
R. P. EMILE MARTIN de l'Oratoire
Ղեկավար՝ ԱՐՇԱՄ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆ
Կը նախագահէ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի)

Յայտագիր.— Կոմիտաս Վարդապետ. — Պատարագէն հատուածներ եւ ժողովրդական երգեր, (Կալի երգ, Սարերի վրով, Կուժն արա, Սօնա եար):
R.P. EMILE MARTIN, BACH, MOUTON, DEBUSSY, MORTARI, MA'AYANI, PROKOFIEFF, LISZT, VICTORIA, INGEGNERI

Տոմսերու գին.— 4 – 15 Ֆրանք: Կարելի է հայթայթել:
Eglise Arménienne, 15 Rue Jean Goujon, Eglise St.-Eustache (Métro Halles, porte face au métro) — Chez Durand, 4 Place de la Madeleine, 8e (OPE. 62-19), — Librairie Palouyan, 43 Rue Richer, 9e (PRO. 25-46) — Salle Gaveau à partir du 10 Février.

ԾԱՆՕԹ.— Դուռները կը փակուին ժամը ճիշդ 21ին:

«Au Pavillon Bleu»
(BORD DE SEINE)
BAS-MEUDON
50, Route de Vaugirard
Téléph : OBS. 14-39

Տէր եւ Տնօրէն
ՆԻԿՈՂՈՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

BAR-RESTAURANT
— SPÉCIALITÉS ORIENTALES —
NOCES — BANQUETS
SALLE DE DANSE

ՀԱՐՍԱՆԻՔԻ, ԽՆՋՈՅՔԻ, ՊԱՐԻ
վարձու սրահ, ճաշով ու խմիչքով կամ ոչ:

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

REVEILLONS

ՆՈՒԷՐ

Շաւիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Սիրուն Պարոնեանէ (Շաւիլ), իրենց եղբօր, ողբ. Էմմանուէլ Եստեանի մահուան քառասունքին առթիւ, (Երեւան):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Աղք. Որբախնամ Միութիւնը ողբ. Այրի Տիկ. Վարդանոյշ Գրիգորեանի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները.— Պ. Պ. Թէրզիպաշեան եւ Գօճապաշեան ընտանիքներ 25 Ֆր., Յակոբ Փափազեան 10, Տէր եւ Տիկին Մկրեան 20, Տիկին Բիւսիւրեան, Պ. Արսէն Տէր–Զաղարեան, Պ. Զարմայր Ալիքսանեան տասնական:

Այս տխուր առիթով Աղք. Միութեան վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Գրիգորեան եղբայրներուն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ ողբ. Տիկ. Աղաւնի Լուսարարեանի (Ծն. Կառուկեան) յուղարկաւորութեան առիթով՝ փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Պ. Վրէժ Ելքովանեան հարիւր Ֆր.: Զավզավաթճեան ընտանիք երեսուն, Այրի Տիկին Մարի Կարապետ Պօղոսեան քառասուն, Պ. Պ. Միսաք Եմէնիճեան, Հայկազուն Մակարեան, Ժանօ Մակարեան, Պօղոս Զաչիկեան եւ Տէր եւ Տիկին Մանասեան քսանական: Տէր եւ Տիկին Սարգիս Թէրզեան, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Տէր–Մեսրոպեան, Պ. Պ. Յարութիւն Ղազարեան, Նիկողոսեան եւ Պուխրաս 10ական Ֆր.:

★ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ ★

Les *Vartananc*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

Editions STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

ԴԻՄԵԼ «ՅԱՌԱՋ» ԴԻՄԵԼ

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ ՕՐԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Եկեղեցւոյ Ազգ Տան սրահին մէջ (295, Բիւ Պուալօ)

Հովանաւորութեամբ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ:

Նախաձեռնութեամբ Կրթական Մարմնոյ: կազմակերպութեամբ Ուսուցչական կազմին:

Հանդէսին բացումը պիտի կատարէ ԴԱՒԻԹ ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Այս ազգային հերոսարտի տօնակատարութեան մասնակցութիւնը կը բերէ «ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ» վարժարանի երկսեռ աշակերտութիւնը, աւուր պատշաճ արտասանութիւններով, տրամախօսութիւններով, խմբերգներով ու պարերով:

Պիտի ըլլան «Աւարայրի» ռազմադաշտը ներկայացնող կենդանի պատկերներ, ինչպէս նաեւ Մարտի – Կռաի դիմակաւոր պարեր: ծպտեալ հագուստներով:

Խօսք՝ Ազգ. Միութեան ներկայացուչին կողմէ:

Զեկուցում՝ Կրթ. Մարմնոյ վերջին միամեայ նիւթական – բարոյական գործունէութեան շուրջ:

Մուտքը ազատ է:

ՏԷՍԻՆ

Մեծ Պահքի եօթը շաբաթներու ընթացքին տեղի պիտի ունենան հսկումի արարողութիւններ ամէն Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը վեցին եւ Շաբաթ օրերը ժամը հինգին:

Կիրակի օրերը, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 9ին, Ս. պատարագ ժամը 9·45ին, իսկ Արեւագալի արարողութիւնները ժամը 10·30ին: Կը խնդրուի նկատի ունենալ նշանակուած ժամերը:

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ակումբին մէջ:

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բացակայ ընկերները նկատի պիտի առնուին:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին եւ կազմակերպութեամբ «Փոթորիկ» խումբին կը տօնուի Կիրակի, Մարտ 1ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Անի կոմիտէին, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդին: Այս առթիւ կազմակերպուած խնջոյքը՝ այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին «Համօ Օհանջանեան» ակումբը:

Կը նախագահէ Ընկ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵԻԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ (Կրընոպլէն)

Արտասանութիւն, երգ, անակնկալներ:

Պիւֆէ Մուտքը ազատ է

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կազմակերպած է պարերեկոյթ մը Այս Շաբաթ, ժամը 19·30էն մինչեւ կէս գիշեր, Ռաքմանինոֆի սրահին մէջ:

Ծախքի մասնակցութիւն 5 Ֆրանք:

(Ակումբին անդամներուն եւ ուսանողներուն համար, իրենց քարթը ներկայացնելու պայմանով):

Ոչ անդամներուն 9 Ֆրանք:

Զրի պառ, պիւֆէ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի շրջանի իր բոլոր մասնաճիւղերու:

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique Métro : Invalides

Այս Կիրակի ժամը 15ին

Օրուան նախագահ՝ ԲԺԻՇԿ Ռ. ՏԷՐ–ԴԱՒԹԵԱՆ
Օրուան բանախօս՝ ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին՝
Դասական մենապար՝ Տիկին Ա. Կորիզեան, (Լիոնի օփերայէն)
Մեներգ՝ Օր. Ա. Կարապետեան (Լիոնի երաժշտանոցէն)
Տրամախօսական արտասանութիւն՝ Օր. Լ. Թօփալեան
Ջութակ՝ Պ. Պ. Ներկարարեան Հայկական մենապար Օր. Ս. Պաքրճեան

Կապոյտ Խաչի կայանի կեանքը պատկերացնող գունաւոր շարժանկարի ցուցադրութիւն:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին:

նախագահութեամբ Պ. ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ
Շաբաթ, Փետրուար 22, ժամը 21էն
HOTEL SPLENDID

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:
Կը մասնակցի՝ ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆ
(Vedette des Disques Vogue)
Կ՚ընկերակցի CLAUDE PELLETIER
Et la grande formation de l'Orchestre JEAN RINAUDO

Հաճելի անակնկալներ, հայկական պարեր:
AMBIANCE — COTILLONS

33ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue St. Dominique, PARIS (7e) — Métro : Invalides

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի խմբապետներուն, խմբապետուհիներուն սկաուտներուն եւ գայլիկներուն կողմէ:

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Սկաուտական ֆիլմ, չորս նկարներ հայ Արիներու մասնակցութենէն. Մարաթօնի (Յունաստան) համաշխարհային ճամբարին:

Հայկական երգեր եւ պարեր գայլիկներուն եւ սկաուտներուն կողմէ, արտասանութիւն:

Թատերական ներկայացում հայերէն: Սկաուտական պարեր եւ խաղեր:
Եւ առաջին անգամ ըլլալով, Հայ Արիներու նուագախումբը:

Մուտք 5 ֆրանք Պիւֆէ

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0.30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ
22
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI
22 FEVRIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9942

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9942

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

1963 Փետրուար 18ին Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին կը կորսնցնէր իր նուիրապետական Աթոռներէն մէկուն ամէնէն երիտասարդ գահակալը, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Վեհափառ Զարեհ Ա.ը, զոհ սրտի յանկարծական, չանթահարող տագնապի մը :

Սուգի ենթարկուեցան ո՛չ միայն Հայաստան. եկեղեցին ու Կիլիկեան Թեմերը, այլեւ բովանդակ հայ ժողովուրդը ի սփիւռս աշխարհի, առանց դաւանանքի խտրութեան :

Իր վաղահաս ու անակնկալ մահը ողբացին իր բարեկամներուն հետ նաեւ երէկի հակառակորդները, որոնք այս անդարմանելի կորուստին առջեւ մոռցած ոխ ու ատելութիւն՝ քրիստոնէաբար եկան խոնարհելու իր անշունչ մարմնին առջեւ: Վաթսուն հազար յուղարկաւորներ հետեւեցան իր դագաղին Լիբանանի մայրաքաղաքի պողոտաներէն դէպի Անթիլիաս :

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վեհ. Վազգէն Ա. մեծապէս յուզուած սահմբռկեցնող հեռագիրը ստանալուն՝ Միածնաէջ տաճարին մէջ հանդիսաւոր արարողութեամբ ոգեկոչեց իր «սիրեցեալ Զարեհ եղբօր՝» յիշատակը եւ սրտագին աղօթեց անոր հոգւոյ հանգստութեան համար :

Այժմ տարի մը վերջ, երանաշնորհ հայրապետի վախճանման առաջին տարելիցին առթիւ, Էջմիածնի գահակալը հրահանգած է՝ իր թեմերու բոլոր եկեղեցիներուն մէջ յատուկ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել ի հանգիստ հոգելոյս Զարեհ Ա.ի հոգւոյն, վաղը՝ Կիրակի՝ 23 Փետրուար :

Յետ մահու իր յիշատակին հանդիսաւորապէս ոգեկոչումը Էջմիածնական եկեղեցիներուն մէջ, Մայր Աթոռի հայրապետին հրահանգով՝ իսկապէս յուզիչ երեւոյթ մըն է: Միաժամանակ հրապարակային խոստովանութիւն մը՝ թէ ո՛րքան արդար էր երջանկայիշատակ կաթողիկոսը եւ ո՛րքան անիրաւ էին բոլոր անոնք, որ չհասկցան զինքը ի կենդանութեան :

1962 Օգոստոսին, Էջմիածնի «սրբազումար ժողով»ի նախօրեակին, իր «սիրելի եւ պատուական զաւակներուն» ուղղուած Խօսքին մէջ, Վեհ. Զարեհ Կաթողիկոս կը շեշտէր .

... Անհրաժեշտ կը համարինք, 1956 Փետրուար 20էն ասդին անգամ մը եւս ձեզի ուղղելու մեր շեշտակի խօսքը, ու ձեզի բանալու մեր սիրտը որ գիտէք թէ տեւապէս տառապելու եւ արիւնելու երեւակայելի ու աներեւակայելի ամէն պատճառ ունեցաւ, եւ ունի դժբախտաբար » :

Այսօր անդենականին մէջ իր հոգին կը հրճուի, երբ իր զգայուն սիրտը տեւապէս տառապեցնողներն ու արիւնողները լուսապսակ կը հիւսեն իր ճակտին եւ ճշմարիտ քրիստոնեայի վայել ոգիով թողութիւն կը խնդրեն լռելեայն :

Յաղթած է արդարութիւնը :

Իր գահակալութեան եօթը տարիներու ընթացքին երանաշնորհը շատ աւելի արդիւնաւէտ գործ կատարեց ի պայծառութիւն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռին քան իր նախորդները տասնեակ տարիներու ընթացքին :

Իր օրով միաբանութեան թիւը բարձրացաւ 31ի, — 4 Արքեպիսկոպոս, 2 եպիսկոպոս, 25 վարդապետ ու աբեղայ : Դպրեվանքին աշակերտներու թիւը հասաւ 60ի: Ո՛չ վանքը այսքան միաբան էր ունեցած, ո՛չ ալ դպրեվանքը՝ ա՛յսքան աշակերտ :

Իր ընտրութեան օրը Կիլիկեան Աթոռին կապուած էին միայն Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Կիպրոսի թեմերը : Իր օրով Անթիլիասի հովանիին տակ մտան Իրանի երեք թեմերը, Ամերիկայի ազգային թեմը եւ Յունաստան: Շուրջ կէս միլիոն Հայեր կը ճանչնան այսօր Կիլիկեան Աթոռին հեղինակութիւնը :

Մեկնութեան չեն կարօտիր այդ պերճախօսութիւնները :

Հայ ազգը պիտի չմոռնայ երբեք իր այս մեծ զաւակը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՍԷՆԵԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՆ ԻՐԵՆՑ ՑՈՅՑԷՆ

Նախագահ Սէնեի, Հինգշաբթի օր ներկայ եղաւ Ֆրանսական Ակադեմիայի հերթական նիստին, մինչ կինը Լուվրի թանգարանը կ՚այցելէր Տիկին Մալրոյի հետ: Նախքան այս այցելութիւնները, Տէր եւ Տիկին Սէնեի ճաշի հիւրերը եղած էին «Ճարտարարուեստի եւ Առեւտուրի Գրասենեակին»: Այս ճաշէն ետքն էր որ նախագահ Սէնեի գացած է Ֆրանսական ակադեմիայի նիստին, դէպք մը որ երկար ժամանակ է չէր պատահած: Զինքը ընդունած են Ժան Կենօ եւ Վլատիմիր տ՚Օրմէսոն: Բարի գալուստի ճառ մը արտասանած է Ժան Կենօ որու քանի մը խօսքով պատասխանած է Իտալիոյ Հանրապետութեան Նախագահը, իտալերէն: Ապա, ակադեմականները որ հասած են Ֆրանսական այբուբենի երրորդ գիրին (սէ), զբաղած են քաղաքակրթութիւն եւ քաղաքակրթող բառերով, քաղաքակրթողի համար իբրեւ օրինակ նշանակած են «Մեծն Պետրոս Ռուսաստանը քաղաքակրթողը եղած է »:

Ուրբաթ օր նախագահ Սէնեի կ՚այցելէր Փարիզի քաղաքապետարանը, կը ճաշէր Արտաքին նախարարութեան մէջ, ապա Սորպոն: Երկար ու անհամ վէճերէ ետք, ուսանողական միութիւնը ջնջած էր այն ցոյցը զոր որոշած էր կատարել, դրաւելով համալսարանը եւ չձգելով որ այդ այցելութիւնը կատարուի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՊՈՆԻ խնդիրը կարգադրուեցաւ եւ նախագահ Լէոն Մպա իր պաշտօնին դըլուխը վերադարձաւ : Երեսփոխանական ընտրութիւնները պիտի կատարուին Մարտ 1ին իսկ ապստամբութեան հեղինակները պիտի դատուին ու պատժուին:

ԱՆԳԱՐԱՅԻՆ կը հաղորդեն որ պատերազմական վիճակը երկու ամիսով երկարաձգուած է Թուրքիոյ մէջ :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նոր կառավարութիւնը կազմեց Հիւսէյն Ուէնի: Վարչական դահլիճ մըն է որու գլխաւոր գործն է յառաջիկայ ընտրութիւնները կազմակերպել :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Փօլ Թագաւորին առողջական վիճակը վատթարացած է եւ մըտահոգութիւն կը պատճառէ իր շրջանակին: Ծանօթ է որ Թագաւորը առաջին անգամ հիւանդացած էր երբ նախագահ տը Կոլ Աթէնք էր: Ներկայիս ստամոքսի խոց ունի եւ հաւանաբար վիրաբուժական գործողութեան ենթարկուի: Գահաժառանգը արդէն խնամակալ կը դառնայ, Թագաւորը հրաժարած ըլլալով ներկայիս իր պաշտօնը վարելէ :

ԿԻՊՐԱՑԻ Յոյները Թուրքերէն հրաժարելով, սկսած են անգլիացի զինուորներու վրայ կրակ բանալ: Միջադէպը շատ յատկանշական կը նկատուի :

ԶԱՐԵՀ Ա.

ԵՐՋԱՆԿԱՅԻՇԱՏԱԿ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

Ծնած 1915 Փետրուար 14ին
Եպիսկոպոս ձեռնադրուած 1947 Փետրուար 16ին
Կաթողիկոս ընտրուած 1956 Փետրուար 20ին
Վախճանեցաւ 1963 Փետրուար 18ին

ՏԷ՛Ր, ԶԻ ԲԱՑՑԻՆ ԱՉՔ ՄԵՐ

Ստորեւ կուտանք հատուած մը Երջանկայիշակ Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի պատմական քարոզէն, զոր արտասանած էր իր ընտրութեան առաջին տարեդարձին առթիւ, Ս. Նշան Մայր Եկեղեցւոյ մէջ :

« Հիմնական տարեդարձներու, ինչպէս մեր կեանքի ու կրօնքի անսայթաք զարգացման համար, ամէնէն կենսական պահանջը, հոգւոյ աչքերու առողջութիւնն է: Մեր ընտրութեան առաջին տարեդարձին առթիւ, այսօր, երբ գոհութիւն կը մատուցանենք Աստուծոյ, գոհութիւն այն բոլորի համար, զոր տեսանք, լսեցինք ու կարդացինք, մէկ տարուան կեանքին համար, որ մերը եղաւ, մեր գործունէութեամբ, յաջողութիւններով, ձախողութիւններով եւ տկարութիւններով: — Երբ Ս. Խորանի առջեւ կը մատուցանենք այս պատարագը, ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԻՆՔ ԱՄԲՈՂՋՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՈՒ ՀՕՏԻՆ, ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԻՆՔ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅՑ. ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ Ս. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ: Ու կշռելէ եւ դատելէ յետոյ դէպքերն ու եղելութիւնները, մէկ տարուան փորձառութեամբ բեռնաւոր, մեր ի սրտէ մաղթանքը կ՚ըլլայ ու կը մընայ այն — աղօթք, որ վստահաբար գիտենք թէ պիտի լսուի — թէ « Տէ՛ր, զի բացցին աչք ամենեցուն »:

Բացուի՛ն մեր բոլորին աչքերը ...

Ընտրութեան այս տարեդարձին առթիւ, կրկին ու կրկին մեր մաղթանքը եւ աղօթքն է, որ մեր մէջ տիրէ սիրոյ, համերաշխութեան եւ ազգային գիտակցութեան ոգին: Բառնանք տարակարծութիւնները, մտածենք ու դատենք մեր հոգիի աչքերով, ու դառնանք վերստին մի հօտ եւ մի հովիւ, մէկ կողմ դրած անհատական, հաւաքական եւ այլ մտածողութիւնները: Փարինք Կիլիկեան Աթոռին, փարինք Հայ Եկեղեցւոյ ոգիին, համախմբուելով հոգեկան եւ բարոյական մեր բոլոր արժէքներուն շուրջ :

Մեր աղօթքն է եւ մաղթանքը՝ մեր սկզբունքն է եւ ուղղութիւնը՝ մեր բոլոր ծառայութեանց եւ գործունէութեանց ընթացքին կարենալ ըսել . « ԵԹԷ ԱՍՏՈՒԱԾ ԸՆԴ ՄԵԶ Է, Ո՞Վ ԻՑԷ ՄԵԶ ՀԱԿԱՌԱԿ»: Եթէ Աստուած ու օրէնք մեզի հետ են, ո՞վ է մեզի հակառակ :

Աստուծոյ հետ ըլլալ, ըլլալ անոր հոգիին հետ, որպէսզի բանայ մարմնոյ եւ հոգիի մեր աչքերը, առաջնորդէ մեզ յուղղիղ ճանապարհ խաղաղութեան »:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ի յիշատակ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

ԶԱՐԵՀ Ա.Ի

Ամենայն Հայոց Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի կարգադրութեամբ եւ Կաթ. Պատուիրակ ՍերովբէԱրք.ի հրահանգով, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, այս Կիրակի առաւօտ, հոգելոյս Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի վախճանման տարելիցին առթիւ, ինչպէս կը ծանուցանեն ստորեւ նշանակուած եկեղեցիներու վարչութիւնները .—

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ: նախագահութեամբ Կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ (Փրատօ)

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՊՈՒԼ. ՕՏՏՈՅԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ (Սէնթ Անթուան)

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՆԻՍԻ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ :

ԱՆՆԻԻԹԱԿԱՆ ՎԵՀԱՓԱՌ

Շատ են անոնք, որոնք այս գիշեր կը վերապրին այն ահաւոր անձկութիւնը՝ որով դողացին երիտասարդ ու առաքինի Վեհափառի մը մահուան սնարին մօտ : Տարի մը առաջ, այսօր :

Մտածե՛լ թէ տարի մը արդէն սահած է այն սեւ օրէն, երբ անըմբռնելի հեւքով մը երանաշնորհ Զարեհ Ա. Կաթողիկոսը Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կը դիմէր դէպի յաւիտենական հանդիստ , հաւատարիմ մնալով ի՛ր Փետրուարին, որ իր կեանքին մէջ ճակատագրական նշանակութիւն մըն էր ունեցեր, եւ հաւատարիմ մնալով իր կեանքին, որ եղեր էր թէեւ միշտ կանխահաս, բայց միշտ ալ յաղթական վաղք մը դէպի շարունակական բարձրացում . . :

Տարի մը առաջ էր. ու երէկ էր կարծես :

Դարձեալ Փետրուար էր. ու անծանօթ քաղաքի ձիւնապատ փողոցներէն կը յառաջանայի դէպի Յաղթութեան կամարը : Սրտակից ու հոգեւոր եղբօր մը մէկ նամակին բառերն էին, որ կարծէք ուժ կուտային ճամբորդի յոգնած քայլերուս , հասնելու համար փառքի ու յաղթանակի այդ Յուշարձանին :

« . . . Երբ Փարիզ էինք, գիշեր մը խումբ մը ընկերներով գացինք դիտելու Յաղթութեան Կամարը : Յանկարծ, ու չեմ գիտեր ինչպէս, յիշեցի Վեհափառը : Ու զգացի, որ երբեք այսքան չքեղօրէն պիտի չկարենամ երեւակայել մեր մարտիրոս Վեհափառը» կը գրէր ան, մշուշապատ քաղաքէ մը : Գիշեր մը միայն Փարիզ պիտի մնայի : Ի՞նչպէս ես ալ չունենայի գաղափարապաշտ եղբօրս փորձառութիւնը, ի՞նչպէս չուզէի ես ալ նոյն չքեղութեամբ երեւակայել մեր Վեհափառը :

Կանդնած եմ ահա դիմացը անոր, որ մտերիմ , հարազատ կը թուի ինծի : Վաղեմի՛ ծանօթութիւն մը ունիմ անոր հետ, հակառակ որ երբեք չեմ տեսած զայն : Ու ահա քանդակները կը շարժին , մշտարծարծ բոցը աւելի աշխոյժ կը լափլիզէ ցուրտ օդը, կամարը տարբեր հմայքով, տարբեր անուշութեամբ կը լեցնէ հոգիս՝ խորհուրդի մը դողը կուտայ ինծի ու ռազմական յաղթանակին չէ որ կը տանի զիս այլ «բարեաւ յաղթեսցես չարին» սկզբունքը քարոզող Վեհափառին . .

Կ՚աղօթեմ բարձրաձայն, ու ձայնակից ունենալով հեռաւոր իմ եղբայրներս , կ՚ուխտեմ ամբողջական ընել նուիրումս Ս. Աթոռին ու աշխատիլ այնպէս՝ որ ամէն հոգի դառնայ յաղթական կամար մը մեր Վեհափառին համար :

Ափսո՛ս, ուշ էր . . .

Փետրուար 18ի գիշերն էր, ու Վեհափառը արդէն վախճաներ էր, խորտակելով մեր մէջ շատ բան մեր յոյսերէն եւ ուրախութիւններէն :

Տարի մը ահա թաւալեր է ու անցեր եւ այժմ, սրբազան ուխտի այդ պահուն ապրումով, հարց կուտամ ես ինծի : — Ի՞նչ փոյթ թէ խորտակուեր էր անոր մարմնեղէն անօթը, թէեւ ըլլար պերճ ու վեհ : Ի՞նչ փոյթ՝ թէ գերեզմանուեր էր ան, վշտի ծովու մը ալիքներուն տակ , ու ի՞նչ փոյթ թէ Մայրավանքի հողը գրկէր էր զայն, ագահօրէն վերստին առնելով այն, ինչ որ իրեն կը պատկանէր արդէն :

Այս բոլորը ի՞նչ փոյթ, երբ ապահով երաշխիքը ունիմ որ երկնաբնակ հայրապետը, մահէն աննուաճ այսօր համազգային ակնածանքի արժանի հոգեւոր ու բարոյական կերպար մըն է դարձած : Երբ գիտեմ որ զինք անդենական ճամբու դընող յուղարկաւորները մահուան պէս զօրաւոր զգացումով՝ սիրով էին կապուած իրեն : Երբ գիտեմ, որ իր օրհնաբեր շրթներէն ծորող սիրոյ եւ միութեան պատգամները, իր գերեզմանէն պիտի առնէին յուռթի աւիշը, աճէին, ոստեր արձակէին ու լուսաւորէին խաւար հոգիներ, հալեցնէին ժանտ զգացումներ , ջերմացնէին եղբայրութեան եւ իրերահասկացողութեան ոգին, նոյն միւռոնով մկրտուած զաւակներուն միջեւ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ, ինչպէս կը սիրէր կրկնել ինք :

Ու ահա ատոր համար ալ, տարին որ փակուեցաւ լեցուն եղաւ իր ալ հոգեղէն ներկայութեամբ, որով օրհնեց դեղեւկոտ քայլերը երիտասարդ նուիրեալներու, որոնք ուխտեցին իր ճամբէն հետեւիլ ու իր որդիները կոչուելու գերագոյն երջանկութիւնը ունենալ : Մխիթարուեցաւ երբ իր կիսահերկ անդաստանին մը շակութեան կոչուեցաւ իր սրտակից ու աջակից եղբայրը ու հրճուեցա՛ւ երբ քրիստոսակոխ Ս. քաղաքին մէջ տեսաւ իրագործումը իր մեծագոյն տենչին, որուն առթած ցնծութեան եւ խանդավառութեան վաղորդայնին, իր պաշտելի ժողովուրդը խորհեցաւ որ արդար յիշատակին առջեւ, նուիրագործեց իր շքեղ գործը եւ պանծացուց իր անմահ անունը :

Շատ տարիներ ալ պիտի դան ու անցնին : Ուրախ ու տրտում դրուագներով լեցուն տարիներ, ազգային եւ եկեղեցական շքեղ իրագործումներով լեցուն՝ շատ տարիներ պիտի դան ու անցնին : Բայց ինչ որ պիտի դիմանայ ժամանակի մաշումին, պիտի ըլլայ պայծառ դրուագը անձնդիր հովիւին : Աննման ժպիտը Զարեհ Սքանչելիին : Անհուն բարութեամբ և անսահման անյիշաչարութեամբ յորդուն սիրտը աննիւթական վեհափառին :

Մ. ՎՐԴ. Ա.

18 Փետր. 1963, Փարիզ

ՈՒ ԵՍ Կ՚ԵՐԹԱՄ...

ԳՈՆԻԱՅԻ ԱՌԱՍՊԵԼՆԵՐԸ . . .

ԳՈՆԻԱ ԱՆՈՒԱՆ ԾԱԳՈՒՄԸ

Գոնիայի մասին շատ հետաքրքրական առասպելներ կը պատմուին, որոնցմէ մէկը կը վերաբերի Գոնիա անունին դիցաբանական ծագումին :

— Հազարաւոր ու հազարաւոր տարիներ առաջ, այսօրուան Գոնիային տեղը « Տանէյէ» անունով սիրուն քաղաք մը կար : Այս քաղաքին բնակիչները այնքան երջանիկ կ՚ապրէին, որ ձախորդութեան եւ կամ ցաւուն ու վշտին ի՛նչ ըլլալը չէին գիտեր . . . Հոս ապրող երանելի մարդիկը իրենց կենաց օրերը ուրախութիւնով, երգով ու պարով կ՚անցընէին : Անոնց կենաց ամէն մէկ օրը տօնական զուարճութիւնով կ՚անցնէր . . . Ամէն մարդ իր վիճակէն գոհ, իրարու հետ փոխադարձ սիրով ու խաղաղութեամբ կ՚ապրէին :

Օր մը քաղաքին Արեւմտեան կողմի « Լարօս» կոչուող լեռներուն վրայ՝ սեւ ամպ մը կ՚իջնէ : Այս ամպին մէջէն «Մէտուզա» անունով ջատուկը կ՚ելլէ :

Այս Մէտուզան « Կօրկօն » անունով ճանչցուած երեք քոյրերէն մէկն էր, որ «Ադէնա»ի նզովքին հանդիպած ըլլալով դեւի մը փոխակերպուեր էր :

Նախկին գեղուհիին դէմքը տգեղցեր , աղուոր մազերուն ամէն մէկ թելը օձի վերածուեր էր, աչքերուն մէջ այնպիսի ուժ մը եկեր էր, որոնց նայողը քար կը կտրէր :

Մէտուզա նզովքի եկած ըլլալուն համար, կոյս աղջիկներուն երջանկութեան կը նախանձէր եւ անոնց թշնամի եղած էր : Այս պատճառաւ՝ այս երջանիկ ոստանին շրջակայքի « Լարօս» լեռներուն վրայ բնակութիւն հաստատած՝ եւ քաղաքացիներուն գլխուն փորձանք եղած է :

« Տանէյէ»ցիները երբ այս աղիտալի լուրը կ՚իմանան, ծերերը իրենց մազերը կ՚ածիլեն, երիտասարդները իրենց ըզգեստները կը պատռեն, հարսներն ու մայրերը արցունք կը թափեն . . . Ամբողջ քաղաքը սուգին մէջ կը մտնէ : Երջանկութեան քաղաքը, տրտմութեան ու արցունքի հովիտի մը կը վերածուի :

Քաղաքացիները տուներուն մէջ կը փակուին, հրապարակները կը դատարկանան . . . քուրմերը այս աղէտէն ազատելու համար, կուռքերուն զոհեր կը մատուցանեն, եւ պաշտամունքներ կը կատարեն :

Մինչ Մէտուզա քաղաքին գլխուն չանթեր կը տեղեկացնէ, ամէն յետմիջօրէին քաղաք կ՚իջնէ եւ երիտասարդ աղջիկ մը կ՚առեւանգէ ու Լարօս լեռներու մութ քարայրները կը տանի : Ոչ ոք կը համարձակի պայքարիլ այս ջատուկին դէմ :

Ընդհանուրին վրայ մեռելային վախ մը սոսկում մը իջած է . . . Բուխերիկներէն մուխ չելլեր, տուներէն եղերամայրերու վայնասունը միայն կը լսուի . . . :

Երջանիկ օր մը՝ ուրախ լուր մը, տունէ տուն կը ծաւալի . . . բոլորին երեսները ուրախութեան ժպիտ մը կը ցոլայ . . . Գունատած դէմքերու վրայ, հին օրերու յոյսեր կը նշմարուին . . . «Արամազդի քաջ որդին կուգայ . . .» :

« Պարէս » Մէտուզան կը հետապնդէ . . Ան ուխտած է զայն սպաննել : Երիտասարդները Պարէսի օգնելու համար պատրաստութիւններ կը տեսնեն : Ժողովուրդը մեռելային յուսհատութիւնը թօթափելով, իրենց ազատարարը դիմաւորելու՝ արժանի հանդէսներ կը կազմակերպեն :

Զաստուածներն ալ, Պարէսի օգնած են . . . Մինէրվա իր հայելիի պէս փայլող վահանը, Մէրգիւր սուրը, Պղուտոն ալ իր գլխանոցը տուած են : Այս գլխանոցը գլուխը դնողը մարդոց անտեսանելի կը դառնայ :

Պարէսի ժամանումին, երիտասարդ աղջիկներ անոր ոտքերուն տակ ծաղիկներ կը սփռեն. մեծերը յաջողութեան մաղթանքներ կ՚ընեն :

Մէտուզայի քաղաք իջնելու ժամուն, Պարէս զինուած անոր դէմը կ՚ելլէ : Մենամարտը ճակատագրական կ՚ըլլայ : Ժամեր կ՚անցնին : Կողմերէն ոչ մէկը կընայ արդիւնք մը ձեռք բերել : Միջոց մը, սաստիկ խառնակութենէ մը վերջ, Պարէս վհուկին սարսափելի տեսքով գլուխը ձեռքը, սրտատրոփ սպասող բազմութեան կը ներկայանայ :

Քաղաքացիները Մէտուզայի գլուխը ձողի մը ծայրը անցընելով մեծ հրապարակին վրայ կը ցուցադրեն :

Քաղաքը իր նախկին կենսունակութեան կը տիրանայ : Ամէն կողմ երգ ու պարը կը վերսկսի : Նուագարանները անդադար հարսանեկան մեղեդիներ կը նուագեն . . . Այլեւս հարսանեկան օրերը վերդարձած են :

Տանէյէցիները իրենց ազատարարին առ ի երախտագիտութիւն Պարէսի արձանը կը կանգնեն : Ժողովրդային խանդավառութիւնը այնքան կը ծաւալի որ այդ արձանին պղնձեայ նմոյշները շինելով ամէն տունի մէջ պատուոյ անկիւններ կը պատրաստուին :

Այս «իգոններուն» (պատկեր) պատճառով Տանէյէ անունը, նախ «Իգօնիա» «Իկօնիա» եւ ապա կ՚ըլլայ «Գոնիա . . .» :

Այսօրուան Գոնիացիներն ալ, իրենց նախորդներէն ժառանգած իրենց զուարթ բնաւորութիւնով, դէմքը ժպտուն, ուրախ մեղեդի մը շրթներուն, ժիր ու աշխոյժ իրենց առօրեայ աշխատանքը կը կատարեն :

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

ԳԷՇ ՕՐԵՐՈՒ

«ԲԱՐԵԿԱՄ»Ը

Որքան աւելի շատ յարաբերութիւն կ՚ունենամ մարդոց հետ, այնքան աւելի կը զարմացնեն զիս անոնց հակասութիւնները : Լաւագոյն բարեկամներուս մասին իսկ այլեւս չեմ կրնար վստահաբար ըսել, թէ զանոնք կը ճանչնա՞մ, թէ ոչ :

Այս մտածումները ունեցայ, երբ այս առաւօտեան թերթերուն մէջ կարդացի Էտուըրտ Հայտ Պըրթընի մահուան լուրը, Քոպէ քաղաքին մէջ : Ան առեւտրական մըն էր, որ երկար տարիներու ընթացքին բաւական մեծ հարստութիւն մը դիզած էր Ճափոնի մէջ : Ես զինքը շատ քիչ կը ճանչնայի, բայց ան սկսաւ հետաքրքրութիւնս շարժել այն վայրկեանէն, երբ ինք իսկ պատմեց եղելութիւն մը, որուն պիտի չհաւատայի , եթէ այդ պատմութիւնը լսած ըլլայի ուրիշէ մը :

Պըրթըն, երեւոյթով նիհարակազմ , կարճահասակ — մօտաւորապէս մէկ մեթըր վաթսունըհինգ — բայց բարեձեւ, ճերմակ մազերով, խորշոմած կարմիր թուշերով ու կապոյտ աչքերով մարդ մըն էր : Երբ ես զինքը ճանչցայ, ան զուցէ վաթսուննոց անձ մըն էր : Միշտ կը հագուէր բծախնդրութեամբ եւ լուրջ էր , ինչպէս կը պահանջէին իր տարիքն ու դիրքը :

Թէեւ Պըրթընի ձեռնարկութիւնը կը գտնուէր Ճափոնի Քոպէ քաղաքին մէջ , ան յաճախ կուգար Եոքոհամա : Պատահեցաւ, որ ես քանի մը օր մնամ այնտեղ՝ շոգենաւի մը սպասելով եւ այս առթիւ պրիճ խաղամ Պըրթընի հետ : Սակաւախօս եւ քիչ խմող մարդ էր : Երկուքս ալ կը բնակէինք նոյն Կրանտ պանդոկը եւ այս առթիւ Պըրթըն զիս ճաշի հրաւիրեց : Այսպէս, ճանչցայ նաեւ անոր ընտանիքը՝ իր հեզահամբոյր կինը եւ երկու քաղաքավար դուստրերը — սերտ կերպով միացած ընտանիք մը : Մարդը իր շրթունքներուն վրայ շարունակ ունէր բարեհաճ ժպիտ մը, կը խօսէր հանդարտ ոճով եւ այն տպաւորութիւնը կը թողուր, թէ աշխարհի մէջ չկար բան մը, որ զայրացնէր զինք : Կը սիրէր թղթախաղը, fnfթէյլը, դիտէր զուարճալի եղանակով պատմել հաճելի եւ նոյնիսկ վրան բաց պատահարներ, իսկ երիտասարդութեան տարիներուն եղած էր լաւ մարդիկ մը : Բայց հիմա, ան կը ներկայանար այնքան հիւծած, որ կարծես այլեւս ի վիճակի չէր ոչ իսկ ճանճ մը սպաննելու :

Յետ միջօրէի մը նստած էի պանդոկի սրահին մէկ անկիւնը, կաշեպատ թիկնաթոռի մը մէջ եւ պատուհանէն կը դիտէի յարաշարժ գործունէութեամբ լեցուն ընդարձակ նաւահանդիստին հեռապատկերը : Այնտեղ խարսխած էին ճամբորդական մեծ շոգենաւեր, Շանկհայ–Սին–կափուր գծով երթալու համար Սան Ֆըրանչիսքօ կամ Եւրոպա : Նաւահանդիստին մէջ կարելի էր տեսնել նաեւ ամէն ազգէ դատարկապորտներ, փոթորկայոյզ եղանակներու հետեւանքով կողերը մաշած առագաստանաւեր, վառ գոյներով առագաստներ ու բարձր ցռուկներ ունեցող նաւեր, նաեւ Ծայրագոյն Արեւելքի յատուկ անհամար ուրիշ առագաստանաւեր : Աչքերուս առջեւ բացուած այս տեսարանը ոգեւորիչ եւ այնուամենայնիւ հանգստացուցիչ էր :

Քիչ ետք սրահին մէջ երեւաց Պըրթըն եւ տեղ գրաւեց քովի թիկնաթոռին մէջ :

— Տրամադի՞ր ես զաւաթ մը կոնծելու, ըսաւ ան : Եւ սպասարկողի մը ապըսպրեց երկու ճիճ – փիզ : Երբ սկսանք խմել բերուած fnfթէյլները, զիս բարեւեց մարդ մը, որուն պատասխանեցի :

— Ահ, ծանօ՞թ ես Թըրնըրին, հարցուց Պըրթըն :

— Ակումբին մէջ հանդիպեցայ անոր , պատասխանեցի. ըսին թէ հաստատութեան մը ներկայացուցիչն է :

— Այո, կարծեմ, թէ այդպէս է : Անոր նման շատ մարդիկ կան այստեղ :

— Լաւ պրիճ կը խաղայ :

– Սովորաբար , այս կարգի մարդիկը լաւ կը խաղան : Անցեալ տարի, այս կողմերը կը սլքտար թիփ մը եւ զարմանալի դիպուած, ինծի հետ սեղանակից էր ու պրիճ խաղացող մը՝ որուն նմանը երբեք չեմ տեսած : Հաւանաբար անոր հանդիպած ես Լոնտոնի մէջ : Անունը Լենի Պըրթըն էր :

— Չեմ յիշեր այդ տեսակ անուն մը :

— Թղթախաղի առաջնակարգ վարպետ մըն էր. ունէր խաղի մասնայատուկ բընազդ մը, անհաւատալի բան մը : Շատ յաճախ կը խաղայի անոր հետ : Ժամանակ մը Քոպէ մնաց :

Պըրթըն ումպ մը եւս խմեց fnfթէյլէն ու շարունակեց.

— Բաւական տարօրինակ է պատմութիւնը : Ես շատ կը համակրէի այդ մարդուն. միշտ անթերի հագուած, առինքնող, գռուզ մազերով ու սպիտակ – վարդագոյն թուշերով երիտասարդ մը : Կիները շարունակ կը դառնային անոր շուրջը : Գէշ տղայ չէր, բայց չէր դիտեր սանձ դնել ժամանակին, քանի որ չափազանց շատ կը խմէր : Անոր նման մարդիկ միշտ այսպէս կ՚ըլլան : Ամէն երեք ամիսը պզտիկ զումար մը կ՚ընդունէր, բայց աւելի շատ դրամ կը շահէր թղթախաղէն : Գիտեմ թէ ինձմէ շահած է ուղածին չափ :

ՍԸՄԸՐՍԷԹ ՄՈՄ

(1 Շար.)

ՋԱՐԵՀ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՅԻՇԱՏԱԿԸ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

ԽՈՐԷՆ Ա., ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ ԵՒ ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊԻՍԿ. ՈԳԵԿՈՉԵՑԻՆ ՄԵՆ ՀՈՎ – ՈՒԱՊԵՏԻՆ ՅԻՇԱՏԱԿԸ

Անցեալ կիրակի, վեհափառ Հայրապետութեան յաւուրհ հրահանգով, Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցւոյ նուիրապետական չորս Աթոռներու Մայր Տաճարներուն եւ Թեմական բոլոր եկեղեցիներուն մէջ անխտիր, տեղի ունեցան հանդիսաւոր պատարագ եւ պաշտօնական հոգեհանգիստ, երջանկայիշատակ Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի մահուան առաջին տարելիցին առթիւ :

Ամենուրեք, հոգեշունչ քարոզներով ոգեկոչուեցաւ երանաշնորհ Հայրապետին սրբակենցաղ կեանքն ու գործունէութիւնը :

Պէյրութի բոլոր եկեղեցիները լեցուն էին հաւատացեալներով :

Սուրբ Մայր Եկեղեցիին մէջ արա – րողութեանց նախագահեց եւ քարոզեց Լիբանահայոց Առաջնորդ Տաճատ Արք. ընդգծելով լուսահոգի հայրապետին արժանիքները :

Բազմահազար հաւատացեալներ դարձեալ լեցուցած էին Անթիլիասի Սուրբ Գրի – զոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարն ու իր ընդարձակ բակը : Եկած էին սրտի ան – խառն յուզումով, անդամ մը եւս յարգելու Զարեհ Ա. Կաթողիկոսին յիշատակը :

Արարողութեանց նախագահեց Խորէն Ա. Կաթողիկոս : Պատարագեց Դպրեվանքի Տեսուչ՝ Գարեգին Եպիսկոպոս :

« Հայր Մեր»էն առաջ, ընդհանուր յուզումի մէջ, ներկաները հիացումով ունկնդրեցին պատարագիչ Սրբազան Հօր քարոզը, որ բարձրախօսներով լսելի էր մինչեւ կողմէ :

« Եւ ի՞նչ կը ճաշակէ աշխարհը Անկէ : Անոր կամքին հաղորդութիւնը եւ սիրոյն առատութիւնը, որովհետեւ, ինչպէս յզիի հացը կը զօրացնէ մարմինը, այնպէս եւ անոր երախտիքի յիշատակը կը զօրացնէ հոգիները »,— բնաբանով սկսաւ իր քարոզը· Գարեգին Սրբազան եւ ընդհանուր պիծերու մէջ.—

« Հայ եկեղեցւոյ ամէնէն տեսլապաշտ վարդապետներէն Ներսէս Լամբրոնացիի այս բառերը ինչ գեղեցիկ պատշաճու – թեամբ կը ներդաշնակուին այսօրուան խորհուրդին :

« Հայ մարդը այսօր, եթէ քաղցր յուզականութեամբ մը կ'այցելուի Զարեհ անմահանուն Կաթողիկոսի յիշատակէն , հարց կուտայ ինքն իրեն· «Ի՞նչ կը ճաշակէ հայ մարդը այսօր Անկէ»: Եւ եկեղեցի Սուրբ Բեմէն կը պատասխանէ· «Անոր հաղցր կամքը եւ առատ սէրը»:

« Ո՞վ մեզմէ իր հոգիի խոր անկեղծութեան մէջ կը հաւատայ, որ ահա տարի մը ամբողջ սահեցաւ այն սեւ օրուան վրայէն, երբ երկինք միացեր էր երկրին յորդահոս արցունքով, ողբալու համար մահը Աստուծոյ եւ հայ ժողովուրդի սիրելագոյն մէկ զաւկին՝ երանաշնորհ Զարեհ Ա. Կաթողիկոսին :

« Հրեշտակները երկինքէն եղբայրացեր էին հայ մարդերուն հետ երկրի վրայ , ըմբոստանալու համար յաւէտ ննջումին դէմ այն վեհապանծ Վեհափառին, որուն երիտասարդութիւնն ու խմաստութիւնը , մաքի պայծառութիւն ու հոգիի ազնուութիւնը, անհատապաշտին հասնող բարու – թիւնը, բացառիկ հոգեկան քաջութիւնը դեղեցիկ ներդաշնակութիւն մըն էին ըստեղծած, որուն անունն էր ոսկեղէր « Զարեհ Սքանչելին» :

« Այդ թուականէն մինչեւ այսօր, եթէ դանուեցաւ դերեզման մը, որ ըմբոստացաւ դերեզման պաղպաջութեան դէմ, այդ եղաւ Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի դերեզմանը :

«Մենք ամէն օր տեսանք, թէ խունկն ու մոմը անպակաս եղան իր դերեզմանին վրայէն: Կաթողիկոսարան այցելուներ, մինչեւ հեռաւոր Ամերիկայէն եւ այլեւայլ վայրերէ եկողներ, Տաճար դանելէ առաջ, Վեհարան մտնելէ առաջ, Դպրեվանք մտնելէ առաջ խոնարհեցաւ Զարեհ Ա.ի հոգեկոյտին առջեւ եւ իր սրտէ աղօթեցին :

« Համագգային խոր սիրոյն եւ այս պաշտամին ապրիւրը ո՞ւր է , կը հարցընէ այսօր պիտակից հայ մարդը : Գաղտնիքը այն է, որ Ան չապրեցաւ իր անձին համար, այլ ապրեցաւ Աստուծոյ եւ հայ ժողովուրդին համար :

« Եօթը տարիները իր կաթողիկոսու – թեան, եղան այնքան ժլատ տարիներ : Դուք բոլորդ գիտէք պայմանները: Բայց իր եօթը տարիներուն մէջ, Զարեհ Կաթողիկոս իրագործեց մեծագոյնը բոլոր իրագործութիւններուն :

« Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան տուաւ այնպիսի բարոյական վէ – հութիւն մը, ստեղծեց այնպիսի դիմա – գիծ, որուն այսօր աշխարհի չորս ծագերէն մարդիկ կը նային, յոյսով լեցուն , վստահութեամբ լեցուն :

« Պահ մը մոռնանք այն ինչ որ ենք : Պահ մը մոռցէք այն ինչ որ ձեր առօրեայ կեանքն է ու դանանք միութեան մը մէջ: Որ լոութեան մէջ պիտի լսէք իր պատգամ զարձած խօսքը, հաւատքի ձայնը որ եղաւ իր խօսքը, «քէ տառապանքի ամէնէն ծանր պայմանին, Աստուածաշունչի ձայնն է որ հաւատոփ կուտայ»: Կը հաւատար, որովհետեւ Աստուծոյ համար կը գործէր :

« Ինք այլեւս պատգամ է, կեանքի խօսք է մեզի համար, եթէ կարենանք գինքը լսել իր ոճով :

« Երբ գարձեալ արցունքի ալիքը կուգայ մեր աչքերուն, սրտի դոհունակու – թեամբ կ'անդրադառնամ, թէ ինչ որ չկրցաւ տեսնել իր կենդանութեան, գայն կը տեսնէ երկինքէն: Իր ժողովուրդը սիրոյ եւ խաղաղութեան մէջ: Իր հոգին իբրեւ լոյս կը բաշխուի մեր ժողովուրդին :

«Դարձեալ , մխիթարութեան եւ քաջութեան ուրիշ առիթ մը եւս ունինք , տեսնելով Իր գահուն վրայ բազմած Իր Վեհափառ եղբայրը: Իր գաւազանը չը – կոտրած , Իր սկսած գործը կը շարու – նակուի– Իր սերմանած հունտերը լայն ու խոր կը բացուին, եւ ուրիկ հասկեր կը բացուին :

« Ու երբ կ'աղօթենք Իր հոգիին համար, հոգիի խորերէն պոռթկացող մաղթանք մը ունինք այսօր ու Աստուած : Ինչ որ գիտցեաւ Իր օրերէն, գայն ա – ւելցուր մեր Վեհափառի օրերուն, որ – պէսզի գիտցած կեանքի մը մնացեալ մասը Անոր ուսերուն վրայ բազմի եւ իր եղբօր ձեռքով գանոյ աւելի բարգա – ւած :

« Խունկ, աղօթք ու լոյս Իր հոգիին : Ուժ, իմաստութիւն եւ անսահման կորով մեր Վեհափառին , ի պարծանս մեր ապագին եւ ի փառաբանութիւն մեր եկեղեցւոյ: Ամէն »:

Յաւարտ Սուրբ Պատարագի, Վեհափառն ու պատարագիչ Սրբազանը թափօրով, Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներու չարքերուն մէջ– ջէն անցնելով, առաջնորդուեցան հանդուցեալ հայրապետի հոգեկոյտին մօտ , որ ամբողջութեամբ ծածկուած էր մոմերու լոյսերուն տակ եւ ուր սկաուտներ պահակ կը կենային :

Յաւարտ պահակ կը կենային :

Յաւուներամ հաւատացեալներ, խոր երկիւղածութեամբ, արցունքի ալիքներ իրենց հոգիին ու աչքերուն մէջ, լուռ, հեծեծեցան հոգեհանգստեան արարողութեան :

« Ահեղ Յորհուրդ»ի այնքան տպաւորիչ եւ տխրութիւնը ալ աւելի ճնշող երգե – ցողութենէն ետք, Վեհափառ Հայրապետը անգամ մը եւս խոր յուզումով ոգեկոչեց յիշատակը երանաշնորհ Հայրապետին :

Վեհափառ հօր խմաստալից ու սրտա – յոյզ խօսքերէն ետք, տխուր պոռթկում – մով խմբերդուեցաւ հանդուցեալ Հայրապետին այնքան սիրած «Կիլիկիա» երգը:

Վեհափառի օրհնութենէն ետք, տեղի ունեցաւ ցաւակցական ջերմ ընդունելութիւն, որուն ներկայ էին Ամերիկայէն, Եգիպտոսէն, Սուրիայէն, Իրաքէն, Իրանէն, Եւրոպայէն եւ Հայաստանէն ժամանած հոգեւորականներ եւ աշխարհական պատուիրակներ :

Ներկայ էին նաեւ Լիբանանի Նախագահ Ֆուատ Շեհապ, Վարչապետ Սալիմ Հոս, Խորհրդարանի Նախագահ Սապրի Համատէ, Զինուորական Ուժերու Հրամանատար Էմիր Ֆուատ Շեհապ, Ներքին Գործոց Նախարար Պիեր Ժէմայել, Արտաքին Գործոց Նախարար Ֆիլիպ Թագլա, Ազգային Պաշտպանութեան Նախարար Սամի Սոլհ, Ֆինանսներու Նախարար Ռաշիտ Քարամէ, Հանրային Աշխատանքներու Նախարար Ռաշիտ Ճունպլաթ, Գիւղատնտեսութեան

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Արփինէ Պուրմայեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ հոգե – հանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի , այս Կիրակի, ժամը 10ին, Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՎԱՀԷ ՊՈՒՐՄԱՑԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանդուցեալին յիշա – տակը յարգողները :

SALLE GAVEAU
45 Rue La Boëtie, PARIS (8e)

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 23, ԺԱՄԸ 21

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԱՍՊԵՏՆԵՐՈՒ ԵՂԲԱՅՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳ

Մասնակցութեամբ
ՍԻՒԶԱՆ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆԻ (Տաւիղ)
Premier Prix International
ԻԶԱՊԵԼ ԿԱՐՍԻՍԱՆՑԻ (Սոփրանօ)
ՓԱՐԻԶԻ ՍԷՆԹ – ԷՕՍԹԱՇԻ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Président-Fondateur
R. P. Emile MARTIN de l'Oratoire

Ղեկավար՝ ԱՐՇԱՄ ՃԻԶՄԻՃԵԱՆ

կը նախագահէ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի)

Տոմսերու գին՝ — 4 – 15 ֆրանք : կարե–լի է հայթայթել :
Eglise Arménienne, 15 Rue Jean Goujon, Eglise St.-Eustache (Métro Halles, porte face au métro) — Chez Durand, 4 Place de la Madeleine, 8e (OPE. 62-19), — Librairie Palouyan, 43 Rue Richer, 9e (PRO. 25-46) — Salle Gaveau à partir du 10 Février.

ՇԱՆՕԹ՝ — Դուռները կը վակուին ժա–մը ճիշդ 21ին :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՓՐԻՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈՓԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթ-էն,

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Վենետիկի Մխիթարեանց Մայրավանքի ընդհ. առենադպիր՝ նորոգ վախճանեալ Հ. ԵՂԻԱ ՎՐԴ. ՓԷՋԻԿԵԱՆԻ ի յիշա – տակ, եւ իր սրտին մօտիկ յատկացում – ներու համար կատարուած նուիրատուու–թիւններու Բ. ցանկ .—

Իտալիայէն՝
Պ. Կարապիս Գասպարեան 70·000 լիր
Պ. Գէորգ Շէրեան 5·000 լիր
Փարիզէն՝
Օր. Թագուհի Գնդունի 50 ֆր.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒԻՓ, ԿՐԸՆՈՊԸԼ, Հ. Գ.— Զի հրատարկուիր :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը խոր ցա–ւակցութիւն կը յայտնէ եկեղեցիին լու – սարարապետ եւ դպրապետ եւ վարչու – թեան անդամակից Աւագ սարկ. բարե – չնորհ Գաբրիէլ Լուսարարեանի՝ իր մօր Այրի Տիկին Ադաւնի Լուսարարեանի (ծն. Կառուկեան) մահուան առթիւ, ինչ–պէս նաեւ իր զերդաստանին սգակիր ան–դամներուն :

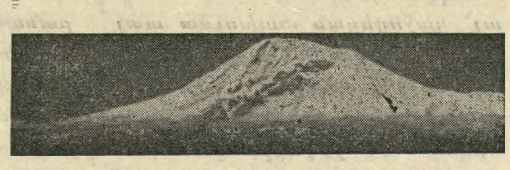

HAUTES... GAP ...ALPES
★
HOTEL RESTAURANT DE LA GARE

Տէր եւ Տիկին
ՓԻԷՌ ՋԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

ՀԱՆԳՍՏԱՒԵՏ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇ
ԴԱՐԱՍՏԱՆ ԵՒ ԿԱՌԱՏՈՒՆ
Ski — Natation — Patinage
Տարին 300 օր Արեւ
Ալպեան 800 մ. Բարձունք

« HOTEL RESTAURANT DE LA GARE »
Téléphone : 086
— 1, Avenue des Alpes —
★
ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ
T. S. C.
Ձմեռը՝ Օրը 18 Ֆ.
Ամառը՝ Օրը 22 Ֆ.
ՈՎ ՈՐ ԳԱՑ
ՏՆԵՑԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՑ

Imprimerie Speciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ոմն 1000 ֆրանք

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկեր Կորիւն Բարխեանի, իր հօրը մահուան առթիւ :

ԾԱՆՕՒ ՅԱՐԿԱԲԱՁԻՆ

Մերձաւոր արուարձանի մը մէջ (Սէն–Լազարի պիծ) ծախու է յարկաբաժին մը, 3 սենեակ (մէկը՝ բնակուած), մուտք , սպասուհիի սենեակ, բաղնիք, խոհանոց, կեդրոնական ջեռուցում, վերելակ, ա – մէն յարմարութիւն, հանդարտ :

Հեռաձայնել .—
Tél. : GRE. 53-33

Հ. Յ. Դ.

Վիէն .— Հ. Ց. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ակումբին մէջ :

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Շատ կարեւոր օրա – կարգ : Բացակայ ընկերները նկատի պի–տի առնուին :

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կազմակերպած է պարերեկոյթ մը *Այս Շաբաթ, ժամը 19·30էն մինչեւ կէս գիշեր, Ռաֆմանիւոֆի սրահին մէջ :*

Ծախքի մասնակցութիւն 5 ֆրանք :

(Ակումբին անդամներուն եւ ուսանող–ներուն համար, իրենց քարթը ներկայ–ցնելու պայմանով) :

Ոչ անդամներուն 9 ֆրանք :

Ձրի պառ , պիւֆէ :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի չրջանի իր բո–լոր մասնաճիւղերու :

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique Métro : Invalides

Այս Կիրակի ժամը 15ին

Օրուան նախագահ՝ ԲԺԻՇԿ Ռ. ՏԷՐ–ԴԱՒԹԵԱՆ
Օրուան բանախօս՝ ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին՝
Դասական մենապար՝ Տիկին Ա. Կորիզեան, (*Լիոնի օփերայէն*)
Մեներգ՝ Օր. Ա. Կարապետեան (*Լիոնի երաժշտանոցէն*)
Տրամախօսական արտասանութիւն՝ Օր. Լ. Թօփալեան
Ջութակ՝ Պ. Պ. Ներկարարեան *Հայկական մենապար* Օր. Ս. Պաղրեան

Կապոյտ Խաչի կայանի կեանքը պատկերացնող դունաւոր չարժանկարի ցու–ցադրութիւն :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ կապ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին :

Նախագահութեամբ Պ. ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ
Շաբաթ, Փետրուար 22, ժամը 21էն
HOTEL SPLENDID
Գեղարուեստական ճոխ բաժին :
Կը մասնակցի՝ ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆ
(Vedette des Disques Vogue)
Կ'ընկերակցի CLAUDE PELLETIER
Et la grande formation de l'Orchestre JEAN RINAUDO
Հաճելի անակնկալներ, հայկական պարեր :
AMBIANCE — COTILLONS

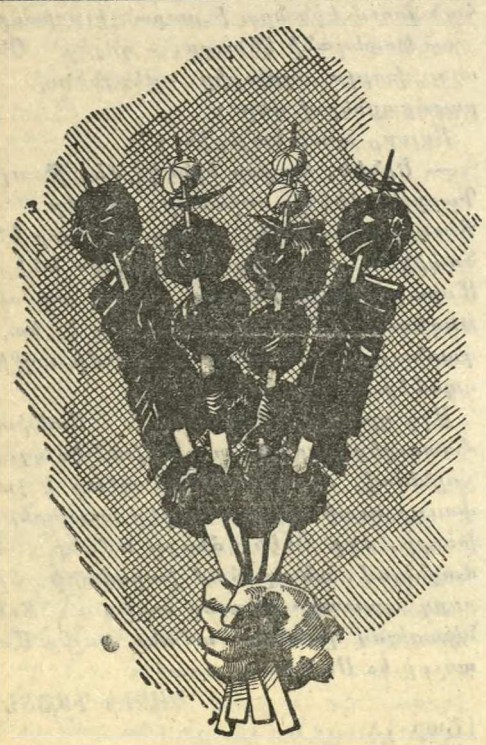

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԴՐԻԳՈՐ ԹԵԽԱՆԵԱՆ
Եւրոպական , հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :
Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0.30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 22 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI 22 FEVRIER 1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9943 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 40e ANNÉE — N° 9943

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵԾԱՐԱՆՔ ՄԵԾԱՍՔԱՆՉԻՆ

Առջի օր հրատարակեցինք Երեւանի Գրական Թերթի Փետրուար 7ի խմբագրականը՝ Զաղարտե՛նք մեր սքանչելի լեզուն :

Մեծ ու անխառն հաճոյքով կարդացինք խմբագրութեան այս գրութիւնը, որուն խորագիրն իսկ ամբողջ մտայնութիւն մը, վարդապետութիւն մը կ՚ենթադրէ :

Կաշկանդուած լեզուներու կապանքները թուլցած են եւ մարդիկ կը յանդգնին ճերմակի վրայ սեւով արձանագրել իրենց ներքին զգացումները՝ առանց վախնալու կոմպարտիայի անխուսափելի սաստէն : Կը թուի թէ Խրուշչեւի «խաղաղ համակեցութեան» քաղաքականութիւնը որոշ յեղաշրջում առաջ բերած է «սովետական մարդ»ու մտայնութեան մէջ :

Վերջին տարիներուն թոյլատրուած երթեւեկի դիւրութիւնները երկաթեայ վարագոյրէն ներս, ու փոխադարձաբար, անձէ անձ անհատական շփումներն ու դաղափարի փոխանակութիւնները, արտասահմանի հետ մշակութային կապերու աշխուժացումը, հայրենիքի մտաւորականներու ծանօթացումը սփիւռքի Հայութեան ազգապահպանման ճիգերուն եւ հայրենասիրական զգացումներուն՝ տարակոյս չկայ թէ մեծապէս տպաւորած են երկրի գրողները :

Խորհրդահայ մամուլին մէջ ուրախութեամբ կը կարդանք պարբերաբար լոյս տեսնող այնպիսի գրութիւններ, որոք նուիրուած են հայ ժողովուրդի անցեալ փառքերու պանծացումին, Ս. Մեսրոպէն, Վարդան Մամիկոնեանէն մինչեւ Սասունցի Դաւիթ, մինչեւ Սայեաթ Նովա եւ, ինչո՞ւ չէ, երբեմն մինչեւ Սարտարապատ :

Հայկական մշակոյթն ու քաղաքակրթական արժէքները խորհրդանշող հոյակապ դէմքերու կողքին մեր ազգի ազատ ու անկախ ապրելու կամքին արտայայտիչ դիւցազունները նոյն ջերմեռանդութեամբ ու պաշտամունքով կը փառաբանուին :

Լեզուն է, որ կը բնորոշէ ազգի մը ինքնորոյնութիւնը, կը կազմէ անոր հոգեւոր գերագոյն հարստութիւնը : Լեզուի շնորհիւ է, որ ժողովուրդները պայքար կը մղեն այլասերման դէմ եւ կը յաւերժացնեն իրենց գոյութիւնը :

Հայ ազգը հպարտ է իր ոսկեղինիկ, մեծասքանչ լեզուով եւ քաղաքակիրթ աշխարհի առջեւ կը ներկայանայ բարձր ճակատով :

Դարերու ընթացքին մեր մեծասքանչը բիւրեղացաւ, զարգացաւ, դարձաւ ըսքանչելի գործիք մը՝ պարզ ու հասկնալի եղանակով արտայայտելու համար մեր մտքերը :

Խորհրդային իշխանութիւնը աններելի, ոճրապարտ, զարհուրելի հարուած մը տուաւ մեր լեզուին՝ աղճատելով Մեսրոպեան դարաւոր ու փառաւոր ուղղագրութիւնը :

Անջրպետ մը բացուեցաւ հայրենիքի եւ սփիւռքի միջեւ : Սկսանք չհասկնալ իրարու լեզուն : Երեւան յամառեցաւ իր անըմբռնելի եւ անարդարանալի սխալագրութեան մէջ, տարիներ ետք փոքրիկ սրբագրութիւններ միայն ընդունելով :

Աղարտեցաւ մեծասքանչը : Ռուսերէն որոմներ խառնուեցան հայկական մաքուր ցորենին մէջ, տեղացիներուն իսկ անհասկնալի դարձնելով բոլշեւիկեան «խոտան» հայերէնը :

Մեր սքանչելի լեզուն աղարտողներուն դէմ Գրական Թերթի ընդվզումը բարենշան երեւոյթ մըն է, արժանի շնորհաւորութեան ու գնահատանքի :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՐԻԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՁԱԽՈՂԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁ ԻՍՄԷԹԻ ԴԷՄ

—o—

ՈՃՐԱԳՈՐԾԸ ՄԵՆՏԵՐԷՍԻ ԿՈՂՄՆԱԿԻՑ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸՆ Է

—o—

Իսմէթ Ինէօնիւ մահափորձի մը ենթարկուեցաւ Ուրբաթ առաւօտ երբ կը պատրաստուէր կառք նստիլ վարչապետարանէն դուրս ելած ատեն, բայց ոչ մէկ գնդակ դպաւ Թուրք վարչապետին : Քիչ մը ետք, անձամբ պիտի պատմէր եղածը, ձայնասփիւռէն.— «Յերեկուան մօտ, ընդհատած էի աշխատանքս եւ Խորհրդարան երթալու կը պատրաստուէի երբ անծանօթ մը, երեք – չորս մեթր անդին կրակ բացաւ իր ատրճանակով : Ապահովութեան անդամները անմիջապէս բռնեցին յարձակողը եւ յաջողեցան զայն ազատել մարդոց ձեռքէն որոնք կ՚ուզէին զինքը լինչի ենթարկել : Կառքին վրայ երեք ծակեր գտնուած են : Անկէ ետք խորհրդարան գացի եւ շարունակեցի զբաղումներս : Ամէն կողմէ քաղաքացիներ հետաքրքրութեան եւ համակրանքի նշաններ ցոյց տուին : Զեզի կը խօսիմ ըսելու համար որ ողջ – առողջ եմ եւ գործիս գլուխը, ամուր : Համաքաղաքացիներուս կը յայտնեմ անկեղծ երախտագիտութիւնս համակրանքի այն զգացումներուն համար զորս ցոյց տուին ինծի հանդէպ» :

Մահափորձին նկարագրութիւնը եղած Ինէօնիւի իսկ կողմէ մեծ յուզում պատճառած է ժողովուրդին մէջ մինչ Իսմէթ իր եզրակացութեան մէջ ըսած էր.— «Երբ մարդ քաղաքականութիւն ընէ եւ 56 տարի է կ՚ընեմ, նման միջադէպերու առարկայ կրնայ ըլլալ :

Գալով անճարակ ոճրագործին, Մէսութ Սունա, ելեկտրականութեան բանուոր մըն է, Գայսերիէն եկած : Խոստովանեցաւ թէ 1960 Մայիս 27ի յեղափոխութենէն ի վեր միտքը դրած էր Ինէօնիւն սպաննել, մանաւանդ Մենտերէսի մահէն ետք : 38 տարեկան է, ամուսնացած եւ չորս զաւկի տէր :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ թագաւորին գործողութիւնը չորս ժամ տեւած է, Ուրբաթ օր, բայց Շաբաթ առտու Աթէնքէն հասած լուրերը կը հաստատէին թէ վտանգը անցած է ներկայիս : Գործողութեան ատեն եւ անմիջապէս յետոյ լուրերը շատ մը տահոգիչ էին :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԸ երկուքուկէս միլիոնի առաջին օգնութիւն մը խոստացած է Զանզիպարի :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՍԷՆԵԻ իր պաշտօնական այցելութիւնը վերջացուց Շաբաթ առաւօտ : Հրաժեշտ առնելէ ետք նախագահ տը Կոլէն, Արեւելեան կայարանէն մեկնեցաւ Տորմանս ուրկէ պիտի երթար այցելել Պլինեիի զինուորական իտալական գերեզմանատունը : Անկէ պիտի անցնի Ռէնս ուր ճաշելէ ետք պիտի մեկնի դէպի Հռոմ : Իրեն կ՚ընկերանան Փոմփիտու եւ ռազմիկներու նախարար՝ Սէնթընի :

ՄԱՌԵՇԱԼ ՉՈՒԻՔՈՎ նոր լուսաբանութիւն մը կուտայ Հիթլերի մահուան պարագաներուն մասին, իր յուշերուն մէջ կը գրէ թէ իր զինուորները առաջ նորդին դիակը գտած են այրած գորդի մը մէջ, Պերլինի վարչապետարանը :

Յարդ կ՚ըսուէր թէ Հիթլէր եւ Էվա Պրաուն անձնասպան եղած էին, մարմինները այրուած էին եւ մոխիրները ցանուած պարտէզը :

ԿԻՊՐՈՍ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԱՐԴԵՐԸ

Հինգշաբթի ցերեկ, Եւրոպա թիւ 1 ձայնասփիւռի կայանի ամենօրեայ տեղեկատուութեան բաժնին մէջ (Էօրոփ – Միտի), հիւրերու կարգին երկու հայ երիտասարդներու ներկայութիւնը պատճառ դարձաւ, որ բարձրաձայն եւ ի լուր անթիւ ունկնդիրներու՝ խօսուի հայկական ջարդերու մասին :

Ծանօթ է որ Եւրոպա թիւ 1 ձայնասփիւռի կայանը, որ առաւելագոյն ունկընդիր ունեցողը կը նկատուի, ամէն ցերեկ հիւրեր կ՚ընդունի որոնք կրնան հարցումներ ընել կամ լուսաբանութիւններ ուզել հաղորդագրութեան ընթացքին տրուած լուրերու շուրջ : Հինգշաբթի օր, Քլօտ Ադամեան եւ Արմէն Խաչիկեան (երկուքն ալ անդամ Հայ Ուսմանց Կեդրոնին) բաւական «նեղը» դրին օրուան խօսնակը՝ Ժաք Փաօլի, որ կարգ մը լուրեր տուած էր Կիպրոսի մասին :

Քլօտ Ադամեան, անդրադառնալով Կիպրոսի դէպքերուն եւ Կիւրսէլի կողմէ եղած շահագործումին (երբ Թուրք նախագահը կը խօսի ... ցեղասպանութեան մասին), յայտնեց թէ զեղծում է եւ առնուազն չարաչար կը գործածուի բառը, երբ այդ առթիւ Թուրքը կը խօսի ի՛ր վրայ կատարուած ցեղասպանութեան եւ ջարդի մասին, Թուրքը՝ որ յիսուն տարի առաջ մէկ միլիոն Յոյն, մէկ միլիոն Հայ եւ հինգ հարիւր հազար Քիւրտ ջարդած է : Զայնասփիւռի լրատուն նը կատեց, որ շատ ճշգրիտ թիւեր կը տըրուին իրեն, բայց օրուան հարց մը չէ : Ադամեան ծանրացաւ սակայն հարցին վրայ, անտեղի գտնելով Թուրքերուն յայտարարութիւնը, Թուրքերուն որ շատ վարժ են ցեղասպանութեան եւ քաջ գիւտին ինչ ըլլալը եւ տարօրինակ ձգտում մը ունին չափազանցելու : Աւելցուց, որ Կիպրոսը առիթ մըն է Թուրքերուն համար «փոքրամասնութեան աշկերտութիւնը» ընելու եւ երբ խօսնակը շատ կողմնակի գտաւ երիտասարդ հայ ուսանողին խօսքերը, այս վերջինը հարցուց թէ ի՞նչ պիտի մտածեր իր խօսակիցը այսօր, եթէ Հիթլէրի արձանը կանգնէր Պերլինի մէջ, ինչպէս Թուրք ջարդարարին արձանը կանգնած է Անգարայի մէջ, յիշեց 1955ի Սեպտեմբեր վեցի դէպքերը Պոլսոյ մէջ, գտաւ որ «Յոյները իրենք զիրենք դէշ կը պաշտպանեն» եւ ըսել տուաւ խօսնակին, որ ճիշդ է թէ Պոլսոյ փոքրամասնութիւններ շատ հասկնալի վախով մը կ՚ապրին :

Այս շահեկան զրոյցը տեւեց 8 – 9 վայրկեան, ինչ որ համեմատաբար շատ կարեւոր ժամանակամիջոց մըն է եւ առիթ տուաւ որ շեղելով օրուան բուն հարցէն, որ Կիպրոսն էր, խօսուի հայկ. ջարդերուն մասին, եւ խօսնակը ըսէ նոյնիսկ.— «Ինչ որ Թուրքիա կը կոչուի, վասնզի կարծեմ շատ համաձայն չէք աշխարհագրական կամ քաղաքական գետնի վրայ այսօրուան գոյութիւն ունեցող Թուրքիոյ» :

Ուրախ ենք, ինչպէս մեր կարգ մը ընթերցողները՝ որոնք գրաւոր թէ բերանացի իրենց շնորհաւորութիւնները յայտնած են մեր միջոցաւ, որ հայ երիտասարդներ, կրցան, յանպատրաստից զրոյցով մը հայկ. քարոզչութիւն ընել միլիոնաւոր ունկնդիրներու առջեւ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ԱՆԹՈՆԻՕ ՍԷՆԵԻ - ANTONIO SEGNI -

—o—

Իտալիոյ Հանրապետութեան նախագահը՝ Անթոնիօ Սէնեի ծնած է Սասարի (Սարտենիա) 1891ին : Իրաւաբանութեան պսակաւոր, յետագային կաճառին դասախօսը եղած է Փերուճիայի համասարանը ուր դասաւանդած է մինչեւ 1925 : Արձանագրուած «Ժողովրդ. կուսակցութեան» անոր հիմնուած օրերէն իսկ, կուսակցութեան թեկնածուն եղած է, երեսփոխանական ընտրութեանց Սասարիի գաւառին համար : Ֆաշական վարչակարգին տակ, քաշուած է քաղաքական կեանքէ եւ վերսկսած իր քաղաքական գործունէութիւնը Սարտենիայի ազատագրման ատեն, վերակազմելով նախ եւ առաջ քրիստոնեայ ժողովրդապետութիւնը (տէմօ – քրիստիանի) եւ 1943ին կուսակցութեան գլուխը գտնուած է Սարտենիայի մէջ : Երեսփոխան ընտրուած է 1946ին եւ վերընտրուած ամէն անգամ : Կառավարական պաշտօններ վարել սկսած է 1944ին, իբրեւ երկրագործական փոխ – նախարար, Պոնոմիի դահլիճին մէջ եւ այդ պաշտօնը վարած է Փառիի եւ Կասփերիի դահլիճներուն մէջ, մինչեւ 1946 եւ կը դառնար նախարար նոյն ճիւղին :

Երկրագործութեան ճիւղին մէջ իր անունը կապուած կը մնայ հողային առաջին բարեփոխման եւ անոր գործադրութեան որ կը ձգտէր վերջ դնել անմշակ կալուածային մեծ հողերու եւ իրագործել գիւղացիական փոքր կալուածներ ընկերային նոր տնտեսութեան մը ծրագրին մէջ : Սէնեին է նաեւ որ յաջողած է Հռոմը ընտրել տալ իբրեւ կեդրոնավայր ՄԱԿի հողագործութեան եւ ուտեստեղէնի կազմակերպութեան (ֆաօ–1949) :

1951էն 1954 եղած է կրթական նախարար, 1955ին Շելպայի հրաժարումէն ետք, իրեն յանձնուած է նոր կառավարութեան կազմութիւնը եւ իր պաշտօնավարութիւնը կատարած է, հաստատելով երրեակ դահլիճ մը (Տէմօ – Քրիստիանի, Ազատական եւ Ընկերային – Դեմոկրատ) :

1958ի ընտրութիւններէն ետք, Սէնեի մաս կը կազմէ Ֆանֆանիի երկրորդ դահլիճին իբրեւ փոխ – վարչապետ եւ Պաշտպանութեան նախարար : Այդ դահլիճին հրաժարումէն ետք, 1959 Փետրուարին, երկրորդ անգամ ըլլալով, կը դառնայ վարչապետ, պաշտօն մը զոր կը պահէ մինչեւ Մարտ 1960, ներքին նախարարութեան հետ, երբ նոր կառավարութիւն մը կը կազմէ Թամպրոնի եւ ինք կը ըստանձնէ Արտաքին նախարարութիւնը, պաշտօն մը զոր պահած է նաեւ Ֆանֆանիի Գ. եւ Դ. դահլիճներուն մէջ :

Կատաղի պաշտպան «եւրոպական գաղափարականին», Իտալիոյ ներկայացուցիչն եղած է՝ Հռոմի դաշնագրին ստորագրութեան հանդիսաւոր արարողութեան (1957 Մարտ 25) :

Բառերը խնայող, միշտ արթուն աչքերով, կը հարցաքննէ, մտիկ կ՚ընէ, եւ կը պատասխանէ ժպիտով մը կամ քանի մը խօսքով : Փաստած է որ ճարտասանութեան եւ առատաբանութեան երկրին մէջ, վերապահութիւնը եւ խորհրդահսքօղութիւնը իրենց տեղն ունին : Զերմեռանդ Կաթողիկէ, Հռոմի դաշնագրերը ստորագրող, նախագահ Սէնեի Ատլանտեան մըն է, Եւրոպացի մըն է, համոզուած հակահամայնավար մըն է : Կ՚ըսուի սակայն թէ նուազ կապուած է դաշնակցային եւ գերազգային տեսակէտներու քան բազմաթիւ իտալացի ղեկավարներ :

Հանրապետութեան նախագահ ընտրուած է 1962 Մայիս 6ին :

«ՕՐՀՆԵՍՑԻ, ՕԾՑԻ ԵՒ ՍՐԲԵՍՑԻ...»

Վերջապէս հասաւ ամանորեան արմա-
դանս, ամէնուն ցանկալին, Ամէնուն Տա-
րեգիրքը:

Փորեղ հատոր մը, որով կը կաղնդէ
մեզ Կարօ Գէորգեան, հաւատարմօրէն,
երբ կը նորնայ տարին:

Թէոդիկը, որ իր վարպետն էր, հիմա
դարձած է աշակերտ: Եթէ բանասիրա-
կան ու պատմագիտական բաժինը եւս
ճոխացնէ քիչ մը, այս Տարեգիրքը կը
դառնայ անմրցելի: Գրական հանդերձան-
քը նորաձեւութեան պէս է, շուտ կը
հիննայ: Ակադեմական ուսումնասիրու-
թիւններն են, որ, տարիներ ետքն իսկ,
փնտռուած գիրքի մը արժէքը կուտան
նման հրատարակութեանց:

Ահա թէ ինչո՛ւ ճընկըլ – ճընկըլ անցայ
ոտանաւորներուն վրայէն, ցատկեցի թը-
ռայ արձակ էջերուն վրայէն, եւ երբ
կ՚որոնէի թէ ի՛նչ նորութիւն կը բերէ,
այս տարի, քննական ոգիով կամ իբրեւ
վերագնահատութիւն ընկալեալ ծանօ-
թութեանց, ուշադրութի՛ւնս գրաւեց նո-
բընտիր պապին ընտրութեան, թագա-
դրութեան կամ դահակալութեան նկարա-
դրութիւնը, ուր բառ մը խոչեց աչքերս.

— «Պապերու օծումը տեղի կ՚ունե-
նար...» (էջ 403):

— Ի՞նչ, պապերո՞ւն ալ օծում:

«Յառաջ»ի ընթերցողները պիտի յի-
շեն անշուշտ իմ կարգ մը յօդուածներս,
— աւա՛ղ, շարքը անաւարտ: Օրինակ,
«զգործս ձեռաց մերոց» տարազին բա-
ցատրութիւնը եւ նշանակութիւնը: «Ձեռ-
նադրութեան» պատմութիւնը, ծագումը
եւ նշանակութիւնը: «Երկրպագութեան»
պատմութիւնը, ծագումը եւ նշանակու-
թիւնը: «Հայր մեր» աղօթքին պատմու-
թիւնը եւ խմբագրութեան քննութիւնը,
(այս վերջին օրերուն՝ նոր ուսումնասի-
րութիւններ եւս լոյս տեսան այս աղօթ-
քին մասին, սրբագրելով խմբագրական
կարգ մը թերութիւններ՝ աստուածաբա-
նական տեսակէտով): Շատ հետաքրքրա-
կան են նաեւ «խաչակնքելու» սովորու-
թեան պատմութիւնը, վէճերը, աւան-
դութիւնները:

Սաղմոսի ընթերցումով միայն փոր
կշտացնող մարդոց պէս՝ նման հետա-
քրքրութեանց մէջ կեանքը հեղնելը ինծի
բնաւորութիւն դարձնելէ ետք, շատ մի՛
տեսնէք՝ եթէ... պապը մոռնամ եւ իր
«օծումով» զբաղիմ:

Բայց, ներողութի՛ւն, ձեզ ալ կրնայ
զբաղեցնել, որովհետեւ պապին «օծման»
արարողութիւնը կը յիշեցնէ հին վէճ մը՝
Հայոց ծիսական պատմութեան վերաբեր-
եալ:

Փաւստոս Բիւզանդացի այսպէս կը
պատմէ Մեծն կոչուած Ներսէս Պարթեւի
կաթողիկոսական ընտրութիւնը.—

«Ապա գումարեցին զիշխանսն մեծա-
մեծս, զի առցեն զցանկալին Ներսէս, եւ
գնասցեն ուր սովոր էին զհայրապետսն
օծանել» (Դ. 4):

Ինչպէս գիտէք, Հայոց կաթողիկոսները
սկզբնաբար Կեսարիայէն կը ստանային
իրենց հայրապետական կարգը: Բայց
Յոյները հայրապետական օծում չունին:
Ուրեմն, Կեսարիոյ յոյն հայրապետը,
ըստ Փաւստոս Բիւզանդացիի, «օծումը»
կը կատարէր յատկապէս եւ միայն Հա-
յո՞ց համար: Կամ Ներսէսի՞ն համար:

Այս մասին առաջին դիտողութիւնն ը-
րաւ Հորոյ, որ սրբագրելով աւծել (=օ-
ծել) բային ընթերցումը կը գրէր ածել,
այսինքն տանիլ, բերել, որ կը համապա-
տասխանէ նախադասութեան իմաստին,
— Կոգեանի բերած յունական վկայու-
թեան մէջ եւս, Ներսէսի վերաբերեալ,
օծում չկայ, այլ միայն ձեռնադրութիւն
(Հայոց Եկեղեցին, էջ 690):

Փաւստո՛սն է գրեր աւծել թէ ածել՝
չեմ գիտեր, բայց Փաւստոս ածեր է հաւ-
կիթ մը, զոր Օրմանեան իսկ կը համարի
... շինովի: Արդարեւ այս պատմիչը,
որու վիճակեր է գրել Հայոց Պատմու-
թեան մէկ կարեւոր շրջանին դէպքերը,
Կեսարիոյ մէջ «օծելու» կը տանի Ներսէ-
սը, երբ «աղաւնի մը սքանչելեօք սեղա-
նէն թռչելով առաջ Բարսեղ հայրապետին
վրայ, եւ անկէ ելնելով Ներսէսի վրայ
կը հանգչի»,— վկայութիւն մը, որ, ըստ
Օրմանեանի, «յունական մեծամտութեան
հիւսուածք է» այն իմաստով որ աղաւ-
նին հանգչեցնելով նախ Բարսեղի, յետոյ
Ներսէսի վրայ, «կ՚ուզուի Հայաստանը
վերածել Կեսարիոյ ենթարկեալ աթոռի
մը»:

Այսպէս, տիկիննե՛ր եւ պարոններ,
ժամանակին այսպէս օծելու տանելով եւ
աղաւնի թռցնելով էր, որ «աթոռ կ՚են-
թարկէին», ժողովուրդ մը ուրիշ ժողո-
վուրդի կը լծէին: Կամ գէթ նման պատ-
մութիւններ կը հիւսէին՝ գերագահու-
թեան խնդիր յարուցանելու համար յե-
տագային:

Բայց Հայերը, ի հնումն, կաթողիկո-
սական օծում չունէին: Հացունի չի դըտ-
ներ նոյնիսկ «կաթողիկոսական ձեռնա-
դրութեան որեւէ յիշատակ» նախ քան Թ.
դար (Հայոց ծէսը, էջ 94):

Արդարեւ, Վանանդայ եպիսկոպոսը
կ՚ընտրուի կաթողիկոս՝ առանց նոյնիսկ
ձեռնադրութեան, որովհետեւ ձեռնա-
դրբեալ եպիսկոպոս էր Գիւտ (Կոգեան,
Հայոց Եկեղեցին, էջ 159):

Իսավերտենց եւս կաթողիկոսական
կարգ բարձրացման համար օծում չի
գտներ (Ծէսք եւ արարողութիւնք Հա-
յաստանեայց եկեղեցւոյ, Ֆրանսերէն,
էջ 109):

Վերջամուտ արարողութիւն է օծումը,
զոր Հայերը փոխ առած են Լատիններէն՝
Կիլիկեան շրջանին, զայն վերածելով
կրկնօծումի,— եպիսկոպոսական եւ կա-
թողիկոսական: Իրենց կարգին՝ Լատին-
ները եւս փոխ առած են եպիսկոպոսական
օծումը եբրայական աւանդութիւններէ:

Եբրայեցւոց մօտ օծումը կը յիշատակ-
ուի երկու բառերով.

Սուք.— Այս օծումը աշխարհիկ է, հա-
սարակաց կեանքին յատուկ: Մարմնոյ
մաքրութեան, առողջապահութեան եւ
վայելչութեան համար: Չոր կլիմայի մը
տակ, լոգանքէն ետք՝ կարծես անհրա-
ժեշտութիւն դարձած էր ձէթով օծել
մորթը, այն մտքով որ «իւղ առնէ զերեսս
զուարթ» (Սաղմ. ՃԳ. 15): Հարուստնե-
րը այս իւղին կը խառնէին զանազան ա-
նուշահոտութիւններ (Եսթ. Բ. 12), եւ
այդ անուշահոտ իւղերով կ՚օծէին իրենց
գլուխը (Սաղմ. ԻԲ. 5), իրենց մօրուքը
(Սաղմ. ՃԼԲ. 2), ճիշդ ինչպէս յետա-
գային՝ Հայերը (Հայ-Բոյժ, 1962, էջ
86):

Առանց օծումի մնալը արտայայտու-
թիւն էր սուգի (Բ. Թագ. ԺԴ. 2): Վեր-
ջապէս, այս օծումը բժշկական եղանակ
էր (Ղուկ. Ժ. 34):

Մաշահ.— Կրօնական օծումն է ասի-
կա, որու իւղին պատրաստութիւնը կը
տարազէ Հնգամատեանը այսպէս.— «Առ
քեզ խունկս անուշունս, ծաղիկ ընտիր
զմռնենեաց հինգ հարեւր սիկղ, եւ կի-
նամոն զանոյշ զկէս այնորիկ՝ երկերիւր
եւ յիսուն, եւ զխունկեղէգն զանոյշ՝ երկ-
երիւր եւ յիսուն, եւ հիրիկ հինգ հարեւր
սիկղ ըստ սրբութեանն, եւ եւղ ի ձիթեն-
եաց հիմենաւ միով, եւ արասցես զայն
եւղ յօծումն սրբութեան, եւղ եփեալ ըստ
արուեստի իւղագործաց» (Ելից, Լ. 23):

Այս իւղով հասարակաց օծումը ար-
գիլուած էր. «Ի մարմին մարդոյ ոչ օ-
ծանիցի»: Այլապէս «սատակեսցի ի ժո-
ղովրդենէ» (Ելից, Լ. 32):

Սրբութեան այս իւղը սահմանուած էր
քահանայապետներու, մարգարէներու,
ինչպէս եւ թագաւորներու:

Քրիստոնէութեան շրջանին՝ իւղին
գործածութիւնը շփոթուեցաւ Ս. Հոգիին
հետ: Իրականին մէջ օծումը կախարդա-
կան քաղաքակրթութեան աւանդութիւն-
ներէ մնացորդ մըն է, եւ իւղին գործա-
ծութիւնը այն նշանակութիւնն ունէր թէ
ձեռնադրութեամբ (սկզբնաբար՝ համ-
բոյրով) փոխանցուած գերբնական ու
կամ ոգին կը հաստատուէր, կը պարու
ուէր, կը հանգչէր օծեալին մարմնոյ
մէջ:

Եբրայական բառն իսկ, իր կարգին,
բերէ այս վկայութիւնը: Ըսինք թէ ընդ
հանրապէս ձեռնադրութեամբ կը փոխան
ցուէր գերբնական զօրութիւնը: Աք
մաշահ կը նշանակէ ոչ միայն օծել, այլ
եւ ձեռքով շփել: Իմաստի ընդլայնումով
ձեռնադրել: Իւղի գործածութիւնը,
կը ճոխացնէ ձեռնադրութիւնը կամ ա
ւելի կախարդանք կուտայ, ունէին Բա
բելացիներն ալ, հին Եգիպտացիներն ալ
(այս վերջիններուն մօտ՝ համբոյրն
որ ունէր ծիսական աւելի խոր ներգոր
ծութիւն):

Իւղին հեղումը կը կատարուէր եղջիւ
րով: Հայոց եկեղեցին կը կատարէ ա
ղաւնակերպ պղինձէ անօթով մը, որ
ձեւընկալութեամբ կը յիշեցնէ Սուրբ Հ
գիին հանգչիլը օծեալին վրայ:

Նոյն այս բառը, մաշահ, տուած է մ
սիա բառը, զոր Յոյները թարգմանա
են Քրիստոս բառով կամ անունով, հա
յերէն թարգմանութիւնը՝ Օծեալ:

Վերադառնանք մեր ոչխարներուն,
Պապը կ՚օծուի՞ միթէ: Իմ գիտցածս
պապութիւնը ծիսական խորհուրդի
զգենուլը չէ, այլ կարգի մը բարձրա
ցումը, այսինքն գահակալութիւն մը
ըստ աւանդութեան՝ յաջորդութեան
նուիրագործումը: Պապը եւս եպիսկոպ
մըն է, անգամ մը օծուած՝ ստանալով
պիսկոպոսական աստիճան: Կրկնօծում
այսինքն եպիսկոպոս օծուելէ ետք պա
օծուիլ, այդ մասին ոչ միայն յիշատա
կութիւն, այլեւ բացատրութիւն չ
գտներ: Կայ «վերջին օծում» մըն ալ
Յակոբոս առաքեալին կողմէ սահմա
ուած՝ ըստ աւանդութեան (Յակ. Ե. 14)
բայց կապ չունի ձեռնադրութեան հետ
Եւ վերջապէս օծել կը թարգմանուի նա
եւ օրհնել:

Գիտցածս այսքան է: Աւելին՝ թող չ
նորհէ այն որ չուկաներէն հեռու, խոր
տիքի սեղաններէն հեռու, չոր հացը ջ
րը կը թաթխէ ու կ՚ուտէ: Աշխարհաճա
նաչութեան համը ա՛ն միայն գիտէ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆ

(*) «Հռոմէական եկեղեցւոյ ընդհան
րական պապը եւ յունական եկեղեցւ
տիեզերական պատրիարքը օծում չեն ը
դունիր» (Օրմանեան, Հայոց եկեղեցի
տպ. Պուէնոս – Այրէս, էջ 214): Հայեր
ունին «կաթողիկոսական օծում», վեր
ջամուտ աւանդութիւն, ճիշդ ինչպէս
«զարհուրելի» կրկնամկրտութիւնը վա
դապետական հակասութիւն:

ԳԷՇ ՕՐԵՐՈՒ

«ԲԱՐԵԿԱՄ»Ը

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այս ըսելով, Պըրթըն խնդաց բարեմը-
տօրէն: Անձնական փորձառութենէն գի-
տէի, թէ պրին թղթախաղին մէջ ան իր
լաւ տրամադրութիւնը չէր կորսնցներ,
նոյնիսկ եթէ մեծ գումար մը կորսնցնէր:
Իր նուրբ ձեռքով, ուր երակները գրեթէ
թափանցիկ երեւոյթով ուռած էին, ան
շփեց ափի մը նման ածիլուած կզակը եւ
շարունակեց.

— Կարծեմ ճիշդ այդ պատճառով ալ
կուգար քովս՝ երբ առանց դրամի կը
մնար, քանի որ լաւ խաղակից մըն էի եւ
անուանակից: Օրին մէկը գրասենեակս ե-
կաւ եւ խնդրեց, որ պաշտօն մը տամ ի-
րեն: Քիչ մը զարմացայ: Խոստովանե-
ցաւ, որ տունէն դրամ չէր ստանար այլ-
եւս եւ կը գտնուէր գործ մը գտնելու
ստիպողական անհրաժեշտութեան առջեւ:
Հարցուցի թէ քանի՞ տարեկան է:

— Երեսունըհինգ, պատասխանեց:

— Եւ կեանքիդ մէջ ի՞նչ գործ ըլած ես
մինչեւ այսօր:

— Է՛յ, մեծ բան մը չեմ ըրած, խոս-
տովանեցաւ:

— Չկրցի զսպել քրքիջս:

— Կը ցաւիմ որ առայժմ պիտի չկըր-
նամ քեզի օգտակար ըլլալ, պատասխանե-
ցի: Երեսունըհինգ տարի ետք դարձեալ
եկուր եւ տեսնենք թէ ինչ կրնամ ընել
քեզի համար:

Մարդը տեղէն չշարժեցաւ: Դէմքը ամ-
բողջովին գունատեցաւ: Վայրկեան մը
վարանեցաւ ու յետոյ ըսաւ, թէ ժամա-
նակէ մը ի վեր բախտը իրեն չի ժպտիր
թղթախաղին մէջ: Չէր ուզած սահմանա-
փակուիլ միայն պրինով, սկսեր էր փո-
քեր ալ ճաղալ, որ կործաներ էր զայն:
Գրպանը ոչ մէկ փենի ձգեր էին եւ պա-
տանդ ձգեր էր բոլոր ունեցածը: Պար-
տական մնացած էր բնակած պանդոկին
ալ եւ պահանջատէրերը կը մերժէին վը-
ճարման պայմանաժամերը երկարաձգել:
Բոլորովին կործանած, վախճանին հա-
սած մարդ մըն էր: Ինծի ըսաւ, թէ եթէ
աշխատանք մը չճարէ, պիտի պարտաւոր-
ուի անձնասպան ըլլալ:

Քանի մը վայրկեան նայուածքովս չա-
փեցի զայն եւ համոզուեցայ, թէ իրա-
պէս կործանած, խորտակուած մարդ մըն
էր: Սովորականէն աւելի խմեր էր եւ ու-
նէր յիսուն տարեկան մարդու մը երե-
ւոյթը: Եթէ այդ վայրկեանին կիները
տեսնէին զայն, վրան իսկ պիտի չուզէին
նայիլ:

— Բայց, մարդ, ըսի, վերջապէս թղ-
թախաղէն տարբեր բան չե՞ս գիտեր:

— Լողալ գիտեմ, պատասխանեց:

Չէի ուզեր հաւատալ ականջներուս,
երբ լսեցի այդ կացութեան առջեւ անոր
տուած այս անմիտ պատասխանը:

— Համալսարանին մէջ, լուղորդներու
խումբին մաս կը կազմէի, աւելցուց:

Հասկցայ, թէ ինչ կը հետապնդէր ան
իր այս խօսքով: Բայց ես ճանչցած եմ
շատ մարդիկ, որոնք համալսարան ա-
ւարտելէ ետք ալ այդ բանը մնացած է
պարզ պիտակ մը, հետեւաբար այս ման-
րամասնութիւնը ոչ մէկ տպաւորութիւն
ըրաւ վրաս:

— Երիտասարդ տարիքիս ես ա՛լ լաւ
լուղորդ էի, պատասխանեցի: Եւ յան-
կարծ գաղափար մը ծնաւ մէջս:

Դադար մը տալով իր այս պատմու-
թեան Պըրթըն ինծի դարձաւ եւ հարցուց.

— Կը ճանչնա՞ս Քոպէ քաղաքը:

— Ոչ, միայն մէկ անգամ անցած եմ
այն տեղէն ու մնացած եմ մէկ գիշեր
միայն:

— Ուրեմն չես գիտեր Չիոյա ակումբը:
Երիտասարդ տարիներուս այնտեղ ծովը
կը նետուէի, կ՚ընէի փարոսին շրջանը
եւ կ՚երթայի մինչեւ Թարումի ծոցը:
Բաւական երկայն ճամբայ է, մօտաւորա-
պէս երեք մղոն եւ շատ դժուար՝ հո-
սանքներուն պատճառով: Այսպէս, երի-
տասարդ անուանակիցիս պատմեցի այս
քաջագործութիւնս եւ աւելցուցի, որ ե-
թէ յաջողի լողալ ակումբէն մինչեւ այն
ծովածոցը, իրեն պաշտօն մը պիտի տամ:

Նշմարեցի, թէ մարդը յանկարծակիի
եկաւ:

— Առողջական վիճակս թոյլատու չէ,
մրմնջեց:

Չպատասխանեցի: Ուսերս բարձրացու-
ցի՝ ըսել ուզելով, թէ ուրիշ կերպ կա-
րելի չէ: Ան ինծի նայեցաւ վայրկեան մը
եւ գլխու շարժումով մը հաւանութիւն
յայտնեց:

— Լաւ, ըսաւ, ե՞րբ կ՚ուզես որ ընեմ
այդ փորձը:

Ժամացոյցին նայեցայ: Տասը քանի մը
վայրկեան անցած էր:

— Մէկ ժամ եւ մէկ քառորդէ աւելի չի
տեւեր այս փորձը, ըսի: Ժամը 12ուկէ-
սին ինքնաշարժով պիտի գամ ծովածո-
ցին եզերքը: Այնտեղ կը հանդիպինք ի-
րարու: Կը վերադառնաս ակումբ,
հագուիս եւ յետոյ կը ճաշենք միասին

— Շատ լաւ, պատասխանեց երիտա
սարդ Լենի:

Իրարու ձեռք սեղմեցինք, յաջողու
թիւն մաղթեցի եւ ան մեկնեցաւ: Ա
առաւօտ բազմաթիւ գործեր ունէի կա
դադրելիք եւ մեծ դժուարութեամբ յա
ջողեցայ ճիշդ ժամը 12ուկէսին հա
Թաումի ծովածոցին առջեւ: Բայց ի
տեղը աճապարեր էի: Մարդը երեւ
չելաւ:

— Արդեօք վերջին պահուն հրաժար
ցա՞ւ փորձելէ, խորհեցայ հետաքրքր
թեամբ ... Ո՛չ չէր հրաժարած: Ան ծ
նետուած էր՝ վճռած ըլլալով կատ
իրեն առաջարկած լողագնացութիւն
Բայց, բնականաբար, ըմպելին եւ կ
սընցուցած գիշերները կործանած
նաեւ անոր առողջութիւնը: Փարոս
շրջակայ հոսանքները աւելի զօրաւոր
ղած էին, քան այս մարդը եւ տապ
զայն: Երեք օր ետք միայն գտան
դիակը:

Ես քանի մը վայրկեան լուռ մնացի
Այս պատմութիւնը զիս ըմբոստացուց
էր, յետոյ հարցուցի Պըրթընին.

— Երբ անոր պաշտօն մը խոստաց
այդ պայմաններով, չէի՞ր գիտեր թէ պ
տի խեղդուի:

Պըրթըն հանդարտ խնդաց եւ ինծի
յեցաւ իր բարեմիտ ու անմեղ աչքերով
կզակը շոյեց եւ ըսաւ.

— Պէտք է ըսեմ, թէ այդ օրերուն
մէկ պարապ տեղ ունէի ձեռնարկութեան
մէջ եւ դժուար էր մերժել այս երիտա
սարդը ...

ՍԸՄԸՐՍԷԹ Մ

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ

ԱԿՈՒՄԲԻ «ԴԻՒԱՆԱԳԷՏԸ»

Ամերիկայի մէջ ամէն հայաշատ կեդրոն ունի իր ակումբը եւ գրեթէ ամէն ակումբ՝ իր «դիւանագէտը»:

Հոն է ան հաւախօսին, միջօրէին, կէս գիշերին: Պահուրտած է անկիւն մը, դիշատիչ թռչունի մը նման եւ անձայն կը սպասէ, որ միամիտ զոհը ոտքը նետէ ակումբի սեմէն ներս: Եւ, եթէ անդամ մը դժբախտութիւնն ունեցար իյնալու անոր ճիրաններուն մէջ, գիտցիր որ ա՛լ ամէն բան վերջացած է: Ան ոչ մեծ կը ճանչնայ եւ ոչ պզտիկ, ոչ բարեկամ եւ ոչ ալ թշնամի: Խուլերուն անդամ չի խնայեր: Մէկ խօսքով, Աստուծոյ պատուհասն է եւ ակումբ մը ակումբ չէ եթէ անոր պէս դէթ հատ մը չունի:

Արարիչն ալ, կարծէք, օժտած է զինք պէտք եղած յատկութիւններով: Ունի քաուչուէ թոքեր, պողպատապատ կոկորդ եւ բերան մը, բերան մը, որ ոչ գոցուիլ գիտէ եւ ոչ ալ յոգնիլ, առտը-ւընէ մինչեւ գիշեր ...

Ամէն ինչ գիտէ ան եւ ամէն ինչ կը տեսնէ ու կը նախատեսէ, բայց ոչինչ կը լսէ, որովհետեւ կորսնցուցած է լսելու կարողութիւնը: Ուղես հակաճառէ, ուղես քաշքշէ, — ոչ կ՛առնուի եւ ոչ ալ կը վիրաւորուի, կը բաւէ որ ինք կարենայ շարունակել իր շարունակելին: Բերանը գոցես՝ աչքով կը խօսի, աչքին չնայիս՝ թեւերը կ՛անցնին գործի: Եւ, ճաթիլը կուգայ, եթէ չկարենայ խօսիլ բերնով, աչքով կամ թեւերով:

Վա՛յ, եթէ ակնթարթ մը տկար գըտնուեցար եւ թոյլ տուիր, որ քեզի համար խմիչք մը ապսպրէ: Ա՛լ ինկած ես ուռկանին մէջ: Ա՛լ ստիպուած ես դառնալ համբերատար ունկնդիրը անոր խօսքերու հեղեղին, որ կը ժայթքի շրթներուն մէջէն առանց դուլ ու դադարի: Ու այսպէս, մէկ խմիչքի համար օրդ կ՛ընէ հարամ:

Կը սիրես ակումբ յաճախել, ընկերներ եւ բարեկամներ տեսնելու համար, բայց սեմէն ներս կ՛անցնիս կասկածանքն ու վախը սրտիդ: Հապա եթէ հո՛ն է ... Զորս կողմդ կը նայիս, ուշի ուշով եւ կ՛ուղես որ հոն չըլլայ... Փա՛ռք երկնաւորին, հոն չէ: Միտքդ կը հանդարտի եւ հանդիստ շունչ մը կ՛առնես: Բայց, հազիւ թէ բարեկամի մը մօտեցար կամ փորձեցիր սեղանին վրայէն թերթ մը վերցնել, աչք մը պտրտցնելու համար ու ահա, յանկարծ չես գիտեր ո՛ր ծակէն հոգէառ սաղայէլի մը պէս դէմքդ կը տնկուի:

— Օ՛, բարեւ, հայրենակի՛ց... եկուր նայիմ, ի՞նչպէս ես երէկուընէ ի վեր...

Քաղաքավարութիւնը կը պահանջէ որ մօտենաս: Թեւդ մտնելով, կը տանի եւ կը նստեցնէ քեզ սեղանի մը առջեւ: Ու կը սկսի, կը փորձէ զանազան հնարքներով քեզ ծուղակը ձգել: Ինկած ես արդէն, երբ կը վստահեցնէ քեզ թէ որոշած է այլեւս չխօսիլ այդ նիւթին շուրջ: Երդում ալ կ՛ընէ: Օդէն կը խօսի, ջուրէն կը խօսի եւ սակայն կամաց կամաց, վարպետութեամբ կը փոխէ խօսակցութիւնը, կ՛ոլորէ, կը դարձնէ եւ կը բերէ դարձեալ իր բո՛ւն ըսելիքին, որ իր «դիւանագիտական» մասնագիտութիւնն է: Ա՛լ ազատում չունիս: Ու գլուխդ է՝ կը սկսի դառնալ, վրադ ընդհանուր թուլութիւն մը կուգայ, աչքերդ կը մթագնին, ուղեղդ կը թմրի, կը սկսիս յօրանջել, կարծես քառորդ ժամ առաջ հաշիշ առած ըլլայիր ...

Կէս — քուն, կէս — արթուն այդ վիճակիդ մէջ, ականջներդ կը լենան իր չվերջանալիք խօսքերով: Արդէն իսկ սկսած է քննադատել մեծ ու պզտիկ պետութիւնները, հայկական հարցին վրայէն կը մտնէ ու տակէն կ՛ելլէ, կը լուծէ միջազգային ամենակնճռոտ խնդիրները եւ ամենա՛յն հեղինակութեամբ կը վերլուծէ անցեալը, կը քննէ ներկան եւ կը գուշակէ ապահան: Ոչ մէկ բան անհասկնալի է իրեն համար: Ընդհակառակն ամէն բան, ամէնէն պարզէն մինչեւ ամէնէն բարդը, յստակ է արեւի լոյսի պէս, նոյնիսկ այդ լոյսէն ալ աւելի:

Ամենագէտ է ան եւ ամենատես: Այլեւ ամենակարող՝ գլուխ արդուկելու մէջ: Այնպէս կը ճառէ, որ կարծէք ներկայ եղած է միջազգային ժողովներու, իսկ աշխարհի քաղաքական գործերը վարող պատասխանատու մարդիկը մտերմօրէն խոստովանած են իրեն իրենց ծրագիրները, իրենց ընելիքներն ու չընելիքները: Գոնէ հաւնէ՛ր այդ ծրագիրներուն, — ո՛չ, հաւնելիք ի՞նչ կայ որ ... բոլորն ալ կարճատեսներ են, ոչ իրենց ըրածը գիտեն եւ ոչ ալ ընելիքը:

— Եթէ ե՛ս ըլլայի անոնց տեղը, տես թէ ինչե՛ր կ՛ընէի ... Մե՛ղք որ ասանկներուն ձեռքը մնացած է աշխարհին ճակատագիրը ...

Մինչդեռ ինք «ասանկներէն» չէ: Բայց ո՞վ է զինք մտիկ ընողը, ո՞վ է իրեն բան հարցնողը ... իսկ ինք ա՛յնքան համեստ է, որ չուզեր աղմուկ բարձրացնել իր շուրջը ...

Այդ համեստութիւնը սակայն, արգելք մը չէ, որ գաղտնիքներ ունենան իրեն համար պատմական, քաղաքական, ռազմագիտական, ազգային, տնտեսական, աշխարհագրական, աստուածաբանական կամ դեղարուեստական ամենադժուարին խնդիրները: Իր բերնէն «չեմ գիտեր»էն զատ ամէն բան կը լսես: Զէ՞ որ չգիտնալը ամօթ է «դիւանագէտ»ի մը համար:

Ու այսպէս, ակումբին փորձանքը ամէն օր եւ ամէն ժամ կազմ ու պատրաստ է ժպտախա՛ռն սպառնալիքով դիմաւորելու ամէն անոնք, որ պատրաստ են իյնալու իր ճանկերուն մէջ:

Կիները թող բնաւ չմտահոգուին, թէ իրենց ամուսինները ակումբ կ՛երթան թուղթ խաղալու: Իսկ այն այրերը, որոնք հոն կը փութան իրենց կողակիցներու լեզուէն ազատելու համար, պիտի դիտնան որ շատ աւելի մեծ պատիժի կ՛ենթարկուին այնտեղ, իյնալով ակումբի մնայուն «դիւանագէտին» ձեռքը կամ անոր լարած ծուղակին մէջ:

Շա՛տ են անոր զոհերը: Եւ, բաց ասեմ եւ ոչ ամաչեմ, անոնցմէ մէկն ալ եղած է ատենօք, այս տողերը գրողը՝

ԵՆՈՎՔ ԼԱՉԻՆԵԱՆ

«Ամէնուն Տարեգիրքը»

ՆՈՐ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԵՐ ԲԱԽՏԻ ԱՍՏՂԵՐԻ ՀԵՏ...

«Քարեր, քարեր Հայաստանի...»
ՀԱՄՕ ՍԱՀԵԱՆ

Այս քարերը հնուց եւ դարերից մեր հին,
Եւ անգամ առաջին օրից մեր գոյութեան,
Տուել են որմնադիր արուեստը մեզ
վերին,
Անդրանիկ խորհուրդը մեր քերթութեան:
Այս քարերը եկել, եկել են դարերից,
Մեր շինարար հոգու, մեր կաթի հետ,
Դարերի հետ վիճել, կռուել են եւ նորից
Անցել հազար ճամբայ եւ արահետ:
Այս քարերը որքան դարեր են տապալել
Ու շաղախուել ուժին մեր տքնութեան,
Տուն են դարձել առաջ, ապա՝ մռայլ
բերդեր,
Դարձել տաճար, ապա սիրոյ մեհեան ...
Ապա սիւն են դարձել բախտին մեր
ալեկոծ,
Արուեստի հմայիչ ե՛ւ ջահ, ե՛ւ
ատրուշան:
Այս քարերը այնքան երազ են բռնկել,
Տնից հանել այնքան ճարտարապետ ...
Աստղերի հետ խօսել ու հեռուն
նաւարկել,
Փնտռել կատարեալի ռճը երանաւէտ:
Այսօր կանգնած իմ հին եւ նոր
Երեւանում,
Որի հինը՝ փոշի, լոկ փոշի է դեղին,
Որ մոռացման ճամբայ ու շաւիղ է
փնտռում,
Անդարձութեան մշուշն առած իր
ուսերին:
Կանգնել եմ նոր բացուող այս լճակի
ափին,
Որ ծփանք է տալիս լոյսերի մէջ ահա,
Աչքս յառած մեր նոր, նոր այն
աստղախմբին
Որ կերտում է Հայոց նոր մի Ակրոպոլիս:
Որ Սեւանը խլած լեռների վեհ գրկից՝
Բերել է ու թողել Երեւանի սրտում,
Ուր հիացած մարդիկ էլ հպարտ են
քայլում,
Որ դարձան փառքին այս սերնդակից:
Այս քարերը այնքան երազ են բռնկել,
Տնից հանել այնքան ճարտարապետ ...
Մինչեւ անգամ փոքրիկ Սեւան են տուն
բերել,
Որ ծփայ մեր բախտի աստղերի հետ ...

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

ՀԻՆ ՕՐԵՐԷՆ...

Երբեմն անուն մը միայն բաւական կ՛ըլլայ մեզ տանելու անցեալի հեռաւոր յիշատակներու աղջամուղջին, հոն կենդանացնելու համար ապրումներ եւ աւանդութիւններ:

Օրմանեան պատրիարքը դարասկիզբի պոլսական ուսանողութեան համար «շաքար բաժնող պատրիարքին» յիշատակը պիտի թողուր, ինչպէս ինք կը սիրէր ըսել յաճախ:

Ժամանակին, իւրաքանչիւր թաղի եկեղեցիին տօնին առթիւ պատրիարքը անձամբ կուգար նախագահելու: Մասնաւորաբար Սկիւտարի Ս. Խաչ եկեղեցիին մէջ փառաւոր կը տօնուէր Խաչվերացը:

Կը յիշեմ պատկերը: Նախատօնակին, պատրիարքը վեղարաւոր հետեւորդներով շրջապատուած, եկեղեցիին մէջ, ինքն իսկ կը մասնակցէր շարականներուն, եւ երբ խունկի թանձր ոլորտներու մէջ կը սկսէր թաւ ձայներու համանուագը, «ի խորոց սրտից խօսք ընդ Աստուծոյ ... անրջական երազոց խօլանաց ցնորից ...» հոգեթրթիռ տաղը, հեռաւոր անցեալի մը մէջ ապրած ըլլալու զգայութիւնը կ՛ունենայինք՝ թէեւ այդ միսթիք աղօթքներուն խորախորհուրդ իմաստը ըմբռնելու անկարող ըլլայինք դեռ: Յաջորդ օրերուն, պատրիարքը դպրոցները այցելելու եւ աշակերտներուն առատօրէն շաքար բաշխելու սովորութիւնն ունէր:

Կը մտնէր իւրաքանչիւր դասարան եւ հարցաքննութիւն կը կատարէր:

Անդամ մը, Ներսէսեան վարժարանի իր այցելութիւնը պատահեցաւ մեր դրաբարի եւ մատենագրութեան դասերու պահին: Զիս կանչեց եւ պատասխաններէս գոհ մնալով անունս (Էօրսճեան) հարցուց, եւ ապրիս մը չնորհեց, «միայն թէ անունդ պէտք է հայացնել, Սալեան ընել» ըսաւ: Իրիկունը հօրս պատմեցի, բայց ան կարելիութիւնը չգտաւ փոխելու:

Շատ տարիներ ետքը, գարունի պայծառագեղ առաւօտ մը, Գընալը կղզի, — զոր Հայ Կղզի կը կոչէինք — բարձունքի մը վրայ, հեռուէն տեսայ որ պատկառազդու կրօնաւոր մը, դաւազանին յեցած, կը յառաջանար: Բնական է, անմիջապէս ճանչհայ եւ մօտեցայ համբուրելու ձեռքը, ինչպէս սովորութիւն էր: — Երեսս նայեցաւ եւ ըսաւ. «Դուն այն չե՞ս, որուն անունդ փոխել առաջարկեցի»: Ապշած մնացի, այսքան սուր յիշողութի՛ւն եւ ա՛յնքան անկարեւոր խընդիրի մը առթիւ:

ՍԻՐԱՆՈՅՇ ՉԱՔՐԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Տ. Տ. ՎԱԶԳԷՆ Ա. ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ, հրատարակութիւն Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի, 1963:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (35)

ԽՈԴԵԴԱՆ

— Էս ինչ համեղ խորոված է, — բացագանչեց Օնէն եւ, ձեռքը երկարելով, հինգերորդ պատառը վերցրեց այնտեղից:

— Ցած դիր, էդ իմ բաժինն է, անցեալ անգամ էլ ես զուրկ մնացի, — ասաց Ստեփանը, որ նոր էր պատրաստուում ամանի միջից մի պատառ քաղելու:

— Դու մի՞շտ ուրիշի բաժինն ես ուտում, — հարցրեց Խոդեդանը:

— Մի՞շտ ուտում է, հօրեղբայր, — դանգատուեց Ստեփանը: — Մենք դեռ մի պատառ չվերցրած, նա ամանի կէսը դատարկում է:

— Շատ ուտելը շնութիւն է, լաօ, իսկ փոր խաբելը՝ շանորդութիւն, — նկատեց Աստուրը:

— Օնէի համար հաւասարութիւն գոյութիւն չունի, — հաստատեց Տօնէն կիսկատակով եւ ամանը նորից քաշեց Ստեփանի եւ Խոդեդանի առաջ:

— Որ էդպէս է, խորովածը ցած դիր:

— Չեմ դնի, — ընդդիմացաւ Օնէն եւ եօթներորդ պատառը բերանը տարաւ:

Աստուրին թուաց, որ սեւսարեցին իր համբերութիւնն էր փորձում: Ի՞նչպէս կարելի էր հաւասար սեղանի առաջ ուտել ընկերոջ բաժինը:

— Ցած դիր, — նորից սաստեց նա:

— Չեմ դնի, — ասաց Օնէն եւ ութերորդ պատառը մօտեցրեց բերանին:

Խոդեդանը յանկարծ վեր թռաւ տեղից, բռնեց Օնէի վզից եւ, միւս հովիւների քրքջի տակ, այնպէս սեղմեց նրա կոկորդը, որ աւելորդ պատառը դուրս թռաւ բերանից:

— Ապրի, ապրի Աստուրը, — բացագանչեց Տօնէն ոգեւորութեամբ:

Օնէն այնպէս էր շշմել անակնկալ դիպուածից, որ ոչինչ չկարողացաւ պատասխանել: Կոկորդի ուժգին հպումից նրա աչքերը ջրակալուել էին: Երբ հանգըստացաւ, գնաց աղբիւրը, լուացուեց, եւ վերադառնալով նորից նստեց իր տեղը՝ գերանի ծայրին:

Խոդեդանը զգուշացրեց նրան՝ ասելով.

— Քանի ես Սեւ սարի վրայ եմ, չը-տեսնեմ, որ դու իմ ներկայութեան մի աւելորդ բրդուճ դնես քո բերան:

— Պիտի դնեմ, — յոխորտաց Օնէն:

Խորովածի աւելորդ պատառի այս չափազանց հետաքրքրական միջադէպը կըրկին անգամ հաստատեց այն պատմութիւնը, որ սեւսարեցիները լսել էին մոտկանցի այդ զարմանալի հովուի վերաբերեալ:

— Բարի գալուստ, Խոդեդան, — խօսեց Տօնէն՝ փարչը իր ձեռքը վերցնելով: — Բարով եկար Բռնաշէն: Էսօրուանից դու Եօթակնանի աղբիւրի բնակիչ ես: Տես՝ ինչքան սիրուն է մեր անտառը: Ուղո՞ւմ ես քեզ համար մի խաղ ասեմ, Խոդեդան, ծառթըխը (փայտփորիկը) դեռ քնած է:

— Երգիր, Տօնէ, երգիր, — ուրախացած գոչեցին Ստեփանը եւ Օնէն: — Դու մեզ խօսք ես տուել:

Տօնէն խմեց մի քիչ օղի, մէջքը տուեց հաստաբուն կաղնուն եւ, գլուխը առնելով ձեւափերի մէջ, սկսեց երգել:

Լուսինը դանդաղ սահում էր Սեւ սարի վրայով: Մինչեւ ուշ գիշեր Տօնէն երգեց խարոյկի առաջ նստած: Օնէն արդէն քընել էր: Ստեփանը մորթը փաթաթեց մաշկի մէջ եւ անթեղած կրակի տակ դընելով, նոյնպէս քուն մտաւ: Արթուն մնաց միայն Աստուրը: Նա առաջին անդամն էր տեսնում այդպիսի զօրաւոր երգիչ:

Լուսնի լոյսով ողողուած կաղնու վրայ լսուեց գիշերահաւի կանչը:

— Քնենք, Խոդեդան, քնենք, ծառթըխը ելաւ իր քնարանից:

Երգիչը քնաթաթախ նայեց իր հիւրին եւ, յօրանջելով ու ծոծրակը քորելով, տապալուեց կրակի առաջ՝ աջ թեւը կիսավառ գերանին դրած: Հակառակ կողմի վրայ փուլ եկաւ Աստուրը:

Կէս գիշերին մոտկանցին արթնացաւ: Օնէի մէջքը բաց էր: Նա հանեց իր հաստ, տաք աբան եւ նրանով կամացուկ ծածկեց ընկերոջ մէջքը:

— Ի՞նչ ես անում, — քնից վախեցած վեր թռաւ սեւսարեցին:

— Մէջքդ բաց էր, ծածկեցի, որ չմրսես:

«Երկու պատառ խորովածի համար ինձ խայտառակ արաւ, իսկ մէջքիս մասին է մտածում», — ինքն իր մէջ խօսեց Օնէն եւ զարմացած նայելով նորեկ սասունցուն, ծանր գլուխը նորից գերանին իջեցրեց:

Խոդեդանը աչքերը ուղղեց լուսնեակին, յօրանջեց եւ յոգնած թիկունքը դըրեց կողքի խանձուած կոճղի վրայ:

Գիշերահաւը երգում էր ծառին:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

Կարապները կ՛երգեն մեռնելէ առաջ: Կարգ մը մարդիկ լաւ կ՛ընէին, եթէ մեռնէին երգելէ առաջ:

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐԱՆՔԻՆ
ԸՆԴ ԱՌԱՋ ԵՐԹԱԼՈՎ
— ԿԸ ԿՐԿՆՈՒԻ —

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած
Վարժարանի Աշակերտութեան Կողմէ

ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ
29 ՓԵՏՐՈՒԱՐ, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 21

Պիտի ներկայացուին՝
— 1 — ՊԸՌՍԱՄԻ ԿՈՐԻՒՆԸ ·—
Պալատական դրուագ մը, Հայոց պատմութեան մելիքական շրջանէն:
— 2 — ԶԱՒԵՇՏ, Ֆրանսերէն, 1 արար:
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ
ՀԱՄԵՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 8 ՄԱՐՏ, 1964, ԺԱՄԸ 17

ՍԱԼ ԿԱՎՕ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի «Արմենիա» երգչախումբին համերգը Մարտ 21ին:

×

Թատերական ներկայացում, նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, Ապրիլ 23ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գրաւուած օր, Մարտ 14, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ:

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 15ԻՆ

★

ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ
«PARS HOTEL»
— TEHRAN —
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ
ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք
ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ
Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
1 հոգինոց սենեակ· — Օրը 370 Ռ·
2 հոգինոց սենեակ· — Օրը 520 Ռ·
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)
Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ
ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ
« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »
ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Այս տարի երեսնամեակն է Հայ–Բոյժի հրատարակութեան: Հայ–Բոյժ 30 տարեկան:

Այս առթիւ Հայ – Բոյժ այս տարի եւս պիտի հրատարակուի երկու հատորով, ընդամէնը 256 էջ,— գրական, պատմական եւ բժշկական բովանդակութեամբ:

Առաջին հատորը լոյս կը տեսնէ մինչեւ մէկ ամիս:

Անոնք որ գաղափար մը ունին հայ թերթերու տագնապին մասին, կը ներեն՝ երբ Հայ – Բոյժ խիստ խնայողութիւն մը ընէ ջնջելով բազմաթիւ ձրի առաքումներ եւ անպարտաճանաչ բաժանորդներու թերթերը:

Բարեկամ թերթերէ կը խնդրուի արտատպել:

×

« ՍՊԻՏԱԿ ԱՌԱՒՕՏ »

Շ. Նարդունիի նոր հրատարակութենէն՝ ՍՊԻՏԱԿ ԱՌԱՒՕՏ կը նուիրեն ·—

Տիկին Մալաքեան տասը օրինակ, Սարգիս Պօղոսեան տասը օրինակ, Յովհ. Տէր – Յովհաննէսեան հինգ օրինակ, Յովհ. Զալըքեան հինգ օրինակ, Սարգիս Ընտրիկեան հինգ օրինակ: Սարգիս Առաքելեան տարածած է 20 օրինակ, Ասատուր Քէօսէեան 20 օրինակ, Վ. Սինանեան 20 օրինակ, Վ. Բաբախեան 10 օրինակ, Սահակ Կէնճեան 10 օրինակ, Կ. Տօնէլեան 10 օրինակ, Ժիրայր Շալճեան 10 օրինակ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Աշխատանք

ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ
Թիւ 14: 1963
Խմբագիր ԲԻՒԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆ
Ճոխ բովանդակութիւն, խնամուած տպագրութիւն:
Գին 12 փր·
Դիմել Բ. ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ,
46, Rue Richer, PARIS (9e)

ԾԱԽՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ

Մերձաւոր արուարձանի մը մէջ (Սէն–Լազարի գիծ) ծախու է յարկաբաժին մը, 3 սենեակ (մէկը՝ բնակուած), մուտք, սպասուհիի սենեակ, բաղնիք, խոհանոց, կեդրոնական ջեռուցում, վերելակ, ամէն յարմարութիւն, հանդարտ:
Հեռաձայնել ·—
Tél. : GRE. 53-33

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն· Ֆ·
Շրջանակով 300 Ն· Ֆ·
Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ
ՔԱՏԷԻ ՍՐԱՀԸ
Նախաձեռնութեամբ
ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ
(Զ Ո Մ)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Ապրիլ 25ին, Շաբաթ օր: Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին եւ կազմակերպութեամբ «Փոթորիկ» խումբին կը տօնուի Կիրակի, Մարտ 1ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:
Մանրամասնութիւնները՝ յետագային:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Անի կոմիտէին, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդին: Այս առթիւ կազմակերպուած խնջոյքը՝ այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին «Համօ Օհանջանեան» ակումբը:
Կը նախագահէ Ընկ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ (Կրընոպլէն)
Արտասանութիւն, երգ, անակնկալներ:
Պիւֆէ Մուտքը ազատ է

33ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ
Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue St. Dominique, PARIS (7e) — Métro : Invalides

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի խմբապետներուն, խմբապետուհիներուն, սկաուտներուն եւ գայլիկներուն կողմէ:

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Սկաուտական ֆիլմ, չորս նկարներ հայ Արիներու մասնակցութենէն · Մարաթօնի (Յունաստան) համաշխարհային ճամբարին:

Հայկական երգեր եւ պարեր գայլիկներուն եւ սկաուտներուն կողմէ, արտասանութիւն:
Թատերական ներկայացում հայերէն: Սկաուտական պարեր եւ խաղեր:
Եւ առաջին անգամ ըլլալով, Հայ Արիներու նուագախումբը:

Մուտք 5 ֆրանք Պիւֆէ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ԴԵՐԵՆԻԿ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ՝ «ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ», ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, Ֆրանսերէն

Les *Vartananc*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

traduit de l'arménien par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

ՍՏԱՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ··· ՍՏԱՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ « ՅԱՌԱՋ »

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSÉE
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 25
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MARDI
25 FEVRIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9944

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9944

ԶԱՐԵՀ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՓԱՐԻԶԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ ՄԱՐՍԷՅԼ ԿԸ ՊԱՏԱՐԱԳԷ ...

ԲԱՅՑ ՆՈՅՆ ԻՐԻԿՈՒՆԸ ՓԱՐԻԶ Է, ՍԱԼ ԿԱՎՕ

Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Հայութիւնը փութացած էր Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եղեցին, յարգելու համար յիշատակը երջանկայիշատակ Զարեհ Ա. Կիլիկիոյ կաթողիկոսին որուն վաղահաս մահուան տարելիցը վերջացաւ Փետրուար 18ին:

Ամենայն Հայոց Վազգէն Ա. Կաթողիկոս յատուկ կոնդակով (տե՛ս Յառաջ, Փետրուար 21) հրահանգած էր Հայաստանեայց եկեղեցւոյ բոլոր թեմերուն որ մասնաւոր հոգեհանդիստ կատարուի Փետրուար 16ի Կիրակին: Կաթողիկոսական Պատուիրակ Սերովբէ Արք. բացակայ ըլլալով այդ Կիրակին (կը քարոզէր Լիոն), հոգեհանդիստը յետաձգուած էր այս Կիրակի որպէսզի իր ներկայութեամբ պաշտօնական փայլ ու հանդիսութիւն տայ արարողութեան: Բայց Սերովբէ Արք. բացակայ էր նաեւ այս Կիրակի հակառակ անոր որ եկեղեցւոյ վարչութեան դիւանին իսկ տուած ազդին մէջ կը շեշտուէր թէ կը նախագահէ արարողութեան:

Մեր քաղած տեղեկութիւններէն պարզուեցաւ թէ Շաբաթ առաւօտ Կաթ. Պատուիրակը կը հրաւիրուէր պատարագելու (?) նոյն արարողութեան Մարսէյլի Սահակ – Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ եւ անմիջապէս կը մեկնէր Մարսէյլ:

Մեզի համար մութ կը մնան այս յանկարծակի մեկնումին բուն պատճառները, նկատի ունենալով որ Սերովբէ Արք. Կաթ. Պատուիրակ եւ «Փարիզի Առաջնորդ» չի կրնար աւելի կարեւոր գտնել հարաւային Ֆրանսայի թեմին Մայր – Եկեղեցին քան հիւսիս. Ֆրանսայի թեմին Մայր եկեղեցին: Նման «անպատասխանատու» վերաբերում մը կարելի չէր ակնկալել բարձրաստիճան հոգեւորականէ մը որ այլ առիթներով շատ բծախնդիր եղած էր «պատասխանատուութեանց» մասին:

Կիրակի օրուան հոգեհանդիստը անցած է անշուք, պատարագիչ վարդապետը կարճ խօսքերով ոգեկոչած է Զարեհ Ա.ի յիշատակը:

Պիտի ուզէինք գիտնալ թէ «Պատասխանատո՞ւ» մարդիկ են անոնք որ Շաբաթ առաւօտ, մետասաներորդ ժամուն Մարսէյլ հրաւիրած են Սերովբէ Արք.ը եւ թէ Սերովբէ Արք. ա՞յդ «պատասխանատուներուն» ենթակայ է թէ Փարիզի Մայր – Եկեղեցւոյ վարչութեան:

×

Աւելցնենք թէ Սերովբէ Արք. պարտաճանաչութիւնն ունի աշխարհիկ հանդէսներու իբրեւ նախագահ իր ներկայութիւնն ապահովելու եւ Կիրակի իրիկուան Սալ Կավոյի հանդէսին իր ներկայութիւնը ալ աւելի դատապարտելի կը դարձնէ առաւօտեան բացակայութիւնը:

× Մարսէյլէն կը հեռաձայնեն թէ Սերովբէ Արք. «համերաշխութիւն» քարոզած է Փրատոյի եկեղեցւոյ մէջ: Միայն քարոզելը չի բաւեր ...

ՎՐԻՊԱԿ Կիրակի օրուան «Յառաջ»ի թուականը թիւրիմացութեամբ Շաբաթ 22 Փետրուար մնացած է: Պէտք է ըլլար՝ Կիրակի Փետրուար 23:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

ՆԱՍՐ ԿԻՊՐԱՑԻՆԵՐՈՒ ԿՈՂՔԻՆ Է ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Նիւ Եորքէն հասած լուրերու համաձայն Կիպրոսի բանակցութիւնները կը յառաջանան դանդաղօրէն, բայց ապահով կերպով թէեւ ՈՒ. Թանի ճիգերը բաւական դժուարութեանց կը բախին եւ շատ յոյս չկայ որ համաձայնութիւն մը գոյանայ: Կ՚ըսուի նաեւ թէ ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը նոր յուշագիր մը ներկայացուցած է շահակից պետութեանց եւ կը շարունակէ իր խորհրդակցութիւնները:

Կողմերը համաձայնած են որ միջազգային ուժի կը յանձնուի Կիպրոսի «ոստիկանութիւնը», բայց ցարդ ծանօթ չէ թէ ո՞ր պետութիւնները պիտի կազմեն այդ միջազգային ուժը: Համաձայնութիւն գոյացած է նաեւ միջնորդի մը նշանակումին վրայ առանց ճշդելու անոր ինքնութիւնը: Խորհ. Միութիւնը որոշած է վէթոյի իր իրաւունքը գործածել Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ եթէ առաջարկուած բանաձեւը վաւերացնէ 1960ի երրեակ համաձայնութիւնը (Անգլիա, Թուրքիա, Յունաստան) որ կ՚արտօնէ վերոյիշեալ երեք պետութեանց միջամտելու կղզիին մէջ: Խորհրդային դիւանագիտութեան համար այդ համաձայնագրերը իրաւունքներ կուտայ այդ երեք պետութեանց, Կիպրոսի մէջ, զորս Խորհ. Միութիւնը չընդունիր:

Արդարեւ Խորհ. Միութեան համար, հակառակ Կիպրոսի չէզոք հռչակուած քաղաքականութեան, այդ համաձայնագրերը աւելի Արեւմուտքի կը կապեն, մանաւանդ որ Անգլիա ռազմական կայան մը ունի հոն:

Միւս կողմէ յարաբերութիւնները կը վատթարանան Կիպրոսի եւ Մեծն Բրիտանիոյ միջեւ: Նախագահ Մակարիոս պաշտօնական զեկոյցի մը մէջ բողոքած է անգլիական նոր զօրքերու հասնելուն դէմ: Առաջին անգամն է որ Մակարիոս Արք. բացէ ի բաց դիրք կը ճշդէ Անգլիոյ դէմ: Այս զեկոյցին անգլիացի մարզպանը պատասխանեց ուրիշ զեկոյցով ուր կը յայտնէ թէ «առանց հաճոյք» է որ Մեծն Բրիտանիա նման քայլեր կ՚առնէ պարզապէս կղզիին կարգը ապահովելու համար: Այս ձեւով մթնոլորտը կը տաքնայ, անհատական բախումներ կը պատահինԿիպրացիներու եւ Անգլիացիներու միջեւ, յոյն կիպրացի 26 ընկերութիւններ եւ ընկերակցութիւններ պահանջած են որ անգլիական զօրքը քաշուի: Այս պատճառաւ, ոմանք կը կարծեն թէ Ապահովութեան Խորհուրդը պիտի չկարենայ լուծում մը գտնել որ ընդունուի Անգլիոյ եւ Ամերիկայի կողմէ առանց բախելու խորհրդային վէթոյին եւ նիստը պիտի յետաձգուի ցնոր տնօրինութիւն:

Գահիրէի մէջ Նասր ճառ մը խօսելով Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի միացման 6րդ տարեդարձին առթիւ շեշտեց. — «Զօրավիգ կը կենանք Կիպրոսի ժողովուրդին անգլիական զօրքին ներկայութեան դէմ իր տարած պայքարին մէջ: Անգլիական կայանները Կիպրոսի մէջ սպառնալիքներ են մեզի դէմ, արաբ ժողովուրդներուն դէմ եւ նոյնինքն Կիպրոսի ժողովուրդին դէմ: Այդ կայանները պէտք է պարպուին որովհետեւ կը բռնաբարեն ՄԱԿի ուխտը:

Մեծն Բրիտանիա կը փորձէ նորոգել այն համաձայնագիրը որ իրեն թոյլ կուտայ ռազմական կայաններ պահել Լիբիոյ մէջ: Այդ համաձայնագրին վերանորոգումը կը նշանակէ բրիտանական աշխարհակալութեան ամրապնդումը արաբական հողին վրայ: Կը մաղթենք Լիբիոյ թագաւորին հետ տօնել ամերիկեան եւ անգլիական բոլոր կայաններու մաքրագործումը լիբիական հողին վրայ եւ բոլոր օտար զինուորներու պարպումը»:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆՆԵՑԻՆ ԹԱԼԷԱԹ ՓԱՇԱՆ (*)

(5 եւ վերջին մաս)

Ինչպէս կը տեսնէք, Հայ կուսակցականները անձնական նկատումներու պատճառաւ իտէալ եւայլն ալ չեն գիտեր, որեւէ նուիրականութիւն չեն ճանչնար:

Անոնցմէ շատեր, օտարներու գրգռութեամբ է որ գործած են եւ անոնց առատօրէն վճարած գումարներով ալ՝ իրենց ընկերները աղէտի առաջնորդած:

Թէհլիրեանի յիշատակները շատ պատմական իրողութիւններ կը պարզեն մեր աչքերուն առջեւ: Հայկական Դաշնակ կուսակցութիւնը, որ շատ ընդարձակ ցանցով մը կը գործէր նաեւ Պոլսոյ մէջ, օժանդակութիւն կը ստանար ամէն պետութենէ: Անգլիացիներն ու Ֆրանսացիները իրենց ամբողջական կազմով սատար կը հանդիսանային անոնց գործունէութեանց: Ֆրանսական ուժերու հրամանատարը, Հանրիէթ անուն Ֆրանսացի աղջիկ մը տուեր էր Հայկական Դաշնակ Կոմիտէի նախագահ Հրաչի մօտ: Այս Հանրիէթն էր, որ Թալէաթ Փաշայի ըսպաննիչին՝ Սողոմոն Թէհլիրեանի հետ ծանօթացեր էր Պոլսոյ մէջ, իսկ աւելի ետքը Պերլինի ոճիրէն անմիջապէս ետքը, շարժման անցեր էր եւ նոյնիսկ Թեհլիրեանը կախաղանէն փրկելու յաջողեր:

Այս բանը պատմած էր Թալէաթ փաշայի կինը՝ Հայրիյէ հանըմ, որ կ՚ըսէր.

«Այդ օր, ամէն օրուան պէս, տունէն ելաւ ու ժամը 10ին վերադառնալով ըսաւ.

— Ելի՛ր Հայրիյէ, հետդ քիչ մը պտըտինք, օդ մը առած կ՚ըլլաս:

«Ես, խոհանոցը կերակուրի պատրաստութեամբ զբաղած էի:

— Չեմ կրնար, ըսի, շատ յոգնած եմ եւ յետոյ՝ կերակուրի պատրաստութիւնն ալ չեմ ուզեր սպասուհիին թողուլ:

— Դուն գիտես, ըսաւ, բայց չէր ուզեր տունէն բաժնուիլ: Մինչեւ դուռը կ՚երթար ու կրկին կը վերադառնար եւ ամէն անգամին դողդոջուն ձայնով մը կ՚ըսէր.

— Մնաս բարով:

Ու ետ կը դառնար կրկին, կը կենար դիմացս ու երկար երկար կը նայէր աչքերուս մէջ՝ մտասոյզ ու ակնապիշ:

— Փաշա՛, ըսի. այսօր տարօրինակ վիճակ մը ունիք: Տղա՞յ էք, ինչ էք, ինչո՞ւ չէք երթար, ի սէր Աստուծոյ:

— Չեմ գիտեր, Հայրիյէ, ըսաւ. ներսս տարօրինակ նեղութիւն մը ունիմ: Երբ դուն հետս չըլլաս, ինքզինքս շատ առանձին կը զգամ:

Այսպէս ըսելով դուրս ելաւ, ես ալ խոհանոց վերադարձայ:

Չեմ գիտեր, թէ որքան ժամանակ անցեր էր, գուցէ շատ ժամանակ անցեր էր, թերեւս տասը վայրկեան, թերեւս ալ աւելի, երբ փողոցի դրան զանգը հնչեց երկար երկար: Առաջին ներս մտնողը եղաւ Սելանիկի երեսփոխան Մազլիքայը: Անոր ետեւը կը տեսնուէր Տոքթ. Նազըմ՝ աչքերը սարսափով բացուած, գունատ ու դողդոջուն: Երբ զիս տեսաւ, անպատմելի յուզումով մը աղաղակեց.

— Հայրիյէ՛ հանըմ, Հայրիյէ հանըմ:

Այս սարսափելի տեսարանը երկար տարիներ դրոշմուած մնաց յիշողութեանս մէջ եւ երբեք պիտի չմոռնամ այն աղաղակը, զոր արձակեց Տոքթ. Նազըմ, մեր դրան առջեւ:

Խենթի պէս վազեցի եւ Տոքթ. Նազըմը դիմաւորելով գոչեցի.

— Նազը՛մ պէյ, նախատեսածս պատահեցա՞ւ:

Ուրիշ ոչինչ կը յիշեմ, նուաղեր, ինկեր եմ ...»:

ՈՃՐԱԳՈՐԾԻՆ ԵՒ ՎԿԱՆԵՐՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐԸ

Ոճրագործ Սողոմոն Թէհլիրեան իր գործած այս ոճիրը պատմած է հետեւեալ բառերով.

— Ճամբան՝ կը քալէր: Քովէն անցայ, յետոյ յանկարծ ետ դառնալով կրակեցի:

Եւ երբ ձերբակալուեցաւ, հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ.

— Ես Հայ եմ, ան ալ Թուրք էր: Այս դէպքէն որեւէ վնաս չկայ Գերմանիոյ համար:

Ոճրագործը ձերբակալողներէն՝ Նիքոլաուս, երկրորդ վկան Պորիսլաւ Տիրուլիցքի, Շարլոթենպուրկի ոստիկանապետ Թաուլ Զեքալպ, ոստիկանապետ Լեմզերկ, ուրիշ ոստիկանապետ մը՝ Քնես, ոճիրը պատմեցին իր բոլոր մանրամասնութիւններով եւ Սողոմոն Թէհլիրեան որեւէ առարկութիւն չըրաւ այս վկայութեանց դէմ:

Թալէաթ փաշա կը նախազգար իր ըսպանութիւնը: Անգամ մը սապէս ըսած էր բարեկամներուն.

— Զիս օր մը փողոցին մէջտեղը պիտի սպաննեն: Գետին պիտի փռուիմ արիւնլուայ՝ ճակտէս զարնուած: Անկողնի մէջ պիտի չմեռնիմ ես, այդպիսի մահ մը պիտի չվիճակի ինծի: Վնաս չունի. Թող սպաննեն զիս: Հայրենիքը բան մը չի կորսնցներ իմ մահովս: Թալէաթ մը կ՚երթայ, տեղը հազար Թալէաթներ կու գան:

Ըսածին պէս ալ եղաւ:

Հիմա, Ազատութեան Բլուրին վրայ, հայրենիքի սիրոյն զոհուողներուն հետ գիրկ –գրկի, կը ննջէ յաւիտենական քունով:

ՈՃԻՐ – ԱՐԿԱԾ

Ֆրանսական թերթեր արձագանդ հանդիսացան ոճիրի մը որ տեղի ունեցած է առջի իրիկուն Փարիզի մէկ արուարձաններէն՝ — Մալաքոֆի մէջ: Տաճատ Թաթիկեան քորսիքական դանակի երկու հարուածով սպաննած է իր 35 տարիներու կինը՝ Էօժէնի Թաթիկեան: Նման ոճիրներով սնանող մամուլը լայն տեղ կուտայ այս ոճիրին եւ անոնց մէկը շփոթելով «Թուրքիա ծնողի» մը եւ Թուրքի մը միջեւ եղած հսկայ տարբերութիւնը կը խորագրէ «35 տարիներու ատելութիւն, 35 տարիներու հասարակաց կեանքի մը ընթացքին: Թուրք գնավաճառը ոճրագործը դարձաւ իր հայ կնոջ»:

×

Կառքի երկու ծանր արկածներ պատահած են Մարսէյլ: Առաջինին զոհ գացած է Վալպարէլի հայ գաղութին սիրուած երիտասարդներէն՝ Պոլիկեան, 22 տարեկան: Փետրուար 14ին, երիտասարդը իր երեք ընկերներով տուն կը վերադառնար երբ ճամբու եզերքը կը զարնուի ծառի մը: Տարաբախտ երիտասարդը կը մեռնի հագիւ հիւանդանոց հասած իսկ երեք ընկերներ ծանր վիճակի մէջ են:

Պոլիկեան նոր վերադարձած էր զինուորական ծառայութենէ:

× Նորէն Մարսէյլի մէջ ուրիշ արկած մը պատահած է երկու կառքերու բախումով: Ասոնցմէ մէկուն մէջ կը գտնուէր Ժան Մանուկեան որ վարողին հետ տեղն ու տեղը մեռած է մինչ փոքրիկն Միշէլը Մանուկեան թեթեւ կերպով վիրաւորուած է:

(*) Տես «Յառաջ», Փետր. 14, 18, 19 եւ 20:

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ...

ԳՈՆԻԱՑԻ ԱՌԱՍՊԵԼՆԵՐԸ...

ՍՈՒԼԹԱՆ ԱԼԱՖՏԻՆ ԵՒ ԳԻՏՆԱԿԱՆ ՇԷՖԸ

Սուլթան Ալաֆտին չատ լուսամիտ ու կրօնասէր վեհապետ մը եղած է: Ան ամէն պէտ ու անուս կրօնաւորները կը հալածէր, նոյնիսկ դպիատեղ կուտար:

Հայկատակ տէրվիշներն ու ցուցամոլ կրօնաւորները չէին համարձակեր Գոնիայի մէջ ազատ համարձակ շրջիլ:

Կրօնապետութեան սիրահար թագաւորին համբաւը մինչեւ հեռաւոր Փաքիստանի մէտրէսէները արձագանգ կը գտնէ: Մեծ Տէրվիշ մը իր աշակերտները կը հաւաքէ, եւ անոնց կը յայտնէ Ալաֆտինի կրօնաւորներու հանդէպ ցոյց տուած վարմունքը: Եւ կը հարցնէ, թէ ո՞վ յանձն կ'առնէ երթալ ու տէրվիշները հալածող այդ մարդը լռեցնել:

Թէքքէին ամենակրասեր մխիթարը պատրաստակամութիւն կը յայտնէ: Մեծ Տէրվիշը կ'ըսէ.

— Տղաս դիտցած ըլլաս, որ հոն ոտքով գացողը առանց գլուխի կը վերադառնայ ...:

Շէմսէտտին կը հաւանի ու ճամբայ կ'ելլէ:

Ուրբաթ օր մը թագաւորին աղօթած մզկիթին բակին մէջ Շէմսէտտին տէր-վիշներու սովորութեան համաձայն, «Հու Ալլա՛հ, հու Ալլա՛հ...» (ով Աստուած), բարձրաձայն աղաղակներով բարեպաշտական ձեւեր կ'ընէ... Թագաւորը որ այդ պահուն մզկիթէն կ'ելլէր, այս օրհասար տէրվիշը իր մօտ կը հրաւիրէ, եւ կը սկսի անոր Քուրանէն հարցումներ ը-նել: Երբ Շէմսէտտին բոլոր հարցումներուն ճշդիւր պատասխաններ կուտայ, թագաւորը գոհունակ ժպիտով մը պիտ-նական տէրվիշը իր մօտ կը հրաւիրէ եւ գայն կը շնորհաւորէ.

— Ապրի՛ս տէրվիշ, կը շնորհաւորեմ ձեզ. դուք իմ երկիրս ոտքով եկած էք, բարով երթաք ...:

Տէրվիշը համբակօրէն թագաւորին առջեւ կենալով, կը ձայնէ.

— կեցիր, ո՛վ մեծազօր վեհապետ. դուն լինդի այսչափ հարցումներ ուղղ-ցիր եւ ես պատասխանեցի. ես ձեզի մէկ հարցում միայն պիտի ուղղեմ, հաճե-ցէք պատասխանել... Ալլահ անունը հինգ տառերով կը գրուի. անոնցմէ առաջինը «էլիֆ» գատ կը գրուի, իսկ միւս չորսը իրարու միացած են, ասոր պատճառը ի՞նչ է...:

Թագաւորը այս հարցումին դիմաց կը չուարի, եւ կացութիւնը փրկելու համար.

— Տէրվիչ, պալատ եկուր այդ հար-ցումիդ պատասխանը հոն կուտամ քե-զի... ըսելով երբ երթալու կը պատրաս-տուի, Տէրվիշը կը ծառանայ եւ կ'ըսէ.

— Ես ձեր հարցումներուն պատաս-խանները ժողովուրդին ներկայութեան տուի. դուք ալ իմ հարցումիս պատաս-խանը պէտք է ընդհանուրին ներկայու-թեան տաք ...:

Ալաֆտին մատնուած կացութենէն ա-զատելու համար, կը հրամայէ, որպէսզի տէրվիշը պալատ տանին ...

Թագաւորը անմիջապէս տէրվիշը իր մօտ կանչելով կ'ըսէ.

— Տղաս ես մինչեւ այսօր չատ մը կր-օնաւորներ դլխատել տուած եմ իրենց տգիտութեան պատճառով... քու հմտու-թեանդ հիացայ: Քու հարցումիդ պա-տասխանը ես չեմ գիտեր, կը խնդրեմ, ինծի սորվեցուր...

Տէրվիշը.

— Թագաւորս մեր գիտութեան օճա-խը ձեր չքեղ պալատէն աւելի վսեմ ու նուիրական է, եթէ մեզի աշակերտել խոստանաս կը հաւանիմ այս դաղտնիքը յայտնել ձեզի... կը պատասխանէ:

Գիտութեան սիրահար թագաւորը, առանց վայրկեան մը երկմտելու իր թա-գաւորական պատմուճանը մէկ կողմ նե-տելով, տէրվիշին տալիք բացատրու-թեան կը սպասէ:

— Աստուծոյ անուան ուղղագրութեան իմաստը այս է. իրարու միացած չորս դիրերը երկիրը կազմող չորս տարրերը կը խորհրդանշեն.— Հող, ջուր, օդ եւ կր-կակ... իսկ առջեւի էլիֆը Աստուածը կը խորհրդանշէ, որ բոլորիս ստեղծիչն է:

Ալաֆտինի տէրվիշի մը կողմէ պար-տութիւը եւ զահէն հրաժեշտ առնելու լու-րը անմիջապէս կը տարածուի ամենու-րեք: Այս լուրը իմացող իշխան Նու-րէտտին բարկութեամբ սուրը քաշելով ներս կը խոյանայ եւ Շէմսէտտինի դլու-խը մարմնէն կը բաժնէ:

Տէրվիշը իր գլուխը ձեռքերուն մէջ առնելով դէպի իր մեծաւորին երթալու համար կը սկսի վազել... Մեծ Տէրվի-շին մարզարէութիւնը իրականացած է...:

Այս տեսարանին առջեւ Նուրէտտին իր ըրածին զղջալով, ինքն ալ հօրը հետ այդ դիտուն տէրվիշներուն թեքքէն կ'ապաս-տանի:

Թափուր մնացած գահուն վրայ Ալա-էտտինի փեսան Օսման կը նստի: Այս կ'ըլլայ Օսմանեան կայսրութեան սկզբնա-ւորութիւնը:

Այս ատենդութիւնը «Մէ-ճէրէթ-էլ-Օսմանեան» (Օսմանեան Ծառը) անուն դիրքին հայերէն ձեռագիր թարգմանու-թեան մէջ կարդացած եմ:

Այսօրուան կրօնաւորներն ալ բարե-կարգելու համար Ալաէտտինի նման լու-սամիտ ու Աստուածային գիտութեան սի-րահար վճռական առաջնորդներու պէտքը որքա՞ն զգալի է:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

ԱՆՑՆՈՂ ՏԱՐՈՒԱՆ ԺԱՌԱՆԳԸ

ԺԱ.

Անցեալ տարին աղետաբեր եղաւ Խորհ. Միութեան համար, երկրագործական տագնապին եւ չինական սպառնալիքին հետեւանքով: Խորհրդային վարչապետը մեղմացուց չեչոտը, այլեւս չի մտածեր «Արեւմուտքը թաղելու», որովհետեւ ամերիկեան ահաւոր սպառազինումին կ'ընկերակցին արբանեակներու ինքնա-վարութեան ձգտումը, միջազգային հա-մայնավարութեան մէջ յառաջացած ճեղ-քուածքը, չինական վտանգը: Սթալինէն դատապարտուած Մառեչալ Թիթօն հա-մակրութիւն կը վայելէ խորհրդային վարիչներու կողմէ եւ կը հրաւիրէ ա-նոնք իր օրինակին հետեւելու:

Խրուշչեւ կը հաւատար, թէ հնդամեայ ծրագիրներով եւ Սիպերիոյ խոպան-դաչտերը մշակել տալով տարապարհակ աշխատանքով՝ պիտի կարենար դէպ-դանդել ամերիկեան արտադրութիւնը: Անցեալ տարի սպասուած արտադրութի-նը պակաս եղաւ եւ Խորհ. Միութիւնը ստիպուեցաւ դրամատէր աշխարհի դի-մելու եւ ոսկի մթերքի փոխանակու-թեամբ տասը միլիոն թոն հացահատիկ դնելու: Նուազած է նաեւ ծխախոտի ար-տադրութիւնը, ստիպուած է ներածել ութ հազար թոն, որոնք կը մնան Օտեսա-յի եւ Լենինկրատի նաւահանգիստներու մէջ, որովհետեւ երկաթուղիները դորեն կը փոխադրեն:

Լենին արդիլեց ոսկիի արտադրութի-նը, իր մահէն ետք սկսան չարունակել եւ աւելի արտադրել թիթապարաներու աշխա-տանքով: Խորհրդային ոսկիի մթերքը ենթադրաբար ութ հազար միլիոն տոլար արժէք ունի, մէկ ռուսը 35 տոլար հաշ-ուելով, ոսկիին արժէքը հաստատուն ըլ-լալով 1934էն ի վեր: Տարեկան արտա-դրութիւնն է չորս հարիւր միլիոն տոլար արժէքով: Խորհրդ. Միութիւնը տարե-կան արտադրութեան կէսը պահ եւ ցիւ-րիխ փոխադրեց ամերիկեան դորեն դնե-լու համար եւ եւրոպական հրապարակի վրայ նպաստեց տոլարի դիրքին:

*Երկրագործական տագնապի պատճառ կը նկատուի երաշտութիւնը, մեքենանե-րու պակասը եւ առաւելապէս պարարտա-րուտերու նուազութիւնը: Գիւղացին հոգ չի տանիր մեքենաներուն, չկան մթեր-նոցներ, մթերքը կը փճանայ: Դեկտեմ-բեր ութին կեդրոնական կոմիտէն հաս-տատեց պարարտարուտ արտադրելու ծրագիրը: Խորհրդ. Միութեան մէջ իւ-րաքանչիւր հեկտարի եօթանասուն քիլօ պարարտարուտ կը դործածուի, Ֆրան-սայի մէջ 507 քիլօ: Միութիւնը պիտի արտադրէ քսան միլիառ րուպլի: Ան-րուչչեւ պէտք ունի արեւմտեան փոխա-տուութեան: «Լը Մոնտ»ի համաձայն (12 Դեկտեմբեր) Մոսկուա կ'ուզէ Արեւ-մուտքէն գնել տարբրաքանական կազմած-ներ 11 միլիոն տոլար յատկացնելով: Արտադրութիւնն ալ բաւական չէ, կը մը-նայ մուժիկը վարժեցնել պարարտա-րուտ դործածելու: «Մինչեւ որ հաս-քական մշակումները չփոխուին ինքնա-վար համագործակցականներու, արտա-դրութիւնը պիտի ըլլայ նուազ եւ պիտի մսխուի»:

Նոյեմբեր 18ին ՕԹԱՆի անդամները բացառիկ նիստ դումարեցին առեւտրա-կան եւ ելմտական յարաբերութիւնները ընդլայնելու արեւելեան պլոքին հետ: Անգլիա եւ Գերմանիա համաձայն են փո-խատուութիւններ կատարել երկար պար-մանաժամով, Ամերիկա կը պնդէ, որ հինդ տարիէն աւելի չըլլայ: Արեւմտեան երկիրներ, որոնք ոսկի եւ դրամ ունին, կրնան վճարումի երկար պայմանաժամ տալ, Ամերիկա, որ հսկայական դու-մարներ կը տրամադրէ բանակներու եւ նպատակներու, անկարող է հաւատարա-կչռելու վճարումներու կշիռը եւ աւելի երկար պայմանաժամով փոխ տալու:

Ժողովուրդին աճումին համաձայն, Խորհրդ. Միութիւնը պէտք պիտի ունե-նայ աւելի արտադրութեան: Վերջին տա-րիներուն աճումը եղած է 35 մի-լիոն, Դեկտեմբեր չորսի վիճակադրու-թեան համաձայն, 225 միլիոն բնակիչ ունի, բնակարաններու տագնապը աւելի սուր հանդամանք ստացած է:

Խորհրդ. Միութիւնը, ընդարձակ եւ հարուստ երկիրը, պէտք ունի արեւ-մտեան օժանդակութեան, իր պէտքե-րուն դոհացում տալու համար: Վերջին խորհրդային եւ իտալական առեւտրա-կան համաձայնութեամբ Իտալիա պիտի ներածէ քարիւղ եւ հում նիւթեր, Խորհ. Միութեան պիտի տայ մեքենաներ, կո-չիկ, դուլպայ եւ կերպաս: Վարչները համոզուած են անչուշտ, թէ քառասուն տարուան յոդնալան աշխատանքով երկի-րը ճարտարարուեստական դործատուն մը դարձուցած են, բայց անկարող են իր բանականացնելու համայնավար սկզբունք-քը՝ իւրաքանչիւրին իր կարողութեան համաձայն, իւրաքանչիւրին իր պետքե-րուն համաձայն, մինչդեռ Ազատ Աշ-խարհի մէջ, մասնաւորաբար Սքանտի-նաւեան երկիրներու մէջ իրականացած ընկերվարական սկզբունքը իւրաքանչիւ-րին իր կարողութեան համաձայն եւ իւ-րաքանչիւրին իր աշխատանքին համա-ձայն:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲՐԻԿԵԱՆ

(11 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌՋ»

ՄԵՐ ԴՐԱՑԻՆԵՐԸ

ՈՒԹ ԿԱՄ ԻՆԸ ԵՐԱԽԱՅԻ

ՀԱՆԱԾ ԱՂՄՈՒԿԻՆ ՄԷՋ ՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆ ՉԿԱՅ

Մեր դրացիներէն ձեներեքաներու կը տուրին կարծես սեւ բու էր թառած: Դժբախտութիւնը իրենց օճախէն բնաւ պակաս չեղաւ: Նախ անոնց երեք դեռա-տի աղջիկներէն կրէյսը մեռաւ աչնան անձրեւոտ օր մը: Երեւութապէս հիւանդ չէր, տակաւ չէր, բան մը չունէր. բայց յանկարծ, բաց պատուհանի մը առջեւ գոնուող վառուած մոմի մը բոցին պէս, կարծես չար հովէն մարեցաւ: Դեռ անոր սուդը հինցած չէր, երբ իր մեծ քրոջ՝ Նորայի ամուսինը մեռաւ կարճատեւ ու տառապալի հիւանդութենէ մը վերջ. եւ, երկու տարի վերջն ալ, ինքը՝ Նորան: Այս յաջորդական դժբախտութիւններէն ընկճուած, ձեներեքաները, «Այս տունը դժբախտ տուն է, մեր օճախը պիտի մա-րէ» ըսելով, իրենց բնակարանը ծախու հանեցին. առաջին հանդիպած յաճախոր-դին տուին զայն առանց հասոն ու բա-րակը փնտռելու, եւ ելան դացին մղոն-ներով հեռու Կարաըն Սիթի բնակիլ:

*Տունին նոր տէրը, կրթուած ու բարե-կեցիկ Պարսկահայ մըն էր: Բազմա-դամ ընտանիքի տէր մարդ մը: Առանց լռենց բան մը ըսելու, ի սրտէ մաղթե-ցինք որ դէթ ասոնք բախտաւոր ըլլան, ու, կը հաւատամ թէ, եղան ալ: Անոնք լման երեք տարի բնակեցան մեր դրաց-նուքեան մէջ, բայց չդիտեմ ինչու, բնաւ չմտերմացանք, մեր յարաբերութիւննե-րը, պաշտօնական «բարեւ Աստծու-բա-րին»էն ու «ինչպէս էք»էն անդին չան-ցան: Այսուհանդերձ, ուրախացանք՝ տեսնելով որ այս «բախտ չբերող» տու-նին մէջ ապրելով հանդերձ, իրենց չա-րիք մը, անախորժ բան մը չպատահե-ցաւ: Ուշադրութենէս չվրիպեցաւ, սա-կայն, թէ այդ ժամանակամիջոցի ըն-թացքին, անոնք ոչ պատի մը վրայ դամ մը դամեցին, ոչ ալ՝ դրան առջեւ կամ մը դամեցին, ոչ ալ՝ դրան առջեւ կամ բակին մէջ աւել մը զարկին՝ երբ մենք, մեր փողոցին մաքրութեան եւ բարեկար-դութեան համար, քառասուն կտոր կ'ըլ-լայինք: Օր մըն ալ լսեցինք որ տունը ծախեր են, ուրիշ տեղ նոր մը առեր՝ ու կը պատրաստուին լքել մեր դրացնու-թիւնը: Այս լուրը ինծի տուողը Պարտի-զակցի Մինաս ախպարն էր, որ այս առ-թիւ, ինծի պատմեց իր ու անոնց միջեւ տեղի ունեցած հետեւեալ խօսակցութիւ-նը:

— Անցեալ աշուն, ըսաւ Մինասը, — ծառերէն թափած տերեւները կ'աւլէի, երբ պարոն Թադուորը, հագուած – սըք-ուած, քովս եկաւ, «Ի՞նչ ես անում» դրացի, հարցուց: Ըսի՝ քամին փողոցի բոլոր տերեւները հաւաքեց բերաւ մեր բակը, մաքրում եմ... ըսաւ, «Զուր ես աշխատում, հարկաւոր չէ, մի ուրիշ քա-մի ալ կուդայ կ'առնէ կը տանի»...

Անդացինք այս քամիի պատմութեան վրայ ու մաղթեցինք որ տունին նոր տէ-րը աւելի եռանդուն ու բծախնդիր ըլլայ մեզի պէս, չորս կողմը մաքրելու համար «քամիի դալուն» չսպասէ:

— Ատ չէ ամմա, Մինաս, լուր ունի՞ս թէ տունը դնողը ով է ... հարցուցի ես, — Հա՞յ է, Թո՞ւրք է, Այրի՞չ (իրլան-հացի) է ...

— Չեմ դիտեր, վստահ չեմ, թէեւ բա-ներ մը լսեցի, բայց որքան վաւերական է լսածս՝ Աստուած միայն դիտէ: Լսա-ծիս նայելով, բազմանդամ ընտանիքի տէր դեղադործ մըն է գնողը:

— Այդ բազմանդամը չատ դործիս չէ-կաւ, բայց ի՞նչ կրնանք ընել ... Ալ տեսնենք ...

— Այո, վաղը միւս օր կուդան՝ կը տեսնենք:

— Այո, կուդան, կը տեսնենք, միայն մաղթենք որ մաքրասէր ըլլան, չուն կա-տու չունենան, որ մեր փողոցին լաւ ա-նունն ու դիրքը չխախտի:

— Ամէն, ըսաւ Մինասը:

*Որպէսզի չխորհիք թէ անհաւասարա-կըշիռ ու քիթերնիս ուրիշներու դործե-րուն մէջ կոխող մարդեր ենք, պէտք հոս բացատրեմ թէ, ինչո՛ւ մտածող եկող գացողով: Մեր փողոցին ներկայանալի տեղ մը ապրող համար, ինչպէս իրենց տունին մաքրու-թիւնը, այնպէս ալ, փողոցինը, կար-եւոր ըլլալ կը թուի: Կ'ուզենք որ մարդ իր մարդին ու պարտէզին լաւ տանի. բակը ծաղկազարդէ, մարդը դէ՝ կամ խուղել, մոլախոտերէ մաքրէ տայ: Աչնան, երբ ծառերը իրենց տե-ւերները թափել սկսին, դանոնք մաքրե-լու համար, «քամի»ի բերելիք օժանդա-կութեան չսպասէ... կատու չունենան որ ծաղկանոցներու հողը օրն երկու դամ չփորփռէ... շուն չունենան, առտու կանուխ, կամ իրիկունը ուշ տեն, աղմուկ մը լսելով, չկսկի յիմար հաջել ... ես դիտեմ պարտէզ մը, երբ երկու դրացի, մէկուն շուն հաջելուն պատճառաւ, քիչ մնաց սպանանէին: Ի վերջոյ դատարան ու դատաւորը, երկու կողմերն ու վկաները լսելէ ետք, վճռեց որ պէտք է լռեցուի կամ հեռացուի:

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿ

(1 Շար.)

ՊՈՎԵՍՏ

ԱՎԱՆԴԱՀԱՐ ՀԱՅԿԱԶՆՅԱՆ

Ծանր էր Դավութի համար հրաժեշտը ընտանիքից։ Մանավանդ որ ինքն էր ամենափոքրը։ Ուրիշ եղբայրներ ու քույրեր ունեին արդեն իրենց ընտանիքները։ Ամենամեծ եղբայրը՝ Գրիգորը, որ հայրենասեր երիտասարդ էր, ամուսնացել էր հարևան գյուղի աղջկա հետ։ Ամենամեծ քույրը՝ Մարիամը, ամուսնացել էր Ալաշկերտ քաղաքում։ Մյուս քույրերն էլ ամուսնացել էին հեռու գյուղերում։ Ամենափոքր եղբայրը՝ Սարգիսը, ինքից մեծ էր ընդամենը երեք տարով։ Նա էլ էր ամուսնացել։ Ամուսնացել էր նաև Դավութի ամենամեծ քույրը՝ Մարիամը։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ· Խաչի Շուրլի մասնաճիւղի ըն – կերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտ – նեն ընկերուհի Աղաւնի Պարոնեանին եւ իր ընտանեկան պարագաներուն իր եղբօր Իմմանուէլ Եսայեանի ցաւալի մահուան առթիւ (Երեւան)։ Այս տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի չնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Սիրուն Պա – րոնեանէ քսան ֆրանք ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Պերճուհի ձէրահեան, քոյրը Ովաննա Իսքէնտէրեան եւ բոլոր պարագաները չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, դրաւոր ծաղկեպսակներով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, եղբօր, քեռայրին եւ ազգականի ԼԵՒՈՆ ՁԷՐԱՀԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ ։

×

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Պ. Մուրթաֆեանէ քսան ֆր· փո – խան ծաղկեպսակի Ռօպէռ – Միհրան Խա – չատուրեանի (Փարիզ) մահուան առթիւ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիին վարչութիւնը կը ծա – նուցանէ թէ՝ ողբ· Տիկին Վարդանոյշ Գրիգորեանի յուղարկաւորութեան առի – թով փոխան ծաղկեպսակի չնորհակալու – թեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները· – Թէրզեան եւ Գոճապաշեան ընտանիք 25 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Մկրեան քսան (նաեւ քսան Հ· Կ· Խաչին), Տիկին Բիւ – սիւբեան քսան (նաեւ քսան Հ· Կ· Խա – չին), Պ· Գալուստ Գալուստեան քսան, Պ· Արմէն Տէր–Զաքարեան 10։ (Աւանդ դամբանները ստանալ եկեղեցիին քարտու – ղարութենէն)։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ· ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդա – մուհիները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժա – մը 3ին, ղպրոցի սրահը, գաւաթ մը թէյի չուրջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

1964

Կազմեց

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

650 պատկերազարդ էջեր։ Ճոխ բո – վանդակութիւն ։

ՁԱՆԱԶԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ

Հայաստան, Սփիւռք, Գրական աշ – խարհ, Արուեստի աշխարհ, Նշխար – ներ, Մեր գաղութները (յատկանշա – ծական) — երգիծանք։

Դիմել

Հրանտ – Սամուէլ գրատան ։

Գին·— թղթակազմ 16 ֆր· լաթա – կազմ՝ 18 ֆր· առաքման ծախքով՝ 18 եւ 20 ֆրանք։

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

Ակնարկ

ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ
Թիւ 14: 1963
Խմբագիր ԲԻՒԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆ
Ճոխ բովանդակութիւն, խնամուած տպագրութիւն ։
Գին 12 ֆր·
Դիմել Բ· ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ,
46, Rue Richer, PARIS (9e)

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՍՕՆԸ

ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ
ՓԱՏԷԻ ՍՐԱՀԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
Կը տօնուի Ապրիլ 25ին, Շաբաթ օր ։

Նախաձեռնութեամբ
ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ
(Զ Ո Մ)

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Կիրակի 15 Մարտ, Սորպոնի Մեծ Ամ – փիթատրոնին մէջ, ի նպաստ ՍԷն Ք'Հի – լէռ տիւ Թուվէի ուսանող· բուժարանին, հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսա – րանի տեսուչ՝ ԺԱՆ ՌՈՇԻ եւ նախագա – հութեամբ Տիկին ԺԱՆ ՌՈՇԻ։

Կը մասնակցին՝ Ֆրանսա, Ափրիկէ (Սեւամորթ), Հայերը, Պրազիլ, Քամը – րուն, Ճունաստան, Հունգարիա, Իսրա – յէլ, Լիթուանիա, Լեհաստան, Ռումա – նիա եւ Ուկրայինիա ։

Այս միջազգային փառատօնին համար մասնաւորաբար հեռուէն կուգան իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերելու՝

Ռիշար Սաֆօն, Եաունտէյն, սեւա – մորթ ծանօթ պարողը ։

«Լուս Ֆատէքուես» որ կը ներկայացնէ Ֆրանսան, Լանտ նահանգի պարերը, գալով Սուսթօնէն ։

Սեւամորթներու համբաւաւոր պալէն, Պիսէֆի եւ Ֆօճիի ղեկավարութեան տակ։

Ինչպէս նաեւ Սօսի պարախումբը որ իր սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերէ ղեկավարութեամբ Տիկին Յ· Քիւրքճեր – եանի, բոլորովին նոր պարերով ։

Խճողումի տեղի չտալու համար այժ – մէն ապահովել տոմսերը, դիմելով Սոր – պոնի դռնապաններուն ։

Գիներն են՝ 6, 5, 3, 2 ֆրանք ։

ՀԱՅ ԲՈՅԺ

ԺՈՂ· ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Այս տարի երեսնամեակն է Հայ–Բոյժի հրատարակութեան։ Հայ–Բոյժ 30 տա – րեկան ։

Այս առթիւ Հայ – Բոյժ այս տարի եւս պիտի հրատարակուի երկու հատորով, ընդամէնը 256 էջ,— ղրական, պատմա – կան եւ բժշկական բովանդակութեամբ ։

Առաջին հատորը լոյս կը տեսնէ մինչեւ մէկ ամիս ։

Անոնք որ դաղափար մը ունին հայ թերթերու տաղնապին մասին, կը ներեն՝ երբ Հայ – Բոյժ խիստ խնայողութիւն մը ընէ ջնջելով բազմաթիւ ձրի առաքումներ եւ անպարտաճանաչ բաժանորդներու թերթերը ։

Բարեկամ թերթերէ կը խնդրուի ար – տատպել ։

ԾԱՒՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ

Մերձաւոր արուարձանի մը մէջ (Սէն – Լազարի դիծ) ծախու է յարկաբաժին մը, 3 սենեակ (մէկը՝ բնակուած), մուտք, սպասուհիի սենեակ, բաղնիք, խոհանոց, կեդրոնական ջեռուցում, վերելակ, ա – մէն յարմարութիւն, հանդարտ ։

Հեռաձայնել ։—
Tél. : GRE. 53-33

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի «Արմենիա» երգչախումբին համերգը Մարտ 21ին ։

×

Թատերական ներկայացում, նախա – ձեռնութեամբ Կապ· Խաչի Փարիզի մաս – նաճիւղին, Ապրիլ 23ին ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գրաւուած օր, Մարտ 14, Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի Շրջ· վար – չութեան կողմէ ։

×

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ՄԱՐՏ 14ԻՆ
Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· Նոր Սե – րունդի Պաներէօ – Քաշանի խումբին ։

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐԱՆՔԻՆ
ԸՆԴ ԱՌԱՋ ԵՐԹԱԼՈՎ
— ԿԸ ԿՐԿՆՈՒԻ —

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած
Վարժարանի Աշակերտութեան կողմէ

ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ
29 ՓԵՏՐՈՒԱՐ, ԺԱՄԸ ՁԻՇ 21

Պիտի ներկայացուին՝
— 1 — ՊԸՌՍԱՄԻ ԿՈՐԻՒՆԸ ·—
Պալատական դրուագ մը, Հայոց պատմութեան մելիքական շրջանէն ։
— 2 — *ՋԱԻԵՇՏ, ֆրանսերէն,* 1 *արար ։*
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ· Յ· Դ· Շրջ· կոմիտէին եւ կազմակերպութեամբ «Փա – թորիկ» խումբին կը տօնուի կիրակի Մարտ 1ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ ։
Ժամը 16ին

Կը նախագահէ Ընկ· ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ։
Կը խօսին Ընկ· Ժ· ՄԻՐԻՃԵԱՆ, Ընկ· Ժ· ԴԱՏԱԻՈՐԵԱՆ (Ֆրանսերէն) ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Ընտ – նեկան ջերմ մթնոլորտ ։

Կերուխում — Ազատ մուտք

ՏԻՍԻՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին Յ· Դ· Տան մէջ, նախաձեռնութեամբ Յ· Դ· կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդին ։
Կը նախագահէ Ընկ· ՍԱՐԳԻՍ ԱՒԱՋԵԱՆ, կը խօսի Ընկ· ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԻ ։

ՅԻՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ
Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue St. Dominique, PARIS (7e) — Métro : Invalides

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի խմբապետներուն, խմբապետուհիներուն, սկաուտներուն եւ դայլիկներուն կողմէ ։

ՑԱՑՏԱԳԻՐ

Սկաուտական փիլմ, չորս նկարներ հայ Արիներու մասնակցութենէն · Մարա – թօնի (Յունաստան) համաշխարհային ճամբարին ։

Հայկական երգեր եւ պարեր դայլիկներուն եւ սկաուտներուն կողմէ, արուա – սանութիւն ։

Թատերական ներկայացում հայերէն ։ Մկաուտական պարեր եւ խաղեր ։ Եւ առաջին անգամ ըլլալով, Հայ Արիներու նուագախումբը ։

Մուտք 5 ֆրանք — Պուֆէ

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷ, երկերի ժողովածու, 10 հատոր լաթակազմ	70 ֆր·
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, երկերի ժողովածու, 7 հատոր, լաթակազմ	56 ֆր·
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Պապ թագաւոր, լաթակազմ	10 ֆր·
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Հայոց բերդը, լաթակազմ	8 ֆր·
ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ, երկերի ժողովածու, 2 հատոր լաթակազմ	14 ֆր·
ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ, մեծադիր, գունաւոր նկարներով, լաթակազմ	10 ֆր·
Վ· ԱՆԱՆԵԱՆ, Հայաստանի կենդանական աշխարհը, Բ·	8 ֆր·
ԱՐՍԷՆ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ, երկեր (Աբովեան Գոչեան, Պարոնեան)	17 ֆր·
ՄՈՒՐԱՑԱՆ, Պատմուածքներ, գունաւոր նկարներով	5 ֆր·
ԵՂԻՇԷ ԶԱՐԵՆՑԻ մասին յիշողութիւններ· լաթակազմ	7·50 ֆր·
ՄԻՔ· ՇԱԹԻՐԵԱՆ· Գարունը ճորից եկաւ· 296 էջ·	5 ֆր·
ԱՐԳԱՐԵԱՆ· Մատենադարան(անգլ·) 18 գունաւոր մանրանկարներ	3 ֆր·
ՀԵՆՐԻԿ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ· երգի ծնունդը· բանաստեղծութիւններ	3·85 ֆր·
Մ· ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ· Տպեր, 200 էջ· լաթակազմ	3·50 ֆր·
ՍՈՎԵՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ· Ա· 800 էջ· լ/կազմ·	16 ֆր·
ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ, Անզոեղի զանգակատուն, Պէյրութ, 1963	10 ֆր·

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

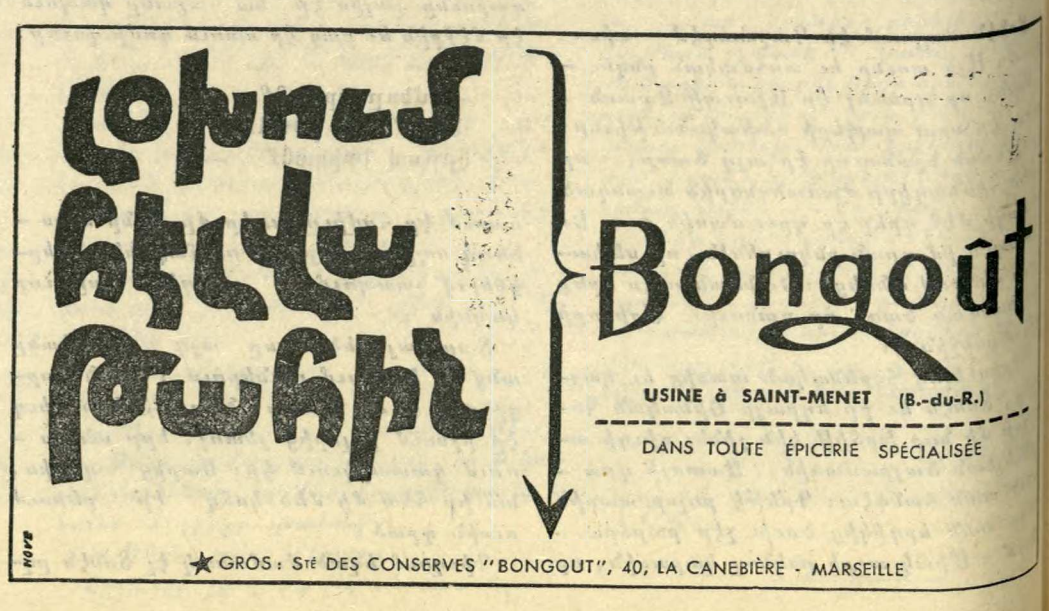

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
26
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MERCREDI
26 FEVRIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9945

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — Nº 9945

ՇԱՀ ՈՒ ՋԵՆ

—o—

Հակառակ Արժանթինահայ ու նաեւ Ուրուկուահայ գաղութի բոլոր հոսանք – ներուն միահամուռ բողոքներուն եւ պաշ– տօնական շրջանակներու մօտ կատար – ուած դիմումներուն ու նաեւ ի հեճուկս Արժանթինի ազատասէր ժողովուրդին ու մեծ ու փոքր մամուլի օրգաններու քննա– դատութիւններուն, կառավարութիւնը հրապարակ հանեց Մուսթաֆա Քեմալի յիշատակին ի յարգանս տպագրուած դրոշմանշուղթը :

Այդ առթիւ պետական օրգանները հըս– կողութեան տակ առին նաեւ մայրաքա – ղաքիս փոստատուները այն մտահոգու – թեամբ, թէ արդար ընդվզումով լեցուած Հայութիւնը կրնայ անկարգութեանց տեղի տալ :

Այս միջոցառումը ինքնին ցոյց կուտայ թէ պետական օրգանները անհրաժեշտ չափով չեն ճանչնար հայ ժողովուրդի օ– րինապահութեան, խմաստութեան ու նա– եւ քաղաքացիական զսպտիարակութեան ստիճանը :

Հայութիւնը իր այս արդար պայքարին մէջ, ոչ մէկ րոպէ չմտածեց դիմել ան – հարկի միջոցներու եւ իր բոլոր բողոքի արտայայտութիւնները կատարեց օրէնքի սահմաններուն մէջ, մեկնակէտ ունենա– լով աղգային արժանապատուութեան, արդարութեան, մարդկայնութեան զգա – ցումները եւ Արժանթինի ժողովրդավար ու ազատասէր ժողովուրդին ու կառավա– րութեան վարկը՝ որուն բարձր եւ ան – խոցելի մնալուն նախանձախնդիր է ա – մէն Հայ, ըլլայ ան արժանթինեան քաղա– քացի՝ կամ ոչ :

Այս հարցին չուրջ պայքարը այսօր – ուան համար վերջ գտած է, կառավա – րութիւնը հակառակ ամէն բանի, դոր – ծադրած ըլլալով իր անհարկի եւ ցաւալի յանձնառութիւնը :

Կան Հայեր որոնք հիասթափութեան ո– րոշ նշաններ ցոյց կուտան ի տես կատար– ուած դիմումներու ժխտական արդիւն – քին, մտածելով թէ ի գործ դրուած ճի – գերը ի վերջոյ ձախողեցան :

Մենք կը կարծենք, որ քաղաքական կեանքի մէջ ոչ ոք կրնայ երաշխաւորել թէ մէկ հարուածով պիտի կրնայ ձեռք բերել այն՝ որուն կը ձգտի :

Վաղը եթէ պէտք ըլլայ աւելի մեծ հարցերու լուծումին ձեռնմուխ ըլլալու հարկադրանքին տակ գտնուիլ, օրինակ Հայ Դատի պաշտպանութիւնն ու հետա – պնդումը, պիտի տեսնենք բարեմիտ մարդիկ որոնք պիտի յուսան եւ պիտի ապասեն ձեռք բերել իրենց պահանջածը, կը բաւէ որ այդ ուղղութեամբ բողոքներ ըլլան կամ այս ու այն միջազգային օր – դանին քանի մը յուշագրեր տրուին :

Այս բարեմտութիւնը ուզողները չատ բնական է որ յուսախաբ պիտի դգան ինք– զինքնին, չկրնալով մեր պայքարին լըր – ջութիւնը եւ այդ պայքարի ճամբուն վը– րայ գտնուած խոչընդոտներու ծանրու – թիւնը :

Անշուշտ կը սխալին բոլոր անոնք՝ ո – րոնք կը կարծեն թէ Մուսթաֆա Քեմալի դրոշմանշուղթի հրապարակ հանուելուն դէմ մղուած պայքարը ապարդիւն ան – ցաւ եւ կամ ձախողանք մը եղաւ :

Մեզի համար խնդրոյ առարկայ դրոշ– մանշուղթի հրապարակուելէն կամ չհրա– պարակուելէն աւելի կարեւոր է հաստա– տել թէ՝

Ա.— Մղուած պայքարը եկաւ ցոյց տա– լու, թէ հայ ժողովուրդը բոլոր խաւե – րով խորապէս կ'ապրի իր ազգային տա – ռապանքն ու ողբերգութիւնը եւ ամէն տարի մէկ օրուան համար պարզ պիտի չհայու սրտին մէջ դեռ կենդանի կը մը – նայ պահանջատէրի եւ անիրաւուածի դիրքորոշումը :

Բ.— Որ հայ ժողովուրդը նոյնպէս նա– խանձախնդիր է Արժանթինի ժողովուր – դին ու կառավարութեան բարոյական վարկին եւ երբեք պիտի չուզէր որ ան որեւէ կերպով ու նաեւ որեւէ չափով ա– րատաւորուէր այս կամ այն պաշտօնա – տարին կամայ թէ ակամայ մէկ սխալո – վը, որ անշուշտ միայն հետեւանքը կըր – նար ըլլալ միակողմանի եւ թերի ճանա– չումին այն թուրք պետական մարդուն՝ որուն ճակատին հիւսուած կեղծ լուսա – պատկը արդելք կ'ըլլայ տեսնելու անոր արիւնաթաթախ ձեռքը եւ ցեղասպանի մուխ հոդին :

Գ.— Որ եթէ պետական պաշտօնա – կան շրջանակները այլազան պատճառ – ներու բերումով, չկրցին ընդառաջ եր – թալ հայ մարդոց արդար պահանջին, բայց ամբողջ Արժանթինի ժողովուրդը յանձին իր մամուլի բոլոր օրգաններուն եւ անուանի քաղաքական եւ մշակութա– յին բազմաթիւ դործիչներու, անսակարկ կերպով եւ ազնուօրէն պաշտպանեց Հա – յութեան պահանջը, զայն դտնելով ար – դար, որեւէ կերպով չարդարացնելով կառավարութեան առած ձախող եւ ոչ պատուաբեր քայլը :

Որ քանի մը չարթուան մեր պայքարը, աւելի եւս ծանօթացուց Հայութիւնը Ար– ժանթինի ժողովուրդի բոլոր խաւերուն, ամէնէն համեստ շրջանակներէն սկսեալ մինչեւ ամէնէն բարձր դասդուածները :

Որ արժանթինցիները չէ՛ստուած կեր – պով տեսան թէ, Հայը չատ աւելի տար – բեր բան մըն է քան այն թուրֆօն, որուն հետ կը չփոթէին զայն անգիտութեամբ, նոյնացնելով զոհն ու դահիճը, տագան– դաչատ եւ բարձր մշակոյթի տէր ազա – տատենչ Հայութիւնը եւ ոճրական իր բնազդներով միայն անուանի յետադէմ Թուրքը :

Իրրեւ արդիւնք ծանօթ պայքարին, մեր այս հաստատումները չատ աւելի արժէ– քաւոր են, չատ աւելի ծանր կը կշռեն քան դրոշմանշուղթի մը հրապարակուի – լը :

Պէտք է գիտնանք ուրեմն իրողութիւն– ները դատել իրենց իսկական արժէքին մէջ չենթարկուելու համար անտեղի եւ անհիմն յուսախաբութեան :

Մուսթաֆա Քեմալի դրոշմանշուղթին խնդիրը լաւագոյն առիթ մը եղաւ ճանչ– ցնելու Քեմալն ու իր ցեղը իրենց իսկա – կան դիմագիծով Արժանթինի ազնիւ ժողո– վուրդին ու ճանչցնելու նաեւ Հայը՝ իր ազգային ողբերումներով, իր մարդկային վսեմ առաքինութիւններով եւ ազատ ու անկախ կեանքի խանդով :

Եթէ աչքի առջեւ ունենանք պայքարին հաշուեկշիռը, չատ ու դէնը, Թուրքերը պէտք է գղջացած ըլլան Մուսթաֆա Քե – մալին ի պատիւ ձեռնարկած իրենց այս մուրացկանութեան համար :

ԱՐՄԵՆԻԱ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՇՏ ԿԻՊՐՈՍ

—o—

ԷՕՌԱՆ ԿԸ ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԻ

—o—

Կիպրոսի Ցոյները օրէ օր աւելի Թրք – նամական դիրք բռնած են Անգլիացինե – րուն դէմ եւ «էոքան» որ կը վերակազ – մուի ինքզինքը հարկ եղածին չափ զօրա– ւոր կը դգայ առանձին չէզոքացնելու Թուրք փոքրամասնութիւնը, ի հարկին « բնաջնջելու» կը դրէ Ֆիկարօ :

Մակարիոս Արք.ի հրապարակային յայտարարութիւնը բրիտանական զօրքին ժամանումին դէմ բաւական ազմուկ հա – նած է կղզիին մէջ : Ի վերջոյ նոյն Մա – կարիոս Արք.ն է որ օդնութիւն ուղած է Մեծն Բրիտանիայէն անցեալ Դեկտեմբե– րին եւ սպաներու չրջանակներու մէջ տի– րող կարծիքն այն է որ պատչաճ չէ օդ– նութեան կանչել եւ երբ կացութիւնը քիչ մը հանդարտի, նախատել նոյն զօրքերը, պահանջելով անոնց մեկնումը : Մակա – րիոս Արք.ի յայտարարութենէն կը պար– զուի որ 2500 զինուորի ժամանումը ըն – դունած էր : Այսօր «զինադուլի ուժերը » 7000 հոգիէ կազմուած են ինչ որ չափա– զանցեալ կը գտնէ : Անգլիացիք համա – ձայն չեն : Նոր հրամանատարը՝ Զօր. Քարվըր կը գտնէ որ նուազագոյն չափն է : Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին չէ– տած է թէ ո՛ր ստիճանի իր զօրքին զործը յուսալքիչ է, քանի որ իրենց հը – րահանգներն են որ պէտք չէ դէնքի դի – մեն այլ՝ համոզեն :

Պահակախումբերը կը չրջապատին զըէ– խաւոր թաղերուն մէջ եւ երբ միջադէպ մը պատահի, կը փորձեն կազմերու փո– խադարձ հասկացողութեամբ «անուշի կապել» :

Ցոյներն ու Թուրքերը սակայն, կը զը– բեն թղթակիցները, իրենց յանձնառու – թիւնները կը կատարեն այն չափով որ ի– րենց դործին կուգայ : Թուրքերը խօսք մտիկ չեն ըներ երբ Անգլիացիները իրենց հրահանգները կուտան, բայց անմիջա – պէս իրար կ'անցնին եւ կը վրդովին երբ Անգլիացիք անտարբեր կը մնան յուն – կան յարձակումի մը առեն : Ցոյները միշտ կը բողոքեն Թրքական դրդռու – թեանց դէմ եւ կ'ընդվզին երբ Անգլիա – ցիք կը միջամտեն ի նպաստ Թուրքերուն, բախտի մը ընթացքին :

Ըստ մամուլի թղթակիցներուն կը թուի թէ Ապահովութեան Խորհուրդի նիստե – րու սկիզբէն իսկ Ցոյները այլեւս վախ չունին թէ Թրքական զօրքը կրնայ ցամա– քահանում կատարել : Լոնտոն եւ Ուա – շինկթըն արդէն ապահովութիւններ ալ տուած են այդ ուղղութեամբ : Անգլիա – ցիք եւ Ցոյները բոլորովին տարբեր կար– ծիք ունին «զինադուլի ուժերուն» մա – սին : Անգլիացիներուն համար պէտք է միջամտել Թուրքերու եւ Ցոյներու մի – ջեւ արիւնահոսութեան առաջքն առնելու համար : Ցոյներուն համար զինադուլի ուժերը պէտք է զօրավիղ կենան կառա – վարութեան եւ օրինաւոր ուժերուն ճըզ– մելու համար Թրքական ապստամբու – թիւնը :

Ֆրանսական մամուլին համաձայն, մանա– ւանդ Ֆիկառոյի, յունական այս տեսա – կէտը չի պաչտպանուիր որեւէ ձեւով : Նոյն Թերթին Թղթակցին համաձայն Ցոյները այլեւս կազմակերպուած են եւ պէտք չեն զգար բրիտանական զօրքին : Համոզուած են որ առանձին կրնան Թուր– քերուն հաշիւը մաքրել : Կը կարծուի թէ 15 – 20 հազար զինուած Ցոյներ կան, կազմ ու պատրաստ եւ հինգ հազար Թուրքեր :

Մինչ Ու. Թան կը չարունակէ իր խոր– հրդածութիւնները Նիւ Եորքի մէջ, Թուրքիոյ Արտաքին նախարարը՝ Էրքին կոչ մը ըրած է Ցունաստանի : Ոդեկոչե – լով Թուրքեւյոյն յարաբերութիւնները « կատուցուած մեծ Աթաթիւրքի եւ Վենե– զելոսի պատմական հաստարակաց ժառան– գութեան վրայ », Էրքին նկատեց թէ եր– կու երկիրներու միջեւ յարաբերութիւն – ները անդամ մը եւս ծանր տագնապի մը ենթակայ են : «Ընտրութիւնները կա – տարուած ըլլալով, այն պատրուակները որ կային փոխանցման դահլիճի մը ժա – մանակ այլեւս ի զօրու չեն : Ուրեմն չատ աւելի տիպողական հարց մը կայ յոյն նոր կառավարութեան ուսերուն վրայ .— պաչտպանել եւ զարգացնել մեր երկկող – մանի եւ Ատլանտեան կապերով, մեր պատմական ժառանգութիւնը » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Անգլիացի պատմաբան՝ Թրեվոր–Ռո– վըը պատասխանելով խորհրդային մաո– տալին յայտնութեանց Հիթլերի մահուան մասին, կը ճչդէ թէ մաոեչալ Ջիուքով հաւանաբար յիչոխութեան վրիպում մը ունեցած է վասնզի մարդը որ թաղած է Հիթլերը դեռ ողջ է : Անունն է Մենկերը – հաուզրէն : Դիակը թաղած է ռումբի մը բացած փոսին մէջ, Ապրիլ 30ին : Այդ մարդը իբրեւ դերի Խորհ. Միութիւն տարուած է ուր մնացած է երկար տա – րիներ :

ԽՐՈՒՇՉեւի հեռադիր մը քաչած է իս– մէթ Ինէօնիւի այս վերջինին դէմ եղած մահափորձին առթիւ, ուր կը չեչտէ .— « Ոճրային մահափորձը որ կատարուե – ցաւ ձեր կեանքին դէմ ընդհանուր բնդ – վըզում յառաջ բերած է, ուրախ եմ որ ապատած էք : Աոողջութիւն կը մաղթեմ :

ԴԱՄԱՍԿՈՍի մէջ պատերազմական վի– ճակ հռչակուած է տրուած ըլլալով որ խռովութիւններ պատահած են Հոմսի մէջ : Հինգ հոգի բանտարկութեան զա – նազան պատիժներ կրած են (հինգէն քը– սան տարի) իբրեւ պատասխանատու այդ խռովութեանց Հոմսի զինուորական Ատ– եանին կողմէ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅի եւ Ալպանիոյ միջեւ յա – րաբերութիւնները յանկարծ վատթարա – ցան, Թիրանայի խորհրդային դեսպանա– տունը զրաւուած ըլլալով Ալպանացինե – րուն կողմէ : Իզվեստիա կը դրէ թէ՝ այս դրդռիչ արարքէն ետք, Խորհ. Միութիւ– նը բուռն բողոք մը ներկայացուցած է պահանջելով որ չէնքը անմիջապէս վե – րադարձուի : Խորհրդային Թերթը կ'ա – ւելցնէ նաեւ թէ խորհրդային դեսպանա– տունը պահող երեք պաչտօնեաները ար – տաքսումի հրահանգ ստացած են, 48 ժամ պայմանաժամով :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ հրաժարե – ցաւ յարաբերութիւններ հաստատելէ Զանզիպարի հետ, տրուած ըլլալով որ այս վերջինը հակառակ նախապէս տը – ւած հաւաստիքներուն յարաբերութիւն – ներ հաստատած է Արեւելեան Գերմանիոյ հետ :

ԽՐՈՒՇՉեւի նախաբան մը գրած է իր ճառերու իտալերէն հատորին համար գոր կը հրատարակէ ճուլիօ Էինաուտի : Այս նախաբանին մէջ, խորհրդային վար– չապետը կը չեչտէ թէ «յեղափոխութիւն– ները չեն արտածուիր » :

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆի թագաւորին առողջա – կան վիճակը աւելի զոհացուցիչ է, բայց թագուհին հիւանդացած է եւ Թոքաբա– պէ կը տառապի :

ԹՈՒՐԻՒՈՑ մէջ ձերբակալութիւնները կը չարունակուին Ինէօնիւի ձախդգած մահափորձին իրրեւ հետեւանք : 22 հոգի ձերբակալուած են :

ՊՈՏԿՈՐնի որ քարտուղարն է Խոր– հրդային Միութեան համայնավար կու– սակցութեան եւ կարեւորդոյն դէմքերէն մէկը երկրին, փարիզ հասաւ առջի օր, խորհրդային պատուիրակութեան մը կը– լուխը : Ֆրանսայի հիւրը պիտի ըլլայ մօտ 10 օր :

ՖՐԱՆՍԱՑի ճարտարապետ մը որ նիւ– Թական ալ լաւ դիրք ունէր եւ դեղեցիկ տուն մը կ'ապրէր Լա Սէլ – Սէն – Քլու սպաննած է իր կինը, երկու զաւակները, ապա անձնասպան եղած : Կը թուի թէ ճարտարապետը զոհ դացած է ջղասպա – ռութեան, չափազանց յոգնած ըլլալով :

ԼԻԲԻԱ պիտի չնորդէ պինուորական իր համաձայնադրերը Լոնտոնի եւ Ուաչինկ– թընի հետ ինչ որ ցոյց կուտայ թէ Նասրի առջի օրուան ճառը պարզ պիպ – ուած մը չէր : Ներկայիս Անգլիա կայան– ներ ունի Տրիպոլիս եւ Պենկազի մինչ օ– դային բանակն ալ (Ռօյըլ– էր – Ֆուրս) զօրամասներ կը պահէ Իորիսի օդակա – յանը :

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԵՐԷԿ ԱԼ ՏԵՍԱԿԷՏ ՈՒՆԷԻՆ

Շատեր կը կարծեն, թէ 100 – 150 տարի առաջ, երբ մարդիկ թերթ կը հրատարակէին, պարզապէս մէկ նպատակ ունէին, — լուրեր տարածել եւ դրամ վաստըկիլ :

Հարեւանցի քննութիւն մը անդամ պիտի բաւէր հերքելու համար այս կանխակալ կարծիքը :

Նախ՝ ի՞նչ կը հասկնային այն ատեն լրագիր ըսելով :

Առաջին հայ թերթը, Ազդարար, որ լոյս տեսաւ 1794ին, Մատրասի մէջ, իր անունը կը բացատրէր իբրեւ «ազդ ա – բարող » — լրատու : Պիտի հաղորդէր ամսուան լուրերը, քաղելով զանազան թերթերէ, հանդէսներէ եւ ուրիշ ազ – բիւրներէ : Նաեւ «բանք հարկաւորք եւ քաղցրալուրք » :

Վենետիկի « Դիտակ Բիւզանդեան»ը (1812 – 1846) իր առաջին խմբագրին բերնով կը բացատրէ, թէ ինչ կը նշանակէ լրագիր .

« ... Գիտնական ազգեր, ու ուսման ետեւէ ընկող միաբանութիւններ կը տրպեն դուրս կը հանեն թուղթ թուղթ, ինչ որ նոր նոր ատեններս կ'ըլլայ բոլոր աշ – խարքիս վրայ, շաբթէ շաբաթ, ամսէ ամիս, ու ասով բոլոր ժողովրդեանը կ'ի – մացնեն ամմէն բան որոնք կըտոր կըտոր կարդալով, նստած տեղերնին աշխարքիս չորս դին ինչ եղածը չեղածը կ'իմանան կը զբօսնուն, մտվնին կը բավի, խելքը – վընին կը բանի, լեզունին կը շարժի, խօրաթանին անուշ կ'ըլլայ ընկերութեան մէջ, մարդու մէջ վերջապէս մարդ կե – րեւան » :

Այսպէս ձեւակերպելէ ետք լրագրին դերը, « Դիտակ Բիւզանդեան» , որ պիտի հրատարակուէր 15 օրը անդամ մը, կը բացատրէ .

« ... Ու ասկարդացած թըղթերը ե – տեւէ ետեւ, քովէ քով որ դրվի, տարե – գըլխին կը տեսնըվի որ մէկ աղէկ գիրք մը եղեր է, որ ան տարվան երեւելի պատմութիւններով ու այլ խելացի խօս – քերով խօրաթաներով լցված, սանքի ի – մաստութեան սնտուկ մը եղեր է, ո – րուն մէջ երբոր ըլլայ՝ մարդ կրնայ դառնալ նայիլ խառնել, մնացածը միտք բե – րել» :

Եւ որպէսզի բոլորն ալ կարենան օգտըւիլ այս «մեծագոյն բարիք»էն, կ'որոշեն թերթը տպել աշխարհաբար :

Բանասիրական գլուխին տակ, որ խմբագրականի տեղ կը բռնէր, թերթը կը ջատագովէ ազգասիրութիւնը եւ հայրենասիրութիւնը, երկուքն ալ վեր դասելով « քան զթագաւորութիւն եւ զհարըստութիւն » :

Միեւնոյն ատեն կ'ողբայ, որ ամէնքն ալ «բերնով կ'ըսեն, այլ գործքով մէկն ալ չեն ըներ. բերնով ընելիքէն, նոյն ժամանակը գործով հակառակը կ'ընեն » :

Ցետոյ կը ձաղկէ օտարամոլութիւնը : Շատեր « կը նային որ իրենց վրայէն հայութեան անունը բաց ձգեն, իբր մէկ չար բանի պէս » :

— « Ասոր համար անոնք որ ուրիշ ազգի մը քաղաք երթան եւ կամ անոնց լեզուն սորվին նէ մէկէնիմէկ կը փոխվին (փրէնկլեմիշ կըլլան) եւ կրկին ատելութիւն կունենան ընդդէմ ազգին եւ ինքզինքնին չեն ուզեր որ հայ անուանեն » :

Ճամբան հարթուելէ ետք, հետզհետէ լոյս կը տեսնեն ուրիշ թերթեր, եւ ծանրութեան կեդրոնը Հնդկաստանէն կը փոխադրուի դէպի Մօտաւոր Արեւելք :

Դժբախտաբար, միջոցներ կը պակսին ամբողջական պատկեր մը կազմելու համար : Պատահաբար կը յիշեմ քանի մը անուններ :

Իզմիրի « Արշալոյս Արարատեան»ը, որ տեւեց 46 տարի, 1840էն 1886, խմբագրութեամբ Ղուկաս Պալթազարեանի, որ, իր բանասիրականին մէջ ներկայացնելով թերթին բովանդակութիւնը, կ'ըսէ թէ իր սկզբունքը պիտի ըլլայ հայրենասիրութիւն, ուսումնասիրութիւն, եղբայրասիրութիւն : Եւ կը զբաղի պատմական թէ ազգային ամէնօրեայ խնդիրներով :

Կալկաթայի « Ազգասէր »ը (1845 Նոյ. 15) կ'ողբայ «Ազաղակ սրտի» խորագրով խմբագրականի մը մէջ .

« ... Ի՜նչ ունինք որ այլք չըտիրեցին, — նետ, նիզակ, թագ, թախտ, երկիր, տէրութիւն եւ այլն : Մնացելայ միայն մեր աստուածախօս լեզուն, եւ ահա այն եւս մեր օտարասիրութեամբ եւ զանցառութեամբ սկսելայ երես թեքել դէպի յօտար ազգերն ... թող մենք իրար հանդիպելէն այլազգերէն ճարճատենք, հայերէնագէտ լորտ Բայրըն մեռաւ, բայց կարոլոս Բուրբոն, ներկայիս դուքս Լուքայի, գրեթէ զօրեւ գիշեր կ'աշխատի հայերէն սորվելոյ համար» :

Ուրիշ առիթով մը հնդկահայերէնի կը վերածէ ճառ մը, արտատպելով «Բազմավէպ»էն :

« ... Ներկայ ժամանակումն մեր ազգութեան ապացոյց եւ նշան միայն մեր լեզուն է, եթէ այն եւս միջիցն բառնանք, էլ Հայ չենք, հին քաջազունների սերունդ եւ զաւակք չենք, այլ յետոյէն եղած անազդ բարբարոսներէն անք, այս կամ այն կողմ հողմոյ (այսինքն քամու) ցրուած տերեւների պէս, որոնց հայրենիքն եւ նախամայր ծառն եւս յայտնի չեն : Եթէ Հայոց միջիցն հայկական լեզուն բառնանք, ազգին վերաբերելի բոլոր սովորութիւնքն յետոյ մեր աչքին վատ կ'երեւան. համազգի եղբարք միմեանցէ կքանդվին կբաժանուին որպէս երբեմն Բաբելոնի մէջ աշտարակաշինութեան ժամանակումն. կ'ատեն իւրեանց հարազատ եղբօրն եւ թափառականի (զարիպի) պէս պտտելով հայրենի երկիր չունեցող ազգերից պիտի համարուին, ներկայիս գնչուի (ջոգինանու) Գաբաւոնացւոց պէս » :

« Ազգասէր» ուրիշ խմբագրականով մը (1845 Դեկտեմբեր 27), կ'առաջարկէ հայերէն սորվեցնել հայ ընտանիքներու մէջ ծառայող օտար սպասուհիներուն :

Եւ ըսե՛լ, թէ այսօր ծնողքներ կան, որոնք նուաստութիւն կը սեպեն մայրենի լեզուն սորվեցնել իրենց զաւակներուն ...

Նոյն շրջանին, Պոլսոյ « Հայաստան»ը (1846 – 1852), պատմական նիւթեր մըշակելով եւ Հայաստանի աշխարհագրութիւնը ամփոփելով, պայքար կը մղէր բողոքականներուն դէմ, առաջնորդութեամբ Պատուելի Տէրոյենցի :

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՆՑՆՈՂ ՏԱՐՈՒԱՆ ԺԱՌԱՆԳԸ

ԺԲ.

Չինեւխորհրդային պայքարը խզումի մօտեցաւ անցեալ տարի : Պուքրէշի համագումարէն ետք (Յունիս 1960) մանաւանդ Մոսկուայի համագումարէն յետոյ (Նոյեմբեր 1960) բանավէճը սկսաւ : 1956ին Խրուշչեւ յայտնեց, թէ պատերազմը խուսափելի էր : Մաօ կ'ուզէր գրաւել Ֆորմոզան 1958 Սեպտեմբերին եւ Մոսկուայէն կը պահանջէր հիւլէական ռումբ, Խրուշչեւ կը մերժէր, 1959ին կը յարձակէր Թիպեթի վրայ, Մոսկուա չէզոք կը մնար, վերջապէս 1960 Օգոստոսին ռուս մասնագէտներ կը հեռանային Չինաստանէն : Մաօ կը փափաքէր պատերազմ, «թէ մարդկութեան կէսը մնայ, մնացած կէսը կ'աճի, պակասը կը լրացընէ, բայց համայնավարութիւնը յաղթանակը շահած կ'ըլլայ» : Մոսկուայի վարիչները կը մերժեն աւերակներու վրայ համայնավարութեան շէնքը բարձրացնել :

Ամերիկեան հանդէս մը կը հաստատէր լարուածութիւնը ռուսեւչին սահմաններուն վրայ : Երկուստեք զօրք կը կեդրոնացնեն 6500 քլմ. երկարութեան վրայ : Մոսկուա Խաղաղականի ափերուն մօտ ունի 12էն 15 զօրաբաժին, քսան ալ սահմաններուն վրայ, ուր բախումները յաճախակի եղած են : Փեքին հարիւր հազար վեթերաններ զրկած է Ամուր գետի նահանգին մէջ :

Փեքին մէկ միլիոն մոնկոլ եւ եօթուկէս միլիոն չին զետեղած է ներքին Մոնկոլիոյ մէջ, գործիչներ ալ կը զրկէ խորհրդային արտաքին Մոնկոլիոյ բնակչութիւնը շարժելու համար : Կարեւոր բախումներ տեղի ունեցած են 21 Սեպտեմբերին, հազարաւոր Չիներ Սինքիանկէն անցած են Սիպերիա : Փեքին կ'ամբաստանէ Մոսկուան որպէս դրդիչ փախուստին, Մոսկուա կը պատասխանէ թէ փախին անօթութենէ եւ բռնի, տարապարհակ աշխատանքէ :

Փեքին կը պահանջէ անարդար դաշինքներու սրբագրութիւնը : 1858ին Այկունի դաշինքով Ռուսիա կը ստանար Ամուր գետի ձախ կողմի հողամասը, 1860ի Փեքինի դաշինքով կը տիրանար նոյն գետի աջ կողմի հողամասին : Փեքին կը յայտարարէ. «Ինչ որ Չինաստանի մաս կազմէր երբեմն խլուած է տկարութենէն օգտուելով, միշտ մասն է Չինաստանի » :

Փեքին կը ջանայ հիւլէական ուժ ունենալ : Խռովեցաւ Խրուշչեւի հետ, երբ մերժեց պատրաստութեան դաղտնիքը յանձնել ռազմատենչ Մաոյի : Մոսկուա եւ Ուոշինկթըն մօտեցան որպէսզի ուրիշներ այդ ահարկու ուժը չունենան, երկուքն ալ մեծ շահ ունին, որ Չինաստան այդ զէնքը չունենայ : Աշխարհը բաժնուած է այժմ հիւլէական զէնք ունեցողներու եւ չունեցողներու միջեւ :

Քենըտիի ողբերգական մահը շփոթութեան մատնեց միջազգային դիւանատուները : Նոր Նախագահը Քոնկրեսին ուղղած պատգամով յայտարարեց, թէ պիտի շարունակէր նախորդին գործը, պիտի ջանար իրականացնել որդեգրուած ծրագիրը : Նախորդը պայքարեցաւ տոլարի անկումին դէմ, յաջորդը պիտի ջանայ հաւասարակշռել վճարումներու կշիռը արգիլել ոսկիի փախուստը, ապահովել դրամինիշին ամրութիւնը, ինչ որ անհրաժեշտ է միջազգային տնտեսութեան համար : Վերջին հաշիւներու համաձայն 1963ին ազգային եկամուտը եղած է 58 միլիառ տոլար, մինչդեռ 1962ին 555 միլիառ էր :

Քենըտի հրաւիրած էր հայրենակիցները ներոյժ գործունէութեան, չքանաբարեկեցութեան բարձին վրայ, աւելցընել ազգային եկամուտը, միանդամայն խնայողութեամբ գործածել առատ արտադրութիւնը : Ցոյց տրուած էր անհրաժեշտութիւնը դպրոցներու, հիւանդանոցներու շինութեանց : Խոստացաւ տուրքերը նուազեցնել, մաքսերը թեթեւցնել պայմանով որ արեւմտեան Եւրոպան ա նուազեցնէ ամերիկեան ապրանքներու վրայ դրուած մաքսերը : Քոնկրէն քլուէարկեց մաքսային նուազումը, ջնջեր նոյնիսկ այն ապրանքներունը, որոնք մրցակից են ամերիկեան արտադրութեանց : Երկու շուկաներուն ներածման եւ արտածման միջեւ տարբերութիւններ կան : Արեւմուտք հում նիւթեր կը դնէ կը փոխէ, կ'արտածէ : Իր արտածումները դէպի Միացեալ Նահանգներ քիչ բաղդատմամբ Ամերիկայի արտածման դէպի եւրոպական երկիրներ :

Քենըտի կը պահանջէր 4900 միլիոն տոլարի վարկ մը նպաստներ բաշխելու համար : Ծերակոյտը Զօր. Քլէյի տեղեկագրին համաձայն զումարէն զեղչ

ՄԵՐ ԴՐԱՑԻՆԵՐԸ

ՈՒԹ ԿԱՄ ԻՆԸ ԵՐԱԽԱՅԻ

ՀԱՆԱԾ ԱՂՄՈՒԿԻՆ ՄԷՋ ՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆ ՉԿԱՅ

Ասոր վրայ, կենդանիին տէրը իր սիրելի շունը հիւանդանոց տանելով, անոր ձայնական լարերը գործողութեան ենթարկել տուաւ. այնպէս որ, ատկէ վերջ, երբ ան հաջէր, միայն ինք՝ ու իր դունչը դիտող մը կրնային դիտնալ անոր հաջելը ... Սրտակեղեք էր երեւոյթը ... երկու դրացիները, այդ օրէն վերջ, ալ բընաւ իրարու հետ չխօսեցան, ու տեւական թշնամանքի մէջ էին : Կարծես անոնցմէ մէկը Ռամկավար ըլլար, ու միւսը՝ Դաշնակցական ...

Բայց ես չեղեցայ նիւթէս :

Օր մը, Պարսկահայուն ծախած տունին առջեւ բեռնակառք մը կեցաւ, մէջէն ներկով ու կիրով աղտոտ հագուստներով բազմաթիւ գործաւորներ դուրս եկան, տան դուռը բացին, մտան ներս՝ ու սկըսան տան ներքնամասը քանդելով, պատուհաններէն նետել դուրս :

Վաղեցինք քովերնին :

— Ի՞նչ կ'ընէք ...

— Չէ՞ք տեսներ, կը քանդենք :

— Կը տեսնենք որ կը քանդէք, բայց ինչո՞ւ :

— Պիտի բարեփոխենք :

— Առաջին ձեւն ի՞նչ ունէր որ :

— Բաւականաչափ ննջարաններ չունէր :

Մտածումը առաւ մեզ : Նոր տէրը փանսիո՞ն պիտի պահէր ... Այդ էր պակաս ..

— Մինաս, ըսի դրացիիս, նորը եկաւ, լաւը չեկաւ, գացողին տեղ :

— Չե՞ս գիտեր, գէշ Թուրքերը կ'ըսեն թէ « եկողը գացողը փնտռել կուտայ », ըսաւ ան փիլիսոփայութեամբ գլուխը շարժելով ու գնաց գործաւորներէն մէկուն մօտ :

— Քեզի բան մը պիտի հարցնեմ, եթէ չես ուզեր, մի պատասխաներ, ըսաւ :

— Ուրեմն մի հարցներ, չեմ ուզեր պատասխանել, չե՞ս տեսներ, զբաղած եմ ...

Նեղ սիրտ ու կոպիտ մարդ մըն էր Մինասին խօսեցնել փորձածը : Մտահոգ, գլուխնիս կախած, վերադարձանք տուն :

Երբ նորոգութիւնները աւարտեցան, Տէր եւ Տիկին Օ'Քաննըրները, Ֆրէնք եւ Վիոլէթ, փոխադրուեցան հոն :

Ցարդի գոյն մազերով, ու կապոյտ, կապոյտ, կապոյտ աչքերով, ցանոտ դէմքերով, ծայրերը վեր դարձած քիթերով, նուշի միջուկի չափ փոքր քիթերով, առողջ, սիրուն, կարմրաթուշ, ութ երախաներ ունէին : Էն մեծը՝ տասնըմէկ տարու : Չորս աղջիկ ու չորս մանչ : Նընջարաններու թիւին բազմապատկուելուն գաղտնիքը պարզուեցաւ : Մարդը, ինչպէս Մինասը ըսած էր կանխօրօք, դեղագործ էր, ուրեմն իր զաւակներու շատութիւնը դիպուածի, պատահմունքի արդիւնք չէր, մարդը ծնունդներու հակակշռին չէր հաւատար ...

Մինասին հետ, ի բացակայութեան, բարենիշ մը տուինք իրեն : Շիտակը կ'արժէր որ նման զաւակներ հակակշռի չենթարկուէին ...

— Արդեօք ուզած ատեն մանչ, ուզած ատեն աղջիկ շինելու գաղտնի՞քն ալ գիտէ մարդը, ըսաւ օր մը Մինասը ինծի, արդեօք ատոր համա՞ր է որ երկու տեսակէն ալ չորս հատ ունի :

— Չեմ կարծեր, եթէ այդ բանին գաղտնիքը գիտնար, հիմա միլիոնատէր էր եղած ու չէր գար աս տեղերը բնակիլ :

Մանչու եւ աղջկայ այս սքանչելի հաւասարակշռութիւնը խախտեցաւ, երբ անոնց մեր փողոցը գալուն հաղիւ վեց ամիս անցած, Տիկին Օ'Քանըր, իններորդ զաւկի մը, մանչու մը ծնունդ տուաւ : Հպարտ հայրիկը, այս յաւելումի լուրին հետ, Մինասին ու ինծի մէկ մէկ սիկար տուաւ :

— Ծխեցէ՛ք, ութուկէս փաունտնոց մանչուկ մըն է :

— Շնորհաւորութիւննե՛ր :

— Շնորհակալ եմ :

— Ի՞նչպէս են, մայր ու որդի լա՞ւ են :

— Շնորհակալ եմ, աղէկ են :

— Ֆրէնք, քեզի բան մը պիտի հարցընեմ :

— Հարցո՛ւր, ըսաւ :

— Զաւակներդ թիւերո՞վ կը ճանչնա՞ս թէ անուններով :

— Անշուշտ անուններով ... Մէր Միշէլ, Թերեզա, Մարկրիտ, Ժօզէֆ Քլէր, Արթհըր, Ճանի, ու էն վերջինը Տէյվիտ, թուեց ան մէկ շունչով :

— Ապրիս, ու թող Աստուած պահ զանոնք :

— Ու շատցնէ, ձայնակցեցաւ Մինասի :

— Չէ : ալ կը բաւէ, մօրերնուն հոգին կը հանեն. դժուար է այդքան երախայ հոգ տանիլը. հարուստ ալ չեմ՝ որ ըս պասուհի մը բռնեմ. բարեբախտաբար մեծը, Մէրին, ալ քիչ մը կ'օգնէ մօրը :

Երբ բաժնուեցանք ու Մինասին մինակ մնացի, « իրա՞ւ, սրտէ՞դ Աստուած անոր զաւակները աւելի շատցնելու մաղթանքդ», ըսի :

— Ինչու չէ, հատ մը էվէլ, հատ մը պակաս, ութ հատին նայողը՝ ինը հատին կը նայի, ութ հատը կերակրողը՝ ինը հատն ալ կը կերակրէ. ութ հատին լացին ու ծիծաղին մտիկ ընողը, իններորդին ալ մտիկ կ'ընէ ...

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿ

(2 Շար.)

Դաղտնի

ԻՆՔՆԱՏԻՐ ՀԱՎԱՏԱՑ

Մեր պատմական Էլիզաբեթյան դարաշրջանի ամենահետաքրքրական և ամենաանհասկանալի դեմքերից մեկը անկասկած Ջոն Դին է։ Նրա կյանքի մասին մենք գիտենք շատ քիչ, և այդ քչի մեջ էլ ճշմարտությունն ու սուտը այնքան են միահյուսված, որ դժվար է որոշել, թե որտեղ է ավարտվում առաջինը և սկսվում երկրորդը։ Ինքնատիպ էր նաև նրա մահը։ Ինչպես ապրեց, այնպես էլ մեռավ նա առեղծվածային մի պատմություն թողնելով հետևից։

Ջոն Դին ծնվել է 1527 թվականին։ Նրա հայրը Ռիչարդ Դին էր, որը Ուելսից էր գաղթել Անգլիա։ Ռիչարդ Դինը ծառայում էր Հենրիխ Ութերորդ թագավորի արքունիքում և ստացել էր ասպետի կոչում։ Ջոն Դինի մայրը Ալիսն էր, որի ազգանունը պատմությունը չի պահպանել։ Ալիսը Ռիչարդ Դինի երկրորդ կինն էր։ Առաջին կնոջից նա ուներ մի որդի՝ Էդմունդ անունով։ Ջոն Դինը ծնվել է Ռիչարդ Դինի և Ալիսի ամուսնությունից։

Ջոն Դինի մանկությունն անցել է Լոնդոնում։ Նա սովորել է Սուրբ Պողոսի դպրոցում, որտեղ ուսուցիչներից մեկը եղել է հայտնի հումանիստ Ուիլյամ Լիլին։ Դպրոցն ավարտելուց հետո Ջոն Դինը ընդունվել է Քեմբրիջի համալսարանի Սուրբ Հովհաննես քոլեջը։ Այստեղ նա սովորել է մաթեմատիկա, աստղագիտություն, հունարեն և լատիներեն լեզուներ, ինչպես նաև աստվածաբանություն։ Համալսարանն ավարտելուց հետո Ջոն Դինը մնացել է Քեմբրիջում որպես դասախոս։ Նա կարդացել է հունարեն լեզվի դասընթաց, որը մեծ հաջողություն է ունեցել։ Ուսանողները հավաքվել են նրա դասերին, և Ջոն Դինի անունը շատ արագ հայտնի է դարձել։

1547 թվականին Ջոն Դինը մեկնել է Լուվեն, որտեղ նա ուսումնասիրել է մաթեմատիկա, աստղագիտություն և հրեական աստվածաբանություն։ Լուվենում նա ծանոթացել է Գերարդուս Մերկատորի հետ, որը հետագայում դարձել է նրա մտերիմ ընկերը։ Մերկատորի հետ Ջոն Դինը ուսումնասիրել է գլոբուսների և քարտեզների կազմման արվեստը։

Լուվենից Ջոն Դինը տեղափոխվել է Լուվեն, որտեղ նա ուսումնասիրել է հրեական աստվածաբանություն։ Լուվենում նա ծանոթացել է Գերարդուս Մերկատորի հետ, որը հետագայում դարձել է նրա մտերիմ ընկերը։ Մերկատորի հետ Ջոն Դինը ուսումնասիրել է գլոբուսների և քարտեզների կազմման արվեստը։

Ջոն Դինը վերադարձել է Անգլիա 1551 թվականին։ Նա ստացել է Ուելսի արքայական մաթեմատիկոսի պաշտոնը։ Նրա աշխատավարձը կազմել է տարեկան 100 ֆունտ ստերլինգ։ Ջոն Դինը նաև ստացել է Մորտլեյքի կալվածքը Էսեքսում։ Այդ կալվածքը նրան նվիրել է թագուհի Մարիամ Թյուդորը։

Ջոն Դինը մեծ հետաքրքրություն է ցուցաբերել նավագնացության հարցերի նկատմամբ։ Նա կազմել է նավագնացության մի քանի ձեռնարկ, որոնցից մեկը՝ «Նավագնացության մեծ արվեստը», հրատարակվել է 1577 թվականին։ Այդ գրքում Ջոն Դինը առաջարկել է Անգլիայի թագուհուն ստեղծել հզոր նավատորմ, որը կարող է պաշտպանել երկիրը թշնամիների հարձակումներից։ Նա նաև առաջարկել է ստեղծել գաղութներ Հյուսիսային Ամերիկայում։

1577 թվականին Ջոն Դինը մեկնել է Եվրոպա՝ գաղտնի առաքելությամբ։ Նա այցելել է Բրաբանտ, Ֆրիսլանդիա, Դանիա և Բոհեմիա։ Այդ ճանապարհորդության ընթացքում նա հանդիպել է տարբեր գիտնականների և քաղաքական գործիչների, հավաքել է տեղեկություններ տարբեր երկրների մասին։ Վերադառնալով Անգլիա՝ Ջոն Դինը ներկայացրել է թագուհուն մանրամասն զեկուցագիր, որտեղ նկարագրել է իր տեսածն ու լսածը։

Ջոն Դինը մեծ հետաքրքրություն է ցուցաբերել նաև հնագիտության նկատմամբ։ Նա հավաքել է հնագույն ձեռագրերի մեծ գրադարան, որը պարունակել է ավելի քան 4000 հատոր։ Այդ գրադարանը Ջոն Դինը կազմել է ամբողջ կյանքի ընթացքում։ Գրադարանի մեծ մասը գնվել է Եվրոպայի տարբեր քաղաքներից։

1583 թվականին Ջոն Դինը ծանոթացել է Էդվարդ Քելլիի հետ, որը հետագայում դարձել է նրա գործընկերը։ Քելլին հավակնել է փիլիսոփայական քարի և հոգիների հետ շփվելու կարողության։ Ջոն Դինը սկզբում հավատացել է Քելլիին, սակայն հետագայում նրանց հարաբերությունները սառել են։

1589 թվականին Ջոն Դինը վերադարձել է Անգլիա և հաստատվել Մորտլեյքում։ Նա շարունակել է զբաղվել գիտությամբ, սակայն նրա հեղինակությունը արքունիքում սկսել է նվազել։ Ջոն Դինը ստիպված է եղել վաճառել իր գրադարանի մեծ մասը՝ պարտքերը մարելու համար։

Ջոն Դինը մահացել է 1608 թվականին։ Նրա մահվան մասին պատմությունը լռում է։ Ենթադրվում է, որ նա մահացել է Մորտլեյքում, սակայն ճշգրիտ տեղեկություններ չկան։

Ջոն Դինի անունը կապված է նաև մի շարք առեղծվածների հետ։ Նրա գրադարանի մի մասը անհետացել է առանց հետքի։ Կան ենթադրություններ, որ նա թաքցրել է որոշ գրքեր և ձեռագրեր, որոնք պարունակել են գաղտնի գիտելիքներ։ Սակայն այդ ենթադրությունները երբեք չեն հաստատվել։

Ջոն Դինի կյանքի և գործունեության ուսումնասիրությունը շարունակվում է մինչև այսօր։ Նրա անունը մեծ տեղ է զբաղեցնում Անգլիայի պատմության մեջ, և նրա ժառանգությունը մեծ հետաքրքրություն է ներկայացնում պատմաբանների համար։

ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՎՐԵԺԸ

Մեր պատմական էլիզաբեթյան դարաշրջանի մեծանուն դեմքերից մեկը անկասկած Ջոն Դին է։ Նրա կյանքի մասին մենք գիտենք շատ քիչ, և այդ քչի մեջ էլ ճշմարտությունն ու սուտը այնքան են միահյուսված, որ դժվար է որոշել, թե որտեղ է ավարտվում առաջինը և սկսվում երկրորդը։ Ինքնատիպ էր նաև նրա մահը։ Ինչպես ապրեց, այնպես էլ մեռավ նա առեղծվածային մի պատմություն թողնելով հետևից։

Ջոն Դինը ծնվել է 1527 թվականին։ Նրա հայրը Ռիչարդ Դինն էր, որը Ուելսից էր գաղթել Անգլիա։ Ռիչարդ Դինը ծառայում էր Հենրիխ Ութերորդ թագավորի արքունիքում և ստացել էր ասպետի կոչում։ Ջոն Դինի մայրը Ալիսն էր, որի ազգանունը պատմությունը չի պահպանել։ Ալիսը Ռիչարդ Դինի երկրորդ կինն էր։ Առաջին կնոջից նա ուներ մի որդի՝ Էդմունդ անունով։ Ջոն Դինը ծնվել է Ռիչարդ Դինի և Ալիսի ամուսնությունից։

Ջոն Դինի մանկությունն անցել է Լոնդոնում։ Նա սովորել է Սուրբ Պողոսի դպրոցում, որտեղ ուսուցիչներից մեկը եղել է հայտնի հումանիստ Ուիլյամ Լիլին։ Դպրոցն ավարտելուց հետո Ջոն Դինը ընդունվել է Քեմբրիջի համալսարանի Սուրբ Հովհաննես քոլեջը։ Այստեղ նա սովորել է մաթեմատիկա, աստղագիտություն, հունարեն և լատիներեն լեզուներ, ինչպես նաև աստվածաբանություն։ Համալսարանն ավարտելուց հետո Ջոն Դինը մնացել է Քեմբրիջում որպես դասախոս։ Նա կարդացել է հունարեն լեզվի դասընթաց, որը մեծ հաջողություն է ունեցել։ Ուսանողները հավաքվել են նրա դասերին, և Ջոն Դինի անունը շատ արագ հայտնի է դարձել։

1547 թվականին Ջոն Դինը մեկնել է Լուվեն, որտեղ նա ուսումնասիրել է մաթեմատիկա, աստղագիտություն և հրեական աստվածաբանություն։ Լուվենում նա ծանոթացել է Գերարդուս Մերկատորի հետ, որը հետագայում դարձել է նրա մտերիմ ընկերը։ Մերկատորի հետ Ջոն Դինը ուսումնասիրել է գլոբուսների և քարտեզների կազմման արվեստը։

Լուվենից Ջոն Դինը տեղափոխվել է Լուվեն, որտեղ նա ուսումնասիրել է հրեական աստվածաբանություն։ Լուվենում նա ծանոթացել է Գերարդուս Մերկատորի հետ, որը հետագայում դարձել է նրա մտերիմ ընկերը։ Մերկատորի հետ Ջոն Դինը ուսումնասիրել է գլոբուսների և քարտեզների կազմման արվեստը։

Ջոն Դինը վերադարձել է Անգլիա 1551 թվականին։ Նա ստացել է Ուելսի արքայական մաթեմատիկոսի պաշտոնը։ Նրա աշխատավարձը կազմել է տարեկան 100 ֆունտ ստերլինգ։ Ջոն Դինը նաև ստացել է Մորտլեյքի կալվածքը Էսեքսում։ Այդ կալվածքը նրան նվիրել է թագուհի Մարիամ Թյուդորը։

Ջոն Դինը մեծ հետաքրքրություն է ցուցաբերել նավագնացության հարցերի նկատմամբ։ Նա կազմել է նավագնացության մի քանի ձեռնարկ, որոնցից մեկը՝ «Նավագնացության մեծ արվեստը», հրատարակվել է 1577 թվականին։ Այդ գրքում Ջոն Դինը առաջարկել է թագուհուն ստեղծել հզոր նավատորմ, որը կարող է պաշտպանել երկիրը թշնամիների հարձակումներից։ Նա նաև առաջարկել է ստեղծել գաղութներ Հյուսիսային Ամերիկայում։

1577 թվականին Ջոն Դինը մեկնել է Եվրոպա՝ գաղտնի առաքելությամբ։ Նա այցելել է Բրաբանտ, Ֆրիսլանդիա, Դանիա և Բոհեմիա։ Այդ ճանապարհորդության ընթացքում նա հանդիպել է տարբեր գիտնականների և քաղաքական գործիչների, հավաքել է տեղեկություններ տարբեր երկրների մասին։ Վերադառնալով Անգլիա՝ Ջոն Դինը ներկայացրել է թագուհուն մանրամասն զեկուցագիր, որտեղ նկարագրել է իր տեսածն ու լսածը։

Ջոն Դինը մեծ հետաքրքրություն է ցուցաբերել նաև հնագիտության նկատմամբ։ Նա հավաքել է հնագույն ձեռագրերի մեծ գրադարան, որը պարունակել է ավելի քան 4000 հատոր։ Այդ գրադարանը Ջոն Դինը կազմել է ամբողջ կյանքի ընթացքում։ Գրադարանի մեծ մասը գնվել է Եվրոպայի տարբեր քաղաքներից։

1583 թվականին Ջոն Դինը ծանոթացել է Էդվարդ Քելլիի հետ, որը հետագայում դարձել է նրա գործընկերը։ Քելլին հավակնել է փիլիսոփայական քարի և հոգիների հետ շփվելու կարողության։ Ջոն Դինը սկզբում հավատացել է Քելլիին, սակայն հետագայում նրանց հարաբերությունները սառել են։

1589 թվականին Ջոն Դինը վերադարձել է Անգլիա և հաստատվել Մորտլեյքում։ Նա շարունակել է զբաղվել գիտությամբ, սակայն նրա հեղինակությունը արքունիքում սկսել է նվազել։ Ջոն Դինը ստիպված է եղել վաճառել իր գրադարանի մեծ մասը՝ պարտքերը մարելու համար։

Ջոն Դինը մահացել է 1608 թվականին։ Նրա մահվան մասին պատմությունը լռում է։ Ենթադրվում է, որ նա մահացել է Մորտլեյքում, սակայն ճշգրիտ տեղեկություններ չկան։

Ջոն Դինի անունը կապված է նաև մի շարք առեղծվածների հետ։ Նրա գրադարանի մի մասը անհետացել է առանց հետքի։ Կան ենթադրություններ, որ նա թաքցրել է որոշ գրքեր և ձեռագրեր, որոնք պարունակել են գաղտնի գիտելիքներ։ Սակայն այդ ենթադրությունները երբեք չեն հաստատվել։

Ջոն Դինի կյանքի և գործունեության ուսումնասիրությունը շարունակվում է մինչև այսօր։ Նրա անունը մեծ տեղ է զբաղեցնում Անգլիայի պատմության մեջ, և նրա ժառանգությունը մեծ հետաքրքրություն է ներկայացնում պատմաբանների համար։

(12 Շար.)

ԱՄԻՆԸ ԳՆԱԿՎԱՍ

— Ես պատմեմ պիրեենյան ծիրանաբույրների մասին, որոնք ծաղկում են միայն մեկ տարի անգամ։ Ես պատմեմ ձյունե գագաթների մասին, որոնց վրա ոտք չի դրել մարդկային ոտնաթաթը։ Ես պատմեմ ոսկե ավազի մասին, որ հանդիպում է միայն Ալդեբարանի ափերին։ Ես պատմեմ ամենագեղեցիկ կնոջ մասին, որ ապրել է երկրի վրա։

— Ես պատմեմ ամենաանհավատալի բանի մասին, որ տեսել եմ իմ կյանքում։

Ես պատմեմ մի մարդու մասին, որ ապրել է ինձ հետ նույն տանը, նույն սենյակում, նույն անկողնում, և որի մասին ես ոչինչ չգիտեմ։

Ես պատմեմ մի մարդու մասին, որ ամեն գիշեր գալիս է իմ մոտ

ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆ

Վիէն.— Հ. Ց. Դ. Անկոմիտէն, Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդը, Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը, իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկեր Մարգար Բարխեանի կրտսեր մահուան առթիւ, Այրի Տիկին Ա. Բարխեանի, Այրի Տիկին Լուսվար Զի – լինկիրեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Մովսէս Բարխեանի եւ զաւակնե – րուն, Պ. Կորիւն Բարխեանի եւ ընտանե – կան պարագաներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Մխիթճան Պոքասեան (Լափոմ) իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակներով, նամակներով, հե – ռագիրներով իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին իրենց սիրելի զաւկին եւ եղ – բօր Սահրատի հիւանդութեան եւ կսկը – ծալի մահուան առթիւ :

Այս տխուր առթիւ չխոսն ֆր. նուի – րած են Կապոյտ Խաչի Սէն Լուի մաս – նաճիւղին :

×

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալու – թեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գ. Գէ – որգեանէ չխոսն ֆր. փոխան ծաղկեպը – սակի՝ ողբ. Տիկին Վարժապետեանի յու – շարկաւորութեան առթիւ :

×

Լուսարարեան եղբայրները եւ ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Զավզավաթճեան, Տէր եւ Տիկին Թրէնկիւլեան, Տէր եւ Տի – կին Սահակ Սրկ. Թօփալեան, Տէր եւ Տիկին Ելթովանեան, իրենց շնորհակա – լութիւնը կը յայտնեն Տ. Օշին վրդ. Նի – կոլեանի, Տ. Վազգէն վրդ. Քէշիշեանի, Տ. Խորով քհն. Աստուրեանի, բարե – շնորհ սարկաւագներու եւ դպիրներու, որոնք եկեղեցական արարողութեան մաս – նակցեցան, Մայր եկեղեցիի պատ. վար – չութեան, ինչպէս նաեւ ծաղկեպսակնե – րու նուիրատուներու, հեռաձայնով, հե – ռագիրով եւ անձնական ներկայութեամբ ցաւակցութիւն յայտնողներու՝ իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ, եւ մօրաքրոջ Այրի Տիկին Աղաւնի Լուսարարեանի (ծն. Կա – ռուճեան) մահուան եւ յուղարկաւորու – թեան առթիւ :

ՀԱՅ ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Այս տարի երեսնամեակն է Հայ–Բոյժի հրատարակութեան : Հայ–Բոյժ 30 տա – րեկան :

Այս առթիւ Հայ – Բոյժ այս տարի եւս պիտի հրատարակուի երկու հատորով, ընդամէնը 256 էջ,— գրական, պատմա – կան եւ բժշկական բովանդակութեամբ :

Առաջին հատորը լոյս կը տեսնէ մինչեւ մէկ ամիս :

Անոնք որ գաղափար մը ունին հայ թերթերու տաղնապին մասին, կը ներեն՝ երբ Հայ – Բոյժ խիստ խնայողութիւն մը ընէ ընդելով բազմաթիւ ձրի առաքումներ եւ անպարտաճանաչ բաժանորդներու թերթերը :

Բարեկամ թերթերէ կը խնդրուի ար – տատպել :

ԼՈՒՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

1964

Կազմեց

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

650 պատկերազարդ էջեր : Ճոխ բո – վանդակութիւն :

ՁԱՆԱԶԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ

Հայաստան, Սփիւռք, Գրական աշ – խարհ, Արուեստի աշխարհ, Նշխար – ներ, Մեր գաղութները (յատկուա – ծական) — Երգիծանք :

Դիմել

Հրանտ – Սամուէլ գրատան :

Գին.— թղթակազմ 16 ֆր. լաթա – կազմ՝ 18 ֆր. առաքման ծախքով՝ 18 եւ 20 ֆրանք :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Երիտասարդ Պոլիկեանի եղերական մահուան առթիւ (Վալպարէյ – Մարսէյլ) փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէր – ները եղած են.— Տէր եւ Տիկին Ա. Պե – տիկեան երեսուն, Այրի տիկին Լ. Պե – տիկեան տասը, Տէր եւ Տիկին Ս. Պե – տիկեան քսան, Կէօղիւբեան ընտանիք երեսուն, Վալպարէյի թաղական վար – չութիւն 20, (այս դրամարին 70 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման եւ 40ը՝ Հայ – Բոյժին) :

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԹԵՄԻՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

Ի պիտութիւն հասարակութեան կը յայտնենք թէ 1964 փետր. 21էն ի վեր Ա – ռաջնորդարանի գրասենեակները փոխա – դրուած են՝

3, Rue St.-Dominique (Rue Nationale *անկիւնը) :*

Իր սեփական յարկաբաժնին մէջ, երկ – րորդ յարկ :

Հեռաձայն 20 – 53 – 52 :

ԱԶԳ. ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

(ԿՆԻՔ)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդա – մուհիները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժա – մը 3ին, դպրոցի սրահը, դասաթ մը թէյի չուրջ : Կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի Խանա – պոր խումբի պարահանդէսը՝ Մարտ 21ին :

★ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ ★

Les *Vartananc,* les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

Editions STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

ԴԻՄԵԼ «ՅԱՌԱՋ» ԴԻՄԵԼ

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

"ԱՄՈՒԻԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐԱՆՔԻՆ ԸՆԴ ԱՌԱՋ ԵՐԹԱԼՈՎ

— ԿԸ ԿՐԿՆՈՒԻ —

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած
Վարժարանի Աշակերտութեան կողմէ

ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ
29 ՓԵՏՐՈՒԱՐ, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 21

Պիտի ներկայացուին՝

— 1 — ՊԸՌՍԱՄԻ ԿՈՐԻՒՆԸ .—

Պալատական դրուագ մը, Հայոց պատմութեան մելիքական շրջանէն :

— 2 — *ՋԱՒԵՇՏ*, Ֆրանսերէն, 1 արար :

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Մարտ 19, ժամը 20·30ին, 32 Րիւ տը Թրեվիզ, Փարիզ :

Կանոնադրի թիւ 5 յօդուածին համա – ձայն, վարչութեան մէկ երրորդը նորո – պելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց, որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան :

Թեկնածուները պարտին Աղքատասը – նամին դրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Մարտ 5ին :

Ա՛յդ, փափաքողները պէտք է ըն – թեռնելի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն :

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն ան – դամները, որոնք իրենց անդամավճար – ները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Ց. Դ. Շրջ. կոմիտէին եւ կազմակերպութեամբ «Փա – թորիկ» խումբին կը տօնուի կիրակի, Մարտ 1ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ :

ժամը 16ին

Կը նախագահէ Ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Կը խօսին Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ, Ընկ. Ժ. ԴԱՏԱԻՈՐԵԱՆ (Ֆրանսերէն) :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Ընտ – նեկան ջերմ մթնոլորտ :

կերուխում Ազատ մուտ

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին Հ. Ց. Դ. Տան մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Ց. Դ. կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդին :

Կը նախագահէ Ընկ. ՍԱՐԳԻՍ ԱՒԱԳԵԱՆ, կը խօսի Ընկ. ՄԻՍԱԿ ՄԻՐՋԻ :

Հ. Ց. Դ.

Հ. Ց. Դ. ԱՐԵՒ. ԵՒՐՈՊԱՑԻ կեդր. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ – ՄԻՋԻՆ ՖՐԱՆՍԱՑԻ շրջանի բոլոր ընկերները այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Տէսինի Հ. Ց. Դ. Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ եւ երդման արարողութիւն : Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչ – ները :

ԿՐԸՆՈՊԼԻ, ՌՈՒՆԱԾԻ եւ ԼԱՆՍԼԻ ընկերները, սովորական հաւաքատեղին այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին : Ձեկուցում ընդհ. ժողովի :

ՎԱԼԱՆՍԻ ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն : Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ց. Դ. Քրիստափոր Ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ ժամը 9·15ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՅԱՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue St. Dominique, PARIS (7e) — Métro : Invalides

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի խմբապետներուն, խմբապետուհիներուն սկաուտներուն եւ զայլիկներուն կողմէ :

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Սկաուտական ֆիլմ, չորս նկարներ հայ Արիներու մասնակցութենէն . Մարաթօնի (Յունաստան) համաշխարհային ճամբարին :

Հայկական երգեր եւ պարեր զայլիկներուն եւ սկաուտներուն կողմէ, արտասանութիւն :

Թատերական ներկայացում հայերէն : Սկաուտական պարեր եւ խաղեր :

Եւ առաջին անգամ ըլլալով, Հայ Արիներու նուագախումբը :

Մուտք 5 ֆրանք Պիւֆէ

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉ

ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ

ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՒՐՈՑ

Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)

ՀԷԼՎԱ ՎԱՒՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE

SIÈGE SOCIAL

2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
27
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
JEUDI
27 FEVRIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9946

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — Nº 9946

ԸՆԹԵՐՑԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

—o—

Ակէ տակաւին քսան – երեսուն տարի առաջ չատ աւելի ընդհանրացած էրե – ւոյթ էր ընթերցասիրութիւնը : Ինչ որ աւելի կարեւոր է եւ ուշագրաւ, տեսակ մը հանրային կարծիք կար այս մասին : Գնահատուած էր ընթերցասէրը եւ վե – րապահութիւն կար այն անհատին հան – դէպ — թէկուզ ըլլար բնածին բազմա – թիւ ընդհներով օժտուած — որ կապ – ուած չէր գրքի :

Այժմ փոխուած է այս իրողութիւնը եւ առաջին բացատրութիւնը պիտի ըլլայ , որ այսպէս է, որովհետեւ փոխուած են պայմանները :

Այս բացատրութեամբ ներկայացուածը կը վերաբերի զուտ արտաքին եւ առար – կայական իրականութեան : Ըսել կ'ու – զենք, որ մեր օրերս կեանքը կը կլանէ անհատի գրեթէ բովանդակ ժամանակը : Հատկնալի կերպով, ամէն մարդ հար – կադրուած է ապահովելու իր եւ ընտա – նիքին օրուան «հաց»ը : Եւ ուրեմն, յատ – կապէս այս բնագաւառին մէջ է, որ պայ – մանները այնքա՞ն են փոխուած, որ կը պահանջեն ենթակայի բովանդակ ուշա – դրութիւնը , ֆիզիքական եւ մտային ճիգը, կարողութիւններն ու կարողակա – նութիւնը, ժամանակը :

Այս մէկ պարտականութիւնը կատարե – լով ենթական այնքան կը «սպառի» որ այլեւս ոչ ուժ , ոչ տրամադրութիւն , ոչ ալ ժամանակ ունի ընթերցանութեամբ զբաղելու :

Ընդունելով, որ վերոյիշեալին մէջ ճշմարտութեան որոշ տոկոս մը կայ, այ – նուամենայնիւ կը կարծենք, որ եթէ պի – տի խօսուի «փոփոխութեան» մասին , ա – պա ան կը վերաբերի ոչ այնքան արտա – քին, որքան ներքին իրականութեան :

Օրուան « հաց »ը ապահովելը հետե – ւանք է պահանջի, արտաքին հրամայա – կան պահանջի : Եւ որովհետեւ գոյու – թիւն ունի այս վերջինը, ապա ուրեմն կերպարանք կ'առնէ նաեւ անոր բաւա – րարութիւն տալու աշխատանքը :

Եթէ իրապէս հրամայական պահանջ ըլլայ նաեւ «ներքին հաց»ի մատակարա – րումը, այն ատեն անպայման կերպա – րանք կ'առնէ նաեւ անո՛ր բաւարարու – թիւն տալու ճիգը :

Ինչ որ փոխուած է կը վերաբերի ա – ռաւելաբար «ներքին» կլիմային :

Տարիներու ընթացքին աստիճանաբար նուազեցաւ ու նուազեցաւ անհատներու հրամայական պահանջը կարդալու, հա – րստացնելու իրենց իմացական պաշա – րը, բաւարարութիւն տալու ներքին մր – տային ու հոգեկան հետաքրքրութեան :

Անգամ պարբերականներու պարագա – յին, մէջին քաղաքացին կը բաւարարուի անոնց վրայ «աչք նետելով»: Եթէ հան – դիպի քիչ մը երկար, քիչ մը մտային ճիգ պահանջող, քիչ մը ժամանակ խլող լուրջ յօդուածի մը, ոչ միայն զայն մէկ կողմ կը դնէ , այլեւ՝ կը զանգատի , որ կատարուած է նման ... անփափկանկա – տութիւն :

Եթէ մխիթարական պիտի նկատուի , նշենք, որ իրողութիւնը կը վերաբերի ոչ միայն Հայերուս, այլ համայն մարդ – կութեան :

Սակայն ինչ որ ներելի է Ֆրանսացիի մը կամ Ամերիկացիի մը պարագային , աններելի է Հայու պարագային :

Ներկայ պատմաշրջանին գոյամարտ է, որ կը մղէ Հայութիւնը, այս բառի տա – ռացի իմաստով: Արտասահմանի մէջ կը գործածուի «հայապահպանում» ընդհան – րացած բացատրութիւնը : Ուրեմն, ա – ռաջին հերթին՝ ԳՈՅՈՒԹԵԱՆ ինդիր : Եւ պահպանելու, տոկալու ու տեւելու համար հանրային ու համադրուած ճիգ կը կատարուի :

Այս ճիգը ի զուր է եւ ապարդիւն սա – կայն, եթէ ենթական պիտի չգործակցի :

Եւ գործակցի առաջին հերթին ինքնա – զարգացումով :

Եւ առաջին հերթին հայագիտական իր պաշարը հարստացնելով :

Եւ առաջին հերթին հայերէնը կարդա – լով եւ իր սեփական հայկականութեան թէ՛ ձեւին , թէ՛ բովանդակութեան ծա – նօթանալով :

Լաւ է անչուշտ, երբ հայ երիտասարդ – ներ, կամ հայ մարդը առհասարակ, կը կարդան ֆրանսերէն վէպ, անգլերէն պի – տական աշխատութիւն, իտալերէն ու – սումնասիրութիւններ այս կամ այն հար – ցի մասին :

Աւելի կը ծառայէ ընդհանուր զարգա – ցումին :

Սակայն անկէ առաջ կուզայ Հայուն ազգային զարգացումը :

Ցատկապէս մեր երիտասարդներու մա – սին խօսելով, անառարկելի փաստը այ – սօր այն է, որ անոնք անծանօթ են Հա – յոց պատմութեան, աշխարհագրութեան, մշակոյթին, դիւտութեան, երաժշտու – թեան, եկեղեցիին, արուեստին եւ այս – պէս անվերջ :

Աւելի ըսել, նոյնն է թէ ըսել· ժա – ռանգորդները կատարելապէս անտեղեակ են այն ժառանգին, զոր պէտք է պաշտպանելու եւ սեփականացնելու :

Մինչդեռ խօսքը այստեղ այնպիսի ժա – ռանգութեան մը մասին է, զոր պէտք է պաշտպանել ամէն օր, ամէն տեղ, ամէն մէկ Հայու կողմէ :

Ցատկապէս Հայ Դատ բանաձեւումն ու ըմբռնումը միայն պահանջ չեն : Պա – հանջ ըլլալէ առաջ բովանդակութիւն են: Պէտք է ծանօթ ըլլալ այդ բովանդակու – թեան՝ պահանջը կարենալ արժեցնելու համար :

Եւ այս բովանդակութեան ծանօթ պէտք է ըլլայ ամէն Հայ մարդ :

Բան մը, որ ի վիճակի է ընելու, եթէ ոչ առաւելագոյն չափով, բոլոր պայ – մաններու տակ դէթ որոշ չափով :

Ի վիճակի է ընելու առանց արտաքին աջակցութեան , առանց մեծ դժուարու – թեանց , առանց որեւէ զրկանք կրելու կամ զոհողութիւն ընելու :

Պարզապէս՝ ընթերցանութեամբ :

Եւ յօսադրիչ իրողութիւն մը կայ կապուած ընթերցանութեան : Անգամ մը, որ ենթական կապուի գրքին, անգամ մը, որ ծրագրուած ու հետեւողական կերպով սկսի կարդալ, անգամ մը, որ ընթերցանութիւնը փոխուի ընթերցա – սիրութեան, այլեւս կը ծաւալի ու կը խո – րանայ ներքին պահանջը :

Ներքին իմացական ու հոգեկան այն ծարաւը, որուն չնորհիւ կեանքի իմաս – տը կ'անցնի հանապազօրեայ «հաց»էն եւ կը հասնի անանցանելի բանին:

« ՅՈՒՍԱԲԵՐ »

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՐՑԸ ԱՆԵԼԻ ՄԷՋ

—o—

ՈՒ. ԹԱՆ ՋԱՀՈՂԵՑԱՒ

—o—

Ապահովութեան Խորհուրդի վերջին նիստը դումարուեցաւ Երեքշաբթի օր : Առաջին խօսք առնողը եղած է Ու. Թան որ յայտարարած է.— « Ցառաջդիմու – թիւններ կատարուեցան ունեցած խոր – հըրդակցութիւններուս ընթացքին , բայց հիմնական տարակարծութիւններ կը մը – նան եւ կը յուսամ որ ապահովութեան խորհուրդը պիտի կարենայ գործնական միջոցներ դտնել անելէն դուրս ելլելու համար: Ու. Թան աւելցուցած է թէ մի – ջազգային ուժ մը չի կրնար պրկուիլ Կիպրոս առանց Ապահովութեան Խոր – հուրդին հաւանութեան :

Ասիկա անչուշտ , տարբեր բան չի նշանակեր քան Ու Թանի տարած ամբողջ գործին ձախողութիւնը :

Աւելի քան երբեք կարեւոր կը նկատ – ուի խաղաղ լուծում մը դտնել որպէսզի Կիպրոսի տագնապը չխանգարէ համաշ – խարհային խաղաղութիւնը: Այս ուղղու – թեամբ նոր նախաձեռնութիւն մը ստանձ – նած են Պոլիվիա, Պրազիլ, Քոթ տ'Ի – վուար, Մարոք, Նորվեկիա եւ Չեխոսլո – վաքիա, որպէսզի խորհրդակցութիւններ եւ բանակցութիւններ վերսկսին : Այս վեց պետութեանց ներկայացուցիչները կարդով խօսք առնելով չէշտած են Մի – ջերկրականի այդ շրջանին խաղաղու – թեան պահպանման անհրաժեշտութիւնը:

Միւս կողմէ , Կիպրոսի մէջ, ուրիչ լու – րեր կը շրջին: Կ'ըսուի թէ Մակարիոս Արք· կը սպառնայ ճանչնալ Փեքինի Չի – նաստանը եթէ Ֆորմոզայի Չինաստանը թշնամական դիրք բռնէ Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ: Մակարիոս Արք· յայ – տարարած է թէ կիպրական ոստիկանա – կան ուժերը հինգ հազար հոգիէ կազմը – ւած պիտի ըլլան: Ապահովութեան ուժե – րը հրահանգ ստացած են զինաթափ ընել ոեւէ մէկը որու վրայ զէնք դտնուի , ա – պօրինի կերպով :

Դրական երեւոյթ մը կը նկատուի սա – կայն յոյն կիպրացի ուժ ընկերակցու – թեանց կոչը թուրք կիպրացիներու որ – պէսզի միասնաբար աշխատին կիպրոսը վերկենալու համար ծայրայեղութիւններէ :

Տոքթ. Քիւչիւքը սակայն, որ փոխ – նախագահն է կիպրոսի, նամակ մը ղըր – կած է նախագահ Ճոնսընի , Անգլիոյ, Ցունաստանի եւ Թուրքիոյ վարչապետ – ներուն ինչպէս նաեւ Ու Թանի որու մէջ կը չեշտէ թէ կիպրոս երկրորդ Քուպայի մրկը վերածուի : «Անմիջական ձեռնարկ մը անհրաժեշտ է կեցնելու համար հա – մայնավար ղէնքերու թափանցումը ցոր – չափ ուշ չէ» կ'աւելցնէ Քիւչիւք :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ, Եւրոպայի «վեցերը » որոշեցին եւրոպական մէկ հաւաքակա – նութիւն ստեղծել 1967 Ցունուար 1էն ձուլելով ներկայ երեք հաւաքականու – թիւնները՝ Հասարակաց Շուկայ, Եւրա – թոմ եւ Բարձր Իշխանութիւն :

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ թագաւորին վիճակը կը բարելաւուի օրէ օր :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻՆ մամուլի Թաս դործա – կալութիւնը յատուկ յայտարարութեամբ մը կը չեշտէ թէ Խորհ· Միութիւնը զօ – րավիդ պիտի կենայ հարաւային Վիէթ – Նամի ժողովուրդին իր ազատագրման պայքարին մէջ: Այս յայտարարութեամբ, Խորհ· Միութիւնը աղդարարութիւն մը կ'ընէ Ամերիկայի :

ԼՈՒԻԶԻԱՆԱՑԻ մէջ, Տի – Սի 8, օ – դանաւ մը լնկած է: 58 մեռեալ կայ :

ՖՐԱՆՍԱՑԻ պէյրութի դեսպան նչա – նակուեցաւ Փիէռ – Լուի Ֆալէզ :

ՓԱՐԻԶԻ «Լը Մոնտ»ը երեք սիւնակ յօդուածով մը կ'ողեկոչէ Միսաք Մանուչ – եանի յիշատակը, անոր գնդակահարման քսանամեակին առթիւ: Դիմադրական այս ցանցին պատմականն ընելէ ետք , յօդուածագիրը կը յիշատակէ նաեւ այն նամակը զոր «Հայ բանաստեղծը» դրած է Մելինէին, գնդակահարումէն քանի մը ժամ առաջ :

ՈՒՈՇԻՆԿԹՐԼԻՆ Սպիտակ Տան բան – բերը յայտարարեց թէ նախագահ Ճոն – սըն Ապրիլ 14ին պիտի ընդունի Ցորդա – նանի Հիւսէյն թագաւորը :

ՀՈԼԱՆՏԱՑԻ Իռէն իշխանուհին ա – մուսնութեան թուականը ցարդ կարելի չէ եղած որոշել :

ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՄԱՐՍԷՅԼ ԿԸ ԺԱՄԱՆԷ

ԱՑՍՕՐ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ

—o—

Մարսէյլէն կը հեռաձայնեն թէ այսօր Հինգշաբթի ժամը 18·40ին , Մարսէյլ Մառիւնեանի օդակայանը կը ժամանէ Ար – տաւազդ Եպիսկ· Թրթռեան :

Արտաւազդ Եպիսկ· Շաբաթ մըն է, Աթէնք էր, ուր քարոզեց անցեալ Կիրա – կի, Զարեհ Ա· Կաթողիկոսի յիշատակին մատուցուած Հոդեհանդիստին :

×

Ծանօթ է որ երիտասարդ հոդեւորա – կանը եպիսկոպոս ձեռնադրուեցաւ անց – եալ Ցունուար 19ին, Խորէն Ա· Կաթողի – կոսի ձեռամբ :

Ծնած է Քեսապ 1931ին, բողոքական ընտանիքէ: 1945ին ընդունուած է Ան – թիլիասի դպրեվանքը եւ ուսումնական չրջանը աւարտած է 1952ին, ձեռնադրը – ուելով կուսակրօն եկեղեցական: 1961 – 1962ին հետեւած է Փարիզի Էնսթիթիւ Քաթոլիքի եւ Սորպոնի համալսարաննե – րու փիլիսոփայութեան դասընթացքնե – րուն :

Անթիլիաս վերադարձին ժամանակ մը եղած է «Հասկ»ի խմբագիր: 1963ի վեր – ջերը մասնակցած է Վատիկանի Տիեզե – րական Ժողովին իբրեւ դէտ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան :

1963 Սեպտեմբեր 26ին Կիլիկիոյ Կա – թողիկոսութեան դիւանը մասնաւոր հա – ղորդագրութեամբ կը յայտնէր թէ ընդ – առաջ երթալով Հարաւային Ֆրանսայի Ազգային Իշխանութեանց գրաւոր դի – մումին , արտօնած էր Արտաւազդ Ծ· Վարդապետին (յետագային Եպիսկոպոս) որ ստանձնէ Հարաւային Ֆրանսայի թե – մին Առաջնորդի պաշտօնը :

×

Ցիշենք որ այս առթիւ «Ջուր պղտո – րողներու» ծանօթ խմբակը սկսաւ աղմուկ հանել Սերովբէ Արք·ի բարձր «հովանա – ւորութեամբ »:

Ակէ ետք է սակայն որ Երուսաղէմի մէջ տեղի ունեցաւ երկու կաթողիկոս – ներու պատմական ողջագուրումը եւ հա – մոզուած ենք որ այս հարցը ծնծուեցաւ երբ երկու վեհափառները գլուխ գլխի կը խօսէին ի չահ Հայաստանեայց Եկեղեց – ւոյ պայծառութեան :

Մենք դիտենք որ Մարսէյլի գաղութին ամբողջ պիտակից տարրերը չատ գոհ են որ, ինչպէս անցեալին, այսօր ալ կ'ու – նենան իրենց առաջնորդը :

Հայաստանեայց եկեղեցին եւ հայ ժո – ղովուրդը բան չեն չահիր նման սին վէ – ճերով եւ գաղութներու պառակտումով:

Ցստակ է որ Հարաւային Ֆրանսայի թեմը է՛ եւ կը մնա՛յ էջմիածնական թեմ եւ ինչպէս ըսաւ Վազգէն Ա· «Հոն ուր էջմիածինը չի հասնիր, կը հասնի Կի – լիկիան» եւ ասիկա չատ լաւ դիտեն բո – լոր անոնք որոնք փոթորիկ կ'ուզեն ըս – տեղծել դաւաթ մը ջուրի մէջ :

Ի՞նչ կը չահին Սերովբէ Արք· եւ իր « պատասխանատուները » գրգռիչ քա – րոզներով եւ անտեղի իրարանցումներով:

Ցիշենք որ Սերովբէ Արք· Մարսէյլ դացած էր Շաբաթ օր, «անհամերաչխու – թիւն» քարոզած էր Կիրակի առաւօտ Փրատոյի եկեղեցւոյ մէջ, Փարիզ վերա – դարձած էր Կիրակի իրիկուն, կրկին Մարսէյլ երթալու համար երկուչաբթի առաւօտ, չենք դիտեր ինչ ինչ նպատակ – ներով ...

ՀԻՆ ՔՋԵՐ

ԵՐԿՆ ԱԼ ՏԵՍԱԿԷՏ ՈՒՆԷԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ցանկարծ նոր ձայն մը կը հնչէր փա – րիզի « Արեւելք »էն (1855), Սուփեան Ոսկանի բերնով .

« ... Ցուսանք թէ ազգը, բաւ տարիէ ի վեր իմաստակներու սուտումուտ զո – վեստը եւ անամօթ շաղակրատութիւնը լսելէ ետեւ, բիչ մ'ալ ճշմարիտ բնաւո – րեան եւ անշահասէր խրատի ականջ պի – տի դնէ եւ իր էական պակասութիւնները պիտի շտկէ: Այնքան շոգմոգ գրուածք – ներէ բան մը չի բուսաւ, պտուղ մը չե – կաւ եւ հիմա ամէն մարդ կը զգայ թէ երբ սուտ ազգասէրները ազգը երկինք կը հանէին, երկրի վրայ իր մերկ ոտերու համար անգամ տեղ մի չկար եւ իր ա – ռուինը կամ անծանօթ էր, կամ, որ աւելի տրտմալի է, վատ կերպով կը յիշուէր Եւրոպայի մէջ: « Արեւելք» այն աստի – ճան մեղր բերան պիտի չըլլայ եւ բանի մը մարդերու հանճարի ըլլալու համար ճշմարտութեան երեսը չը պիտի թքնէ կամ մրոտէ, այ պիտի աշխատի որ մեր ողորմելի ազգը իր այժմեայ բուն վիճա – կը իմանայ եւ իր մահաբոյր վէրքերուն դարման տանի »:

Այսպէս վրդովիչ ահազանգ մը կը հընչէր ժամանակ , Պոլսէն, 1867ի իր տարեկան տեսութեամբ (14 *Յունուար*).

— « Ժողովուրդն ալ, բոլորովին յու – սաբեկ, իր գլխուն ճար ու ճարակ գըտ – նելու համար կը պատրաստուի դիմել հռոմէականութեան, բողոքականութեան, անկլիխանութեան :

« Ո՛րը Գաղղիանալու, ո՛րը Անգլիա – նալու, ո՛րը Ռուսանալու, որն ալ Տաճ – կանալու կը միտի, կարծելով որ ազա – տութիւն եւ անդորրութիւն պիտի գտնեն կրօնափոխութեան դիմելով»:

Նոյն հարցը կը չօչափէ Պոլսոյ Մա – մուլը, 1880 Հոկտ. 15ի խմբագրականով եւ « Պաշտպանութեան կարօտ եմք» խո – րագրով : Այս յօդուածը բողոք մըն է « Մանզումէ »ի դէմ, որ նոյն խորագրով խմբագրականի մը մէջ «կը ճղնի համո – զել թէ Հայոց ազգը այլեւս ինքն իրեն եւ իր առանձնակի ջանիւք անհնար է որ իր վիճակը կարենայ բարւոքել . ուստի եւ զօրաւոր ազգի մը կամ ժողովուրդի մը պաշտպանութիւնն ու ձեռնտուութիւնը վաստկելու է, եւ այս բանն ալ կարենալ ձեռք ձգելու համար, Հայոց ազգը իր ազգութիւնն ալ, լեզուն ալ, կրօնքն ալ փոխելով, որ ազգին պաշտպանութիւնը որ պիտի խնդրէ նէ առոր ազգութիւնը , լեզուն եւ եկեղեցին ընդունելու է »:

Մամուլ կը յիշեցնէ , թէ նոյն թերթը 10 – 12 տարի առաջ ալ այսպիսի խրատ մը տուած էր, աւելի բացորոշ , թելա – դրելով որ բողոքականութիւնն ընդու – նին : Եւ վնասակար դնելով այս տեսա – կէտը, դիտել կուտայ ամենայն իրա –ւամբ , թէ օտար եւ զօրաւոր ազգերու պաշտպանութիւնը ապահովելու յոյսով կրօն կամ եկեղեցի փոխելու փորձ մը ե – ղած է Ֆաշակիրներու օրով, ԺԹ. դարու վերջերը, երբ արաբական արշաւանքնե – րէն ազատելու համար, խնամութիւն հաստատուեցաւ լատինական լեզուին եւ կրօնին հետ : « Մինչեւ իսկ զաղղիացի ազգաւ եւ լատին կրօնքով Լուսինեան ազ – գատոմ մը բերաւ հանեց հայկական թա – գաւորութեան աթոռին վրայ. բայց դի – տէ՞ք վերջը ո՛ւր յանդեցաւ այս խնա – մութիւնը , — Հայոց թագաւորութեան բոլորովին եւ ի սպառ բարձմանն ու կոր – ծանմանը »:

Երկրորդ խմբագրականով մը, յօդ – ուածագիրը կը բացատրէ, թէ անօգուտ է կաթոլիկէ (Գաղղիա), բողոքական (Անգլիա եւ Գերմանիա) կամ օրթոտոքս (Ռուսիա) ըլլալ փրկուելու յոյսով : Այս առթիւ կը յիշէ Լեհաստանի եւն. օրինա – կը եւ կ'եզրակացնէ, ծափահարելի պայ – ծառառեսութեամբ .

— « ... Հայուն լրեալ ժողովուրդ մ'ըլլալուն բուն պատճառը բաղաքական աշխարհին մէջ դեռ բանի մ'ալ օգտա – կար չկրնալ ըլլալն, է. իր այս վիճակին մէջ ամէն մեծ պետութեանց ալ եթէ կը – րօնքն ու լեզուն ընդունի, դարձեալ երե – սը նայող մը կամ իրեն ձեռ կարկառող մը չպիտի գտնուի :

« ... Լորտ Պիքընսֆիլտ եւ սըր Լէ – յըրտ (Պոլսոյ անգլ. դեսպանը) վրանա – բնակ եւ թափառաշրջիկ վայրենի ցեղի մը՝ Քըրտաց այնքան պաշտպանութիւն որ ըրին, միթէ Քրտերն անգլերէ՞ն կը խօսէին կամ բողոքակա՞ն էին :

« Փոխանակ կրօնք եւ լեզու փոխելու , ջանանք բարք եւ գաղափարնիս փոխել որ կարելի ըլլայ վիճակնիս բարւոքել : Ու – րիշ ամէն որեւէ խորհուրդ թէ՛ անօգուտ է եւ թէ վտանգաւոր»:

Տեսակէտ մը եւ խրատ մը, որ այսօր ալ կը պահէ իր ուժը :

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

« ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ »

Երկրորդ տասնամեակի մը սեմին ըզտ – նուող « Ամէնուն Տարեգիրք»ին ԺԱ. հա – տորն ալ իր բացառիկ բովանդակու – թեամբ, նիւթերու ճոխութեամբ, ինչպէս նաեւ ծաւալով ու ղեղատիպ արտաքի – նով, երախտաշատ աշխատանքի մը ար – դասիքն է : Համբերատար այլ մանաւանդ բծախնդիր աքնուվթեան մը պտուղը : Պրկուած եւ հեւասպառ ճիգի մը դրական արդիւնքը :

Գոյն եւ նկարագիր ունեցող այս հա – տորին մէջ եւս ներկայ է ճաշակի տէր հեղինակը : Պիտանին անպէտէն զատող , ներկայացուածը զտող եւ դասաւորող մշակը : Անցեալն ու ներկան իրար շաղ – կապող ու թելթել էջերէն մինչեւ դրական էջերու վայելքը պարզեւող կարօ Գէորգ – եանը :

Արդարեւ, « Ամէնուն Տարեգիրք »ին հեղինակը այս տարի եւս հրապարակ հա – նած է ստուար հատոր մը, որ կը գոհա – ցընէ ամէնէն դժուարահաճ ընթերցողն անգամ, ամէնէն բծախնդիր դրասէրն իսկ :

Արձակ եւ չափածոյ դրուագներու դեղեցիկ փունջ մըն է Տարեգիրքին առա – ջին մասը, որ կը ներկայանայ « Գրական Աչխարհ » ընդհանուր խորագրին տակ : Հոն, այս էջերուն մէջ դրական խնջոյ – քի նստած են հայրենի եւ արտերկրի ծա – նօթ եւ անծանօթ , անուանի ու սկսնակ դրողներու հոյլ մը: Արտասահմանի բաղդատմամբ, հայրենի դրականութիւ – նը ներկայացուած է աւելի ընդարձակ եւ ծաւալուն էջերով :

Աւետիք Իսահակեանի ինքնատիպ մտա – ծումներուն եւ ապրումներուն կողքին էջեր ունին Սեւական Զօրեան, Համօ Սահեան, Սարմէն, Գէորգ Էմին ու դեռ աւագ դրողներու չարք մը : Եղերաբախտ Վահան Թոթովենցի նորայայտ մէկ դրու – թիւնը սրտայոյզ ապրումներու պատու – հան մը կը բանայ : Հոն, այս էջերուն մէջ յատկանշական երկերով կը ներկա – յանան նաեւ «ամենաղօր» կուսակցու – թեան սաստին դեռ վերջերս արժանացած երէց եւ միջին սերունդին պատկանող քանքարաւոր դէմքերէն չատերը.— Յով – հաննէս Շիրազ, Պարոյր Սեւակ եւ Ա – չիկ Դաշտենց :

Թէեւ աչքառու, սակայն, նուազ տա – բածուն էջերով կը ներկայանայ Սփիւռ – քահայ դրականութիւնը : Ու. Սարոյեան, Սօսեաց Տղան, Արսէն Երկաթ, Ա. Ար – փինէ եւ ուրիշներ : Գրական վայելքի հրաւիրող այս բաժինը կրկնակ չահեկա – նութիւն մը պիտի ներկայացնէր, եթէ հատընտիրներով իրենց մասնակցութիւ – նը բերէին Սփիւռքի մեր դրականութեան միւս վաւերական դէմքերը եւս : Այդ պարագային, դրական վայելքը աւելի լը – րիւ ու անպարփակ պիտի ըլլար, արդէն իսկ ճոխ այս բաժնին թղթատումով :

Սրտամօտ անցեալի մը յուշերուն նը – ւիրուած է «Նչխարներու» դլուխը : Բա – ցառիկ չահեկանութիւն կը ներկայացնէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Դիւանատունէն հեղինակին յայտնաբերած Գէորգ Զա – ւուշի ինքնակենսագրութիւնը, հերոսին իսկ ձեռքով դրուած : Պարզունակ այլ հրապուրիչ լեզուով թուղթին յանձնը – ւած այս դրութիւնը կը խօսի պատմական ծանօթ դէպքերու մասին, Գէորգ Զա – ւուշի գործակցութիւնը Մուրատի (Հա – րազատ Պօյաճեան) Մխիթարեան Տամա – նեան, Անդրանիկի եւ իր «Հոդեւոր» Տա – րը եղող Սերորի հետ :

Այս բաժինը մասունքներ ունի Վրթանէս Փափազեանէ, Ա. Իսահակ – եանէ, Նիկոլ Դումանէ, Հ. Արսէն Գո – ղիկեանէ, Վահան Թէքէեանէ եւ մեծ – նուն Ֆրանսացիէ մը՝ Ֆրանսիս տը Փր – սանսէէ :

Կարելի չէ առանց սրտայոյզ ապրում – ներու փակել այս գլուխը :

Փաստանկար չարժանկարի մը նմա – ընթերցողին աչքին առջեւ կը պատկեր – նայ երջանկայիշատակ Զարեհ Ա. Վե – փառի բովանդակ կեանքը, որ եղաւ ա – դիւնաչատ աշխատանքի, անօգտնդ – ւիրումի օրինակ մը ազգին եւ կրօն – համար. կեանք մը, որ աւա՛զ, դարձ – մարտիրոսագրութիւն մը:

« Հայ կեանքը երէկ եւ այսօր » բա – նին մէջ, հեղինակը համայնապատկե – մը ձեւով ներկայացուցած է նաեւ Չ – նաղազարի օրերու Պոլսոյ կեանքը, յա – կապէս « Ճակատամարտ»ի առօրեան – Շ. Միսաքեանի խմբագրապետութեան – րերուն, Պարտիզակի երբեմնի հայապր – ուան յիսնամեակին առթիւ մեծ հայ – սէրին կեանքն ու գործը : Նաեւ Նիկ – Դումանի, այդ ռազմագէտ եւ յանդո – յեղափոխականին պայծառ դէմքը: Վ – Չապէս անցեալէն ու ներկայէն քաղուա – այլազան տեղեկութիւններ կուգան հ – ըըստացնել մեր սրտին այնքան մօտ – բաժինը :

« Արուեստի Աչխարհը» իր յիսունի – էջերով, ընդհանուր պատկերացում – կուտայ ոչ միայն գանազան արուեստա – դէմներու, ինչպէս ճաքմօ Փուչչինի – Գրիգոր Գասպարեան, Ֆրանսական պ – ուեստի աչխարհին մէջ համբաւ չա – Շարլ Ազնաւուրի, Աչոտ Մալոքեան – հայրենի արուեստագէտ Ա.ետ Ա.ետիք – եանի եւ ուրիշներու կեանքին ու յա – կապէս անոնց արուեստին մասին, – նաեւ տեղեկութիւններ հոսկէ ու հոն – միշտ արուեստի աչխարհէն :

Լայն պիծերով պատկերացուած են չ – յաստանի անցնող տարեշրջանի չինար – րական աչխատանքները: Բազմաթիւ – կարներով , մեծ ու փոքր, բայց – չահեկան ծանօթագրութիւններով հե – նակը ջանք չէ խնայած կարելիութիւ – սահմաններուն մէջ ներկայացնելու – րին ներքին կեանքը, անոր գանագան – բեռները : Ցաւն ու ուրախութիւնը : – ւըն ու դէմքը :

Հակառակ տարիներէ ի վեր իր առ – ջադրած ծրագրին ամէն մէկ Տարեգիր – քով ներկայացնելու գաղութ մը, – անցեալն ու մանաւանդ ներկան, հեղ – նակը, զժբախտաբար, կարելիութիւն – ունեցած այս թիւով եւս ներկայացնե – մեր գաղութներէն մին:

Մաղթելով, որ ինչպէս ինք կ'ըսէ՝ – ջորդ տարի լրացնէ այս պակասը «Ծ

ՄԵՐ ԴՐԱՑԻՆԵՐԸ

ՈՒԹ ԿԱՄ ԻՆԸ ԵՐԱԽԱՅԻ

ՀԱՆԱԾ ԱՂՄՈՒԿԻՆ ՄԷՋ

ՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆ ՉԿԱՅ

Մարդը իրաւունք ունէր, մենք, դրա – ցիներս իսկ, վարժուած էինք անոնց աղ – մուկին ու հոս ու հոն վազվզելուն . մանաւանդ երբ «Գող ու ոստիկան» կը խաղային , կամ պահուրտուք , ալ աչ – խարհը իրենցն էր. մեր տունը՝ իրենց տունը, մեր բակը՝ իրենց բակը, մեր պարտէզը՝ իրենց պարտէզը, բնաւ տար – բերութիւն չէր ըներ, կը գրաւէին, կը տիրէին, կ'աւերէին... Զուարթ , կենսուրախ կանչերով ու հնչուն ծիծա – ղով կը լեցնէին փողոցը : Ի՞նչպէս կը – րաւեցին մեր սիրտն ու հոգին, խելքս չը – հասաւ, ամէնէն պաղ ու անտարբեր թը – ւող անձերն իսկ, Ջերմայան , կակուղ – ցան, Հալեցան :

Երբեմն, երբ դրան առջեւէ սանդուխ – ներուն վրայ նստած կ'ըլլայի ճակատս գով հովին տուած, քովս կուգային. մէ – կը գիրկս կը մտնէր, մէկը ալս կը գրա – էր, ուրիշ մը՝ ձախս, մէկը կռնակս կ'ելնէր, միւսը դիմացս կը կայնէր ու հարցումներու անպատարափը կը սկսէր.

— Աստուած ամէն օր բաղնիք կ'առ – նէ՞ թէ ոչ՝ մինակ Շաբաթ երեկոները , անոր աչքն ալ ե՞նաո կ'երթա՞յ ... Շու – ները կրնա՞ն կատլալ առիվել ... հրեչ – տակները կ'ան.օ.ՔԵ՞ն ... կատուն ին – չո՞ւ չուտս ոտք ուներ եւ մենք մէկ, չէ՛, երկու ...

Անոնց կեանքին մէջ, ամէն չաբաթ , յիշատակելի դէպք մը կը պատահէր. կամ անոնցմէ մէկն ու մէկը զպրոց եր – թալու տարիքին կը հասնէր, կամ ան – ուանակոչութեան օր կ'ունենար , կամ ծննդեան տարեդարձ, կամ զող, կամ ջերմ... կամ կ'իյնար ճակատը կամ ծունկը կը ցաւցնէր... կամ չարութեան կամ անառակութեան համար հայրերնին զիրենք «Ձեր որը կը ցաւի՛ իմ սիրտս » ըսելով կը ծեծէր ու բողոքել կուգային ինծի... Ի՞նչ զիտնամ, նորութիւնը բնաւ պակաս չէր մեր օրերէն :

Թերեզ մանկապարտէզ ընդունուելուն յաջորդ օրը, խոշոր կարմիր ժապաւէն մը մազերուն մէջ երբ տուն կը վերա – դառնար , բռնեցի զինքը.

— Հըլօ, Թերեզ, ճանիկ:

— Հըլլօ՛օօ :

— Դպրոցէ՞ն կուգաս :

— Այո՛ :

— Այսօր, երէկ, հոն ի՞նչ սորվեցար , ի՞նչ ըրիք :

— Բան մը չըրինք, քիչ մը լացինք , վերջը երգեցինք ու վերջը նորէն լացինք ... մինչեւ որ տուն դալու ժամանակը եկաւ :

Շէկ մազերն չոյեցի դուրդուրանքով ու թաթիկէն բռնելով զինքը տարի անուշա – վաճառին խանութը .

— Ի՞նչ տեսակ պաղպաղակ կ'ուզես , բալիկ :

×

1962ի սկիզբը հայրերնին նոր կառք մը առաւ: Օր մը տուն եկաւ նոփ նոր բէմ – պլըրով մը, որուն յետսակոզմին մէջ ե – րեք կարգ նստարաններ կային:

— Կեցցես Ֆրէնք, չիտակ բանը դներ ես :

— Ի՞նչ ընենք, եղբայր, մենք էն պըզ – տիկին հետ առջեւը կը նստինք, մնացա – ծըն ալ կը լեցնենք եաեւը, ինչ ապուր կ'ուզեն ուտել՝ թող ուտեն : Ու խնդաց :

Այդ պահուն նկատեցի որ մազերը , քունքերուն վրայ, ճերմկիլ էին սկսած :

Ամառը, երբ երեք չաբաթ արձակուր – դի դացին ամէնքով, իրենց բացակայու – թիւնը զգացինք: Տիկ. Սիմֆոնն նոյն – իսկ դանդատեցաւ .

— Եփած fուրիներս (կարկանդակ) հինցան, օթեկցան, ըսաւ. առաջ , երբ հոս էին, մէկ – մէկ , երկու – երկու հատ ձեռքերնին կուտային՝ կը հատնէր : Օդոստոսի վերջին չաբաթը վերադար – ձան կարմրած ու արեւուն տակ եփած Գացած աեեններին ալ ուրախ էին, վեր – դառնալուն համար ալ ուրախացան : քանի որ դեռ արեւն ու ջուրերը տաք էին, հայրերնին դանոնք ամէն չոր – կէսօրէ ետք կը տանէր ծովափ եւ իրի – ուան դէմ կը բերէր տուն :

Նման չաբաթ օր մը, իրիկուան փ – փողոցը իրար անցաւ : Սովորական բարեկամներէն չէր, տարբեր, չար – դուշակ բան մը կար օդին մէջ, բան – որ տեսանելի չէր, բայց ներքին ձա – մը կը տեղեկացուի, կը զգացուի : Վ – զեցինք դուրս՝ ու առաջին հանդի – մարդուն մտահոգ դէմքին նայելով – հարցուցինք թէ ի՞նչ է, ի՞նչ կ'անցնի – դառնայ :

— Մարկրիտ կորսուեր է, ըսաւ , տխուր դէմքով մը:

— Կորսուեր է՝ կը դտնուի, ըսի անհոգ :

— Կէս ժամ է կը փնտռենք, ամէն – նայեցանք, չկայ, ըսաւ մարդը :

— Տեղ մը քնացած մնացած չըլլա – ընկերուհիի մը տունը դացած չըլլայ :

— Նայեցանք, ամէն տեղ փնտռեցի – հարցուցինք ...

— Ներսերն ալ լաւ մը նայեցա՞ք :

— Նայեցանք, մէկ անգամ ալ չէ, – հոգիով ալ չէ. չկա՛յ :

ԱՐԱՄ ՀԱՔՈ

(3 Շար.)

տարակելով մէկ կամ քանի մը դաղութ-ներու պատմութիւնը, միաժամանակ», Կարօ Գէորգեան ներկայացուցած է յաւելուածական տեղեկութիւններ այն դաղութներէն, որոնց մասին գրած էր իր նախորդ հատորներուն մէջ :

Տարիներու ընթացքին լրիւ մանրամասնութիւններով եւ վաւերական թիւերով սփիւռքի մեր երէկն ու այսօրը ներկայացուած ըլլալու սահմանուած «Մեր դաղութները », սքանչելի ատաղձ պիտի կազմեն, անտարակոյս , տարաշխարհի մեր վերջին յիսնամեայ կեանքին մասին պատրաստուելիք աշխատութեան համար :

Արդարեւ, ապագայ պատմաբանը ամէնէն առաջ եւ շատ հասկնալի պատճառով պիտի դիմէ «Ամէնուն Տարեգիրք»ի իրերայաջորդ թիւերուն, իբրեւ հարուստ աղբիւր մը՝ սփիւռքի հայ կեանքի վերաբերեալ :

Կրօնական – եկեղեցական , սարէն – ձորէն, երգիծանք – ծիծաղ, անցքերը անցեալ տարեշրջանին, մարզաշխարհ , մահագրութիւն եւ այլ պէսպիսուն եւ հետաքրքրական բաժիններ կը լրացնեն Կարօ Գէորգեանի 1964ի Տարեգիրքը :

Տքնաջան հեղինակը աշխատած է տալ տարեշրջանի մը միջազգային կեանքը , իր բոլոր երեսներով, անցած բոլոր փուլերով: Աշխատած է ներկայացնել հաճելին, օգտակարը, զուարթը, գրեթէ ամէն ինչ :

« Ամէնուն Տարեգիրք »ին այս տարուան հատորն ալ ամէն առիթով հաճոյքով կարդացուող, միշտ ձեռքի տակ ունենալու փափաք յարուցանող աշխատասիրութիւն մըն է: Հատոր մըն է, որ իր նախորդներուն նման ունի նկարագիր , համ ու հոտ :

Փնտռուած վայելք մըն է, որ կը գոհացընէ ամէն ոք, ամէն ժամ :

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գիշերուան ժամը տասն է: Կը զարնուի Մաք Ֆիի բնակարանին դուռը : Մաք Ֆի կը բանայ եւ կը տեսնէ, թէ հոն կեցած է վերի յարկի դրացին: Սաստիկ կը զայրանայ :

– Ի՞նչ կայ, ի՞նչ պատահեցաւ , դրացի, կը հարցնէ տանտէրը :

– Ասանկ բան ալ բնաւ չէր եկած գլխուս, կ'ըսէ դրացին: Հանգիստ մը պարել անգամ կարելի չէ այստեղ :

— Բան մը չհասկցայ ձեր ըսածէն ...

— Հիմա կը հասկնաք ... Գիտէ՞ք ինչ , — պարելու համար բարեկամներ տուն հրաւիրած էի, այս իրիկուն եւ ճիշդ որ ժամը տասը զարկաւ, բատիօն մարեցիք անմիջապէս ...

×

— Յարդէ այս գլխարկը առ, կ'ըսէ Սկովտացի մը իր կնոջը, որ գլխարկ մը պիտի գնէր: Երբ հիննայ, հիանալի կերակուր կ'ըլլայ մեր այծին համար..

ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐՈՒ

ՀԱՒԱՔԱԾՈՆԵՐ

Ասկէ 42 – 44 տարի առաջ, Առաջին Աշխարհամարտէն ետք, Ամերիկացիք խենթ կ'ըլլային ցարական Ռուսիայէն եկած ամէն բանի համար: Միլիոնատէրերու աղջիկները, այրիները եւ բաժնուած կիները կ'ամուսնանային կեղծ կամ իրական ռուս իշխաններու հետ մինչ, կործանած գաղթականները, աստղաբաշխական գիներով կը ծախէին իրենց սուրբերու պատկերները, ընտանեկան զարդեղէնները, այն նկարչական գործերը զորս յաջողած էին իրենց հետ բերել եւ իրենց ինքնեռները (սամովար) : Եւ երբ պահեստները կը հատնէին, կեղծերը կը շինէին :

Մասնագէտներու համաձայն, ներկայիս, ամերիկեան զանազան հաւաքածոներու մէջ կը գտնուին հարիւրի մօտ ցարի թագեր (միակ իրականը միշտ կը գտնուի Մոսկուա), մօտաւորապէս նոյնքան «ցարուհիի խոյրեր », մեծ դքսուհիներու պատկանող ապարանջաններ, առանց մոռնալու անձնական առարկաներ, ոսկէ գրիչները եւ ցարական ընտանիքի աղօթարանները :

ՀԻԹԼԵՐԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ

Երկրորդ Աշխարհամարտէն ետք , ռուսական նորաձեւութիւնը իր տեղը տուաւ նացիական նորաձեւութեան : 1945էն ետք, նոյնիսկ պատերազմի աւարտումէն շատ վերջ Եւրոպա հասած ամերիկացի ռեւէ զինուոր ետ չէր դառնար, առանց իր հետ առնելու պատերազմական աւար մը, թեւնոց մը, դաշոյն մը, գլխարկ մը եւ կամ կեռ խաչով զարդարուած որեւէ մետալ: Տրուած ըլլալով որ Գերմանիոյ մէջ ատկէ զատ բան չկար, ամէն մէկ յիշատակներու հաւաքածոյ կազմող՝ իր գնումը կը կատարէր զայն փոխանակելով տուփ մը ծխիկով :

Այսուհանդերձ , թշնամութիւնները վերջնականապէս դադրելէն եւ ամերիկեան զրաւման ուժերու դաշնակից ուժեր դառնալէն ետք ալ պատերազմի աւարներու նորաձեւութիւնը Միացեալ Նահանգներու մէջ կը շարունակուէր ու կը զարգանար : Ապացոյց այն յայտարարութիւնները՝ որ պարբերաբար կը հրատարակուէին ամերիկեան թերթերու մէջ եւ այն ցանկերը, որ տասնեակ հազարաւոր օրինակներով կը զրկուէին բազմաթիւ ընկերութիւններու կողմէ , — ինչպէս՝ « Տիսքա Սթորս , Միլուոքի» կամ՝ «Ս. Հոլմըրս, Տրունի Գալիֆորնիա» , որոնք կը ծախէին մեծ քանակութեամբ զինուորական համազգեստներ, գօտիներ. դաշոյններ, պատուանշաններ, ուսնոցներ ՝ եւայլն, «հաւաքածոյ կազմողներու , շարժանկարի ընկերութիւններու , պատկերասփիւռի, թատերախումբերու» եւն. :

Գերմանական բանակի (Վերմախթ) « Արիւն ու Պատիւ » վերտառութեամբ դաշոյն մը կ'արժէ եօթը տոլար 95 սէնթ, երկաթէ խաչ մը՝ միայն չորս տոլար 95 — մինչ փոխ – հարիւրապետի համազգեստ մը, իր պատուանշաններով, ուսնոցներով, թեւնոցներով եւայլն , կ'արժէ 150 տոլար, Էս – Էսներու սպայի բաճկոն մը (ժաղէթ) կ'արժէ 72 տոլար, իսկ Ափրիկեան արշաւախումբի, Ռոմմէլի զինուորի մը համազգեստը կ'արժէ 95 տոլար :

Քսան տոլար չնչին գինով մը կրնաք գնել նաեւ Հիթլերի պաշտօնական դիմանկարը, դրուած գեղեցիկ շրջանակի մէջ իսկ « Իմ Պայքարը » «Մայն Քամփֆ) գրքին լիակատար տպագրութիւնը՝ 9ուկէս տոլարի :

ՀԱՐԱԶԱ՞Տ ԵՆ

Այս բոլոր «պատմական առարկաները » կը ներկայացուին իբրեւ «վաւերական պատերազմական աւար », սակայն տըրուած ըլլալով որ տասնըհինգ տարիէ ի վեր կը շարունակուին ծախուիլ, մարդ ամէն իրաւունք պիտի ունենայ լուրջ կասկածներ յայտնելու անոնց հարազատութեան մասին : Շրջան ընող տարօրինակ զրոյցներու համաձայն, իբր թէ կը պատրաստուին Օհայիոյի կամ Միսիսիփիի մէջ :

Ոմանք կ'ամբաստանեն այս «հնավաճառները» ըսելով թէ՝ հայթայթիչներն են ամերիկացի Նացիներուն, որոնք ինչպէս ծանօթ է, շատ կը սիրեն տողանցել նացիական համազգեստով: Սակայն, այնպէս կը թուի թէ՝ այս քլոունները գործի կը լծեն իրենց Մուսաները, որ մոլեռանդ նացուհիներ ըլլալով՝ խանդավառութեամբ՝ իրենց քաջարի հերոսներուն համար կը կարեն համազգեստ , պատուանշան եւ ուսնոց :

Քաղեց՝ ՎԷՆ

ՏԵՂԸ ՏԵՂԻՆ

Անգլեւֆրանսական պատերազմին օրերուն, Նափոլէոնի շրջանին, գերի ինկած Քորսիքացի զինուոր մը վիրաւոր վիճակի մէջ պառկած է պատգարակի մը վրայ: Շուրջը անգլիացի սպաներ կը խօսակցին: Անոնցմէ մէկը դառնալով վիրաւորին կ'ըսէ.— «Մեղք որ ձեզի պէս քաջ մէկը կը կռուի դրամի համար »:

= « Իսկ դուք ինչո՞ւ կը կռուիք » , կը հարցնէ Քորսիքացին :

— « Մենք կը կռուինք պատուի համար» , կը պատասխանեն օրուան յաղթականները: Այս պատասխանին վրայ , Քորսիքացին կ'ըսէ «ճիշդ է, իրաւունք ունիք, ամէն մարդ իր չունեցածին համար կը կռուի ... »:

ՄԱԾՈՒՆ ԿԵՐԷՔ ԵՒ ԹԱՆ ԽՄԵՑԷՔ ԵԹԷ Կ'ՈՒԶԷՔ ԵՐԿԱՐԱԿԵԱՑ ԸԼԼԱԼ

Մածունը հնուց ծանօթ էր հայ ժողովուրդին: Անոր տարրաբանական բաղադրութիւնն է ջուր՝ 88 առ հարիւր, կաթնաշաքար՝ 3·75, կաթնային թթու՝ 1 , կարագ՝ 3·50, ալքոլ՝ 0·50, աղեր՝ 0·75, սպիտակուց 3·50 :

Մածունը քուն կը բերէ, կ'ըսէ ժողովրդական առածը: Հաւանականօրէն մածունին մէջ գտնուող ալքոլն է պատճառը եւ կամ կաթնային թթուն :

Մածունը իր պարունակած նիւթերուն համար, սննդարար է եւ իր կաթնաթթուին շնորհիւ լաւ հականեխական եւ մանրէասպան ուժ ունի: Այդ պատճառաւ փորհարութեանց եւ աղիքներու նեխումի համար օգտակար է :

Հաստ աղիքներուն մէջ գտնուող մասնաւոր մանրէներ (գոլոնպեսիլլա) իրենց թոյներով կ'արտադրեն պնդերակութիւն եւ արեան ճնշման բարձրացում :

Ըստ Մեջնիկովի կարծիքին՝ մածունին մէջ գտնուող մանրէները հաստ աղիքին մէջ գտնուող թունաւոր մանրէներուն փճացումին կը սատարեն :

Մեջնիկով նշանաւոր ռուս գիտունը կը կարծէ , թէ մածուն ուտողները աւելի երկարակեաց կ'ըլլան, եւ իբր փաստ կը յիշէ Պուլկարիոյ գիւղացիներուն երկարակեցութիւնը : Պուլկարիոյ գիւղացիները մածուն շատ կ'ուտեն :

Ամերիկացիք կ'ըսեն .

« Օրը խնձոր մը ուտելով, բժիշկը հեռու կը վանես »:

Մեր կարծիքով, օրը բաժակ մը մածուն կամ թան խմելով, վիրաբոյժին դանակէն հեռու կը մնաս :

Կերէք մածունը, խմեցէք թանը :

ՁՈՐՍ ԼԵԶՈՒ

Օրագրողին մէկը անգամ մը կը հարցընէ Արթուրօ Թոսքանինի մեծ խմբավարին .

— Վարպե՛տ, կրնայի՞ գիտնալ թէ քանի լեզու կը խօսիք :

— Չորս լեզու, կը պատասխանէ իտալացի խմբավարը: Երբ դէմս ունիմ սիրուն կին մը, կը խօսիմ ֆրանսերէն : Երբ կը սակարկեմ ստանալիք վարձատրութիւնս, կը խօսիմ անգլերէն : Երբ կ'ուզեմ մէկը վախցնել , կը գործածեմ գերմաներէն: Իսկ երբ ածիլուած ատենս դէմքս կտրեմ, կը դիմեմ մայրենի լեզուիս ...

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (38)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ԲՌՆԱՇԷՆՑԻ ՀՈՎԻՒԸ

Դա խոյի ամորձիքներից մի պարկ էր, որ նա արեւի տակ չորացնելով դարձրել էր քսակ: Սեւ, խորդուբորդ մաշկով բըռունցքաչափ մի տոպրակ էր դա: Այդ քսակի մէջ, որի տեսակը շատ գործածական էր սասունցի հովիւների մօտ, Տօնէն գաղտնի պահում էր մէկ ու կէս կարմիր ոսկի՝ իր հարսանիքի համար: Այդ ոսկիները նա վաստակել էր տարիների ընթացքում ընկոյզ եւ կարմիր ալուչ վաճառելով Դաշտի գիւղերում :

ՇԻՆԱԿԱՆ ՊՕՂՈՍԸ

Հետեւեալ օրը սար եկաւ մի գիւղացի, որի անունը Շինական Պօղոս էր: Լսելով, որ Մոտկանի կողմից մարդ է եկել Իրիցանք, նա շտապել էր իմանալու թէ, ինչ նորութիւններ կան Սասունում :

Պօղոսը Տօնէի մեծ եղբայրն էր: Այդ այն շինականն էր, որ Խոդեդանի Արինոք գալուց մէկ շաբաթ առաջ սաստիկ ընդհարուել էր Ախուպի Քրդերի հետ, որոնք ոչ միայն զաւթել էին իրենց տունն ու տոհմական ընկուզենին , այլեւ գրաւել էին գիւղի ամենալաւ հողերը եւ Օսմանցիների հովանաւորութեամբ սկսել էին ճնշել աշխատաւոր Հայերին : Մանաւանդ նա բոլորովին չէր հանդուրժում , երբ առաւօտ կանուխ Զատօն գալիս կանգնում էր իրենց տանիքին եւ ամբողջ կոկորդով գոռում էր դէպի Ծովասար :

— Հերիք չէ՞ գոռաս մեր տանիքներին, Ախուպի արջ,— ասել էր նա մի առաւօտ եւ սերմացանի իր գոգնոցը վերցնելով , զայրացած հեռացել էր Դաշտադէմից :

Փախչելով Դաշտի գիւղերը, Շինական Պօղոսը սկսել էր զբաղուել մշակութեամբ : Գարնանը գիւղացիների արտերըն էր սերմանում , իսկ հնձի ժամանակ քաղում էր նրանց խոտը կամ ցորենը : Նա ամուսնացել էր Աղբութ անունով մի տեղաբնակ աղջկայ հետ եւ հաստատուել էր Մշոյ դաշտի Քոլոսիկ գիւղում , որ կպած էր Սեւ սարին :

Օնէն, Ստեփանը, ատաղձագործ Յակոբը եւ հովիւ Տօնէն, ինչպէս նաեւ շատ բռնաշէնցիք, իրենց ընկոյզը եւ տանձը սովորաբար տանում էին Պօղոսի տունը եւ մէկ – երկու օր այնտեղ մնալով փոխանակում էին ցորենի հետ :

Շինական Պօղոսը աւանդապահ հողագործ էր, հմուտ սերմնացան: Նրա համբաւը այնքան մեծ էր, որ Դաշտի շատ գիւղացիք նրան էին հրաւիրում իրենց արտերը ցանելու: Սերմանելիս դէմքը ուղղում էր դէպի աղօթարան : Առաջին երկու բուռը գոգնոցից վերցնելով, նա , ըստ սովորութեան, նուիրաբերում էր երկնքի հաւքերին, անցուորներին ու պանդուխտներին :

«Անունն է Աստծուն ,
Դու տաս յաջողում .
Էս մի բուռը անցուորականին ,
Էս էլ աղքատներին :
Ըռլուն – թըռլուն
Կերէք իմ ցանածից
Կշտացէք ,
Եւ իմ ցանածին
Լիութիւն ասէք »:

Ապա երեսը խաչակնքելով սկսում էր ոսկեհատիկ ցորենը շաղ տալ ցելերի մէջ: Շարունակ ընթանում էր ակօսի կողքով, ձեռքի շարժումները զուգակցելով իր ռանչպարական հաստատուն քայլերի հետ եւ սերմը հաւասարապէս ու համաչափ սփռելով ահագին տարածութեան վրայ : Հատիկները արեգակի արծաթափայլ լոյսի մէջ թաթախուելով բուռ – բուռ ընկնում էին արգաւանդ հողի գիրկը : Հըրճըւում էր Շինական Պօղոսը, տեսնելով, թէ ինչպէս իր ձեռնափով շաղ տուած միլիոնաւոր հատիկները ծլելով ոսկեծածան հասկերով էին ծածկում հայրենի դաշտերն ու անդաստանները :

Այդ շինականի ամբողջ ուշքն ու միտքը կլանուած էր հողի գործով : Ճամբով անցնելիս, երբ թափուած հատիկ էր տեսնում, վերցնում – նետում էր ցելերի մէջ, որ այնտեղ բուսնեն :

Ամառուայ հով երեկոներին Պօղոսը պպզում էր Սեւ սարի լանջին եւ այս կամ այն գիւղացուն ձեռնացոյց էր անում դաշտի մէջ երեւացող հարիւրաւոր արտերը՝ ասելով , թէ որը դրանցից ինքն է սերմանել, ում արտն է եւ ինչքան բերք է սպասւում :

Շինական Պօղոսը Քոլոսիկից երբեմն այցելութեան էր դնում Սեւ սարի բնակիչներին եւ մինչեւ ուշ երեկոյ զուարճանում էր հովուական խարոյկի շուրջը :

— Ինչո՞ւ փախար Դաշտադէմից , — հարցրեց Խոդեդանը նրան տեղ տալով իր կողքին :

— Զատոյի ձէնից փախայ :

– Իսկ քո նոր տեղից դո՞հ ես :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Մարի Շաթէր, Տիկին Աննիկ Գէորգեան, Տէր եւ Տիկին Միհրան Փափազեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգըստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի, Մարտ 1, Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց զաւկին եւ եղբօր

ԽՈՐԷՆ ՓՈՂԱՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները :

×

Այրի Տիկին Սիրարփի Բաբելեան (ծընեալ Վարժապետեան) եւ զաւակները իրենց ամուսնոյն եւ հօրը՝

ԲԻՒԶԱՆԴ ԲԱԲԵԼԵԱՆԻ

մահուան Գ. տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան, այս Կիրակի առաւօտուն Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին, ողբացեալին յիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ :

×

Այրի Տիկին Պերճուհի Ճէրահեան, Այրի Տիկին Ովսաննա Իսքէնտէրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միսակեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Արշալոյս Զուլլուեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարեն իրենց ամուսնոյն, եղբօր եւ քերայրին Պօմոնի եկեղեցւոյ վաստակաւոր դպրապետ ԼԵՒՈՆ ՃԷՐԱՀԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Ճէրահեան, Իսքէնտէրեան, Միսակեան եւ Զուլլուեան գերդաստանաց հին եւ նոր բոլոր ննջեցեալներու եւ նահատակներու հոգւոյ ի յիշատակ, այս Կիրակի առաւօտ Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն չափազանց ազդըուած ողբ. ընկեր Մարգար Բարխեանի անակնկալ մահէն, վշտակցութիւնները կը յայտնէ իր այրիին եւ ընտանեկան պարագաներուն :

×

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհի Տիրուհի Աթանեանին իր եղբօր Նազարէթ Առաքելեանի ցաւալի մահուան առթիւ (Ամերիկա) :

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կեդր. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ .—

ՄԻՋԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ շրջանի բոլոր ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10-ին, Տէսինի Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ եւ երդման արարողութիւն : Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Բաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ, Մշակոյթի Տան մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ԿՐԸՆՈՊԼԻ, ՌԸՆԱԺԻ եւ ԼԱՆՍԷԻ ընկերները, սովորական հաւաքատեղին այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին: Զեկուցում ընդհ. ժողովի :

ՎԱԼԱՆՍԻ ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն: Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 9·15ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի Հայ Ազգ. Տան մէջ, այս Ուրբաթ ժամը 21ին, Կրթական Մարմնի նախաձեռնութեամբ : Նիւթ .— « Հայոց պատմութիւնն ու իր յաւերժական պատգամը » , Նախաքրիստոնէական շրջան :

Կը դասախօսէ Ուսուց. Թրագօշ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի Խանասոր խումբի պարահանդէսը՝ Մարտ 21ին :

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի ժամը 10·30ին հոգեհանգըստեան ձայնաւոր պատարագ ,

ՓՕԼ ՏԻՒ ՎԷՈՒԻ

հոգւոյն համար :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ :

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐԱՆՔԻՆ
ԸՆԴ ԱՌԱՋ ԵՐԹԱԼՈՎ
— ԿԸ ԿՐԿՆՈՒԻ —

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած
Վարժարանի Աշակերտութեան Կողմէ

ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ
29 ՓԵՏՐՈՒԱՐ, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 21

Պիտի ներկայացուին՝
— 1 — ՊԸՌՍԱՄԻ ԿՈՐԻՒՆԸ .—
Պալատական դրուագ մը, Հայոց պատմութեան մելիքական շրջանէն :
— 2 — ԶԱՒԵՇՏ, Ֆրանսերէն ,
1 արար :
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԹԵՄԻՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

Ի գիտութիւն հասարակութեան կը յայտնենք թէ 1964 Փետր. 21էն ի վեր Առաջնորդարանի գրասենեակները փոխադրուած են՝
3, Rue St.-Dominique (Rue Nationale ի անկիւնը) :

Իր սեփական յարկաբաժնին մէջ, երկրորդ յարկ :

Հեռաձայն 20 – 53 – 52 :

ԱԶԳ. ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ԿՆԻՔ)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, դպրոցի սրահը, գաւաթ մը թէյի շուրջ: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

×

Զ. Ո. Մ.ի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Երկուշաբթի՝ առաւօտեան ժամը 10ին , սովորական վայրը: Կարեւոր օրակարգ :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.
Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին եւ կազմակերպութեամբ «Փոթորիկ» խումբին կը տօնուի Կիրակի , Մարտ 1ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ :

Ժամը 16ին

Կը նախագահէ Ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Կը խօսին Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ, Ընկ. Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ (Ֆրանսերէն) :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ :

Կերուխում Ազատ մուտք

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէին :

Կը նախագահէ Ընկ. ՍԱՐԳԻՍ ԱՌԱՔԼԵԱՆ, կը խօսի Ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին մասնակցութեամբ Տէսինի եւ Լիոնի Նոր Սերունդի մասնաճիւղերուն: Արտասանութիւն՝ Օր. Բրաբիոն Տապաղեանէ, ջութակ՝ Պ. Աբրահամեան եւ իր որդին մեներգ եւ կերպընկալ պար :

Մուտքը ազատ է :

Կը հրաւիրուին բոլորը անխտիր :

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՄԵՐԳ

«ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ»

Երգչախումբի քառասնամեայ գործունէութեան առթիւ

Ընկերակցութեամբ՝
ՍԷՆՖՕՆԻՔ ՇՈՒԹՕ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻՆ

Ղեկավար՝
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Կը մասնակցին Օր. Օր.
ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Շ. ՊԷՆԿԵԱՆ Ս. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ
Մ. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ
Պ. Պ. ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
Ա. ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ

Յայտագրին մէջ.— Կոմիտաս, Ալէմշահ, Կանաչեան, Ալթունեան եւ Տիգրանեան «ԱՆՈՒՇ»ԷՆ ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ

Տոմսերը կը ծախուին, երգչախումբի անդամներուն, Հ. Սամուէլեան գրատուն
51, Rue Monsieur-le-Prince (DAN. 88-65)
SALLE GAVEAU, 45, Rue La Boëtie, PARIS (8e), Métro : Mirosmesnil

ԿԻՐԱԿԻ 8 ՄԱՐՏ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 17,45-ԻՆ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի «Ահարոնեան» խումբին կողմէ, այս Շաբաթ ժամը 16էն 22, Մշակոյթի Տան մէջ :
17, Rue Bleue, PARIS (9e)

Սրահը տաքցուած է

Ընկերական մթնոլորտ

BAR DISQUES SELECTIONNES BUFFET

EMPRUNT 1964
gaz de france
5 %
ENTEP

33ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue St. Dominique, PARIS (7e) — Métro : Invalides

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի խմբապետներուն, խմբապետուհիներուն, սկաուտներուն եւ գայլիկներուն կողմէ :

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Սկաուտական ֆիլմ, չորս նկարներ հայ Արիներու մասնակցութենէն . Մարաթօնի (Յունաստան) համաշխարհային ճամբարին :

Հայկական երգեր եւ պարեր գայլիկներուն եւ սկաուտներուն կողմէ, արտասանութիւն :

Թատերական ներկայացում հայերէն : Սկաուտական պարեր եւ խաղեր :

Եւ առաջին անգամ ըլլալով, Հայ Արիներու նուագախումբը :

Մուտք 5 ֆրանք Պիւֆէ

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 28 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
VENDREDI 28 FEVRIER 1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9947 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 40e ANNÉE — N° 9947

ՅԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ՇԱՀ

Անցեալ դարու Անգլիոյ պետական մեծագոյն դէմքերէն Լորտ Փալմըրսթըն Խորհրդարանի մէջ իր վարած քաղաքականութիւնը պաշտպանելով, առիթով մը կը բացագանչէր .

« Անգլիա չունի՛ յաւիտենական բարեկամներ : Անգլիա չունի՛ յաւիտենական թշնամիներ : Անգլիա միայն յաւիտենական շահեր ունի » :

Տեղի թէ անտեղի , այս խօսքը շատ յաճախ յիշատակուած է բացատրելու — թերեւս աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել՝ արդարացնելու — համար այն հոգեբանութիւնը, որով ոչ միայն մեծ ու փոքր պետութիւնները, այլ առհասարակ աշխարհի բոլոր ժողովուրդները կը մօտենան քաղաքական անմիջական հարցերու :

Դիտաւորեալ կերպով ընդգծեցինք « անմիջական » բնորոշող որակումը :

Որովհետեւ, կը թուի, թէ ժողովուրդներու հետապնդած «շահ»ի պարագային պէտք է յստակօրէն զանազանել երկու կատարելապէս տարբեր ըմբռնումներ :

Կը կարծենք, որ եթէ 1915ի Ապրիլի օրհասական օրերուն հայ ժողովուրդը նոյնինքն Սատանային հետ դաշնակցած ըլլար, խափանելու համար իր համազգային ֆիզիքական գոյութիւնը ջնջելու ձգտող ծրագրի գործադրութիւնը, անհնար պիտի ըլլար մեղադրական մէկ բառ արտասանել՝ թէկուզ նման «սադայէլական դաշնակցութեան» դէմ :

Զուտ ազգային «շահ» մը — հայ ժողովուրդի ֆիզիքական վերապրումը — ոչ միայն պիտի բացատրէր, այլեւ կատարելապէս պիտի արդարացնէր որեւէ քայլ, միջոցառում, քաղաքական ուղղութիւն, նոյնիսկ՝ սադրանք ու դաւ : Որովհետեւ, երբ ամբողջ ժողովուրդ մը — թուրքը — կ՝իւրացնէ այլ ժողովուրդ մը ֆիզիքապէս բնաջնջելու «քաղաքականութիւն» մը, այս ոճիրի գործադրութիւնը արդիլել փորձող զոհին համար այլեւս սրբազան ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ կը դառնայ դիմել ամէ՛ն միջոցի , որեւէ՛ միջոցի :

Մենք առինք ծայրայեղ, թերեւս նոյնիսկ՝ եղակի օրինակ մը :

Սակայն եթէ ոչ նոյնութեամբ, ապա այս կամ այն աստիճանի նմանողութեամբ, աշխարհի բոլոր ժողովուրդներն ալ, պատմական որեւէ տուեալ շրջանի մը կրնան գտնուիլ ու կը գտնուին ազգային կենսական հարցերու առջեւ, ուր ազգային անմիջական շահ մը կը հետապընդեն :

Ժամանակի եւ տարածութեան մէջ դերազանցօրէն սահմանափակ շահերու հետապնդումը զուտ պարագայական հարց է : Կը վերաբերի տուեալ պատմաշրջանի, տուեալ կացութեան եւ ներքին եւ արտաքին ազդակներու տուեալ փոխյարաբերութեան :

Սակայն այս բոլորէն դուրս, այս բոլորէն անդին ու վեր, կայ «շահ» մը, որ մշտապէս անփոփոխելի նոյն բովանդակութիւնը կը պահպանէ : Եւ հոս է առաւելաբար, որ ժողովուրդները կը տարբերին իրարմէ :

Կարգ մը ժողովուրդներ առաւելաբար անմիջական շահը միայն կը տեսնեն, անով կ՝առաջնորդուին, իրենց ոչ միայն ըսածն ու ըրածը, այլեւ էութիւնը նոյնիսկ այդ շահի համապատասխան կը «ձեւեն» :

Իսկ կան ժողովուրդներ, որոնք թէեւ նոյնպէս միշտ կը զբաղին անմիջական շահին վերաբերեալ հարցերով, սակայն զուգահեռաբար վաւերական ու լի — իրաւ ՇԱՀ կը նկատեն նաեւ մշակումը ազգային առաքելական նկարագրի :

Եւ միթէ ամուր, մեծարժէք եւ անխափանելի ՇԱՀ չէ՞ ազգային հաւատք մը , որ դարերու եւ հազարամեակներու հիւսք մը ըլլալով, ժողովուրդի մը որդեգրելիք ուղղութեան կամ քաղաքականութեան «կողմնացոյց»ը կը հանդիսանայ :

Եւ եթէ հարցը առնէինք զուտ փորձառական եւ գործնական ոսպնեակի տակ , միթէ ճիշդ չէ՞ , որ ազգային դաւանանք մը, որ կը հաւատայ ոչ թէ տուեալ մէկ ժողովուրդի մը վերապահուած , այլ համամարդկային տարողութեամբ իրացուած արդարութեան, օրէնքի, հաւասարութեան, ազատութեան, բարգաւաճումի, քաղաքակրթութեան, նովին բանով դիմադրականութեամբ, տոկունութեամբ եւ նոյնիսկ յաւերժականութեամբ կ՝օժտէ այդ դաւանանքը որդեգրած ժողովուրդը :

Եթէ անհիմն է մեր վարկածը, եթէ լոկ « բանաստեղծական » ցնորքի համարժէք է մեր ենթադրութիւնը, եթէ « դիտական » տուեալներէ զուրկ է մեր ըսածը, ապա այն ատեն ինչո՞վ եւ ի՞նչպէս բացատրել առեղծուածային եւ անիմանալի այն հատորը, որուն վրայ կը կարդաք «Հայոց Պատմութիւն » :

Բացէ՛ք այդ հատորը : Հոն բազմապատկուած ու բազմատարած Մահն է տեղաւորուած : Ոչ թէ հատորի այս կամ այն բաժնին, գլուխին կամ էջին, այլ քանի մը որբ բացառութիւններով՝ ամէ՛ն բաժնին, ամէ՛ն գլուխին, ամէ՛ն էջին : Բացէ՛ք հատորի անդրանիկ էջը, բացէք հատորի վերջին էջը : Հայ ժողովուրդի «մարմին»ը միշտ նոյն ձեւով պիտի ներկայանայ՝ վտիտ ու վիրաւոր : Եւ ստուարածաւալ այս հատորին մէջ պիտի գըտնէ՞ք էջ մը, որ ներկուած չըլլայ մշտապէս բաց հայ երակներէն մշտապէս հոսող արիւնով :

Եւ եթէ հատորը թերթէք էջ առ էջ , միթէ ամենատարրական տրամաբանութիւնը ձեզ պիտի չմղէ՞ եզրակացնելու . եւ ահա, ուժաթափ եւ ուժասպառ այս «մարմին»ը, կորացած ու կործանած , արիւնաբամ ու անշնչացող՝ այլեւս հիմա՛, հիմա՛ պիտի նուաղի, պիտի մարի եւ պիտի հանգի ընդմիշտ ու առ յաւէտ :

Եթէ ասոր հակառակը պնդող ըլլայ, ապա հաւատացած եղէք, որ ան ոչ թէ կարդացած, այլ բովանդակ կեանքին մէջ տեսած իսկ չէ այն անիմանալին, որ հատոր մըն է լոկ, վրան «Հայոց Պատմութիւն» մակագրուած :

Սակայն մեր գործը այս անտեղեակներուն հետ չէ : Մեր որոնածը առեղծուածի բացատրութիւնն է : Մեր հարցումներուն «պատասխանող » այն բանալին, որ անիմանալին իմանալի պիտի դարձնէր :

Եւ ուրեմն կը դառնանք այնքան փըխրուն «մարմին» ունեցող այս ժողովուրդի հաւաքական հաւատքին : Անոր, որ բանտուած է մարմնին մէջ, տարրացած անոր հետ : Եւ հոն, անսահմանելի այդ ազգային դաւանանքին մէջ կը տեսնենք ու կը գտնենք ակն ու աղբիւրը մեր փընտրոած Մեծ Խորհուրդին :

Տոկաց ու յարատեւեց հայ ժողովուրդը ոչ թէ որովհետեւ տէր էր վիթխարի մարմնի՝ պինդ դնդերներով եւ ամուր ոսկորներով օժտուած, այլ որովհետեւ ունէր վիթխարի ոգի, անանցանելի ըստեղծագործութեանց եւ անհասանելի թռիչքներու տենչով կախարդուած :

Հազարամեայ հայ ժողովուրդն ալ անշուշտ, մշտապէս հարկադրուած եղած է հետապնդելու իր ազգային պարագայական շահերը, սակայն այս ըրած ատեն , երբեք թոյլ չէ տուած, որ այս պարտականութիւնը նոյնանայ իր բուն դերին ու էութեան հետ :

Եւ ատոր համար է , որ ամէն բանէ աւելի, հայ անցեալը համամարդկային առաքելութիւն մը կը ներկայացնէ :

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ »

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱԿԱՐԻՈՍ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՏԸ ԿՈԼԻ ԿԸ ԴԻՄԷ

ԼՈՒԾՈՒՄԸ ՉԻ ԳՏՆՈՒԻՐ

Նախագահ Մակարիոս կոչ ըրած է Զօր. տը Կոլի որպէսզի միջամտէ Կիպրոսի հարցին : Այսպէս յայտարարած է Կիպրոսի նախագահը տեսակցութեան մը ընթացքին զոր շնորհած է Փարիզի « Լը Մոնտ»ին :

Այս առթիւ, ձեռնհաս շրջանակները դիտել կուտան սակայն որ նման միջնորդութիւն մը կրնայ պատահիլ միայն այն պարագային երբ շահակից երեք երկիրները դիմում ընեն նախագահ տը Կոլի, թէեւ այն ատեն ալ հաւանական չէ որ Անգլիա համաձայնի :

Մակարիոս Արք. մեծ համարում ունի տը Կոլի վրայ որուն արդար դատողութեան կը հաւատայ : «Լը Մոնտ»ի աշխատակցին յայտնած է թէ նախագահ տը Կոլ Կիպրոսէն շատ աւելի ծանր տագնապներ լուծած է եւ ցոյց տուած է թէ ի վիճակի է արդար լուծումներ գտնելու : Անդրադառնալով տը Կոլի հաւանական ճամբորդութիւններուն միջերկրականեան կարգ մը երկիրներու մէջ, լրագրողը հարցուցած է թէ կարելիութիւն մը կա՞յ որ Կիպրոս ալ այցելէ, Մակարիոս Արք. պատասխանած է «Մեծ պատիւ մը կ՝ըլլայ եթէ Զօր. տը Կոլ ուզէ մեր երկիրը այցելել : Կիպրացի ժողովուրդը զինքը խանդավառութեամբ կ՝ընդունի եւ ցոյց կուտայ իր զգացումներուն սիրալիրութիւնը անոր հանդէպ » :

Մակարիոս Արք. դժուարութեանց կը բախի սակայն երկրին մէջ, զինաթափ ընելու համար թուրք եւ յոյն քաղաքայինները : Այսպէս հազարաւոր մարդիկ, թուրք թէ յոյն, զէն ի ձեռին կառքեր կը կեցնեն ու քննութիւն կը կատարեն : Երբ իրենց հարց տրուի թէ ի՞նչ իշխանութիւն կը ներկայացնեն, կ՝ըսեն .— «օժանդակ ՝ ոստիկանութեան անդամ » : Սկիզբը ասոնց միակ նպատակն էր իրենց համայնքը պաշտպանել, հետզհետէ տարբեր ձեւ առաւ եւ զինեալ խումբեր կազմուեցան որոնք օրէնք կը պարտադրեն :

Ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է որ Մակարիոսի փափաքը ծրագիր պիտի մնայ միայն : Եթէ նախագահը իր որոշումը տուած է առաջքն առնելու համար անհաճոյ դէպքերու, կը կարծուի նաեւ թէ Մակարիոս Արք. կը վախնայ որ յոյն ծայրայեղ տարրեր բախումներ ունենան Անգլիացիներուն հետ զորս «Թուրքերուն զինակից» կամ «գրաւման ուժեր» կը նկատեն :

Գալով Քիւչիւքի, Կիպրոսի փոխ — նախագահ, յայտարարած է թէ նախագահ Մակարիոսի առաջարկները փորձեր են « օրինաւոր բնոյթ տալու ոճիրներուն , հրդեհներուն, եւ կողոպուտներուն որոնք կը կատարուին թուրք համայնքին դէմ » :

Նիւ Եորքի մէջ, Ապահովութեան Խորհուրդին ձախողանքէն ետք, հաւանական կը նկատուի որ Կիպրոս փորձէ ՄԱԿի ընդհ. ժողովի նիստ մը ձեռք ձգել հոն ծեծելու համար Կիպրոսի հարցը :

Մէկ կողմէն Կիպրոսի թուրք գրասենեակին նախագահը նամակ մը զրկած է Ապահովութեան Խորհուրդի նախագահին քանքատելով որ ութ հարիւր Թուրքեր սպաննուած կամ վիրաւորուած են, մինչ միւս կողմէ Կիպրոսի կառավարութիւնն ալ կը մեղադրէ անգլիական տեղական իշխանութիւնները որ Նիկոսիոյ կեդրոնական թղթատարին յանձնած է տոպրակ մը որու մէջ կային հարիւրաւոր նամակներ ապօրինի կնիքով մը զոր դրած էին թուրք կիպրացի սպասարկութիւնները :

Ամէն պարագայի մէջ կը հաստատուի դժբախտաբար, որ Յոյներէն զատ Հայերն ալ զոհ կ՝երթան Թուրքերուն : Բազմաթիւ հայ խանութներ կողոպտուած են :

Յունաստանն ալ մտահոգ է եւ նոր վարչապետը՝ Փափանտրէու կոչ մը ըրած է Մակարիոս Արք.ի որպէսզի ընդունի «ժամանակաւոր լուծում մը » : Արդարեւ կացութիւնը ծանր կը նկատուի եւ պաշտօնական անձնաւորութիւն մը յայտարարած է .— « Եթէ Յունաստան յանկարծ գտնուի կատարուած իրողութեան մը առջեւ ինչպէս կղզիին բաժանումը կամ որեւէ ուրիշ լուծում ձեռք առնուած Թուրքիոյ կողմէ, միակողմանի կերպով, իր հակազդեցութիւնը շանթահարիչ կ՝ըլլայ եւ կ՝անտեսէ միջազգային հաւանական արձանագանդները եւ այդ դէպքին պատասխանատուութիւնը կ՝իյնայ մեծ պետութեանց վրայ » :

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ֆրանսագիր մամուլն ու ձայնասփիւռը լայն տեղ կուտան Ազնաւուրի մեկնումին դէպի Հայաստան եւ Օռոռ կը խորագրէ՝ Ուխտագնացութիւն ի Հայաստան : Ազնաւուր, մեկնումի պահուն յայտարարած է մամուլին .—

« Ամէն բանէ առաջ ուխտագնացութիւն մը պիտի կատարեմ նախնեացս հողին վրայ : Երեւան, մեծ — մայրս պիտի ճանչնամ, հօրեղբայրներս, հօրաքոյրերը, վերջապէս մօտ հարիւր հոգի : Գալով Միկոյեանի հետ տեսակցութեանս , շատ խօսուեցաւ այդ մասին, ցարդ որոշ բան մը չկայ » :

Այս մեկնումին առթիւ, Ֆրանսական պատկարասփիւռը առաջին անգամ ըլլալով գործած է յատուկ քամեռաներ, որոնք թոյլ կուտան պատկերներուն անմիջական սփռումը : Ելեկտրոնիք այս գործիքները միակն են աշխարհի մէջ եւ թոյլ կուտան որ Պատկերասփիւռը ունենայ նոյն առաւելութիւնները քան ձայնասփիւռը , անմիջական սփռումի, առանց նախապէս պատրաստութիւններ տեսնելու :

Շաբաթ Ազնաւուր 25 վայրկեան երգեց առջի իրիկուն պատկերասփիւռէն, զանազան լեզուներով, բայց մեկնումի պահուն յայտարարեց թէ միայն Ֆրանսերէն պիտի երգէ Խորհ. Միութեան մէջ :

Այս մեկնումը սփռուեցաւ ուղղակի Օռլիի օդակայանէն, Զորեքշաբթի օր , ցերեկուան լուրերու յայտագրին մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՔԱՐՆՕ «պատերազմական յայտարարութիւն » մը ըրած է Մալայզիայի դէմ, շեշտելով «այս երկիրը պէտք է դադրի գոյութիւն ունենալէ : Մալայզիան կը սպառնայ մեր ինքնութեան եւ անկախութեան » :

ԿՌՓԱՄԱՐՏԻ աշխարհի ամէնէն երիտասարդ ախոյեանը հռչակուեցաւ՝ Քասիուս Քլէ, 22 տարեկան : Մրցումը տեղի ունեցաւ Մայամի ծանր կշիռքի ախոյեանի տիտղոսն ունեցողին եւ իր միջեւ : Երկու սեւերը շաբաթներէ ի վեր իրարու կը հայհոյէին : Մրցումին 6րդ ռաունտին, նախկին ախոյեանը հրաժարեցաւ շարունակելէ եւ Քլէ ախոյեան հռչակուեցաւ « Ք. Օ. թեքնիքով » : Խանդավառ սկսաւ պոռալ «աշխարհի թագաւորն եմ», «սքանչելի եմ, սքանչելի եմ» : Մրցումը սակայն շատ բնականոն չէ թուած եւ քննութիւն բացուած է : Կազմակերպիչը 400 հազար տոլարի բաց մը ունեցած է, մինչ նախկին ախոյեանը 650 միլիոն հին Ֆրանք ստացած եւ Քլէ՝ 300 միլիոն :

ՀՆԴԿԱՀԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐ

Հայերու եւ Հնդիկներու յարաբերու – թիւնները սկսած են մեր թուականութե – նէն առաջ: Այդ յարաբերութիւնները յատկապէս կ'աչխուժանան ԺԶ. դարուն, երբ Եւրոպացիներէն չատ աւելի առաջ հայ վաճառականները կ'երթան Հնդկաս – տան եւ կը սկսին կարեւոր դեր խաղալ անոր տնտեսական – առեւտրական կեան – քին մէջ:

Ժամանակին համեմատաբար մեծ թիւ եւ կշիռ ունեցող հայկական կեդրոններ հաստատուած էին Պոմպէյ, Կալկաթա, Մատրաս, Սէյտապատ, Տաքա քաղաք – ներուն մէջ, ուր գոյութիւն ունեցած են մինչեւ իսկ «հայկական» փողոցներ:

Ցայտնի է, թէ Հնդկահայերը մեծ դեր խաղացած են ոչ միայն Հնդկաստանի տնտեսական կեանքին մէջ, այլ ԺԸ. դա – րուն մասնակցած են Անգլիացիներու դէմ Հնդիկներուն մղած ազատագրական պայ – քարներուն:

Հնդկահայ գաղութին երկու կարեւոր կեդրոնները՝ Մատրաս եւ Կալկաթա մեծ դեր կատարած են հայ ժողովուրդին մը – չակութային եւ լուսաւորութեան գործ – ունէութեան մէջ: Մատրասի մէջ է, որ 1794ին լոյս կը տեսնէ առաջին հայե – րէն թերթը՝ «Ազդարար»: 1845 – 1852 – ին Մ. Թաղիադեան Կալկաթայի մէջ կը հրատարակէ «Ազդասէր»ը եւ «Ազդասէր Արարատեան»ը: Հոս հրատարակուած են նաեւ «Հայելի» (1820), «Շտեմարան» (1822), «Եղբայրասէր» (1862) պարբե – րաթերթերը:

ԺԹ. դարու կէսին հնդկահայ կեանքին մէջ կը հանդիպինք բաւական աչխոյժ կրթական կեանքի մը, որուն կեդրոններն են նոյնպէս Կալկաթա եւ Մատրաս:

Հայկական փոքր գաղութներուն նը – ման, հնդկահայ գաղութն ալ ենթարկը – ւած էր ձուլման վտանգին: Այնտեղի Հա – յերն ալ վտանգուած էին մոռնալու իրենց ազգային դիմագիծը, աւանդութիւնները եւ սովորութիւնները ու մանաւանդ, մայ – րենի լեզուն: Հնդկահայ մչակութային եւ կրթական հաստատութիւններուն առաջ – նահերթ նպատակն էր այդ վտանգին ա – ռաջքը առնել:

1757ին Կալկաթայի մէջ արդէն գոյու – թիւն ունէր հայկական դպրոց մը, հիմ – նուած եւդոկացի Ցար. Կալուցեանի կող – մէ: Անգլիական կրթութիւն ստացած Կա – լուցեանի ուսումնարանը «օրական» դպրոց մըն էր: Մարդասիրական ձեմա – րանի հիմնադրութենէն (1821) քանի մը տարի ետք՝ 1824ին Կալուցեանի դպրոցը կը միանայ այդ ճեմարանին:

Կալկաթայի Մարդասիրական ճեմա – րանը հիմնուած է 1821 Ապրիլ 2ին, Հնդ – կահայ քանի մը հարուստներու կտակած ու յատկացուցած նիւթական միջոցնե – րով:

Ճեմարանը երկու սեռերու համար էր: 1842ին կը փակուի աղջիկներու բաժինը: Մարդասիրական ճեմարանը մինչեւ այ – սօր ալ կը պահէ իր գոյութիւնը: Հայ – կական ամէնէն հին դպրոցներէն մէկն է: Մեր տրամադրութեան տակ գտնուող տուեալներուն համաձայն, դպրոցի աչա – կերտներուն թիւը տարուբերած է 40էն 100ի միջեւ: Աչակերտներուն մեծամաս – նութիւնը Հնդկաստանի զանազան վայ – րերէն եւ Պարսկաստանէն էին, յատկա – պէս Նոր Ջուղայէն: Ճեմարանին սանները բաժնուած էին երկու կարգի՝ ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ:

Մեր տրամադրութեան տակ եղած աղ – բիւրներուն հիման վրայ, դժուար է ը – սել, թէ դպրոցը ուսման քանի տարուան տեւողութիւն ունէր եւ ինչ ասոիճանի էր: Քանի մը աղբիւրներու մէջ խօսք կայ Ա.ին, Բ.րդ եւ Գ.րդ «դասակար – գութիւններու» (դասարաններու) մասին, ուրիչ աղբիւրներէ կարելի է եզրակա – գնել, որ ուսման չրջանը 5 – 7 տարի է – ղած է: Ճեմարանը ունէր վեցամեայ դա – սընթացք: Մօտաւոր ճշդութեամբ կարե – լի է ըսել, թէ ճեմարանի գոյութեան ա – ռաջին 25ամեակին դասաւանդուած են գրաբար, անգլերէն, հնդկերէն, պարս – կերէն, ֆրանսերէն, լատիներէն, յունա – րէն, քրիստոնէական վարդապետութիւն, սուրբ գիրքի պատմութիւն, բարոյագի – տութիւն (Թեսաւրոս), քերականու – թիւն, աչխարհագրութիւն, բնագիտու – թիւն, աստղաբաչխութիւն, ուսոդագի – տութիւն: Աղջիկներու բաժինին մէջ կը սորվեցնէին գրել – կարդալ եւ ասեղնա – գործութիւն:

Ժթ. դարու առաջին կիսուն ճեմարա – նի ուսուցիչներուն թիւը եղած է 4–5, որոնց մէջ նաեւ անգլիացի եւ հնդիկ՝ համապատասխան լեզուներու ուսուցիչ – ներ: 1824ին ուսուցչութիւն ըրած է Մ. Թաղիադեան:

Կարգ մը պատճառներով (Հնդկահայե – րու, մասնաւորապէս Հնդկահայ հա – րուստներու հետզհետէ արմատ ձգող ան – տարբերութիւնը դէպի հայկական մչա – կոյթը եւ դպրոցական կեանքը) Ժթ. վեր – ջերը Մարդասիրական ճեմարանը կը սկսի կորնչցնել իր երբեմնի նիւթական բարեկեցիկ վիճակը, ինչպէս նաեւ իր երբեմնի դերը հայագիտութեան զար – գացման եւ տարածման ասպարէզին մէջ:

Ժթ. դարու առաջին կիսուն ոչ միայն հնդկահայ, այլեւ առհասարակ արեւելա – հայ կրթական կեանքին մէջ իր պատուա – ւոր եւ իւրայատուկ տեղը ունի ականա – ւոր լուսաւորիչ, դրագէտ, հրապարակա – խօս եւ մանկավարժ Մ. Թաղիադեանի հիմնած Սանդխտեան դպրոցը Կալկաթա – յի մէջ: Իր դպրոցին միջոցով աչխատած է իրականացնել իր տեսակէտը.— Հայ աղջիկներուն, ապագայ մայրերուն՝ մայրենի լեզուով կրթութիւն տալ եւ ա – նոնց ազգային ոգիով դաստիարակել, որպէսզի անոնց միջոցաւ պահպանուի մայրենի լեզուն եւ ազգային դիմագիծը:

Շուտով նոյն դպրոցին մէջ կը բացուի տղաքներու բաժին մը: Սակայն այս երկ – սեռ դպրոցին մէջ տղաքներն ու աղջիկ – ները առանձին կը սորվէին: Ամէն մէկ սեռին յատկացուած էր առանձին չէնք, առանձին մուտքով, բնակութեամբ եւ ուսմամբ:

Հայկական բոլոր դպրոցներուն նման, Սանդխտեան վարժարանին ալ ամէնէն ծանր խնդիրը եղած է նիւթական ապա – հովութիւնը: Դպրոցին պահպանման նիւթական աղբիւրներն էին աչակերտնե – րէն գանձուող ուսման թոշակները եւ մասնաւոր նուիրատուութիւնները, որոնք չատ խեղճ էին: Ունեւոր Հայերը իրենց զաւակները կը ղրկէին անգլիական դպրո – ցները կամ Մարդասիրական ճեմարա – նը: Սանդխտեան դպրոցին աչակերտու – թեան մեծամասնութիւնը չքաւոր ընտա – նիքներու զաւակներ էին եւ զրեթէ ձրի կ'ուսանէին վարժարանին մէջ:

1852ի գարնան՝ Թաղիադեան կը հար – կադրուի իր դպրոցը, ինչպէս նաեւ տը – պարանը կալկաթայէն տեղափոխել Զիչ – րա աւանը, որ քաղաքէն չատ հեռու չէր եւ ուր ապրուստի ծախքը աւելի աժան էր: Սակայն այդ տեղափոխութիւնը իրա – կանութեան մէջ դպրոցին փակումը կը նչանակէր, քանի որ կը զրկուէր կալկա – թայի իր աչակերտութենէն: Այդ դպրո – ցին յետագայ վիճակը յայտնի չէ մեզի:

Դպրոցը աւարտած աչակերտներուն դիտելիքներէն, մասնաւորաբար անոնց զրած չարադրութիւններէն կարելի է եզ – րակացնել, որ գոնէ դպրոցին տղաքնե – րու բաժինը մեր այսօրուան չափանիչով եղած է տարրականէն բարձր ուսումնա – կան հաստատութիւն մը:

Համաձայն դպրոցին 1847ի հրատարա – կած կանոնադրութեան, դասաւանդուող առարկաներն էին հայերէն, անգլերէն, տառադիտութիւն, հեքել, բառադիտու – թիւն, ստուգաբանութիւն, առաջնորդ մանկանց, բարոյականք, Մեսրոպեան չարադրիչ, աչխարհագրութիւն, աստղա – դիտութիւն, քերականութիւն, ճարտա – սանութիւն, տրամաբանութիւն, տարրա – լուծութիւն, պատմութիւն Հայոց, Սուրբ Գիրքի պատմութիւն, քրիստոնէա – կան վարդապետութիւն, Թարգմանու – թիւն հայերէնէ անգլերէն եւ անգլերէնէ հայերէն, երաժչտութիւն, կար ու ձեւ եւ ձեռակերտութիւն:

Առնցմէ զատ, զանազան տարիներու ընթացքին դասաւանդուած են նաեւ Ա – ւետարան, Անգլիոյ պատմութիւն, նա – խակրթութիւն երկրաչափութեան, առ – ձեռն (առեւտրական) նամակագրութիւն, ֆրանսերէն եւ նկարչութիւն (յաւելեալ վճարումով՝ ուզողներուն համար), երա – ժըչտութիւն (երեւի աղջիկներուն հա – մար):

Ուսման եղանակը աւելի կենդանի եւ աչխոյժ դարձնելու, երախաներուն հե – տաքրքրութիւնը խթանելու միջոցներէն պէտք է նկատել բեմին օգտագործումը դպրոցին մէջ (տարեկան քննութիւննե – րուն ժամանակ աչակերտները դերերով կը ներկայացնէին պատմական, առասպե – լական անձեր եւայլն): Նոյն նպատակով լայնօրէն կը կիրարկուէր ինքնուրոյն չա – րադրութիւններու եւ ազդերէնէ կատար – ուող թարգմանութիւններու դրութիւնը:

Կարգապահութեան եւ բարոյական դաստիարակութեան միջոցներուն եւ է – ղանակներուն կապակցութեամբ յիչա – տակութեան արժանի է այն պարագան, որ համաձայն դպրոցին կանոնադրու – թեան, մարմնական պատիժ նախատես – ուած չէ, դաստիարակութեան հիմնական միջոցները ըլլալով համոզումն ու օրի – նակը:

Ուչագրաւ են Թաղիադեանի փորձերը՝ դպրոցը լաւ վարելու գործին մէջ խընդ – րել ծնողքներուն օժանդակութիւնը: Զանոնք մասնակից դարձնել դպրոցի կեանքին:

Հնդկաստանի մէջ, կալկաթայէն զատ, հայկական դպրոց մը գոյութիւն ունեցած է նաեւ Մատրասի մէջ: Այս ուսումնա – րանը հիմնուած է 1834ին Գ. Մանուկեա – նի կողմէ: Այս դպրոցին մասին կը պակ – սին մանրամասնութիւններ: Մարդա – սիրական ճեմարանին եւ 1854ին ձուա – յի Պաթավիա քաղաքին մէջ բացուած հայկական դպրոցին գոյութիւնը, փոք – րիկ գաղութի մը մէջ, աւելորդ կը դար – ձընէր երրորդի մը գոյութիւնը եւ, ո – րոչ ժամանակէ մը ետք կը փակուի Մատրասի վարժարանը: Փակման թուա – կանը յայտնի չէ: Գիտենք միայն, թէ դեռ գոյութիւն ունէր 1860ին:

ՓՐՈՖ. Մ. ՍԱՆԹՐՈՍԵԱՆ

ԱՆՑՆՈՂ ՏԱՐՕՒԱՆ ԺԱՌԱՆԳԸ

ԺԳ.

Քենըտի կը պնդէր, որ Ամերիկա պա – հելլէական զէնքի մենաչնորհը, իսկ եւ – րոպա պայմանագրական զէնքեր ունենա – Հոլանտացի Տիւնոթ կ'առաջարկէր եւրո – պական ուժերը միացնելով Ատլանտեան Ուխտի հելլէական զէնք ունենալ, կող – րոնական քաղաքական իչխանութեան կազմուէր հակակչռելու համար հելլէա – կան ուժը: Ֆրանսա կը մերժէր առա – ջարկը եւ կը յայտնէր, թէ պիտի չանա – իր «հարուածային ուժը» ունենալ, կ – մերժէր կեդրոնական իչխանութեան կազմութիւնը: Անգեալին մէջ պատա – թիւններ զինակցութիւն կնքելուն իրա – վեհապետութիւնը պահելով, յարկ – կեդրոնի մը չուրջ (Փիէմոնթէ Իտալի – միութեան համար, Փրուսիա՝ Գերմա – նիոյ, Սերպիա՝ Եուկոսլաւիոյ) մասնա – կի, տեղական չահերը տեղի տուին ընդ – հանուր չահերուն: Պետութեանց կազմա – թիւնը կատարուած էր դիւանագիտու – թեան եւ զինուորական ուժերու չնորհ – Այժմ կ'աչխատին տնտեսական հիմերու – վրայ հաստատել եւրոպական միութիւն – նախադուռը քաղաքական միութեան: Ամերիկա համաձայն էր, Ֆրանսա կ – յայտնէր, թէ զերազգային պետութիւն – մը կազմութեան համամիտ չէր, կազմե – լու էր «Պետութեանց Եւրոպան»: Ա – րեւմուտքի ժողովուրդները համամիտ – եւրոպականացման, աղգայնական հոսան – քը տկարացած է, բայց իւրաքանչիւր ժո – ղովուրդ քաղաքականութեան հասունու – թիւն չունի սպասուածին չափ, որովհե – տեւ քիչ կը հետեւի եւ կը խորհրդա – քաղաքական դէպքերու:

Քենըտի հրաւիրեց Ատլանտեան Ուխտ – հրամանատար Նորըմթեամը հրաժարական – նը ներկայացնել, որովհետեւ համամիտ – էր զինակցային տեսակէտներուն եւ – թէ Սպիտակ Տան: Ետ կանչեց նաեւ փո – րիզի ամերիկեան դեսպան Կեվին, որով – հետեւ համաձայն էր Ֆրանսայի նախա – դահին «հարուածային ուժ»ի պատրա – տութեան: Ֆրանսա կը փափաքի ազատ – ամերիկեան խնամակալութենէն եւ եւրո – պայի մէջ ստանձնել դեկավարի դերը – Տը Կոլ վչտացաւ, երբ Ամերիկա եւ Անգ – լիա մերժեցին եռապետական տեսչու – թիւն մը կազմելու առաջարկը: 1944ի – փորձեց Ֆրանքեւանգլիական համաձայ – նութիւն մը, որովհետեւ ատիկա դի – պիտ ըլլար Ամերիկայի, փորձեց Ֆր – րանքեւռուս համաձայնութիւն մը Գեր – մանիոյ վերականգնումին դէմ, յետ – կնքեց Ատլնաւուրի հետ դաչինք մը ըս – տեղծելու համար եւրոպական պլոք մը – այդ ալ արժէքը կորնցուց քաղաքակ – նութեան փոփոխութեամբ եւ ահա կ – ճանչնայ Մաոյի Չինաստանը:

ՄԵՐ ԴՐԱՑԻՆԵՐԸ

ՈՒԹ ԿԱՄ ԻՆԸ ԵՐԱԽԱՅԻ

ՀԱՆԱԾ ԱՂՄՈՒԿԻՆ ՄԷՋ ՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻԻՆ ՉԿԱՅ

Երախային մայրը կուլար ու հայրը չէր գիտեր ինչ ընէ, որո՞ւ դիմէ, ուր եր – թայ:

— Կեցէք ըսի, չթռա՛ւ... ամէն մէկս տարբեր ուղղութեամբ ցրուինք ու փընտ – ուենք: Ես այս կողմը կ'երթամ, Մի – նաս, դուն Սոնտրոսը առ, Ֆրէնք, դուն Ֆիչէթին ի վեր գնայ, Բապթ դուն...

Ցրուեցանք ու սկսանք «Մարկրիտ, ո՞ւր ես, մաման փափան քեզի կը սպա – սէն, ճաչը պատրա՛ստ է» պոռալով յա – ռաջանալ:

Անօգուտ: Մարկրիտ չկար ու չկար:

— Առեւանդած են, ըսաւ մէկը քթին տակէն:

— Չեմ կարծեր, եթէ հարուստ ըլլա – յին, Թերեւս. աս խեղճերէն ի՞նչ փրկա – գին կրնան ակնկալել...

– Ոստիկանութեան լուր տալու է, — ըսաւ Մինասը:

— Ուրիչ ճար չկայ:

Դուն դառնալով, Ֆրէնքին ալ հաւա – նութիւնը առնելէ ետք, կանչեցինք ոստի – կանատուն՝ ու լուրը տուինք անոնց: Ե – րեք րոպէ չանցած հասան անոնք:

— Հոդ մի ընէք, հիմա կը գտնենք:

Կառքերու մէջ դրուած բարձրախօսնե – րով սկսան փողոցները դառնալ ու «Մար – կրիտ», կանչել: Բայց չկրցին գտնել: Վերադարձան ու սկսան երախային ծը – նողքը մանրամասնօրէն հարցաքննել: Օ՛ Քանըրները կրցին անոնց բոլոր հար – ցումներուն դիւրութեամբ պատասխանել, բայց երբ իրենց հարցուեցաւ թէ վերջին անգամ ո՞ւր ու ե՞րբ տեսած դինքը, չը – կրցին որոչ պատասխան մը տալ:

— Ծով գացած էինք,— ըսաւ խեղճ մայրը արցունքներու մէջէն, իրիկուան դէմ ժողվեցինք մեր զաւակներն ու կառք լեցուելով, եկանք տուն: Ճաչէն առաջ երբ կը լողցնէի զանոնք, տեսայ որ մէկ հատը պակաս է: Ո՛ւր կորսուեցաւ, ե՞րբ կորսուեցաւ, ո՞ւր գնաց՝ լուր չունիմ:

— Ծովափը ձգած էք, ըսաւ ոստիկանը չեռքի բրիչը վար դնելով:

— Չեմ կարծեր, առարկեց դեղադոր – ծը, ու իրրեւ փաստ, աւելցուց թէ, եկած աուեննին կառքը նոյնքան աղմուկով լեց – ուած էր որքան գացած աուեննին:

— Քանի՞ զաւակ ունիս...

— Ինը:

– Հիմա քանի՞ հատ մնացած է...

— Ութ հատ:

– Մ'ըսեր ինծի թէ այնչափ մը խելացի ես որ կրնաս ութ երախային ու ինը երա – խային հանած աղմուկին տարբերութի – նը գիտնալ... Ձես կրնար՝ որովհետեւ ութ հատին հանած աղմուկին եւ ինը հա – տին հանած աղմուկին մէջ տարբերու – թիւն չկայ: Ցետոյ, կարեւոր փաստ մը յիշողի պէս, ետ՝ աթոռի յենարանին կռթնելով, հարցուց.

— Կառք մտած աուեննիդ, կամ տան հասնելէ վերջ դուրս եկած աուեննիդ դանուք համբեցի՞ք:

Համրած չէին: Որո՞ւ մտքէն կ'անց – նէր...

— Ձեր զաւակներուն ամէնէն մեծն – խելահասը քանի՞ կանչեցիք:

Կանչեցին: Ոստիկանը ձեռքը դրաւ Մէրիի ուսերուն, ու իր ամէնէն քաղցր ձայնով, ըսաւ.

— Մէրի, անուշ, տուն եկած ատեն կառքին մէջ Մարկրիտը տեսա՞ր, հետ – խօսեցա՞ր, ձեղմէ մէկը անոր հետ խո – դա՞ց, վէճ, կռիւ ունեցա՞ւ... ըսա մտածէ կարեւոր է:

Մէրին նման բան չէր յիչեր:

Ոստիկանը դարձաւ դեղադործին:

— Ո՞ր ծովափը գացած էիք:

— Ջոնզ Պիչ:

— Հեռաձայն ունի՞ք աս տան մէջ:

— Ունինք:

— Ո՞ւր է:

— Ահա, հոս:

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱ

(4 Շար.)

Երբ անցեալ տարի էտկար Ֆօր այցելեց Փեքին, յայտարարեց, թէ «Չին եւ Ֆրանսա հին քաղաքակրթութեան երկիրներ եւ, դիտակից իրենց ճակատագրին՝ կրնան այժմ սերտ գործակցութեամբ աշխատիլ մարդկութեան բարիքին համար» Ամերիկա ըմբռնեց, թէ շարժումը իրեն դէմ էր: Ժորժ Փիքոյի նախագահութեամբ Ֆրանսացի առեւտրականներ այցելեցին Փեքին: Արդ, Փիքօ նախագահն է Ֆրանսական քարիւղի ընկերութեանց, դարձեալ վրդովում Ամերիկայի մէջ: Հրապարակագիր Ժոզեֆ Ալսոփ կը հարցընէր՝ «Որո՞նք են այս շարժումներուն պատճառները, անշուշտ հակազդեցութիւնն է Մոսկուայի համաձայնութեան դէմ, ռուսեւամերիկեան յարաբերութեանց դէմ»: Ֆրանսա կրնայ հայթայթել քարիւղ, որուն պէտք ունի Փեքին, որովհետեւ Մոսկուա դադրեցուց արտածումը, կրնայ գործակցիլ չին գիտուններու հետ հիւլէական ուժ պատրաստելու համար: Վրդովումը կը փոխուի զայրոյթի: Հիւլէական ուժի պատրաստութիւնը հակառակ է Մոսկուայի համաձայնութեան եւ կը նկատուի գործունէութիւն մը Ռուսիոյ դէմ, Ամերիկայի դէմ:

Մտահոգիչ է Ամերիկայի համար ամերիկեան քարիւղի հանքերուն սպառումը: 1926ին քարիւղի յանձնախումբը նախագահ Քուլիճի կը տեղեկագրէր. «Մ. Նահանգները վեց տարուան համար քարիւղ պիտի ունենան»: Ամերիկայի արտաքին քաղաքականութեան հիմը քարիւղի քաղաքականութիւնն է: Մօտէն կը հետաքրքրուի Փոքր Ասիոյ հանքերով, Սահարայի հանքերով: Մ. Նահանգներու մէջ քարիւղի սպառումը անձ գլուխ վեց թոն է, օդանաւերը աւելի կը սպառեն, աշխարհի բնակչութիւնն ալ կ'աճի, 1963 – 85 պիտի աւելնայ մէկուկէս միլիառ, ուստի գործածելի ուժն ալ աւելնալու է 30 առ հարիւր մասնագէտներու հաշիւով:

Քենըտի կարեւոր դումարներ յատկացուց գիտական հետազօտութեանց համար, դպրոցներու յառաջդիմութեան համար: Այս մարզին մէջ ալ մրցակցութիւն կայ Ամերիկայի եւ Խորհ. Միութեան միջեւ: Հետզհետէ տարբարանութեան հետեւողներու թիւը կ'աւելնայ, բայց կը նուազի չափագիտութեան հետեւողներու թիւը Խորհրդային Միութիւնն ալ հսկայական դումարներ կը յատկացնէ գիտական ուսումներու եւ իմաստասիրութեան ուսուցման: Ջրածին ռումբի հնարիչ Թելլինկ եւ ուսուցչապետ Պոշինսքի կը հաստատէին, թէ Մոսկուայի համալսարանին մէջ կը դասաւանդեն հարիւր ուսուցչապետներ, երեք միլիոն ուսանողներ կը հետեւին մասնագիտական ճիւղերու:

Խորհրդային Միութիւնը գիտական արագ յառաջդիմութիւնը կը պարտի գերման գիտուններու, որոնք խմբովին փոխադրուեցան Մոսկուա իրենց ծրագիրներով եւ գիւտերով միասին: Գերման գիտուններէն խումբ մը ապաստանեցաւ Արեւմուտք, երբ Գերմանիա պարտուելու վրայ էր: Ասոնք խնդրեցին Անգլիացիներէն անմիջապէս դրաւել գիտական հետազօտութեան կեդրոնները՝ ռուս բանակներու ժամանումէն առաջ: Անգլիացիները հետեւանք չտուին գիտուններու խնդրանքին, որպէսզի չխանգարեն Ռուզվելթ – Սթալին սիրաբանութիւնը: Ռուսերը գրաւեցին աշխատանոց, յատակագծեր եւ գիտուններ: Ամերիկեան երրորդ բանակի հրամանատար, զրահապատ հրասայլերու մասնագէտ Զօր. Փեթթըն (1885 – 1945) կրնար գրաւել Պերլինը փոխանակ Փրակա անցնելու եւ յանկարծամահ ըլլալու:

Խրուշչեւ Դեկտեմբեր 30ին կը յայտարարէր «Եունայթըտ Փրես»ի, թէ 1964ը պիտի ըլլայ խաղաղութեան տարի, խաղաղութիւնը ապահովել կը նշանակէ զօրացնել խաղաղ համակեցութիւնը պետութեանց՝ իրենց քաղաքական եւ ընկերային տարբեր դրութիւններով: Կրկնութիւն մը նախորդ յայտարարութեանց, մինչդեռ առկախ կը մնան վիճելի բոլոր խնդիրները:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(13 Շար.)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մեր գաղութին մէջ նախախնամական դեր մը վիճակուած է Ֆ. Կապ. Խաչին, որ իր ժրաջան գործունէութեամբ գնահատուած է բոլորէն: Այս է պատճառը որ իր կազմակերպած ձեռնարկները յաջողութեամբ կը պսակուին:

Կիրակի կէս օրէ յետոյ Սալ տը լա Շիմիի մէջ հաւաքուած բազմութիւնը ապացոյցն էր Կապ. Խաչի վայելած համակրանքին:

Հանդէսի նախագահութիւնը յանձնուած էր բժիշկ Տէր – Դաւթեանի, որ հանդէսը բանալով, բացատրեց Կապոյտ Խաչի կատարած դերը մեր գաղութին մէջ, մասնաւորաբար գնահատական խօսքերով արտայայտուեցաւ անոր կատարած կարգ մը ձեռնարկներու մասին, ինչպէս, օդափոխութեան կայանի կազմութիւն, մանուկներու հայեցի դաստիարակութիւն եւ ճեմարան սանուհիներ ղրկելու գործը:

Վերջացուց իր խօսքերը, թելադրելով ժողովուրդին, դուրս գալ անտարբեր կեցուածքէ, ցնցուիլ եւ բոլորուիլ այս կարեւոր կազմակերպութեան շուրջ:

Մաղթեց որ ալ աւելի ծաղկի ու զարգանայ այս կազմակերպութիւնը:

Ապա Ֆրանսերէնով ալ արտայայտուեցաւ նոյն խօսքերով:

Կատարեալ էր հանդէսի գեղարուեստական բաժինը: Յայտնութիւն մը եղաւ Տիկին Ա. Կորիզեանը, (Լիոնի օփերայէն), իր դասական պարերով, ան ցոյց տուաւ իսկական պարուհիի մը լաւագոյն յատկութիւնները, յայտնաբերելով իր արուեստին նրբութիւնները:

Մեր բեմերու սոխակը Օր. Ա. Կարապետեան (Լիոնի երաժշտանոցէն) իր հայերէն եւ օտար մեներգներով հմայեց ներկաները, ան ի յայտ բերաւ որ գիտէ երգերուն մէջ դնել ամբողջ իր զգացումները:

Պ. Պ. Ներկարարեան, երիտասարդ ջութակահարը, անգամ մը եւս ապացոյցը տուաւ որ կոչուած է լաւագոյն արուեստագէտ մը դառնալու: Հիանալի էին իր նուագած երկու դժուարին կտորները:

Օր. Պագրճեան, ապագայ խոստացող մըն է, իր հայկական պարերով եւ ճկուն շարժումներով, լաւագոյն պարուհիի մը յատկութիւնները ցոյց տուաւ:

Օր. Լ. Թօփալեան յուզումով արտասանեց Վ. Թէքէեանի «Կենդանութիւն Հայրենի» քերթուածը:

Պահելով քերթուածին ամբողջականութիւնը Տիկին Հուրի Իփէկեան տրամախօսական բնոյթ մը տուած էր անոր, բարձրախօսով արձագանգուած քերթուածային ձայնակցութեամբ: Երաժշտական հատուածներ եւ յատուկ լուսաւորութիւնը այս արտասանութեան բերին բեմադրական տպաւորիչ արտայայտութիւն մը՝ որ նորութիւն էր: Օր. Լ. Թօփալեանի ապրումով արտասանութիւնը ի յայտ բերաւ իր դերասանական բացառիկ յատկութիւնները:

Պարերուն եւ երգերուն դաշնակով կ'ընկերանար Տիկին Եաղըճեան որ վարպետ դաշնակահարուհի մը ըլլալուն ապացոյցը տուաւ մեզի:

Բոլոր գեղարուեստական բաժնի մասնակցողներն ալ մեծապէս գնահատուելով ծափահարուեցան:

Ներկայացուեցաւ Կապ. Խաչի Պէլֆօնթէնի օդափութեան կայանի գունաւոր Ֆիլմը: Ցոյց տրուեցաւ կայանի շէնքը, իր արտաքին ու ներքին մասերով, տղոց առօրեայ կեանքը, պտոյտները, Զուիցերիա այցը, Ֆրանսական կայանի մը մերիններուն մասնակցութիւնը, եւն.:

Ներկաները այս Ֆիլմով լաւագոյն կերպով գաղափար մը կազմեցին կայանի մասին:

Բեմ բարձրացաւ օրուան բանախօս Տիկին Հուրի Իփէկեան:

Նախ տուաւ տեղեկութիւններ Կապ. Խաչի կեանքին, մասնաճիւղերու գործունէութեան: Տուաւ անցնող տարուան ընթացքին կատարուած նոր գործերը.— Մարսէյլի մէջ բացուած ծաղկոց մը, Փարիզի Քոնտորսէի հայերէնի բարձրագոյն դասընթացքին Կապ. Խաչի փոխանձումը, Մարսէյլի մէջ դասընթացքի մը բացումը:

Ներկայացուց պատկերը միութեան նիւթական գործառնութեան որ ապացոյցն էր կատարուած գործին կարեւորութեան:

Լիբանան սանուհիներ ղրկելու ձեռնարկին յաջողութեան մասին անդրադառնալով, յայտնեց որ անկարելիութիւն գոյութիւն չունի, գործի մը յաջողութեան համար:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Աղնուասիրտ օտարական մը՝ Պ. Վլատիմիր Պապովիչ, իր նորոգ հանգուցեալ Իլիա եղբօր մահուան առթիւ, ծանօթ հայ գործարանատէր Պ. Վարդ Շապանեանի մատուցած թանկագին ծառայութեան մը իբրեւ գնահատանք, հազար Ֆր. կը նուիրէ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի բարեգործական սնտուկին, ի յիշատակ իր եղբօրը:

Ստանալ «Յառաջ»էն:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՄԵՐԻԿԱ. — Ցաւով կը տեղեկանանք թէ սրտի կաթուածի մը հետեւանքով յանկարծամահ եղած է ընկեր Մատթէոս Լէյլէկեան, Փետրուար 19ին, Լոնկ Այլընտի մէջ (Ամերիկա), իր տանը առջեւ:

Ծնած էր Բալուի Հաւաւ գիւղը,, մօտ 74 տարի առաջ:

Առաջին համաշխարհային պատերազմին մասնակցած է իբրեւ կամաւոր, գլխաւորաբար կռուած՝ Արարայի ճակատամարտին:

Ցուզումով յիշեց թէ, ինչպէս ութսունամեայ հայ ծերունի մը դողդոջուն ձեռքերով իր աշխատանքէն խնայած հինգ հազար Ֆրանքը բերած էր տրամադրել Կապ. Խաչին, յատկացուելու համար սանուհիներու զարգացման հիմնադրամին:

Հայերէնի դասաւանդութիւնները պէտք եղած արդիւնքը չեն տար, ըսաւ, պատճառը այն է որ ծնողքներ անփոյթ կը գտնուին, թելադրեց կարեւորութեամբ մօտենալ այս գործին: Շնորհաւորեց այս ուղղութեամբ տարուած նոր աշխատանքները, ինչպէս «Հայկական Օրը» զոր տղաք կ'անցընեն ամէն Հինգշաբթի Մխիթարեան վարժարանին մէջ, խումբ մը երիտասարդներու նախաձեռնութեամբ: Շեշտեց թէ պէտք է քաջալերել այս ձեռնարկը եւ մշակութային աշխատանքներու շուրջ համագործակցութիւն ստեղծել:

Օդափոխութեան կայանի մասին անդրադառնալով, յայտնեց որ գործը լաւագոյն գետնի վրայ դրուած է, շատեր իրենց նուիրումով օգտակար հանդիսացան այդ ձեռնարկին եւ առաջարկեց անոնցմէ հանգուցեալ Ա. Թադէոսեանի յիշատակը յարգել յոտնկայս:

Յարգելի բանախօսուհին իր խօսքերը վերջացուց վստահեցնելով որ Կապոյտ Խաչը ինչպէս անցեալին, այսուհետեւ եւս հաստատակամ ու անխախտ հաւատքով պիտի շարունակէ իր գործունէութիւնը:

Հանդէսը վերջ գտաւ խանդավառ մըթնոլորտի մէջ:

Պ. ՊԱՐԹԵԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (39)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ՇԻՆԱԿԱՆ ՊՕՂՈՍԸ

— Շատ գոհ եմ, եթէ չհաշուենք Շըմլակայ շների ձայնը:

Այդ գիւղի շները այնքան արտասովոր էին, որ անուն էին հանել ամբողջ գաւառում:

— Ես Շմլակի անունը Մոտկանումն եմ լսել: Շա՞տ շուն կայ էդ գիւղում:

— Հաշիւ չկայ... Մէկը որ հաշում է, բոլոր շները հաւաքւում են նրա մօտ եւ սկսում են աղմկալի հաչել ու միասին վազվզել գիւղի թաղերով, մանաւանդ գիշեր ժամանակ:

— Շների շատութիւնը հարստութեան նշան է, իսկ կատուների առատութիւնը՝ աղքատութեան, — փիլիսոփայեց Օնէն գերանի վրայից:

Շինական Պօղոսը գիւղ վերադառնալիս անցաւ Դաւթի քարի մօտով: Սարի արտերից մէկը դեռ ցանուած չէր: Պօղոսը ցորենը լցրեց գոգը եւ առաջին բուռը վերցնելով շաղ տուեղ ցելերի մէջ.

— Էս էլ Մոտկանից եկած մեր նոր բարեկամի բախտի համար,— մրմնջաց նա եւ երեսը խաչակնքելով սկսեց սերմանել արտը:

Ս. ԱՂԲԵՐԻԿԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Մի ամիս յեսոյ բռնաշէնցի հովիւը Խոդեդանին տարաւ Ս. Աղբերիկի կողմը իրենց անտառի գաղտնիքները ցոյց տալու:

Ս. Աղբերիկը նշանաւոր ուխտատեղի էր:

Այդ վանքը (հին Վանդեմիր) շինուած էր մի բարձր սարաւանդի վրայ: Առաջը մի խորունկ ձոր էր բացւում: Մայր տաճարի խորանի տակ մի հրաշալի աղբիւր կար, որի պատճառով վանքը կոչւում էր Ս. Աղբերիկ: Այդ աղբիւրի ջուրը գաղտնի անցքով հոսում էր վանքից դուրս գտնուող մի ուրիշ գուռի մէջ: Վանքի եւ այդ աղբիւրի շուրջը ամէն տարի մեծ բազմութիւն էր հաւաքւում: Այդտեղ գալիս էին ոչ միայն Խութ – Բռնաշէնի, այլեւ Սասունի միւս գաւառակների գիւղերից: Քրդերը նոյնպէս այդ վայրը համարում էին նուիրական եւ Հայերի հետ միասին ուխտի էին գնում այնտեղ:

Վանքի կրակը տարուայ բոլոր եղանակներին վառ էր: Նրա ծուխը գալարւում էր անտառի վրայով՝ ուղեցոյց դառնալով մոլորուած ճամբորդների համար:

Այդ քարաշէն վանքի խորհրդաւոր վայրերից մէկը Սատանաների տունն էր, որ կից էր մայր տաճարին եւ Դեւտուն էր կոչւում: Դա մի խոնաւ ու մութ խուց էր, որի մէջ իբրեւ թէ արգելակուած էին մի քանի դեւեր: Պատմում էին, որ նրանք կաշկանդուած են շղթաներով եւ շարունակ ճիգ են գործադրում այնտեղից ազատուելու: Երբ որեւէ ուխտաւոր ճրագ էր վառում, նրանք խաւարի միջից փչում մարում էին նրա լոյսը, իրենց շղթաները ուժգին թնդացնելով: Հոգեւորականները ահագին գումարներ էին կորզում ռամիկ ժողովրդից այս դեւերի կացարանը նրանց ցոյց տալով:

Սատանաների տան հսկողութիւնը յանձնուած էր վանքի ծերունի լուսարար Կաթմոսին: Սրա ձեռքին էր գտնւում Դեւտան բանալին, որ շինուած էր սատանայի կերպարանքով: Կողպէքը նոյնպէս դեւի երեւոյթ ունէր՝ սեւ եղջիւրներով, պոչով եւ կրունկները ետ ծռուած: Դեւտան պատին, դրսի կողմից, կախուած էր մի կծիկ մազէ սեւ պարան՝ բախչող սատանաներին կապկապելու համար:

Ս. Աղբերիկի վանահայրը փոքրիկ մօրուքով մի վարդապետ էր, որին Կլկըլ Օհան էին ասում: Սա գուշակի, հրաշագործի եւ գիտունի համբաւ ունէր: Բռնաշէնցի հովիւը ճանապարհին մի քանի սունկ էր քաղել Կլկըլ Օհանի համար: Ի վարձատրութիւն դրա, Օհանը ցանկութիւն յայտնեց Աստուրի բախտը բանալ:

— Տասներկու տանուտէր կայ, — ասաց Կլկըլ վարդապետը Սողոմոնի գիրքը բանալով, դրանցից ամէն մէկը կառավարում է մէկ տարի: Եթէ տանուտէրը Զուկն է, ուրեմն ջրերը առատ են եւ տարին լի է: Եթէ տանուտէրը Կարիճն է՝ տարին վատ է: Խաչուփառը (խեցգետին)՝ կողք – կողքի կ'երթայ, նրա իշխանութիւնը շատ չարագուշակ է: Ղոչը եթէ իր ոտքը խփեց կոտոշին երաշտ է, իսկ եթէ կոտոշը գցեց դմակին տարին լիութիւն է բերելու: Խոդեդանի մահուան օրը տանուտէրը Զուկն է լինելու:

—Քանի՞ տարի է ապրելու,— հարցրեց Տօնէն:

— Հարիւրից մէկով պակաս:

— Շաբաթուայ ո՞ր օրն է մեռնելու:

— Ուրբաթ օրը:

— Ի՞նչ փորձանք կայ իր առաջ:

— Նրա առաջ երեք մեծ փորձանք կայ, — ասաց Կլկըլ Օհանը: — Եթէ դրանցից ազատուի, կ'ապրի մինչեւ հարիւր երեսուն տարեկան հասակը:

— Ուրեմն Զո՞ւկն է տանուտէրը, — հարցրեց սարեցին:

— Հաստատապէս Զուկն է,— ասաց վանահայրը, եւ, Սողոմոնի գիրքը փակելով, շտապեց դէպի վանքի խոհանոցը Տօնէի բերած սնկերը խորովելու:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի առաւօտ, Հարաւային Ֆրանսայի թեմին Առաջնորդ,

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԹՐԹՌԵԱՆ

իր անդրանիկ պատարագը պիտի մատուցանէ եւ քարոզէ, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի ժամը 10·30ին հոգեհանգստեան ձայնաւոր պատարագ,

ՓՕԼ ՏԻՒ ՎԷՈՒԻ

հոգւոյն համար :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սիրարփի Բաբելեան (ծընեալ Վարժապետեան) եւ զաւակները իրենց ամուսնոյն եւ հօրը՝

ԲԻՒԶԱՆԴ ԲԱԲԵԼԵԱՆԻ

մահուան Գ. տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան, այս Կիրակի առաւօտուն Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին, ողբացեալին յիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ :

ՀԱՇՈՒԵՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐՈՒ ՀԱՅ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆԻՆ

Լիոնի Ս. Յակոբ նորաւարտ եկեղեցիի կառուցման գործերով զբաղող Շինարար Յանձնախումբը, իր պաշտօնավարութեան շրջանին ստացած ու ծախսած գումարներուն մանրամասն հաշուեցուցակը, ստորագրուած նախագահ Պ. Կ. Ճընկը տրբեանէ եւ գանձապահ Պ. Ք. Յովհաննէսեանէ՝ մեր տրամադրութեան տակ դրած ըլլալով, ներկայիս կը յայտարարենք հասարակութեան թէ մեր կողմէ եւս քննուելէ յետոյ, կը վաւերացնենք անոր ճշգրտութիւնը եւ հրապարակաւ կը յայտնենք մեր շնորհակալութիւնները, Շինարար Յանձնախումբի անդամներուն եւ անոր օժանդակող Տիկնանց եւ եկեղեցասէր երիտասարդներու կազմակերպութիւններուն, որոնք անվերապահ նուիրումով մը իրականութեան վերածեցին Լիոնի Հայութեան շատ սիրելի մէկ երազը:

1953էն մինչեւ 1963 եղած է՝ 57·201·535 հ. Ֆ.ի մուտք :

1954էն մինչեւ 1963 եղած է՝ 57·146·204 հ. Ֆ.ի ելք :

Ի նպաստ սնտուկին տարբերութիւնը եղած է՝ 55·329 հ. Ֆր.:

Պարբերաբար հանգանակութիւններու մասնակցող այն բոլոր նուիրատուները որոնք կը փափաքին իրենց տուած գումարներուն ստուգումը ընել, կրնան եկեղեցիի դիւանատունը երթալ եւ իրենց համար պատրաստուած ցանկերուն մէջ պրպտում կատարել՝ թուականէս մինչեւ քառասուն օր :

Ի դիմաց Հայ Ազգ. Վարչութեան՝ Ատենապետ՝ Ա. ՕՊՈՋԵԱՆ, Ատենադպիր՝ Վ. ԵՂԻՇԷԵԱՆ, գանձապահ՝ Ժ. ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ:

Կարեւոր.— Յառաջիկայ Մարտ ութի Կիրակին, կէսօրէ ետք ժամը 3ին Ազգ. Տան սրահին մէջ ընդհ. ժողով տեղի պիտի ունենայ եւ վարչութեան քսանամեայ գործունէութեանց տեղեկատուութիւնը պիտի ըլլայ: Այս առթիւ կը հրաւիրուին Լիոնի եւ շրջաններու երկսեռ Հայութեան անդամները :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Բնիկ Պոլսեցի Համբարձում Մէլտուճեան կը փնտռէ իր հօրեղբօր Գալուստին զաւակները Ժիրայր եւ Եդուարդ Մէլտուճեան, որոնք երկար տարիներէ ի վեր կ'ապրին Ֆրանսա: Յիշեալներու մասին կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին, Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ,

2, Bld. du Général de Gaulle
SAINT-CHAMOND (Loire)

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել :

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐԱՆՔԻՆ
ԸՆԴ ԱՌԱՋ ԵՐԹԱԼՈՎ
— ԿԸ ԿՐԿՆՈՒԻ —

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած
Վարժարանի Աշակերտութեան Կողմէ

ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ
29 ՓԵՏՐՈՒԱՐ, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 21

Պիտի ներկայացուին՝

— 1 — ՊԸՌՍԱՄԻ ԿՈՐԻՒՆԸ .—

Պալատական դրուագ մը, Հայոց պատմութեան մելիքական շրջանէն:

— 2 — ԶԱՒԵՇՏ, *Ֆրանսերէն,*
1 *արար:*

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, դպրոցի սրահը, գաւաթ մը թէյի շուրջ: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

×

Զ. Ո. Մ.ի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Երկուշաբթի՝ առաւօտեան ժամը 10ին, սովորական վայրը: Կարեւոր օրակարգ:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ
Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար: ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով :

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, անգլիա :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

LYON

246, Rue Vendôme	Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy	MO 32-10
65, Rue Robert	LA 07-72

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիյլ», շոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սագըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (քարաման եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

STABILISATION DES PRIX

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ» Է

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին եւ կազմակերպութեամբ «Փոթորիկ» խումբին կը տօնուի Կիրակի, Մարտ 1ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ :

Ժամը 16ին

Կը նախագահէ Ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Կը խօսին Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ, Ընկ. Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ (Ֆրանսերէն) :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ :

Կերուխում Ազատ մուտք

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէին :

Կը նախագահէ Ընկ. ՍԱՐԳԻՍ ԱՌԱՔԼԵԱՆ, կը խօսի Ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին մասնակցութեամբ Տէսինի եւ Լիոնի Նոր Սերունդի մասնաճիւղերուն: Արտասանութիւն՝ Օր. Բրաբիոն Տապաղեանէ, ջութակ՝ Պ. Աբրահամեան եւ իր որդին մեներգ եւ կերպընկալ պար :

Մուտքը ազատ է :

Կը հրաւիրուին բոլորը անխտիր :

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի Հայ Ազգ. Տան մէջ, այս Ուրբաթ ժամը 21ին, Կրթական Մարմնի նախաձեռնութեամբ : Նիւթ .— « Հայոց պատմութիւնն ու իր յաւերժական պատգամը », Նախաքրիստոնէական շրջան :

Կը դասախօսէ Ուսուց. Թրագօշ :

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կեդր. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ —

ՄԻՋԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ շրջանի բոլոր ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Տէսինի Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ եւ երգման արարողութիւն: Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Բաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ, Մշակոյթի Տան մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ ժամը 9·15ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Որբերու Օգնութեան Մարմինը
Կը կազմակերպէ
Միջինքի առթիւ

ՄԱՆԿԱՆՑ ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

Ծպտեալ ըստ փափաքի

GRAND HOTEL
12, Boulevard des Capucines
Հիգշաբթի, Մարտ 5,
ժամը ճիշդ 16էն 19

Մուտք եւ նախընթրիք 10 ֆր.

COTILLONS

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի «Ահարոնեան» խումբին կողմէ, այս Շաբաթ ժամը 16էն 22, Մշակոյթի Տան մէջ :

17, Rue Bleue, PARIS (9e)

Սրահը տաքցուած է

Ընկերական մթնոլորտ

BAR DISQUES SELECTIONNES BUFFET

ՅՅՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue St. Dominique, PARIS (7e) — Métro : Invalides

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի խմբ ապետներուն, խմբապետուհիներուն սկաուտներուն եւ գայլիկներուն կողմէ :

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Սկաուտական ֆիլմ, չորս նկարներ հայ Արիներու մասնակցութենէն . Մարաթօնի (Յունաստան) համաշխարհային ճամբարին :

Հայկական երգեր եւ պարեր գայլիկներուն եւ սկաուտներուն կողմէ, արտասանութիւն :

Թատերական ներկայացում հայերէն : Ս կաուտական պարեր եւ խաղեր :

Եւ առաջին անգամ ըլլալով, Հայ Արիներու նուագախումբը :

Մուտք 5 ֆրանք Պիւֆէ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ ԴԵՐԵՆԻԿ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ՝ «ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ», ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, Ֆրանսերէն

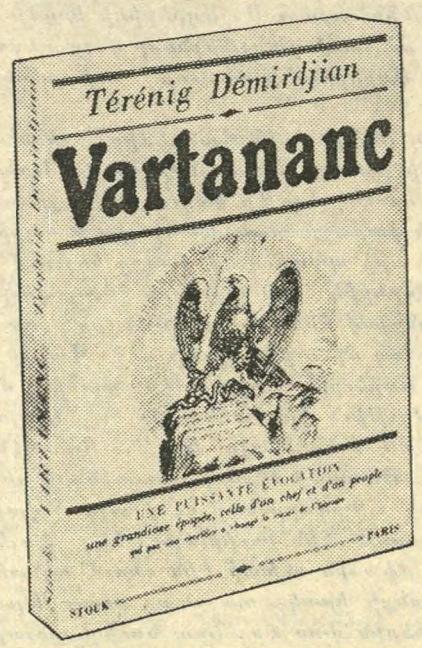

STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

Les *Vartananc*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit de l'arménien par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ
29
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI
29 FEVRIER
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9948

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9948

ԻՐ ՄՕՏԻԿԸ

ՈՂԲ ՈՒ ԿՈՇԸ ԴԱՐՄԱՆ ՉԷ

Ամէնքն ալ կ'ողբան ...

Մէկը միւսին հետ կը մրցի, կարելի եղածին չափ սեւցնելու համար կացութիւնը։ Տարապէս բազմութեանց ներկան եւ ապագան։

Լրագրական հրատարակութեանց պա – կասը կը լցուցնեն ճառերը եւ մանաւանդ նամակները։

Ձայն մը գաւառէն .

— Երկուան համեստ, երիտասարդ եւ եռանդուն հայրենասէրն անդամ տեսակ մը հոյ ունի։ Ոչ մէկ բանով կը հետա – քրքրուի ...

Ուրիշ ձայն մը հարեւան գաղութէ մը.

— Ի՞նչ տարբերութիւն ունինք աշի – բէրէ մը։ Ոչ ազգային իշխանութիւն, ոչ կեդրոն մը ...

Այս առթիւ քար մըն ալ կուսակցու – թեանց գլխուն։

Այստեղ, Փարիզի մէջ, հերթական հարցումը .

— Ձար մը պիտի չդտնուի՞ այս անտի – բութեան ...

Եթէ մէկը բան գործ ընէր ամփոփել գանգատներն ու առաջարկները, Յառաջի մէկ թիւը կը լեռնար թեւալքուած դար – մաններով։

Մէկ հատիկ ենք, ծրագիր մշակելու եւ խելք սորվեցնելու համար։

Երբ կարգը գործի գայ, ներկաներուն թիւը յանկարծ կը հալի։

Ամէնքն ալ կը գառնան կանայի հարս – նեւորներ։

Եւ կամ դիմացդ կ'ունենաս դեղնած տերեւներ։

Հարցուցէք տրանսպացողներուն, ո՛ւր որ ալ գտնուին։

— Պարոն հայրենասէր կամ ազգասէր, դուք ո՞ր օրուան համար էք։

Այս, ո՞ր հեռաւոր սուրբին կը սպա – սէք, ձեր խելքը եւ եռանդը տրամադրելու, ձեր գաղութին ազգային գործերը կարգի դնելու համար։

Մեր այս ցիրուցան վիճակին մէջ. ա – մէն բանէ առաջ կը կարօտինք ձեռներէց – ութեան եւ քաջութեան։

Անհրաժեշտ է որ մարդիկ պարտակա – նութիւններ եւ պատասխանատուութիւն – ներ ստանձնեն։

Երբ խաւարակուռ Ասիոյ խորերը կը գտնուէինք եւ ազգ. սահմանադրութիւնը երազ էր, գիւղին տէրտէրը եւ ափ մը գիւղացիք գլուխ գլխի տալով ինքնավա – րութեան ձեւ մը կը գտնէին։

Ինքնապաշտպանութեան այս տարբա – կան գիտակցութի՞ւնն ալ չորքացաւ, օ – տարութեան կրակին մէջ։

Սանձարձակ ազատութիւնը եւ ապա – հովութիւնը միայն մեր առեւտրական ձիրքե՞րը պիտի զարգացնէին։ Ուրիշ բա – ներ ալ պիտի չսորվեցնէի՞ն։

Դիւրի՞ն է չորս պատի մէջ ամփոփուիլ եւ ամէն մեղք փաթթել կուսակցութեանց գլխուն։

Այդ կուսակցութեանց ամէնէն զօրա – ւորը եւ ծաւալունը, Հ. Ց. Դաշնակցու – թիւնը անփոխարինելի դեր մը կը կա – տարէ իր աշխարհացրիւ ցանցով։ Առանց հաշուելու իր միւս արժանիքները։

Եւ, փա՛ստ է,— ուր որ Դաշնակցու – թիւնը տկար է, հանրային կեանքն ալ ժժգոյն պատկեր մը կը ներկայացնէ։

Երբ մղիչ ուժը կը պակսի, լճացումը չուշանար։

Ի՞նչ օգուտ ողբուկոծէն, երբ տրամա – դրութիւն չունիս մատներդ մոխիրը թաթխելու։ Երբ հանրային գործունէու – թեան վրայ կը նայիս իբրեւ ամաքէօր։

Եւ մանաւանդ, երբ չես ըմբռներ թէ մինակ ենք, եւ մենք պիտի գտնենք մեր գլխուն ճարը։

1953

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ ԱԼ ՀԱՅ ԿԸ ՋԱՐԴԵՆ

ՅԱՐԴ ՈՋ ՄԷԿ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

Ապահովութեան Խորհուրդը ցարդ ոչ մէկ լուծում գտած է Կիպրոսի հարցին մէջ։ Նորէն սկսած են խօսիլ Ֆրանսական միջամտութեան մը մասին որ վերջին յոյս մըն է յոյն Կիպրացիներուն համար։ Կիպրոսի մէջ սակայն, մինչ համեմա – տական հանդարտութեան մը մասին կը խօսուէր, վերջին լուրերու համաձայն Թուրքերը յոյն հովիւ մը վիրաւորած ու երկու հայ կիներ սպանած են։ Այս մասին ցարդ աւելի մանրամասնութիւն չունինք։

Թրքական մամուլը դէմ կ'արտայայ – տուի արդէն Մակարիոս Արք.ի որոշում – ներուն։ «Մակարիոս չի վարանիր մէջ – տեղ հանելէ թէ պատրաստութիւն կը տեսնէ ի գործ դնելու համար Կիպրացի Թուրքերուն ինքնիշխանութիւնը» կը գրեն Թուրք թերթերը, որ այս եղրակացու – թեան հասած են Մակարիոսի վերջին ո – րոշումին պատճառաւ։ Ծանօթ է որ նա – խագահ Մակարիոս որոշած էր դինաթափ ընել բոլոր քաղաքացիները։ Թուրքերուն կարծիքով, այս ձեւով Թուրքերը ան – դէն – անպաշտպան կ'ըլլան մինչ Մակա – րիոսի ուժերը՝ զինուած։ Ուրեմն յըս – տակէ « Մակարիոսի սարսափելի ծրա – գիրը եւ աւելորդ է զայն ծածկել »։

Ըստ իրենց յայտարարութեանց, Թուրքերը միտք չունին զինեալ միջամ – տութեան դիմելու։ Նոյնիսկ երբ բոլոր բանակցութիւնները ձախողին։ Անոնք կ'ուզեն միայն բանակիլ, թէեւ Թրքական նաւատորմը կը չարունակէ իր ռազմա – փորձերը Միջերկրականի մէջ, ինչ որ կը մտահոգէ Յոյները։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ երկաթուղին հաւանաբար երեք օր դործադուլ ընէ յառաջիկայ շաբթուան ընթացքին։

ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐՈՒ յայտարարութեան պայմանաժամը յետաձգուած է Մարտ 2ին (փոխանակ Փետր. 29ի)։

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Թուրիերը նորէն սկսած են իրենց գրգռութիւնները Հայերուն դէմ, այս անգամ ալ նոր մասալներ շիներով։ Հիւ – րիյէթ» թերթը «գիւտ» մը ըրեր է եւ կը գրէ թէ Ինէօնիւի ոճրագործին մայրը... Հայ է։ Ցստակ են թուրք թերթին նպա – տակները, որոնց առթիւ Մարմարա ար – դար բողոք մը կը բարձրացնէ երկու թի – ւերու մէջ (Փետր. 24 եւ 25), «Ցաւալի մտայնութիւն մը» խորագրին տակ։

« Վարչապետ Ինէօնիւի դէմ անարդ ոճ – րագործ մը կատարուեցաւ անցեալ օր։

Կասկած չկայ, թէ բոլորս յուզուեցանք այդ տխուր ձեռնարկին համար եւ միեւ – նոյն ատեն ուրախացանք, որ այդ ղըժ – բախտ չարագործը չկրցաւ հասնիլ իր նպատակին՝ նախախնամութեան բարի անօրինութեամբ։

Մամուլի սիւնակներէն հետեւեցանք այդ ձեռնարկի մոլորեալ հեղինակին մասին հրատարակուած ծանօթութիւն – ներուն։

Մենք, Հայերս, մանաւանդ սրտի ճըմ – լում մը ունեցանք, երբ տեսանք թէ մեր կարգ մը թուրք պաշտօնակիցները մաս – նաւոր ճիգ ի գործ կը դնեն, ինչպէս ընդ – հանրապէս բոլոր դէպ պարագաներուն, այս առթիւ եւս, ի յայտ բերելով եւ գը – րելով որ չարագործին մայրը, երկար տարիներ առաջ թրքացած, ծնունդով հայ մըն է եղեր։

Եթէ նոյնիսկ ճիշդ ըլլայ այդ պարա – գան, որոշ է որ մեր պաշտօնակիցները պէտք չէ որ քանի մը անդամ մտածեն – նշելով այնքան ծանրանային այդ հարցի վրայ, եթէ չունէին մասնաւոր նպատակ – ներ, նկատելով որ թերեւս, այդ մայրէ անդամ մոռցած էր կամ տեղեակ չէր իր հայ ծնունդին, իսկ անոր չարագործ զա – ւակը ծնած, մեծցած եւ հասած էր թըր – քացած մօր մը եւ իսկական թուրք հօր մը ձեռքերուն մէջ։

Մենք, չատ լաւ գիտենք թէ ինչ տեսակ հոգեբանութիւն մը կը ստեղծուի ընթեր – ցող հասարակութեան մէջ, երբ նման դժբախտ առիթով մը հայ բառը կը խառ – նուի դէպքերուն, իրաւացի կամ անիրաւ կերպով։

Հետեւաբար ակամայ կը սրտնեղինք, երբ մեր պաշտօնակիցները անիրաւաբար անդոյ Հայութիւններ կը մատնանշեն եւ հայ անունը կը միացնեն նման տխուր դէպքի մը։

Ցաւալին հոն է, որ միեւնոյն թերթերը այնքան բծախնդիր չեն ըլլար երբեք, երբ լաւ պարագայի մը, ուրախացուցիչ լուրի մը մէջ պէտք ըլլայ արտայայտուիլ Հայու մը մասին։

Ամենաթարմ օրինակը մէջտեղն է ա – հաւասիկ։

Անգարայի չարագործին արեան մէջ Հայու արեան մասնիկներ փնտռելու հարցին մէջ ամէնէն աւելի բծախնդիր « Հիւրիյէթ », երէկ սկսաւ հրատարա – կել յօդուածաշարք մը, նուիրուած աչ – խարհի մեծագոյն դիտնականներէն Անդա Ասլանի հրաշալի գործունէութեան։

Հակառակ անոր որ « Հիւրիյէթ » ամ – բողջ էջ մը նուիրած էր այդ դիտնակա – նին, բայց այդ յօդուածին մէջ նոյնիսկ չկար տող մը, ուր մատնանշուի աշխար – հահռչակ այդ դիտնականին Հայութիւնը։

Իրաւ ըլլայ թէ ոչ, թէեւ « Հիւրիյէթ »ի հարիւր հազարաւոր ընթերցողները քանի մը անդամ կարդացին թէ Անգարայի չա – րագործին մայրը տարիներ առաջ թրքա – ցած Հայ մըն է եղեր, բայց անոնցմէ ոչ մէկը տեղեկութիւն ունի, կամ պիտի ունենայ որ, թէ ծնունդով եւ թէ իր բո – վանդակ կեանքով Հայ մըն է Անդա Ասլա – նը, որուն մասին այդքան դովեստով կը խօսուի թերթերուս մէջ։

Նոր չէ որ կ'անդրադառնանք այս մը – տայնութեան, բայց մանաւանդ այս առ – թիւ, կը ստիպուինք արտայայտել մեր ցաւը »։

×

« ՀԻՒՐԻՅԷԹ »Ի ՀԱՄԱՁՆԱԳԻՏԱՐԱՆԸ ԵՒ ՕՐԹԱԳԻՒՂԻ ՄՂկԻՔԸ

Հիւրիյէթ Աբթիւլ Անսիքլոփէտիի բաժնին մէջ կ'անդրադառնայ Օրթագիւղի Մզկիքին եւ կը գրէ հետեւեալը .–

« Խոթանպուլի մէջ վոսփորի եւրոպա – կան եղերքին, Օրթագիւղի ծովեզերքը կառուցուած երկու մինարէով վայելչա – դեղ մզկիթ մըն է։ 1854ին Ապտիւհամէ – ճիտի փափաքով կառուցուած այդ մզկ – կիթին մէջ թրքական ճարտարապետու – թեան յատկանիշերուն կարելի չէ հան – դիպիլ։ Հակառակ անոր, նկատելով որ ան կը գտնուի Վոսփորի ամէնէն դեղեցիկ մէկ անկիւնը եւ սպիտակ քարերով կա – ռուցուած է, ունի երկու նուրբ մինարէ – ներ, Օրթագիւղի մզկիթը պոլսոյ տմէնէն դեղեցիկ ճարտարապետական գործերէն կարելի է նկատել։ Մզկիթին մէջ Ալլահ, Մուհամմէտ եւ առաջին հալիֆէներու ա – նունները գրուած են լաւ գրչագիր Ապ – տիւլմէճիտի կողմէ »։

Ինչպէս կը տեսնուի, « Հիւրիյէթ» ան – դամ մը եւս ցոյց կուտայ նոյն մտայնու – թիւնը, որուն անդրադարձեր էինք եւ Օրթագիւղի Մզկիթին նուիրուած այդ անսիքլոփետիք ծանօթութիւններու առ – թիւ իսկ, կը գլանայ տալ մզկիթին ճար – տարապետին անունը, նկատելով որ Հայ մըն, , Պալեան մըն է ան ։

Հայերը բազմաթիւ ճիգերու մէջ է – րենց հետքը ձգած են Թուրք մշակոյթին ու Թրքական արուեստին վրայ. երբ այս է իրականութիւնը, ինչո՞ւ գլանալ այդ – քան մը արդարութիւն եւ մոռացու – թեան մատնել Հայ անունը ։

Անպայման դէշ լուրերո՞ւ պէտք է ըս – պասել « Հիւրիյէթ»ներու մէջ Հայ անու – նին հանդիպելու համար։

«ՄԱՐՄԱՐԱ»

ՆՈՐ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՐՈԶԸ

ՄԱՐՍԻԼԻԱ, (Յատուկ – հեռաձայնով)։ Արտաւաղդ եպիսկոպոսի օգնականը ո – րոշեալ ժամուն հասած է օդակայան ուր հարիւրէն աւելի բազմութիւն մը 30 – 40 ինքնաշարժերով եկած էին դիմաւորելու զինքը։

Այս բազմութեան մաս կը կազմէին բո – լոր քահանաները (բացի Փրատոյի եկե – ղեցւոյ քահանայէն), բոլոր Թազ. Խոր – հուրդները (բացի Փրատոյի Հոգաբար – ձութենէն), Կազ. Խաչը իր բոլոր մաս – նաճիւղերով, Նոր Սերունդի Շրջ. վար – չութիւնը ամբողջական կազմով եւ Արե – նոյշները ։

Օդակայանի Տնօրէնութիւնը տեսնելով ընդունելութեան բացառիկ բնոյթը մաս – նաւոր կարգադրութեամբ արտօնած է որ սրահներու անձքերը բացուին եւ ժողո – վուրդը մուտք գործէ ։

Երբ Արտաւաղդ Եպիսկոպոս օդանաւէն իջած է երկու տասնեակ Արենոյշներ հա – մազգեստով երկու ծաղկեփունջ նուիրած են իրեն ու բարեւի կեցած ։

Ազգային վարչութեան նախագահը , Սրբազանին ներկայացուցած է ներկանե – րը, եւ սկսած է աջահամբոյրը ։

Ամբողջ թափօրը նոյն չքերթով առաջ – նորդած է Եպիսկոպոսը Պուլվ. Օտտոյի եկեղեցին, որ արդէն բերնէ բերան լեց – ուած էր հաւատացեալ ժողովուրդով ։

ԿՈՒՏԱՑ ՊՈՒԼ. ՕՏՏՈՅԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Զանգակներու զօղանջին տակ, «Հրա – չափառ»ով Սրբազանը մուտք գործած է եկեղեցի եւ ըրած իր զոհաբանական ա – ղօթքը ։ Ապա, վերջին ծայր յուզուած իրեն եղած այս անսպասելի եւ փառաւոր ընդունելութենէն խմաստալից քարոզ մը խօսած եւ իր չնորհակալութիւնը յայտ – նած է ։

Ազգային կեդր. վարչութեան կողմէ Պ. Ց. Պապիկեան, բարի գալուստի խօս – քերով հաւաստիացուցած է Սրբազանը որ իր ծանր պարտականութեան մէջ, վարչութիւնը իրեն զօրավիղ պիտի ըլլայ։

Սէր Ժերոմի քահանայ հայրը, յանուն կրօնական ժողովի բարի գալուստ մաղ – թած է ինք եւս իր կարգին Ար – տաւաղդ Եպիս.ին իր հաւատարմութիւնը յայտնած է ըսելով որ քահանայ հայ – րերը միշտ զօրավիղ պիտի կանգնին իրեն որպէսզի իր առաքելութիւնը յաջողու – թեամբ պսակուի ։

Դժուար եղած է հեռացնել Սրբազանը եկեղեցիէն, երկար աջահամբոյրներու պատճառաւ ։

Եկեղեցիէն դուրս գալով ժողովուրդը հետեւած է թափօրին մինչեւ Առաջնոր – դարանի փառաւոր չէնքը, որ կահաւոր – ուած եւ լուսաւորուած էր, ինչ որ բոլո – րի չնորհաւորութեան առարկան դարձաւ։ Հոն տեղի ունեցած է պաշտօնական հայ – կերոյթ մը ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՐԱՀ

Ֆրանսական Ազգային Ֆրանսական Ազգային
Վարկ Վարկ
Ընկերութիւն Ընկերութիւն

Ամենայն տեսակ բանկային գործառնութիւններ

Ընդունելութիւն ամանաւորներու եւ ընթացիկ հաշիւներու

Ստորագրութեան տրամադրութիւն

Ներկայացուցչութիւն Ֆրանսայի եւ արտասահմանի բոլոր կարեւոր կեդրոններուն մէջ

Ներկայացուցչութիւն Ֆրանսայի եւ արտասահմանի բոլոր կարեւոր կեդրոններուն մէջ

Ընդունելութիւն ամանաւորներու եւ ընթացիկ հաշիւներու

Ստորագրութեան տրամադրութիւն

Ամենայն տեսակ բանկային գործառնութիւններ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՐԱՀ

ՏՈՒՐ-ՏՈՒՐ-ՏՈՒՐ

(ՓՈԽԱՆ ՆԱՄԱԿԻ)

Կանոնաւորաբար քարթեր կը ստանամ Երուսաղէմի Հայոց վանքէն :

Մատենադարանին երիտասարդ քարտուղարը ոչ յուսահատութիւն կը ճանչնայ, ոչ ալ յոգնութիւն: Երբ կ'իմանայ թէ նոր գիրք մը լոյս տեսած է Սփիւռքի մէկ անկիւնը, անմիջապէս ճամբայ կը հանէ իր տպագրուած քարթը, որ կ'ըսէ. —

« Ծանօթ է որ Ս. Յակոբեանց վանքը ազգային մշակոյթի դանձերուն հաւատարիմ պահապան մըն է միանգամայն : Այս ուղղութեամբ առաւելագոյն նպաստ տալու սահմանուած է Ս. Աթոռոյս Մատենադարանը՝ որ առաջնակարգ ու մեծապէս պատուաբեր տեղ կը գրաւէ հայ գաղթաշխարհի մէջ: Ցանկալի է որ Մատենադարանս իր բազմահազար հատորներու շարքին ունենայ նաեւ ձեր հրատարակութիւնը: Վստահ ենք որ ձեր ազնուութիւնը պիտի հաճի մեզի ղրկել օրինակ մը ձեր նոր հրատարակութենէն եւ այդ կերպով սատարած ըլլալ Հայ Գիրի արժէքներու պահպանման մեր ճիգին » :

Սա վերջին բառը, ճիգ, չհասկցայ : Ի՞նչ ճիգ է որ կը պահանջէ «Հայ Գիրի արժէքներու պահպանումը » մեր երիտասարդ գրապահէն,— շալա՞կը առած է Մատենադարանը :

Ինծի կը թուի թէ, որովհետեւ դեռ երիտասարդ՝ մեծ գո՛րծ կը կարծէ «Հայ Գիրի արժէքներու պահպանումը » : Սուոր ըսենք՝ գրապահութիւն , կարճ կապելու համար: Եւ աւելցնենք թէ դըժուար ալ գործ չէ գրապահութիւնը: Մատենադարանին դուռը կը կղպես՝ բանալին դարձնելով երկու անգամ, յետոյ գրպանդ կը դնես, — ասոր մէջ ճիգը ո՞րն է :

Ճիգ չի պահանջեր բան մը պահելը,— չհերոսանա՛նք: Գիրք պահեր ես, սոխ պահեր ես կամ արծաթ, պարծենալու բան չկայ, ընդհակառա՛կն:

Պահելը բնազդ մըն է կենդանիներու մօտ: Եթէ նկատի չունենանք կենդանական աշխարհին մէկ նմոյշը, որ կը պահէ իր... ոտքերը, այդ պատճառով եւս քրիփթոփոտ կոչուած, ահա սկիւռը, որ հողին տակ կը թաղէ կը պահէ իր քաղած ընկոյզները: Մարդը նոյնպէս, կենդանական իր ծաղման իբրեւ վկայութիւն , « կուտ » կը պահէ գաղտնի անկիւններու մէջ: Մարդոց այս սովորութիւնը կը կոչուի թէզօրիզասիոն: Լատին թատերագիրը, Պղօտոս, իր մէկ կատակերգութեան մէջ («Կալանաւորները», Բ. ա-բար), նման հիւանդութեամբ մը վարակուած մարդը կ'անուանէ ... թեզօրոքրիզոնիքոքրիզիտէս ,անոր համար որ, ագահ եւ կծծի, դրամ դիզելու մոլութիւնն ունէր՝ պահելով ու պահպանելով :

Եւ խորհիլ որ Երուսաղէմի մեր բարեկամը, «ազգային մշակոյթի դանձերուն հաւատարիմ պահապան», այն յաւակնութիւնն ունի թէ մե՛ծ «ճիգ» մը կը կատարէ... գիրք դիզելով, «դանձ» պահելով Հայոց վանքին մատենադարանին մէջ :

Մենք թեզօրոքրիզոնիքոքրիզիտէսներ չա՛տ ունինք Վենետիկի, Վիէննայի եւ այլ վանքերու մէջ, պարծենալիք բա՞ն է ատիկա :

Խօսքը մեր մէջ, ես երբեք մտահոգութիւնը չունիմ թէ հրատարակութիւններս կրնան չգտնուիլ այս կամ այն վանքին մէջ: Թո՛ղ չգտնուին: Ես գիրք չեմ հրատարակեր թաղելու համար, ոչ սկիւռ եմ, ոչ ալ վարակուած եմ թեսաւրոմանիայով, ինչպէս կ'ըսէ յունարէն լեզուն: Ես իմ թաղմանս անգամ հոգը չունիմ , — ո՛ւր կ'ուզեն թող թաղեն՝ սկիւռին ըրածին պէս: Եւս վախ չունիմ թէ կըրնայ կորսուիլ որեւէ հրատարակութիւն, եթէ չթաղուի վանքի մը մէջ :

Հայ Գիրը պահպանելու ճիգը չի կայանար գիրք ամբարելուն մէջ: Հիմա ժամանակավրէպ է այդ ճիգը: Յաւիտենական է տպուած ամէն գիրք, աւելի ապահով քան ժայռերու վրայ փորագրուած հին արձանագրութիւնները, աւելի ապահով քան վանքերու մէջ գտնուած ձեռագիրները: Հայ Գիրը պահպանելու ճիգը այն ատեն միայն կ'արժանանայ գնահատութեան, երբ հեղինակներուն կ'ընծայուի նուազագոյն գործակցութիւնը :

Ողջ գիրքերը մեռցնելով թաղելուն մէջ չէ «ազգային մշակոյթի դանձերուն հաւատարմութեան » վկայութիւնը :

Մարդ թաղելու գործէն ետքը, հիմա , գիրք թաղելո՞ւ գործ մըն ալ ստեղծուած է:

Ա՛խ, եթէ վանքերը գործակցիլ գիտնային աշխատող եւ արտադրող մտաւորականներուն հետ, ես վստահ եմ որ վաղուց թաղուած Սահակ – Մեսրոպներն անգամ կը պատռէին կը փեռեկտէին իրենց գերեզմանները եւ դուրս կը նետուէին գուբերէն, երգելով.

Ո՛վ մեծասքանչ դու լեզու ,
Կեա՛ց անսասան , կեա՛ց յաւէտ ,
Կեա՛ց միշդ լեզուդ հայկարժան
Կեա՛ց ծաղկալից, ծաղկաւէտ :

Գործակցութեան դո՛յզն պայման, խնդրեցի Դուրեան – Կիւլպէնկեան մատենադարանին քարտուղարէն՝ ինծի ղրկել իրենց կրկին օրինակներուն ցանկը : Ամէն մատենադարան ունի կրկին օրինակներու մթերք մը, փոխանակութեան համար տրամադրելի : Եթէ ինծի տրամադրուած ըլլար այդ ցանկը, ես կ'ընտրէի այն գիրքերը, որոնք կրնային փոխանակուիլ հրատարակութիւններուս հետ :

Զղրկուեցաւ, բայց կը շարունակուի տուր – տուրը:

Վարժուեցա՛նք իւղագին ուզելու սովորութեան եւ պտղի հաւաքելու թուրիսմին, բայց ընդվզեցուցիչ է գիրքի այս տուր–տուրը:

Զեզի բան մը ըսե՞մ: Հիմա վանքերու մէջ չէ դպրեվանքը: Դուրսն ալ կան անհատներ, որոնք դպրեվանք կ'արժեն : Տարբերութիւն մը կայ, սակայն: Տարբերութիւնն այն է որ ծանօթ այդ վանքերուն կ'օգնէ հայ ժողովուրդը՝ այսպէս կամ այնպէս, բայց ոչ ոք կ'օգնէ այն անծանօթ դպրեվանքերուն, որոնք, իրենց նիւթական զոհողութեամբ , անկարելին կը փորձեն ու գիրք կը հրատարակեն, «պահպանելու համար Հայ Գիրը » :

Ըսէ՛ք, ո՞վ կ'օգնէ հայ հեղինակին՝ որ վանական չէ :

Եւ ինչո՞ւ կ'ուզէք որ ղրկեալ , տառապեալ, աղքատ հայ հեղինակը օգնէ հարուստ վանքերուն :

Յ. Գ. Մրմրեան, նման ընդվզումի եւ դառնութեան պահու մը, գրեց.— Գլուխըս՝ ողջ, ձեռագիրներս՝ մոխիր :

Ես խենթ չեմ որ ձեռագիրներս այրեմ: Իմ ցաւս այն է որ ահա մայր կը մտնէ արեւը լերան ետեւը եւ ես դեռ վերջացուցած չեմ ամէնէն կարեւոր աշխատութիւններս:

— Տուր – տուր – տուր ...

Ոչ իսկ ձեռագիր կուտամ : Եւ ահա բարձրաղաղակ կը յայտարարեմ թէ իմ հրատարակութիւններէս մէկ հատ իսկ չեմ ղրկած որեւէ վանքի: Կրնայ ըլլալ որ, ինձմէ զատ, ամէն հեղինակ ղրկած է իր գործը՝ վախնալով որ կը մոռցուի, կամ կարծելով որ... ակադեմիա կը մտնէ :

Միակ վանականը, Երուսաղէմի պատրիարքը կը պատուէ զիս՝ ինծի ղրկելով իր հրատարակութիւնները, — շնորհակալութի՛ւն հրապարակաւ: Կը ցաւիմ որ չեմ կրնար փոխադարձել՝ իրեն ղրկելով հրատարակութիւններս, վախնալով որ զանոնք կը նուիրէ վանքին մատենադարանին :

Վերջերս Ս. Ղազարի վանքն ալ գիրք կ'ուզէր ինձմէ: Տուր – տուրի սովորական խնդրանքն ստորագրողն ալ այն , գիրքի գործէ չհասկցող մէկը, որ կ'ուզէր սեւ շուկայ ընել՝ երբ ես կը ներկայանայի իբրեւ գնորդ, գնելու համար վանքին մէկ – երկու հրատարակութիւնները՝ իբրեւ աղբիւր իմ ուսումնասիրութիւններուս:

— Տո՛ւր – տո՛ւր – տո՛ւր ...

Մեր վանականները ո՞ր օրուընէ սորված են այդ աւանդութիւնը.— Պէտք է ձրի տալ վանքին, բայց պէտք է վճարել վանքին՝ երբ վանքը տայ ձեզի գիրք մը կամ... եօթը գլուխ սխտոր :

— Տուր – տուր : Երբե՛ք տամ–տամ :

Մենք, զոհուած ու զոհաբերող գրագէտներ, ոչ վաղուան ապահովութիւնն ունինք, ոչ պատրաստ խոհանոց, ոչ ապաստան ծերութեան, մենք կը ծառայենք Հայ Գիրին, իբրեւ Ֆետայի, իբրեւ հերոս, իբրեւ նուիրեալ, իբրեւ ուխտեալ, իբրեւ նահատակութեան թեկնածու :

Մտիկ ըրէք երգը, որ կարծես յօրինուած է մեզի համար յատկապէս .

Մենք անկեղծ զինուոր ենք՝ առանց ի վինակ ,
Ուխտել ենք ծառայել երկար ժամանակ :

Այսինքն, վիճակ քաշելով չէ որ գրագէտ ենք, քուէ քաշելով չէ որ գրիչ կը բռնենք,— մենք գրիչի զինուորներ՝ որ ուխտեր ենք ծառայել այնքան ժամանակ, որքան մեր ստեղծագործութեան բոցը կը վառի մեր հոգիներուն մէջ : Գրելով մեր արեամբ :

Ո՛չ շուկայ ունինք՝ ի վաճառ հանելու համար մեր հոգեկան արտին բերքը (հայերէն կարդացողներուն թիւը, ընդհանրապէս տարեցներ, օրէ օր կը պակսի Ֆրանսայի մէջ՝ ինչպէս Ամերիկա), ոչ ազգային դրամագլուխ կայ՝ բարձրացնելու համար հայ մշակոյթին տաճարը : Հայը եկեղեցի միայն կը շինէ, ինչպէս շերամը՝ խոզակ, թաղուելու համար մէջը: Բայց ո՛չ մէկ եկեղեցի կրնայ ծառայել հայապահպանման, ոչ մէկ եկեղեցի, — չեմ ուզեր որ տգէտները պատասխանեն ինծի : Աւելի կշիռ ունեցողներուն համար՝ պատրա՛ստ է վիճաբանութեան մեքենաս :

Գիր ու գրականութիւնն է որ ազգ կը շինէ, եկեղեցի կը կանգնէ, պատմութիւն կուտայ եւ յաւիտենականութեան կ'առաջնորդէ մեզ :

Իսկ տուր – տուրը մեզ կ'առաջնորդէ դէպի տարտարոս :

Այսօր, տուր – տուր բազմաձայն երգեցողութեան մէջ, երբ երկու տամ–տամ չես լսեր, մատենադարան կազմելու ծանօթութիւնն իսկ կորսնցուցած են մարդիկ :

Երբ Գարեգին կաթողիկոս Յովսէփեանց Փարիզ էր եկած, դանդատեցայ թէ Հայաստանի մատենադարանները գրքի փոխանակութիւն չեն կատարեր: Գիրք կը ղրկեմ ու փոխարէն գիրք կ'ուզեմ, չեն պատասխաներ :

— Տղա՛ս, ըսաւ մեծ մտաւորականը, հապա Վենետի՞կը, հապա Վիէննա՞ն, գիրք կը ղրկէ՞ միթէ, միշտ տուր–տուր: Եթէ բարեհաճի ղրկել, փոխանակութիւն չի՞ կատարեր ... կշիռքով: Հինգ հարիւր էջնոց գիրքին փոխարէն կը պահանջէ հինգ հարիւր էջ :

—Նպարավաճա՞ռ են արդեօք, հարցուցի ես ինծի :

— Իսկ ես, շարունակեց Կաթողիկոսը, հազար էջնոց գիրք մը կուտամ՝ ստանալու համար տասը էջնոց տետրակ մը, որ անհրաժեշտ է ուսումնասիրութիւններուս համար եւ մատենադարանիս :

Օ՛, եթէ վանքերը գիտնային ոչ միայն գործակցիլ մտաւորականներուն այլեւ տեղին օգտագործել զանոնք, փոխանակ դառնալու ... թեսաւրոս (դանձ թաղելու տեղ), ոսկեդար կը ստեղծուէր՝ կատակ չէ :

Հին օրերուն , Եւրոպայի մէջ, մտաւորականները երկրէ երկիր կը հաղորդակցէին իրարու հետ՝ գրաւոր յայտնելով իրենց մտքի նուաճումները: Կարդացա՞ծ էք Տեքարթի թղթակցութիւնները: Ընդհակառակն, մեր մէջ՝ վանքը իր դուռները փակած, մտաւորականը՝ իր փուշերուն մէջ քաշուած ողնի : Չկայ գործակցութիւն վանքէ վանք, չկայ հաղորդակցութիւն վանքէն մտաւորականը եւ մտաւորականէն դէպի վանք : Ո՞ւր են երբեմնի մեր մեծ մեկենասները, հայ ամիրաները, որոնք ծաղկեցուցին Հայ Գիրը, եւ ըրին ինչպէս Հարուն էլ–Բաշիտ արաբական ոսկեդարուն մէջ :

Կը մարի՛ Սահակ – Մեսրոպի ջահը: Կը մեռնինք քիչ առ քիչ: Մեր ճամբան, ահա, դէպի գերեզման, երգելով տուր–տուր :

... Ահա, սիրելի բարեկամ որ յԵրուսաղէմ, ահա թէ ի՛նչ ըսելու մղեց զիս քու տժգոյն երգդ, տո՛ւր – տո՛ւր: Այժմ կը սպասեմ որ արտայայտուի, այս մասին, ով որ ինքզինք կը համարի ընկեր ի գրոց բարբառ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ...

6–9–1963, Ուրբաթ

Ամէն նահանգ իրեն յատուկ առանձնայատկութիւնները ունի: Պոլսոյ մէջ Գոնիացիները առ հասարակ փողոցները կռնակով՝ բանջար ու պտուղ ծախող վաճառորդներ ըլլալով ճանչցուած են : Սակայն իրենց երկրին մէջ այնպէս չեն:

Թէեւ Պոլսեցիները դաւառացիներուն արհամարհոտ վերաբերում ցոյց կուտան, բայց՝ անոնք ընդհակառակն , օտարներուն հանդէպ չափազանց փափկանկատ են եւ հիւրասէր ...

Գոնիացին իր երկրին մէջ կռնակով բեռ չի կրեր... հեծանիւի անիւով շինուած սայլակներ ունին, որոնց վրայ կը դնեն իրենց տանելիք առարկաները , յաճախորդներն ալ վրան կը նստեցնեն ...

ՄԵՐ ԴՐԱՑԻՆԵՐԸ

ՈՒԹ ԿԱՄ ԻՆԸ ԵՐԱԽԱՅԻ

ՀԱՆԱԾ ԱՂՄՈՒԿԻՆ ՄԷՋ ՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆ ՉԿԱՅ

Բոպէ մը վերջ ոստիկանը կապուած է Զոնզ Պիչի ծովափին հսկող ոստիկանատան հետ ու կը նկարագրէր Մարկրիտը :

— Զորս տարեկան, չէկ ու կապուտաչուի . կարմիր ծովազգեստ: Իբրեւ խաղալիկ ունի թիթեղեայ գոյլ մը ու թիակ մը... Դադրեցաւ խօսելէ եւ սկսաւ ուշադրութեամբ ականջին դրած լսափողը մտիկ ընել. իր դէմքին գիծերը լայնցան, աչքերը շողացին , շնորհակալութիւն յայտնեց իր հեռաւոր խօսակցին , ու լսափողը տեղը դնելով, դարձաւ մեզի.

— Երախան Զոնզ Պիչի ոստիկանատունը է, լուր չունի իր կորսուելէն, երկու կիներ գտեր են զինքը երբ աւազին վրայ գղեակ շինելով է զբաղած եղեր... Հիմա հոն նստած պաղպաղակ կ'ուտէ . գացէք բերէք ու կուտ լըք (յաջողութիւն):

Ֆրէնքը լեզուն կորսնցուցած էր, ու հիմա ինք ալ, կնկայ պէս, «Աստուած իմ, Աստուած իմ, Աստուած իմ» ըսելով կուլար : Իր կողմէ, բոլորիս կողմէ , շնորհակալութիւն յայտնեցի ոստիկանին ու, քիչ մը վարանումով , ըսի .

— Օֆիսըր (սպայ), վերջին խնդրանք մը ունիմ :

— Մտիկ կ'ընեմ :

— Օֆիսըր, կարելի չէ՞ որ դուրսի մոթորսայլքլիստ ոստիկաններէն մէկը մեզի տրամադրես որ մեզ առաջնորդէ , մեզ համար ճամբայ բանայ ...

Ոստիկանը նայեցաւ Տիկին Օ'Քանըրի թաց դէմքին ու ըսաւ .

— Օլ բայթ (շատ աղէկ), Օֆիսըր Մըրֆին թող ձեզ առաջնորդէ :

— Շնորհակալութիւն, հազար շնորհակալութիւն :

— Բան մը չէ, մինակ ձեզի խրատ մը, ասկէ ետք, երբ տեղ մը երթաք ու գաք, ձեր երախաները համրեցէք :

— Դասերնիս սորվեցանք, Օֆիսըր , ասկէ ետք ոչ թէ մէկ անգամ, երկու անգա՛մ կը համրենք :

×

Ֆրէնքը, Մինասն ու ես, Օֆիսըր Մըրֆիի առաջնորդութեամբ 45 բոպէէն հասանք Զոնզ Պիչի ոստիկանատունը : Երախան իր հայրը տեսնելով նետուեցաւ անոր գիրկը, իր բարակ թեւերով գրկեց Ֆրէնքի վիզը, եւ, լաց ու բողոք պարունակող ձայնով մը, հարցուց :

— Տէտի (հայր) ո՞ւր էիր մինչեւ հիմա ...

Տէտին չպատասխանեց , սեղմեց զաւակը կրծքին, ու անոր թուշերը ամուր ամուր համբուրելէ ետք դարձաւ ինծի .

— Շոքոլայի ու ելակի համ կուգայ թուշերէն :

– Կերած պաղպաղակներուն համն է,— ըսաւ երախային հսկող ոստիկանը ականջիս,— մայրը քովը չէր որ սրբէր բերանը :

Երբ տուն գալու համար կառք կը մըտնէինք, Ֆրէնք դարձաւ ինծի .

— Հաւատա՛, բարեկամ, ութ երախային ու ինը երախային հանած աղմուկին մէջ տարբերութիւն չկայ :

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

(5 եւ վերջ)

ԴՈՎԱՍ

Ալեքսանդր Վեկեր

Թարգմանեց Հ. Ա. Ա.

Ա

Ֆրանսիայի հարավային նահանգներից մեկում, Ժիրոնդ գետի ափին, գտնվում է Լա Ռոշ անունով գյուղը։ Գյուղի ամենաբարձր տեղում, ինչպես ամրոց, կանգնած է մի մեծ տուն, որի շուրջը կան ընդարձակ պարտեզներ, ծաղկանոցներ, ջրվեժներ, ավազանով մի մեծ լողարան և ամենուրեք՝ ծառեր, ծառեր, ծառեր։ Տունը պատկանում է Ժան Դոմեյրին, որ ծնվել է այդ գյուղում, ապրել է այնտեղ մինչև 25 տարեկանը, հետո հեռացել է Լա Ռոշից, ապրել է Փարիզում, Լոնդոնում, Նյու Յորքում, Բուենոս Այրեսում, Ռիո դե Ժանեյրոյում, Մելբուռնում, Սիդնեյում, Կալկաթայում, Հոնկոնգում, Յոկոհամայում, Սան Ֆրանսիսկոյում, Մեքսիկոյում, Հավանայում, Մադրիդում, Լիսաբոնում, Ալժիրում, Մարսելում, Նիցցայում, Մոնտե Կառլոյում, Վենետիկում, Ֆլորենցիայում, Հռոմում, Վիեննայում, Բեռլինում, Ամստերդամում, Բրյուսելում, Լոնդոնում, Էդինբուրգում, Դուբլինում, Լիվերպուլում, Մանչեսթերում, Գլազգոյում, Նյուքասլում, Լեդսում, Շեֆֆիլդում, Բրիստոլում, Պորտսմութում, Սաութհեմփթոնում, Ռոթերհեմում, Դոնկաստերում, Յորքում, Դարլինգթոնում, Դերհեմում, Նյուքասլում, Էդինբուրգում, Գլազգոյում, Բելֆաստում, Դուբլինում, Լիվերպուլում, Մանչեսթեր

Այրի Տիկին Մանուէլ Անքսերեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Անքսէրեան, Այրի Տիկին Հաճիկիւզէլեան եւ զաւակները (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Փիլիչ եւ աղջիկը, ինչպէս նաեւ Սահակեան, Փիլիճեան, Մանթոփուլոս ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին

ՄԱՆՈՒԷԼ ԱՆՔՍԷՐԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Փետրուար 27-ին, 78 տարեկան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին, այս Երկուշաբթի առաւօտ (Մարտ 2), ժամը 10·30ին եւ ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փէռ – Լաշէզի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տօտօզեան, ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՏՕՏՕԶ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ, Փարիզ, Լառիպուազիէռ հիւանդանոցը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Շաբաթ, ժամը 11ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի առաւօտ, Հարաւային Ֆըրանսայի թեմին Առաջնորդ,

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԹՐԹՌԵԱՆ

իր անդրանիկ պատարագը պիտի մատուցանէ եւ քարոզէ, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Մարի Շաթէր, Տիկին Աննիկ Գէորգեան, Տէր եւ Տիկին Միհրան Փափազեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդըստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի, Մարտ 1, Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց զաւկին եւ եղբօր

ԽՈՐԷՆ ՓՈՂԱՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին եւ կազմակերպութեամբ «Փոթորիկ» խումբին կը տօնուի Կիրակի, Մարտ 1ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

Ժամը 16ին

Կը նախագահէ Ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Կը խօսին Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ, Ընկ. Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ (Ֆրանսերէն):

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ:

Կերուխում Ազատ մուտք

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէին:

Կը նախագահէ Ընկ. ՍԱՐԳԻՍ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ, կը խօսի Ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին մասնակցութեամբ Տէսինի եւ Լիոնի Նոր Սերունդի մասնաճիւղերուն: Արտասանութիւն՝ Օր. Բրաբիոն Տապաղեանէ, ջութակ՝ Պ. Աբրահամեան եւ իր որդին մեներգ եւ կերպընկալ պար:

Մուտքը ազատ է:

Կը հրաւիրուին բոլորը անխտիր:

Կ'ՈՒԶՈՒՒՆ

Ափիէսէօրներ: Դիմել՝

SAADETIAN

(Vêtements Civils et Militaires)

18, Rue de Picardie — PARIS (3e)

Tél. : TUR. 99-06

IMPRIMERIE SPECIALE DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տիկին Աղաւնի Երամեանի (ծնեալ Գուլյումճեան) մահուան տասներորդ տարեդարձին առթիւ եւ անոր յիշատակին Պ. Նորայր Երամեան հետեւեալ նուէրները կ'ընէ .— Կապ. Խաչին, Կարմիր Խաչին հարիւրական ֆրանք:

Դպրոցասէրին՝ 150 եւ 150 ֆր. Հանգստեան Տան: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐԱՆՔԻՆ

ԸՆԴ ԱՌԱՋ ԵՐԹԱԼՈՎ

— ԿԸ ԿՐԿՆՈՒԻ —

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած

Վարժարանի Աշակերտութեան Կողմէ

ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ

29 ՓԵՏՐՈՒԱՐ, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 21

Պիտի ներկայացուին՝

— 1 — ՊԸՌՍԱՄԻ ԿՈՐԻՒՆԸ .—

Պալատական դրուագ մը, Հայոց պատմութեան մելիքական շրջանէն:

— 2 — ԶԱՒԵՇՏ, Ֆրանսերէն, 1 արար:

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կեդր. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ .—

ՄԻՋԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ շրջանի բոլոր ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10-ին, Տէսինի Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ եւ երդման արարողութիւն: Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 9·15ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ո. Մ.ի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Երկուշաբթի՝ առաւօտեան ժամը 10ին, սովորական վայրը: Կարեւոր օրակարգ:

HAUTES... GAP ...ALPES

★

HOTEL RESTAURANT DE LA GARE

Տէր եւ Տիկին

ՓԻԷՌ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

ՀԱՆԳՍՏԱՒԷՏ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇ

ԴԱՐԱՍՏԱՆ ԵՒ ԿԱՌԱՏՈՒՆ

SKI — NATATION — PATINAGE

Տարին 300 օր Արեւ

Ալպեան 800 մ. Բարձունք

« HOTEL RESTAURANT DE LA GARE »

TÉLÉPHONE : 086

— 1, Avenue des Alpes —

★

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ

T. S. C.

Ձմեռը՝ Օրը 18 Ֆ.

Ամառը՝ Օրը 22 Ֆ.

ՈՎ ՈՐ ԳԱՅ

ՏՆԵՑԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի «Ահարոնեան» խումբին կողմէ, այս Շաբաթ ժամը 16էն 22, Մշակոյթի Տան մէջ:

17, Rue Bleue, PARIS (9e)

Սրահը տաքցուած է

Ընկերական մթնոլորտ

BAR DISQUES SELECTIONNES BUFFET

ՅՅՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue St. Dominique, PARIS (7e) — Métro : Invalides

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի խմբապետներուն, խմբապետուհիներուն սկաուտներուն եւ գայլիկներուն կողմէ:

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Սկաուտական ֆիլմ, չորս նկարներ հայ Արիներու մասնակցութենէն · Մարաթօնի (Յունաստան) համաշխարհային ճամբարին:

Հայկական երգեր եւ պարեր գայլիկներուն եւ սկաուտներուն կողմէ, արտասանութիւն:

Թատերական ներկայացում հայերէն: Սկաուտական պարեր եւ խաղեր:

Եւ առաջին անգամ ըլլալով, Հայ Արիներու նուագախումբը:

Մուտք 5 ֆրանք Պիւֆէ

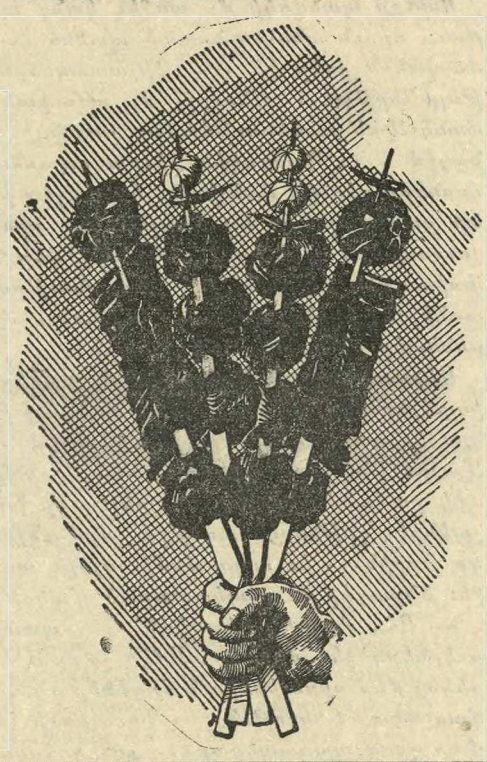

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE

(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e

Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84

Métro : F. D. Roosevelt

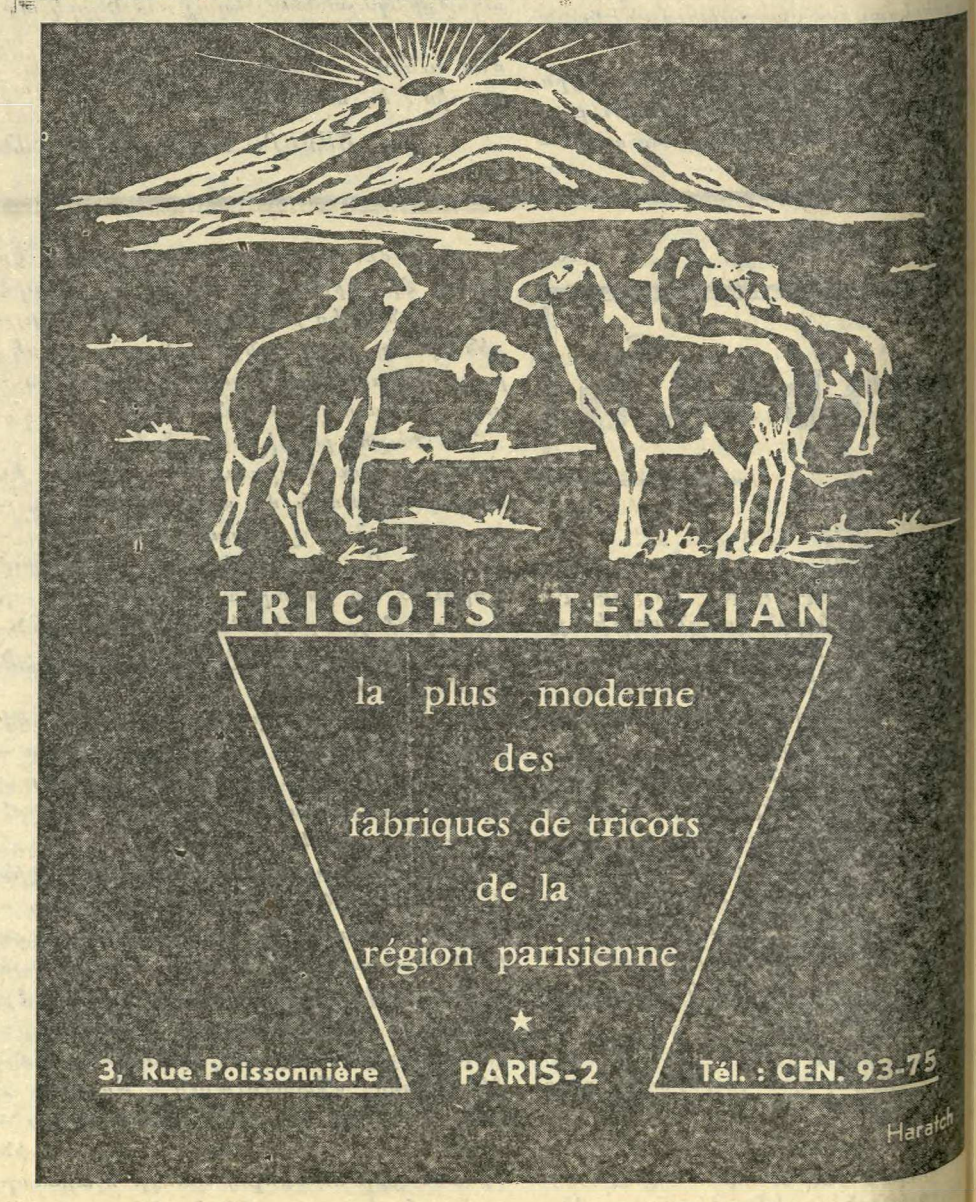
TRICOTS TERZIAN
la plus moderne
des
fabriques de tricots
de la
région parisienne
★
3, Rue Poissonnière PARIS-2 Tél. : CEN. 93-75
Haratch